

611

פרק ה זמנני תפסודיה .
פרק ו חותותיה אשר זהם תתזרר המחמין .
פרק ז זמנני חותני החלהים :

5. Kap. Ihre Hindernisse. — 6. Kap.
 Ihre Zeichen, durch welche sie sich an dem
 Gläubigen kundgibt. — 7. Kap. Ge-
 bräuche der Gottesfreunde.

תם שערי הספר הנכבד הזה והם עשרה כי חין דנר שנקדושה נפחות מעשרה, ופרקיהם ע"פ
 סיומן להם עד"ה וחין עדה פחותה מעשרה :

מפתח מאמרי דו"ל

מפתח בסדר א"ב על קצת מאמרי דו"ל המובאים בתוך הספר איה מקום
 מוצאם בתלמוד וזולתם.

אגמרה נסיומין ואסמרה נסמרה (עירוצין כ"ח ז'). חס שיש נר עצירה ומתודה וגו'! (תענית ע'
 ח'). חו לי חס חות' (נ"ז ע"ז ז'). חי יהצית לי לנך ועינך וגו' (ירושל' זרכות ס' ח'). חתבו חל
 זר שיש נגיפון וגו' (שנת ק"ה ז'). חל יעמוד חס נמקום כנה וגו' (שנת ל"ז ז'). חלו ז"ח שורחים
 להוליה ש"ס וגו' (גדרים ח' ז'). חלללח ניתנה תורה למדנו לניעות וגו' (עירוצין ק' ז'). חס חסד
 חסירה וחס תשפט חסירה (זרכות פ' ז'). חס נחמד בכל נססך למה נחמד וגו' (יומא פ"ז ח'). חעס"ח
 שחולר גיוממך לי וגו' (שנת פ"ח ז') חשי חסז לעשות מלוא ונחנס וגו' (שס פ"ג ח'). בכל
 לנך נשני ילריך וגו' (יומא פ"ז ח'). נמה חסרכת ימים וגו' (מבילה כ"ז ז'). נמלותיו ולא
 נשכר מלותיו וגו' (ע"ז י"ט ח'). נמקיס שזעלי תשונה עומדין וגו' (זרכות ל"ד ז'). נשלש
 פשרה תדות התורה נדרשת (זריות ח' ד' ז'). נשני דר"י כולי תנווי נזיקין וגו' (סנהדרין ק"ו
 ז'). נתחלה קראו הלך וחל"כ אורח וגו' (סוכה נ"ז ח'). גדולה שינושה יותר מלימודים (זרכות
 ז' ז') בזל מריש ונחלו נגירה וגו' (תענית ע"ז ח'). דנר שהיה בכלל וילח מן הכלל (יבמות ז' ז').
 דנר תורה כלסון נני חס (ז"מ ל"ח ז'). דאומר חסעל וחשוב וגו' (יומא פ"ח ז'). גההח שלוחא
 דנורח דנחית וגו' (זרכות ל"ג ז') החספך נשנחו של הקנ"ה יותר מדחי וגו' (מבילה י"ח ח').
 הנעלצין ואינס עולצין וגו' (ביטין ל"ה ז') הענודה חס יש נד"ר הזה מי וגו' (ערכין ט"ז ז').
 חכש עדיף מנחח (ז"ז י"ז ח'). יחיד ורנים הלכה כרנים (זרכות ל"ז ח'). ימוד חס עלמו חס יכול
 לכרן וגו' (שס ל' ז'). כל המקיים וות התורה מעני וגו' (שס פ"ד ט'). כל העוסק בתורה נלמד
 דומה וגו' (ע"ז י"ז ז'). כל עוף שהיה פורח עליו נשרף (סוכה כ"ח ח'). כל העושה פונה לתי
 שחינו מכירה וגו' (חולין קל"ג ח'). כל שלח חס על כנוד קונו וגו' (חגיגה י"ח ז') כתוב ח' אומר
 וכתשפסי הבנים וגו' (סנהדרין ל"ט ז'). ליחוש דילמא חתי למיענד וגו' (מבילה כ"ה ז') לעולם
 יהא חס רך כקנה וגו' (תענית כ"ה ז'). בנבנלן זכות ע"י זכאי וגו' (ז"ז קי"ט ח') מולין
 עשרה ז"ח על קצרו וגו' (יומא פ"ז ח'). מוספין מחול על הקודש (שס פ"ח ז'). מניין שחש
 חס לחסז וגו' (שנת ע"ה ח') מעשה נר"ח שירד לפני התיבה וגו' (תענית כ"ה ז'). מסני מה
 חרצה ירושלים וגו' (ז"מ ל' ז'). מלית לריכות כונה (ר"ה כ"ה ז'). נתן עימו נר ונעשה גל של
 עלמות (שנת ל"ד ז'). סמח דכולא משתוקח (מבילה י"ח ז'). ענר על מלנת ל"ת שיש עה כרת וגו'
 (יומא פ"ו ח') עד שלחסקעה שמשו של משה וגו' (קדושין ע"ז ח'). (שהיה) ען של הרדופני
 (מכילתא נשלח) עשה דברים למעלם ודנר זהן לשמם (גדרים פ"ז ח'). עשה רלונו כרלונך וגו'
 (חזות פ"ח ה') קצון לרשעים רע להם וגו' (סנהדרין ע"ח ז'). רחמנא לנא צעז (שס ק"ו ז').
 שחית הילדים ויסיצת נחי בנסיות וגו' (שס פ"ג י'). שלח יחמד חס חקרא כדי סיקראוי חכס
 וגו' (גדרים פ"ז ח') שנה נביעית חל יורה וגו' (עירוצין פ"ד ח'). רודה מציחה לירי מעשה
 וגו' (סוטה מ"ט ח') תינוק נן יתו חי ח' לשמרו וגו' (ז"ר פרעה ל"ד).

Das Original zu diesem Neudruck wurde dem Verlag aus der Bibliothek
 des Herrn Jakob Alexander, Hamburg, s. A., zur Verfügung gestellt.

3. Kap. Auf wie vielerlei Art findet die Abrechnung mit der Seele statt? — 4. Kap. Was ist der Nutzen einer solchen Abrechnung? — 5. Kap. Ist der Mensch verpflichtet, stets und immer mit seiner Seele abzurechnen, oder nicht? — 6. Kap. Welche Handlungen ist der Mensch mit dieser Abrechnung zu verbinden verpflichtet?

9. Pforte.

Ueber die Verpflichtung der Enthaltbarkeit und was ihr entspricht. Sie wird eingetheilt in den Eingang und in 7 Abschnitte.

Eingang. Darthung, daß die Enthaltbarkeit auch zur Abrechnung mit der Seele gehöre, und welchen großen Vortheil sie gewährt. Er sagt, daß bezüglich der Enthaltbarkeit 7 Punkte zu berücksichtigen seien, welche den Inhalt der sieben Kapitel der Pforte bilden.

1. Kap. Was allgemeine Enthaltbarkeit ist und ihre Nothwendigkeit für Jedermann. — 2. Kap. Definition der besondern Enthaltbarkeit und ihre Bedürfnisse für die Männer der Lehre. — 3. Kap. In wie viele Klassen zerfallen die Enthaltbaren bezüglich der Enthaltbarkeit. — 4. Kap. Die Bedingung der Enthaltbarkeit. — 5. Kap. Welche Enthaltbarkeit ist conform unserer Thora? — 6. Kap. Citaten aus der Thora und den Büchern der Propheten über die Enthaltbarkeit. — 7. Kap. Unterschied zwischen unsern Altvordern. Eltern und uns in der Absonderung.

10. Pforte.

Ueber die Verpflichtung der Gottesliebe und ihre Vorzüglichkeit. Sie hat einen Eingang und 7 Kapitel.

Der Eingang setzt auseinander, daß die Liebe zu Gott die äußerste Stufe der Gottesdiener sei, und sagt, daß bezüglich der Liebe siebenlei zu beachten sei, und dieß ist der Inhalt der sieben Kapitel.

1. Kap. Was ist das Wesen der Liebe zu Gott? — 2. Kap. Auf wie vielerlei Art offenbart sich die Liebe? — 3. Kap. Welcher Weg führt zu ihr? — 4. Kap. Ist sie in der Macht des Menschen, oder nicht

פרק ג על כמה פנים יהיה חשבון האדם עם נפשו.

פרק ד מה תועלת החשבון הזה.

פרק ה אם האדם חייב לחשב עם נפשו תמיד אם לא

פרק ו מה חייב האדם לסמוך לחשבון התעשיות:

השער התשיעי

בבאר אופני חיוב הפרישות ומה שראוי לנו ממנה וחלק לפתיחה ושבעה פרקים.

הפתיחה צנחור היות הפרישות מעניני החשבון עם הנפש ומה רצונו ואחר כי צענין הפרישות ראוי להתחזקן בשבעה ענינים והם עניני שבעת פרקי השער.

פרק א מה היא הפרישות הכוללת ולדרך חנשי העולם חליה.

פרק ב צדד הפרישות המיוחדת ולדרך חנשי התורה חליה.

פרק ג כמה כחות נחלקים הפרטים בפרישות.

פרק ד צנחור תנאי הפרישות

פרק ה כמה שיחות לתורתנו מן הפרישות.

פרק ו כמה שנה נספר התורה וספרי הנביאים מדברי הפרישות.

פרק ז ההפך שיש בין קדמונינו ואחרונינו וזמנינו בפרישות.

השער העשירי

בבאר אופני חיוב אהבת האלהים ומעלותיה וחלק לפתיחה ח' פרקים.

הפתיחה צנחור היות אהבת האל ית' תכלית מדרגת חנשי העבודה ואחר כי צענין אהבה ראוי להתחזקן בשבעה ענינים והם עניני שבעת פרקי השער.

פרק א מה הוא ענין אהבה חללים.

פרק ב על כמה פנים נהיה אהבה

פרק ג חזק הדרך חליה.

פרק ד אם היא יכולת האדם אם לא

האדם היא יכולת האדם אם לא

7. Kap. Wann die Demuth des Demuthsvollen zulässig sei, wann nicht. — 8. Kap. Ob die Demuth bei andern guten Eigenschaften als Nebensache, oder bei der Demuth die andern guten Eigenschaften als Nebensache anzusehen sei. — 9. Kap. Ob es möglich ist, daß Hochmuth und Demuth sich bei Einem paaren können oder nicht? — 10. Kap. Die Vorthellhaftigkeit der Demuth für dieses und das zukünftige Leben.

7. Pforte.

Von der Verpflichtung zur Buße, ihrer Grenzbestimmung und den Dingen, die daran hängen. Sie hat einen Eingang und 10 Kapitel.

Eingang. Größe der Nothwendigkeit der Buße. Er sagt, daß bezüglich der Buße zehnerei zu berücksichtigen sei, und dieß sind die zehn Kapitel der Pforte.

1. Kap. Was ist Buße? — 2. Kap. Ihre Abtheilungen. — 3. Kap. Wie sich die Buße von Seiten des Menschen kundgibt. — 4. Kap. Ihre Erfordernisse. — 5. Kap. Die Bedingungen eines jeden. — 6. Kap. Auf welche Art der Mensch zur Buße angeregt wird. — 7. Kap. Die Hindernisse der Buße. — 8. Kap. Ist der Reuige dem Frommen gleich zu stellen, der frei von jeder Sünde? — 9. Kap. Ist es dem Sünder gestattet und möglich, von jedweder Sünde zurückzukehren. — 10. Kap. Welche die Mittel seien für denjenigen, dem die Rückkehr von seinen Sünden hart ankommt.

8. Pforte.

Ueber die Abrechnung des Menschen mit seiner Seele vor Gott. Sie wird eingetheilt in den Eingang und in 6 Kapitel.

Eingang. Darthung, daß die Abrechnung mit der Seele zur Buße führt, und, daß bezüglich der Abrechnung 6 Punkte zu berücksichtigen seien, welche den Inhalt der 6 Abschnitte der Pforte bilden.

1. Kap. Was heißt Abrechnung mit der Seele? — 2. Kap. Ist die Abrechnung bei allen Menschen gleich, oder nicht?

פרק ז' אחי תתכן הכניעה מן הנכנע ומתי לח תתכן

פרק ח' אם הכניעה סמוכה לעדות הטויות או המדות הטויות סמוכות לה.

פרק ט' אם יתכן להתקנן בלז האדם הגאווה והכניעה אם לח

פרק י' צחור תועלת הכניעה צענוני העולם הזה והבא:

השער השביעי

בבאור אופני חיוב התשובה ונבוליה והדברים החלוקים בה. ויחלק לפתיחה ועשרת פרקים. הפתיחה צחור גדול לדרך התשובה. ויחמר כי צענוני התשובה ראוי להתזונן צערה ענינים והם עניני עשרת פרקי השער.

פרק א' מה היא התשובה.

פרק ב' למה חלקים תחלק.

פרק ג' כמה תהיה התשובה מהאדם.

פרק ד' צחור גדולה.

פרק ה' צחור כל אחד מהם.

פרק ו' חופני ההערה לאדם על התשובה.

פרק ז' צחור תססירי התשובה.

פרק ח' הנשחיה השז עם הלדוק הנל מן החטא אם לח.

פרק ט' אם יתכן לחטא לסור מכל חטא אם לח.

פרק י' מה חופני התחזולה להי שהתשובה מחטאיו קסה עליו

השער השמיני

בבאור אופני חיוב חשבון האדם עם נפשו לאל ויחלק לפתיחה וששה פרקים.

הפתיחה צחור היות החשבון עם הנפש מציחה חל התשובה ויחמר כי צענוני חשבון הנפש ראוי להתזונן צערה ענינים והם עניני ששת פרקי השער.

פרק א' מה הוא החשבון עם הנפש.

פרק ב' אם חשבון כל בני אדם שיה אם לח.

lange bauern, und bei ihrer Gottanbetung zugleich die Hoffnung hegen, hierdurch ihren Wunsch zu erreichen. Das sind — Pfandhalter. — 7. Kap. Hindernisse des Gottvertrauens, und sonstiges, was sich noch in gebrängter Kürze über Vertrauen sagen läßt.

ומיחלים נפשותם נקבלת עזרת האלהים כשיגיעו לחסדם זו והם צעלי המשכנות.

פרק ז במסדיו הצטחון צלהים וכל מה שצריך לדבר צענין הצטחון ולקצר החלקיו:

5. Pforte.

Darthung, daß all unser Thun Gott geweiht sein müsse, und Warnung vor jeder Heuchelei. Sie hat einen Eingang und 6 Kapitel.

Der Eingang thut dar, daß die Gottesweihe unserer Handlungen das Herz reinigt von Schlacken und Heuchelei, und sagt, daß bezüglich der Gottesweihe unserer Handlungen 6 Punkte zu beachten seien, welche die 6 Kapitel der Pforte ausmachen.

1. Kap. Was ist Gottesweihe der Handlungen? — 2. Kap. Wodurch wir dieses vermögen. — 3. Kap. Bei welchen Handlungen sind wir hiezu verpflichtet? — 4. Kap. Welche Hindernisse da obwalten. — 5. Kap. Wie diese zu beseitigen seien, so daß es den Menschen möglich wird, all ihr Thun nur Gott zu weihen. — 6. Kap. Wir sollen auch die Gefinnungen rein bewahren und halten und ihrer Herr werden.

6. Pforte.

Ueber die Verpflichtung zur Demuth vor Gott. Sie hat einen Eingang und 10 Kapitel.

Der Eingang setzt die Vortheilhaftigkeit der Demuth bei der Gottesweihe der Handlungen auseinander, daß wir dankbar gegen ihn sein, und jeden Hochmuth entfernen sollen. Er sagt, daß bezüglich der Demuth 10 Punkte zu beachten seien, welche die 10 Kapitel der Pforte ausmachen.

1. Kap. Was ist Demuth? — 2. Kap. Welche Abtheilungen sie zulasse? — 3. Kap. Worin die Demuth bestehe? — 4. Kap. In welchem Falle sie anzuwenden sei. — 5. Kap. Wie kann man sich diese aneignen? — 6. Kap. Die eigentliche Art, wie sich der Demuthsvolle zu benehmen hat.

השער החמישי

בבאור אוסני חיוב חיות כל מעשינו מיוחדים לשמו ית' ולהודיר מן החונף. וחלק לפתיחה ו' פרקים.

הפתיחה צאור חיות יחוד המעשים לשמו יתצרך מעברת הלז מכל סיב וחנופה. וחומר כי צענין יחוד המעשים לשמו יתצרך רחוי להצונן צעשה ענינים והם עניני צעשה פרקי השער.

פרק א מה הוא יחוד המעשה לאלהים.

פרק ב צמה יהיה.

פרק ג צחה מעשה חיינים זו.

פרק ד צמה חייני מסדיו.

פרק ה חיק חוסני הרחקתם מן הנפס עד שיחכן לצני חדם ליחוד כל מעשה שיעשו לשם האל.

פרק ו שיהיה מהר צמחצנה ונשאר ממנה ומושל צה:

השער השישי

בבאור אוסני חיוב כניעתנו לאלהים ית' והשפלות מסניו. וחלק לפתיחה ועשרה פרקים.

הפתיחה צאור תועלת הכניעה ציחוד המעשים לאלהים וההודאה לו עליהם ולהרחיק הגאווה. וחומר כי צענין הכניעה רחוי להצונן צעשה ענינים והם עניני עשרת פרקי השער.

פרק א מה היא הכניעה.

פרק ב למה חלקים תחלק.

פרק ג צמה תהיה הכניעה.

פרק ד צחה ענין צדיק להצנה צה.

פרק ה חיק חוסני קנותה.

פרק ו צחוכן המצנה שצריך הכנוע לנהוג.

1. Kap. Anregung zum Gottesdienste und ihre Arten. — 2. Kap. Die Nothwendigkeit jeder dieser Arten. — 3. Kap. Definition des (Ausdrucks:) Gottesdienst, seiner Eintheilung und Vortheilhaftigkeit. — 4. Kap. Die Art, wie die Thora, und wie vielfach sie hiezu anregt, und die verschiedene Anschauungs- und Auffassungsweise der Menschen bezüglich derselben. — 5. Kap. Die Art, wie der Verstand hiezu anregt, (in Fragen und Antworten dargestellt.) — 6. Kap. Die Verpflichtung zum Gottesdienste ist so vielfach, als die Wohlthaten vielfach sind. — 7. Kap. Auseinanderlegung der geringsten Art der Verpflichtung, die jeder Empfänger einer Wohlthat gegen den Spender auf sich hat. — 8. Kap. Die verschiedenen Ansichten der Gelehrten über Zwang und Gerechtigkeit (Willensfreiheit), und welche dieser Ansicht der Wahrheit am nächsten liegt. — 9. Kap. Die Absicht, die der Schöpfung des Menschengeschlechtes hienieden zu Grunde gelegen. — 10. Kap. Ueber den richtigen Gebrauch jeder unserer Anlagen.

4. Pforte.

Ueber das Vertrauen auf Gott. Sie hat einen Eingang und sieben Kapitel.

Eingang. Auseinanderlegung, daß das Vertrauen nothwendig sei für den Gottesdiener, und welchen Nutzen dieß sowohl in religiöser als weltlicher Beziehung gewährt. Behauptung, daß bezüglich des Vertrauens 7 Punkte zu betrachten seien, welche die 7 Abschnitte der Pforte ausmachen.

1. Kap. Was ist Vertrauen? — 2. Kap. Welche Ursachen uns zum Vertrauen bestimmen. — 3. Kap. Auseinanderlegung der Prämissen, die zum Vertrauen auf Gott verpflichten und der Pflicht, sich mit den Nahrungsmitteln abzugeben. — 4. Kap. Auseinanderlegung der Dinge, bezüglich welcher das Vertrauen statt finden soll, und was dabei zu loben oder zu tadeln. — 5. Kap. Unterschied zwischen dem, der in seinem Ge- und Erwerbe auf Gott vertraut, und dem, der dieß nicht thut. — 6. Kap. Die Tadelhaftigkeit derjenigen, die da

פרק א ההערה על העזרה וחלקיה.

פרק ב צורך המציא כל חלק מחלקיה.

פרק ג צורך העזרה וחלקיה ומעלותיה.

פרק ד צורת ההערה התורנית וחלקיה ומעלות חכמים נודיעת ספר

התורה והצנת עניניו.

פרק ה צורת ההערה השכלית ולהורות עליה על דרך השכלה והתשובה.

פרק ו צמיח חיוז העזרה כפי חיוז הטובות ומחלקותיהם.

פרק ז צורך הכחות מה שחיוז צו מי שמטיבים תן החובות חלוצ צטובה למטיב זה.

פרק ח צמחנות החכמים זהכרת וצורך והדעת הקרובה אל האמת תן הדעות זה.

פרק ט צמחנות סוד ילירת המין האנושי בעולם הזה צורך קלרה.

פרק י צמחנות דרך הסמור בכל מדה ממדותינו צמחנות.

השער הרביעי

בטחון על האלהים יתברך, ויחלק למתיחה ו' פרקים.

המתיחה צורך חיות הצטחון הכרחי לעוצה האלהים וכמה תועלותיו צענין התורה וצענין העולט. ויחמר כי צענין הצטחון ראוי להתצונן צטצעה ענינים והם עניני טצעת פרקי הקער.

פרק א מה הוא הצטחון.

פרק ב צמנות הצטחון על הצרוחיס.

פרק ג צורך ההקדמות אשר צעצורן יתחייב הצטחון צאלהים וחורז העסק צמנות.

פרק ד צורך הדברים אשר צהם יהיה הצטחון וחיוז טצחו וגנותו צהם.

פרק ה צמנות טט צין עסק הצוטח צאלהים צמנות הערף וצין עסק מי שחינו צוטח צאלהים צהן.

פרק ו צורך חוסני חיוז צגנות דעת האומרים צחריכות התחורות צעולס

meinen, ihr Wohlstand werde ihnen

חלוקת ספר שערי ופרקיו

הספר הנכבד הזה יחלק חלוקה ראשונה להקדמה ועשרה שערים. וענין ההקדמה לבאר הסיבה שהניעה לחבר הספר הזה בחובות חלבויות כי הוא דבר מחויב מן השכל ומן הכתוב ומן הסבלה ונעלם מרוב העם והשעה צריכה לכך. והתימה מן הראשונים שלא חברו בענין זה מאומה. ויזכור עשה ענינים מחובות חלבויות. יחוד האל. בחינה. קבלת עבודת האל. בטחון. יחוד המעשים לשמו ית'. כניעה. תשובה. חשבון עם הנפש. פרישות אהבת האל ית'. הן המה עניני עשרת שערי הספר על סדר הנחתם:

(עניני הספר הרחשון נחו על מקומם על ראש כל פרק ופרק)

Die zweite Pforte

השער השני

Handelt von der Betrachtung der Geschöpfe und der großen Güte Gottes gegen sie. Sie hat einen Eingang und sechs Kapitel.

בבאור אומני חבוינה בברואים ורב טוב האלהים עליהם ויחלק לפתיחה וששה פרקים. הסתייגות צנחור היות הצנינה צנחורים מניחה להכרת הצור. ויצא שגשג מונעים מהכרת טויות האל וגדל מעלתו ויחמר כי צנין הצנינה רחוי להתצונן צשעה ענינים, והם עניני ששת פרקי הספר.

פרק א מהות הצנינה וחמתתה.

פרק ב אם חננו חיונים לצחון צנחורים אם לא.

פרק ג חין אומני הצנינה צנחורים.

פרק ד כמה מיני סומני חכמה צנחורים אשר נוכל לצחון מהם.

פרק ה חמה מהם קרצ חלינו וחננו חיוצין לצחון צו יותר תשחיתם.

פרק ו במסמדי הצנינה והדברים התלויים בה.

Der Eingang setzt auseinander, daß die Betrachtung der Geschöpfe zur Erkenntnis Gottes führt, und giebt drei Hindernisse der Erkenntnis der Güte Gottes und ihrer Größe an. Er behauptet, daß bezüglich der Betrachtung sechs Dinge zu berücksichtigen seien, welche auch den Inhalt der sechs Kapitel dieser Pforte bilden. 1. Kap. Wesen der Betrachtung und ihre Eigenheit. — 2. Kap. Sind wir zur Beobachtung und Betrachtung der Geschöpfe verpflichtet, oder nicht? — 3. Kap. Wie die Betrachtung der Geschöpfe anzustellen sei? — 4. Kap. Wie viele Arten der Merkmale der göttlichen Weisheit an den Geschöpfen sich wahrnehmen lassen. — 5. Kap. Welche uns näher liege und uns mehr denn die übrigen zur Betrachtung verpflichte. — 6. Kap. Von den Hindernissen der Betrachtung und ihrer Ergebnisse.

Die dritte Pforte

השער השלישי

Handelt von der Verpflichtung, sich dem Gottesdienste zu unterziehen, und hat einen Eingang und 10 Kapitel.

בבאור אומני חייב קבלת עבודת האלהים יתברך ויחלק לפתיחה ועשרה פרקים:

הסתייגות צנחור היות השכל מחייב צקצלת עזות האלהים וזה מקל וחומר מחייב ההדחה צין צני חרם מן המקצל אל המטיב ויחמר כי צנין קצלת עזות האל רחוי להתצונן צערה ענינים והם עניני עשרת פרקי הספר.

Der Eingang hat es mit der Darthung zu thun, daß der Verstand uns zur Gottesverehrung verpflichte, und dieß als Schlußfolgerung aus der Dankspflicht der Menschen, des Empfängers nämlich dem Wohlthäter gegenüber, und sagt, daß bezüglich des Gottesdienstes, dem wir uns zu unterziehen haben, 10 Umstände zu berücksichtigen seien, welche auch den Inhalt der 10 Kapitel der Pforte bilden.

lichen Vergnügungen werden sie dich zur Enthaltſamkeit von dem Weltlichen ermahnen; wirſt du in irgend was gottwidrig gehandelt haben, ſo werden ſie dich an die Buße erinnern; wirſt du fahrläſſig in der Lehre und in deinem Glauben geweſen ſein, ſo werden ſie dich ermahnen, dem Dienſte Gottes anzuhängen; wirſt du in der Gelegenheit ſein, die Einheit Gottes anzuerkennen, ſo werden ſie dich erinnern, dieß mit aufrichtigem Herzen zu thun. Und ebenſo betreff deines Gebetes und der Regungen deines Herzens (werden ſie dich erinnern), deine Zunge einzuhalten, deine Sinne zu feſſeln, deine Gelüſte zu beherrſchen, deiner Glieder dich zu bemächtigen, deine Gedanken zu unterſuchen, deine Handlungen abzumäßen und an die ſonſtigen Gebräuche und beſſern Sitten, die ich erwähnt. Möge Gott in ſeiner Barmherzigkeit und in ſeiner Größe uns und dir den Weg zu ſeinem Dienſte zeigen! Amen.

שמחה ותענוג נופני, יכורוך בפרישות מן העולם, ואם תהיה בענין שתמרה בו את האלהים יכירוך בתשובה, ואם תהיה מתעלם מתורתך יכירוך להדבק בעבודת האלהים, ואם תהיה בענין יחוד האלהים, יכירוך שיהיה יחוד בלב שלם, וכן בעניני תפלתך ודריורי לבך, לחסום לשונך ולאסור חושך, ולמשול בתאוותיך ולהחזיק באברך, ולסקיד רעיוניך ולשקול מעשיך, ושאר מה שזכרת בו מן המנהגים הטובים והמוסרים העליונים, והאלהים יורנו ואותך את דרך עבודתו ברחמי ונדולתו, אמן.

ואלו הן עשרת הבתים יכלול בהן שער הספר.
בית אחד לכל שער. ורשומי בראשי הבתים שם הספר:

	ב	ני	יחד יחידתך לצורך;
יחוד האל			ביחדך לאל אחד יצרך:
	ח	קור	ודרוש, והתבונן פלאיו.
כחינה			ושים שכל. ודת צדק. אזורך:
	י	רא	האל. ועדותיו וחסי
עבודת			שמור לעד, לבל תמער אשורך:
	י	הי	סמוך לבבך. ותמוך
במחזן			ובמות בצור, יהיה בעזורך:
	ב	לב	טהור עשה חקיו למענו.
יחוד חמשה			ואל תשא פני אדם בדורך
	ר	אה	כי סוף יציר עפר לעפר.
כניעה			ושח, כי הול וגוש עפר מגורך:
	י	ריבך	לשון שכלך. לסכלך
תשובה			ושובה מזדון לבך. ויצרך:
	ו	דרכי	אל. בדין צדק ומישור.
חשבון הנפש			חבם לתור במחשבך וסתרך:
	ס	רה	ילדות ושחרות, מלבבך.
פרישות			ואל תתאו למחמדי נעורך:
	פ	ני	אל חי אזי תראה בחשקך
אהבת ה			והתיחד יחידתך לצורך:

feiner von dem Weinrausche nicht geheilt werden kann, als bis er ihn von sich gegeben hat. Ein Frommer sagte einst: „Schämen wir uns vor Gott, so würden wir an die Liebe zur Welt nicht denken, wir aber sind trunken vom Weinbecher der Weltliebe.“ Be-
strebe dich daher, mein Bruder! dein Herz davon frei zu machen, bis endlich auch dein Körper der Beschäftigung mit ihm entlebiget ist; denn zur Einsamkeit deines Körpers ist auch die der Seele nothwendig, weil der Gedanke noch immer an die weltlichen Beschäftigungen geknüpft ist, wenn sich auch der Körper von ihnen frei gemacht und die Beschäftigung mit ihnen aufgegeben hat. Beanspruche dieß, mein Bruder, von deiner Seele und sei bestrebt, die weltlichen Begierden aus deinem Herzen zu entfernen und sie zu vertauschen mit den Angelegenheiten deiner Zukunft und mit deinen Herzenspflichten; wiederhole sie dir stets in deinen Gedanken, und du wirst dann gelangen zum Wohlgefallen Gottes; er wird sein Angesicht dir zuleuchten lassen, von dir deine guten Handlungen wohl annehmen, deine Sünden vergeben, und dich Gunst finden lassen in seinen Augen, wie geschrieben steht: „Ich liebe, die mich lieben, und die mich suchen, finden mich;“ ferner: „Denn ich verehere, die mich verehren, und die mich verachten, werden gering geschätzt.“

Zur Vervollständigung des Nutzens für dich und zu deiner Orientirung hielt ich es für gut, die Hauptmomente dieses Buches in zehn hebräischen Strophen zusammen zu fassen, von denen jede eine von den Pforten desselben in sich schließt, nach ihrer Ordnung und Zusammengehörigkeit, und ich habe mit ihnen mein Buch beschloffen, damit sie dir zur Erinnerung dienen, wenn du sie auswendig kennst, und du sie Tag und Nacht, wenn du ruhst und gehst, in deinem Herzen und in deinen Gedanken wiederholst; du wirst dann immer und stets den Inhalt dieses meines Buches beachten und seine Grundsätze erwägen. Wirst du bei irgend einer gottesdienstlichen Handlung sein, so werden dich diese Strofen erinnern, dein Herz dabei Gott zu weihen und zu widmen; wirst du bei einer weltlichen Beschäftigung sein, so werden sie dich erinnern, mit deiner Seele abzurechnen; wirst du bei deiner weltlichen Angelegenheit Kränkungen haben, so werden sie dich an das Vertrauen auf Gott erinnern; wird dich etwas zu Stolz und Hochmuth verleiten, so werden sie dich zur Demuth ermahnen; wird dein Herz aufgeräumt und frei sein, so werden sie dich erinnern, die Güte Gottes gegen dich zu beobachten: bei freudigen Momenten und sinn-

שיר-רוקן ממנו, ואמר אחד מן החסידים, אלו היינו בושים מהבורא, לא היינו זוכרים אהבת העולם, ואנחנו שכורים מכוס יין אהבת העולם, על כן השתדל אחי לפנות לבך ממנו, עד אשר יפנה נוסף מעסקיך, כי אתה צריך בעת בדידותך הנוסנית אל בדידות, מפני הקשר המחשבה בעסקי העולם, אמילו אם יפנה הנוף מהם ויניח מהתעסק בהם, סקוד אחי זה מנפשך תמיד, והשתדל להרחיק תאוות העולם מלבך, והמירם בעניני אחריתך וחובות לבבך, והשיבם ברעיוניך תדיר, תניע בהם אל רצון הבורא ית', ויאר פניו אליך, ויקבל ממך מעשיך החיובים ויסלח לעונך ותמצא חן בעיניו, כמו שכתוב (מסלי ח) אני אודה ביה אהב ומשחרי ימצאונני, ואמר (ס"א ז) כי מכבדי אכבד וכו' יקלו:

וראיתי מהשלמת התועלת והישור לך אחי, שאטבין ראשי עניני ספרי זה בעשרה בתים עבריים, יסבול כל אחד מהם ענין שער אחד משעריו על מחברתם וסדורם, נחתמתי בהם ספרי להיותם לך למוכרת, כאשר רדעם על פה ותשיבם בלבבך וברעיוניך לילך ויגמך בערת נוחך לאתחדל לסקוד עניני ספרי זה ולזכור שרשיו, שאם תהיה במעשה ממעשי העבודה יזכירוך הבתים האלה ליחד לבבך בו האלהים ואם תהיה במעשה העולם, יזכירוך בחשבון עם נפשך, ואם תהיה בענין צער בדברי עולמך, יזכירוך בבטחון על האלהים, ואם תהיה בענין שיביאך אל הגאולה והנובה, יזכירוך בכניעה, ואם יהיה לבך פנוי, יזכירוך לבחון בטובת האלהים עליך, ואם תהיה בענין

mit dem Munde hinunterschluckt, aber mit Unwillen, indem er sie an und für sich verachtet und ihre Bitterkeit wird ihm nur deshalb leicht zu ertragen, weil sie die Krankheit von ihm abwendet. Ebenso müssen dir die weltlichen Bedürfnisse scheinen. Du weißt übrigens, Bruder! daß dein Denken an die weltlichen Angelegenheiten zu deiner Ernährung nichts hinzuthut, wie andererseits durch eine mindere Ströbsamkeit und ein minderer Fleiß von deiner Seite, das, was dir bestimmt ist, nicht geringer wird; daß aber, wenn du deinen Sinn damit zerstreuest, dieß dich hindern wird, an das zu denken, worüber zu denken dir nützlich ist, wie z. B. an deine religiösen Interessen, an die Gebote Gottes, die dir gegeben wurden, dir vorzunehmen, dich damit zu beschäftigen während deiner ganzen Lebenszeit, wonach du nur auf der einen Seite verlierst, ohne daß die andere dir einen Vortheil bietet. Strebe für deine Seele das an, was dir zur Sicherstellung zu deinem moralischen und weltlichen Wohle gereicht; richte deinen Verstand darauf, aus allen Kräften deine üblen Gewohnheiten zu lassen; habe stets die Nothwendigkeit der Rüstigkeit in den Angelegenheiten deiner Zukunft vor Augen; mache dir zum Könige den Verstand, die Demuth zum Oberherrn, die Weisheit zum Leiter, und zum Freunde die Enthaltensamkeit; gehe langsamen und gemessenen Schrittes in den Gärten der guten Eigenschaften, wie dieß dein Interesse nur dulden kann; nimm dich vor jeder nicht stufenmäßigen Uebereilung und Uebertreibung in Acht, damit du nicht zu Grunde gehest, denn viel Del in einer Lampe pflegt die Ursache zu sein, daß ihr Licht verlöscht; nimm dich aber auch vor jeder Fahr- und Nachlässigkeit und Trägheit in Acht; schließe vielmehr Rüstigkeit, an Rüstigkeit, Ertragung an Ertragung, aber stufenmäßig, und steige von einer Stufe der guten Eigenschaften zu der ihr nächsten; unterlasse es auch nicht dein Herz zu untersuchen, stets mit deiner Seele Rechnung zu halten; beschäftige dich mit der Lesung und dem Studium dieses meines Buches, behalte seinen Inhalt im Gedächtnisse, bewahre seine Grundsätze, denke nach über die sich daraus ergebenden Folgerungen, wodurch du zu den trefflichen Vorzügen und zu den erhabenen Eigenschaften gelangen, die wohlgefällig sind vor Gott; handle hierin selbst recht und leite andere dazu an; hoffe aber nicht, daß du dazu anders gelangen kannst, als bis dein Herz frei ist von weltlichen Sorgen und Zerstreungen, und du sie sogar verachtest, wie ein Betrun-

kenner, der sich nicht um die Folgen seines Trunkes kümmert. Du wirst sehen, daß dieß die einzige Weise ist, die dich zu den höchsten Tugenden führt. Und wenn du dich nicht dazu entschließt, so wirst du, wie ein Betrunkenen, in die Irre gehen und die Strafen der Hölle verdienen. Du wirst sehen, daß dieß die einzige Weise ist, die dich zu den höchsten Tugenden führt. Und wenn du dich nicht dazu entschließt, so wirst du, wie ein Betrunkenen, in die Irre gehen und die Strafen der Hölle verdienen. Du wirst sehen, daß dieß die einzige Weise ist, die dich zu den höchsten Tugenden führt. Und wenn du dich nicht dazu entschließt, so wirst du, wie ein Betrunkenen, in die Irre gehen und die Strafen der Hölle verdienen.

המרה אשר ישתה אותה בסיו לא ברצונו, והוא מואם שתייתה לעצמה, ומסל על עצמו סבל מרירותה לדחותה הנזק מעליו, וכן צריך שיהיו צרכי עולמך בעיניך, וכבר ידעת אחי שמחשבתך על עניני עולמך לא תוסיף לך במרפך מאומה; כמו שמעוט השתדלותך וחריצותך בהם לא יגדע מחוקר דבר, ומרדת לבך בהם, תמנעך מחשוב בהם שתועילך מחשבתך עליו מעניני תורתך ומצות הבורא, אשר נמסרו לך וקבלת על עצמך להתעסק בהם כל ימי חייך, ותפסיד את זה ולא יועילך, ורצה לגמושך מה שיש בו הצלתך ושלוש תורתך, ושים הסבל לעמוד מרוע מנחנך בכחך, והקדים הזריזות בעניני אחריתך אין עניניך, ושים השכל מלכך, והענוה קצינך, והחכמה מנחינך, והפרישות ידיך, והתנהל לאט ובמתון בקנות המדות הטובות כפי שיסבלו ענינך, והזהר מן הרבוי וההפלגה מבלי הדרגה מן תאבד, כי רוב השמן בנר היא הסיבה לכבות אורו (ס"א לכהות כודו), והזהר מהתעלם ומהתעצל ומהתרפורת, והדבק והזריזות בזריזות, והדרגה הסבל בסבל בהדרגה, וסמוך לכל מדרגה מן המדות את הטובות הסמוך לה ואלתתעלם מפקוד לבך ומחשב עם נפשך תמיד, והתעסק בעיון ספרי זה וקריאתו, וזכור עניניו ושמו של שרשיו וחקור על תולדותיו תדיר תגיע בו אל המעלות החמודות, ותכלית המדות המעלות הרצויות לפני האלהים, והיה בו מיושר, ואליו מיושר, ואל רמיחל נפשך שתגיע אל זה עד שתפנה לך מראות העולם, וטרדותיו אפילו שתמאסם, כאשר לא יתכן לשכור להרפא מן היין עד

ter allen Verhältnissen, fanden aber nur: das Lesen der Thora und das Studium der Gebote, wie die Schrift sagt: „Und es seien diese Worte, die ich dir heute gebiete, in deinem Herzen, und du sollst sie einschärfen deinen Kindern und davon sprechen u. s. w.“ und wie der Profet hiezu das zweite Mal ermahnt: „Und ihr sollt sie lehren eure Kinder u. s. w.“ Es scheint ihnen dieß Alles zu wenig gegenüber ihrer Ueberzeugung, wie sehr sie ihrem Schöpfer zur Dienstergebenheit und zu Handlungen verpflichtet sind, und sie bezeugten daher ihrem Schöpfer ihre Dienstergebenheit durch Vernunftgebote, besondere sittliche Handlungen und fromme, geistige Tugenden, die sie in der Reinheit ihres Herzens zu den bekannten Geboten hinzufügten; lernen das Betragen der Profeten und die Gebräuche der Frommen ab, um das Wohlgefallen Gottes dadurch zu erlangen, und er diese von ihnen aufnehme, was auch zu den Herzenspflichten gehört, deren Grundsätze in diesem Buche zu erörtern, und deren Gattungen anzugeben wir beabsichtigten. Denn dieß ist die geheime Wissenschaft, die im Herzen der Weisen versteckt und in ihrer Brust verborgen ist, deren Rechtfertigung, wenn sie von ihr sprechen, nicht in Abrede gestellt werden kann, weil alle Menschen von gesundem Verstande ihre Wahrheit und Richtigkeit bezeugen. Sie gelangen dadurch zu den erhabenen Eigenschaften und zu den seltenen Vorzügen im Gottesdienste, lieben ihn wahrhaft, mit Herz und Seele, mit Leib und Vermögen, wie es der Profet geboten, indem er sagt: „Und du sollst lieben den Ewigen, deinen Gott u. s. w.“ Männer dieses Ranges stehen näher als alle Menschen den Stufen der Profeten, den reinen, lautern Frommen, die die Schrift: „Freunde Gottes“, „Freunde seines Namens“ nennt, und bezüglich derer es heißt: „Zu vererben meinen Freunden wesentliches Gut u. s. w.“ — Willst du nun, mein Bruder, ihre Gesellschaft, und in ihre Kreise treten, so verzichte auf alle Ueberflüsse des Lebens, meide sie und begnüge dich mit der bloßen Nahrung; gewöhne dich, sie zu entbehren, erleichtere dir die Last weltlicher Beschäftigungen, und mache dein Herz frei, daß deine Gedanken sich nicht darin vertiefen; fördere die Gegenstände, die für deinen Körper nothwendig sind, aber nicht mit deinem Herzen und Willen, wie Jemand eine bittere Arznei

מקום יבכל ענין, ולא מצאו אלא קריאת התורה ולמוד המצות, כמו שאמר הכתוב (זכריסו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושננתם לבניך ודברת בהם ונו', ומה שזירז הנביא על זה אח"כ שנית באמרו (סס יא) ולמדתם אותם את בניכם ונו', וימעט בעיניהם כל זה מנפשותם לגודל מה שנגלה להם ממה שחייבין בו לבורא ית' מן העבודה והמעשה, ועבדו את הבורא במצות שכליות ומוסרים מיוחדים ומדות טובות רוחניות, והוסיפום על המצות הידועות בבור לבבם לאלהים בהם. ולמדו מדרכי הנביאים ומנהגי החסידים, לבקש רצון הבורא בהם ושיקבל אותם מהם. והם מכלל חובות הלבבות אשר קוננו לבאר שרשיהם ולזכור סיניהם בספר הזה אשר הוא החכמה הצפונה הנגזרת בלבורת החכמים והטמונה בחביהם, אשר אם ידברו בה אין צדקם נעלם בה מפני שכל אנשי הדעות הנצלות מעידים באמתה וצדקה, והגיעו בה אל התכונות הרמות ואל המעלות היקרות מעבודת האלהים בלב שלם, ויאהבו אותו אהבה נאמנה בלב ובנפש ובגוף ובממון, כמו שצוה הנביא ע"ה באמרו (זכריסו) ואהבת את ה' אלהיך ונו', ואנשי המדרגה הזאת קרובים מכל אדם אל מדרגת הנביאים הברים והזכים החסידים אשר קורא אותם הכתוב אוהבי ה' ואוהבי שמו, ובהם נאמר (משלי ט) להנחיל אוהבי יש ונו', ואם אתה אחי חפץ בחברתם ולהכנס בכתותם, עזוב מותר עולמך והתעלם מהם, והיה מסתמך במזון מהם, והרגל עצמך לעמוד בלעדיהם, והקל טורח עסקי העולם מעל נפשך, וסנה לבך מהעמיק מחשבתך בהם, ורוץ בדברים הצריכם לך בגופך, לא בלבבך וברצונך, כשותח הרפואה

Leiden abgewendet, fällt der Regen, und nur wegen ihrer Verdienste wird Mensch und Thier erquickt. Weil sie ihren Körper von Unkeuschheit abhalten, ihre Hände von Fecterbissen zurückziehen, allem Verbotenen fliehen, und den guten und rechten Weg gehen, so gelangten sie wegen der Geduld weniger Tage zu den höchsten Vorzügen, verdienten sich zwei Welten, erlangten zweierlei Glückseligkeiten und kamen zu beiden Vorzügen, ganz wie es in dem Psalm: „Heil dem Mann, der gottesfürchtig ist,“ bis ans Ende ausgeführt ist. Wunderbar ist es noch, daß ihnen die von Gott bestimmten Gebote zu wenig vorkommen, im Verhältnisse zu den Verpflichtungen, die ihnen die erzeugten Wohlthaten auferlegen, im Verhältnisse zu der Mühe, Strebbarkeit, Geduld und Ausdauer, die sie in seinem Dienste zu zeigen sich vorgenommen, und zwar verhält sich dieß folgendermaßen. Sie zählen nämlich die Gebote des Schöpfers und kommen auf ihre Gesamtzahl 613; unter diesen sind 365 negative Gesetze, nämlich Verbote; ferner Gebote, zu denen nur die Gemeinde, nicht aber der Einzelne verpflichtet ist, und zwar giebt es solche 65; ferner Gebote, die durch die Zeit bedingt sind, nämlich Gebote, die an einer bestimmten, mit Ausschluß der andern Zeit hängen, wie die Samst-, Fest-, und Fasttage; dann Gebote, dazu nur das gelobte Land verpflichtet, wie die Opfer des Einzelnen. Hebe, Zehnten und die Feier der Feste u. dgl. m.; dann Gebote, die von Voraussetzungen abhängen, die nur, wenn diese vorhanden sind, statt haben, aber anwendungslos bleiben, wenn diese nicht vorhanden sind, wie das Gebot der Beschneidung für den, der keinen Sohn hat, die Loskaufung des Erstgeborenen für den, der keinen erstgeborenen Sohn hat; das Gebot ein Geländer zu machen für den, der kein Haus hat; das Gebot, Vater und Mutter zu ehren, für die Weise. Wenn sie nun die Gebote zählen, so meinen sie, die Verbote seien nicht in Rechnung zu bringen, weil die Ausführung und Vollziehung ihrer Verpflichtung im Enthaltens von demselben besteht, weswegen ihnen ihr Dienst gegen Gott als klein vorkommt, und ihre Handlungen als wenig im Verhältnisse zu ihren Wünschen und ihrer Sehnsucht nach Allem, was ihnen das Wohlwollen Gottes verschaffen soll. Sie suchten daher die Gebote unter den Gliederpflichten hervor, die ihre Verpflichtung für den Einzelnen haben, und zwar zu jeder Zeit, an jedem Orte und un-

הנתיבות, ובזכותם מסתלקים היסורין ויורדים הנשמים, ובזכותם ישוקה האדם והבהמה, ולפי שמנעו נוסותם מן העריות, ומשכו יריחם ממיני המטעמים, וברחו בנמשותם מן האסורין (ס"ח כלשמים), והלכו בדרך הטובה והישרה, הגיעו אל המעלות הגדולות בסבל ימים מעטים, והרויחו שני העולמים, ומבצו שתי הטובות, וחשלימו שני היתרונים, כמו שאמר (תהלים קיז) במזמור אשרי איש ירא את ה' עד סופו, ומן התימה בענינים, כי מעטו בעיניהם המצות אשר צום בם הבורא בצד חובות טובותו שהטיב להם, בצד מה שקבלו על נפשותם מן היגיעה והשתדלות והמתן לדבקה בעבודתו, וזה כאשר אמר לך, לפי שמנו מצות הבורא, והגיע מספר כולם תרי"ג מצות, מהם שס"ה מצות לא תעשה, והם האזהרות, ומהם מצות שחייבין בהם הצבור ואין היחיד חייב בהם, ס"ה מצות, ומהם מצות עשה שהזמן גרמא והם המצות התלויות בזמן, כשבתות והמועדים והצומות, ומהם מצות עשה שחייבם בארץ בלבד, כמו קרבנות יחיד ותרומות ומעשרות וחגיגת חרגלים והדומה לזה, ומהם מצות תלויות בדברים, כשימצאו מתחייבין בהם וכשיפסדו יסתלקו, כמצות מילה למי שאין לו בן, ופדיון הבן למי שאין לו בכור, ומצות מעקה למי שאין לו בית, ומצות כבוד אב ואם ליתום והדומה לזה, וכאשר מנו המצות, אמרו לא נעלה האזהרות בחשבון, מפני שהעמידה מהם היא עשייתם וקיום חובותם, ותקטן בעיניהם עבודתם לאלהים וימעטו אצלם מעשיהם, בצד מאויים וכוספם למה שיגיעו בו אל רצון האלהים, ובקשו מצות עשה מחובות האברים אשר הם חובות היחיד בכל זמן ובכל

und warten die Zeit ab, die Gott ihnen in seinem Beistand bieten wird, und flehen deshalb zu ihm mit lauterer Seele und aufrichtigem Herzen, was der Zweck ihrer Wünsche und das Ziel ihres Verlangens von Gott ist, wie David sagte: „Ach, wären doch meine Wege gerichtet zu halten deine Satzungen,“ wogegen Gott ihre Erwählung seines Dienstes als lobenswürdig hält, wenn ihnen auch die Ausführung der That unmöglich wird, wie er zu David gesagt: „Weil du es im Sinne gehabt, ein Haus zu bauen meinem Namen, so hast du wohl gethan; denn du hast es im Sinne gehabt.“ Sie richten nicht Herz und Sinn auf ihre weltlichen Angelegenheiten und körperlichen Gebräuche, sondern verwenden dazu, wenn es noth thut und drängt, nur ihre physischen Sinne, weil die Welt ihnen verächtlich und gering scheint, und wenden ihre Seelen und Herzen ihren religiösen Angelegenheiten, dem Dienste Gottes zu, ihn zu verherrlichen und zu erheben, seine Gebote zu beobachten. Während nun ihre Leiber weltlich, sind ihre Seelen geistig, und durch die in ihren Herzen existirende Gotteserkenntniß erscheinen sie, als dienten sie ihm, den heiligen Engeln gleich, in den allerhöchsten Himmeln; die Sinnenlust schmilzt in ihrem Herzen, und die Sucht nach Vergnügungen wird verdrängt von der Sehnsucht nach dem Dienste Gottes, die bei ihnen Eingang gefunden, und von der Liebe zu ihm; es verlöscht das Feuer der Leidenschaft in ihrem Herzen und die Glut ihrer Phantasie schwindet von der Macht des Lichtes des Gottesdienstes, das sie umgiebt, wie es dem Lampenlichte dem Sonnenlichte gegenüber geht. Sie sind demüthig aus Gottesfurcht, gestehen ihm ein, daß sie zurückgeblieben, fügen sich in seinen Dienst, achten auf keine Noth; in ihrem Verkehr werden sie vollkommen wie Brüder der Schamhaftigkeit, weise, wenn man mit ihnen spricht, verständig, wenn man sie etwas fragt, bescheiden, wenn man sich gegen sie vergeht; beachtest du ihre Gestalt, sie wird sie dir lichtumstrahlt erscheinen, berücksichtigst du die Herzen, du findest zerfnirschte Herzen vor Gott; in Gottesfurcht sind sie heimisch, unbekannt aber in weltlichen Angelegenheiten; ihr Herz ist voll Liebe zu Gott, während sie keine Lust finden an den Angelegenheiten der Menschen, kein Vergnügen an ihrem Gespräche; sie verachten den Weg der Verderbtheit und gehen den bessern Weg; zu Folge ihrer Verdienste werden manche

הבורא בעזרתו, ויתחנני אליו על זה בנפש זכה ולב נאמן, ויהיה זה תכלית מאוויים וקץ משאלותם מאלהים, כמו שאמר דוד וע"ה (תהלים קיט) אחלי יכוננו דרכי לשמור חקך, וישבח הבורא בחירתם בעבודתו, אפילו אם ימנע מהם קיום המעשה, כמו שאמר לדוד (מ"ח) יען אשו היה עם לבבך לבנות בית לשמי הטיבות כי היה עם לבבך, ועזבו עניני עולמם והנהגת נוסיהם בלבבותם ומחשבותם, והתעסקו בהם בחושיהם הגופניים בעת הצורך והרוחק, מפני זלותו אצלם וקלותו בעיניהם, ופנו נפשותם ולבותם לעניני תורתם ועבודת אלהיהם, לכבודו ורוממותו ולשמור מצותיו, ונופותם עולמיות, ולבותם רוחניות, (ס"ח) ונופותם נלדן ולנוהם נשעים, והם במה שבלבותם מידיעת האלהים, כאלו עובדים אותו עם המלאכים הקדושים בשמי השמים, נקטו התאוות מלבבותם ונעקר מהם הכוסף לתענוגים, בעבור מה שנכנס בהם מן הכוסף לעבודת הבורא ומאהבה אורח, וכברתה אש היצר מלבבותם, ונפסק חוקה מרעיוניהם, מעצם ומה שלבשם מאור העבודה, כמו שיארע לגר נכח אור השמש, ונכנעו מפני מורא אלהיהם, והתודו לפניו בקצורם ושחחו לעבודתו, ולא הששו לחסרון, תראה אותם כשמתעסקים עמהם, כאחי הבושת, וכשמדברים עמהם, חכמים, וכששואלים אותם, יודעים, וכשחוטאים להם, עניים, תראה צורותם, שעלה עליהם האור, ואם תעמוד על הלבבות, תראה לבבות נשברות לאלהים, ובשיחתו נושבות ובעסקי העולם נשמות, מאלה אהבה האלהים לבותם ואינם מוצאים לדברי הברואים תאוה, ולא בשיחותם הנאה, מאסו דרך השחיתות, והלכו במבחר

Fleisch singen dem lebendigen Gott." Ferner gehört auch noch hierher die Freude und Wonne mit Gott und dessen Erkenntniß, die Sehnsucht nach seinem Wohlgefallen, das Vergnügen an seiner Lehre, das Mit-leiden gegen die, die ihn fürchten, wie es heißt: „Ich bin ein Genosse aller deiner Verehrer;" ferner: „Es frohlodeten und freuen sich mit dir, die dich suchen;" ferner: „An dem Wege deiner Zeugnisse frohlodete ich;" ferner: „Ich erbe deine Zeugnisse;" ferner: „Und ich frohlodete mit dem Ewigen, freue mich mit dem Gotte meines Heiles."

7. Kapitel.

Der Gebräuche der Gottesfreunde sind zu viele, um erzählt zu werden, doch will ich einige, wie sie sich mir darboten, erwähnen. Diese Männer nämlich kennen ihren Gott, erkennen, daß er Wohlgefallen an ihnen hat, sie führt, leitet und speiset, und daß seine Herrschaft und Domination sich auch über das erstreckt, was er von moralischen und weltlichen Angelegenheiten ihrer Wahl und Willkühr überlassen; es ist ihnen klar und sie glauben es, daß alle ihre Angelegenheiten und Bewegungen nach Gottes Verheißung und Willen vor sich gehen, und sie hören auf, der einen Angelegenheit von ihren Angelegenheiten mehr Vorzug zu geben als den andern, denn sie vertrauen auf Gott, daß er für sie das Gute und Rechte wählen werde. Wird es ihnen aus der Thora klar, daß er die Gebote nachdrücklich empfiehlt, und gebietet, dem Gottesdienste obzuliegen, aber fahrlässig und zurückhaltend in der Wahl der Vergnügungen zu sein, so verharren sie in ihrer Wahl an dem Orte, den er ihnen angewiesen, daß sie sich nämlich nach ihm sehnen, mit Herz und Seele nach seinem Wohlgefallen streben, hören auf, mit Herz und Seele nach der Welt und ihrem Land zu begehren, erwarten Hülfe und Beistand von ihm, daß er ihre Gedanken in seinem Dienste verwirklichen und die gewählten Gebote ausführen helfen werde; preisen ihn und danken ihm für das, was sie bereits zur That haben werden lassen, so wie er sie ihres Strebens und ihrer Wahl wegen lobt; und können sie aus Unvermögen ihre Gedanken nicht sichtlich zeigen, so rechtfertigen sie sich deshalb vor ihm, führen es aus, bis sie es können,

ואמר (סס) הֲלִיתִי סֵנִיךָ בְּכָל לֵב, ואמר (סס פד) לִבִּי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֵלַי חַי, וּמֵהֶם הַשְׂמֵחָה וְהַשְׂשׂוֹן בְּאַלְהִים יְהִי וּבִידֵיעָתוֹ, וְהַכּוֹסֶף לְרִצּוֹנִי, וְהַנִּילָה בְּתוֹרָתוֹ וְהַחֲמִלָה עַל יְרֵאָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (סס קיט) חֵבֵר אֲנִי לְכָל אֲשֶׁר יִרְאוֹךָ, וְאָמַר (סס מ) יִשְׁיִשׁוּ וְיִשְׁמְחוּ בְּךָ כָּל מִבְקֶשֶׁיךָ, וְאָמַר (סס קיט) בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁרִי, וְאָמַר (סס) נִחַלְתִּי עֲדוּתֶיךָ, וְאָמַר (חֲזָקוֹק ג) וְאֲנִי בֵּה' אֶעֱלֶיזָה אֲנִילָה בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל:

פרק ז אבל מנהגי אוהבי ה' ית' רבים מספר, אך אזכור מהם מר' שיזמן ל' והוא שהאנשים ידעו אלהים והכירו חפצו בהם והנהגתו אותם, וכי הוא מנהלם ומכלכלם, ומשלו ואסרו בכל מה שנתן להם רשות להתעסק בו ולבחר אותו מעניני התורה והעולם, ונתברר להם והאמינו כי כל עניניהם ותנועותיהם נוהגים בגזרת הבורא ית' וחפצו, ואז עמדו מבחור בענין מעניניהם יותר מזולתו, ובטחו על הבורא שיבחר להם הטוב והנכון מהם, וכאשר התברר להם מן התורה כי הוא מזהיר על עניני המצות, ומצוה על בחירת עבודת הבורא, ומתיר של מבחירת התענוגים ומונע ומחם עמד בבחירתם במקום שהעמידם, לכלות אליו ולכסוף לרצונו בלבם ובמצפונם, וחדלו מקסוף לעולם ולרהביו, בכל לבבם ובכל נפשם מצפם חפור והאומץ ממנו, לחקים מחשבתם בעבודתו, ולהשלים המעשה במר' שבחרו ממצותיו, ומה שיצא מהם אל נדר המעשה, ישבחו האל עליו ויודהו בעבורו, וירוצו משבח להם חשתדלותם ובחירתם, ומה שלא יוכלו להראות בו מחשבתם מפני חלישותם מהשינוי, יתנצלו לפני האלהים ממנו, ויבחרו בעשותו בעת שיוכלו, ומיחלים לעת שיזמנהו

geben, wie geschrieben steht: „Meine Seele sehnt sich des Nachts nach dir;“ ferner: „Des Nachts auf meiner Lagerstätte;“ Auch in den heiligen Büchern wird oft der Vorzug des Betens in der Nacht erwähnt, wie David sagte: „Des Nachts gedenke ich deines Namens;“ „Um Mitternacht stehe ich auf, dir zu danken;“ „In dunkler Nacht stehe ich auf, dich anzurufen;“ „Meine Augen kamen der Morgenwache vor;“ „Täglich rufe ich des Nachts“ u. dgl. m. Ebenso heißt es: „Steh' auf, jauchze des Nachts.“ Ich habe bereits einige kräftige Worte verfaßt, die eine Zurechtweisung und Beschämung der Seele enthalten, wodurch sie angeeifert und angeregt sein soll, zum Beten in der Nacht. Sie sind hebräisch unter dem Namen: „Ermahnung.“ Dann habe ich dieser einige gebiegene Sätze in hebräischer Sprache, folgen lassen, welche Lob und Dank an Gott enthalten, Gebete um Verzeihung und Barmherzigkeit, und noch mehrere Gegenstände, die das Herz des Betenden anregen und sein natürliches Gefühl wecken: „Bitte“ genannt; beide befinden sich am Schlusse dieses Buches für Jeden, der sich ihr als Gebet des Nachts oder des Tages bedienen will. Wem es um diesen Gegenstand zu thun ist, bediene sich der Zurechtweisung, die er s i e n d beten soll, nachdem er ihr einige bekannte Gefänge oder andere hat vorher gehen lassen; dann trage er jene Bitte stehend und gebückt vor, beuge das Knie und bete welche Gebete immer, und sage darauf: „Heil den redlich Wandelnden,“ und die Stufengefänge bis zu Ende. Trifft er übrigens in den Gebeten und in der Anordnung eine andere Wahl, so ist es ihm freigestellt; ich habe dich nur aufmerksam gemacht, wie die Anordnung gut wäre. Die Hauptsache bleibt bei diesem Gebete, die Lauterkeit deiner Seele, deine Herzensabsicht, und daß du sie mit Muße in Zusammenhang bringest mit den darauf folgenden, und nicht die Zunge deinem Herzen vorangehen lässest; denn wenig davon mit Herz und Sinn ist besser, als viel mit geläufiger Zunge gesprochen, und achtlos. So sagte einst ein Frommer: „Lobet ihn nicht mit einem eitlem Lob, d. h. ohne Herz und Sinn, sondern nur dann, wenn das Herz dabei ist, wie David sagte: „Mit meinem ganzen Herzen suche ich dich;“ ferner: „Ich bete dich an mit ganzem Herzen;“ ferner: „Mein Herz und

חשוקי, כמו שנאמר (ישעיה כז) אוייתך בלילה ונו', ואמר (ס"ה ג) על משכבי בלילות, וכבר נזכר יתרון תפלת הלילה בספרי הקדש הרבה, מהם מה שאמר דוד ע"ה (תהלים קיט) זכרתי בלילה שמך ה', (סס) חצות לילה אקום להודות לך, (סס) קדמתי בנשף ואשוע, (סס) קדמו עיני אשמורות, (סס פח) יום צעקתי בלילה, והרבה כזה, ונאמר (איכה ג) קומי רגלי בלילה, וכבר חברתי דברים נמרצים, יש בהם תוכחה והכלם לנפש, ויתחרץ בעבורה תתעורר לתפלה בלילה, והם בלשון עברית וקראתים תוכחה, אח"כ סמכתי להם דברים צחים בלשון עברית בשבח והודאה לאל ובקשה מחילה ותחנונים, דברים רבים המעירים לב המתפלל ומעירים את טבעו, וקראתיה בסשה, וכתבתים, למי שרוצה להתנסל בהם לילה או יום ומי שקבל על עצמו זה הענין, ינהג בתוכחה שיתפלל אותה בישיבה אחר שיקדים מה שיוזמן מן הזמירות הידועות או זולתם לפניה, ואח"כ יתפלל הבקשה בעמידה והשתחויה עד סופה, ויכרע ויאמר מה שרצה מן התחנונים, ויאמר סמוך לזה אשרי תמימי דרך ושיר המעלות עד סופם, ואם יבחר בזולתם מן הדברים וזולת הסדר הזה, חרשית בידו, אך זכרתי לך הטוב שבמנהגים בה, ועיקר הדבר אחי בורך נמשך בעת שתתפלל אותה וכוננת לבך בה, ושתסדרנה לאט (ס"ה נמתן) עם הסמוך לה, ואל יקדים בה לשונך את לבך, כי המעט ממנה עם הקצא לבך בו, טוב ממחירות תנועת לשונך ברב ממנה, בשיחיה לבך ריק ממנו, ואמר אחד מן החסידים אל תשבחו שבח ריקם, ריק ממצוא חלב בו, אבל יחיה בהקצא חלב, כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים קיט) בכל לבי דרשתיך ונו',

„Mein Herz und

ונפשות רבות, תכסל זכותו כפי זכויות
כל מי שיתקן לאלהים, כמו שארז"ל
חמזכה את הרבים אין חטא בא על
ידו, ואמרו, משח זכה זכה את הרבים
זכות הרבים תלוי בו, שנאמר (דברים
לג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם
ישראל, ואמר (משלי כד) ולמוכיחים
ינעם ועליהם תבא ברכת טוב, ואמר
(מלכי ז) תורת אמת היתה בפי
ונו', ואמר (דניאל יז) ומצדיקי
חרבים בכבדים לעולם ועד, וע"כ
צוה הבורא להוכיח את המקצרים,
כמו שאמר (ויקרא יט) הוכח תוכיח
את עמיתך, וארז"ל עד היכן היא
תוכחה, רב אמר עד קללה, ושמואל
אמר עד הכאה, ונאמר (משלי כח)
מוכיח אדם אחרי חן ימצא, ומהם
שמחתו ונילתו בזכויותיו מפני שהוא
שש בהם לא לגאווה ותפארת, ואכלו
ויגנו על חטאיו לתשובה מהם
וחרטו עליהם, כמו שאמר דוד
(תכלים קיט) פלגי מים ירדו עיני על
לא שמרו תורתך, ומהם שיתנסלו
בלילה ויתענה ביום אם היה יכול
לסבול זה, כי תפלת הלילה היא זכה
יותר מתפלת היום לכמה פנים, מהם
כי האדם בלילה יותר פנוי ממה שהוא
ביום, ומהם שתאות הגוף מהמאכל
והמשתה יותר נחים בלילה ממה
שהם נחים ביום, ומהם הפסק חברה
בינו ובין ב"א, כאותב יבקרהו וחבר
ידבר עמו ובעל חוב יתבעהו במה
שיש לו עליו, ומהם נוח חושיו מרוב
מוחשיו בלילה, מפני שאינו רואה
מה שימרידהו, ולא שומע מה שיפסיק
עליו, ומהם המלטו מן החנופה ורחקו
ממנה, מפני מעוט היושבים עמו
בלילה ואפשר שלא יוכל להתבודד
ביום, ומהם שיתיחד בזכר האלהים
ויתבודד בו, בעת התיחד כל אותב
באותבו והתבודד כל חושק עם

Gottes unnütz erwähnt wird, was für die Gläubigen eine große Schande ist. Das gemeine Volk hat sich dieß auf die schändlichste Weise erlaubt, und beabsichtigen damit ihre Schimpfstreben sonderbarer zu machen und zu übertreiben, und ihren Lästerungen mehr Wichtigkeit und Zierde zu verleihen, worin sie dem gleichen, was der Weise sagt: „Wie es dem Thoren ein Scherz ist, Unzüchtiges zu verüben.“ — Ferner stellt er alles, was er in Zukunft zu thun gedenkt, oder wenn er Jemanden etwas verspricht, unter die Bedingung: „So Gott will,“ und dieß aus zwei Ursachen, einmal weil er zu fürchten hat, daß ihn der Tod ereilt, und zweitens, weil er nicht weiß, ob es von Gott vorher bestimmt ist, es auszuführen. — Dann leitet er die Menschen zum Gottesdienste an, bald sanft und milde, bald streng und hart, je nachdem es an der Zeit und am Orte ist, und je nach der Klasse der Menschen und ihren Rangverhältnissen, vom Könige an bis auf die Marktleute, wie der Weise sagt: „Der Weise höre es und nehme an Belehrung zu u. s. w.“ „Dem Unverständigen Ueberlegung zu geben u. s. w.“ Du mußt auch wissen, mein Bruder, daß die Verdienste des Gläubigen, wenn er auch bis an das äußerste Ziel der Vervollkommenung seiner Seele für Gott gelangt ist, und den Engeln nahe kommt in ihren guten Eigenschaften und löblichen Gebräuchen, in ihrer Strebensamkeit in dem Dienste Gottes und in ihrer reinen Liebe zu ihm, nicht den Verdiensten desjenigen gleichen, der die Menschen auf den guten Wege führt und Frevler zum Dienste Gottes anleitet, weil seine Verdienste sich mit denen der Letztern alle Tage und zu jeder Zeit verdoppeln. Es ist dieß zweien Kaufleuten zu vergleichen, die in einem Lande angekommen, wo der eine an der mitgebrachten Waare das Zehnfache ihres Kaufpreises proftirte, was im Ganzen hundert Gulden ausmachte; der zweite aber proftirte zwar nur das Doppelte des Kaufpreises, aber weil er verschiedene Waaren hatte, so erlangte er dennoch einen Erlös von 10000 Gulden. Der Gewinn des ersten Kaufmanns betrug also trotz seines vielfachen Gewinnstes nur neunzig und zehn Silstel Gulden, während der Proft des zweiten Kaufmanns 5000 Gulden betrug, trotz seines minder vielfachen Nutzens. Ebenso, mein Bruder, ist das Verdienst desjenigen gering, der ausschließlich seine Seele vervollkommt; der aber seine Seele und die Seele Anderer

עד שהגיעו בו אל תכלית הננות, והם מכוונים בזה להפליא ולהפליג בגדוסייהם ולהגדיל ולפאר חרסותם, והם דומים בזה למה שאמר החכם (משלי) כשחוק לכסיל עוב זימה, ומהם שיתגור בכל מה שעתיד לעשותו ולאמרו בירצון הבורא בעת שהוא יועד בו וולתו אפי' אם יהיה לזמן קרוב עד מאוד, וזה בעבור שני דברים, האחד מיראת מהירות המות אליו, והשני מפני שאינו יודע אם קדם בגורת האל לעשותו, ומהם שיאשר ויורה לעבודת האלחים בין ברכה בין בקשה, כפי הצריך לזמן ולמקום ולכתות ב"א ולמעלותם מהמלכים ועד אנשי השוק, כמו שאמר החכם (סס ח) ישמע חכם ויוסף לקח ונו', לתת לפתאים ערמה ונו', וראוי לך אחי לדעת כי זכויות המאמין אפילו אם יהיה מגיע אל התכלית הרחוקה בתסון נפשו לאלהים ית', ואלו היה קרוב למלאכים במדות הטובות ומנהגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם זכויות מי שמורה ב"א אל הדרך הטובה ומישר הרשעים אל עבודת הבורא, שזכויותיו נכפלות בעבור זכויותם בכל הימים ובכל הזמנים, והמשל בזה משני סוחרים הגיעו אל מדינה, הרויח אחד מהם בסחורה אחת שהיתה בידו עשרת כפלי הקרן, והיה הכל מאה זוז, והרויח השני כפל אחד בלבד, והיו לו סחורות רבות, והגיעו לידו עשרת אלפי זוזים, והיה ריוח הסוחר הראשון עם רוב כפלי הריוח, תשעים זוז ועשרה חלקים מאחד עשר חלק בזוז, והיה ריוח הסוחר השני חמשה אלפים זוזים, עם מעוט כפל הריוח, וכן אחי מי שאין מתקן אלא נפשו בלבד, תהיה זכורתו מעטה, ומי שמרתקן נפשו

das Verdienst desjenigen gering, der ausschließlich seine Seele vervollkommt; der aber seine Seele und die Seele Anderer

arbeitet; sondern ich will ihm dienen, weil es ihm gebührt; 2) die Furcht vor seiner Herrlichkeit, Erhabenheit und Allmacht, welche vom Menschen nicht weicht und unzertrennlich von ihm ist, so lange er lebt. Dieß ist die höchste Stufe der Gottesfürchtigen, die bezüglich der Ehrfurcht in den heiligen Büchern erwähnt werden, welche zur reinen Gottesliebe und zur schmerzlichen Sehnsucht nach ihm führt. Wer zu dieser Stufe der Gottesfurcht gelangt ist, der liebt und fürchtet Niemanden außer Gott, wie ein frommer Mann von einem Gottesfürchtigen erzählt, den er schlafend in der Wüste gefunden. „Hast du denn keine Furcht vor den Löwen,“ fragte er denselben, „daß du an diesem Orte schläfst?“ darauf er: „Ich würde mich schämen vor Gott, daß mir etwas außer ihm Furcht einflößen soll.“ Ferner ist es dem gleichgültig, ob ihn die Menschen loben oder tadeln, wenn es sich um das Wohlgefallen Gottes handelt und es ihnen gebietet, das Gute zu thun, das Böse zu unterlassen. Ein solcher giebt auch, wenn es der Wille Gottes erheischt, Seele, Körper, Vermögen und Kinder hin, wie geschrieben steht: „Denn deinetwegen wurden wir jeden Tag getödtet.“ Er trägt ferner Gott in Lob, Dank und Preis auf der Zunge, wie es heißt: „Und meine Zunge verkündigt deine Gerechtigkeit;“ ferner: „Es ist mein Mund voll von deinem Munde.“ Er erwähnt den Namen Gottes nicht zum Nichtigem, Falschem und zum Fluche.“ Der Schwur ist vergeblich, wenn ihn der Mensch zum Nichtigem und unnöthig ausspricht, ohne daß ihn das Gericht dazu verpflichtet hätte. Falsch ist der Schwur, wenn das Gericht dazu verpflichtet, in seinem Handel und Wandel mit Menschen. Man muß der Ehre Gottes wegen Alles vermeiden, was ihn zum Schwure bringen könnte, wie geschrieben steht: „Wer rein an Händen und lautern Herzens ist, der nicht zum Eitlen geschworen u. s. w.“; ferner: „Du fürchten diesen verherrlichten, furchtbaren Namen u. s. w.“; ferner: „Und es wird euch leuchten, die meinen Namen fürchten, die Sonne des Heils, und Genesung an ihren Flügeln, worauf unsere Lehrer sagen: „Das sind solche Menschen, die sich fürchten den Namen Gott zu Eitlen auszusprechen.“ Den Fluch betreffend, so sind das jene Flüche, Schimpf- und Hohnwörter, wobei der Name

אעבודנו למה שיאור לו, ורשני יראה לכבודו ורוממו ורועים נבורתו, ואיננה סרה מן האדם ולא נפרדת ממנו כל ימי חייו. וזאת העליונה שבמדרגות יראו אלהים אשר נזכרו בספרים ביראה, והוא חמביא (ס"ח המנוח) אל האהבה הזכה, והכוסף המצער, ומי שהגיע אל המדרגה הזאת מן היראה, לא יאהב ולא יירא זולת הבורא, כמו שספר אחד מן החסידים על א' מהיראים שמצאו ישן באחד המדברות ואמר לו האינך ירא מן הארירה שאתה ישן במקום הזה, אמר לו אנו בוש מאלהים שיראני ירא זולתו, ומהם שישתוה בעיניו אם ישבחוהו ב"א או יננהו ברצון הבורא ירא, כשהוא מצום לעשות הטוב ולהתרחק מן הרע, ומהם שיתנדב בנפשו וגופו וממונו ובניו ברצון האל ית', כמו שכתוב (תהלים מד) כי עליך חורגנו כל היום, ומהם שישיב שם האלהים תמיד על לשונו בשבח והודאה ותהלה, כמו שכתוב (סס לה) ולשוני תהנה צדקך, ואמר (סס עא) ימלא פיתהלתך, ואל יזכור שם הבורא לשוא ולא לשקר ולא בקללה, וחשבועה לשוא, היא מה שמוציא אדם על פיו מן השבועות לבטלה וללא צורך, ולא יחייבהו בה דין, והשבועה לשקר, היא השבועה שמחייבין אותו בה מן הדין במשאו ובמתנו עם ב"א, והוא חייב להזהר מכל מה שיביאהו להשבע בשם הבורא ית' לכבוד, כמו שכתוב (סס כד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא ונו', ואמר (דנדים כח) ליראה את השם הנכבד והנורא הזה ונו', ואמר (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה, ואמרו חז"ל אלו ב"א שיראים להוציא שם שמים לבטלה, והקללה, הם הקללות והנדופים והחרפות שמזכירים בהם ש"ש לבטלה, והוא גנאי גדול למאמין, וכבר התירו עמי הארץ לעצמם זה,

קמך Zehnte Pforte. 5. Kap.

meisten Menschen liegt, ihre Gebote beobachtet, und für sie stets bestrebt ist, den wird Gott stärken und ihm helfen zu der wahrhaften Liebe, die hervorgeht aus der Größe und Erhabenheit des Schöpfers, und die fleischliche Kraft übersteigt, wie die Schrift sagt: „Ich liebe meine Freunde, und die mich suchen, finden mich.“ „Wer gegen mich sündigt, beraubt sich selber.“

5. Kapitel.

Der Hindernisse der Liebe zu Gott aber giebt es viele. Einmal wenn der Mensch zu wenig Vorbereitungen trifft, aus denen sich die Liebe zu Gott ergiebt; dann die Hindernisse, die wir in diesem Buche bereits detaillirt haben, und die wir nicht zu wiederholen nöthig haben, damit der Gegenstand sich nicht in die Länge ziehe; ferner der Haß gegen die Freunde Gottes und die Liebe gegen seine Feinde, wie geschrieben steht: „Die den Frevler gerecht sprechen;“ ferner: „die den Frevler gerecht sprechen und den Gerechten für ungerecht erklären;“ „die das Gesetz verlassen, preisen den Frevler;“ ferner: „zum Frevler sagen: Du bist gerecht u. s. w.“

6. Kapitel.

Was die Kennzeichen betrifft, daran die Liebe zu Gott an den Liebenden erkannt wird, so unterläßt er einmal alles Ueberflüssige, was ihm vom Dienste Gottes abbringen kann, wenn sich seine Furcht und Angst an seinem Gesichte kennzeichnen, wie geschrieben steht: „Und damit die Furcht vor ihm auf euerem Gesichte sei, daß ihr nicht sündigt.“ Die Furcht ist zweierlei Art: 1) die Furcht vor seiner Strafe und Prüfung; der fürchtet also nur das, was ihn schmerzt und beugt; denn wäre er sicher vor jedem Schmerz, würde er auch nicht Gott fürchten. Von einem solchen sagen unsere Lehrer: „Es ist zu besorgen, vielleicht dient er ihm nur aus Furcht.“ Ein solcher steht auch nur auf einer niedrigen Stufe der Gottesfurcht, davor uns unsere Lehrer warnen, indem sie sagen: Seid nicht wie Knechte, die da dienen dem Herrn um Lohn zu empfangen u. s. w.“ So sagte auch ein Frommer: „Ich schäme mich vor Gott, daß ich ihm dienen soll wegen der Belohnung oder Bestrafung, wie ein schlechter Diener, der, wenn er zu fürchten oder zu hoffen hat, arbeitet, und wenn dieß nicht der Fall ist, auch nicht

שער אהבת ה'

או או בעולם הבא, אשר ביכולת רוב המדברים לקיים מצוותיה ומשתדל בה תמיד, יאמצהו הבורא ויעזרהו על האהבה הנאמנה אשר תהיה לגדל ולרומם לבורא ית', אשר היא למעלה מן היכולת כמו שאמר הכתוב (עליון) אני אוהבי אהב ומשחרי ימצאונני (עס) וחומאי חומם נפשו:

פרק ה' אבל מפסדי האהבה באלהים, רבים מאד, מהם שיקצר האדם בהקדמות אשר תתילד מהם האהבה בבורא ית', ומהם מפסדי ההקדמות אשר הקדמנו לבארם בספר הזה, ואיננו צריך לשנותם שלא יארך הענין ומהם השנאה באוהביו והאהבה בשונאיו, כמו שכתוב (ישעי' ס) מצדיק רשע, ואמר (עליון) מצדיק רשע ומרשיע צדיק, ואמר (עס כח) עוזבי תורה יהללו רשע, ואמר (עס כד) אומר לרשע צדיק אתה:

פרק ו' אבל אותות האהבה באלהים מן האוהב, מהם עויבת כל

מה שימרידהו מעבודת הבורא יתברך מעניני המותרים, ומהם הראות אותות יראתו ואימתו על פניו, כמו שכרוב (עמות כ) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי רתחמאו והיראה על שני פנים, אחד מהם יראת עונשו ונסיונה, והו' היראה בעבור מה שיעזרהו וידכאהו, שאם היה בטוח ממה שיצטער בו לא היה יראתו ה' ועליו אמרו רבותינו ז"ל ליחוש דילמא אתי למעבד מיראה והוא מקצר ממדרגת יראי אלהים והוא מה שהזהירו ממנו רז"ל, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו', ואמר אחד מן החסידים אני מתבייש מאלהים שאעבדנו בעבור הגמול והעונש, ואהיה כעבד הרע אם יראה ויקור יעשה ואם לאו לא יעשה, אבל

והוא מקצר ממדרגת יראי אלהים והוא מה שהזהירו ממנו רז"ל, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס וכו', ואמר אחד מן החסידים אני מתבייש מאלהים שאעבדנו בעבור הגמול והעונש, ואהיה כעבד הרע אם יראה ויקור יעשה ואם לאו לא יעשה, אבל

er sich in seinem Verhältniß gleich, dann ist seine Liebe zu dir treu bewährt. Darauf sagte ihm nun der Schöpfer: „Sieh' alles, was er hat, sei in deiner Gewalt und thue mit seinem Gelde und seinen Kindern, was du nur weißt.“ Er blieb aber unverändert gegen Gott äußerlich sowohl, als in seinem Innern, und verharrte getreulich in seiner Liebe zu Gott, indem er sagte: „Nacht bin ich aus dem Mutterleibe gegangen.“ Darauf sagte Gott zum Satan: „Hast du deine Aufmerksamkeit gerichtet auf meinen Knecht Job u. s. w.“ Dieser aber erwiderte: „Haut um Haut u. s. w. aber strecke nur deine Hand aus u. s. w.“ Er sagt damit: „Viele Menschen geben ihr Geld, ihre Weiber und Kinder hin, um ihren Körper zu erhalten; es kann daher die Aufrichtigkeit seiner Liebe zu dir nicht eher ersichtlich sein, als bis du ihn mit etwas auf die Probe stellst, was seinen Körper und Leib schmerzt und anseht.“ Hierauf sagte ihm nun der Schöpfer: „Er ist in deiner Gewalt, nur seine Seele nimm in Acht!“ Er that nun, was er gesagt. Er stellte ihn mit seinem Körper auf die Probe, er ertrug es aber, und blieb in seinem Glauben und in seiner guten Gesinnung gegen Gott unverändert, indem er zu seiner Frau sagte: „Wie eine der Niedrigen sprichst, redest du.“ Es zeigte sich nun seine aufrichtige Liebe und sein lauter Herz gegen Gott, indem er mit Resignation den Verlust seines Vermögens und den Schmerz seines Körpers ertrug, sich dabei edelmüthig zeigte, und auf die Entgegnung seiner Freunde sagte: „Mag er mich tödten, ich vertraue auf ihn,“ weshalb auch Gott ihn, aber nicht seine Freunde lobte, die ihn zurechtweisen wollten, wie es heißt: „Und der Ewige sprach zu Elifas, dem Temaniten u. s. w.“ Du siehst auch, daß Gott ihn zu den drei Frommen ihm gezählt, und als Beispiel gebracht hat, indem er sagt: „Noa, Daniel und Job.“ Dann gab ihm auch Gott seinen Verlust zurück, wie geschrieben steht: „Und der Ewige gab zurück das Verlorene Job's.“ Meinungen und Sitten, wie er, hatten alle Frommen der Vorzeit, die heimgesucht worden sind, wie Daniel und seine Genossen in der Löwengrube und im Feuerofen. Zu dieser Stufe ermahnt uns der Profet wenn er sagt: „Und du sollst lieben den Ewigen, deinen Gott u. s. w.“ — Wer ausdauernd in der Liebe ist, die auf Hoffnung oder Furcht vor dem Dies- oder Jenseits beruht, die doch in der Gewalt der

שחננתו מתועלות השלם, ואם יעמוד בעינו עמך הוא נאמן באהבתו בך, ואמר לו הבורא הנה כל אשר לו בידך, ועשה מה שירעך בממונו ובבניו, ולא נשתנה לא בנגלדו ולא בנסתרו לאלהים, ועמד באהבתו הנאמנה לאלהים באמרו ערום יצאתי מבטן אמי, ואמר הבורא לשמן השמת לבך אל עבדי איוב וגו' ואמר עוד בעד עור וגו' ואולם שלה נא ידך וגו' אמר הרבה ב"א מתנדבים בממונם ונשיהם ובניהם, כדי לשמור ונפם, אך אין אמונת אהבתו מתוך נראית, אלא בבחינתו מגופו ובשרו במה שיצערנו ויקוץ בו, ואמר לו הבורא ית' הנו בידך אך את נפשו שמור, ועשה מה שאמר מנסיונו שאמר מנסיונו בגופו, וסבל ולא נשתנה באמונתו ושוב לבבו באלהים באמרו לאשתו כדבר אחת הנבלות תדברי וגו', ונראתה אהבתו הנאמנה ובר לבבו לאל, למה שהתאפק לו לסבלו והתנדבו באבדת ממונו וצער גופו, ואמר במה שענה בו הבירוי (סס יג) הן יקטלני לו איחל, ושבח לו הבורא על זה ולא שבח דבר חברוי בהוכיחם אותו, כמו שאמר (סס עז) ויאמר ה' אל אליפז התימני וגו', ואתה רואה כי חבר אליו הבורא שני צדיקים והביאם למשל באמרו (יחזקאל יד) נח דניאל ואיוב, ואח"כ, שב האלהים את שבותו, כמו שכתוב (ליוז עז) וה' שב את שבות איוב, ועל דעתו ומנהגו היו כל החסידים הראשונים המנוסים, כדניאל וחביריו בגוב אריות וכבשן האש, ועשרה הרוגי מלכות והנוהג מנהגם, ועל המדרגה הזאת הזהיר הנביא באמרו (דברים ו) ואהבת ארת' ה' אלהיך וגו', ומי שמתמיד עליה אהבה שהיא לתחלת או ליראה בעולם הזה

die zehn Märtyrer und ihres gleichen. Und du sollst lieben den Ewigen, deinen Gott u. s. w. — Wer ausdauernd in der Liebe ist, die auf Hoffnung oder Furcht vor dem Dies- oder Jenseits beruht, die doch in der Gewalt der

trägt, wenn er nur hoffen kann, seine Seele dabei am Leben zu erhalten, und drittens eine Liebe, um dementwillen es leicht ist, Vermögen, Leib und Leben zu verlieren. Wir finden bereits, daß Abraham seine Liebe zu Gott in allen Gestalten zeigte. Er stand für ihn mit seinem Vermögen, seinem Körper und seiner Seele ein. Mit seinem Vermögen, da er es auf Reisende ausgab, um sie den Schöpfer kennen zu lehren. Auch seine Auferung zum Könige von Sodom: „Wenn von einem Faden bis zu einem Schuhriemen u. s. w.“ beweist seine freigebige Seele, und daß er Geld geringschätzte; mit seinem Körper, durch den Bundesakt der Beschneidung, daß er keinen Anstand nahm, ihn an sich und an andern mit Freuden auszuführen. Die edle Hingebung seiner Seele aus Liebe zu Gott, geht wieder aus der Giltfertigkeit und Bereitwilligkeit hervor, die er in Betreff des Isak gezeigt hat, worauf er seine reine Liebe zu Gott bewiesen, die treu seinem Dienste ergeben ist. Diese ist die höchste Stufe unter den Stufen der Liebe zu Gott, wie sie nicht von Jedermann erlangt werden kann, da sie die fleischliche Macht übersteigt, und die menschliche Natur ihr zuwider und entgegen ist. Und wenn sie auch bei einzelnen unter den Menschen sich findet, so ist dieß nur durch die Macht Gottes möglich, daß er ihnen beigehtanden, daß der böse Trieb sie nicht übermannen konnte, weil all ihr Streben sich nur in seinem Dienste zeigt und sie die Gebote seiner Thora beobachten mit aufrichtiger Seele, vollkommenem Herzen und geläutertem Innern, wie die Propheten Gottes, seine Auserwählten und sein Ausbund. Es besitzt aber nicht jeder Mensch die Macht, aus Liebe zu Gott Alles zu ertragen, was wir erwähnt, da Natur und Trieb dem entgegen sind; dagegen liegen die beiden andern Arten in der Gewalt der meisten Menschen, wenn sie sich um die Vorbereitungen, die wir zuvor in dieser Pforte angegeben, bestreben. Daß aber diese beiden Arten Beweis der vollkommenen Liebe zu Gott sind, gehet aus dem hervor was der Satan saget: „Ist etwa Job umsonst gottesfürchtig? Hast du nicht ihn eingehegt u. s. w. Strecke aber nur deine Hand aus u. s. w.“ damit will er sagen, er treibt mit seiner Liebe und seiner Furcht vor dir gleichsam nur Handel, da er wegen ihrer weltliche Ehre und Güter empfangen; entziehe ihm aber was du ihm von weltlichen Vortheilen geboten, und bleibt

בהיים בעבודה. והפנים השלישים אהבה שנקלה בעבודה אברהם הממונות והנופות והנפשות, וכבר מצאנו אברהם אבינו ע"ה הראה אהבתו באלהים בכל הפנים והתנדבו בממונו ובנופו ובנפשו, בממונו שהיה מוציאו על העוברים והשבים כדי להודיעם את הבורא, ומה שאמר למלך סדום (נרמזית יד) ואם מחוט ועד שרך נעל, ראיה על נדיבות נפשו ושהממון נקל בעיניו ובנופו בברית מילה שלא נתעכב לקיים אותה בנפשו ובזולתו בשמחה, אבל התנדבו באבדן נפשו באהבת האלהים, מה שהראה בענין יצחק מן המהירות והחריצות, והוא הורה על אהבתו והזכה באלהים, ולבבו הנאמן בעבודתו, והיא המדרגה העליונה ממדרגות האהבה באלהים, וכמורה לא תתכן מכל אדם לפי שהוא למעלה מן הכולת הבשרית, מפני שהטבע הפכה וכנגדה, וכאשר נתקצא ביחידים מב"א איננה כ"א באומץ הבורא ועזרתו אותם קנבור היצר עליהם, שכל השרתולותם בעבודתו וקיומם מצות תורתו בנפש נאמנה ולבב שלם ומצפון יך, כמו נביאי האלהים ובחיריו וסגולתו ואין ליכולת כל בשר לסבול מה שזכרנו לאהבת הבורא, מפני שהטבע והיצר כנגדו, אבל השני פנים הם ביכולת רוב המדברים, בהשתדלם בהקדמות אשר הקדמנו בשער הזה, מה שמורה כי השני פנים האלה ראיה על האהבה השלימה באלהים, מה שאמר השמן (ליוזא) החנם ירא איוב אלהים הלא אתה שכרת בעדו וגו', ואולם שלה נא ירך וגו', כלומר כי הוא כסוחר עמך, באהבתו ויראתו אורח לקח מחירה כבוד העולם והונו, אך פסוק ממנו מה

und er wird sich nach ihm sehnen mit Eifer, Fleiß und Mühseligkeit, ähnlich den Stelen: „Meine Seele begehrt dein in der Nacht;“ ferner: „Nach deinem Namen, nach deinem Gedächtnisse der Seele Begehrt;“ ferner: „Meine Seele dürstet nach Gott.“ Was dir aber am wirksamsten zu dieser erhabenen Stufe verhelfen kann, ist die große Ehrfurcht vor Gott, die Angst vor ihm, die Scheu vor seinen Geboten und der stete Gedanke, daß er dein geheimes und offenes Thun, dein Inneres und Aeußeres schaut, daß er sich deiner erbarmt, daß er deine vergangenen, wie deine künftigen verborgenen und offenbaren Handlungen und Gedanken kennt, dir Verfertigungen giebt, dir sich nähert, wodurch du nicht umhin kannst, als dich ihm hinzuneigen mit deinem Herzen und Innern, mit reinem Herzen und wahrhafter Gläubigkeit, deine Seele zur Liebe zu ihm zu bestimmen, auf seine Barmherzigkeit zu vertrauen, auf die Größe seiner Gnade und Güte; zu der Liebe zu ihm keine andere Liebe zu gesellen, damit er nicht von dir sehe, daß du bei deiner Furcht vor ihm noch etwas anderes außer ihm fürchtest; ihn nicht aus deinen Gedanken zu lassen, damit er nicht deinen Blicken entweiche; deine Verbindung in der Einsamkeit sein, in den Wüsten dir Gesellschaft leiste, so daß ein Ort voll Menschen dir menschenleer scheinen wird, und ein menschenleerer als nicht leer; du wirst nicht verzweifeln, wenn sie fehlen, und nicht bekümmert sein, wenn sie abwesend sind; du wirst dich stets deines Gottes freuen, dich vergnügen mit deinem Schöpfer, entzückt sein über sein Wohlwollen und sich sehnen nach seiner Begegnung, wie es heißt: „Es freuet sich der Fromme des Ewigen und vertraut auf ihn,“ und der Prophet sagt: „Und ich jauchze in dem Ewigen, juble in dem Gotte meines Heiles. Auch David sagt: „Gott ist mein Licht und mein Heil, vor wem fürchte ich“ u. s. f. der ganze Psalm.

4. Kapitel.

Ob die Liebe zu Gott in der Gewalt des Menschen stehe, oder nicht? Auf diese Frage erwidere ich, daß die Liebe dreierlei Art ist, die eine ist eine solche, wo es dem Freunde ein Leichtes ist, um ihrentwillen sein Vermögen, aber nicht Leib und Leben zu verlieren; dann eine Liebe, wo der Freund um ihrentwillen den Verlust eines Theiles seines Körpers und seines Vermögens er-

und Ritzungen, d. h. Lema Sana' (יטעיה כו) נפשי אויתך כלילה, ואמר (סס) לשמך ולזכרך תאור נפש, ואמר (תהלים מז) צמאה נפשי לאלהים והחזק שבדברים שתעזר בהם על המדרגה הזאת העליונה, הוא המורא הגדול מאלהים והאימה ממנו והפחד ממצותיו והמחשבה תמיד בהשקפתו על סתרך ונלוויך ומצפונך ונראך והנהגותו אותך וחמלתו עליך, ודעתו הנסתר והנגלה בעבר ובעתיד ממעשיך ומחשבותיך, והבטחתו לך והקרבתו אותך, ולא תוכל עם כל זה לעמוד מנסות אליו בלבך ובמצפונך בבר לבב ואמונה שלמה, ותתלה נפשך באהבתו, ותבטח על חמלתו ונודל חנותיו ורחמיו, ולא תשתף בעת ההיא עם אהבתו אהבת זולתו, ולא ישקיף עליך שאתה ירא עם יראתך ממנו בלתי, ולא תפקדהו מרעיוניך, ולא יסור מנגד עיניך, ויהיה צוורתך בבדידות, ויושב עמך במדברות, ויהיה מקום מלא ב"א בעיניך כל-א-מלא, והריק מהם כל-א-ריק, לא תשומם בהפקדם ולא תדאג בהעדרם, ותהיה תמיד שמח באלהיך, בבוראך, עליו ברצונו וכוסף לפניעתו, כמו שכר טוב (סס סד) ישמח צדיק בה' וחסה בו, ואמר הנביא (חזקוק ג) ואני בה' אעלוה אנילה באלהי ישעי, ואמר דוד ע"ה (תהלים כז) ה' אורי וישעי ממי אירא, וישאר המזמור:

פרק ד אבל אם האהבה באלהים היא ביכולת האדם אם לא, אומר בתשובת שאלה זאת כי האהבה על שלשה פנים, אחד מהם אהבה שנקלה בעיני האוהב אבדת ממונו בעבורה, לא אבדת גופו ונפשו, ומהם אהבה שנקלה בעיני האוהב אבדת חלק מנופו עם אבדת ממונו, כשהוא מקוה שתשאר נפשו

um ihrentwillen sein Vermögen, aber nicht Leib und Leben zu verlieren; dann eine Liebe, wo der Freund um ihrentwillen den Verlust eines Theiles seines Körpers und seines Vermögens er-

3. Kapitel.

Wie der Weg sei zur Liebe zu Gott? Auf diese Frage antworte ich, daß dieses Verlangen dem Bittsteller allein nicht gewährt werden könne, nur nach vielen Voraussetzungen, und existiren diese Voraussetzungen, so ergiebt sich aus ihnen als Folge die Liebe zu Gott, während der, welcher unmittelbar sie anstrebt, nicht zu ihr gelangt. Die Vorbereitungen, die der Mensch in sich treffen muß, sind: zweifache Weihe des Herzens, zweifache Demuth, zweifache Abrechnung mit sich selbst, zweierlei Betrachtungen. Was die zweifache Weihe des Herzens betrifft, so besteht die eine in der Weihe des Herzens bezüglich der Anerkennung der Einheit Gottes, die zweite, daß er seine That einzig seines Namens wegen verübe, und er ihm nur seiner Herrlichkeit wegen diene. Die zweifache Demuth betreffend, so ist die eine die Demuth vor Gott, die zweite die Demuth vor denen, die Gott fürchten und dessen Ausgewählte sind. Was die zweifache Abrechnung mit sich selbst betrifft, so ist die eine die Abrechnung mit sich über seine Verpflichtungen Gott gegenüber wegen seiner steten Güte, und die Abrechnung mit sich selbst, daß er ihm seine Sünden nachsieht, langmüthig gegen ihn ist und ihm verzeiht. Die zweierlei Betrachtungen sind: 1) die Betrachtung der Begebenheiten der Vorfahren, wenn er nämlich die Bücher der Propheten und die Aussprüche der Altvordern berücksichtigt, wie geschrieben steht: „Ich denke der Tage von früher,“ und 2) die Betrachtung der Welt, insofern er die Wunder Gottes in dessen Schöpfungen wahrnimmt. Ueber diesen Gegenstand habe ich bereits in diesem Buche nach meinen Kräften Regeln angegeben, die für den genügend sein werden, der das versteht und beabsichtigt, was seine Sicherstellung und seine Rettung dies- und jenseits bewerkstelliget. Bereitet er sich nun in all dem vor, und verbindet er damit die Enthalttsamkeit von den Vergnügungen der Welt und ihren Lüste, erkennt er die Größe des Schöpfers und seine Wesenheit, Wahrhaftigkeit und Erhabenheit, und betrachtet er dagegen den geringen Werth seiner selbst, wie geringfügig und unwürdig er ist; dann wird er erkennen die große Güte des Schöpfers, seine mächtige Schuld gegen ihn, und die Liebe des Gläubigen zu Gott wird dem folgen, mit ganzem Herzen und wahrhaft reiner Seele,

שער אהבת ה'

סרך ג אבל איך הדרך אל אהבת האלהים ית' אומר בתשובה שאלה זאת כי הבקשה הזאת לא תתכן לשואל אלא אחר הקדמות רבות, וכאשר תתקיימה ההקדמות תתילד מהם האהבה באלהים ית', אבל מי שמכוין אליה בעצמה לא יוכל להגיע אליה, וההקדמות אשר ראוי למאמין להקדים לה בנפשו, הם שני יחודי הלבבות, ושתי כניעות, ושני חשבונות, ושתי בחינות, אבל שני יחודי הלבבות אחד מהם ליחד הלבב ביחוד הבורא, והשני ליחד המעשה לשמו ולעבדו לכבודו בלבד, אבל שתי הכניעות, אחת מהם הכניעה לאלהים ית', והשנית הכניעה לראי האלהים ובחיריו, אבל שני החשבונות, אחד מהם חשבוננו עם נפשו על מה שחייב לאלהים להתמדת טובותיו, והשני חשבוננו עם גפשו על חסרתינו עונותינו והאריכו לו ומחילתו, אבל שתי הבחינות, אחת מהם הבחינה במה שעבר לראשונים בעמדו על ספרי הנביאים ודברי הקדמונים ע"ת, כמו שכתוב (תהלים קמג) זכרתי ימים מקדם ונו, והשנית הבחינה בעולם במה שהוא רואה מפלאי הבורא ית' בבריאותיו וכבר בארתי בספר זה כללים מן הענין הזה כפי יכולתי, מה שיש בו די למי שמבין ומכוין למה שיש בו הצלתו ודמלסו בעוה"ז ובעוה"ב, וכאשר יתקן כל זה ויחבר אליו הפרישור מתענוגי העולם ותאוותיו, ויבין גדולת הבורא ועצמתו ואמתותו ורוממותו, וישכיל קטנות ערך נפשו ועירותו וזלותו, ואח"כ יכיר רב טוב הבורא עליו וגודל חסדו עמו, תהיה האהבה באלהים מן המאמין סמוכה לזה בלב שלם, ואמתת זך נפשו והכספו לו בהשתדלות וחריצות

schiedenartigkeit der gegenseitigen Liebe der Menschen gebraucht. Denn es giebt dreierlei Freunde. Die einen geben, wenn es der Freund will, ihr Vermögen allein freiwillig hin, andere geben auf den Willen des Freundes Leib und Vermögen freiwillig hin, und wieder andere geben auf den Willen des Freundes Vermögen, Leib und Seele hin, wie der Weise sagt: „Wenn Jemand seines Hauses Vermögen um die Liebe gäbe, man würde ihn verachten.“ Von **Sonathan** und **David** heißt es: „Denn er liebte ihn wie seine Seele;“ ferner: „Kostbarer war mir deine Liebe als Frauenliebe.“ Bei der Liebe zu Gott ermahnt uns der Profet, daß sie Seele, Körper und Vermögen umfassen soll; daß der Mensch mit diesen allen bei der Liebe zu Gott freigebig und in nichts davon geizig sein soll, wenn es der Wille Gottes erheischt, wie unsere Lehrer sagen: „Mit deinem ganzen Herzen: mit deinen beiden Trieben, mit dem guten und dem bösen Triebe; mit deiner ganzen Seele: und nimmt er dir auch dein Leben; mit deinen ganzen Kräften, d. h. mit all deinem Gelde.“ Ferner sagten sie: „Thue, was Gottes Wille ist, als wäre es dein Wille, auf daß er dir deinen Willen thue, als wäre es sein Wille; unterwirf deinen Willen dem seinen, auf daß er den Willen Anderer dem deinen unterwerfe.“ — Noch läßt sich behaupten, daß er mit dem Ausdrücke: „Mit deinem ganzen Herzen, mit deiner ganzen Seele und mit deinem ganzen Vermögen,“ den Wunsch geäußert haben will, der Liebe Gottes im Innern anzuhängen und sie äußerlich zu zeigen, so daß die Liebe des Gläubigen so weit gebiethen sei, daß sie geheim und öffentlich, innerlich und äußerlich gleich und eben, dann richtig, rein und mäßig sei, wie **David** sagte: „Mein Herz und mein Fleisch jauchzen dem lebendigen Gotte zu.“ Es läßt sich auch so auslegen, er will, wenn er sagt: „Mit deinem ganzen Herzen, mit deiner ganzen Seele“ gesagt haben, daß dein anderweitiges Lieben und Streben nur seiner halben geschehe, mit der Liebe zu ihm aber nicht die Liebe zu einem andern außer ihm paarest, und liebst du etwas außer ihm, so sei es etwas, das ihm von dir wohlgefällig wäre, damit diese Liebe ein Absenker der Liebe zu ihm sei, wie ich dieß erwähnt gelegentlich der Auseinandersetzung der Ermunterung des Verstandes in der dritten Pforte dieses Buches,

לעומת התחלפות אהבת ב"א קצתם בקצתם, והוא, שהאוהבים שלשה מינים, מהם מי שמתנדב לרצון אהובו בממונו בלבד, ומהם מי שמתנדב לרצון אהובו בגופו ובממונו ומהם מי שמתנדב לרצון אהובו בממונו וגופו ונפשו, כמו שאמר החכם (סיר הכסיריס ח) אם יתן עת כל חון ביתו באהבה בזה יבוא לו, ואמר ביהונתן ורוד (שמואל ח כ) כי אהבת נפשו אהבו, ואמר (ססז ח) נפלאותה אהבתך לי מאהבת נשים, וזירוהנביא ע"ה באהבת הבורא יתברך, שתהיה כוללת הנפש והגוף והממון להתנדב האדם בכל זה באהבת הבורא ית', ואל יהי כלי בדבר מהם אצל רצון האלהים ית', כמו שארז"ל בכל לבבך, בשני יצריך ביצה"ט וביצה"ר, ובכ לנפשך, ואפילו נוטל את נפשך, ובכל מאדך, בכל ממונך, ואמרו עשר רצונו כרצונך כדי שיעשר רצונך כרצונו, בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך, ויש לומר שירצה באמרו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, לדבק באהבת האלהים בסתר ולראותה בגלוי, עד שיתברר מן המאמין אמתת אהבתו לאלהים בסתרו ובגלוי ובמצפון ענינו ונראהו על השורה והנכון על שקל אחד וערך אחד, כמו שאמר רוד ע"ה (תהלים פד) לבי ובשרי ירננו אל אל חי, ויש לומר שירצה באמרו בכל לבבך ובכל נפשך, להיות כל אהבתך והשתדלותך בזולת אלשמו, ואלתשתף עם אהבתו אהבת זולתו, ואם תאהב זולתו יהיה במה שירצהו ממך, כדי שתהיה סעיף מאהבתך בו, כאשר זכרתי בבאור ההערה השכלית בשער השלישי מן הספר הזה:

השלישי מן הספר הזה:

am Busen." Aehnlich dem, was der Profet sagt: „Und du sollst lieben den Ewigen, deinen Gott mit deinem ganzen Herzen, deiner ganzen Seele und deinem ganzen Vermögen.“

2. Kapitel.

Auf welche Art die Liebe zu Gott? Diese Frage beantwortend, bemerke ich, daß die Liebe des Dieners zu seinem Herrn aus einer der drei Ursachen entsteht: 1) liebt er ihn, weil er gütig und gnädig gegen ihn ist; 2) liebt er ihn, weil er ihm sein Vergehen nachsieht, seine Vergehungen vergiebt und verzeiht, und 3) liebt er ihn wegen dessen Größe und Erhabenheit und aus Ehrfurcht vor ihm, aber nicht aus Hoffnung und Furcht. Folgerrecht wird auch die Liebe zu Gott hervorgerufen wegen seiner Gnadenfülle und steten Güte gegen uns, wonach unsere Seele der Liebe zu ihm anhanget, weil sie Lohn und Entgeltung erhofft; oder unsere Liebe zu Gott entsteht, weil er unsere Vergehungen verbirgt, unsere Missethaten hingehen läßt, trotzdem wir ihm zuwider gehandelt und seine Gebote übertreten haben; oder unsere Liebe hat ihren Grund in ihm, in seiner Wesenheit, Größe und Erhabenheit, welche Liebe zu Gott die reine und lautere ist. Schon der Profet hat uns zu ihr aufgemuntert, indem er sagt: „Und du sollst lieben u. s. w.“ Mit dem Ausdruck: „Mit deinem ganzen Herzen u. s. w.“ will er die Sitten der Menschen, die Verschiedenartigkeit ihrer Meinungen, ihre Großmuth und ihren Geiz, ihren Körper wie ihr Geld und ihre Ehre berührt haben; denn mancher ist mit seiner Körperkraft und seinem Vermögen freigebig, aber heifel auf seine Ehre, und mancher wieder ist freigebig mit seinem Vermögen und seiner Ehre, aber schonend auf seinen Körper, und mancher endlich ist freigebig mit seiner Körperkraft und Ehre, aber geizig auf sein Vermögen, wie unsere Lehrer sagen: „Da es schon heißt: mit deiner ganzen Seele, wozu heißt es noch mit deinem ganzen Vermögen? Ist es ein Mensch, dem sein Leib lieber als sein Vermögen ist, auf ihn bezüglich heißt es: „Mit deiner ganzen Seele;“ ist es ein Mensch, dem sein Geld lieber als sein Leib ist, auf ihn bezüglich heißt es: „Mit deinem ganzen Vermögen.“ Möglich auch, daß er den Ausdruck: „Mit deinem ganzen Herzen, mit deiner ganzen Seele und deinem ganzen Vermögen,“ bezüglich der Vers

לי ומימר לי בין שדי ילין וזה דומה למה שאמר הנביא (דנריס ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

פרק ב אבל על כמה פנים תהיה האהבה באלהים ית', אומר בתשובת השאלה הזאת, כי אהבת העבד באדוניו תהיה לאחר משלשה פנים, אחד מהם, אהבתו אותו בעבור הטבתו לו וחסדו עליו, והשני, אהבתו אותו מפני שהוא עובר על פשעיו ורוב מחילתו לו וכפרתו לעונותיו, והשלישי, אהבתו אותו בעבור גדולתו ורוממותו ומוראו לעצם כבודו, לא לחוללת ולא לפחד, ועל ההקשה הזאת תהיה האהבה ממנו באלהים, לרוב חסדו עלינו והתמדת טובתו לנו, ותדבק נפשנו באהבתו לתקות נמולה, ויש שתהיה אהבתנו באלהים להסתירו עונינו ועברו על פשעינו, עם גודל מרינו אותו ועברנו על מצותיו, ויש שתהיה אהבתנו בו לעצמו ולכבודו לגדלו ולרוממו, וזאת היא האהבה הזכרה באלהים ית' וכבר זרזנו הנביא ע"ה בזה באמרו (סס) ואהבת את ה' אלהיך ונו, ורצה באמרו בכל לבבך לעומת מדות בני אדם והתחלפות דעותם בנדיבותם וכילותם בנופם וממונם ובכבודם, כי מהם מי שמתנדב בנופו ובממונו, וחס על כבודו, ומהם מי שמתנדב בממונו וכבודו, וחס על גופו, ומהם מי שמתנדב בנופו וכבודו, וחס על ממונו, וכמ"ש חז"ל אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר ובכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר ובכל מאדך, ואפשר שירצה באמרו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך,

בזאת ה' אלהים ית', אומר בתשובת השאלה הזאת, כי אהבת העבד באדוניו תהיה לאחר משלשה פנים, אחד מהם, אהבתו אותו בעבור הטבתו לו וחסדו עליו, והשני, אהבתו אותו מפני שהוא עובר על פשעיו ורוב מחילתו לו וכפרתו לעונותיו, והשלישי, אהבתו אותו בעבור גדולתו ורוממותו ומוראו לעצם כבודו, לא לחוללת ולא לפחד, ועל ההקשה הזאת תהיה האהבה ממנו באלהים, לרוב חסדו עלינו והתמדת טובתו לנו, ותדבק נפשנו באהבתו לתקות נמולה, ויש שתהיה אהבתנו באלהים להסתירו עונינו ועברו על פשעינו, עם גודל מרינו אותו ועברנו על מצותיו, ויש שתהיה אהבתנו בו לעצמו ולכבודו לגדלו ולרוממו, וזאת היא האהבה הזכרה באלהים ית' וכבר זרזנו הנביא ע"ה בזה באמרו (סס) ואהבת את ה' אלהיך ונו, ורצה באמרו בכל לבבך לעומת מדות בני אדם והתחלפות דעותם בנדיבותם וכילותם בנופם וממונם ובכבודם, כי מהם מי שמתנדב בנופו ובממונו, וחס על כבודו, ומהם מי שמתנדב בממונו וכבודו, וחס על גופו, ומהם מי שמתנדב בנופו וכבודו, וחס על ממונו, וכמ"ש חז"ל אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר ובכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר ובכל מאדך, ואפשר שירצה באמרו בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך,

zeigt sich ihr das Tadelhafte dessen, wohin sie sich in Liebe geneigt, und zu dessen Gunsten sie ihre Gedanken von dem abgelenkt, das ihr Glück in beiden Wohnungen ausmacht; so kehrt sie wieder zurück und überläßt ihre Angelegenheit dem Schöpfer, der erbarmungsvoll ist, und richtet ihre Gedanken darauf, wie sie sich entziehen könne der Macht dessen, darin sie verstrickt, und der Gewalt dessen, womit sie geprüft worden ist; sie zieht sich dann von der Welt und ihren Vergnügungen zurück, verachtet die Körper und ihre Wünsche und Ähnliches; es gehen ihr die Augen auf, und es reinigen sich ihre Anschauungen über Gott und dessen Lehre von dem Gewölke der Thorheit; sie erkennet die Wahrheit von der Unwahrheit, und es zeigt sich ihr die wahre Gestalt ihres Schöpfers und Leiters. Und wie sie die Größe seiner Macht und seine hohe Würde erkennet, so beugt und bückt sie sich vor ihm aus Furcht, Angst und Schauer vor seiner Macht und Größe, und hört dieß nicht auf zu thun, bis ihr der Schöpfer Zusicherungen gegeben und ihre Angst und Furcht beschwichtigt hat. Sie trinkt dann aus dem Kelche der Liebe zu Gott, lebt feineethalben einsam, um ihr Herz nur ihm zu weihen, ihn zu lieben, auf ihn zu vertrauen, nach ihm sich zu sehnen, kein anderes Geschäft zu haben, als das in seinem Dienste, nichts anders, als ihn, im Sinne zu haben, damit nichts außer ihm ihr in den Gedanken komme; sie bewegt kein Glied ihres Körpers, als nur zu dem, was sein Wohlwollen ihr zuziehen kann, löst ihre Zunge nicht, als bloß, wenn sie seiner erwähnen, ihn loben, ihm danken, ihn preisen will, aus Liebe zu ihm und aus Sehnsucht nach seinem Wohlwollen; thut er ihr Gutes, so dankt sie, duldet es, wenn er sie quält, wobei nichtsdestoweniger ihre Liebe und ihr Vertrauen zu ihm größer wird, wie von einem Frommen erzählt wird, daß er Nachts aufgestanden wäre und gesagt hätte: „Mein Gott, du hast mich hungern lassen, nackt mich hingestellt, in das tiefe Dunkel der Nacht mich versetzt, und deine Macht und Größe gezeigt! Verbrenntest du mich auch, meine Liebe zu dir und meine Freude an dir würden nur größer und stärker werden!“ Es ist dieß dem Spruche Job's gleich: „Mag er mich tödten, ich harre seiner.“ Darauf weist auch der Weise hin, wenn er sagt: „Ein Myrrhenbündel ist mir mein Freund, an meinem Busen ruhend,“ was unsere Lehrer so auslegen: „Ob schon er mir Leid und Bitterkeit zugefügt, er ruht doch mir

לה אור השכל, וינלה לה נגורת מה שנמתח אליו באהבתה ונמשכה עדיו ברעיוניה, מאשר בו הצלתה בשני המעונים, תשוב מזה ותניה כל עניניה אל הבורא החונן, ורמתה במחשבתה לבקש אוסני הצלתה, מעוצם מה שנוקשה בו ונודל מה שנוסתה בו, ואז תפרוש מן העולם ומכל תענוגיו, ותבזה הנופות וכל תאוותם וסומך לזה, יפקחו עיניה, ויזכו רואותיה מענן הסכלות באלהים ובתורתו, ותכיר האמת מן משקר, וינלו לה פניאמתת בוראה ומנהיגה, וכאשר תבין נודל יכלתו ועוצם מעלתו (ס"ח גדולתו) תכרע יתשתחוה לו ביראה ופחד ואימה מעצמתו ונגדולתו, ולא תסור מזה עד אשר יבטיחנה הבורא ית', וישקיש פחדה ומוראה, ואז תשוקה כוס האהבה באלהים, ותתבודד בו ליחד לבבה לו, ולאהבה אותו ולבטוח עליו ולכסוף לו, ולא יהיה לה עסק בלתי עסק עבודתו, ולא יעבור על רעיוניה וזולתו, ולא יעלה במחשבתה בלעדיו, ולא תשלח אבר מאברי גופה אלא במה שתמשך בו רצונו, ולא תתיר לשונה כי אם בזכרו שבחו והודאתו ותהלתו, מאהבה בו ומכסוף לרצונו ית', ואם יטיב לה תורה, ואם יעניף הסבול, ולא תוסיף עם זה כי אהבה בו ובטחון עליו, כמו שנאמר על אחד מן החסידים שהיה קם בלילה ואומר, אלהי ררעבתני, ועירום עזבתני, ובמחשכי הלילה הושבתני, ועוזך ונגדלך הורתני, אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, דומה למה שאמר איוב (חיוז יז) הן יקטלני לו איחל, ואל הענין הזה רמז החכם באמרו (ס"ה ח) צרור המור דודי לי בין שדי ילין, ואר"ל על דרך הדרש אע"פ שמיצר

gänglich der Liebe flehenerlei auseinander-
setzen: 1) worin das Wesen der Liebe zu
Gott bestehe?; 2) auf wie vielerlei Art die
Liebe zu Gott sich zeige; 3) welcher Weg
zu ihr führe; 4) ob dieß in der Macht
des Menschen liege, oder nicht; 5) ihre Hin-
dernisse; 6) ihre Kennzeichen, wodurch sie
sich an dem Gläubigen klar zeigt; 7) die
Sitten der Freunde Gottes.

1. Kapitel.

Was das Wesen der Liebe zu Gott sei?
Sie ist ein unmittelbares Sehnen und Hin-
neigen der Seele zu Gott, um in Verfüh-
rung zu kommen mit seinem erhabenen
Lichte. Denn die Seele ist eine einfache,
geistige Substanz, die sich zu ihr ähnlichen
geistigen Wesen hinneigt, und sich ihrer
Natur nach von den ihr entgegengesetzten
materiellen Dingen entfernt. Als sie nun
der Schöpfer in Verbindung gebracht mit
diesem plumpen Körper, weil er sie prüfen
wollte, wie sie ihn leiten werde, da machte
er sie aufmerksam, seiner zu schonen und
ihm Vortheile zu gewähren wegen der Ver-
bindung und Gemeinschaft, die vom Anbe-
ginn zwischen ihnen statt findet; und wie
die Seele etwas für ihren Körper Nützliches,
ihrem Leibe Vortheilbietendes merkt, richtet
sie ihre Gedanken darauf und sehnt sich
darnach, um Ruhe zu finden vor den Krank-
heiten ihres Körpers und seinen Leiden,
wie sich ein Mensch, wenn er krank ist, nach
einem Arzte sehnt, der ihn Jemanden bes-
stellt, der ihn bediene, und für seine Be-
dürfnisse Sorge. Merkt nun die Seele bei
einer Gelegenheit, daß sie sich selber mehr
Licht und Kraft verschaffen kann, so legt
sie ihre Pläne darauf an, hängt ihm mit
ihren Gedanken nach, führt es sich vor
die Gedanken, begehrt und sehnt sich nach
ihm — und dieß ist das Resultat der reinen
Liebe. — Da nun dem so ist, daß die An-
sprüche des Körpers viel sind, die Noth-
wendigkeit, seine Bedürfnisse zu befriedigen
zu jeder Stunde und Zeit gleich andauert,
und die Seele nicht anders kann, als dar-
über nachzudenken, weil sie nicht still und
ruhig sein kann, wenn sie nicht von den
Leiden ihres Körpers Ruhe hat; so ist die
Seele durch die Angelegenheiten ihres Kör-
pers von ihren Freunden abgewendet, die
ihr geziemen und ihrem Wesen entsprechen, und mit denen ihre Glückseligkeit in der
Wohnung der Ruhe verbunden ist. Geht ihr aber das Licht des Verstandes auf, und

האהבה שבעה ענינים, אחד מהם מה
הוא ענין האהבה באלהים ית', והשני
על כמה פנים תהיה האהבה באלהים,
והשלישי איך הדרך אליה, והרביעי
אם היא ביכולת האדם אם לא,
והחמישי באופני מפסידה, והששי
אותותיה אשר בהם תתברר מהמאמין
והשביעי במנהגי אוהבי האלהים:
סרק אבל מה ענין האהבה באלהים,
הוא כלות הנפש וגמותה
בעצמה אל הבורא, כדי שתדבק
באורו העליון, והוא שהנפש עצם
פשוט רוחני נוסה אל הדומה לה
מהאישים הרוחניים, ומתרחקת
בטבעה מאשר הוא כנגדה מן
הנופות העבות, וכאשר קשרה הבורא
ית' בנוף הזה העב, אשר רצה לנסותה
בו בהנהגתה אותו, העיר אותה לחוס
עליו ולמשוך התועלות אליו, בעבור
השתוף והחברה אשר נטבעה ביניהם
מתחלת הנדיל, וכאשר תרגיש הנפש
במה שיש בו תועלת לנוסה ותקנה
לנויותה, תמה במחשבתה אליו
ותכסוף לו, כדי לבקש המנוחה
ממדי נוסה ופגעיו, כקסוף האדם
לרומא בקי כשהוא חולה, וזמן לו
מי שישמשו ויחשוב על אודותיו,
וכשתרגיש הנפש בענין שיוסיף לה
אור בעצמה וכה בנפש, תמה
במזימתה אליו ותדבק בו במחשבתה
ותעבירהו ברעיוניה, ומתאוה אליו
וכוססת לו, וזאת תכלית האהבה
הזכה, וכיון שהדבר כן והיו קרואי
הנוף רבים, וצרכיו אל מה שימלא
מחסורו מתמידים עם השעות
והעתים, ולא היתה הנפש יכולה
לעמוד מעיין לו בכל זה, מפני שאין
לה השקט ולא מנוחה מבלי מרגוע
מדיח נוסה, נסדרה הנפש בעניני
נוסה מאוהביה הראויים לה
והמתיחרים בעצמה, אשר בהם
הצלחתה בנות מרגועה, וכאשר יבקע

שְׁתִּבֵּן וְתָדַע כִּי כָל מִן שְׂקָדִים לָנוּ
 זָכְרוּ בַסֵּפֶר הַזֶּה מַחֲבֹבֹת הַלִּבֹּבוֹת
 וְהַמְדֻזֹּת וְנִדְבַת חֲנֻפְשׁוֹת, הֵם מַעֲלֹת
 וּמִדְרָגוֹת אֶל הָעֵנִין הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה אֲשֶׁר
 הִתְקַוּוּנוּ לְבֹאֲרֵן בְּשַׁעַר הַזֶּה, וְגַם רָאוּ
 לֶךְ לָדַעַת כִּי כָל חֹבֶבָה וְכָל מִדָּה טוֹבָה
 מוֹשְׁכֵלֶת אוֹ כְּתוּבָה אוֹ מְקוּבֵלֶת, הֵם
 חֲבוּנוֹת גַּמְעָלוֹת שְׁעוּלִים בָּהֶם אֶל
 הָעֵנִין הַזֶּה, וְהוּא תְּכַלִּיתָם וְסוּפָם, אֵין
 מִדְרָגָה לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ וְלֹא אַחֲרָיו,
 וּמִפְּנֵי זֶה סָמְכוּ הַנְּבִיא ע"ה בַּמִּשְׁנָה
 תּוֹרָה לִיחָדוֹ, בְּאִמְרוֹ (דְּנָרִים ו') שָׁמַע
 יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד וְאַהֲבַת אֶת
 ה' אֱלֹהֶיךָ וְנוֹ, וּזְרָז עָלָיו וְחָשִׁיב אוֹתוֹ
 בַּמִּשְׁנָה תּוֹרָה חֲרֵבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 (טֵס ל') לֹאֲהַבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹעַ
 בְּקוּלוֹ וּלְדַבְּקָה בּוֹ, וּמַעַם הַדְּבִיקָה,
 הָאֲהֻבָּה הַנֶּאֱמָנָה וְהַלֵּב הַשְּׁלֵם בָּהֶם,
 כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַסְלִיחַ) וַיִּשְׁאַוְהֶב דְּבִק
 מֵאֵת, וְחֲרֵבָה פַּעֲמִים מִקְדִּים הַסֵּפֶר
 זָכַר יִרְאֵת הָאֱלֹהִים עַל אֲהֻבָּתוֹ, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנָרִים י') וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מִה' ה'
 אֱלֹהֶיךָ שׁוּאֵל מִעֵמֶךְ כִּי אִם לִירְאָה,
 וְאִמְרָ (טֵס) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְנוֹ,
 וְחַיִּיב הָדִין לְחֻקִּים הִירְאָה עַל הָאֲהֻבָּה
 בְּאֱלֹהִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּכַלִּית
 הַפְּרִישׁוֹת וְסוּפָה הַרְחֹק, וְהַקְּרֹבָה
 שֶׁבַּמִּדְרָגוֹת אֶל מִדְרָגַת אֲהֻבָּת
 הָאֱלֹהִים, וְהוּא הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן
 מִשְׁעָרִית, וְא"א שִׁינִיעַ הָאָדָם אֵלֶיהָ,
 אֵלָּא אַחֲרֵי שֶׁתִּתְקַדֵּם יִרְאֵתוֹ וּפְחָדוֹ
 מִהָאֱלֹהִים יִתְבַּרֵּךְ, וְעַל כֵּן הִקְדַּמְנוּ
 שַׁעַר הַפְּרִישׁוֹת לְשַׁעַר הַזֶּה, כִּי מִן
 הַנִּמְנָע מִמֶּנּוּ שֶׁתִּתְּיָשֵׁב אֲהֻבַת הַבּוֹרָא
 בְּלִבָּנוּ, עִם הַתִּישָׁב אֲהֻבַת הָעוֹלָם
 בְּנוֹ וְכֹאשֶׁר יִתִּיָּה לֵב הַמֵּאֲמִין רִיק
 מֵאֲהֻבַת הָעוֹלָם, וּפְנֵי מֵתְאוֹתָיו מִצַּד
 הַקְּרָה וּבִינָה תִּתְּיָשֵׁב אֲהֻבַת הַבּוֹרָא
 בְּלִבּוֹ, וְתִהְיֶה תְּקוּעָה בְּנִפְשׁוֹ כְּפִי
 הַקֶּסֶף לֹו וְחֻכְרָתוֹ אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 (יִשְׁעִי נוֹ) אֶתְּ אֲדוֹרָה מִשְׁפָּטֶיךָ ה'
 קוֹיִנֹךְ וְנוֹ, וְרָאוּ שֶׁנִּבְצָר מִדְּבַרִי

ird in seiner Seele in dem Maße einge-
n erkannt hat, wie geschrieben steht:
rrten wir dein!" Wir müssen nun bes

קלם Rennte Pforte 7. Kap.

und Weihe, der Welt entfremden sie sich, nur ihn anerkennend. Sie reden und erzählen von ihr: denn es ist ihren Augen nicht entgangen ihre Treulosigkeit und ihr Trug ist ihnen nicht unbekannt: kleidete sie sich vor ihnen in Prachtkleidern, so hielten sie sie für toll; zeigte sie sich ihnen mild, so fanden sie darin Gezwungenes; lächelte sie ihnen, so wehrten sie sie von sich ab; wollte sie sie sich geneigt machen, so neigten sie sich von ihr ab, sie schaueten ihre bösen Handlungen durch, und es ward ihnen klar ihr schändliches Treiben, und so konnte sie keine Gewalt über sie erlangen, und sich in nichts ihnen nähern. Dieß sind die reinen Getherwählten, der Ausbund der Frommen, die mit offenen Augen sehen, deren Wünschen edel, deren Bemühungen wohlwollend sind, die in Gott sich glücklich fanden und glückselig wurden, mit ihm verkehrten und profitirten, ihr Innerstes läuterten und lauter, ihre Herzen reinigten und die Auserwählten, sich gegen den Weg des Bösen mit Gottesfurcht versehen, und gerettet wurden; auf den Wagen guter Handlungen führen und zum Ziele kamen, die immerwährende Freude, die unveränderliche Bönne erlangten, nicht Rechnung zu stehen brauchten und sicher vor Züchtigungen waren. — Und du, mein Sohn! wähle das Gute für deine Seele, vor der nutzlosen Reue und dem nie endenden Kummer.“ Möge Gott uns und dir zeigen den rechten Weg und uns hinleiten auf den Weg der Glückseligkeit, in seiner Gnadenfülle und Barmherzigkeit! Amen.

10. Pforte.

Ueber die ungetheilte Liebe zu Gott.

Eingang.

Da wir in der frühern, nämlich in der 9. Pforte, alles zur Zurückgezogenheit von der Welt Gehörige erörtert haben, womit der Zweck verbunden war, das Herz zu weihen und es der Liebe Gottes zuzuwenden, nach seinem Wohlwollen sich zu sehnen: so erachte ich es für zweckmäßig, dem eine Erörterung der Art und Weise der Liebe zu Gott folgen zu lassen, welche Zweck und Ziel aller Eigenschaften und Vorzüge unter den Klassen der Gottesdiener ist. Ich fange also unter Gottes Beistand an. Zuvörderst mußt du, mein Bruder, einsehen und wiß-

שער הפרישות

שמחות בבר וביחוד, התגבר להם העולם והכירוהו, ידברו נס"ח וידברו בו וספרוהו, לא נעלם מעיניהם כגדו, ולא נסתרה. מהם תרמיתו, לבש להם בגדי חמדותיו ויחשבוהו שולל, והתדמה להם וימצאוהו מוכרח שחק אליהם וינערו בו, ורצו להתנותם ונמו מעליו, השקיסו על רוע מעלליו, והתבאר להם ננות מעשיו, ואין לו שלטון עליהם ולא במה יתקרב אליהם, הם בחירי האלהים הקברים וסגולת החסידים, בעלי הרואות הפקוחות והמשאלות היקרורות והיגיעות הרצויות, אשקרו אל האלהים ואשקרו, וסחרו עמו והרויחו, בררו מצפונם ונבררו, וזכו לבותם ונבחרו, הצטידו היראה בדרך הרעה, ונצלו, ורכבות מרכבות המעשים. והגיעו פגעו בשמחה מתמדת, וששון לא ושתנה, נמלטו ממעמד החשבון, ובטחו מהיסורים, — ואתה בני בחר הטוב לנפשך, טרם החרטה אשר לא תועיל, והדאגה אשר לא תכלה, האלהים יורנו ואותך הדרך הישרה, ויטה אותנו אל נתיב ההצלחה ברחמי ורוב חסדיו אמן:

השער העשירי

באהבת האלהים השלמה.

וזו פתח הסער.

אמר המחבר מפני שהקדמנו במה שעבר מדברינו בשער התשיעי ביאור עניני הפרישות מן העולם, והיתה כונתנו ליחד הלב ולפנותו לאהבת הבורא ית' ולבסוף לרצונו, ראיתי לסמוך לו באור אופני אהבת האל ית' כי היא תכלית התכונות וסוף המעלות במדרגות אנשי העבודה, ואומר ובאלהים אעזר, ראוי לך אחי

lichkeiten zu erhaschen, und von harten Plagen heimgesucht werden; deren Seelen abgemüht, deren Körper abgemattet, deren Besinnung verwirrt, und deren Gedanken zerstreut; die Gold sammeln, das sich verliert, Silber, das verschwindet, das Feinde erben und Frauen verstecken; Balläste bauen und in Gräbern wohnen, bauen was sie nicht bewohnen, sammeln was sie nicht ausgeben; von denen so mancher Vater und Sohn zu Grabe trägt, und dennoch nichts thut, nichts, das ewig dauert; an sein Ende vergißt und nur denkt an seine Wünsche. Was kannst du aber von einer Witte denken, deren beide Enden hin sind? von einem Einzelnen, der seine Eltern verlassen? Betrachte lieber den, mein Sohn! dem Gott ein weises Herz, einen imponirenden Verstand gegeben, ihm die Augen geöffnet zu dem was ihm gut ist, gezeigt den rechten Weg, dem er sich auch genähert und wodurch er zu Recht gebracht worden ist, vor dem die Menschen sicher sind, wie er es vor ihnen ist, mit denen er friedlich leben kann und vor ihnen sichergestellt ist; der, während die Menschen ihrem bösen Triebe dienen, dem Gotte des Himmels und der Erde dient, der da belebt und tödtet, erbarmungsvoller Schöpfer ist, und außer dem es keinen Gott gibt. Welch ein Unterschied zwischen jenen und den Männern, deren Inneres lauter, rein ihr Gewissen, ihre Augen ruhig und ihre Herzen beruhigt sind! Diese bringen im Denken an Gott in der Einsamkeit zu, ihm dankend für jedes Gute; widmen sich dem Studium der Logik, Mathematik und Advokatur, zerreißen die Decke, die ihre Einsicht in die verborgenen Wege hemmt, und gelangen durch Mühe zur wahrhaften Ruhe; — in dieser Beruhigung ihre Unterhaltung finden, ihre Wünsche stören sie in nichts, ihr spätes Ende macht sie nicht saumselig, vielmehr des Todestages gewärtig, hüten sie sich vor dessen letzter Frist. Sie rufen Gott an, beten zu ihm, hoffen auf ihn, dienen ihm, reden wahr und sprechen recht, nicht den Herrscher fürchtend, nicht die Regierung des Satans; sie sind edler als alle übrigen Menschen, bewahrungswürdiger als jede Nation, und ihr Ruhm und ihre Würde überragen die aller übrigen; sie sind geehrt in den Gotteshäusern und groß in den Augen der Menschen; keine Störung bringt sie von ihrem steten Denken an Gott ab, und kein Hinderniß hält sie davon ab, ihm zu danken, ihre Zunge ist im Lob und Dank gewöhnt, und ihre Herzen freuen sich ihrer Reinheit

להשיג הנעימות, והשינו היסורים הקשים, ונפשותם עיפות, וגופותם יגעו, דעותם שלולות, ובינותם מנופצות, יקבצו הזהב האבוד והכסף החולף, ויירשוהו האויבים והחודרות מן הנשים, ומחזקים הארמונות, ושוכנים בקברות, ובונים אשר לא ישיבו, ויקבצו מה שלא יציאו, קובר כל איש מהם אביו ובנו, ואינו עושה מעשה הקיים לנצח, שוכח קצו וזכר מאויו, ומה רמאמר ברתוך שאבדו שתי קצותיו, ויחיד שעזבוהו אבותיו, והשתכל בני במי שהרחיב חבורא את לבו והמשילו במחשבתו, ופקח עיניו בטוב לו, והראהו הדרך הישרה וקרב אליה ונוכח בה, בטוחים ממנו ב"א, והוא בטוח בהם, והשלים עמם ונצל מהם, עבדו בני אדם יצרם, ועבד הוא אלהי השמים והארץ המחיה הממית חבורא החונן אשר אין אלוה מבלעדיו, כמה בינם ובין אנשים ברו מצפוניהם וזכ חביהם, ועיניהם נחות ולבותם בטוחות, ואם בזכר האלהים משתעשעים בבדידות, ומודים על טובתו בכל ענין, קרבו אל העיון המחשבי והמניני וחמוצי, קרעו מסך הראות בדרכי המצפונים, והגיעו אל מרגוע האמת ביניהם, ויצאו ממנוחה אל שעשועים, לא מרדם מאויים, ולא איחרם אורך קיצם, והם ליום המור נחפזים, ומאחריתו נשמרים, קרואי אלהים, ומשחריו, ומיחליו, ועובדיו, דוכרי אמת ולוהגי צדק, מבלי מורא שלטון ולא ממשלת שטן, יקרים יותר מכל אדם, ושמורים יותר מכל עם, ותפארתם ומעלתם גדולה מכלם, מכובדים בבתי (ס"ח נדרכי) האלהים, וגדולים בעיני הברואים, אין מורד אותם מזכר האלהים מורד, ולא מעכבם מהודותו מעכב, לשונותם רגילות בהלל והודות, ולבותם

stille an Speise, Trank, Beischlaf und Geduden, und je bewohnter das Land, desto dder wurde ihr Verstand, wie es heißt: „Du könntest essen, übersatt werden, schöne Häuser bauen und bewohnen u. s. w. deine Kinder und Schafe zunehmen u. s. w. und dein Gemüth sich erheben, u. s. w.“; und je mehr und stärker ihre Leidenschaften waren, desto schwächer wurde ihr Verstand und desto faumseliger, um den rechten Entschluß zu fassen, daher bedurften sie einer starken Enthalttsamkeit, um ihrem Sinne zu widerstehen, nach Art des Rasirs und der Profetenjünger, die wir früher in diesem Buche erwähnt. Ebenso war es in den spätern Zeitaltern: während der Verstand abnahm, nahm die Leidenschaft zu, und je mehr sie sich mit den weltlichen Interessen befaßten, desto mehr wurden sie abgebracht von den Interessen der zukünftigen Welt; daher sie sich von jenen abwenden mußten, wenn sie etwas für die zukünftige Welt thun wollten. — Die Altvordern aber bei ihrem starken Verstand und lautern Gemüth, konnten für diese und für die zukünftige Welt gleichzeitig wirken, ohne daß dadurch die eine der andern Eintrag gethan hätte, wie geschrieben steht: „Dein Vater aß und trank er nicht u. s. w. und dann ward ihm wohl;“ ferner, „Gut ist's, daß du dieß ergreifst und von dem andern nicht die Hand lässest.“ — Ich sah auch einst, mein Bruder, einen berebten Aufsatz über die Enthalttsamkeit von einem Frommen, als letzten Willen an seinen Sohn, der mir so gefiel, daß ich ihn, so wie ich ihn fand, zum Schlusse dieser Pforte hieher setzte, anstatt daß ich dich zurechtweisen und belehren sollte. Prüfe ihn, und denke darüber nach, dann wirst du auch mit Gottes Hilfe das Gute und Rechte erreichen. Er lautet also: „Und du, mein Sohn, möge dich Gott zu denen gehören lassen, die hören und aufmerken, aufmerken und denken, denken und erkennen, erkennen und handeln; er lasse dich aber nicht wie jene werden, die in Verirrungen versunken, an dem Weine der Thorheit sich berauschen, die der böse Trieb sich unterthan gemacht, die Welt beherrscht, die Leidenschaften überwunden, den Vergnügungen anhangen, von Begierde sich verleiten, von der Sinnenkust verführen lassen, in ihrer Dunkelheit anstoßen und in den Lauf ihrer Verirrungen wiederkehren; die da hören und nicht aufmerken, sprechen und nichts thun, die Ruhe suchen, und inummer verfallen, sich bestreben, Annehm-

ממותר המאכל והמשתה והמשנל וחבני, וכל אשר נוספה הארץ ישוב נוסף השכל חרבן, כמו שכתוב (דברים ח) מן המאכל ושבעת ובתים שובים תבנה וישבתונו' ובקרך וצאנך ירביו ונו', וכל אשר נוספו התאוות ונרמחו ונחלש השכל והתאחר מחשיג העצה הנכונה, והצטרכו אל פרישות חזקה יעמדו בה כנגד חושיהם, בדרך הנזיר ומנהג בני הנביאים אשר זכרנו במה שעבר לנו בספר הזה, וכן בשאר הדורות השכל בחולשה והתאוה בנבירה, ובכל עת שמתעסקים בענין מעניני העולם, ימידם מעניני העוה"ב, ע"ב הוצרכו להפנות ממנו, בעת שעושים מאומה ממעשי העולם הבא, והיו הקדמונים בחזק שכלם חזק נמשם עושים לעולמם ולאחריתם, ולא היה האחד ממסיד על חבירו, כמו שכתוב (ירמיה כג) אביך חלא אכל ושתה ונו' אז טוב לו ונו', ואמר (קהלת ו) טוב אשר תאחוז בוה וגם מזה אל תגח ידך, — וראיתי אחי מליצה נמרצת בענין הפרישות לאחד מן החסידים מצוה בה בנו, וישרה בעיני ושמתיה לשער הזה כמו שמצאתיה, תחרת תוכחתי לך והוריתי אותך, הבן אותה והשתכל בה, תגיע אל הטוב והישר בעזרת האל, וזאת היא.

ואתה בני ישימך האלהים מאשר ישמעו ויאזינו, ויאזינו ויחשבו ויחשבו וידעו, וידעו ויעשו, ואל ישימך מן האנשים הטובעים בתעות, השדודים (ס"ל הזכורים) ביין הסכלות, אשר העבדים חיצר, ומשל במ העולם, ונברו עליהם התאוות, ונמו בהם אל התענוגים, והסיתום המאויים, והשיאתם החמדה, והם באמלתם נחבטים, ובמרוצת טעותם שבים, ישמעו ולא יאזינו, ויאמרו ולא יעשו, בקשו המנוחות, השתדלו

in's Haus der Trauer zu gehen;“ ferner: „Süß ist der Schlaf des Arbeiters;“ ferner: „Die Kindheit und die Jugend sind eitel;“ ferner: „Der Schluß der Sache, was alles enthält ist, u. s. w.“ — Was aber unsere Lehrer hierüber in der Mishnah und im Talmud sagen, ist zu viel, als daß es in dieses Buche gebracht werden könnte, das Meiste findet sich im Traktat Abot h. So sagten sie: „Das ist der Weg zur Thora: Brot essen, in Salz gestunkt; Wasser trinken, farg zugemessen; auf der Erde schlafen u. s. w.“ Auf ähnliche Weise sagen sie: „Die Thora kann elgen gemacht werden durch 48 Mittel.“ Ebenso zeigt das, was in dem Abschnitte von dem Effäismus im Traktat Taamith vorkommt von ihrer Zurückgezogenheit. Wer überhaupt über diesen Gegenstand nachdenkt, wird ihn in der Schrift, der Vernunft und der Tradition gerechtfertigt finden. Nichts beim Herz darauf, denke darüber in deinem Innern nach, und er wird dir unter Gottes Beistand zugänglich, wie geschrieben steht: „Wenn du es anffuchst wie Silber u. s. w.“ „dann wirfst du verstehen Gottesfurcht.“

7. Kapitel.

Der Unterschied jedoch zwischen unsern Ahnvortern und uns in Hinsicht der Absonderung ist der, daß dem Henoch, Noah, Abraham, Isak, Jakob, Job und seinen Freunden, der Verstand ungetrübt, ihr sinnlicher Trieb schwach gewesen und ihre Gemüther dem Verstande gefolgt waren, daher auch bei ihrem festen Herzensglauben wenige Gebote zur Ausübung des Gottesdienstes für sie hinreichend gewesen, wie es von Abraham heißt: „Und du fandest sein Herz gläubig vor dir,“ und hatten nicht einer Enthalttsamkeit nöthig, die aus dem religiösen Mittelwege tritt Als aber ihre Nachkommen nach Egypten gezogen, und dort bei Lebzeiten Josefs, 70 Jahre in Frieden gewohnt haben, wodurch ihre Leidenschaft stark, ihre Sinnenlust groß und der böse Trieb Gewalt über ihre Vernunft gewonnen hatte, da hatten sie einer Enthalttsamkeit nöthig, die ihrer Sinnenlust entgegengesetzt sein und dem bösen Triebe Widerstand leisten sollte, daher ihnen Gott mehrere geoffenbarte Gebote hinzugefügt, welche die Stelle der Absonderung vertreten sollten, die ihren Kräften angemessen, oder unter denselben war. Als sie aber das Land Kanaan erobert hatten und eingezo-gen waren, und sich des Guten erfreuten, da verlangten sie in Kost u. dgl. Ueber-

matoka שנת העובה, ואמר (סס יח) כי הילדות וחשחרות חבל, ואמר (סס יז) סוף דבר הכל נשמע ונו', אבל מה שארז"ל במשנה ובתלמוד, רב מחברו בספ"י הור"י ורובו נמצא במסכת אבות, ועוד אמרו כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן ונו', ומה שסמוך לזה מדבריהם, התורה גנירת בארבעים ושמונה דרכים, ובפרקא דחסידי במסכת תעניות מה שירח על פרישותם, ומי שיחקור על הענין הזה, ימצאנו כתוב ומן השכל ומן הקבלה, תן לבך בו וחשוב עליו במצפונך, תשינחו בע"ה, כמו שכתוב (משלי ז) אם תבקשנה בכסף ונומר, אז תבין יראת ה' ונומר. פרק ז אבל ההפך שבין קדמונינו ובינינו בפרישות הוא, שחנוך ונח ואברהם ויצחק ויעקב ואיוב וריעיו, היה שכלם זך ויצרם חלש, וגמשותם היו גמשכות אחר שכלם, וחמסם מן המצות היה מספיק להם בחשלמת עבודת האלהים עם אמונת לבם לאלהים, כמו שכתוב באברהם (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ולא היו צריכים אל הפרישות היוצאת מהדרך השוה התוריה, וכאשר ירדו בניהם אל מצרים, וגרו בה בימי יוסף כשבעים שנה בשלום (ס"א נסלוב), וחוקה תאותם וגדלה תשוקתם, וגבר יצרם על שכלם, נצטרכו מן הפרישות אל מה שיהיה חסך תאותם, ויעמוד כנגד יצרם, והוסיף להם חבורה מן המצוות השמעיות, מה שעמד להם במקום הפרישות הראויה להם כפי תכלית יבלתם ופתות ממנה, וכאשר כבשו ארץ כנען ותכנסו בה והרגעמו במובה, בקשו חמון והסמוך לו

Zeit der Buße und der Bitte um Ver-
 föh-
 nung, damit wir unsere Begierden nach
 Vergnügungen zähmen, welche die Haupt-
 veranlassungen zu Sünden sind, wie ge-
 schrieben steht: „Wie sie weideten und über-
 satt wurden u. s. w.“ Vom Gegentheil heißt
 es: „In ihrer Noth suchen sie mich.“ —
 Hierher zu zählen ist die Stelle: „Sie sol-
 len keinen Saarmantel kleiden, um zu täu-
 schen,“ welches beweist, daß dieß früher die
 Kleidung der Frommen war, und die Zeit-
 genossen es anlegten, um zu heucheln; fer-
 ner der Spruch Davids: „Bevor ich ge-
 beugt war, irrte ich;“ ferner: „Wohl mir,
 daß ich gebeugt ward;“ ferner: „Besser ist
 mir die Lehre deines Mundes u. s. w.“ —
 Zu berücksichtigen ist noch das Benehmen
 Hiob's, indem er von sich erzählt, daß er
 die Welt und ihre Güter verachtet, seine
 Sinne gefesselt, Hände und Zunge gebun-
 den bei allem Gottwidrigen, die Wahrheit
 gewählt, den Bedrückten geholfen und den
 Armen und Unglücklichen Gutes gethan,
 wie es Art und Sitte derjenigen ist, die sich
 von der Welt zurückziehen. Es gehört hier-
 her das Betragen Daniels, als er zu
 Gott wegen der langen Dauer der ersten
 Gefangenschaft betete und sich darüber
 grämte, daß er nämlich sagt: „Köstliches
 Brot aß ich nicht,“ worauf ihm der Engel
 sagte: „Von dem ersten Tage an, daß du
 dir zu Herzen genommen, darüber nach-
 zudenken und zu fasten u. s. f.“ — welches
 letztere als vorzüglich unter den Gebräuchen
 der Enthaltensamkeit gilt. — Hierher zu rech-
 nen ist die Handlungswelse der Einwohner
 Nineveh's, als sie hörten, was über sie
 Gott beschlossen, wie es heißt: „Und es
 glaubten die Einwohner Nineveh's an
 Gott,“ desgleichen, was unsere Voreltern
 gethan in den Tagen Haman's, wie ge-
 schrieben steht: „Ueberall, wohin das Wort
 des Königs und sein Gesetz kam, war große
 Trauer u. s. w.“ Forschest du darüber noch
 nach, so findest du Vieles zerstreut in den
 Sprüchen unserer Voreltern. So sagt
 Salomo: „Sei nicht unter den Weinsäu-
 fern,“ und ebenso sagt die Mutter Lemuel's:
 „Gib Weibern nicht deine Kraft hin!“ —
 „Nicht Königen ziemt es, Lemuel!“
 „Er könnte trinken und vergessen das Gesetz.“
 Hierher gehören noch die Stellen: „Denn
 dem Menschen, der ihm wohl gefiel; u. s. w.“
 ferner: „Das Herz der Weisen ist nie im Hause der Trauer;“ ferner: „Besser ist's

ובקשרת הכפרה, כדי שנחמום
 תאוותינו מכל התענוגים שהם
 החזקים שבסבות העבירות, כמו
 שכתוב (כוסע יג) כמרעיתם
 וישבעו, ואמר בהסכו (סס ה) בצר
 להם ישחרונני, ומהם מ"ש (זכריה
 יג) ולא ילבשו אדרת שער למען
 כחש, וזה מורה כי הוא היה לבוש
 החסידים מקדם, והיו לובשים אותו
 אנשי הדור ההוא להחניף, ומהם מ"ש
 דוד (תהלים קיט) מרם אענה אני
 שונג, ואמר (הס) טוב לי כי עוניתי
 ואמר (סס) טוב לו תורת פיך וגו',
 ומהם מנהג איוב אשר ספר על עצמו
 מבזות העולם והונו, וקשרו חושי
 ואסרו ידיו ולשונו מכל מה שיש בו
 המרות הבורא, ובחרו באמת, והצילו
 העשוקים והטבתו לדלים ולאובדים
 כמנהגי הפורשים מן העולם, ומהם
 מה שעשה דניאל בהרפתכלו אל
 האלהים בעבור אורך הגלות הראשון
 והתאבלו עליו, שאמר (דניאל י) להם
 חמודות לא אכלתי, ואמר לו המלאך
 (סס) מן היום הראשון אשר נתת את
 לבך להבין ולהתענות, ושאר הענין,
 וזה הוא הטוב שבמנהגי חפרישות,
 ומהם מה שעשו אנשי נינוה
 כששמעו כי שגזר עליהם הבורא,
 כמו שנאמר (יונה ג) ויאמינו אנשי
 נינוה באלהים, וכמוהו, מה שעשו
 אבותינו בימי המן, ככתוב (אסתר ד)
 מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע
 אבל גדול יג, והרבה כזה בספרינו
 כשתחקור עליו ותמצאנו מספור
 בדברי אבותינו הרבה, ומהם מה
 שאמר שלמה (משלי כג) אל תהי
 בסובאי יין וגו', (ססו) מעט שנות מעט
 תנומות וגו', ומה שאמרה אם למואל
 (ססלג) אל תתן לנשים חילך וגו', אל
 למלכים למואל וגו', פן ישתה וישכח
 מחוקק, ומהם מה שאמר (קהלת ז)
 כי לאדם שטוב לפניו וגו', ואמר (סס)
 ז) לב חכמים בבית אבל, (סס) טוב
 ללכת אל בית אבל, ואמר (סס ה)

6. Kapitel.

Was die Auseinandersetzung dessen betrifft, was über die Absonderung von der Welt in der heiligen Schrift und in den Äußerungen unserer Lehrer vorkommt, so gehört hieher, wie Jakob sagt: „Und er mir geben wird Brot zu essen und Kleider anzulegen;“ ferner das Fasten des Moses während 3 Mal 40 Tage und Nächte, und das 40tägige Fasten des Eliah, wie geschrieben steht: „Und er gieng, von dieser Mahlzeit gekräftigt, 40 Tage;“ ferner was über den Nasir gesagt wird, daß ihn Gott einen Heiligen heißt, wie geschrieben steht: „Alle Tage seiner Enthaltensamkeit ist er geheiligt dem Ewigen,“ und zwar nur deshalb, weil er sich der Frucht des Weinstockes enthalten und sein Haupthaar hat groß wachsen lassen, um wie viel mehr Lohn und Entgeltung wird dem, der jede Begierde nach Unterhaltungen unterdrückt hat; ferner was von Ahron gesagt wird: „Wein und starkes Getränk trinkt nicht u. s. w.“ „zu unterscheiden u. s. w.“ „zu lehren u. s. w.“ Man warnt jeden, der sich mit dem Gottesdienste befaßt, sich mit nichts zu beschäftigen, was ihn hindern könnte, den Dienst für Gott zu vollführen, wie unsere Lehrer sagen: „Hat er ein Viertel getrunken, so lehre er nicht; hat er ein Viertel getrunken, so soll er nicht sein Gebet verrichten;“ ferner ist hierher zu zählen der Vorfall der Söhne von Jonadab, dem Sohn Rechab's, denen ihr Vater verboten, Wein zu trinken, zu säen, Weinberge zu pflanzen und Häuser zu bauen, wonach sie in Hütten, außerhalb der menschlichen Gesellschaft gewohnt haben, was die Art und Weise derjenigen ist, die sich von der Welt zurückziehen. Es hat sie auch Gott darob gelobt, wie geschrieben steht: „Es soll Niemand ausgerottet werden von Jonadab, Sohn Rechab's.“ Hierher gehört auch die Geschichte Elisa's, als Eliah zu ihm gekommen, wie es heißt: „Zwölf Gespanne vor ihm,“ was er aber insgesamt im Stiche ließ, ihm zu folgen, wie er sagte: „Ich will doch meinen Vater und meine Mutter küssen, u. s. w.“ worauf er dem Eliah folgte und ihn bediente. Und so war die Sitte aller Profetenjünger in jener und in früherer Zeit, daß sie nämlich die Beschäftigung mit dem Weltlichen, die Sorgfalt für ihre physischen Interessen ließen, und in Wüsten gegangen sind, um ihre Seele und ihre Gedanken ausschließlich Gott zu weihen. — Es gehört auch dazu, daß uns die Thora das Fasten geboten zur

פרק ז אכל באור מה שבא בספרי הקדש ודברי רז"ל מענין הפרישות מן העולם, מהם מה שאמר יעקב (צרחית כט) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ומהם צום משה ארבעים יום ולילותם נ' פעמים, וכן אליהו ארבעים יום, כמו שכתוב (מ"ט) וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום, ומהם מה שנאמר בניזיר שקראו האלהים קדוש, כמו שכתוב (צמדלר ו) כל ימי נזרו קדוש הוא לה' בעבור שפסק מפרי הגפן וגדל שער ראשו בלבד, כ"ש מי שפסקה תאוותו מכל התענוגים, שיש לו שכר וגמול יותר, ומהם מה שנאמר לאהרן (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל וגו' ולהורות וגו' ה זהיר כל היום במעשה העבודה, שלא יעסוק בכל מה שיטרידו מהשלמת העבודה לאלהים, כמו שארז"ל שתה רביעית אל יורה שתה רביעית אל יתפלל, ומהם ענין בני יונדב בן רכב, אשר צום אביהם שלא ישתו יין ולא יורעו ולא יטעו כרם ולא יבנו בית וישבו באהלים חוץ לישוב, וזה מנהג הפורשים מן העולם ושכח להם הבורא זה, כמו שכתוב (ירמיה ל"ה) לא יכרת איש ליונדב בן רכב, ומהם מעשה אלישע כשעבר עליו אליהו, כמו שכתוב (מ"ט) שנים עשר צמדים לפניו, והניח ידיו מן הכל והלך אחרי, כמו שאמר (סס) אשקה נא לאבי ולא מי וגומר וילך אחרי אליהו וישרתהו, וכן היה מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו שרהניחו העסק בישוב העולם וההשגחה בעניני הגופות, ויצאו למדברות כדי שתתיחד נפשם ומחשבתם לאלהים, ומהם מה שצותה אותנו התורה בתענית בעת התשובה

finden wir dieß in dem Psalm: „Wigger, wer darf in deinem Zelte wohnen? u. s. w.“ Auch mußt du wissen, mein Bruder, daß es dir nicht gelingen kann, an den übrigen dich zu halten, wenn nur eins von ihnen unberücksichtigt bleibt, weil sie einer Schnur Perlen gleichen, die, wenn du nur eine losmachest, zerstreut und aus dem Zusammenhange gebracht werden. Bemühe dich daher, mein Bruder, alle zu beachten, dann wird dir auch das eine behilflich sein zu den übrigen, wie unsere Lehrer sagen: „Eine Gebotserfüllung führt die andere herbei, und eine Uebertretung die andere,“ und der Weise sagt bezüglich des gegenseitigen Eingreifens der guten Handlungen: „Heil dem Menschen, der mir gehorcht, an meinen Thüren zu weilen Tag für Tag, zu hüten die Pfosten meiner Thüren.“ Erst spricht er also vom „Hören,“ dann vom „Weilen“ und endlich vom „Hüten.“ — Was nun die Absonderung betrifft, die sich noch in einer dritten Gestalt zeigt, welche nämlich ausschließlich in unserem Innern, unsern Gedanken und Herzensregungen, den guten wie den bösen statt hat, so ist zuvörderst hiebei nöthig, daß du in That und Gedanken von allen weltlichen Gütern dich zurückziehst, und sie bloß zu deiner Ernährung und Erhaltung gebrauchst, aber nicht zu sinnlichen Vergnügungen, zur Erreichung von Bequemlichkeiten und Herrschaften, und zum Hervorthun mit Gütern einer bald vergänglichen Welt. Auch geschehe diese Enthaltksamkeit für Gott, aber nicht um sich einen Namen zu machen, und durch diese Enthaltksamkeit Geld zu erübrigen. Sie soll auch nicht die Marken des Gesetzes überschreiten, daß du nämlich fastest an Samst- und Feiertagen, und an Neumonden, und dich der Fortpflanzung enthaltest, die der Schöpfer geboten, sondern deine Enthaltksamkeit entspreche der Lehre und dem Gesetze, in deinen öffentlichen wie in deinen verborgenen Angelegenheiten. — Dann ist es nöthig, daß du deine Wünsche hienieden beschränkest, als zögest du am Abend dieses Tages von hier ab; dann, daß du Abrechnung haltest mit deiner Seele, wie wir dieß zuvor erwähnt in der Pforte von der Abrechnung des Menschen mit seiner Seele; dann, daß du jede Hoffnung auf das, was Menschen besitzen, aufgebest, auf Gott vertrauest, in seinen Verhängnissen und Schickungen Beruhigung findest. Ueberhaupt bist du zu allen Herzenspflichten, die wir in diesem Buche erörtert, verpflichtet; sie sind die Pfeiler der Zurückziehung von der Welt; denk über sie nach, nimm sie in dein Herz auf, und du wirst dann zu jedweden Guten gelangen!

יתכן לך להחזיק בכלם, עם הנחת אחת מהם, מפני שהם כבדולח המחובר בחוט, אם תתיר ממנו גרניר אחד, יתפזרו כלם ויפסד חבורם, על כן השתדל להזהר בכלם, ואז תהיה כל אחד מהם עזר לשאריתם. כמו שארז"ל שמצוה נורדת מצוה ועבירה נורדת עבירה, ואמר החכם בתכיפת הטובות אחת לאחת (משלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזויות פתחי, אמר בתחלה שומע ואחר כך לשקוד ואח"כ לשמור, אבל ר' פרישור הנוהגת בפנים השלישים, והוא מה שיתיחד בנו במצפוננו ומחשבותינו ויצרי לבבנו הטובים והרעים, תחלת הפרישות ההיא שתפרוש מקניני העולם במעשך ומחשבתך, אלא למזון ופרנסה, לא לתענוג מתענוגי הגוף ולא להגיע אל המנוחות והשררות והתפאר בחן העולם הכלה מהרה, ותהיה פרישותך בהם לאלהים ית', לא לקנות שם ולא להותיר ממונך בפרישותך, ואל תצא בה מנבול תצא בה מנבול התורה שתתענה בשבתות ובמועדים וראשי חרשים, ורמנע ממה שחייבך בו ר' בורא ממצות פריה ורביה, אבל תהיה פרישותך על דרך התורה וחדת, בגלוי ובנסתר מענין, ואח"כ, שתקצר מאוייך בעולם כאלו אתה נוסע ממנו לערב יומך, ואח"כ, שתחשוב עם נפשך כאשר הקדמנו בשער חשבון האדם עם נפשו, ואחר כך, שתתיאש ממה שבידי צ"א ושתבטח על האלהים. ותנוח דעתך על גזרותיו ודיניו, וכל חובות הלבבות שקדם באורם בספר הזה, אתה חייב בהם, והם עמוד הפרישות מן העולם, חקור עליהם והדביקם אל לבך, תגיע בהם לכל טובה.

deine Zukunft, bewahre Moral und Bescheidenheit, indem du dich zu erhaben dünkest, um an ihnen Böses auszuüben, wie es heißt: „Und er bewahrt seine Hand, Böses zu thun;“ ferner: „Der da schüttelt seine Hände, daß sie nicht nach Bestechung greifen;“ gebrauche aber deine Hand zur Ausübung der göttlichen Gebote, und öffne sie zu milden Gaben an Arme und Bedürftige, wie die Schrift sagt: „Du sollst öffnen deine Hand deinem Bruder;“ ferner: „Ihre Hand reicht sie dem Armen.“ Ebenso mußt du dich ihrer bedienen, deinen Unterhalt zu decken, was dir die Gelegenheit benehmen wird, zu borgen, unerlaubtes Geld zu nehmen, Wohlthaten dir erweisen zu lassen, womit man dich überhäuft und sich dir gütig zeigt, wobei du deine Verdienste an andere überträgst, und deine Wohlthaten dem zukommen lässest, der gegen dich wohlthätig gewesen; auch fällst du dann den Menschen nicht zur Last, wie ein Weiser einst gesagt: „Gott erbarmt sich des Dieners, der von der Welt sich zurückzieht, wenn diese Zurückziehung keinem seiner Freunde lästig wird, und er zu entfernen sucht, was ihnen von ihm zur Last fällt, und sich mit irgend einem Gewerbe befaßt, wie es heißt: „Iffest du den Fleiß deiner Hände u. s. w.“ Es ist auch ein alter Satz: „Hauptsache der Absonderung ist Feststellung des Unterhaltes,“ anders: „Hauptsache der Zurückgezogenheit ist die Richtung der Gedanken auf Verbesserung des Auskommens,“ das will sagen, daß er sich bemühe, sich mit seinem Auskommen zu beschäftigen. — So dann mache es so mit deinen Füßen. „Halte sie zurück, daß sie nicht mit Frevlern gehen, die nach Ueberfluß streben, wie es heißt: „Heil dem Manne, der nicht in den Rath der Frevler geht u. s. w.;“ laufe aber zu jeder guten That und zu den Wohnungen der Weisen, wie es heißt: „Wer mit Weisen umgeht, wird weise;“ ferner: „Damit du gehest den Weg der Guten.“ Auch hat die Schrift alles zusammengestellt, was wir von der Zügelung der Sinne gesprochen. So heißt es: „Wer fürchtet von uns das zehrend Feuer u. s. w.“ Ebenso hat sie auch der Weise zusammengestellt mit Hinzufügung des Herzens, indem er sagt: „Sechs sind dem Ewigen verhaßt: stolze Augen, lügenhafte Zunge u. s. w., ein Herz, das Böses schmiedet u. s. w., der Lügen verbreitet u. s. w.“ — Nicht minder

באחריתך, ושמור מותרך וצניעותך בהתנשאך מעשות הרע בהם, כמו שנאמר (ישעיה נו) ישומר ידו מעשות כל רע, ואמר (סס לג) נוער כפיו מתמוך בשוחד, אבל השתמש בידך במצות הבורא, ופתחם במתן לעני ולרש, כמו שאמר הכרוב (דברים טו) פתוח תפתח את ידך לאחיק, ואמר (עסלי לא) כפה פרשה לעני, וכן אתה צריך להשתמש בהם במה שיסלל ספקך, וימנעך מן השאלה ומקחת ממון אסור, ומקנות חסד עמך במה שמעניקין אורחך ומטיבין לך, ותקנה זכיותך לזולתך, וחסדיך למי שנתתסד עמך, ולא תהיה למשא על ב"א, כמו שאמר אחד מן החכמים, האלהים ירחם עבד שפירש מן העולם, ולא חיתה פרישותו למשא על אוכביו, וסלק מעליהם טרחו והרעם באבריו במיני המלאכות, כמו שנאמר (תהלים קנח) יגיע כפיך כי תאכל וגו', וכבר נאמר ראש הפרישות, תקון הפרנסה, ונאמר עור ראש הפרישות, תקון המחשבה על תקון הספק (ס"ח הלחם), ר"ל שייגע להתעסק בספקו, ואח"כ התנהג כן ברגליך ומנעם מלכת עם הרשעים מבקשי המותרים, כמו שנאמר (סס ח) אשרי איש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו', אבל רוע לכל המעשים הטובים ולמושבות החכמים, כמו שכתוב (מסלי יג) הולך את חכמים יחכם, ואמר (סס ז) למען תלך בדרך טובים, וכבר קבץ הכתוב כל מה שהקדמונוזכרו ממוסר החושים, ואמר (ישעיה לג) מי יגור לנו אש אוכלה וגו', הולך צדקות ודובר מישרים וגו', ואח"כ קבצם החכם וחבר אליהם הלב באמרו (מסלי ו) שש הנה שנא ה', עינים רמות לשון שקר וגו', לב חורש וגו', וכן נמצא (תהלים טו) במזמורה' מי יגור באהלך, וראוי לך אחי שתדע כי לא

Ohr, das hört auf Zucht des Lebens.“ Dann bemühe dich, den Geschmacksinn zu zähmen, daß du von Speise und Trank so viel nimmst, als du nöthig hast, und dich dessen enthaltest was darüber geht. Vortheilhaft ist es in dieser Beziehung, wenn du wenig Gemüsegattungen gebrauchst, und dich nur, so lange als möglich, auf eine beschränkest, und dich mit so Wenigem als möglich hiervon begnügest, wobei du noch die Absicht habest, das Brot bloß in deinen Leib zu bringen, nicht aber aus Genußsucht. Gewöhne dich auch, zuweilen das Gemüse ganz zu lassen, um deine Natur so anzuleiten, daß es dir leicht fallen muß, wenn du es vermisst; und kannst du das Gemüse, das doch Mühe und Anstrengung kostet, gänzlich lassen, und dich auf das beschränken, womit keine Mühe verbunden ist, wie Oliven, Feigen, Weintrauben u. dgl., so thue es. Auch nimm des Tages leichtere Speisen, als des Nachts, wenn du zwei Male des Tages isst, damit deine Glieder am Tage leicht beweglicher seien, und deine religiösen und weltlichen Angelegenheiten dir leichter fallen. Sodann gewöhne dich, wenn du genug stark bist, wenn auch nur einen Tag in der Woche zu fasten, und wenn du es deiner Seele — um sie zu zähmen — zur Natur machen kannst, gegen Speise und Trank unempfindlich zu sein, so thue es, und habe dabei mehr die Absicht, deine Gesundheit zu erhalten, als dich zu nähren. Dein Getränk sei stets Wasser, außer wenn du beim Weintrinken die Absicht hast, deinen Körper zu restauriren, oder denummer dir aus dem Herzen zu scheuchen, wie es heißt: „Gebet scharfe Getränke dem Unglücklichen und Weine dem Betrübten;“ gieb aber acht, daß du nicht zu viel davon nimmst und es dabei nicht übertreibst, und nicht in Gesellschaft von Menschen thuest; denn dieß ist eine schwere Krankheit für die Religion und Welt. Schon der Weise hat dieß zur Genüge geschildert, indem er sagt: „Der Wein ist ein Spötter, scharfes Getränk ein Aufwiegler.“ Bezüglich Speise und Getränk sagt er auch: „Sei nicht unter den Weinsäufern und Fleischfressern, denn ein Säufer und Greßer verarmt.“ Sodann trachte deine Hände von jeder Berührung fremden Gutes abzuhalten, enthalte dich jedes Diebstahls, jeder Vorenthaltung, jedes Raubes und jeder Benachtheiligung deines Nebenmenschen; halt ein mit der Bewegung deiner Hand, bedenk

חכמים, ואמר (טס עו) און שמעת תוכחת חיים, והשתדל אח"כ לאסור חוש הטעם שתקח די מזונך מן המאכל והמשרתה, ותפרוש ממנה שהוא יותר מזה, והתחבולה לענין הזה שתמעט במיני הלפתן, ותסמוך על לפתן אחד בעוד שתוכל, ויהיה די במעט ממנו כפי שתוכל, והתכוין בו כדי להגיע הלחם אל בטןך, לא לתענוני, והרגל עצמך בקצת העתים מבלי לפתן, כדי להנחין טבעך, עד שיקל עליך הדבר בעת המנעו, ואם רתובל לעזוב הלפתן אשר יהיה בו יגיעה וטורח, ותסמוך על מה שאין בו שום יגיעה כויתים והתאנים והענבים והדומה להם, עשה, ושים אכילתך ביום יורר קלה מאכילתך בלילה, אם מנהגך לאכול פַעַמִּים ביום, כדי שתהיה תנועת אברך קלה ביום, ויקלו עליך עניני תורתך ועולמך, ואח"כ תתנהג בתענית אם יהיה נוסף חזקאפילו יום אחד בשבוע, וכל אשר תוכל להטביע נפשך שלא להרגיש על ענין המאכל והמשרתה, כדי ליסרה עשה, ושים כונתך בו לרפואה יותר מלמזון, אבל משתך יהיה מים, אלא אם תהיה כונתך בשתירת היין לתועלת נוסף, או להעביר דאגה מלבך, כמו שנאמר (טס לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש, והזהר מהרבות ממנו ומהסליג בו ומחברת ב"א עליו, כי הוא המדוה דגדול לתורה ולעולם, וכבר ספר בו החכם מה שיש בו די באמרו (טס כ) לץ היין הומה שכר, ואמר במאכל ובמשרתה (טס כג) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו, כי סובא וזולל יורש ונו' ואחר כך השתדל למנוע ידך מנעת כסה שאינו שלך מהון העולם, ופרוש ממיני הנגבה והאונאה והגזל, ומקצת לזולתך, והרעב ברנעות ידך, וחשוב

Zunge verbessert und weniger redet: anstatt der vielen Worte, denke mehr, beobachte fleißiger und rechne mit deiner Seele ab. Denn der Gedanke ist eine Leuchte, die du in dein Herz bringen sollst, das Abrechnen mit sich selbst ist eine Sonne, die mit ihrem Lichte dein Inneres beleuchtet, um dir zu offenbaren, was darin Gutes oder Böses verborgen ist, und die Zunge ist endlich die Pforte des Innern. Ist nun die Zunge ungebunden und bewahrt sie nicht gut was im Innern vorgeht, so steht die Pforte zum Schatze offen, und es kommt heraus, was dir nicht lieb ist, und es wird sichtbar, was zu zeigen dir nicht wohl dünkt; bewachst du aber die Pforte, so bewachst du zugleich den Schatz und was sonst darin, daher auch der Weise sagt: „Auch ein Thor, der schweigt, gilt für klug;“ ferner: „Sei nicht übereilt mit deinem Munde u. s. w.;“ ferner: „Sieh deinen Mund nicht hin u. s. w.,“ und bestrebe dich dann, auch deine Augen, deinen Gesichtssinn auszudrücken, daß du nicht schaust, was du nicht nöthig hast, oder was dein Herz nur stört, über das nachzudenken, was dir von Nutzen; enthalte dich wie du nur kannst, jeder überflüssigen Augenweide, denn unsere Alten sagen schon: „Herz und Auge sind zwei Vermittler des Bösen.“ Bediene dich aber des Sehannes und Schauvermögens, um die Geschöpfe Gottes zu schauen, sie zu betrachten, über sie nachzudenken, und in ihnen die Allmacht und Allgüte Gottes zu erkennen, wie David sagte: „Wenn ich deinen Himmel sehe, dein Fingerwerk u. s. w.;“ ferner: „Die Himmel erzählen die Ehre Gottes“ u. s. w. der ganze Psalm. Bestrebe dich auch dann deine Ohren zu verstopfen, daß du nicht hörst, was du nicht nöthig hast, und enthalte dich, wie du nur kannst, jedes überflüssigen Gegenstandes des Gehöres, und merke nicht auf das, was zu hören dir nicht nützlich ist, wie das Geschwätz, die Lüge, die Verleumdung, der Leumund; enthalte dich alles dessen, was dich verleiten könnte, gottwidrig zu handeln, seine Gebote zu verlassen, als: manche Gefangens- und Longattung, manche Freuden- und Zübelausbrüche, die dich abbringen von den Geboten und wohlthätigen Handlungen, sondern neige dein Ohr den Worten der Weisen, die Gott und seine Lehre kennen, wie der Weise sagt: „Neige dein Ohr und höre

תמיד בזה זמן מועט שיתקן לשונך וימעיטו דבריך, ושים תמורת רוב דבריך, אורך מחשבתך והתמדת בחינתך והחשבון עם נפשך, כי המחשבה, נר שתכניסוהו אל לבך, והשבון, שמש תאיר באורו מצפונך, לגלות לך מה שהוא צפון בו מן הטוב והרע, והלשון, שער המצפון, ואם הלשון יהיה מוסקר ולא יטיב לשמור מרשיש במצפונים, יהיה שער האוצר פתוח (ס"ח נפקד), ויצא מה שאינך חפץ בצאתו, ויראה מה שאין הראונו טוב בעיניך, וכשתשמור השער, אתה שומר האוצר ומה שיש בו, כמו שאמר החכם (תנ"י יז) גם אויל מחריש חכם יחשב, ואמר (קהלת ס) אל תבהל על פיך וגומר, ואמר (סס) אל תתן את פיך וגו', והשתדל אה"כ לעצום עיניך וחוש ראותך, מחביט אל מה שאיננו צריך לך, או מרשיט לך לבך מחשוב במה שיועילך, ופרוש ממותר הראות כפי יכולתך, וארז"ל לבא ועינא תרי סרסורי דחטארה, אבל השתמש בראותך והבטתך, להביט אל יצירות הבורא ית', לבחון מהם ולחשוב בהם, ולהבין יכולת הבורא וטובו מהם, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים ח) כי אראה שמך מעשי אצבעותיך וגו', ואמר (סס יט) השמים מספרים כבוד אל וגומי, ושאר המזמור, והשתדל אה"כ לאטום אזניך, משמעך מרשיט צריך לו, ופרוש ממותר השמע כפי יכולתך, ואל תאזין לשמוע מרשלא יועילך שקעו ממותר הדברים והכזב והרכילות ולשון הרע, ופרוש ממה שיביאך להמרות האלהים ולעזוב מצותיו ממיני הזמר והננוק והשחוק והרנה. הסורדים אותך מן המצות והמעשים הטובים, אבל הם אונק אל דברי החכמים היודעים את ה' ואת תורתו, כמו שאמר החכם (תנ"י כז) הם אונק ושמע דברי

die Worte der Weisen;“ ferner: „Ein

seinem Dienste auszuführen, wie unsere Lehrer sagen: „Wer die Thora hält in der Armuth, der wird sie zuletzt halten in Reichthum; wer sie vernachlässigt im Reichthum, wird sie zuletzt vernachlässigen müssen aus Armuth.“ Es gebührt sich auch, daß du deine Sinne und deine äußern Glieder so anleitest, wie ich dir es angeben werde. Zu vörderst mußt du deine Zunge in Zaum und deine Lippen geschlossen halten, und dich der unnützen Reden enthalten, so daß zuletzt die Bewegung deines schwerfälligsten Gliedes unter deinen Gliedern leichter fallen muß, als die Bewegung deiner Zunge; denn die Zunge ist in ihrer Bewegung am geläufigsten zu sündigen, und ihrer Sünden sind mehr, als die der übrigen Glieder, weil sie eben leicht und geläufig in ihrer Bewegung, die Ausführung ihres Geschäftes leicht und sie unvorbereitet über Gutes und Böses vermögend ist. Daher ist es nur recht, mein Bruder, daß du dich bestrebest, sie zu zähmen und zu beherrschen, und erlaube dir nichts zu reden, als was du zu deinem religiösen und weltlichen Bedürfnissen nicht entbehren kannst; unterdrücke jeden Ueberfluß in deiner Sprache, damit du dich sicher stellst vor ihrem Schaden, wie der Weise schon sagte: „Tod und Leben sind in der Gewalt der Zunge.“ Er hebt sie von den übrigen Sinnen und Gliedern heraus, weil hier die Sache wichtiger ist als es bei den übrigen, wie David sagte: „Wer ist der Mann, der Leben wünscht? u. s. w.“ Bewahre deine Zunge u. s. w.“ — In unserem Buche findet sich manche Ermahnung zur Enthaltensamkeit im Reden vor, was Niemanden unbekannt sein dürfte, da es so oft und so offen geschieht. Willst du dich aber genau von den erwähnten vielen Sünden der Zunge recht überzeugen, so nimm dir vor, daß im Gedächtnisse zu behalten, was deine Zunge den Tag über gesprochen, wenn du mit Menschen in Verbindung und Gemeinschaft gekommen; und kannst du es niederschreiben, so thue es; dann aber überlege und überdenke es zur Nachtzeit, wenn du los und ledig von allen Geschäften bist, und untersuche, was davon nothwendig, was überflüssig und nutzlos, was sogar dir schädlich war, wie: die Lüge, die Verleumdung, die Schwüre, der Eide, die Verleumdung: dann wird dein Fehler dir klar, dein Unrecht dir ersichtlich. Sei dessen stets von dir eingedenk, wenn du die Fehler deiner Feinde gedenkest, und thue dieß nicht bloß eine kurze Zeit, daß du deine

שארז"ל כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני, וראוי לך שתשתדל לאסור חושך ותנועת אברך הנראים, כמו שאספר לך, והוא, שתתחיל בראשונה לאסור לשונך ולכלום שפתך, ותפרוש מן הדברים הבטלים עד שתחיה בעיניך הנעת האבר הכבד שבאברך, יותר קלה מהנעת לשונך, כי הלשון מהיר בתנועתו לחטוא, וחטאיו רבים מכלם, בעבור קלותו ומהירות תנועתו, ושהשלמת מעשהו נקלה, ויכלתו על הטוב והרע בלי מצוה, וכפי זה אחי יש מן הדין עליך להשתדל לבלמו ולמשול בו, ואל תתיר לו מן הדבור אלא מה שלא תוכל לעמוד בלעדיו לצורך התורה או לצורך העולם, וקצר מותר לשונך בכל יכלתך אולי תנצל מנזקו, כמו שאמר החכם (משלי יח) מות וחיים ביד לשון, והקדימוהו (ס"ח) והקדמנו (הלכות) על שאר החושים והאברים לקושי הדבר בו יותר משאריתם, כמו שאמר רוד"ע"ה (ההליס לך) מי האיש החסן חיים ונו' נצור לשונך ונו', ובספרינו מן ההזהרה על חמטות הדברים מה שאיננו נעלם מרובו ופרסומו, וכאשר תרצה לעמוד על בירור מה שזכרתיו מרוב חטאי הלשון קבל על עצמך לזכור מה שיצא מלשונך ביומך בהתחברותך עם ב"א והתערבך בהם, ואם תוכל לכתבו עשה, וזאת"כ העבירהו על לבך והעלהו במחשבתך, בעת שאתה פנוי מן העסקים בלילה, ותראה מה שיש ממנו לצורך, ומה שיש ממנו מותר לא יועיל לך, ומה שממנו מביא ההיזק עליך, כמו הכוזב והרכילות והשבועות ולשון הרע, ואז יתבדר לך חסרונך, ותראה בו קצותך, ופקוד זה ממך תמיד, כבקרך קצות אויבך, ולא

und nur dabei die Absicht hat, einen mäßigen Genuß zu erzielen, d. h. nicht viel genießen, noch sich dessen ganz begeben zu wollen. So z. B. will er zu seinem Bedürfnisse gutes Brot bereiten lassen, gehörig bereitete Speisen essen, guten Wein trinken, aber mäßig; und ebenso in Kleidung, Wohnung und in andern Beziehungen; 3.) wenn man zu viel von den erlaubten Genüssen sich herausnimmt, so daß man es übertreibt, daß man sich zu verbotenen Genüssen verleiten läßt, und sich dabei abbringen läßt, den Verpflichtungen, die er gegen Gott auf sich hat, nachzukommen, wie es heißt: „Er könnte trinken und vergessen das Gesetz“ — Es gebührt sich mein Bruder, daß du selbst bei erlaubten Genüssen die möglichste Enthaltensamkeit zeigst, so daß sie dir gleichmäßig erscheinen den Genüssen, die dir verboten sind, daß du nicht deine Thora vernachlässigst und deine Pflichten hintansetzt. Ist es dir doch bekannt, was Gott dem Könige befohlen: „Er soll sich nicht zuviel Weiber nehmen;“ ferner: „Nur soll er sich nicht zu viel Pferde halten.“ Auch heißt es: „Hat nicht darin Salomo, König von Israel, gesündigt?“ trotz seines gewaltigen Verstandes, seiner umfassenden Einsicht und seiner Größe! Gib daher nach Maßgabe deines Verstandes Acht und sei auf der Hut, dich all dem zu entziehen was dich von den Geboten Gottes abführen kann, im Herzen und Innern nämlich, wenn du nicht den Angelegenheiten deiner Zukunft die gehörige Aufmerksamkeit zuwenden kannst, weil du zu thun hast mit den Bedürfnissen deiner Ernährung und Erhaltung hienieden und du mit dem beschäftigt bist, wie unsere Lehrer von Vielen erwähnen, daß sie mit den Angelegenheiten der Welt sich beschäftigten und dabei sich von ihr zurückgezogen hatten, wie Abba Chisjiah, der sich vermietete den Boden zu bearbeiten, Samai zu Bauarbeiten, Hillel, der sich von Holzhauern ernährte; es hält dich deine Abgeschlossenheit in deinem Innern nicht von der Beschäftigung damit ab, da du dabei auch die Absicht hast, Gott dadurch dienen zu können, wie wir dies zuvor erwähnten. — Sobald du aber die weltliche Beschäftigung lassen kannst, so unterlasse sie zu Gunsten des Gottesdienstes und begnüge dich nicht mit dem, was wir in dem Falle als genügend bezeichnet, wenn du es nicht anders kannst wegen der nothwendigen Herbeischaffung der Nahrung; denn der dein Inneres durchschaut, wird dir helfen, dein Vorhaben in

demותר על דרך היתור, ומכיון בו אל התענוג השיה מבלי רבוי ולא הסקה, בהשלמת הצורך מן הלחם הטוב, בתבשילים מתוקנים במלאכתם ושתות היין הטוב על הדרך השובה, וכן במלבוש ובדירה ושאר הענינים, והשלישי קחת הרבה מן התענוגים המותרים המפליג בהם בעליהם, עד שמביאים אותו אל התענוגים האסורים, עם סדרתו בהם מעשות חובות אלהיו שעליו, כמו שכתוב (מסלי לא) פן ישתה וישכח מחוקק, וראוי לך אחי שתתנהג בפרישות מן התענוגים המותרים ביכולתך, עד שיהיו בעיניך בתכונת התענוגים האסורים עליך, פן תעזוב תורתך ותניח חובתך, וכבר עמדת על מה שצוה הבורא ית את המלך באמרו (דברים יז) ולא ירבה לו נשים, ואמר (סס) רק לא ירבה לו סוסים, ואמר (נחמיה יג) הלא על אלה חטא שלמה מלך ישראל, עם חזק שכלו ורוחו תבונתו וגדולתו, וכפי בינתך, השמר לך ושמור נפשך, ופירוש מכל אשר יפרישך ממצורת האלהים בלבך ובמצפונך, אם לא תוכל להפנות לעניני אחריתך, מפני סדרתך בצורך מיונך ומחיתך בעולמך ועסקך בו, כמו שזכרו רז"ל על הרבה מהם שהיו טורחים בענין עולמם עם הפרישות ממנו, כמו אבא חלקיה שהיה משתכר לחפור באדמה, ושמאי במלאכת הבנין, והלל שהיה חוטב ומתפרנס מן העצים, ואל תמנעך פרישותך בלבך מהתעסק בזה, מפני שאתה מכיון בו לעבודת האלהים כאשר הקדמנו, וכאשר תוכל להניח עסק העולם, תניחהו בעבור עבודת הבורא, ולא יספיק לך מה שאמרנו בעת שלא תוכל בעבור צורך ההזמנה למזון, כי המשקיף על מצפונך עורך לקיים מחשבתך בעבודתו, כמו

Die zweite Gestalt der Absouderung, die sich ausschließlich an unsern äußern Sinnen offenbart, zerfällt in zwei Theile. Der eine Theil umfaßt das, was uns verboten ist, nämlich: die Verbote; der zweite, das Erlaubte, nämlich Alles, was uns an Genußsen gestattet ist. Jeder dieser Theile läßt sich wieder in 3 Abtheilungen bringen und zwar muß da das Verbot unausweichlich auf einen dieser vier Umstände sich beziehen, entweder auf etwas, das wir von Natur aus wünschen, wie: Unkeuschheit, Raub, häufiger Genuß an verbotenen Speisen und Getränken; oder es ist etwas, was wir von Natur weder verabscheuen, noch wünschen, wie das Anlegen von Kleidern aus gemischten Stoffen, das Pflanzen gemischter Arten, der Genuß von Fleisch mit Milchspeisen, der Genuß von Unschlitt u. dgl. m.; oder es ist etwas Naturwidriges und Seelenverhaftes, wie der Genuß von Nas und gefallenem Viehe, von Blut und vielen Thierarten, deren Genuß, wenn er auch ein erlaubter wäre, Niemand wünschen würde, wie die achterlei Insekten u. dgl. m. Es gebührt sich auch, mein Bruder, daß du deine Seele bei Dingen zur Enthaltbarkeit anhalte, deren dich zu enthalten dir Gott befohlen, bis dir die untersagten Genuße und verbotenen Unterhaltungen bis auf's Aeußerste zum Uebel und widerwärtig sind, so daß es dir gleich ist, ob das Verbot etwas Widerwärtiges oder etwas Wünschenswerthes trifft. Es sei dir z. B. der verbotene Beischlaf, die Dispensation von Verboten bei unerlaubten Fällen, die Selbsterhebung durch Herabsetzung und Tadel deines Nächsten, was der Mensch so gern von Natur thut, gleich dem Genuße von Mäusen, Blut und Schweinen, was deiner Natur zuwider und deiner Seele verhaft ist, und wenn du in der Enthaltbarkeit von verbotenen Dingen an diese Gränze gekommen bist, ohne daß es deiner Natur Zwang und deiner Seele Ueberwindung kostet, dann gehörst du zu den Klassen, die gesichert vor jeder Sünde und jedem Fehltritte sind, wie es heißt: „Es begegnet dem Frommen keine Unthat!“ — Ebenso ist das uns Gestattete von dreierlei Art: Einmal, wenn man Speise zu sich nimmt, ohne sich damit göttlich thun zu wollen, sondern nur weil man sie nicht entbehren und ohne sie nicht bestehen kann; dann wenn man erlaubte Speisen nimmt ohne besonderes Bedürfnis

הפרישות בפנים השניים המתיחדים בנו בחושנו הנראים, יחלק לשני חלקים, אחד מהם אסור לנו, והם מצות לא תעשה, והשני מותר לנו, והוא כל מה שהותר לנו מכל מיני ההנאות המותרות, וכל חלק מהם יחלק לשלשה חלקים, והוא שכל מה שנאסר לנו איננו נמלט מאחד משלשה דברים, שיהיה בטבע הכוסף לו, כזנות והגזל ולהרבות מן המאכל והמשתה האסור לנו, או שיהיה ממה שלא ישנאהו הטבע ולא יכסוף לו, כלבוש בגד שעטני והרכבת כלאים ואכילת בשר לחלב ואכילת חלב והרבה מהדומה לזה, או שיהיה ממה שישנאהו הטבע ותתעבהו הנפש כאכילת הנבלה והמתה והדם, והרבה ממיני החיים אשר לא היה האדם חפץ באכילתם אפילו אם היו מותרים באכילה, כשמנה שרצים והדומה להם, וראוי לך אחי שתיסר נפשך בפרישות מכל מה שצוך האלהים לפרוש ממנו, עד שתגיע מן התעוב והמאוס במיני התענוגים המנועים והתאוות האסורות, עד תכלית שיהיה שוה לזה בטבעך המתועב מן האסור, עם מה שנכספין לו ממנו, ויהיה אצלך המשגל האסור ולקיחת איסור על פנים אסורים, ושתתכבד בקלון חבירך וגנורו, אשר ימהר אליהם חפץ האדם בטבעו, כאכילת העכבר והדם והשקן, אשר יתעבהו טבעך ותשנאהו נפשך, וכשתגיע אל הגבול הזה מן הפרישות מהאיסור בלא הכרח מטבעך ולא קושי מנפשך, תהיה מן הכתות הנצלות מן החטא והמכשול, אשר נאמר עליהם (מטלי יצ) לא יאונה לצדיק כל און וגו' וכן הנתן ברשותינו מן המותר, הוא על שלשה פנים, אחד מהם קהת המאכל אשר לא יכין בו בעליו אל תענוג, ולא יוכל האדם לעמוד בלעדיו, ואין לו תקנה זולתו, והשני קחת המזון מן

scheint ihm lauterer als die seine, und jede Seele reiner als die seinige; er kennt seine Fehler, erinnert sich seiner Sünde: er liebt Gott, folgt seinem Willen, rächt sich nicht seinerseits und hält nicht lange im Borne an; gesellt sich zu denen, die ihn ermahnen, sitzt bei Armen, liebt die Gerechten, ist treu ergeben den aufrichtigen Männern, dem Armen ein Helfer, der Waise ein Vater, der Witwe ein Mann, Verehrer der Armen. Zu den Bedingungen gehört noch, daß er alle Herzenspflichten auf sich nehme, die wir in diesem Buche erwähnten; ich wiederhole sie nicht, damit nicht diese Pforte gar zu weit werde. Und du merk dir dieß!

5. Kapitel.

Welche Art von Abgeschlossenheit conform unserer Thora sei? Diese Frage beantwortend, meine ich, daß die Abgeschlossenheit die nach unserer Thora Geltung hat, in 3 Gestalten sich zeige; 1.) bei unserem Verkehr mit den Menschen und unserem Umgange mit ihnen; 2.) in dem, was wir mit Ausschluß eines jeden andern, bloß mit unsern körperlichen Sinnen und äußern Gliedern verrichten; 3.) in dem, was ausschließlich in unserem Innern, in unseren Anlagen und Gedanken und was in unsern Herzen von guten und schlechten Gedanken verborgen liegt. — Ich will nun nach Möglichkeit alles dieß mit Hilfe Gottes auseinanderlegen. Was die Enthaltensamkeit betrifft, die wir zeigen sollen, wenn wir mit Menschen in Berührung kommen, so erfordert dieß: Freundlichkeit und Freudebezeugung bei ihrer Begegnung nebst der Demuth, Herablassung, Sanftmuth im Sprechen und Bescheidenheit allen gegenüber; ferner: ihnen Barmherzigkeit, Gnade und Mitleiden zu bezeigen, ihnen jede Last abnehmen zu helfen, ihrer vorthellhaft zu erwähnen, sie gnädig zu behandeln, keinen Genuß von ihnen zu erhoffen, jedes Anspruchs auf ihr Eigenthum sich zu begeben; ferner: ihnen behilflich zu sein in der Förderung ihres moralischen und weltlichen Interesses und ihnen den gottgefälligen Weg zu zeigen; ferner ihre harten Worte geduldig zu ertragen, unsere Klagen vor Gott und nicht vor ihnen zu ergießen, uns von allen Ez=Trink= und Spielgelagen zurück zu ziehen und uns vor Allem zu hüten, was in ihrer Gesellschaft Gottwidriges vorkommt und die Gränze der Bescheidenheit und der Uebersieferung der Moral überschreitet. —

אצלו זך ממעשהו, וכל נפש, בעיניו יותר ברה מנפשו, יודע את מומו, זוכר את עונו, אוהב האלהים, רודף רצונו, לא ינקם לנפשו ולא יתמיד בקצפו, חבר למזכירים, יושב עם העניים, אוהב לאנשי הצדק, נאמן לאנשי אמת, עוזר לרש, אב ליתום, בעל לאלמנה מכבד הדלים, ומתנאיה עוד, קבלת כל חובות הלכבות אשר זכרנו במה שקדם בספר הזה, ואיננו צריך לשנותם, שלא יארכו לנו הדברים בשער הזה, ואתה דע לך: פרק ה אבל מה שיאות לתורתנו מהפרישות, אומר בתשובת

השאלה הזאת, כי הפרישות הנוהגת בתורתנו על ג' פנים, אחד מהם בעסקינו עם בני אדם והתחברותנו עמם, ודשני במה שאנו מתייחדים בו זולתם בחושינו הנופיים ואברינו הנראים, והשלישי במה שאנו מתייחדים בו במצפונינו ובמדותינו ובמחשבותינו, והצפון בלבותינו מן הרעיונים הטובים והרעים, ואני מבאר כל זה בדרך קצרה כפי יכולתי בע"ה, אבל דרך הפרישות הראויה לנו בהתחברותנו עם ב"א, מהם חסברת פנים והראות השמחה בפניעתם, עם הכניעה והשפלות ולשון רכה ורוח נמוכה לכלם, ומהם הרחמים והחנינה והחמלה עליהם עם הסרת הטורח מעליהם, וזכרם בטוב ועשות חסד עמם, ושלא נמיה ליהנות מהם ושנתיאש מאשר בידיהם, ומהם עזרתם בתנקת תורתם ועולמם, והורותם חדרך אשר ירצהו האלהים, ומהם שנסבול קושי דבריהם ושנשפוך שיחנו לפני האלהים ולא לפניהם, והמנע ממושבות המאכל והמשתה והשחוק, עם השמירה מכל מה שיבא להמרות האל בחברתם, ויוצא מגבול הצניעות ומסורת המוסר והדומה לזה, — אך מה שראוי לנו מן

und welche ich später erwähnen werde, wodurch du darauf kommen wirst, ob ihre Absonderung eine ernstgemeinte, oder eine erheuchelte ist.

4. Kapitel.

Was die Bedingung der besondern Zurückziehung betrifft, so sagen einige Fromme: „Der Sichzurückziehende zeigt in seinem Aeußern Fröhllichkeit, und behält seine Traurigkeit im Herzen; er ist großherzig und bescheidenen Gemüthes; er trägt seinen Haß nach, gelüstet nach nichts, erzählt nichts Tadelhaftes, und spricht von Niemanden; verachtet jede Größe, und hasset jede Herrschaft; ist besonnen, (des Guten) eingedenk, dankbar, sehr schamhaft und schablos; lacht er, so thut er es nicht zu viel; ist er verdrüsslich, so zürnt er nicht; sein Lächeln ist eine Lippenbewegung; seine Frage geschieht aus Wißbegierde; er ist sehr weise, aber auch sehr bescheiden; sein Entschluß ist fest, nicht übereilt, nicht thöricht; ist in seinen Einwendungen höflich, nicht beleidigend in seinen Antworten; gerecht im Zorne, mit-leidig, wenn er angegangen wird; seine Freundschaft ist lauter, stark sein Band, und sein Bund treu; nimmt willig den Rathschluß Gottes an, beherrscht seine Leidenschaft; spricht nichts Schimpfliches von dem, der ihm geschadet; beschäftigt sich nicht mit dem, was ihm nichts nützen kann; empfindet kein Rachegefühl bei Feindschaft; gebet Niemanden das ange-thane Böse; belästigt wenig, hilft aber viel; ist sehr dankbar zur Zeit des Unglücks und ausdauernd geduldig, wenn ihn ein Schaden trifft; giebt wenn man von ihm fordert, und thut man ihm Gewalt, vergiebt er; versagt man ihm etwas, so ist er edelmüthig, und entfernt man ihn, so zieht er in die Nähe; ist zart wie Rahm, süß wie Honig; empfiehlt die Wahrheit, spricht das Recht, setzt seine Wünsche hinten, ist seines Tages gewärtig; verspricht und hält, ist weise und energisch; seine Seele ist edel, sein Bündniß angenehm; ein Held auf Erden, frei von jedem Tadel; dem Armen eine Hülfe, dem Unterdrückten ein Beistand; deckt das Geheime nicht auf, macht kein Geheimniß kund; sind seiner Leiden viele, so murrst er doch wenig; erwähnt das Gute, das er gesehen; sieht er aber etwas Schlechtes, deckt er es zu. Er ist gefällig und aufrichtig, der Umgang mit ihm ist eine Freude, traurig sein Abgang — ist geläutert durch Weisheit, die Bescheidenheit steht ihm wohl; macht den Verständigen aufmerksam, unterweist den Thoren, jede That

אשר בהם תשלם הפרישות אשר אני עתיד לזכרם ותעמוד על בירור מצפונם, מכובם מפרישות, בעזרת השי"ת:

פרק ד אהל רמאי הפרישות המיוחדת, כאשר אמר קצת החסידים הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו, לבו רחב מאד, ונפשו שפלה מאד, איננו נוטר ולא חומד, ולא מספר בגנות ולא מדבר באדם, מואס בגדולה ושונא השררה, מיושב, זכרן, מודה, רב בשת, מעט נזק, אם ישחק לא ירבה, ואם יכעס לא יתקצף, שחכו, ריוח שפתים, ושאלתו, ללמוד, חכמתו רבה. וענותו גדולה, הסכמתו חזקה, לא ימהר ולא יסכל, מחלוקתו נאה, ותשובתו נכבדת, צדיק אם יכעוס, הומל אם יבקש, ידידותו זכה, ואסורו חזק, ובריתו נאמנה, רוצה בדין הבורא, מושל ביצרו, לא ידבר עתק על מי שזיקהו, ולא יתעסק במה שלא יועילהו, לא יתנקם לאיד, ולא יזכור לאדם רעה, משאו קל, ועזרתו רבה, הודאתו רבה בעת הרעה, ופבלו ארון בעת הנזק, אם ישאלו ממנו יתן, ואם יחמסו אותו ימחול, ואם ימנעו ממנו יתנרב, ואם ירחיקוהו יקרב, רק מחמאה ומתוק מדבש, מצוה על האמת, דובר צדק, עוזב מאוייו, מצפה ליומו, אומר ועושה, חכם, זריז, נפשו יקרה, ובריתו נאה, גבור בארץ (ס"א גדר צלון), נצול מכל גנות, עזרה לדל, ותשועה לעשוק, לא יחשוף מסתור, ולא יגלה סוד, צרותיו רבות, ותלונתו מעוטה, כשיראה טוב יזכרנו ואם יראה רע יכסנו, רצויי וזד, חברתו שמחה, הרחקתו, אנהה, זקתהו החכמה, ויפרתהו הענוה, מזכיר למשכיל, מלמד לסכל, כל מעשה,

nur eine äußerliche, aber nicht eine innerliche und innige ist, zerfallen in drei Klassen. Die einen unterdrücken ihre Seelenlust nach irgend manchen Vergnügungen, damit sich von ihnen der Name der Enthaltbarkeit verbreite, und man sie als Gläubige und Fromme rühme, was für sie ein Hauptmittel ist zur Erreichung ihres gewünschten Zieles. Sie heucheln also bezüglich des Glaubens und der Absonderung, damit die Menschen ihnen vertrauen, ihr Geld zu ihnen in Verwahrung geben, ihre Geheimnisse ihnen anvertrauen sollen, und sie ihnen schaden können. Dieß ist die schlechteste Klasse unter allen Klassen Menschen, sie ist am meisten abseits von der Wahrheit und in ihren Benehmen am tadelwertheften unter allen; von solchen sagt die Schrift: „Ein geschärfter Pfeil ist ihre Zunge.“ — Die zweite Klasse umfaßt Menschen, die wenig irdisches Gut sich erworben, aber, weil sie das schnelle Verschwinden alles Vermögens und die Wechsel der Umstände bemerken und dazu einen geringen Grad vom Gottvertrauen besitzen, sich in ihrer Nahrung abfargen und ihre Wünsche unterdrücken, und vorgeben, daß die Enthaltbarkeit sie dazu veranlaßt; während es sich bei genauer Erwägung zeigt, daß nur ihre zu große Liebe zur Welt, sie dazu bewogen, ihr Bestreben, von deren Schätze sich noch mehr anzueignen, ihre Furcht vor Verarmung und ihre Ungenügsamkeit an dem, was ihnen geworden. Von solchen sagt der Weise: „Ein Mann, dem Gott Reichthum, Güter und Ehre gibt, u. s. w.“ Zur dritten Klasse gehören Menschen, die zu ohnmächtig sind, um sich Vermögen zu schaffen, und an weltlichen Gütern nicht so viel erreichen, daß sie ernähren könnten, wenn nicht auf die kümmerlichste Weise; und weil sie sehen, daß es ihnen schwer fällt, sich mit dem zu begnügen, was sich ihnen an Nahrung darbietet, und sie sich nicht dem Betteln und der Erniedrigung aussetzen, von Menschen was begehren zu müssen, so unterdrücken sie ihre Wünsche, indem sie fortwährend darben und sich spärlich kleiden, was sie ihrer Absonderung von der Welt, zuschreiben, um davor behütet zu sein, daß sie sich nicht herabzusetzen brauchen durch das Begehren von Andern, und nicht in der Welt zu Schanden werden. Willst du aber auf den wahren Grund der vorgehenden Absonderung kommen, ob sie zur Förderung ihrer religiösen oder ihrer weltlichen Zwecke geschieht, so prüfe sie nach den Bedingungen, unter welchen die Absonderung eine vollständige ist,

למשוך תועלות העולם, ופרישותם באיברים ולא במצפונים ובלבבות, הם שלש כתות, אחת מהן אנשים חסמנ תאות נפשותם מהשיג כצת התענוגים, כדי שיצא להם שם בפרישות וישבחו אותם באמונה ובחסד, להיות זה סבה חזקה להגיע אל תבלית תאותם, והם מחניפים באמונה ובפרישות, בעבור שיבטחו ב"א בהם ויפקידו אצלם ממוניהם, ויגלו, להם סודותם ויוכלו להזיקם, והם הכת הרעה שבכל כתות בני אדם, ויותר רחוקה מן האמת ומנונה במנהג מכלם, ובכמוהם אמר הכתוב (ירמיה ט) חץ שחוט לשונם וגו', והכת השנית אנשים שמצאה ידם מעט מהון העולם, וכאשר ראו מהירות אבירת הממונות והתהפכות הענינים, עם מעוט בטחונם באלהים, הצרו על נפשותם במזונותיהם וחסמו תאותם, וטענו כי הפרישות נשאתם על זה, ועם העיון האמתי לא נשאתם על זה אלא רוב אהבתם בעולם, וחריצותם להרבות מהונו ואבלם על ריש נפשותם, ומעוט הסתפקותם במה שהגיע אליהם ממנו, ובכמוהם אמר החכם (קהלת ו) איש אשר יתן לו האלהים עושר ונכסים וכבוד ונומר, והכת השלישית אנשים קצרה ידם מקנות ממון, ולא הגיעו מהון העולם אל מה שיוזנם אלא על הצר שבענינים, וראו שיתכבדו, ויסתפקו במה שנודמן להם מן המזון, ולא יעמדו מעמד השאלה וזלות הבקשה מב"א, וחסמו תאותם בהתמדת הרעב והסתתר במעט מלבוש, ותלו כל זה בפרישות מן העולם, להשמר מפניהם, ושלל יתבזו בשאלם מזולתם. ויהיו לחרפה בעולם, וכאשר תרצה לעמוד על אמתת מי שיטעון מן הפרישות, אם הוא לתקנת תורתם או לתקנת עולמם, בקצתם בתנאים

öde hat er sie erschaffen, zur Bewohnbarkeit hat er sie gebildet," bereits dargethan. Die zweite Klasse umfaßt Männer, die bezüglich der Absonderung den Mittelweg gehen, die Uebersflüsse der Welt gering achten, und ausdauernd ihre Wünsche darnach unterdrücken. Die Uebersflüsse können zweierlei Art sein, einmal Uebersflüsse, die der Mensch hat, aber die gesondert von ihm sind, als körperliche Besitztümer, wie: in Speise, Trank, Kleidung und Wohnung, und zweitens Uebersflüsse, die dem Menschen anhaften, und deren Veranlassungen von ihm unzertrennlich sind, wie im Leben, Lachen, Müßiggange und in der Ruhe, im Sehnen nach dem Uebersflüssigen, im Achten darauf, im steten Denken an das Unnöthige. Diese Klasse nun entfernt Alles, was Ueberfluß heißt, sieht es aber nicht ein, warum bewohnten Plätzen ausweichen, um pflichtgemäß ihren Körper mit Nahrung zu versorgen, und verwechseln Wüsten und Berge mit der Zurückgezogenheit in ihren Häusern und der Einsamkeit in ihren Wohnungen, und erreichten so beide Zwecke und gelangten zu beiden Theilen. Diese nun stehen näher dem geraden und geselligen Wege, als die früher genannten. — Zur dritten Klasse gehören Menschen, die den untersten Weg der Absonderung gehen. Sie ziehen sich nämlich von der Welt in ihrem Herzen und Innern zurück, gesellen sich aber äußerlich zu den Weltmännern und tragen körperlich zur Bewohnbarkeit der Welt bei, wie durch Pflügen und Säen, und beschäftigen sich im übrigen körperlich mit dem Dienste Gottes. Sie sind im Klaren darüber, daß der Mensch, hienieden zur Prüfung bestimmt, nur ein Gefangener und Fremdling ist, daß er von einer Geisterwelt hieher versetzt wurde, deren Seelen die Welt und ihre Schätze verachten und sich nach der zukünftigen Welt sehnen, nach dem Tode vor welchem sie sich vorsehen, indem sie ihren Speisevorrath bereiten für die Zeit ihrer Abreise, und vor ihrer Abflebung auf das denken, was sie in das Haus ihrer Ruhe befördert, weniger von der Welt nehmen als sie zu ihrer Nahrung bedürfen, nichts unberücksichtigt lassen, was nach ihren Kräften ihnen für die Zukunft gut kommt, sondern sich Vorrath aneignen und es mitnehmen. Diese Klasse steht noch näher dem geraden, religiösen Weg, als die früher erwähnten. Die sich aber zurückziehen, um weltlichen Nutzen daraus zu ziehen, und ihre Absonderung

ממה שאמר הכתוב (יטעים עה) לא תהו בראה לשבת יצרה, והכת השנייה אנשים שהלכו בדרך הגדר הבינוני שבפרשות, ומאסו מותר העולם לגמרי, וסבלו לחסום תאוותם מהם, והמותרים על שני פנים, אחד מהם, מותרים שהם חוץ לאדם ונפרדים ממנו, כקנינים הגופיים והמאכל והמשתה והמלבוש והמשכן, והשני מותרים דברים לאדם אין נפרדות ממנו סבורתם, כדבור ורשחוק ורמרנוע והמנוחה, ורובם אל המותרים והאזן אליהם, והעבר על הרעיונים מה שאין צריך, ופסקה הכת הזאת ממנה כל קרואי המותרים, ולא ראו לצאת מהישוב להספיק לנוסם מזונותם כמו שהם חייבין בו, והמירו המדברות וההרים בבדידות בבתייהם וחיידות במשכניהם, וחשינו שני הענינים, וחגיעו אל שני החלקים והם יותר קרובים אל הדרך השוה והתוריה, ממי שהקדמנו זכרו, והכת השלישית אנשים שהלכו בדרך הגדר השפל שבפרשות, והוא שפרשו מן העולם בלבותם ובמצפונם, והשתתפו עם אנשי העולם בנראה בנופיהם, בישוב העולם כחרישה וזרע והתעסקו בנופיהם בעבודת הבורא ית' עמדו על צורת נסיון האדם בעולם הזה, ומאסו בו ונרדמו והגזרתו מעולם הרוחניות. (ס"ח כרוחות) אליו, גפשותם מואסות בעולם ובהונו, ונכספות לעולם הבא, מצפים אל המות, והם נוהרים ממנו, הכינו צידם לעת נסיעתם, וחשבו במה שמגיעים אל בית מרגועם קודם העתקתם, ולא לקחו מהעולם אלא פחות ממוזונותם, ולא הניחו ממנו מה שהוא טוב להם באחריתם כפי יכולתם, אלא לקחו ממנו צידה ונשאורו, והכת הזאת קרובה אל הדרך השוה הישרה התוריה יותר ממה שזכרנו קודם, אך הפורשים

in der Welt der Sonne, die ihr Licht in der Welt nach oben wie nach unten aussendet, sie beleuchtet die höhern Regionen, wie die untern, die Sterne, wie die andern Himmelsphären. So diese Auserwählten, die ich dir geschildert: in dieser Welt, wie es heißt: „Und ich will dem ganzen Orte ihr Ertheiltes vergeben;“ ferner: „Wenn nicht Moses, sein Auserwählter, u. s. w.;“ jenseits, wie es heißt: „Die Frucht des Frommen ist ein Baum des Lebens,“ daher auch Deborah sagte: „Und die ihn lieben — wie die Sonne, wenn sie in ihrer Pracht erscheint.“ Den Gebrauch der Zurückgezogenheit findest du schon bei den Profeten und den frühern Frommen zu jeder Zeit, wie es in ihren Schriften auseinander gesetzt ist. Ich werde dieß auch so viel als thunlich am geeignetsten Orte mit Gottes Hilfe auseinander setzen.

3. Kapitel.

Was die verschiedenen Klassen betrifft, in die die Sonderlinge bezüglich ihrer Absonderung eingetheilt werden, so glaube ich diese Frage folgendermaßen beantworten zu können. Diese Absonderung von der Welt kann aus zwei Ursachen geschehen, wie wir diese zuvor bemerkten, entweder eines moralischen oder eines weltlichen Zweckes wegen. Die sich aus religiöser Tradition zurückziehen, welche die eigentlichen Enthaltamen sind, lassen sich unter drei Klassen bringen. Zu der einen gehören diejenigen Männer, welche jene hehre Zurückgezogenheit verfolgen, die sie gleich macht geistigen Wesen, alles unterlassen, was sie von Gott abbringt, von bewohnten Orten in Wüsten, Einöden und hohe Berge sich flüchten, nach Orten, wo keine Verbindung und Geselligkeit, essen, was sich ihnen von Kräutern und Baumblättern darbietet, sich kleiden in zerrissenen und wollenen Gewändern, und in Felsenhöhlen Schutz suchen; aus Furcht vor dem Schöpfer sich von der Furcht vor den Geschöpfen abbringen lassen, an der Liebe von Gott sich zu sehr ergößen, um an die Liebe von Menschen zu denken, und sich begnügen mit dem, was sie von Gott gewärtigen, und nichts erhoffen von Menschenhänden. Diese Klasse aber steht unter den übrigen am meisten entfernt von der Mittelstraße der Religion, weil sie ihr Zeitliches ganz vernachlässigen, während die Thora nicht verlangt, das gesellige Leben ganz hintanzusetzen, wie wir dieß aus der Schriftstelle: „Nicht zur Eins-

בעולם, לשמש שמש שמש אורה בעולם עליונו ותחתוננו, כי היא מאירה מה שלמעלה ממנה, כמו שהיא מאירה מה שלמטה ממנה מן הכוכבים והנרמים, וכן אלה היחידים אשר ספרתי לך, בעולם הזה, כמו שנאמר (זרלטי יט) ונשאתי לכל המקום בעבורם, ואמר (תכליס קו) לולי משה בחירו, ובעולם הבא, כמו שנאמר (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים, וע"כ אמרה דבורה (טופטים ה) ואוהביו כצאת השמש בנבורתו, ועל המנהג הזה בפרישות תמצא הנביאים ע"ה, וחסידי קדמונינו בכל דור ודור, כאשר הוא מבואר בספריהם, ואני עתיד לבאר מזה מה שיודמן לי במקומו הראוי לו בעזרת הצורית ברך. פרק ג אבל לכמה כתות נחלקים הפרושים בפרישות, אומר

בתשובת השאלה הזאת, כי הפרישות מן העולם תהיה לאחת משתי עלות כמו שהקדמנו, והם התורה והעולם, והפורשים מחמת מסורת התורה שהם אנשי הפרישות האמתית, הם שלש כתות, אחת מהם, אנשים שהלכו בגדר הפרישות העליון לחדמות כאישים הרוחניים, ויעזבו כל מה שיטרידם מן האלהים, וברחו מן הישוב אל המדברות ורשימון וההרים הגבוהים, מקום שאין צוות ולא חברה, אוכלים מה שהם מוצאים מעשב הארץ ועלי האילנים, ולובשים רבליים והצמר, ויחמו בסלעים, טרדם מורא הבורא ממורא הברואים ושעשעה אותם אהבת הבורא מחשוב באהבת ב"א, והספיק להם מה שיש להם אצל האלהים, ולא שייחלו אל מה שיש בידי אדם, והכת הזאת רחוקה מכל הכתות מגדר השוה הרמוריי, מפני שהם עוזבים ענין עולם לגמרי, ואין בדין התורה לעזוב יישוב העולם לגמרי, כמו שהקדמנו

ligkeiten ein, erzürnen und versöhnen sich. Und haben sie die Gränze hierin überschritten, so machen sie ihren Leib sich zum Gotte, ihr Gewand zum Geseze, die Erhaltung ihrer Wohnung zur Moral, waten in den Tiefen der Unwissenheit, fehren um auf der Bahn der Trägheit, sind belastet mit den Lasten der Sinnlichkeit, und verlangen bei ihren sündhaften Handlungen die Belohnung der Gottesdiener, die Stufe der Frommen für ihr freventliches Schalten und Walten, wie unsere Lehrer sagen: „Sie handeln wie Simri, und verlangen einen Lohn wie Pinchas!“ Hat es nun der böse Trieb bei vielen Männern der Thora so weit gebracht, als wir es geschildert, so war es für uns nöthig, sich ihm durch eine besondere Enthalttsamkeit, deren Erklärung wir Eingangs dieser Pforte erwähnten, entgegen und vor zu stellen, damit jene wieder durch sie in die gehörige moralische Schranke zurückgewiesen werden, woran das Heil des Glaubens und der Welt hängt. Es war daher nur erforderlich, daß es unter den Männern der Thora einzelne gebe, die sich einer besondern Zurückgezogenheit weihen, in ihre Bedingungen eingehen, um dadurch den Männern der Thora zu nützen, wenn da ihr Wille und ihre Naturanlagen sich zu den physischen Lüsten hinneigen und dem sinnlichen Triebe folgen, um so Aerzte des Glaubens zu werden, und Heilung den Seelen zu bieten, wenn sie von den guten Eigenschaften zu den schlechten und tadelhaften sich hinneigen, die Leidenschaft über ihren Verstand siegen lassen und durch die Ueberflüsse des Lebens sich von Dingen abbringen lassen, die für ihren Glauben sehr nothwendig sind — gleichsam als wäre es deren Bestimmung, den Glaubensranken zu heilen. Wo die Seele kränfelt an dem Uebel des Zweifels, da eilen sie durch ihre wahrhafte Weisheit Heilung zu bieten; wendet sich der eine vom Gottesdienste ab, da führen sie ihm denselben wieder zu, und flößen ihm Vertrauen ein; dem mit Sünden Belasteten sichern sie die Verzeihung Gottes zu, wenn er wieder davon läßt; vergift einer an Gott, so erinnern sie ihn daran; den Gerechten preisen sie glücklich, den Gottesfreund lieben sie, den Verherrlichten der Gottesmacht verherrlichen sie, ermahnen den Sünder zur baldigen Buße, besuchen den Kranken, theilen ihn mit ihren Ueberflüssen,

r *

משתבחים לו ומתנשאים, ובעבור מתחברים וכועמים ורוצים ובעבור הגבול בי (ס"ח וזענור הגמול נז), עושים בטניהם אלהים, ותורתם מלבושיהם, ומוסרם חוק משכניהם, ותועים במצולות הסכלות, שבים במרוצות העצלה, עמוסים במעמסות התאוות, ומבקשים גמול העובדים במעשי העוברים, ומדריגות הצדיקים במנהגי הרשעים, כמו שאמרו חז"ל עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כסנחם, וכאשר הניע היצר ברוב אנשי התורה אל מה שספרנו, נצטרכנו לעמוד כנגדו בפרישות המיוחדת אשר זכרנו נדריה בפתיחת השער הזה, ולהתיצב לפניו בה, עד אשר תשיבם אל נדר הנכונה התורה, אשר בה תקנת האמונה והעולם, והיה בדין בעבור זה שיהיה באנשי התורה אנשים יחידים, נושאים הפרישות המיוחדת ומקבלים תנאיה, להועיל בה אנשי התורה עם קנות נפשותם ונפית מדותם אל התאוות הבהמיות עם היצר, ויהי רופאים לאמונה ולנפשות, יעלו ארוכה להם בעת נסורת מהמדות הטובות אל המדות שאחריתם מנונה, ובעת נבזר יצריהם על שכלם, וערת טרדתם במותרי עולמם מהדברים הצריכים מאד לאמונתם, כאלו כונתם לרפא חולה האמונה או דוה נפש ממדיי הספקות, ימהרו להעלות לו ארוכה באמתת חכמתם, או בורח מעבודת האלהים, ישיבוהו אליה ויבטיחוהו, או עמוס בחטאיו, יערבו לו מחילת האלהים בשובי מהם, ואם יבא אליהם שוכח אלהים, יזכירוהו, או צדיק, יאשרוהו, או אוהב אלהים, יאהבוהו, או מגדל ליכולת האלהים, יגדלוהו, ואם יחטא, יזכירוהו מיד לשוב, ואם יחלה, יבקרוהו, ואם יהיה להם מותר מן העולם, יעניקוהו ממנו, ואם יפגעו פגע, יעזרוהו, והם דומים, helfen ihm im Nothfalle. Sie gleichen

drückte, und jeder von ihnen nur seinem Vergnügen fröhnt, wenn er es nur erlangt und sich ihm eines darbietet, was er als sein Gesetz und seine Lehre ansieht, bis er ihn von Gott abgezogen, wie es heißt: „Es wird dich züchtigen deine Schlechtigkeit und deine Abtrünnigkeit dich zurechtweisen u. s. w.“ — Ein anderer wieder, dem dieses Vergnügen versagt ist, denkt darauf und seine Seele sehnt sich darnach, hanget daran und wiederholt diesen seinen Wunsch Tag und Nacht, wie es heißt: „Unrecht sinnet er auf seiner Lagerstätte, stellt sich auf einen Weg, der nicht gut.“ Beide, versunken in (weltlichen) Interessen, sind zu entrückt und ermüdet, um das Gute zu erreichen; verlieren an ihrer Waare und haben sich herabgewürdigt, haben schlecht gewählt und thöricht gehandelt, sowohl betreffs des Vertauschten als des Eingetauschten, gleichsam wie geschrieben steht: „Und sie vertauschten ihre Herrlichkeit mit einer Ochsen Gestalt u. s. w.“ und sie hören nicht auf, der da herrschenden Gewohnheit zu hulbigen, stolz zu thun auf vergängliche Waaren, ihr Herz beunruhigen zu lassen durch die Erfolge der Hoffart, und von den Umwälzungen darin sich bestimmen zu lassen. Und doch entfernen sie sich nur, je mehr sie sich mit ihr vermischen, und je weiter sie stehen vom Lichte der Wahrheit, das ihnen durch ihre Anhänglichkeit an die Sinnlichkeit entrückt wird, verdichtet sich die Finsterniß um sie, wächst die Welt bei ihnen an Bedeutung, und erscheint ihre Gewalt ihnen schöner; sie bevölkerten sie daher, indem sie ihren Verstand verwüsteten und je größer die Bewohnbarkeit der Welt, desto größer auch die Verödung ihres Verstandes, so daß sie endlich meinten, daß der schlechte Weg der gute, der irre gerade sei, die Welt sich zum Gesetze und zur Moral machten, und die Eltern sie auf die Kinder vererbten, die Verständigen dazu ermunterten, die Fürsten sich desselben annahmen bis der böse Trieb sich an ihnen vollgesogen, der Schlauch voll ward, und alles Fremdartige in der Welt ihnen bekannt, und die rechte Bahn ihnen sonderlich vorkam. Der auch genug des Ueberflüssigen hat, hungert noch immer und verleugnet es; es thut der eine, was er von dem andern sieht; der nur soviel behält, als er nöthig hat, heißt *trâge*, und der es unterläßt, sich mehr anzuschaffen, *saumselig*, und der sich mit dem Nothdürftigen begnügt, *schwach*; wer aber dieß überschreitet, *strebsam*; sie loben und erheben ihn, *gesellschaftlich* um ihn, gehen ihm zu Gunsten Geset-

מתעסק בתענוגו כשישיגנו ויזדמן לו והוא תורתו ודתו עד שטרד אותו מאלהיו. כמו שאמר (ירמיה 3) תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך ונו', ומהם מי שימנע ממנו התענוג ההוא, ומחשבתו עליו ונפשו שואפת עליו ותלויה בו, ושונה בבקשתו לילה ויום, כמו שנאמר (תהלים לה) און ישוב על, משכבו יתיצב על דרך לא טוב, ושניהם בעניני טובעים, ומהשיג הטוב בו נגזרים ונלאים, מפסידים בסחורתם, ונפשם פחותה ובחירתם רעה, סכלים בערך התמורה והמומר בה, כמו שנאמר (סס קו) וימירו את כבודם בתבנית שור ונו', ואינם סרים קרואי ההרגל הנוכח, ורהבי הסחורות המפסידות, לטרוד (ס"ח לענות) לבותם בתולדות רהביו, ולישב בלבם גלגוליו, וכל אשר התערבו, רחקו וכל אשר רחקו מאור האמת אשר נסרד מהם בחברת היצר אשר ידעו, התאבכה האפלה עליהם וגרל העולם בלבם, ויף הקובעניהם ויושיבו אורנו בהחרב שכלם, וכל אשר נוסף העולם ישוב, נוסף שכלם חורבן, עד אשר חשבו דרכי הרעה כי הוא הטובה, ותעותו כי הוא הישרה, ושמוהו לחוק ולמוסר, ויורישו אותו האבות את בניהם, והעיר עליה משכילם, וצויו בו המונם, והתקנאו עליו שריהם, עד אשר נתבסם היצר בהם (ס"ח זיניס), ונתמלא החמת, ושב בהם הדבר הנכרי בעולם נודע, והדרך הנכונה בו נכריה, והמספיק ממותריו, הקרעב הכוסף, ועשה כל אחד מהם, כאשר ראה שעשה רעהו, והאוחז ממנו די ספקו, נקרא עצל, והמתאחר (ס"ח המתעלל) מהרבות בו, מקצר, והמסתפק במספיק ממנו, חלש, והעובר אותו, משתדל,

אחך מהם, כאשר ראה שעשה רעהו, והאוחז ממנו די ספקו, נקרא עצל, והמתאחר (ס"ח המתעלל) מהרבות בו, מקצר, והמסתפק במספיק ממנו, חלש, והעובר אותו, משתדל,

2. Kapitel.

Welches der Umfang der besondern Enthaltſamkeit ſei, und deren Nothwendigkeit für die Männer der Lehre? Die Weiſen ſind hierin getheilte Meinung. Die Einen meinen: Enthaltſamkeit heiße, das Unterlaſſen alles deſſen, was von Gott abführt, und ſtört; die andern wieder: „Zurückgezogenheit ſei Verachtung dieſer Welt und Beſchränkung der Begierden; wieder ein anderer: „Zurückgezogenheit ſei Ruhe der Seele und das Ablenken ihrer Phantaſie von Allem, was ihnen Befriedigung gewährt. Ein Anderer wieder ſagt: Zurückgezogenheit beſtehe in Gottvertrauen; ein Anderer: die Zurückgezogenheit beſtehe darin, daß man bloß die Blöße des Körpers zu bedecken, den Hunger zu ſtillen ſuche, aber alles Sonſtige gering achte; wieder ein anderer: die Zurückgezogenheit heiße der Liebe der Menſchen entſagen und Hinneigung zur Einſamkeit; ein anderer: die Zurückgezogenheit beſtehe in Dankbarkeit für das Gute und Ausdauer in der Verſuchung; noch ein anderer glaubt, die Zurückgezogenheit beſtehe darin, daß die Seele alle körperliche Gemächlichkeit und Ergößlichkeit vermeide, nur die Natur gelten laſſe, ohne welche ſie nicht beſtehen könnte, alles Sonſtige aber entferne. Dieſe Deutung iſt die entſprechendere für die Zurückgezogenheit, die in unſerer Lehre vorkommt, als die übrigen vorerwähnten Deutungen. Was die Nothwendigkeit betrifft, daß die Männer der Lehre der Zurückgezogenheit obliegen müſſen, ſo hat dieß ſeine Urſache, weil die Hauptabſicht der Lehre nur die iſt, den Verſtand über alle Begierden der Seele herrſchen zu laſſen und ihm die Oberhand über ſie einzuräumen, weil bekanntlich die Herrſchaft der Sinnlichkeit über den Verſtand der Anfang jedes Laſters, und die Urſache jeder Schandthat iſt, und ſich kein Volk der Weltlichkeit ganz hingegeben, wenn es nicht früher von der Thora abgewichen, und ſie der böſe Trieb verleitet, das Fördern der Welt der Glückſeligkeit zu laſſen, wodurch er ſie vom Wege ihrer Väter, die nur nach dem Nothdürftigen hienieden und dem Genügen den ſtrebten und ſich mit dem begnügten, was zu ihrem Lebensunterhalte hinreichend, abgelenkt, ihnen den Prunk und die Anhäufung von Weltſchätzen beſchönigte, und ihnen das Wohlleben und die Hoheit darin beliebt machte, bis ſie untergegangen in den Fluthen ihrer Meere, und vom Triebe beſtimmt waren, das Ungemach ſeiner Wogen zu erdulden, die Welt ſie beherrſchte, ihre Ohren verſtopfte, die Augen ihnen zu-

שער הפרישות

פרק ב אבל מה נוד הפרישות
המיוחדת וצורך אנשי
התורה אליה, נחלקו החכמים בנדרה,
מהם מי שאמר, הפרישות עזיבת כל
מה שמורד מן האלהים, ואמר אחר,
הפרישות קאום בעולם וקצר
המאויים, ואמר אחר, הפרישות
מנוחת הנפש, וחסימת רעיוניה מכל
מה שהיא להם למנוחה. ואמר אחר,
הפרישות הבטחון באלהים, ואמר
אחר, הפרישות כסות בשר הערוה
ושבר הרעבון וקאום בזלתם, ואמר
אחר, הפרישות עזיבת אהבת
הבריאים ואהוב הבדידות, ואמר
אחר, הפרישות ההודאה על הטובה
וסבל הנסיון, ואמר אחר, הפרישות
מניעת הנפש מכל מנוחה ותענוג
נוסני, אלא הטבע אשר לא תוכל
לעמוד בלעדיו, ויציא זולתו מן
הנפש, וזה הנדר יותר ראוי לפרישות
הנוחנת בתורתנו, משאר הנדרים
אשר זכרנו, אך צורך אנשי התורה
לנהוג בפרישות, הוא שכונת התורה
להמשיל השכל בכל תאות הנפש
ולהנבירו עליהם, ומן הידוע כי
הגברת התאווה על השכל היא ראש
כל חטאת וסבת כל גנות, ולא נטה
עם זה אל תאוות העולם עד שנשו
מן התורה, והשיאם היצר להניח ישוב
עולם הצלתם, ונטה להם מדרך
אבותיהם אשר היה דרך די הצורך
בעולם והספק ממנו, ולהסתפק
בדבר המספיק לחיות בו, ויפסה להם
התפארה בו והרבות מהונו, וחבב
אליהם להתעדר ולהתנשא בו, עד
אשר צללו במצולות ימיו, וחייבם
היצר לסבול צער גליהם, והעולם
מושל בהם, ואומם אזניהם, ומעצים
את עיניהם, ואין מהם אחד שלא

flamme, und die Lust daran, hat Gott als Lohn dafür dem Menschen gegeben. So hat er den Trieb angewiesen, ihn (den Menschen) zum Essen und Trinken, zum Beischlafen und zu andern Vergnügungen und Bequemlichkeiten zu veranlassen, woran das Wohl seines Körpers hängt, wie geschrieben steht: „Auch die Weltlichkeit legt er in ihr Herz!“ Als aber der Trieb über den Verstand herrschte, und die Seele ihm folgte, so neigte sie sich im Menschen dem Ueberflüssigen zu, was aber zum Untergang des menschlichen Wesens und zur Zerstörung seines Körpers führen mußte, daher er lernen mußte, von Lustbarkeiten und Bequemlichkeiten sich enthalten, damit seine Bestandtheile im Gleichgewicht bleiben, und zwar sind seine Ansprüche hienieden dadurch in Ordnung gehalten, daß er Spelße zu sich nimmt, wie es heißt: „Der gute Mensch ist milbthätig und leicht, er richtet ein sein Thun nach Gebühr.“ Da nun für das menschliche Geschlecht die Enthaltbarkeit nöthig war, indem es zu seinem Wohle hienieden dienet, wenn er nur das Nothwendige braucht (nimmt), so mußte es auch mit Recht wahre Sonderlinge geben, die sich von den weltlichen Beschäftigungen absondern und trennen, von denen jede Menschenklasse, je nach dem sie es nöthig hat und es zu ihrer übrigen Lebensweise und ihrem Charakter paßt, ablernen soll. Es wäre aber keineswegs zum Wohle der Welt, wenn alle ihre Bewohner Sonderlinge wären, denn dann könnte sich die Welt nicht bevölkern und jede Fortpflanzung würde aufhören; die Schrift aber sagt: „Nicht zur Einöde hat er sie erschaffen, zum Bewohnen hat er sie gebildet.“ Die Enthaltbarkeit ist zwar ein Hauptpfeiler der Welt und ist ein solches Bedürfnis, wie jede andere Wissenschaft und Kunst, worin sich das eine oder das andere ausschließlich auszeichnet, damit dann jede Klasse, so viel sie nöthig hat und ihr angemessen ist, sich aneignen kann; aber es dient nicht zum Wohle der Welt, wenn alle Menschen sich einer Wissenschaft oder einer Kunst widmen würden, da die Welt durch Alle zusammen erst vollkommen ist, wie der Weise sagt: „Das Ganze hat er schon seiner Zeit gemacht;“ ferner: „Das Ganze hat seine Zeit.“ — Mit dem Vorangegangenen haben wir sonach die allgemeine Enthaltbarkeit auseinander gesetzt, und wie nothwendig die Menschen ihrer bedürften, um ihre Angelegenheiten hienieden zu ordnen.

התענוג בהם, והפקיד עליו היצר להניע אותו אל המאכל והמשגל, ואל כל התענוגים והמנוחות אשר בהם תקנת גופו, כמו שאמר (קהלת ג) גם את העולם נתן בלבם וגו', וכאשר נבר היצר על השכל ונמשכה הנפש אליו, נסתהב אדם אל הדברים המביאים להפסדת ענינו והריסות גופו, ונצטרך בעבור זה למדת הפרישות מן התענוגים והמנוחות, כדי שישתוו עניניו ויהיו דבריו על הסדר בעוה"ז: בלקיחת המזון ויהיה משובח עליו, כמו שאמר (תהלים קיז) טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט, ולפי שנצטרך המין האנושי לנהוג בפרישות אשר בו תקנתו בעוה"ז בקחתו הצורך ממנו, היה בדן להיות בעולם פרושים נמורים נבדלים ונגזרים מעסקי העולם, ילמד מהם כל מין ממיני האדם כפי צרכו וכראוי למנהגו ומדותיו, ואין תקנת העולם שיהיו כל אנשיו נוהגים בפרישות, כי זה מביא לעזיבת ישוב העולם ולהפסק הזרע, וכבר אמר הכתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, כי הפרישות פנה מפנות העולם, וצורך המדברים אליה בצרכם אל שאר החכמות והמלאכות אשר יתיחד בכל אחת מהן עם מבלתי עם אחר, כדי שיהנו ב"א ותקח כל כת כפי צרכה והראוי לה מהן, ואין תקנת העולם שיתיחדו כל אנשיו בחכמה אחת ולא במלאכה אחת, כי השלמת סדר העולם בכלן, כמו שאמר החכם (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו, ואמר (סס) לכל זמן, וכבר התבאר במה שקדמנו ענין הפרישות הכוללת וצורך בני אדם אליה לסדר עניניהם בה בעולם הזה

sich das Verborgene seines Inhaltes und sein Zweck wird offenkundig. Zurückziehung allgemein heißt: „Unterdrückung der Begierden der Seele und die Enthaltensamkeit von einem Gegenstande, von dem er sich, trotz er die Macht und Gelegenheit hiezu besitzt, aus einer dieß erfordernden Ursache zurückzieht, wonach wir den einen Enthaltensamen nennen, der zu irgend etwas die Macht hat, und es dennoch unterläßt. Die Ursache, die ein Unterdrücken der Begierden der Seele erfordert, kann eine zweifache sein, die eine, die ihre Gültigkeit für den Menschen und viele andere lebende Wesen hat, und dann die, die unter den Menschen einzig und allein von den Männern der Lehre gültig ist. — Die allgemeine Zurückziehung ist diejenige, die zum Wohle unseres Körpers und zur Ordnung unserer Angelegenheiten dient, z. B. die Verordnung der Könige betreff der Landesgesetze, von Seiten der Aerzte, deren Verordnungen für Gesunde und Kranke, und von jedem Menschen überhaupt die Enthaltung seiner Begierden von gewissen Speisen und Getränken, dem Beischlase, der Kleidung, dem Sprechen und seinen übrigen Bewegungen und Vergnügungsarten. Die besondere Zurückgezogenheit ist die, die die Thora und der Verstand uns gebieten, zum Wohle unserer Seele in der künftigen Welt, wie ich dieß in dem Folgenden, so Gott will, erklären werde. Was aber die Nothwendigkeit der allgemeinen Absonderung betrifft, so hat sie in dem ihren Grund, was wir in der dritten Pforte dieses Buches angeben, daß nämlich der Zweck des Schöpfers bei Schöpfung des Menschengeschlechtes der gewesen, die Seele hienieden zu züchtigen und zu prüfen, damit sie sich läutern, und sie gleich werde den heiligen Engeln, wie geschrieben steht: „Wenn du meine Wege gehst u. s. w. so will ich dir Gänge verschaffen unter den Hiestehenden.“ Die Allweisheit erachtete es für nöthig die Seele durch irdische, durch gehörige Kost und Pflege groß werdende und zunehmende Körper zu prüfen; ferner hat der Schöpfer mit den menschlichen Seelen den Trieb verbunden, vermöge dessen sie sich nach der ihnen hienieden bestimmten Speise sehnen, um sich zu erhalten und zu kräftigen, so lange sie mit einander verbunden sind; ferner hat er noch ein anderes Vermögen ihnen beigegeben, vermöge dessen sie sich sehnen nach dem Beischlase, damit von dem Manne auch ein Nachfolger ab-

והענין סוד מסותר, וכאשר יסירו אדרתו (ס"ח לדמתו) ויתירו חותמו, יראה מסתור ענינו ותגלה מנמתו. ונדר הפרישות בלשון סתם, חסימת תאות הנפש וחמנע מן הדבר הנפרש ממנו, עם היכולת עליו והודמנותו לעלה כחייבת זה, ונאמר הפורש, מי שיוכל והניח, והעלה המחייבת חסימת תאות הנפש מתחלקת לשני חלקים, אחד מהם כולל האדם והרבה מבעלי חיים, והשני מיוחד באנשי התורה מן המדברים, והפרישות הכוללת היא הנהוג בה לתקנת נופינו והסדרת ענינינו, כמו הנהגת המלכים בדתי המדינות, והנהגת הרופאים לבריאם ולחולים, והנהגת כל איש שקל את נפשו בחסימת תאותו מן המאכל והמשתה והמשגל והמלבוש והדבור ושאר תנועותיו ואופניו תענוגיו, והפרישות המיוחדת היא שהורתה עליה התורה והשביל לתקנת נפשותינו לעוה"ב, כאשר אבאר במה שאני עתיד לדבר בעזרת האל ית', אך אופני הצורך אל הפרישות הכוללת הוא בעבור מה שהקדמנו בשער השלישי מן הספר הזה, כי חפץ הבורא ית' בבראית מין האדם היה ליסר הנפש ולנסותה בעוה"ז, בעבור שתזדכך ותהיה בתכונת המלאכים הקדושים, כמו שכתוב (זכריס ג) אם בדרכי תלך וגו' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, וחייבה החכמה נסות הנפש בגופות עפריות, מקבלות הגדול והתוספת במצוה המזונות הראויים להם, ודרכי הבורא ית' בנפשות האנושיות כח תאוה, תכספנה בו למזון המוכן להם בעוה"ז להעמידם ולתקנם כל ימי חבורם, ודרכי בהן עוד כח אהר, תכספנה בו למשגל להיות מן האיש תמורתו בעולם, ונתן הבורא ית' לאדם שכר עליהם,

wie er ihn in seinem Herzen und Innern erkannt, und es kostet ihm keine Mühe und Plage die Herzens- und Gliederpflichten zu erfüllen, ja mit Eifer, Fleiß und Zuverlässigkeit, wie David sagte: „Ich eilte und säumte nicht u. s. w.“ Dießfalls sagt auch der Weise: „Heil dem Menschen, der Weisheit gefunden;“ ferner: „Heil denen die das Recht bewahren.“ Möge uns Gott in seiner Barmherzigkeit einer von ihnen werden lassen, und uns in ihre Kreise einführen! Amen.

9. Pforte.

Ueber die Zurückziehung von dieser Welt und das Gute daran.

Eingang.

Da wir zuvor von der Abrechnung des Menschen mit der Seele gesprochen und die Zurückziehung von der Welt auch als einen Fall von Abrechnung angenommen haben; so habe ich es angemessen gehalten, dem die Auseinandersetzung der Arten von Zurückziehung, folgen zu lassen der eigentlichen Verpflichtung der Männer der Lehre, da sie in sich moralische und weltliche Vortheile, so wie sie eine Beruhigung der Seele und des Körpers für beide Welten enthält. Es ist nun an uns, bezüglich der Zurückziehung siebenerei auseinander zu setzen: 1) was allgemein Zurückziehung sei und ihre Nothwendigkeit für die Weltmenschen; 2) die Umfänge der besondern Zurückziehung und deren Bedürfnis für die Männer der Lehre; 3) in wie viele Classen die Pharisäer bezüglich ihrer Zurückziehung zu bringen seien; 4) die Bedingung der Zurückziehung; 5) welche Art von Absonderung erfordert unser Gesetz; 6) was in dem Buche des Gesetzes und in den Büchern der Propheten über Zurückziehung vorkommt; 7) welcher Unterschied zwischen unsern Altvordern, unsern Vätern und uns in der Zurückziehung obwalte.

1. Kapitel.

Was das Wesen der allgemeinen Zurückziehung und deren Nothwendigkeit für die Weltmenschen anbelangt, diese Frage erlegend meine ich, daß Zurückgezogenheit ein Name sei, der mehrere Bedeutungen zuläßt; der Name ist zwar eine bekannte Benennung, aber der Inhalt ist ein tief versteckter, der erst sichtbar wird, bis man den Mantel um ihn beseitigt, sein Siegel löst, dann zeigt

עמל, אך בחריצות והשתדלות וזריזות כמו שאמר דוד (תהלים קיט) חשתי ולא התמהמהתי וגו', ובו אמר החכם (מסלי ג) אשרי אדם מצא חכמה, ואמר (תהלים קו) אשרי שומרי משפט וגו', והאלהים יתברך ישימנו מהם ויכניסנו בכתותיהם (ס"ח זכוונתס) ברחמי אמן:

גמלם השער השמיני תהלה לחל יתננך:

השער התשיעי

בפרישות מן העולם הזה והטוב לנו ממנה.

זה פתח השער.

אמר המחבר מפני שהקדמנו לדבר בחשבון האדם עם נפשו, והיתה הפרישות מן העולם אחד מאופני החשבון, ראיתי להמוך לו באור מיני הפרישות, ותוכן חיוב מה שהוא טובה ממנה על אנשי התורה, בעבור מה שיש בו מתקנת התורה והעולם, ומנוחת הנפש והגופות בשני העולמים, — וראוי לנו לבאר מדברי הפרישות שבעה ענינים, האחד מה היא הפרישות הכוללת, וצורך אנשי העולם אליה, והשני בגדרי הפרישות המיוחדת, וצורך אנשי התורה אליה, והשלישי לכמה כתות נחלקים הפרושים בפרישות, והרביעי בבאור תנאי הפרישות, והחמישי במה שיאות לתורתנו מן הפרישות, והששי בהם שבא בספר התורה וספרי הנביאים מדברי הפרישות, והשביעי בהפרש שיש בין קדמונינו ואבותינו ובינינו בפרישות:

פרק א אבל מזהות הפרישות הכוללת וצורך אנשי העולם הזה אליה, אומר בתשובת השאלה הזאת כי הפרישות שב, תחתיו ענינים, והשם כנוי מנולה,

dir deine Thaten nicht groß; denn die geringste Wohlthat, die er dir verübt, übertrifft, genau gerechnet, zwiefach die Handlungen aller Erdbewohner. Unterlasse es daher nicht, Rechnung zu machen mit deinem Schöpfer für seine große Güte gegen dich und seine täglichen Wohlthaten, und hast du beim Tage keine Zeit dazu, so geschehe es in der Nacht, und hast du einen Tag vorübergehen lassen, so hole dem am zweiten nach, wie unsere Lehrer sagten: „Kehre zurück einen Tag vor deinem Tode.“ Ferner heißt es: „Jederzeit seien deine Kleider weiß.“

6. Kapitel.

Welche Handlungen mit der Abrechnung mit der Seele zu verbinden seien? Ich meine, daß dieß von dem Menschen abhängt, vermöge der Lauterkeit seiner seelischen Substanz und ihrer Empfänglichkeit für die Lichtstrahlen der Wahrheit, die von Gott zu ihr gelangen. Denn ist der Verstand dessen, der mit seiner Seele auf diese Art abrechnet, klar, begreift er Absicht und Zweck dabei, und weihet er dabei sein Herz Gott, so wird er erlangen das Wohlwollen Gottes, und er wird ihm helfen seine Gebote ausführen, wird ihn unterweisen mit dem Lichte der Weisheit, ihm glänzen lassen den Glanz des Verstandes, so daß sein Aeußeres wie sein Inneres wird lauter sein vor Gott, ähnlich wie Job sagt: „Gerechtigkeit legte ich an, und sie klebete mich.“ Dann wird auch sein Sinn ruhig und beschwichtigt bleiben, sowohl bei den Sorgen der Welt, als bei ihren Röstlichkeiten; er wird sich freuen im Dienste Gottes, wird frohlocken über das, was er von den Geheimnissen der Weisheit und ihren Lichtstrahlen erschaut, und wird sich glücklich preisen ob der errungenen Kenntniß von den Wahrheiten der untern Welt sowohl, als der obern, vor dem vortrefflichen göttlichen Plan, dessen Waltung, und dessen Ausführung seiner Bestimmung für die Geschöpfe, wie David sagte: „Es freut sich der Fromme des Ewigen und vertraut auf ihn;“ ferner: „Es erfreut sich das Herz der Gottsuchenden;“ ferner: „Es rühme sich nicht der Weise seiner Weisheit u. s. w., sondern es rühme sich derjenige, der sich rühmen will, mich verstanden und erkannt zu haben“ Und dieß ist die höchste Stufe der Gotteserkenntniß; denn wer ihn in Wahrheit kennt, unterzieht sich seinem Dienste und der Ehrfurcht vor ihm,

לשמו, כי במעט שבמוכות שיש לו עליך. כפל מעשה כל יושבי העולם עם דקדוק החשבון, ע"כ אל תתעלם מעשות חשבונך בינך ובין בוראך על גדל טובו עליך ורוב חסדיו עמך יום יום, ואם לא יסנה לך בזה ביום יהיה בלילה, ואם חלף לך יום אחד השנ בשני, כמו שארז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, ואמר (קהלת ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים:

פרק ז אבל מר שצריך לסמוך לחשבון עם הנפש מן

המעשים, אומר כי זה יהיה מן האדם כפי זכות עצם נפשו, וקבולה לאורי האמת המגיעים אליה מאת האלהים ית' כי כאשר יהיה שכל המחשב עם נפשו החשבון הזה יך, ויבין הכונה והחסן בו ויחד לבו בו לאלהים ית' יפיק רצון הבורא ית' ויעזרהו לעשות מצותיו ויורה אותו באור החכמה ויזהיר בוזהר השכל ויזך נגלה ונסתר לאלהים, דומה למה שאמר איוב (איוב כט) צדק לבשתי וילבשני וגו', ואז תשקוט ותנוח מחשבתו מדאנות העולם ושכיותיו, וישמח בעבודת הבורא ית' ויגיל במה שהשקיף עליו מסודות החכמה ומאוריה, ויאשר נפשו על מה שהגיע אליו מידיעת אמתות העולם התחתון והעולם העליון, ומחשבת האלהים הטובה והנהגתו וקיום נזרתו בבריאותיו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קד) ישמח צדיק בה' וחסה בו, ואמר (קכ) ישמח לב מבקש ה', ואמר (ירמיה ט) אל יתהלל חכם בחכמתו וגו', ואמר (סס) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, וזאת היא המדרגה העליונה שביריעת האל ית', כי מי שידעהו באמת ידבק בעבודתו וביראתו כפי ידיעתו בלבו ובמצפנו, ויתקיימו לו חובות הלבבות והאברים בלי טורח ובלי

gen die Gegenstände wie sie sind, sehen wirst, die Pforte der höhern Eigenschaften dir aufgethan, und gelichtet wird die Decke von deinen Augen, welche zwischen dir und der Weisheit des Schöpfers gezogen ist; denn es lehrt dich Gott die erhabene Weisheit, eine heilfördernde Handlungsweise und er verleiht dir eine göttliche Kraft, wie es heißt: „Und es wird ruhen auf ihm der Geist Gottes, der Geist des Verstandes und der Einsicht;“ ferner: „Fürwahr, es ist der Geist nur beim Menschen;“ ferner: „Wenn du sie auffuchest, wie Silber, und wie nach Schätzen nach ihr gräbst; dann begreiffst du Gottesfurcht.“ —

5. Kapitel.

Ob diese Abrechnung für den Menschen jederzeit Pflicht sei, oder nur zu gewissen Zeiten? Als Antwort auf diese Frage meine ich, daß der Mensch nach Maßgabe seines Verstandes und dem Grade seiner Erkenntniß immer zur Abrechnung verpflichtet sei, jeden Augenblick, ja wenn möglich, mit jedem Athemzuge, damit von ihm nicht weiche die Furcht, Angst und Schande vor Gott, der da auf ihn beständig schaut. Er entnehme dieß daraus, daß Gott dem Könige befohlen: „Und er soll schreiben die Wiederholung dieser Lehre in ein Buch u. s. w. und sie soll bei ihm sein alle Tage seines Lebens u. s. w.“ Ferner heißt es: „Es soll nicht weichen das Buch der Lehre aus dem Munde;“ ferner: „Und es sollen sein diese Worte, die ich heute befehle u. s. w.;“ ferner: „Und binden sollst du sie zum Zeichen an deine Hand und schreiben an die Pfosten deines Hauses.“ Nachdruck verlieh er dem durch die Schaufäden, indem er sagt: „Und sie sollen euch sein die Schaufäden,“ darauf: „damit ihr gedenket.“ Und welches anregende Motiv zur Abrechnung, welche zur Erinnerung an Gott dient, gäbe es wohl noch, das wir nicht dazu benützt. Demgemäß, mein Bruder, solltest du dich in der Abrechnung mit der Seele jede Stunde, jeden Augenblick üben. Das Gute, das du um seines Namens willen übest, scheine dir nicht geringfügig, wenn es auch nur durch ein Wort oder einen Blick geschieht; denn das Geringfügigste von dir scheint ihm groß, was auch bezüglich der Sünden der Fall ist. Das passendste Beispiel lieferte hier die Sonne. Während sie auf der Erde eine Elle vorrückt, rückt sie im Himmelskreise viele Meilen vor, und so ist es mit der Vorrückung des Schattens am Astrolabium. Wiederum scheinen

שער המעלות ויגל המסך המבדיל בינך ובין חכמת הבורא מעל עיניך, וילמדך האל ית' חכמה רמה ומעשה מועיל ויתן לך כח אלהי, כמו שכתוב (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה ונו', ואמר (חיוז לז) אכן רוח היא באנוש, ואמר (משלי ז) גם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' ונו': פירק ה אך אם החשבון הזה חובה על האדם תמיד, או בקצת הזמן מבלי קצתו, אומר בתשובת השאלה הזאת, כי החשבון חייב בו האדם כפי כח שכלו ומעלת הכרתו תמיד עם כל הרף עין, ואם יוכל עם כל נשימותיו, כדי שלא יפרד ממנו המורא והפחד והבשת מהאלהים ית' המשקף עליו תמיד, וילמד ממה שקוה לו האל את המלך באמרו (דברים י) וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר ונו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו ונו' ואמר (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפיו ונו', ואמר (דברים ז) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום ונו', ואמר (ס) וקשרתם לאות על ירך, וכתבתם על מזוזות ביתך, וחזק הענין בציצית באמרו (צמד צטו) והיה לכם לציצית ואמר (ס) למען תזכרו, ומה נשאר מעניני' הזרזו על החשבון אשר הוא בענין זכרון הבורא שלא ירדנו בו, כפי זה אחי ראוי לך להתנהג בהרגיל החשבון עם נפשך בכל שעה ובכל רגע לאל ית' ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במלה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו, וכן בענין העבירות, והקרוב שבדמיונים בזה העתקת השמש בארץ שעור אמה תעתק בגלגל מילין הרבה, וכן העתקת הצל באצטרול"ב ואל ירבה בעיניך מעשיך ואם יהיה

fügt, was ich dir von der Abrechnung der Seele in dieser Pforte sowohl, als in den andern erwähnt, und darnach stets handelst. Denn thust dieß mit aufrichtigem Herzen und lautern Sinn, so wird dein Verstand erleuchtet und du siehst den Weg zu allen erhabenen Eigenschaften, wo dann dem bösen Triebe kein Weg gelassen ist, zu dir zu gelangen und dich zu verführen, und du wirst gleich den Gottermählten, und es entfaltet sich in dir eine höhere, dir fremde Kraft, die du unter allen deinen gewöhnlichen Kräften nicht erkannt, wie der Weise sagt: „Die Weisheit des Menschen erleuchtet sein Angesicht.“ Dann wirst du auch erkennen die erhabensten Dinge, einsehen die tiefsten Geheimnisse, durch die Klarheit deiner Seele, die Lauterkeit deines Herzens und die Stärke deines Glaubens, und du wirst hienieden und jenseits eines steten Vergnügens dich ununterbrochen erfreuen, als Eindruck dessen, was du erschaut, und des großen Geheimnisses, das dir kundgethan wurde, unter dem Beistande Gottes, der ihm geworden. — Ich erwachte es auch für gut, dir ein passendes Beispiel anzuführen, wodurch dir das Erwähnte doch zum Theil klarer werden dürfte. Stelle dir vor, du siehest an irgend einer Stelle, und es befände sich über derselben ein Bild, gerade an der Seite dir gegenüber, das du mit deinen Augen nicht sehen und mit deinem Gesichtssinne nicht ausnehmen kannst. Nun sagte dir Jemand, daß, wenn du dir ein Blech aus geschmiedetem Eisen anfertigst, es von Flecken rein poliren, es eine längere Zeit hindurch mehrmals bestreichen, und es dir gegenüber aufstellen würdest, dann könntest du das in der Höhe sich befindende dir unzugängliche Bild wahrnehmen, es sehen, und an dessen Amuth und schönem Glanze dich ergözen. — Dieses in der Höhe sich befindende, werthvolle Bild, das du nicht zu sehen vermagst, ist die Weisheit Gottes, dessen Allmacht, und die schöne, erhabene Welt, deren Gestalt und Beschaffenheit dir unbekannt; das geschmiedete Blech ist die menschliche Seele; das Poliren besteht in deren Anleitung zur Weisheit und den Unterweisungen der Vernunft und der Lehre; die Bestreichungen sind die gedachten 30 Abrechnungsarten, wo, wenn du sie zu Herzen führst und deinen Gedanken einprägest, deine Seele geläutert, dein Verstand erleuchtet, jeder verborgene Gegenstand deiner Seele begreiflich wird, du mit offenen Aus-

נפשך, במה שזכרתי לך בשער הזה ובזולתו מן השערים, והתמדת המעשה בהם, כי כאשר תעשה זה בלב נאמן ובנפש בתה, יאור שכלך ותראה הדרך אל כל המעלות הרמות, ולא יהיה ליצר דרך להגיע אליך ולהשיאך, ותהיה בתכונת סגולה האלהים, ויתחדש לך כח עליוני נכרי לה ידעתו בכל אשר הרגלת בו מבחותיך כמו שאמר החכם (קהלת ח) חכמת אדם תאיר פניו ונו, ואז תביר הענינים הגדולים ותראה הסודות העמוקות בוך נפשך ובור לבך וחזק אמונתך, ולא תפדה משמחה מתמדת בעולמך ובאחריתך, לעוצם מה שהשקפת עליו וגודל הסוד אשר נגלה לך עם העזר המגיע אליך מן האלהים ית', וראיתי למשול לך משל קרוב, יתבאר לך ממנו דמיון עצת מה שזכרתי לך, והוא שתחשוב כאלו אתה במקום, וממעל למקום ההוא צורה כנגד הצד שהוא נכחך, ואין דרך לך לראותה בעיניך ולהשקיף עליה בחוש ראותך, והגיד לך מגיד כי כאשר תעשה טם מברזל עשות, ורמלטהו עד שרמסור קדרורו ותמשחו זמן ארוך במשיחות רבות, ואח"כ תעמידנו נכח פניך, אז יראה לך מן הצורה העליונה מה שנעלם ממך, ותוכל לראותה ולהשתעשע בנעימותה וזוהר יופיה, והצורה העליונה החשובה אשר אין לך דרך לראותה בעיניך, היא חכמת הבורא ית' ויכלתו ויופי העולם העליון נעלם ממנו צורתו ותכונתו, והטם העשורה, היא הנפש האנושית, והלטישה, היא הנהגתה בחכמות ובמוסרים השכליים התוריים, והמשיחור, הם אופני החשבון השלשים אשר זכרתי לך, וכאשר תעלם על לבך ותשיבם על רעיונך, תוך נפשך ויאור שכלך ויצטייר לך כל ענין נעלם בנפשך, ותראה צורות האמתות בעינים פקוחות, ויפתח לך

wierigem Fleiße öfters darüber nachgedacht hast. Bessere dich durch sie und führe auch andere zu, dann wirst du den großen Lohn von Gott erlangen, wie es heißt: „Und die Verständigen werden glänzen wie der Glanz am Firmamente;“ ferner: „Den Zurechtweisenden geht es wohl.“

4. Kapitel.

Was aber den Nutzen der gedachten Abrechnung betrifft, so besteht er in der Consequenz, die sich dann der Seele ergiebt, wenn sie die Klarheit der von uns erwähnten 30 Abrechnungsfälle eingesehen, ihr Wesen begriffen, die Art, wie sie statt haben, und die Gewißheit ihrer Nothwendigkeit eingesehen und sie sich bewogen gefühlt, sich denselben zu unterziehen, je nach Maßgabe ihrer Erkenntniß derselben und wie diese in ihren Gedanken sich geltend gemacht haben; dann Bruder! ergiebt sich deiner Seele eine wichtige und erhabene Consequenz, dadurch sie sich alle guten Eigenschaften eigen macht, und zu Allem, was vortrefflich ist, gelangt, nämlich zur Lauterkeit der seelischen Substanz von dem trüben Gewölke der Thorheit, welche dann das Dunkel des Zweifels aus deinem Herzen bannt. Es ist dir auch wohl bekannt, daß je nach dem Maßstabe die Voraussetzungen klar, vielzählig und wohlgeordnet sind, auch die sich daraus ergebende Consequenz klar und vorzüglich ist. So ist es in der Heilkunde bei der Zubereitung des Medicamentes der Fall, daß nämlich der Nutzen und die Wirksamkeit der Medizin von der Kraft der Kräuter abhängt, aus denen die Medizin zusammengesetzt ist. Ebenso ist es bei der Messkunst, die im Arabischen *Alhudaoh* heißt; je nach der Menge der Vorderfäße im fraglichen Falle, wird auch die Vorzüglichkeit und der Nutzen ihrer Kenntniß sein. Und so verhält es sich in vielen praktischen Fällen. Denn die Verfertigung der Wage wird dem Mechaniker nicht gelingen, wenn er nicht früher die Wissenschaft von Meß-Zahl- und Gewichtsverhältnisse kennt. So ist es auch mit der Scheibe der Astronomen, *Astrolab* arabisch genannt; es könnte sie der Mechaniker nicht verfertigen, wenn er nicht mit der Messkunst vertraut ist, mit der Optik, den Himmelsbewegungen und der Erdebene. — Und ebenso ist es in der fraglichen Angelegenheit der Seele. Es kann dir hierin nichts gelingen, nur wenn du dich in das bußsam ge-

עליהם בחריצות ובהשתדלות זמן ארוך ופעמים רבות, והיה מתִישַׁר בהם ומִישַׁר אליהם תגיע אל הנמול אל הנמול הגדול מאת האלהים כמו שכתוב (דניאל יג) והמשכילים יזריחו כוזהר הרקיע ונו', ואמר החכם (משלי כד) ולמיביחיים ינעם:

פרק ד אך תועלת החשבון הנזכר, היא התולדה שְׁמִילֻדֵת הנפש בעמדה על ברוה מה שקדם לנו בשלשים אופני החשבון הנזכרים, והבנת עניניהם וצורת מציאתם ואמתת חיובם, והמשך הנפש לקבלם עליה כפי הכרתה בהם והשברתם ברעיוניה, ואז אחי תתילד בגופשך תולדה מעולה ורמה, תלמד ממנה כל המדות הטובות, ותגיע בה אל כל החמודות והיא זכורת עצם הנפש מקדירות הסבלות, המסירה חשכת הספק אשר בלבך, וכבר ידעת כי כפי ברור ההקדמות ורוב מספרם ויושר סדורם, תהיה התולדה הנולדת מהם בבירורה וחשיבות מעלתה, וכן הרכבת המרקחת במלאכת הרפואות, כי תועלת המרקחת וכח מעשיה יהיה כפי כח הסממנים אשר הורכבה מהם המרקחת, וכן בחכמת השיעורים הנקראת בערבי אלהנדס"א, כפי רוב ההקדמות המוקדמות בענין הנדרש, תהיה חשיבות ותועלת ידיעתו, וכמו כן בהרבה מן המעשים, כי הפלס לא יתכן למחברו, עד שידע קודם חכמת השעור וטבעי המנינים והשקלים, וכן חוג החזיים הנקרא אצטרלו"ב בערבי לא יתכן למחברו, אלא אחר עמדו על חכמות השיעור ועל המובדיטאות (לורות ידועות נחמס הטיעורים) ורמזות הגלגלים ופשיטות הכדור, וכן הענין הזה הנדרש מן הנפש לא יתכן לך אחי, אלא אחר שתסבול קבלת מה שהעירוריתך עליו מן החשבון עם

Sensforn groß, oder kleiner, oder größer abgehen und fehlen. Ebenso kann kein Geschöpf dir nützen oder schaden, und ist Niemand im Stande, deine Lebensjahre zu vermehren oder zu vermindern. Und so verhält es sich mit allen deinen Eigenschaften, Eigenheiten und guten und bösen Handlungen. — Ist nun dem so, welche Beziehung findet zwischen dir und den Geschöpfen statt? in welcher Verführung stehen sie mit dir, oder du mit ihnen? du bist in dieser Welt nur ein Fremdling, deren Mannen, wenn ihrer viel sind, dir nicht zu Nutzen kommen, und sind ihrer wenig, dir nicht zum Nachtheile gereichen; Du bist wie ein Einsiedler, der keine andere Verbindung, als die mit seinem Herrn, und keinen andern Erbarmer als seinen Schöpfer hat. — Weihe dich daher, mein Bruder, seinem Dienste, wie er allein bestimmt deine Schöpfung, Erhaltung, Nahrung, dein Leben und deinen Tod; halte stets seine Lehre und sein Buch dir vor Augen, hoffe auf seinen Lohn und fürchte seine Strafe; geh in das bereits gedachte Verhältniß eines Fremdlings für dein Lebenlang hienieden ein, und du wirst zu den Annehmlichkeiten der künftigen Welt gelangen, mit den Worten des Weisen: „Also erlerne Weisheit für deine Seele.“ — Dieß sind nun, Bruder, die 30 Abrechnungsfälle des Menschen vor Gott. Denkst du nun über sie nach, und ergiebt sich dir ihre Nothwendigkeit von selber, so wird ihr Licht für dich hervorbrechen und ihr Glanz dich umgeben. Denke also stets an sie, behalte sie dein Lebenlang in deinem Herzen, begnüge dich nicht mit meinen wenigen Worten hierüber, und mit meiner gedrängten Erwähnung derselben; denn jeder einzelne Fall derselben ließe sich, wenn er erklärt und auseinander gesetzt werden möchte, viel weitläufiger geben, als ich davon erwähnt. Ich habe nur darauf aufmerksam gemacht, und habe es für den Suchenden nur in Kürze erwähnt, habe nicht viel Worte gemacht, damit das Buch nicht zu groß werde, was außerhalb meiner Absicht ist, welche nur dahin geht, anzuregen und zu zeigen. Halte sie deinen Augen vor, behalte sie in deinem Herzen und Gedanken, und es werden sich, wenn du sie wiederholen wirst, Geheimnisse und geistvolle Moralien zeigen, was du das erstemal nicht gesehen. Glaube nicht, wenn du sie liest und ihren Wortsinne erfassest, daß du schon ihren tieferliegenden Inhalt erfaßt habest, da du dieß erst erlangen kannst, wenn du mit Eifer und lang-

מן הברואים להועיל לך ולא לאחר מהם יכולת לחוסיה בימי חיך ולא לפחות מהם, וכן לכל מדותך וטבעך ומעלליך הטובים והרעים, אם כן אי זה יחס בינך ובין הברואים, או באי זו קורבה אתה קרוב אליהם או הם קרובים אליך, האתה בעוה"ז כי אם נר שלא יועילוך רוב אנשיו ולא ייקך מעוטם. והאתה בו אלא כיחיד הבודד אשר אין לו צוות כי אם אדוניו, ולא חומל עליו כי אם בוראו, על כן התיחד אחי בעבודתו, כאשר התיחד בבריארתך והנהגתך וטרפך וחיך ומותך, ושיום תורתו וספרו נוכח עיניך, ויחל אל גמולו ופחד מעונשו וקבל תנאי הנר אשר העירורתיך עליהם על נפשך כל ימי חיך בעוה"ז תגיע אל נעימות העולם הבא, כמו שאמר החכם (משלי כד) כן דעה חכמה לנפשך, ואלה אחי שלשים פנים מאופני השבון האדם עם נפשו לאלהים ית', כשתחשב עם נפשך עליהם ותתן הדין מעצמך בהם, יבקע לך אורם ויקיף אותך זהרם, וחשוב בהם תמיד והעלם על לבך כל ימי חיך, ואל יספיק לך מעוט דברי בהם וזכרי אותם בדרך קצרה, כי כל ענין מהם כשירבאר ויתפרש, נושא בפלים רבים ממה שזכרתי, אך העירורתי עליהם הערה, והזכרתי הדורש אותם הזכרה בדרך קצרה, ולא הרביתי בדברים שלא יארך הספר ויצא מדרך כוונתי בו אשר היא להעיר ולהורור, ושימם נגד עיניך. ונכח ראותיך והשיבם על לבך ומחשבתך, אז יראה לך מהם בעת שתשנה אותם, מה שלא נראה לך בראשונה מסודות נעלמים ומוסרים רוחניים, ואל תחשוב כשתעיין בהם ותעמוד על הנראה ממלות, כי כבר עמדת על כל צפוני עניניהם, כי לא תגיע לזה מהם אלא אחר שתתן מחשבתך

befragte: „Brauchst du eine Fürsprache bei dem Könige oder dem Heerführer? geantwortet hat: „Unter meinen Stammverwandten wohne ich,“ als wollte sie sagen: „Mein Volk und meine Familie werden für mich bei ihm sprechen, wenn's nöthig sein wird,“ was bei einem Fremden nicht der Fall ist, sondern wie die Schrift sagt: „Blicke rechts und fleh', da ist mir kein Bekannter.“ — Er muß sich auch begnügen mit der Nahrung, die ihm geboten wird, mit der Wohnung und Kleidung, wie er sie vorfindet, und in allen seinen Angelegenheiten Genügsamkeit zeigen, ohne besondere Anstrengung. Auch muß er ferners bereit sein zur Abreise und bedacht sein auf Reisevorrath. Es muß ihm auch jede kleine Gefälligkeit wichtig scheinen, und er muß dankend von dem viel Worte machen, der sie ihm erzeigt; auch muß er das Unglück, wenn es ihn trifft, oder den Schaden, der ihm begegnet, geduldig ertragen, daß sein Geist nicht gebrochen, sein Gemüth nicht gebeugt und er zu schwach werde, sie von sich abzuwenden. — Darum, mein Bruder, gehe in die Bedingungen eines Fremblings hinein, da du in Wahrheit ein Frembling hier bist, und zum Beweise, daß du fremd und allein da stehst, dient der Umstand, daß wenn bei deinem Austritt ins Dasein und bei deiner Bildung im Mutterleibe, alle Weltbewohner sich bemühten, deinen Austritt um einen Augenblick zu beschleunigen oder zu verzögern, oder ein Glied an das andere zu heften, oder es loszubinden, oder einem von dem äußern oder innern Gliedern irgend eine Form zu geben, oder einem deiner zur Ruhe bestimmten Glieder Bewegung zu verleihen, oder dem beweglichen Ruhe zu gebieten, oder dich zu drängen, daß du vor der bestimmten Zeit aus dem Mutterleibe gehst, oder dich eine Sekunde noch zurück zu halten, diesen Umstand für dich zu erleichtern, oder zu erschweren, sie dieß nicht im Stande wären; und ebenso hätte nach deinem Austritt in diese Welt dir Niemand, wenn Gott dir nicht seinen Beistand verleihen würde, die Nahrung deinem Körper nichts Zuträgliches und auch nichts Abträgliches bieten können. Und stelltest du dir auch vor, daß die ganze Welt dir allein gehörte, ohne sonstige Bewohner, so würde dieß deiner bis an dein Ende dir bestimmten Nahrung nicht um ein Senfkorn dazu thun und ebenso, wenn die Weltbewohner sich um das Doppelte vermehren würden, so würde dir deshalb von deiner dir bestimmten Nahrung nicht ein

לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, שאמרה ברתוך עמי אנכי יושבת, כלומר שעמי ומשפחתי ידברו אליו בעבורי בעת הצורך, ואינו כן ענין הנר אך כמו שאמר (תהלים קמז) הבטימין וראה ואין לי מכיר וגו', ומהם שיסתפק במה שמזדמן לו מן המזון ובמה שימצא לו מדירה ומלבוש, ולנהוג בכל ענינו כדי הספק מבלי טורח, ומהם שזדמן לנסיעה ולחשב בצידה לדרך, ומהם שירבה בעיניו דומעט מן הטובה, ויאריך לשונו בהודאת מי שהטיב לו בה, ומהם שיסבול הרעה אם תבא אליו והנזק אם יגיע אליו, משבר רוחו ושפלות נפשו וחלשתו מדחות מעליו, ע"כ קבל על עצמך אחי תנאי הגרורה בעה"ז, מפני שאתה בו גר באמת, והראיה על גרונך ויחידותך בו, כי בעת צאתך אל גדר ההויה והרכבתך בבטן אמך, אלו היו משתדלים כל בני העולם להקדימך קודם לכן ברגע א' או לאחר רגע אחד, או לקשור אבר מאברך בחבירו או להתירו, או לצייר צורה מצורות אברך הנסתרים וחנראים, או להתיר תנועה לאבר מאברך הנחים או להניח הנע מהם, או להחרידך לצאת מבטן אמך קודם עתך הנגזרת לך או לאחרך אחריה כהרה"ע"ן, או להקל עליך הענין או להקשותו, לא היו יכולים לך על זה וכן אחר יציאתך אל העוה"ז לא היה אדם יכול להגיע מזונך אליך מבלי עזרת האל לך, ולא להוסיף בנוסף ולא לחסר ממנו, ואלו היית מעלה על לבך כי העולם כלו לך לבדך נשאר מאין יושב, לא היה זה מוסיף בטרםך המגיע אותך אל אחריתך כשיעור חרדל, וכן אלו היו נוספים אנשי העולם כפלים, לא היה חסר לך מטרםך הנגזר לך כחרדל, ולא פחות ממנו ולא יותר, וכן לא יוכל אחד

belhaft ist, ob sie das Gute oder Böse wählt, ob sie sich zum Verstande oder zur Sinnlichkeit hinneigt. Beachte daher stets ihre Angelegenheiten mehr, als die deines Körpers, denn wisse, der Körper ist eher zu heilen von der schwersten Krankheit, wenn er in sie verfällt, als deine Seele von der Krankheit, wenn nämlich der böse Trieb über sie siegt, wie der Weise sagt: „Des Mannes Muth erträgt seine Krankheit; aber ein gebeugtes Gemüth, wer richtet es auf?“ ferner: „Mehr als alles Bewahrungswürdige bewache dein Herz.“ — Endlich drückst du dich ab mit deiner Seele ab bezüglich seines Fremdtumes hienieden, und stelle dich vor, seine Lage ist derart wie die eines Fremden, der in ein fremdes Land geräth, von dessen Einwohnern er Niemanden kennt, so wie Niemand etwas von ihm weiß, und nur der Herr des Landes erbarmt sich seiner wegen seiner Fremdheit, zeigt ihm, wie er seinen Zustand verbessern könne, giebt ihm seine tägliche Nahrung und befehlt ihm, daß er seinen Befehlen nicht zuwider handeln und seine Gebote nicht übertreten soll, indem er ihn in Hoffnung und Furcht erhält durch Verheißung von zeit- und ortsgemäßer Belohnung und Bestrafung, und ihn auf seine Abreise aufmerksam macht, ohne ihm die Zeit bekannt zu geben. Die Bedingungen nun, die derselbe auf sich hat, sind: Demuth und Bescheidenheit, daß er jeden Stolz lassen soll, und von jedem Hoch- und Uebermuth sich ferne halte, wie es in diesem Sinne schon heißt: „Der eine kam, sich aufzuhalten und will schon Richter sein?“ ferner, daß er zur Abreise und zum Aufbruche bereit sei, und er daher nicht der fahrlässigen Ruhe und Behaglichkeit sich überlasse, wie es heißt: „Und das Land soll nicht auf immer verkauft werden;“ ferner, daß er sich erkundige um die Verordnungen des Königs und um dessen Geseze, und über die Verpflichtungen gegen den König, wie David sagte: „Ein Fremdling bin ich im Lande u. s. w.“; ferner: daß er den Fremden liebe, wie sich selber, daß er demselben nämlich beistehe und helfe, wie es heißt: „Und ihr sollt lieben den Fremdling;“ und: „Wie ein Insasse unter euch soll er euch sein;“ ferner muß er schleunigst und baldigst dem Dienste der Landesherrn anhangen, da er Niemanden hat, der sich seiner erbarmen und für ihn einstehen würde, wenn er fahrlässig in dessen Diensten wäre; da seine Lage gerade entgegengesetzt ist von der der Sanamiterin, die, als sie der Profet

זכורה וקדושה ושבתה וננותה, ובהירתה בטוב וברע, ונשותה עם שכלה ועם תאותה, ע"כ פקוד ענינה תמיד יותר, מפקד ענין נוסף, ודע כי נוסף יותר קרוב להרפא מן הקשה שבחלאים כשיפול בו, מרפואת נפשך ממדה היצר כשהוא נובר עליה, כמו שאמר החכם (טס יח) רוח איש יכלכל מחלה ורוח נכאה מי ישאנה, ואמר (טס ז) מכל משמר נצור לבך, המשלים השלשים חשבון האדם עם נפשו בתנאי הנרות בעוה"ז, ויחשוב מעלתו בו כמעלות אדם נכרי הגיע אל ארץ נכריה, ולא הכיר אחד מאנשי המדינה שהגיע אליה, ולא היה אחד מהם יודע בו, אלא שאדוני המדינה חמל עליו לנרותו, והורהו מה שיתקן ענינו בה, ונתן לו מזונו יום יום, וצוהו שלא ימרה את פיהו ולא יעבור על מצותו, ויחלו והפחידו בנמול ובעונש כפי הראוי לזמן ולמקום, ורזהירו על הנסיעה ולא הודיעו העת, מן התנאים שהוא חייב בהם, הכניעה והשפלות ולעזוב הגאווה ולהתרחק מן הגאון והגובה, כמו שאמר בענין הזה (זרעית יט) האחד בא לגור יישפוט שפוט, ומהם שיהיה מזומן לנסיעה ולהעתקה, ולא ירגיע ולא תנוח נפשו, כמו שכתוב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמיתות וגו', ומהם שיחקור על דת המדינה וחקיה, ועל מה שחייבין בו למלך, כמו שאמר דוד ע"ה (תכליס קיט) גר אנכי בארץ וגו', ומהם שיאהב א.ה.ה. הגר כמוהו שייסיעהו ויעזרהו, כמו שכתוב (זכריה י) ואהבתם את הגר וגו', ואמר (ויקרא יט) כאזרח מכם יהיה לכם, ומהם שימהר ויחיש להדבק בעבודת אדוני המדינה, מפני שאין לו חומל שיפגע בו בעדו אם יקצר בעבודתו, כי ענינו הפך תשובת השונמית עת ששאל אותה הנביא (מלכים ז) היש

mögen, Kinder und sein ganzes Besizthum hingiebt, und nun sein Zustand sich ändert, und Gott etwas beschließt, was seinem Zustande nicht entspricht; er stelle sich nämlich vor, es habe ein Mensch dem andern ein Haus oder ein Feld zum Geschenke gemacht, und es sei dann dem Empfänger des Geschenkes eingefallen, es niederzureißen, es auf eine andere Art zu bauen, oder an seinem früheren Zustand etwas zu ändern: wäre es da gerechtfertigt, wenn der Geber über dessen Handlungsweise sich kränken und darüber Kummer empfinden würde, daß jener den früheren Zustand geändert, nachdem er ihm schon das Haus oder das Feld gegeben? Auch du, mein Bruder, hast du dich mit Leib und Vermögen Gott hingegeben, so trauere nicht, wenn er mit dir nach seinem Gutdünken verfährt, und er dich leitet nach seinem Wohlgefallen, und ist es auch, wie es sich den Anschein giebt, nicht gut; vielmehr ziemt es sich, daß du seinethalben beruhigt bleibst und dich verlaßest auf seine treffliche Walthung und sein Verhängniß. Kehre dich nicht wieder nach dem, was du ihm, wie du meinst, von dem Deinen gegeben, und zeige nicht, wenn er über dich etwas verhängt, den Schmerz, und dieß um so mehr, da du eines seiner Geschöpfe bist und er dein Schöpfer und Erhalter, der dich in deinen öffentlichen, wie in deinen geheimen Anschlägen zum Guten leitet, und siehst du es auch nicht ein, wie geschrieben steht: „Und ich habe Ephraim geführt, ihn auf meine Arme genommen; aber sie mochten nicht erkennen, daß ich sie geheilt.“ — *Neunundzwanzigstes*, er erwäge den Vorzug seiner Seele vor dem Körper, und bin des einen Menschen von dem andern, so daß ein Mensch Tausende aufwiegt, und er wird erkennen, daß dessen Vorzug nicht in den Körperkräften liegt, sondern herrührt von der Vorzüglichkeit seiner Seele, wie man dem David sagte: „Denn jetzt bist du, wie von uns Zehntausend;“ ja selbst Frauen, bei denen doch die Schönheit einen Vorzug bildet: gehen ihnen Seelenvorgüge ab, so hat ihre Schönheit nichts Angenehmes, und ihre Anmuth verliert sich allmählig, wie der Weise sagte: „Ein goldner Nasenring am Rüssel des Schweins, so eine schöne aber geistlose Frau;“ ferner: „Trug ist die Anmuth, und eitel die Schönheit,“ und je mehr du den Vorzug deiner Seele vor dem Körper erkennest, um so mehr ziemt es sich um ihre Veredlung bestrebt zu sein, und um ihre Erhaltung für ihren Herrn, der da schaut, ob sie rein oder befleckt, lobenswerth oder ta-

נפשו ואת ממונו ובניו וכל עניניו, כשיתנה ענינו וינזור הבורא מה שאינו מסיק רצונו, שיחשוב בנפשו שהאדם נתן לחבירו במתנה בית או שדה, ואח"כ עלה בלב מקבל המתנה להרוס אותו ולבנותו על ענין אחר, או לשנותו מענינו הראשון, היש מן הדין לנותן אותו לו שיאבל על מעשהו בו וידאג על שנותו אותו מענינו הראשון, אחר שמסרו לו הבית או השדה, וכן אתה אחי! אם התנדבת בנפשך ובממונך לאלהים, אל תאבל על מעשהו בכך כרצונו והנהנתו אותך כחפצו, ואם איננו טוב לך כנראה ממנו, אבל ראוי לך שתנוח ועתך עליו, ותסמוך על הנהנתו המעולה וגזרת דינו, ואל תחזור במה שנתת לו משלך כמו שאתה סבור, ואל תראה הצער בעת גזר דינו עליך כ"ש שארית אחד מיצוריו, והוא יוצרך ומטריפך ומנהיגך במובל לך בגלוייך ובנסתריך ואם נעלם ממך הדבר, כמו שאמר (כוסע יא) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו ולא ידעו כי רפאתים, — והתשעה ועשרים שיתבונן יתרון נפשו על גופו, ויכיר יתרון קצת ב"א על קצתם עד שאדם אחד שקול כנגד אלף ב"א, וידע כי יתרונו אינה סכחות גופו, אך מצד מעלת נפשו כמו שנאמר לדוד (ט"ז יח) כי עתה כמונו עשרה אלפים, אף כי הנשים שיש להם יתרון ביופיין, כאשר תחברנה מעלות הנפשות אין יופיין נאה ונויין מתגנה, כמו שאמר החכם (משלי יח) נזם אהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם, ואמר (ס"א לא) שסר החן והבל היופי, וכפי הכדתך ביתרון נפשך על גופך, ראוי לך להשתדל בתקוניה (ס"ח להשתכל צתקנותיה) ובהצלחה אצל אדוניה, המשקיף על

ihm, und ihr Herz war nicht fest mit ihm,“ und sie häufig ihre Widerspänstigkeit und Empörung gegen Gott und die Bundesbrüchigkeit gegen ihn zeigten, wie du es bei jeder Gelegenheit findest, daß sie nach Egypten zurückzukehren begehrt zu. dgl. Die gute willige Ergebung nur ist eine gute Eigenschaft, die Ergebung aber, zu der die Betreffenden gezwungen sind, kann denselben nicht als Verdienst angerechnet werden, und auch nicht Vergebung erwirken. Berücksichtige mein Bruder, welcher ein Unterschied in dieser zweifachen Art von Ergebung, erwäge, wie verschieden diese beiden Fälle sind, und nimm bezüglich der Duldung 3 Abtheilungen an: 1) die um des Dienstes Gottes willen; 2) die wegen seiner Widerspänstigkeit; 3) die bei den Unfällen des Lebens. Diese dritte Art zerfällt wieder in 2 Abtheilungen: 1. die Duldung, die sich zeigt bei Verlusten; oder 2. bei Entbehrung eines geliebten Gegenstandes. Mag es nun welche Art immer sein, so kannst du dazu verurtheilt sein als Strafe, wo dir dann die Sünde vergeben wird; oder Gott fängt mit dir an, zur Prüfung und Versuchung, wo Gott deinen Lohn dir dann vermehrt, und die Vergeltung vergrößert. In dem einen, wie in dem andern dieser beiden Fälle gebührt es sich, daß du die göttliche Schickung willig und gutwillig hinnehmest, in Davids Worten: „All die Pfade des Ewigen sind Guld und Wahrheit für die, welche hüten seinen Bund und seine Zeugnisse;“ denn soll das Uebel, das über dich kommt, die Sühnung deiner Sünde bezwecken, so ist dieß Wahrheit (Recht), und ist es von Gott ausgegangen, um dir für das Bestehen der Prüfung eine Belohnung zu geben, so ist es Guld, sonach es nichts anderes sein kann als entweder Guld oder Wahrheit. Erwäge du diese Umstände genau in deinem Herzen, so wird das Ende deiner Duldung ein gutes sein und die Vergeltung dafür ist dir zugesichert. Unterlasse es also nicht, mein Bruder, deine Gedanken stets auf diesen Gegenstand gerichtet zu haben, und du wirst erstarken in der Duldung für Gott, und es wird dieß dir um so leichter fallen, wenn du erwägst, daß das Schmerzhafte des Uebels, und die Bitterkeit der Duldung auf deine Gutwilligkeit in den Schickungen Gottes zeigt: wie du hierin Trost findest, und auf ihn vertrauest, wie es heißt: „Seid stark, und fest sei euer Herz, alle, die ihr harret auf den Ewigen.“ — Acht und zwanzigstes rechne der Mensch mit seiner Seele ab, wenn er, vertrauensvoll auf Gott, ihm Leben, Ver-

ועמים רבות היו מראים מרדם ומריים באלהים והפרת בריתו, כאשר תמצאם בכל ענין מתאווים לשוב מצרים ודומה לזה, והסבל הטוב מדה טובה, והסבל שבעליו מוכרח בו, אין לבעליו שכר עליו ולא מחילה בו, הסתכל אחי מה בין שני הסבלים, והתבונן ההפך שיש בין הענינים, וחלוק ענין הסבל בגמסך לשלשה חלקים, הסבל על עבודת האלהים, והסבל על המרותו, והסבל על פנעי העולם, זה החלק השלישי נחלק לב' חלקים, והוא הסבל על מה שחסר, או על העדר דבר אהוב, ואיזה מהם שיהיה, יכול שתתחייב בו על דרך העונש ומוחלין בו על עונך, או שיהיה התחלה מן האלהים לך על דרך הנסיון והמבחן, וירבה בזה הבורא שכרך ויגדיל גמולך עליו, ועל איזה מהם שיהיה מאלה השני פנים, ראוי לך שתקבל מה שיבואך מאת האלהים מהם ברצון ובקבול טוב, כמו שאמר דוד ע"ה (סס נכ) כל ארחות ה' חסד ואמת לנוצדי בריתו ועדותיו, כי הרעה הבאה עליך אם היא למחול עונך היא אמת, ואם היא התחלה מאת האלהים לתת תמורתה הנמול הטוב על סבלך הנסיון היא חסד, ואיננה יוצא מחסד ואמת, ואם תסיב להסתכל בענינים האלה בלבך, יהיה אחריית סבלך טוב, והגמול עליו מובטח, ע"כ אחי אל תתעלם לפקוד מחשבתך תמיד בענין הזה, ואז יחזק סבלך לאלהים ויקל מעליך, בהעלות על לבך צער הרעה ומרירות הסבל, ויורה על רצונך הטוב בגזרת האלהים והתנחמך בו ובמחונך עליו, כמו שנאמר (סס לא) חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה' — והשמנה ועשרים חשבון האדם עם נפשו אחר במחוננו על האלהים ומסרו אליו את

den Unterschied dieser beiderlei Gebote, erkennen, wie verschiedenartig ihr Wesen, erwägen die Ohnmacht des Königs, seine Befehle auszuführen, dessen Saumseligkeit, das Strafurtheil gegen ihn zu fällen, dessen Entfernung, um auf ihn zu sehen, und dessen anderweitige Störungen! — Schon der Weise sagte: „Fürchte Gott, mein Sohn, und den König,“ ferner: „Wie das Gebrüll des Löwen ist die Wuth des Königs;“ und wie sollte sich nun der Verständige nicht vor seinem Gotte schämen, dessen Anordnung eintrifft, der auf ihn stets steht, den nichts stört, den kein Hinderniß abhält; wie sollte er sich nicht vor dessen Strafe fürchten und schrecken! wie noch ihm zuwider handeln, nachdem er weiß, daß er auf ihn schaut, sein Aeußeres wie sein Inneres steht, und nicht in Buße und Reue wegen des Vergehens zu ihm zurückkehren, und sprechen: „Wie lange habe ich seinem Worte entgegengehandelt, und ist er gegen mich nachsichtig gewesen; ich will nun seine Verzeihung mir erflehen, ehe er mich in diesem Leben betrübt, oder jenseits mich zur Rechenschaft zieht? Es ist dieß eben das, was David sagt: „Der Frevler in seinem Hochmuth suchet nicht, es ist kein Gott, sind all seine Gedanken.“ — Sieben und zwanzigsten rechnet der Mensch mit seiner Seele ab, wenn ihn an seinem Körper oder am Vermögen ein Unglück trifft, oder in irgend einer andern Angelegenheit; er nehme Alles von seinem Gotte mit Freuden an, und trage es mit der Geduld desjenigen, der den Beschluß Gottes willig annimmt, aber nicht desjenigen, der über seine Bestimmung ergrimmt, wie geschrieben steht: „Ich harre auf den Ewigen, der sein Antlitz verbirgt vor dem Hause Jakob, und ich hoffe auf ihn.“ Er sei aber nicht derjenige, von dem es heißt: „Und es geschieht, wenn er hungert, so ergrimmt er und flucht er bei seinem König und bei seinem Gotte, und schaut nach oben.“ Erwäge auch, mein Bruder, daß wir das Ausharren in den zehn Prüfungen, womit Gott unsern Erzvater Abraham geprüft, ihm nicht hätten nachrühmen können, wenn er sie nicht willig und wohlgemuth von seinem Gotte hingenommen hätte, wie es heißt: „Und du fandest sein Herz bewährt von dir,“ so wie die aus Egypten Ziehenden es nicht verdient hätten, daß man sie bestrafe und in der Wüste züchtige, als nur weil sie sich erzürnt, und ihr Herz es nicht gut gemeint mit ihrem Gotte und Propheten, wie es heißt: „Und sie heuchelten ihm mit ihrem Munde, und mit ihrer Zunge logen sie

und ichir mer: בין שני הענינים, ויבין חולשת המלך לקיים נזרותיו והתאחרו מהפיל העונש בו, ורחקו מהשקיף עליו וטרדתו בנפשו ממנו, וכבר אמר חכם (משלי כד) ירא את ה' בני ומלך, ואמר (סנה כ) נהם כבסיר אימת מלך, ואיך לא יתבייש המשכיל מאלהיו שנזרתו קיימת, המשקיף עליו תמיד, ולא תטרדהו ממנו טרדה ולא ימנעו ממנו מונע, ולא ירא ולא יפחד מעונשו ויטרדה, והוא יודע שהוא משקיף עליו ורואה נגלהו ונסתרו, ולא יחזור אליו בתשובה על מה שקדם לו, ויאמר כמה ארך המרותי את דברו והתמיד פתרו עלי, אבקש מחילתו קודם שיעברני בעולם הזה או יענני בעוה"ב, והוא מה שאמר דוד (תהלים י) רשע כנובה אפו כל ידרוש אין אלהים כל מוֹמְרָיו, — והשבעה ועשרים חשבון האדם עם נפשו כשתבוא עליו רעה בנופו או בממונו או בענין מעניניו, ויקבל הכל מאלהיו בשמחה, ויסבול סבל רוצה בדין האלהים, ולא סבל מתקצף על גזרתו, כמו שכתוב (יזעיה ח) וחכיתי לה המסתי פניו מבית יעקב וקויתי לו, ואל יהיה כמי שנאמר עליו (סס) והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה, ודע אחי כי העשר נסיונות שנסה המקום את אברהם אבינו לא היינו משבחים לו עמדו בהם, לולי שהיה מקבל הכל מאלהיו ברצון ובטוב לבב, כמו שנאמר (נחמיה ט) ומצאת את לבבו נאמן לפניך, ויוצאי מצרים לא נתחייבו להאשימם ולהוכיחם במדבר, אלא על התקצפם ושלא היה לבם טוב עם האלהים ועם נביאם, כמו שאמר (תהלים עט) ויפתוהו בסיחם ובלשונם יזבזבו לו ולבם לא נכון עמו,

nach der Weise jener Frommen, die sich von der Welt zurückziehen, indem du ihre Bahnen verfolgest; du könntest irre gehen. Ebenso übertreibe es nicht nach der Weise der Frevler, die die Weltlichkeit gelten lassen, indem du, wie sie, der Lüsternheit übermäßig fröhnest, mehr als es deinem moralischen und weltlichen Leben ziemt; du könntest zur Unzeit sterben, d. h. den Seelentod, wo nämlich die Leidenschaft über sie herrscht und sie versunken ist in einem Meere voll sinnlicher Genüsse. Ergreife den Mittelweg, halte fest an deine Zukunft und laß' die Weltlichkeit nicht; denn aus ihr sollst du den Vorrath für die bleibende Welt und für den Ort der Ruhe holen, wie unsere Lehrer sagen: „Bereite dich vor in der Vorhalle, damit du eingehst in das innere Gemach.“ Dieß war auch der Weg der frühern Frommen und Gottesfürchtigen. Daß er aber sagt: „Sei nicht hyperweise“ und nicht sagt: „Sei nicht hyperdumm,“ hat seinen Grund, weil bei uns die Weisheit eine bestimmte Grenze haben müsse, die man nicht überschreiten darf, und zwar jede Gattung von Weisheit, die zum Gottesdienste führt, zur Beobachtung seiner Gebote, zur Darthung seiner Weisheit und Macht, ist uns erlaubt und wir sind dann auch verpflichtet, über sie nachzudenken, wie es heißt: „Siehe, Furcht Gottes ist Weisheit;“ ferner: „der Weisheit Anfang ist Gottesfurcht;“ ferner: „Sieh', das Wort Gottes haben sie verachtet, welche Weisheit haben sie dann?“ jede Art von Weisheit aber, die abseits von dem erwähnten Wege führt, über die nachzudenken und zu forschen ist uns nicht erlaubt, daher sagt er: „Werde nicht zu viel weise.“ Bezüglich der Thorheit und Ausgelassenheit aber warnt er vor dem geringsten Ausmaß derselben, daher er auch sagt: „Sei nicht thöricht,“ ohne den Zusatz: „zu sehr,“ da schon ein geringer Theil viele gute Eigenschaften verderbt, wie es heißt: „Tödtliche Fliegen machen das Salböl stinkend, so der Weisheit, der Ehre Schmuß — eine kleine Thorheit.“ Sechszwanzigsten rechnet er mit seiner Seele ab, wenn er den Befehlen des Königs Folge leistet, dessen Strafe fürchtet, wenn er sein Gebot übertritt; und auf das Gebot Gottes nicht merkt und vor seiner Strafe sich nicht fürchtet, wenn er seine Gebote übertritt. Und sollte er mit seinem Verstande nicht beachten

תפליג בדרכי הצדיקים הפורשים מן העולם ותעבור את נתיבתם, פן תשומם, וכן אל תפליג בדרכי הרשעים המנבירים את העולם, ותלמד תאותם יותר מן השיעור הראוי לתורתך ועולמך, פן תמות בלא עתך, ר"ל מות הנפש בתנבורת התאוה עליה בשבעה בים התענוגים הגופניים, אך אחוז הדרך השורה והחזיק באחריתך, ואל תגח עולמך כי ממנו תקח לך צידה לעולם הקיימא מקום המנוחה, כמו שאחז"ל (לזות פ"ד) העוה"ז דומה לפרוזדור לפני העו"ב התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, וזו היא דרך החסידים הראשונים היראים את האלהים, ומה שאמר ואל תתחכם יותר ולא אמר ולא תהי סכל יותר, מפני שיש לחכמה אצלנו גבול ידוע לא יתכן לעבור אותו, והוא שכל מין ממיני החכמה שימשכנו לעבודת האלהים ולשמור מצותיו ולהראות חכמתו ויכלתו, מותר לנו וחייבין אנחנו לחקור עליו, כמו שאמר (ליוז נח) הן יראת אדני היא חכמה, ואמר (משלי ע) תחלת חכמה יראת ה' ודעת קדושים בינה, ר"ל ודעת האלהים, ואמר (הכלים ק"א) ראשית חכמה יראת ה', ואמר (ירמיה ס) הנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם, וכל מה שהוא מן החכמה על זולת הדרך אשר זכרנו אסור לעיין בה ולחקור עליה, ועל כן אמר ואל תתחכם יותר, אך הסכלות וההוללות הזהיר ממעוטם, וע"כ אמר ואל תהי סכל ולא אמר יותר, מפני שמעוטה מפסיד הרבה מעלות טובות, כמו שכתוב (קהלת י) זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט, — והששה ועשרים חשבנו עם נפשו כשהוא עומד במצות המלך, ויירא מעונשו אם יעביר על מצותו, ולא ירגיש למצות אלהיו ולא יירא מעונשו בעברו על מצותיו, ואין לא יתבונן בשכלו מה בין שתי המצות,

daß ihre Leidenschaften die Oberhand über ihre Liebe zum künftigen Leben gewonnen, und bestrebe sich die Liebe zu dieser Welt aus seinem Herzen zu verdrängen und der Liebe zum künftigen Leben die Oberhand zu verschaffen, indem er nämlich über das Endziel beider Welten nachdenkt, und über das, was das Ende seines Zustandes in diesen beiden Wohnungen sein wird; er sei bemüht, die Liebe zu dieser Welt aus seinem Herzen zu entfernen und daselbst die Liebe zu der zukünftigen Welt für immer zu erhalten, wie ein Weiser einst gesagt, daß, so wenig sich in Einem Gefäße Wasser und Feuer zusammenbringen lassen, ebenso können im Herzen des Gläubigen nicht die Liebe zu dieser Welt mit der Liebe zur künftigen sich vereinigen. Auch sagten sie: „Diese Welt und die künftige Welt gleichen zweien Nebenhöhlen: so wie die eine befriedigt ist, zürnt die zweite.“ Ebenso, mein Bruder, benötigen deine Seele und dein Körper der Leitung und der Aufmerksamkeit. Die Kräftigung und die Vervollkommenung der Seele geschehen, indem man sie zur Moral und Wissenschaft anleitet, sie nach Aussprüchen der Weisheit führt, sie gute Eigenschaften lehrt und von ihren fleischlichen Begierden sie abhält. Die Stärkung des Körpers und seine Vervollkommenung werden erreicht, indem du ihn bedenkest mit guten und angenehmen Speiseforten, ferner durch Getränke, die seinem Temperament zusagen, durch Bäder im lauen Wasser und durch stetes Aufmerken auf das, was ihm nützlich oder nothwendig ist. — Hast du nun deine Gedanken auf die Erhaltung deines Körpers gerichtet, und lenkest du nur darauf deine Aufmerksamkeit, so vernachlässigst du die Erhaltung deiner Seele; und ebenso wirst du, wenn du deine Gedanken und deine Aufmerksamkeit bloß auf die Erhaltung deiner Seele gerichtet hast, vieles von den Angelegenheiten deines Körpers außer Acht lassen. Vorsichtig ist es, wenn du deiner Seele, die fortbauend ist, die Oberhand über den vergänglichen Leib verschaffest, sie bedenkest und beobachtest; aber entziehen darfst du doch nicht dem Körper die Mittel, deren er benöthiget, denn dann würdest du sie überbürden, während du ihn schwächest, was Veranlassung wird zur Ermattung beider. Lieb nur deinem Körper die Nahrung, die ihn in Stand erhält, und biete deiner Seele an Wissenschaft und Moral mehr, als ihre Kräfte dulden. Hierüber sagt der Weise: „Sei nicht zu fromm und nicht hyperweise u. s. w.“; ferner: „Gut ist's, daß du dieses fest hältst, aber laß' auch von diesem nicht die Hand,“ damit will er sagen: „Uebertreibe es nicht

וּישתדל להוציא אהבת העוה"ז מלבו וּלהגביר אהבת העוה"ב עליו, בהשתכלו באחרית שני העולמים, ומה שיהיה סוף פנינו בשני המעונים, וישתדל להרחיק אהבת העוה"ז מלבו, ולקיים בו אהבת העוה"ב תמיד, וכבר אמר אחד מן החכמים כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העוה"ז ואהבת העוה"ב, ואמר העוה"ז והעוה"ב כשתי צרות, כאשר תרצה האחת מהן תקציף השנית, וכן אחי נפשך וגופך צריכור הנהגה ומחשבה, וחזוק הנפש ותקונה יהיה, בהרגילה במוסרים ובחכמות ולחנהיגה בדברי חכמה וללמוד המדות הטובות, ולמנוע אורחה מתאוותיה הבהמיות, אבל חזוק גופך ותקונו, שתפקדנו במיני המאכלים הטובים הערבים והמשקים הראויים למזנו, וחרהיצה במים השוים להרגיש עליו תדיר בתועלותיו וצרכו, ואם תהיה מחשבתך על תקון גופך ותשים כל השנחתך עליו, תתעלם מתקנת נפשך, וכן אם תמה מחשבתך להחיות את נפשך בהשנחתך עליה, תתעלם מהרבה מעניני גופך, ומן הזריות שתגביר את נפשך הקיימת לך, עלגופך הקלה, ושתפקדנה ותרגיש עליה, ואל תקצר בענינים הצריכים מאד לגופך ותכביד עליה ותחלישהו, ותהיה זאת סבה לחלישות שניהם, אבל תן לגופך המזון אשר יעמידנו על ענינו, ותן לנפשך מן החכמות והמוסרים יותר מיכלתה, ובוזה אמר החכם (קהלת ז') אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר ונו', ואמר (טז) טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ירך, ר"ל אל

wie wir uns schon hierüber zur Genüge ausgesprochen. So mache es auch bezüglich der Lehren der Weisen und der Tradition. Denke darüber nach und beurtheile sie nach der guten Seite! Laß dich aber nicht mit dem zufrieden, was dir anfangs deines Studiums klar geworden, sondern nimm deine Seele hierin her, wie der Anfänger, und was dir dann klar wird, behalte im Gedächtnisse und fest, und das, über dessen Klarheit du in Zweifel bist, suche bei den Weisen deiner Zeit zu ergründen, aber nicht auf Art deiner frühern Forschung: dann werden sich dir zeigen die Verborgenheiten der Thora und der Weisen, was durch den frühern Unterricht deiner Lehrer, in deiner Kindheit zu erreichen nicht möglich war. Laß dich aber nicht durch Stolz zu der Meinung verleiten, daß deine Erkenntnißkraft nicht zugenommen habe seit deiner Jugend und daß das, was in der Jugendzeit in deine Gedanken Eingang gefunden, dir nun nicht anders und deiner jetzigen Einsicht nicht sonderbar erscheinen könne; denn dieß sind nur Bethörungen des bösen Triebes, um dich fahrlässig zu machen bezüglich der Erforschung und Ergründung der Wahrheit der Dinge, und dich meinen zu machen, daß du ein vollkommener Weise bist, und dir nichts mehr von dem abgeht was du nöthig hast, wie der Weise sagt: „Klüger ist der Faule in seinen Augen, als sieben weise Rätthe;“ ferner: „Hast du gesehen, einen sich Weise dünkenden, wahrlich vom Thore läßt sich mehr hoffen, als von ihm;“ ferner: „Der Weise hat seine Augen auf seinen Anfang“ (gerichtet), das will sagen: er sieht auf den Anfang seines Ich, was er damals bezüglich seiner Intelligenz und Weltlichkeit gewesen, untersucht sie, erkennt das Gute und das Böse seiner selbst von früher, heraus, und hält fürder das Gute fest und läßt vom Bösen; der Thor aber entzieht sich dem allen, wie der, der in der finstern Nacht einen weiten Weg geht, nicht auf den zurückgelegten zurückgeht, (und wollte er sich auch umschauen, er würde nichts klar ausnehmen,) sondern seinen Sinn nur auf das richten, was er vor sich hat, auf den er daher sagt: „Und der Thor geht im Finstern;“ ferner: „Und ich sehe, daß der Weisheit vor der Thorheit der Vorzug gebühre, wie der Vorzug des Lichtes vor der Finsterniß.“ — Fünf und zwanzigstens rechne er mit seiner Seele darüber ab, daß er in sie Liebe zu dieser Welt eingeblößt, und

ואינך, יודע הענין, וכבר קדם לנו בענין הזה מה שיש בו די, וכן תעשה בדברי החכמים והקבלה, שתתבונן בהם ותדינם לזכות, ואל תנוח דעתך על מה שנרברר אצלך בתחלת למודך, אבל תבע עליו את נפשך כמי שמתחיל בו, ומה שירברר אצלך, תזכרנו ותתישב בו, ומה שתסתמק בבירורו, ותחקור עליו מחכמי דורך שלא בדרך החקירה הראשונה, אז יראה לך מסודות התורה ומסודות החכמים, מה שאי אפשר להשיגו מצד למוד המלמדים אותך בתחלת עניןך, ואל תשיאך הנאות שתחשוב שהכרתך לא הוסיפה על מה שהיתה עליו מנעורך, ושמה שעבר בדעתך בעת הנעורים, לא יתכן להשתנות אצלך ולריות נכרי אצל דעתך, כי זוהי מפיתוי היצר לך שירשל אותך מעיין ומחקור על אמתת הענינים, וידמה בעיניך שאתה חכם נמור ולא תחסר מאומה ממה שאתה צדיק לו, כמו שאמר החכם (משלי כו) חכם עצל בעיניו משבעה משיבי טעם, ואמר (סס) ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו, ואמר (קהלת ז) דהחכם עיניו בראשו, ר"ל שרוא משתכל בתחלת עניניו ומה שהוא בו מעניני תורתו ועולמו, ופוקד אותם ומבין הטוב והרע מנפשו במה שעבר לו, ויוסיף להחזיק בטוב וישוב מן הרע והכסיל מתעלם מכל זה כמי שחולך באפלת הלילה בדרך ארוכה, לא יביט אל מה שעבר ואם יחזיר פניו לא יתבאר אליו, אך כל דעתו על מה שיש לפניו, ועל זה אמר והכסיל בחושך הולך, ואמר (סס) וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך ונו, — והחמשה ועשרים שיחשב עם נפשו על מה ששקע בה מאהבת העוה"ז והגברת תאוותיה על אהבת העה"ב

von Adam und Eva sagt: „Und es öffneten sich die Augen beider,“ ob schon wir wissen, daß ihre Augen schon früher offen waren. Unterlasse es nicht, daß du deine Seele beobachtest und ihre Unwissenheit untersuchest; denn dann wirst du die Wahrheit der Dinge einsehen und die Wunder Gottes begreifen, worin du so lange unwissend und blind gewesen, wie einer der Weisen gesagt: „Die Herzen der Weisen haben Augen, welche schauen, was Thoren nicht sehen,“ und steht geschrieben: „Wisset ihr nicht? sehet ihr nicht?“ Hier und zwanzigsten rechte mit deiner Seele ab und stelle sie zu Rede über Alles, was von der Erkenntniß Gottes und seiner Lehre, den Worten unserer Altvordern, den Rathseeln der Weisen und dem Wesen der Gebete, die du von deiner Jugend in und während der Zeit deines Wachstums und deines ersten Studiums angeeignet hast, sich in ihr festgesetzt hat; da die Vorstellung von den heikeln Gegenständen bei dem ganz anders ist, dessen Erkenntnißkraft schwach ist, als bei dem, dessen Erkenntnißkraft stark ist, und je mehr die Erkenntnißkraft bei dem Menschen zunimmt, desto mehr Klarheit in den Dingen erlangt er. Laß es daher nicht bei den Vorstellungen bewenden, die du dir anfangs deines Studiums von den Gegenständen, die zweifelhaft, und den Meinungen, die tiefsinnig sind, gemacht; vielmehr gebührt es sich, daß du, wenn dein Verstand und deine Erkenntnißkraft erstarkt sind, das Buch der göttlichen Lehre und die Bücher der Profeten von Neuem zu studieren beginnst, als hättest du niemals eines der Bücher gelernt; gewöhne dich, sie zu erklären und zu erläutern, über ihre Worte und Ausdrücke nachzudenken; welche Bedeutungen sie dulden, was sich einfach, und was sich nicht einfach erklären läßt, was darin eigentlich und was uneigentlich gesprochen ist, welche Folgerung sich darin, und welche sich nicht darin finden läßt. Ebenso mußt du bei den Gebeten und Hymnen vorgehen, daß du nämlich über ihre Worte und ihren eigentlichen Inhalt nachdenkest, damit du auch, wenn du vor deinem Gotte redest, wissest, was deine Zunge mit den Worten ausspricht, was dein Herz mit dem Inhalte begehrt, und verfare hierin nicht so, wie in der Jugendzeit, daß du die Worte nur so aussprechst, wie und auf welche Weise sie sich dir darbieten, ohne den Inhalt zu kennen.

ותפקחנה עיני שניהם, וכבר ידענו כי עיניהם היו פקוחות קודם לכן, ואל תתעלם מנפשך שתפקיד אורחה ותחפש על סכלותה, ואז תראה מאמתות הענינים, ותכיר מפלאי הבורא ית' מה שארכה סכלותך בו ועורונך ממנו, כמו שאמר אחד מן החכמים, לבות החכמים יש להם ענים, רואות מה שאינם רואים הפתאים, כמו שאמר הכתוב (ישעיה מ) הלא תדעו הלא תשמעו, והארבעה ועשרים שתחשוב עם נפשך ותתבענה על כל ענין שנתישב אצלה מעניני ידיעת האלהים ותורתו, ודברי הראשונים וחידות החכמים ועניני התפללות אשר ידעת מעת נערותך וברוב ימי גדולך ולמודך תחלה, כי צורות הענינים הדקים אצל מי שהכרתו חלושה, אינם כצורתם אצל מי שהכרתו חזקה, וכל אשר תוסיף הכרת האדם, יוסיף בירור בענינים, על כן אל תנוח דעתך על מה שנצטייר בלבך בתחלת למודך מן הענינים המסופקים והסברות העמוקות, אבל ראוי לך להתחיל בעת חזק שכלך והכרתך לעיין בספר תורת האלהים וספרי נביאיו, כמי שלא למד מהם ספר, ותרגיל עצמך לפרשם ולבארם ולהתבונן במלותם, וב לשונם, ומה שסובלות מן הענינים, ומה שיש מהם כפשוטו ומה שאינו כפשוטו, ומה שיש מהם נראה ומה שהוא מהם נסתר, ומה שהסברא (ס"א טהקטא) נמצאת בו ומה שאין הסברא (ס"א טהקטא) נמצאת בו, וכן תעשה בתפללות ובתושבחות מהשתכל במלותם ומנמת עניניהם, כדי שתהיה בעת שתדבר בהם לפני אלהיך, יורע מה שמוציא לשונך מן המלות ומה שמבקש לבך בענין, ואל תנהג בכל זה כמנהג ימי הנערות, שתאמר מן המלות בלשונך מה שיודמן לך ועל איזה דרך שיודמן.

Schöpfers, die da zeugen von seiner Allweisheit und Allmacht, seiner gütevollen Wastung, seiner allumfassenden Milde und Barmherzigkeit und seiner unablässigen Fürsorge für die Geschöpfe. Laß dich aber nicht durch die öftere Wahrnehmung und die stete Gewohnheit daran, von der Bewunderung und der Betrachtung derselben abbringen, als sollte deine frühere Kenntniß davon, und deine Gewohnheit daran die Folgen haben, sie als geringfügig zu betrachten; welche Weise nicht nur bei Jünglingen anzutreffen ist, wenn sie etwas sehen und bezeugen, sondern bei den meisten Leuten des gemeinen Volkes, und selbst bei vielen von den Vornehmsten, daß sie sich nur wundern über Dinge, die sie selten wahrnehmen, wie Sonnen- und Mondesfinsterniß, Blitze, Donner, Erdbeben, Stürme u. dgl., aber sich nicht wundern über die Bewegung der Sphären und ihren Umlauf, wie es bei Sonne, Mond und Sternen der Fall ist, über Sonnenauf- und Untergang, das Herabströmen des Regens, das Wehen des Windes u. dgl. Erscheinungen, die um sie her vorgehen und die sie stets wahrnehmen. Ebenso würden sie sich wundern, wenn sie das Meer und seine Wogen, und die Stürme darauf und die vielen Thiere darin erblicketen; wundern sich aber doch nicht über den Gang der Flüsse, das Ausströmen der Bäche aus Quellen Tag und Nacht ohne Ruhe und Rast, u. dgl. Es gebührt sich daher, mein Bruder, daß du Alles betrachtest, was Gott erschaffen, sei es das, woran du gewohnt, oder das, woran du nicht gewohnt, das, was du schon gesehen, oder das, was du noch nicht gesehen. Laß dich aber nicht thörichter Weise zu der Meinung verleiten, daß, weil du die Gegenstände in deiner Jugend, als du sie das erstemal wahrgenommen, betrachtet hast, du es unterlassen kannst, sie zu betrachten und zu prüfen, wenn deine Erkenntnißkraft erstarkt, dein Herz rein, und dein reifer Verstand da ist, d. h. wenn du groß geworden bist; vielmehr schaue sie nur an und unterziehe sie deiner Aufmerksamkeit, als hättest du dergleichen noch nie gesehen; bilde dir ein, du wärest blind gewesen, bevor du sie erkannt und begriffen, und hättest erst jetzt die Augen geöffnet, sie gesehen und erkannt. Du siehst ja, mein Bruder, daß der Thor einem Blinden gleicht, und wie er flug wird, er dem gleicht, dem die Augen aufgegangen und nun steht, wie die Schrift

תמימות חכמתו ויכלתו והנהנתו הטובה וחנינתו הכוללת ורחמי ורוב השגחתו על הברואים, ואל שיאיר רוב ראורתך אותם ואורך רגילותך בהם על עזיבת התימה מהם והבחינה בהם, ותהיה קדימת ידיעתך אותם מחייבת שתקל בהם, בעבור שהיית רגיל בהם, ואם ימצא על דרך הזה ענין הנערים במה שהם רואים ומעידים, כן ימצא רוב עמי הארץ והרבה מחשובי ב"א על הענין הזה, והוא שהם תמהים מדבר שהם רואים אותו ולא מדגילו לראותו, כקדושת השמש והירח והברקים והרעמים והזעזועות (כ"א והזיקות) והסערה והדומה להם, ואינם תמהים מתנועות הגלגלים וסבובם כשמש וירח וכוכבים, וצאת השמש ובואה וירידת הנשכים ונשיבת הרוחות, והדומה לזה ממה שרוא נמצא עמם ורואים אותו רגיל, וכן יתמחו כשרואים הים וגליו וסערי ורוב החיות אשר בו, ולא יתמהו מהלך הנהרות והגרת המים מן המעיינות לילה ויומם לא ינוחו ולא יעמדו, והרבה כזה, ע"כ ראוי לך אחי לבחון בכל מה שברא הבורא ית', מה שהיית רגיל בו ומה שלא היית רגיל בו, ובמה שראית, ובמה שלא ראית, ואל תשיאך סכלותך מהשתכל בענינים בנערותך בתחלת ראותך אותם, שתעזוב להתבוננם ולבחון בהם בעת חזקת הכרתך ובר לבך והנעת בינתך כשאתה גדול, אך הבט להם והסתכל בהם כאלו ראית כמותם, ודמה בנפשך כאלו היית סתום עינים קודם הכרתך אותם, ואחר כך פקחת עיניך וראית אותם והכרתם, הלא תראה אחי כי הכסיל בקצור, וכאשר ישכיל יהיה בענין מי שנפקחו עיניו וראה כמו שאמר הכתוב (זכרית ג) על אדם וחיה

diesem Gesichtspunkte, mein Bruder, fällt die Welt ihren Bewohnern schwer und lästig, und verursacht ihnen doppelte Arbeit und Mühe, weil jeder seinen Theil vereinzelt haben will, ja, noch mehr als ihm bestimmt ist; weil sie nun mehr wollen, als was ihnen bestimmt ist, so entzieht ihnen die Welt selbst das Bestimmte, und läßt ihnen nicht ihren Antheil zukommen, daher sind sie auch nicht befriedigt durch sie, und es ist keiner unter ihnen, der sich nicht über sie beklagt und darob weint; denn sie wollen die Ueberflüsse des Lebens, während sie ihnen selbst das Spärliche lange entzieht, bis nach großer Liebe und vieler Plage. Hätte ihnen aber das Nothwendige genügt, zeigten sie ein gleiches Streben zum Nutzen Aller und machten sie ihre Angelegenheiten zu gemeinschaftlichen; so würden sie ihre Welt überwinden und würden mehr erreichen, als sie wünschen; allein nicht genug, daß sie sich nicht hienieden gegenseitig helfen, schwächen sie sich vielmehr gegenseitig; es hindert der eine den andern und lähmt dessen Kraft, so daß keiner von ihnen seinen Wunsch erreichen und sein Begehren befriedigen kann. Bestrebe dich also, mein Bruder, dir aufrichtige und treue Freunde zu schaffen, die dir eine Hilfe seien in moralischer, wie in weltlicher Beziehung, vorausgesetzt, daß dein Herz es aufrichtig mit ihnen meint, und deine Gesinnungen für sie lauter sind; liebe sie wie dich selbst, wenn du einen unter ihnen begegnest, der es verdient; dein Geheimniß aber vertraue nur dem Ausbund des Ausbundes unter ihnen, wie Sirach sagt: „Viele sind's, die dein Wohl wünschen; dein Geheimniß aber vertraue unter Tausenden nur Einem an!“ Auch der Weise sagt: „Del und Räucherwerk erfreuen das Herz, und die süße Rede des Freundes mehr, als der eigene Rath.“ Drei und zwanzigsten betrachte der Mensch Alles, was in der Welt ist, von den kleinsten Geschöpfen an bis zu den größten, die Vorzüge der Menschen daselbst, die Abstufung der Schöpfungen unterhalb und oberhalb derselben, die Beschaffenheit der Sphären, die Bewegung von Sonne, Mond und Sterne, den stehenden und den wandelnden, das Gerabströmen des Regens, das Wehen des Windes, der Austritt des Kindes aus dem Mutterleibe und die noch wunderbareren, subtilern, sichtbarern und unbegreifbarern Wunder des

מהם לעזר לעצמו לבד, ילאה רובם, ומן הפנים האלה אחי כבוד העולם על יושביו, ונכפלה עליהם עבודתו וטרחו, מפני שרצו להתייחד כל אחד מהם בחלקו בו, וביותר מחוק וממנו, ומפני שרצו ממנו יותר מחוקם, ובקשו בו אשר לא להם, מנעם העולם חוקם ממנו, ולא המציא להם חלקם בו, ע"כ אינם מרוצים ממנו, ואין אחד בהם שאינו מתרעם בו ובוכה עליו, כי בקשו בו מותר המחיה, ומנעם הוא די הספק אלא לאחר הטורח הגדול והיגיעה הרבה, ואלו היה מספיק להם די ספקם, ותהיה השתדלותם שוה לתועלת כלם וירחי שוים בעניניהם, היו מנצחים עולמם ומגיעים אל יותר מחפצם בו, ולא די להם שאינם יגזרים זה לזה על עולמם, אלא מחלישים קצתם את קצתם ועכב (ס"ו ועטר) כל אחד מהם על חברו ומרפה כחו, עד שלא יגיע אחד מהם אל בקשתו ולא ישיג תאוותו, על כן השתדל אחי לקנות ריעים נאמנים ואוהבים זכים, יהיו לך לעזר על תורתך ועל עולמך, בהיות לך שלם עמהם ומצפונך זך להם, ושירחי חביבין עליך כנפשך, כשתמצא ירך מי שהוא ראוי לזה מהם, ואל תפקיד סודך אלא אצל סגולת הסגולה מהם בלבד, כמו שאמר בן סירא רבים יהיו דורשי שלומך, נלה סודך לאחד מאלף, ואמר החכם (השלי כז) שמן וקטרת ישמח לב ומתק רעהו מעצת נפש, — והשלשה ועשרים הבחינה בכל מה שיש בעולם מקטני הבריאות וגדוליהם ומעלות המדברים בו, ומדרגות הברואים בתחתונו ועליונו, ותכונת הגלגלים ותנועות השמש והירח והכוכבים העומדים וההולכים, וירידת הנשמים ונשיבת הדוחות, ויציאת הילד מן הרחם, ומה שהוא יותר נפלא מזה ויותר דק ויותר נראה ויותר נסתר מפלאי הבורא ית', המורים על

Macht übersteigt, und dieß ist die erhabene, edle Frucht, die Gott hienieden seinen Auserwählten und Lieblingen bietet, wie unsere Lehrer sagen: „Wer da die Thora in Armuth hält, der wird sie am Ende auch im Reichthume ausüben.“ Auch der Weise sagt: „Denn dem Menschen, der gut vor ihm u. s. w.“ Unsere Weisen sagen ebenfalls: „Das Gesetz (studium) führt zur That, die That zur Aufmerksamkeit, die Aufmerksamkeit zur Energie, die Energie zur Abgeschlossenheit, die Abgeschlossenheit zur Mackellosigkeit, die Mackellosigkeit zur Reinheit, die Reinheit zur Frömmigkeit,“ und die Frömmigkeit überragt Alles; denn so steht geschrieben: „Einst redest du im Gesichte zu deinen Frommen.“ — Entzieht er sich aber dem, was in seiner Macht ist, und ist er leichtfertig mit dem, was in seiner Kraft liegt, bleibt auch die Hilfe Gottes und dessen Vermittelung ferne von ihm, wie es heißt: „Ferne ist der Ewige von den Frevlern;“ ferner: „Eure Sünden machten eine Scheidung u. s. w.“ Zwei und zwanzigstens rechne er mit seiner Seele ab, wenn er mit den Menschen behufs weltlicher Zwecke, als: Pflügen, Ernten, Kauf und Verkauf, und andere Fälle, wo der eine Theil der Menschen den andern unterstützt, was zur Existenz hienieden nöthig ist, in Berührung kommt; daß er in ihrem Interesse das liebe, was er in seinem Interesse von ihnen gern hat, und ihnen gegenüber hasse, was er von ihrer Seite haßt; er erbarme sich ihrer, und halte nach Kräften Alles von ihnen ab, was ihnen schaden könnte, wie es heißt: „Und du sollst deinen Nächsten lieben wie dich selbst.“ Es ist dieß so, als wenn Männer in ein fernes Land auf ungebahnter Straßte ziehen, wo sie viele Nachtlager machen müssen, und viele schwer beladene Thiere mit sich haben; nun aber sind der Männer wenig, und jeder einzelne hat denn doch viel Thiere, die er einige mal belasten und entlasten muß: wenn nun einer den andern auf- und abpacken hilft, und sie gewillt sind Alles friedlich einander leicht zu machen und sich gegenseitig gleich Hilfe und Beistand zu leisten, so werden sie das erlangen, was in ihrer Angelegenheit gut ist. Ist aber ihr Sinn getheilt und stimmen sie nicht in ihren Berathungen überein, und bestrebt sich nur der einzelne sich allein zu helfen, so werden sie alle ermüden. Aus eben

פרי, וכן בעל מעשה העבודה אם ישתדל וימהר ויחרץ לעשות מה שיש ביכלתו, יעזרהו האלהים לעשות מה שהוא למעלה מיכלתו, אשר הוא הפרי העליון והטובה הנכבדת מאת האלהים על סגולתו ואנשי אהבתו בעוה"ז, כמו שארז"ל (לכות פ"ג) כל המקיים את התורה מעוני סופה לסיימה מעושר, ואמר החכם (קהל"ב) כי לאדם שטוב לפניונו, ואמר חז"ל רמורה מביאה לידי מעשה, מעשה מביא לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי סהרה, סהרה מביאה לידי חסידות, וחסידות גדולה מכלם שנאמר (תהלים פט) אז דברת בחזון לחסידך ונו', ואם יתעלם ממה שיש ביכלתו ויקל במה שיש בכחו תרחק עזרת האלהים ואמצתו ממנו, כמו שכתוב (משלי טו) רחוק מרשעים ה', ואמר (ישעיה גט) עונותיכם היו מבדילים ונו' — והשנים ועשרים חשבוננו עם נפשו על התערבו עם ב"א בתקנות העולם מחרישה וקצירה, ומקח וממכר, והענינים שנעזרים בהם קצת ב"א בקצתם על ישוב העולם, שיאהב להם מה שיאהב לנפשו מהם, וישנא להם מה שישנא לו מהם, ויחמול עליהם וידחה מהם כפי יכלתו מה שיזיקם, כמו שנאמר (ויקרא יט) ואהבת לרעך כמוך, וימשל בזה כאלו אנשים הלכו אל ארץ רחוקה בדרך עקוב, ויש להם ללון במחנים רבים, ויש להם בהמורת רבות טעינות במשואות גדולות, והאנשים במתי מעט ולכל אחד מהם בהמות רבות שהוא צריך לטעון ולפרוק אותם פעמים, ואם יעזרו איש את אחיו לטעון ולפרוק, ויהיה חסצם בשלום הכל, ולהקל מעליהם, ושיהיו שוים בעזר ובסיוע ביניהם, יגיעו אל הטוב שבענינים, ואם יחלק לבם ולא יסכימו לעצה אחת, וישתדל כל אחד

begriff seiner Wissenschaft, so daß er dann hervorbringen kann die wunderbarsten Erscheinungen und die subtilste Kunst, was beinahe der von Gott ausgehenden Profetie gleicht. Ebenso ist es bei den übrigen Wissenschaften. Der strebsame Jünger der Wissenschaft findet in seiner Brust, eine höhere geistige Kraft, dazu ihm keine menschliche Kraft verhelfen könnte, daher auch unsere Lehrer sagen: „Ein Weiser ist dem Profeten vorzuziehen;“ und so sagte auch Elihu: „Doch, es ist der Geist im Menschen.“ Nach eben dieser Schlußweise mußt du wissen, mein Bruder, daß der Zweck, der mit den Geboten des Körpers und der Glieder (den äußern) beabsichtigt wird, nichts anders ist, als die Herzens- und innern Gebote anzuregen, weil auf ihnen der (Gottesdienst) beruht, und sie die Wurzel des Gesetzes sind, wie es heißt: „Den Ewigen deinen Gott, sollst du fürchten, u. s. w.“; ferner: „Denn sehr nahe ist dir die Sache, in deinem Munde und in deinem Herzen es zu thun;“ ferner: „Was verlangt der Ewige, dein Gott von dir? u. s. w.“ Weil dieß denn doch die Kraft des Menschen übersteigt, indem ihm dieß nicht eher gelingen kann, als bis er sich von den vielen physischen Begierden trennt, seine Natur unterdrückt und seine Bewegungen schroff hält und bindet; so hat ihn der Schöpfer mit seinem Körper und seinen Gliedern insoweit dienstverpflichtet, als es in seiner Kraft ist, und es ihm leicht wird, dabei zu bestehen. Zeigt sich nun der Gläubige hierin mit Herz und Gefinnung strebsam, und erlangt er dabei soviel als ihm möglich, so thut ihm Gott die Pforte der geistigen Vorzüge auf, wo er dann etwas seine Kraft Uebersteigendes erreicht, und er dem Schöpfer dient mit Leib und Seele, äußerlich und innerlich, wie David sagte: „Mein Herz und mein Fleisch, jauchzen dem lebendigen Gotte zu.“ Man hat dieß gleich gefunden einem Menschen, der da Bäume gepflanzt, und ihre Wurzeln ausgejätet, den Boden von Unkraut und wilden Kräutern gereinigt, sie, wenn's nöthig, befeuchtet und düngt, und dann von Gott die Früchte erhofft; unterläßt er aber sie zu pflegen und sinnt er darüber nur nach, so verdient er auch nicht, daß ihm Gott Früchte gebe. Ebenso ist es mit dem Gottesdiener. Bemüht, beeilt und bestrebt er sich hier zu thun was ihm möglich, so wird ihm Gott helfen, auch das zu thun, was seine

המצוייר בצדו בצורות הרשומות אשר סדר אותם אקליד"ם בספרו שחבר בשיעור, וכשיבין אותו תלמיד היטב ויחפון לעמוד על תולדותיו בהשתדלות וחריצות, יורה הבורא השיעור המחשבי ויתכן כלל מדעו, ויוכל להוציא ממנו צורות מופלאות ומלאכה דקה, כמעט שתדמה לנבואה הבאה מאת האלהים, וכן בשאר החכמות כי התלמיד ימצא בלבו שהיא משתדל בחכמה, כח עליוני רוחני אין בכח אדם להועילו בו, ולזה אמרו רז"ל (ז"צ ו"ז) חכם עדיף מנביא, ואמר אליהוא (ליוז לז) אכן רוח היא באנוש, ועל ההקשה הזאת ראוי לך אחי שתבין כי רוב הענין המכוון במצות שהם בנופים ובאברים, הוא להעיר על המצות אשר תהיינה בלבבות ובמצפונים, מפני שעליהם משען העבודה והם שרש התורה, כמו שאמר (דברים י) אתה' אלהיך תיראנו, ואמר (ס"ג) כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו, ואמר (ס"ג) מה ה' אלהיך שואל מעמך ונו, ומפני שהיה זה למעלה מכח האדם, ולא יתכן לו עד שיפרד מרוב תאוותיו הבהמיות ויכריח סבעיו ויקשור תנועותיו, העביר אותו הבורא בנופו ובאבריו במה שיש ביכלתו, עד שיקל עליו לעמוד בהם, וכאשר ישתדל בהם המאמין בלבו ולמצפוניו ויגיע מהם כפי יכולתו, יפתח לו האלהים שער המעלות הרוחניות ויגיע מהם אל מה שלמעלה מיכלתו, ויעבוד הבורא ית' בנופו ובנפשו בנראהו ובנסתרו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים פד) לבי ובושרי ירננו אל אל חי, וכבר משלו זה לאדם שנמשע אילנות ונכש שרשיהם, ונקה האדמה מן הקוצים ומן העשבים והשקה אותם בעת הצורך ודמן אותם, ואחר כך הוא מיחל הפירות מאת האלהים ית', ואם יתעלם מעבודתם ומענין עליהם, לא יהיה ראוי שיתן לו הבורא ית' מהם

gefällt, einem andern anvertraut: Denkt sich dieses der Inhaber des Geldes, so fürchtet er nicht den Einfluß der zeitlichen Unfälle auf ihn, sondern er dankt und preist den Schöpfer, wenn das Geld in seiner Hand bleibt, und trägt sein Verhängniß und fügt sich in sein Schicksal, wenn er es verliert. Auch wird es ihm dann leicht, es zu gebrauchen und zu ver-
ausgaben im Dienste Gottes, Gutes damit zu thun, und das ihm Anvertraute zurück-
zustellen und zu geben. Er wird dann auch nicht nach eines andern Vermögen gelüsten, den Armen wegen seiner Armuth nicht gering schätzen; überhaupt wird ihm dieß eines der verläßlichsten Mittel sein zur Aneignung guter und Entfernung tadelhafter Eigens-
schaften, wie geschrieben steht: „Ehre den Ewigen mit deinem Gute;“ ferner: „Es leih dem Ewigen, wer gegen Arme mildthätig ist.“ — **E i n u n d z w a n z i g s t e n** berechne er bei sich, was er Gottesdienstliches zu ver-
richten vermag, daran er sich gewöhnen, dabei er ausbauern kann, und beeile und bestrebe sich, es zu thun, bis es ihm Ge-
wohnheit wird; dann bemühe er sich über eine Kraft zu leisten, sehne sich darnach, richte seine Gedanken dahin, und bitte Gott mit innigem Herzen und Sinne, daß er ihm helfe und ihn kräftige, um mehr zu leisten, als in seiner Kraft gelegen ist, sowohl be-
züglich der Erkenntniß (Gottes) als (Gottes-)H a n d l u n g. Ist er darin beharr-
lich, so wird ihm Gott seine Bitten gewähren, und ihm öffnen die Pforten seiner Erkennt-
niß; er wird kräftigen seinen Verstand und seine Glieder, um stufenweise (nach und nach) solchen seiner Gebote obzuliegen, die seine Kräfte übersteigen, wie es heißt: „Ich bin der Ewige, dein Gott, der dich belehrt zum Frommen, der dich leitet auf dem Wege, den du gehen sollst.“ Es ist dieß so wie in
Gewerbe und Wissenschaft. Wer ein Ge-
werbe erlernt, führt Anfangs nach Maß-
gabe seines Verstandes ihre Theile aus, wo-
bei er weniger thut, als in seiner Macht
liegt; nimmt seine Einsicht zu und ist er
ausbauend, so zeigt ihm der Schöpfer die
Wurzeln dieses Gewerbes und seiner allge-
meinen Regeln, wo er dann Produkte erzeugt,
die er von keinem Menschen abgelernt.
Ebenso in der Wissenschaft. Der Geometer kann seine Schüler nicht gleich Anfangs
die reine Mathematik lehren, sondern er lehrt ihm die angewandte, durch Zeichnungen
die Euclid in seinem Buche von der Geometrie geordnet hat, und hat ihn der Schüler
begriffen und verstanden und bestrebt er sich mit Fleiß und Ernst die Folgerungen ken-
nen zu lernen, so läßt ihn Gott die reine Mathematiker kennen, und erfährt den In-

עוד (ס"ח עת) שירצה חבורא בידו
ווא"ח כ' יפקידנו אצל אחר בער
שירצה, וכאשר יחשוב בעל הממון
בנפשו זה, לא יסחר מפנעי הזמן
עליו, ואם ישאר הממון בידו, יודה
הבורא וישבחהו, ואם יאבד ממנו,
יסבול דינו וירצה בנזרתו, ויקלבעניו
להשתמש בו ולהוציאו בעבודת האל
ית', ולעשות הטוב ממנו ולהחזיר
האמנות ולהשיב, ולא יחמוד אדם
בממונו ולא יבזה עני לעניו, ויחיה
מן החזקות שבסבות המדות הטובות
ודחיית המנונות, כמו שאמר (מסלי
ג) כבד את ה' מהונך ונו', ואמר (סס
יט) מלוה ה' חונן דל ונו', — והאחד
ועשרים חשבונו עם נפשו על מה
שיש ביכלתו ממעשה העבודה,
ולהרגיל בה ולהתמיד עליה, וירוק
ויחרק, לעשותה עד שתשוב לו
למנהג, שואח"כ ישתדל להוסיף על
מה שיש ביכלתו ויכסוף לו בלבו
ויעלה אליו במחשבתו, וישאל מהאל
לעזרו ולאמצו על יותר ממה שיש
ביכלתו מן הידיעה והמעשה בלב
ומצפון נאמן, וכשיתמיד על זה ימציא
לו חבורא בקשותיו ויפתח לו שערי
ידיעתו, יחזק שכלו ואיבריו לעמוד
במצותיו אשר למעלה מיכלתו מדרג'
אחר מדרגה, כמו שאמר (יסעיה
מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל
מדריךך בדרך תלך, והדמיון בזה
במלאכות והלמוד, כי הלומד מלאכה
בהתחלתה יעשה מחלקיה כפי
בינתו ופחות ממה שביכלתו, וכאשר
תתחזק בינתו ויתמיד עליה, יורה
הבורא שרשי המלאכה וכלליה ומילד
מהם תולדות שלא למד מזולתו
מב"א, וכן בלמוד כי בעל חכמת
השיעור לא יוכל ללמד תלמידו
השיעור המחשבי בתחלת ענינו, אבל
מלמד אורו והשיעור המורגש

seiner Mutter, wie das entwöhnte Kind ist an mir meine Seele.“ — **Neunzehnten** rechne er mit seiner Seele ab, wenn ihn Gott von den Unfällen und Drangsalen hienieden frei hält, von den verschiedenen menschlichen Krankheiten, von den mannigfachen Zufällen und Bedrängnissen, als: Gefängniß, Hunger und Durst, Kälte und Hitze, giftigen Kräutern, wilden Thieren, Ausfaß, Geisteszerrüttung, Gemüthsverstimmung u. dgl. trotz seines Bewußtseins, daß er sie verdient und selbst verschuldet hat, und zwar wegen der früher begangenen Sünden und Vergehungen vor Gott, und seiner schweren Uebertretungen, indem er gegen Gott widerspännig gewesen, seine Worte gering geachtet, es unterlassen, ihm zu danken und zu loben, von seinem Dienste abgewichen, und bei der langen Dauer seiner Widerspännigkeit es unterlassen, Buße zu thun und es einzugestehen vor Gott, trotz seiner immerwährenden Wohlthaten und seiner fortbauenden Guld gegen ihn: erwägt dieß der Verständige und denkt er über das nach, womit der Schöpfer die Menschen versucht, über die erwähnten Unfälle hienieden, und wie er ihn von denselben befreit, und ihrem Toben entzieht, trotzdem er es nur verdient hätte; so wird sein Lob sich um so steigern für die Güte Gottes gegen ihn, und er wird sich beeilen, Buße zu thun, und um Verzeihung zu bitten ob seiner frühern Vergehungen und Sünden, die der Schöpfer ihm eine lange Zeit übersehen, und er wird um so emfiger dem Dienste Gottes anhangen, aus Furcht vor ihnen (den Strafen); und um sie fern zu halten, wie geschrieben steht: „Und es wird sein, wenn du gehorchen wirst der Stimme des Ewigen deines Gottes u. s. w.“ so wird (wie es anderswo heißt) der Ewige dein Gott von dir abwenden alle Krankheiten und alle Leiden Mizrajims u. s. w.“ So sagte auch einer unserer Frommen: „Sehet, nicht die Otter tödtet, sondern die Sünde tödtet.“ Ebenso sagt David: „Auf Löwe und Otter trittst du, zertrittst junge Leuen und Drachen; denn nach mir begehrt er, so befrei ich ihn u. s. w.“ — **Zwanzigsten** halte er, wenn er Geld besitzt, mit seiner Seele über die Art und Weise Abrechnung, wie er sich dasselbe erworben, wie er es verausgabt, inwiefern er davon verwendet, für die Erfüllung der Pflichten gegen Gott und gegen die Menschen, soweit es seine Schuldigkeit ist; er sehe es nicht als ein ausschließliches Gut für sich allein an, sondern erwäge, daß es bei ihm gleichsam als Pfand ist, welches so lange in seiner Hand bleibt, als es der Schöpfer will, der es aber auch, sobald es ihm

undummeti נפשו כגמול עליו אמו כגמול עליו נפשי, — והתשעה עשר חשבונו עם נפשו בהצלת הבורא אותו מפנעי העולם וצרותיו ומיני חלאי בני אדם בו, ואופני המאורעים והמצוקים ממאסר ורעב וצמא וקור וחום וסמי המות והחיות הרעות והצרעת וטרוף הדעת ומיני בטול ההרגשות ומה שדומה לזה, עם ידיעתו שהוא ראוי להם ומחוייב בהם על מה שקדמו לו מן העונות והחטאים לפני הבורא, וגדל מה שעבר מהמרותו את אלהיו ובזותו בדבריו, ועזבו הוראתו ושבתו וסורו מעבודתו והנהת התשובה וההוראה לפני האלהים, מאורך זמן מריו עם התמדת טובותיו לו ותדירות חסדו עליו, כשישתכל המשכיל בזה ויחשב במה שמנסה הבורא בו את ב"א במה שספרנו מן הפנעים בעוה"ז, ובהצלתו מהם והמלטו מהמהם עם מה שהוא ראוי להם, יגדל שבחו על טובת האלהים עליו, וימהר אל התשובה ובקשת המחילה על מה שקדם לו מן העונות והחטאים, אשר הסתירם הבורא עליו זמן ארוך, וירוץ להדבק בעבודת הבורא ליראה מהם ולרחות אותם, כמו שכתוב (דברים כח) והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך, ואמר (סס ז) והסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים וגומר, ואמר אחד מחסידיו הקדמונים ז"ל ראו שאין ערוד ממית אלא חטא ממית, ואמר דוד ע"ה (תהלים נא) על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין, כי ב' חשק ואפלטתו וגו', — והעשרים חשבונו עם נפשו אם יהיה לו ממון בפנים שקנהו מהם, ובאופני הוצאתו והוצאת חובות הבורא ממנו, ופרוע חובות ב"א כמו שהוא חייב בו ממנו, ואל יחשבונו מעמד עליו בלבד, וידע כי הוא אצלו כמו הפקדון, ישאר כל

tes gegen dich zu erheben, indem du meinst, daß es dir rechtlich zufalle, daß du dessen würdig und dir so gebühre; vielmehr ergieb dich der Demuth, Bescheidenheit und der Selbsterniedrigung; denn diese steht dir zu, wenn du dir in Wahrheit deinen Werth in Gottes Schöpfung eingestehst, so wie der ohnmächtige, verächtliche und niedrige Sklave, wenn der Herr seinen Rang erhöht, und ihn gleich setzt seinen ausgewählten Männern, aus Gnade und Erbarmen gegenüber ihm, verpflichtet ist, sich eben so geringe zu halten und sich so zu dünken, ganz nach seinem frühern Werthe, ehe sein Herr so gewaltiglich seine Liebe gegen ihn gezeigt; sich nicht vor ihm zu erheben, nicht übermüthig zu werden, ob der Größe und Bracht, die ihm zu Theil geworden, seine Wünsche nicht hingeworfen vorzutragen, sondern daß er ihm seine Angelegenheiten überlasse und auf ihn und auf seine Güte vertraue. So wird auch einem Frommen nachgesagt, daß er zum Schlusse seines Gebetes gesagt hätte: „Mein Gott! nicht meine Unkenntniß von der Niedrigkeit meines Werthes und meine geringe Einsicht deiner Größe und Erhabenheit haben mich veranlaßt, vor dich hinzutreten; denn du bist hoch und erhaben, und ich gering und verächtlich, und zu klein, um von dir etwas zu verlangen und Lob und Preis dir zu verkünden, und deinen Namen zu heiligen, der durch heilige Engelsstimmen oben geheiligt wird; es hat mich dazu der Umstand bewogen, daß du mich erhoben, insoferne du mir befohlen, dich anzurufen und mir erlaubt hast, deinen erhabenen Namen zu preisen, je nachdem ich dich erkannt und deine Herrlichkeit kenne, um dir meine Ergebenheit und Erniedrigung vor dir zu zeigen. Du weißt, was mir förderlich und wie es mit mir besteht, und ich mache dir nicht meine Bedürfnisse bekannt, um dich darauf aufmerksam zu machen, sondern nur damit ich die Größe meiner Nichtigkeit dir gegenüber um so mehr fühle, und auf dich vertraue; erbitte ich mir aber in meiner Unwissenheit etwas, was nicht zu meinem Guten, und verlange ich von dir etwas, was nicht zu meinem Heile, so ist doch deine Wahl da oben besser denn meine, und ich überlasse alle meine Angelegenheiten deiner unabänderlichen Bestimmung und erhabenen Leitung, wie David sagte: „Ewiger, nicht erhob sich mein Herz und nicht stolz waren meine Augen und nicht ging ich großen und mir erhabenen Dingen nach; beschwichtigt fürwahr und gestillt meine Seele habe ich, wie ein entwöhntes Kind

בנפשו ולהתרומם בחסד הבורא עליך, ותחשוב כי מן הדין הוא לך שאתה ראוי לו ויאות לך כמוהו, אבל הדבק בכניעה ובענוה ובשפלות שאתה ראוי לה, כשתודה באמת על ערכך בבריאות הבורא ית', כמה שחייב העבד החלש הנבזה הנקלה, קשינשא אדוניו מעלתו וישימהו עם אנשי סגולתו, חסד ממנו עליו, מבוזת נפשו והיותה בעיניו כערכה הראשון קודם שיגביר אדוניו חסדו עליו, ואל יתגדל לפניו ואל יגבה לבו במה שהגיע אליו מן הגדולה והיקר, ואל יבקש ממנו משאליו דרך רגילות, אך יעזוב ענינו אליו ויבטח עליו ועל טובו, ואמרו על אחד מן הצדיקים שהיה אומר אחר תפלתו אלתי לא נשאני לעמוד לפניך סכלי בפחיתות ערכי ומעוט ידיעתי בגדולתך ורוממותך, כי אתה רם ונשא, ואני נקלה ונבזה וקטן משאול ממך, ומקרוא אליך שבח והלל, וקדש שמך המקודש בקולות המלאכים העליונים הקדושים, אבל הרשני (ס"א נסלני) על זה שרוממתני בצויתך אותי לקרוא אליך, והרשיתני לשבח את שמך העליון כפי הכרתי אותך וידיעתי בכבודך, עם הראותי עבודתי לך ושפלותו לפניך, ואתה יודע תקנותי ואופני הנהגתי, ולא הודעתך בצרכי להעיר אותך עליהם אלא שארגיש בגודל חסרוני אליך ובטחוני בך, ואם אשאל ממך בסכלותי מה שאינו טוב לי, ואבסש ממך שאין בו תקנת, בחירתך העליונה טובה מבחירתי וכבר הנחתני כל עניני אל גורתך הקיימת והנהגתך העליונה, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קל"א) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני, אם לא שויתני

ihn zurechtweise." Auch unsere Lehrer sagen: „Zusammenkünfte der Frevler sind schlecht für sie und für die Welt; die der Frommen sind gut für sie und für die Welt; Reibungen unter den Frevlern gewähren ihnen und der Welt Nutzen, unter den Frommen aber macht es ihnen und der Welt schlecht.“ Sie sagen auch: „Laß dein Haus ein Sammelplatz für die Weisen sein, setze dich in den Staub ihrer Füße und trinke mit Durst ihre Worte,“ und so heißt es auch: „So sich miteinander bereden die den Ewigen fürchten, so vernimmt es der Ewige und hört es.“ Ach ze h n t e n s rechne der Mensch mit seiner Seele ab, wenn sie stolz sein und sich erheben will und ihre Wünsche hienieden weit gehen, indem er seinen Werth unter den höhern und niedern Wesen erwäge, wo sich ihm dann seine Geringsfügigkeit unter den Geschöpfen Gottes ergeben wird, wie ich dießfalls ein Mehreres in der 6. Pforte dieses Buches gesprochen, und anderseits bedenke, welche Hoheit er dem Menschen zuerkannt, indem er ihn zum Herrscher gemacht über das Thier- Pflanzen- und Mineralreich, wie es heißt: „Du lässest ihn herrschen über dein Handwerk,“ daß er ihm bekannt gemacht die Gesetze seiner Lehre, ihn in's Reine gebracht hat über manche Geheimnisse von dem, was über oder unter dieser Welt, daran seine Vollkommenheit hängt; ihn bevorzugt hat, daß er seinen Schöpfer lobpreisen, ihm danken, ihm in der Noth anrufen dürfe; daß er ihn erhört in der Zeit der Drangsale, ihn erwählt, ihn an seine Geschöpfe sendet, ihm die Geheimnisse seiner Allmacht anvertraut, durch ihn seine Wunder sehen läßt, nebst den unzähligen geheimen und offenen, körperlichen und geistigen, allgemeinen und besondern Wohlthaten, die er uns in Guld und Güte erzeigt. Betrachte nun, mein Bruder, wie gering dein Werth, dein Wesen wie unansehnlich; wie groß dich aber dein Schöpfer gemacht, trotzdem er dich nicht braucht und du nur seiner Fürsorge und Leitung bedarfst. Berücksichtige die erhabene Krone, mit der er dich gekrönt, den hohen Rang, zu dem er dich hienieden erhoben, die große Belohnung, die für dich jenseits aufbewahrt liegt, und hange ihm an in Ergebenheit und Dankbarkeit. Laß dich aber nicht dadurch, daß dich der Schöpfer, wie erwähnt, aus Liebe und Güte, ausgezeichnet hat, verleiten, auf dein Wesen stolz zu thun, dich groß zu dünken, und dich ob der Guld Got-

לו ונומר, ואחז"ל קבוץ לרשעים רע להם ורע לעולם, ולצדיקים טוב להם וטוב לעולם, פזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים רע להם ורע לעולם, ואמר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שורתה בצמא את דבריהם, ואמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, — והשמנה עשר חשבון האדם עם נפשו בעת נבהותה והתגדלה ורוחק משאליה (ס"ח מלוייה) בעוה"ז, והוא שיתבונן ערכו בין העליונים והתחתונים, ויתבאר לו קטנותו וועירותו בין יצירות הבורא יתברך, כמו שבארתי בענין הזה בשער הששי מן הספר הזה, וישתכל אח"כ במה שחלק הבורא מן הגדולה לאדם שהשליטו במיני החיים והצמחים והמוצאים, כמו שכרוב (תהלים ח) תמשילו במעשי ידיך ונו', ושהודיעו חקי תורתו והעמידו על כל מה שיש בו תקנתו מסודות עליון העוה"ז ותחתוננו, והרים מעלתו בשבחו ובהודותו לבוראו, ובקראו אליו בצרות, ובענותו בעת המצוקות ובחרו בו ושלחו אל ברואיו, ומסרו אליו סודות גבורתו והראות המופתים על ידו, עם מה שיארך ספורו מן הטובות הנסתרות והנראות הגופניות והרוחניות הכוללות והמיוחדות, חסד וטיבה עלינו, והשתכל אחי כמה ערכך נקלה ועניןך נבזה, וכמה גדלך בוראך, עם מה שאינו צריך לך וגדל צרכך אל השגחתו והנהגתו, וחוס על העטרה הגדולה (ס"ח המעולה) הזאת אשר עטרך בה, והמעלה הרמה שהרימך אליה בעוה"ז, והגמול הגדול שצפנו לך בעוה"ב, והדבקך בעבודתו ובהודאתו, ואל יביאך מה שנשאך הבורא בו במה שזכרתי לך מחסדיו וטובותיו להתנאות בעניןך ולהתגדל

לעולם, ורע לעולם, ולצדיקים טוב להם וטוב לעולם, פזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, ולצדיקים רע להם ורע לעולם, ואמר יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שורתה בצמא את דבריהם, ואמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, — והשמנה עשר חשבון האדם עם נפשו בעת נבהותה והתגדלה ורוחק משאליה (ס"ח מלוייה) בעוה"ז, והוא שיתבונן ערכו בין העליונים והתחתונים, ויתבאר לו קטנותו וועירותו בין יצירות הבורא יתברך, כמו שבארתי בענין הזה בשער הששי מן הספר הזה, וישתכל אח"כ במה שחלק הבורא מן הגדולה לאדם שהשליטו במיני החיים והצמחים והמוצאים, כמו שכרוב (תהלים ח) תמשילו במעשי ידיך ונו', ושהודיעו חקי תורתו והעמידו על כל מה שיש בו תקנתו מסודות עליון העוה"ז ותחתוננו, והרים מעלתו בשבחו ובהודותו לבוראו, ובקראו אליו בצרות, ובענותו בעת המצוקות ובחרו בו ושלחו אל ברואיו, ומסרו אליו סודות גבורתו והראות המופתים על ידו, עם מה שיארך ספורו מן הטובות הנסתרות והנראות הגופניות והרוחניות הכוללות והמיוחדות, חסד וטיבה עלינו, והשתכל אחי כמה ערכך נקלה ועניןך נבזה, וכמה גדלך בוראך, עם מה שאינו צריך לך וגדל צרכך אל השגחתו והנהגתו, וחוס על העטרה הגדולה (ס"ח המעולה) הזאת אשר עטרך בה, והמעלה הרמה שהרימך אליה בעוה"ז, והגמול הגדול שצפנו לך בעוה"ב, והדבקך בעבודתו ובהודאתו, ואל יביאך מה שנשאך הבורא בו במה שזכרתי לך מחסדיו וטובותיו להתנאות בעניןך ולהתגדל

abstimmungen. Bist du aber allein, so löst sich bei dir zweifelsohne die Pflicht: das Gute zu empfehlen und vor dem Bösen zu warnen, welches Gebot zu erfüllen und vollständig auszuführen schwer ist, wie unsere Lehrer sagen: „Beim Gottesdienste! es nimmt in diesem Zeitalter Niemand Zurechtweisung an!“ und andere: „Beim Gottesdienste! es weiß Niemand zurechtzuweisen!“ — Zu jenen Nachtheilen gehört noch: der Verlust an Ueberlegung und der Abgang an Verstandniß und Einsicht, die durch die Gesellschaft und Freundschaft mit ihnen entstehen, und das Angewöhnen ihrer Untugenden, wie der Weise sagt: „Wer mit Thoren umgeht, wird böse,“ daher auch unsere Lehrer sagen: „Das Geschwätz der Kinder, das Sitzen in den Versammlungshäusern mit Leuten gemeinen Schlags — die bringen den Menschen aus der Welt.“ Ueberhaupt können die meisten Sünden nur durch zwei ausgeführt werden, als: Unzucht, Unsolidität in Handel und Wandel, falscher Schwur, falsche Zeugenschaft, und alle Sünden, die durch die Zunge geschehen, können nur in Gesellschaft und Gemeinschaft mit Menschen geschehen; die Einsamkeit und Zurückgezogenheit von den Menschen hingegen, sind Schutzmittel gegen die erwähnten Sünden, und gehören zu den bewährtesten, die zu den guten Eigenschaften führen. Eine Säule der Herzensreinheit ist die Liebe zur Zurückgezogenheit und die Sehnsucht nach Einsamkeit. Sei daher auf der Hut, mein Bruder, daß der böse Trieb dich nicht verleite, und dir beschönige die Gesellschaft und Gemeinschaft mit Menschen, und dich in der Zeit, wo du allein und einsam bist, zu ihnen locke. Gieb ferner acht, daß du dich nicht dadurch irre machen läßt (zu meinen), daß durch die Gesellschaft mit Weisen, die Gott und seine Lehre kennen, und durch Gemeinschaft mit Großen das Bedeutungsvolle der Zurückgezogenheit verloren gehe und die Vorzüglichkeit der Einsamkeit weg falle; da jene dieselbe Wirkung hat, wie die wahre Zurückgezogenheit und die vollkommene Einsamkeit, und in der Gesellschaft mit frommen und gelehrten Männern bieten sich der Vortheile mehr als in der Einsamkeit, die aufzuzählen zu lange währen würde. So sagt der Weise: „Wer mit Weisen geht, wird weise;“ ferner: „Reige dein Ohr und höre die Worte der Weisen.“ Von dem, der sich nicht zu frommen Männern gesellen will, sagt er hingegen: „Es liebt der Spötter nicht, daß man

וכאשר תתבודד, בטלה מעליך חובת הצווי בטוב והחזרה מן הרע בלי ספק, והוא דבר קשה לקיים מצותו ולהשלים חובתו כמו שאחז"ל העבודה אם יש בדור הזה מי שמסבל תוכחה, ואמר קצתם העבודה אם יש בדור הזה מי שיוע להוכיח, ומהם הספר העצה וחסדן הכרת השכל בחברתם וריעותם, והתלמד רוע מדותם, כמו שאמר חכם (משלי יג) ורועה כסילים ידע, ועל כן ארז"ל (לכות פ"ג) שיחת הילדים ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאים את האדם מן העולם, וכללו של דבר כי רוב העבירות לא יגמרו אלא בשנים, כמו הזנות ורוע משא ומתן ושבעת שקר ועדות שקר, וכל העבירות שיהיו בלשון לא יגמרו אלא בחברה ובהתערב עם ב"א, אבל הברידות והפרידה מב"א סבת החצלה מכל מה שזכרנו מן העבירות, וחיא מהחוק שבדברים המביאים אל המדות הטובות, וכבר נאמר כי עמוד בר חלבב אהבת הברידות ובחירות היחידות, ע"כ השמר אחי מן שיאך היצר, וי"סרה בעיניך החברה והתערובת עם ב"א, ויסיתך לכסוף בעת היחידות והברידות להם ואח"כ השמר מן יטעה אותך רעיון לבך, כי בחברת החכמים היודעים את האלהים ואת תורתו והתערב עם גדולי ב"א, חסד ענין הברידות והנחת מעלות היחידות, אך היא הברידות הנמורה והיחידות השלמה, ובחברת אנשי החסד והתורה מעלות רבות יתירות על מעלות היחידות יארך ספורם, ואמר החכם (סס) הולך את חכמים יחכם וגו', ואמר (סס כג) המאונך ושמע דברי חכמים, ואמר במי שלא התחבר עם אנשי החסד (סס טו) לא יאהב לץ הוכח

העבודה, אם יש בדור הזה מי שמסבל תוכחה, ואמר קצתם העבודה אם יש בדור הזה מי שיוע להוכיח, ומהם הספר העצה וחסדן הכרת השכל בחברתם וריעותם, והתלמד רוע מדותם, כמו שאמר חכם (משלי יג) ורועה כסילים ידע, ועל כן ארז"ל (לכות פ"ג) שיחת הילדים ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאים את האדם מן העולם, וכללו של דבר כי רוב העבירות לא יגמרו אלא בשנים, כמו הזנות ורוע משא ומתן ושבעת שקר ועדות שקר, וכל העבירות שיהיו בלשון לא יגמרו אלא בחברה ובהתערב עם ב"א, אבל הברידות והפרידה מב"א סבת החצלה מכל מה שזכרנו מן העבירות, וחיא מהחוק שבדברים המביאים אל המדות הטובות, וכבר נאמר כי עמוד בר חלבב אהבת הברידות ובחירות היחידות, ע"כ השמר אחי מן שיאך היצר, וי"סרה בעיניך החברה והתערובת עם ב"א, ויסיתך לכסוף בעת היחידות והברידות להם ואח"כ השמר מן יטעה אותך רעיון לבך, כי בחברת החכמים היודעים את האלהים ואת תורתו והתערב עם גדולי ב"א, חסד ענין הברידות והנחת מעלות היחידות, אך היא הברידות הנמורה והיחידות השלמה, ובחברת אנשי החסד והתורה מעלות רבות יתירות על מעלות היחידות יארך ספורם, ואמר החכם (סס) הולך את חכמים יחכם וגו', ואמר (סס כג) המאונך ושמע דברי חכמים, ואמר במי שלא התחבר עם אנשי החסד (סס טו) לא יאהב לץ הוכח

eine Noth veranlaßt zu sein. Zu den Nachtheilen der Gesellschaft mit ihnen gehört: das überflüssige Geschwätz das: „Er hat gesagt, „man erzählt,“ und sonstiges, verworrenes, unnützes Zeug, daher auch der Weise gesagt: „Bei vielen Reden bleibt das Fehlen nicht aus.“ So sagte auch ein Weiser: „Halt ein mit dem Ueberflusse deiner Worte, zähme deine Zungengeläufigkeit.“ (Es gehört noch dazu: das Reden von den Menschen, das Erwähnen ihrer Fehler, Tadelhaftes von ihnen zu erzählen, worüber die Schrift sagt: „Du siehest, sprichst gegen deinen Bruder Trug und Lug, wie die Schrift sich ausdrückt: „Lüge in ihrem Innern;“ ferner: „Ich horche auf, höre, unwahr reden sie;“ der falsche und eitle Schwur; wo Gott sagt: „daß der Ewige es nicht ungeahndet läßt,“ in welcher Beziehung auch ein Frommer zu seinen Jüngern sagte: „Die Thora erlaubt uns, auf eine Wahrheit beim Namen Gottes zu schwören; ich rathe euch aber, daß ihr nicht bei ihm schwöret, nicht auf eine Wahrheit, nicht auf eine Lüge, sondern saget: Ja oder nein!“ — der Stolz, die Spottsucht, das Verhöhnern eines Theils der Umstehenden und das Neckeln mit ihnen. — warum ich auch zur Fernhaltung dieser Eigenschaft eine eigene Pforte in diesem Buche bestimmte, nämlich die Pforte von der Demuth; der Mangel an Gottesfurcht in seinem Herzen, sobald er mit Menschen zusammen kommt und mit ihnen sich unterhält, trotzdem er so wenig verwahrt ist vor deren Beschädigung an seinem Vermögen und vor ihrer Verleumdung; die Heuchelei, die Sucht, sich einen Namen zu machen, über sie zu stolziren und bei ihnen groß zu erscheinen, sowohl in Wissenschaften und Künsten, die er versteht und kennt, als in denen, die er nicht versteht. Dahin gehört die Verpflichtung, das Gute zu empfehlen und vor dem Bösen zu warnen, was uns Gott befohlen, indem es heißt: „Du sollst deinen Nächsten zurechtweisen,“ und wir sind verpflichtet, unsern Nebenmenschen auf dreierlei Art vor dem Bösen zu warnen: einmal handgreiflich, wie Pinchas es gethan, betreff Simri und Kosbi; zweitens wörtlich, wie Moses es gethan, indem er zu dem Ungerechten gesagt: „Warum schlägst du deinen Nebenmenschen;“ drittens innerlich, wie David sagt: „Ich hasse die Brut der Uebelthäter,“ und kann er den Uebelthätern wehren, so soll er es auf jede mögliche Weise thun, denn der Böbel ist nicht frei von Ver-

und Missethaten. Mutharim חברתם מותר הדברים, ואמר ונאמר ובלבול ארוך אין צורך אליו, ואמר החכם (מסלי י) ברוב דברים לא יחדל פשע ונו', ואמר אחד מן החכמים אצור מותר דברך וחסום מותר לשונך, ומדבר ב"א והזכיר רעוריהם וספר בגנותם, ואמר הכתב בנעובין הזה (תהלים נ) תשב באחיק תדבר ונו', והכזב ודברי השקר ובוזה אמר (סס נה) הוות בקרבה, ואמר (ירמיה ה) הקשבתי ואשמע לא כן ידברו, ושבועת השקר והשווא שאמר הבורא עליהם (סמות כ) כי לא ינקה ה' ואמר אחד מן החסידים לתלמידיו התורה התירה לנו להשבע בשם הבורא באמת, ואני איעצכם שלא תשבעו בו לא באמת ולא בשקר, אמרו הן או לאו, והגאון והלצנות ובזות קצת היושבים והשחוק עמהם, וכבר יחדתי בהרחקת הענין הזה שער בספר הזה והוא שער הכניעה, והעדר יראת האלהים מלכו בעת התערבו עם ב"א ושיחתו עמהם, עם מעוט ההצלה מהזקתם בממונו ודברם בו, ורחוקה ואהבת קנות השם להתנאות להם ולהתנדרל אצלם, במה שהוא יודע ובמה שאינו יודע ממיני החכמות והמעשים, ומהם חייב הצווי בטוב והזהרה מן הרע, אשר צונו הבורא עליו באמרו (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך, ואנחנו חייבים להזהיר מן הרע בשלשה דברים, אחד מהם בפגיעת היד כמו שעשה פנחס בדבר זמרי וכזבי, והשני למחנות בדברים, כמו שעשה משה (סמות ז) באמרו לרשע למה תכה רען, והשלישי בלב, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים כו) שנאתי קהל מרעים ונו', ואם יוכל למחות הרשעים, על כל פנים ימחה, שאין עמי הארץ נמלטים מן הקצור,

losen Wesen steht, ohne früheres Kenntniß von der Sache, ohne Andeutung und Zeitbestimmung, daß er versichert wäre für die Zeit, die er zu existiren habe; es hindert ihm nichts, zu kommen jeden Monat des Jahres, jeden Tag des Monats, jede Stunde des Tages; er trifft nicht das Greisenalter mit Ausschluß des Mannes-, Jünglings-, Knaben-, Kindes- und Säulingsalters, sondern er ruft die Lebenden zu sich, zu jeder Zeit, zu jeder Stunde und an jedem Orte. Es komme ihm das so vor, als hätte der König ihm etwas in Verwahrung gegeben, ohne ihm die Zeit der Rückerstattung zu bestimmen, und ihm befohlen, daß er ihrer zu jeder Zeit gegenwärtig sein müsse, damit er nicht etwa an einen andern Ort gehe, sondern zu finden sei, so oft der König nach ihm verlangt; wäre es statthaft, daß er außerhalb der Residenz des Königs wohne, so lange das ihm Anvertraute in seinen Händen!? Es ist dieß noch zu vergleichen mit Einem, auf dem eine Schuld lastet, ohne bestimmten Zahlungstermin, den er aber stündlich erwartet, daher er auch nicht eher beruhigt sein kann, bis er gezahlt hat. Denkt nun der Mensch mit seiner Seele über die Dauer seiner Existenz hienieden nach, und bedenkt, daß eine Masse von seinen Genossen in die andere Welt vor ihm gegangen, als sie noch gegründete Hoffnung hatten, mit dieser Welt in Verbindung zu bleiben, ohne für sich einen Vorzug herausfinden zu können, der ihm eine längere Dauer als ihnen bedingen sollte; so wird seine Hoffnung auf diese Welt sinken, und er wird auf seine Zukunft die Zuversicht setzen, an einen Vorrath für die Zeit seiner Reise denken, und vor dem Tage der Abrechnung mit sich Rechnung halten. So sagte einst ein Weiser: „Wer den Tod immer vor sich hat, der bessert sein Selbst.“ Auch der Weise sagt: „Das Herz der Weisen ist im Hause der Trauer;“ ferner: „Besser zu gehen in ein Haus der Trauer, als zu gehen in das Haus des Mahls, indem es das Ende aller Menschen ist, und der Lebende nehme sich das zu Herzen.“ „Der Lebende,“ das will sagen: dessen Herz noch lebt, d. i. der Verständige, der Einsichtsvolle. Ebenso heißt es: „Der Mensch, dem Nichts ist er ähnlich.“ Siebenzehnte bedenke er, so oft seine Seele sich hinneigt zum geselligen Leben und zur Unterhaltung, die Vorzüge der Einsamkeit und der Zurückgezogenheit vor den Menschen, das Schädliche der Gesellschaft mit Thoren, ohne dazu durch irgend

סתאום מקדבר וזולתו מבלי הקדמת ידיעה בדבר, ולא רמז ולא מועד ידוע שיהיה בטוח מהיותו בו, איננו מתעכב מבא בכל הדש מחדשי השנה ולא ביום מימות החדש ולא בשעה משעות היום, ואיננו בא בימי הזקנה בבלעדי הישישות והבחרות והנערוות והילדוּת והינקות, אך הוא קורא (ס"א קורא) את החיים בכל זמן ובכל עת ובכל מקום, וימשל בזה כאלו המלך הפקיד אצלו פקדון ולא קצב לו זמן לחשבתו, וצוהו שיהיה מצפה לו בכל עת כדי שלא ילך למקום אחר, ושיהי נמצא עת שיבקשהו המלך, היתכן לו לדור חוץ ממקום המלך (ס"א לסור ממקום המלך) בעוד שהפקדון בידו, ויש שממשל במי שיש עליו חוב בלי זמן קצוב, והוא מצפה עליו בכל עת, לא תנוח נפשו עד שיפרענו, וכאשר יחשב האדם עם נפשו על אורך עמידתו בעולם, ויזכור כי קהל מחבריו נסעו אל העולם האחר קודם ממנו, בעת שהיתה תקותם חזקה לחברת העולם, ולא ראה לנפשו יתרון שיחייב לו התאחרו מהם, יקצר תוחלתו בעולם ויוחיל לאחריתו, ויחשוב בצידתו לעת נסיעתו, ויחשוב עם נפשו קודם יום החשבון, ואמר אחד מן החכמים, מי שקדם המות לפניו תקן את עצמו, ואמר החכם (קהלת ז') לב חכמים בבית אבל, ואמר (ס') טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משה באשר הוא סוף כל האדם והחי יתן אל לבו, ר"ל בחי מי שלבו חי כלומר המבין המכיר, ואמר (תהלים קמד) אדם להבל דמה, — והשבעה עשר השתכלותו בעת שמתה נפשו לחברת ב"א ולהשתעשע בהם, במעלות הברידות והפרידה מב"א, וברוע חברת כסילהם מבלי דוחק יביאנו לכך,

sie zu dem, woran ihre Rettung hängt; denn schon der Weise hat über die, die lässig im Nachdenken sind, gesagt: „Böse Menschen sehen nicht ein, was Recht ist!“ Fünfzehntens rechne der Mensch mit seiner Seele ab, wenn er für seine Nahrungsmittel sorgt, ehe er ihrer noch bedarf, und er noch nicht weiß, ob er so lange noch existiren und leben werde, bis er sie wird genießen können; und so macht er es, wenn er einen weiten Weg machen muß. Er bereitet eine Zeit lang zuvor die Speisegenstände vor, überlegt, welche Waaren an dem Orte gangbar sind, wohin er geht, dann, worauf er reiten soll, was er an Reisevorrath benöthigt, welche Gesellschaft und welche Herbergen er unterwegs wählen soll u. dgl., und doch weiß er nicht, was Gott hierüber und über seine Lebensdauer bestimmt und beschieden. Auf diese Art, mein Bruder, müssen wir uns auf unser Lebensziel vorbereiten, und uns richten für die weite Reise in die andere Welt, der wir nicht entgehen und der wir uns nicht entziehen können; müssen denken an den Reisevorrath und an das, womit wir unserem Schöpfer am Tage der großen Abrechnung, von dem die Schrift sagt: „Denn sieh, der Tag kommt brennend wie der Ofen“, begegnen. Wie können wir da noch lässig sein, wo die Reise ist ununterbrochen, die Ortsveränderung stetig, der Weg lang und die Ruhe so fern! Warum haben wir es außer Acht gelassen, unserer Zukunft eingedenk, auf einen Vorrath für das Haus unserer Bestimmung bedacht zu sein?! haben uns abgegeben mit der vergänglichen Welt und unberücksichtigt gelassen die bleibende!? haben gedacht an die körperlichen Schmerzen und vergessen an die Seelenschmerzen, betrieben den Dienst unseres schlechten Triebes und gelassen den Dienst unseres Schöpfers, gebient unseren Leidenschaften, und nicht unserem Gott?! — Wehe einer solchen Verwirrung, wie allgemein! und dieser Trunkenheit, wie mächtig! So sagt auch die Schrift: „Ihr Auge ist übertüncht, daß es nicht sieht, ihr Herz, daß es nicht versteht;“ ferner: „Sie sind trunken, aber nicht von Wein.“ — Sechzehntens muß der Mensch mit seiner Seele über die Dauer seines Aufenthaltes auf dieser Welt Abrechnung halten, und muß er sich zu Herzen führen die Nähe seines Endes und das Herankommen seines Todes, da er doch den plötzlichen Tod der übrigen Lebenden, der vernünftigen, wie der vernunft-

nicht verlassen, seine Liebe nicht erwidern, seinem Dienste nicht anhängen, und vor Gott nicht unser Gebet ergießen: wie verstockt muß da unsere Natur, wie störrig unser Nacken, unser Glauben wie gering sein, und wie schwer müssen wir uns herbeilassen, der Wahrheit zu folgen! Wir sind da nicht der Liebe eingedenk gegen unsere Väter und Vorfäter, vergelten nicht die Liebe Gottes und dessen Fürsorge für uns, thun nichts für seine Verheißungen und seinen nahen Beistand, gehorchen nicht für seine großen Wohlthaten gegen uns und seine Liebe für uns, schämen uns nicht, da er uns doch geschaffen und uns doch göttlich erhält! — Wach auf, mein Bruder! von diesem Schlaf, wälze ab von deiner Brust die Decke deines bösen Triebes, die er über dich gelegt, um eine Scheidewand zu bilden zwischen dir und dem Lichte deines Verstandes; wie die Spinne, die ihr Netz vor des Hauses Licht ausbreitet, das, je länger sie dieß fortsetzt, so dicht und compact wird, daß es das Eindringen des Sonnenlichtes in's Haus verhindert. So schwach und dünne das Gewebe nun anfangs ist, wird es doch, wenn es andauert, fest und dick, so daß das Sonnenlicht verhindert wird, einzudringen und in's Haus zu kommen; ebenso verhält es sich mit dem bösen Triebe in deinem Herzen. In seinem ersten Walten ist er sehr schwach und er hindert dich nicht, die Wahrheiten einzusehen; merkst du dieß alsbald, und drängst du ihn aus deinem Herzen, so wird dir diese Sache leicht; behandelst du dieß aber geringschätzig und achtest du nicht darauf, so wird sein Schatten noch stärker, so daß er das Licht deines Verstandes von dir abhält und es schwer fällt, ihn von deiner Erkenntnißkraft ferne zu halten (durch ihn nicht in der Erkenntniß beirrt zu werden.) Gehe also, deine Seele zu reiten, und strebe unter göttlichem Beistande, ihn von dir ferne zu halten, bemühe und bestrebe dich, daß dir aufgehe das Licht der Weisheit und du mit deinem innern Auge die Wahrheit der Dinge einsehen kannst. Auch haben unsere Altvordern für das Treiben des bösen Triebes im Menschen verschiedene Gleichnisse aus der Schrift angewendet, indem es zuerst heißt: „Und es kam ein Wanderer zum reichen Mann,“ später heißt man ihn Gast, und endlich Mann. Ferner heißt es: „Heil dem Manne, der nicht gegangen u. s. w.“; hierauf der Ausdruck gestanden, endlich: gefesselt u. dgl. m. Denk darüber, mein Bruder, mit deiner Seele nach, und zwingen

השבועה והרבה כוח, ואנו כאשר לא תבטח נפשנו עליו ותסמוך על חסדו ותנוע לאהבתו ולהדבק בעבודתו ולפני האלהים נשמוך שיחנו, כמה טבענו עבה וערפנו קשה ואמונתנו מעוטה, וכמה אנו קשים להמשך אחר האמת, לא אהבת אבותינו ואבות אבותינו נזכור, ולא לאהבת הבורא והשגחתו עלינו נגמול, ולא בעבור הבטחתו והקרבתו לנו נעשה, ולא לגודל טובותיו אתנו ורוב חסדו עמנו נשמע, ולא בעבור בריאתו אותנו והנהגתו הטובה לנו נבוש, הקץ אחי מן השינה הזאת ונול מעל לבך את מסך יצר אשר נסך עליך עד שהבדיל בינך ובין אור שכלך, כעכביש אשר יארוג על מאורה בית. וכאשר יתמיד יעבה ויסתום עד שימנע הנעת אור השמש אל הבית, ובתחילת אריגתו הוא חלוש ודק עד מאד, וכל אשר יתמיד הדבר יחזק ויעבה, וימנע אור השמש מעבורו בו ומהגיע אל הבית, וכן מעשה היצר בלבך, יהיה בתחלה ענינו חלוש מאד לא ימנעך מראות האמתיות ואם תרגיש בו בעת ההיא ותגלהו מעל לבך, יקל עליך הדבר, ואם תקל בו ותתעלם ממנו, יחזק מעשהו וימנע אור שכלך ממך, ויקשה לגלותו מפל הכרתך, ע"כ מהר להציל את נפשך והעזר באלהים לדחותו מעליך, וסרח והשתדל תאור באור החכמה, ותראה אמתת הדברים בעין לבך, וכבר משלו קדמונינו ע"ה מעשה היצר באדם במשלים נחלקים מן הכתוב, באמרו (שמואל ל"ז) ויבא הלך לאיש העשיר, ואח"כ קנאו אורח ואח"כ קראו איש, ואמר (תהלים ח) אשרי האיש אשר לא הלך וגו', ואח"כ עמד ואחר כך ישב והדומה לזה הרבה, חשב עם נפשך אחי על זה והדומה

schwerer ist es, wenn dein Ende herannahet, und es mit der Entschuldigung eine Gränze, und mit jedem Einwurfe ein Ende hat. Denn die Welt ist wie ein Markt, wo man zusammenkommt und dann auseinander geht; wer Geschäfte gemacht und profitirt hat, ist froh; wer aber verloren, der be- reuet es, daher sagt auch der Weise: „Denke an deinen Schöpfer, in den Ta- gen deiner Jugend!“ Vierzehntens rechne der Mensch mit seiner Seele ab, wenn er liebt, und seine Seele sich hinneigt und sein Geist sich sehnt nach dem, von dem er meint, daß er ihn ebenfalls liebt, mit den Worten der Schrift: „Wie Wasser sich gegensei- tig zuwenden (zusammenfließen), so des Menschen Herz dem Menschen;“ und dieß um so mehr, wenn dieser Mann ein Fürst oder ein Vornehmer ist, und noch mehr wenn er dazu von ihm noch steht, was an seiner Annäherung und Versicherung ist: daß er ihm Gutes thut und Wohlthaten er- weist, ohne daß er seiner bedarf, daß ihn nichts von seiner Liebe abbringt, daß er von dem, worüber er zu schalten hat, nichts für sich behält, sondern alles verwendet zur Ausführung seiner Befehle und ihm zu dienen, wo er ihm Leben und Vermögen und Kinder als Vergeltung hingiebt. Thun wir nun dieses einem Wesen gegenüber, das so schwach wie wir, um wie vielfach mehr sind wir es unserem Schöpfer zu thun ver- pflichtet, von welchem uns der Profet fund gethan, daß er uns liebt, wie geschrieben steht: „Nicht weil ihr mehr seid denn alle Völker u. s. w., sondern aus L i e b e Gottes zu euch.“ Und nebstdem daß er es uns fund gethan, haben wir auch Zeichen seiner Liebe und seines Beistandes, neue und alte, gesehen, und seine Nähe für jedwede Zeit zugesichert erhalten, wie es heißt: „Und dieß auch, wenn sie sein werden im Lande ihrer Feinde u. s. w.“; ferner: „Denn wir sind Knechte und in unserer Knechtschaft hat uns unser Gott nicht verlassen,“ welcher Umstand durch Folgendes einleuchtender gemacht werden dürfte. Es ist anerkannt, daß wir denjenigen, der unserer Väter und unserer Urväter Freund gewesen, diese Liebe in Ehre und Liebe gedenken müssen, wie der Weise sagte: „Deinen Freund und den Freund deines Vaters verlasse nicht;“ Gott nun ist eingedenk für uns des Bundes unserer Väter, hat ihrenthalben sein Auge auf uns, um seinen Bund mit ihnen zu erhalten, wie es heißt: „Er hält den Schwur,“ u. dgl. Stellen mehr; wenn wir nun unsererseits auf ihn nicht vertrauen, auf seine Guld uns

(ס"ח מא' טו'), וקשה מזה אם יבא מצד ותצר עלך האמתלא ותפסק טענתך, כי העולם כשוק שיתקבץ ואחר יפרד, ומי שמחר והרויח שמח ומי שחפסיד הרתחרט, ועכ"ל אמר החכם (קהלת יז) וזכור את בוראך בימי בחורותיך ונו', — והארבעה עשר חשבון האדם עם נפשו וכלות רוחו אל כל מי ששוער ממנו שהוא אוהבו כמו כן, כמו שכתוב (משלי כז) כמים חסנים לפני כן לב האדם לאדם, וב"ש אם יהיה האיש ההוא שר או נגיד, ויותר מזה כשראה ממנו אות על זה מהקרבתו והבטחתו, ושהוא מטיב אליו ועושה עמו חסד לבלי צורך אליו, שלא יטרידנו דבר מאהבתו, ולא יניח מיכלתו (ס"ח מזלתו) לעשו מאומה, אבל יוציאנה כלה במצותו ועבודתו, ויתנדב בנפשו ובממונו ובניו בגמולו, ובין שנעשה זה לנברא חלש כמונו, כמה אנו חייבין מכפלי זה לבוראנו ית' אשר הודיענו הנביא כי הוא אוהב אותנו, כמו שאמר (דברים ז) לא מרובכם מכל העמים ונו', כי מאהבת ה' אתכם ונו', ועם מה שהודיענו בזה ראינו אותות אהבתו אותנו ועזרתו לנו חדשים גם ישנים, עם הקרבתו והבטחתו לנו בכל דור ודור, כמו שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ ונו', ואמר (עזרא ט) כי עבדים אנחנו ובעבודתנו לא עזבנו אלהינו, ומהשלמת הענין הזה, כי מן הידוע אצלנו שמי שהיה רע אבותינו ואבות אבותינו, חייבים אנחנו לזכור לו את האהבה בכבודו ואהבתו, כמו שאמר החכם (משלי יז) רעך ורע אביך אל תעזוב, והבורא ית' מזכיר לנו ברית אבותינו והשנחתו עלינו בעבורם ולהקים בריתו עמם, כמו שכתוב (דברים ז) ומשמרו את

שער השבון הנפש

Seele abrechnest, über die dir von Gott verliehene Fähigkeit, ihn zu begreifen und seine Lehre, über die dir gegebene Macht und Kraft, deine Schuld gegen ihn zu zahlen. Thue hierin, was du zur That ausführen kannst, und du wirst sehen, daß du dazu aufgefordert bist und darüber zur Rechenschaft gezogen wirst, um so mehr, wenn die Wohlthaten Gottes gegen dich andauernd sind. Es gebührt sich, daß du mit aller Kraft dich bestrebst, und mit aller Macht dich bemühst, dem nachzukommen, deine Handlungen mit deiner Weisheit und deine Erkenntniß mit deinen Bestrebungen gleich zu halten. Sei vornehmlich thätig, deiner Weisheit gemäß zu handeln, und gieß dich nicht hin den Ueberflüssen der Welt, du könntest dann ermatten, die Pflichten der Thora zu erfüllen; denn Gott hat dem Menschen soviel Kraft gegeben, als er für seine Religion und seine Welt nöthig hat, wer sie also auf Ueberflüssigkeiten verschwendet, ohne die er bestehen könnte, dem wird sie dann fehlen, wenn er sie in nöthigen Fällen brauchen wird. Hänge dich aber nicht an ein Wenn und Vielleicht, daß du sagest: „Wenn ich zu dieser oder jener Stufe von Reichtum oder Wissenschaft gelangt wäre, so hätte ich auch erfüllt Alles, was ich Gottesdienstliches zu thun verpflichtet bin,“ u. dgl. Ausreden mehre; denn das sind Lügenworte, und es irrt derjenige, der sich daran hängt, und es fällt, wer sich darauf stützt. Das ist eben die größte Verirrung der Pfandforderer, deren ich in der Pforte „vom Vertrauen“ erwähnte. Nimm dich daher in Acht, dieß als Entwurf und Entschuldigung zu gebrauchen, denn du bist hierin, wie jeder Sünder, der sich dessen als Ausrede bedient, was ihn aber, wie dir bekannt, nicht von der Strafe rettet, wie Salomo vom Dieben spricht: „Man verachtet den Dieb nicht, wenn er stiehlt, um seinen Leib zu füllen, wenn er hungert; wird er aber ertappt, er muß es siebenfach bezahlen.“ Obwohl nun seine Noth ersichtlich, und ihn nur die Nothwendigkeit veranlaßt, anderer Leute Vermögen zu nehmen, so entgeht er dennoch nicht der Strafe und dem mehrfachen Schadenersatz; um so mehr nun bei andern Sünden! Daher laß dir die Aufschiebungszeit als Beute zu Nutze kommen, so lange du noch Tag für Tag zahlen kannst, was du dem Schöpfer schuldig bist; schiebe nicht dein Tagewerk von heute auf morgen, es könnte dir morgen zu schwer fallen, und du müßtest sein Schuldner bleiben. Noch

ראוי לך לחשב עם נפשך על מה שחננך האלהים מהבנתך אותו ואת תורתו, ומה שנתן לך מן הכח והיכולת לפרוע מה שאתה חייב לו, ועשה בזה מה שיצא אל נבול המעשה ממך, ויבא לך כי אתה נתבע בכל זה, ובא עליו לידי חשבון, כ"ש עת המפך הטובות אליך מאת הבורא, וראוי לך להשתדל בכל כחך ותפרכך בכל יכולתך לפרעו ולהשוות מעשיך לחכמתך והכרתך עם השתדלותך, והותר כל טרחך לעשות כפי חכמתך, ואל תתנהג במותר עולמך מן תלאה לשלם חובות תורתך, שהאל ית' נתן לאדם מן הכח כפי צרכו לתורתו ולעולמו, ומי שהוציא ממנו מאומה במותרים אשר יתכן לעמוד זילתם יפקדנו בעת הצורך אליו בדברי הצריכים, ואל תתלה עצמך בלוי ואולי ותאמר לו הנעתי למעלה כך וכך מן הממון והחכמה הייתי משלם כל מה שאני חייב מן העבודה לבורא ית' יהדומה לזה מן הדברים כי הם דברי כזבים, יתעה מי שיתלה עצמו בהם ויפול מי שנשען עליהם, וזאת היא הגדולה שבתעות בעלי המשכון, אשר זכרתי לך בשער הבטחון, השמר לך מן תקחנה למענה לך ולאמתלא, כי אתה בזה ככל חוטא שיטעון בה, וכבר ידעת שאינה מצלת אותו מן העונש, כמו שאמר שלמה ע"ה על הגנב (עטלו) לא יבוז לגנב למלא נפשו כי ירעב ונמצא ישלם שבעתים, אע"פ שדחקו נרא' וצרכו הביאו לקח ממון אחרים, לא נצל בזה מן העונש ותשלומי כפל, כל שכן שאר החטאים, ע"כ שים לך האריכות הזאת לשלל בעוד שתוכל לפרוע מה שאתה חייב בו לבורא יום יום, ואל תאחר מעשה יומך למחרתך, כן יכבד עליך לפרעו אם תגיע למחרת, ותהיה מנושיו

senschaften und Kenntnissbeobacht zu sein, wie geschrieben steht: „Wahrheit kaufe und gieb sie nicht hin.“ „Erwirb Weisheit, erwirb Vernunft;“ ferner: „Weisheit kaufen ist viel besser, als Gold;“ ferner: „Also erlerne Weisheit für deine Seele;“ ferner: „Bist du weise, du bist dir weise,“ das will sagen, die geistigen Eigenschaften, die gehören dir, die dir Niemand entreißen kann, wie es bei körperlichen Gütern der Fall ist. Sieh also, mein Bruder, welcher Unterschied zwischen diesen beiden Dingen, zwischen diesen beiden Angelegenheiten! Laß ab von den weltlichen Ueberflüssen, und bestrebe dich nur um das, was du für deine Zukunft benötigst. Sage nicht: „Es treffe mich, was den Thoren begegnet!“ da du nach Maßgabe deiner Erkenntniß zu rechnungsfähig bist, deine Strafe daher weit stärker ist, und die Abrechnung wegen deiner Gleichgiltigkeit weit genauer geschieht. Stütze dich also nicht auf Etwas, davon du kein Verdienst, und beruhige dich nicht mit einem Einwurfe, der wohl gegen dich, aber nicht von dir erhoben werden kann. Die Ausführung dieses Gegenstandes dürfte sich in die Länge ziehen; es ist aber genug, daß ich dich darauf aufmerksam gemacht und hingeleitet. Ueberdenke aber nach deiner Einsicht meine Worte, erwäge meine Winke, und forsche nach darüber in dem Buche Gottes (Thora) und den Worten unserer Lehrer, und es wird sich dir, mit Gottes Hilfe, ihre Klarheit ergeben aus der Schrift der Vernunft und der Tradition. Dreizehnten rechner der Mensch mit seiner Seele über seine Leistungen ab, darüber nämlich, daß seine Erkenntniß sein gottesdienstliches Streben überragt, und daß seine Kraft weiter reicht, als was er als Bezahlung an Gott für dessen Wohlthaten gegen ihn bietet. Er ist hierin einem Diener zu vergleichen, dem sein Herr einen Acker zur Besäung angewiesen, wozu er ihm auch den nöthigen Samen gegeben, der aber einen Theil nur zur Aussaat, den andern aber für sich verwendet. Als nun der Herr den Boden besichtigte, fand er ihn unbesät; darüber befragt, gestand der Diener seine Pflichtverletzung, worauf er mit ihm den Theil, den er angeblich zur Aussaat verwendete, verrechnete, denselben vom Ganzen abzog, den zweckdienlich verwendeten abrechnete, den andern Theil des Samens zurückforderte, und ihn zur Vergütung dessen zwang, was der Acker getragen haben würde. Sein Schmerz war also um so größer, sein Uebel doppelt. Ebenso, mein Bruder, gebührt es sich, daß du mit deiner

אמת קנה ואל תמכור, (כסו) קנה בינה, ואמר (סס טז) קנה חכמה מה טוב מחרוץ, ואמר (סס יד) כן דעה חכמה לנפשך, ואמר (סס ט) אם חכמת חכמת לך, כלומר שהקנינים הרוחניים הם שלך, לא ישלול אותם ממך וולתך כאשר יקרה בקנינים הגופניים, ראה אחי-מה בין שני הדברים ומה בין שני הענינים, ונראה ממותרות עולמך והשתדל במה שארצה צריך לו לאחריתך, ואל תאמר ימצאני מה שימצא הכסיל, כי אתה נתבע כפי הכרתך, ועונשך יותר חזק והחשבון על התעלמותך יותר מדוקדק, ואל תסמוך על דבר שאין לך בו זכות, ותנוח דעתך על מענה שהיא עליך ולא לך, והמאמר בהשלמת הענין הזה יארך, ודי לך ממני שהעירוריתך אליו והוריריתך עליו, וכפי תבונתך השתכל דברי והבן רמיזותי, וחקור עליהם בספר תורת האלהים ודברי רז"ל יראה לך צירורם מן הכתוב ומן המושכל ומן המקובל בעזרת האל, — והשלשה עשר חשבון האדם עם נפשו על מעשהו וריוספת הכרתו על השתדלותו בעבודת הבורא, והנעת יכלתו על מה שהוא משלם מחובות הבורא על טובותיו עליו, וימשל בזה אל עבד שנתן לו אדוניו אדמה לזרוע ונרתן הזרע כפי צרכי זרע קצתה והוציא שאר הזרע בצרכיו, וכאשר פקד אדוניו את האדמה, מצאה בלתי זרועה, וכששאלו על זה הודה בקצורו בענינה, וחשב עמו על מה שאמר כי זרע מן הזרע באדמה, ופקד הנזרע ממנה וחשב על מה שעלה בו עד תכלית, ותבעו בשאר הזרע וחייבו לפרעו כל מה שהיתה האדמה עושה, ונדל מדיהו ונכפלה רעתו, וכן אחי

deiner Vernunft laß ab;“ und er beschreibt den Schmerz, der sich dabei einstellt: „Hast du deine Augen darauf gefehrt — und es ist nicht mehr.“ — Ein anderer Weiser lehrt uns und verweist uns auf das Streben, ausschließlich nach Speise und dem Nothwendigsten, indem er sagt: „Genießest du den Fleiß deiner Hände, Heil dir und dir ist wohl.“ So verlangte auch der Fromme von seinem Gotte, daß er ihm bezüglich der Nahrung genügend gebe, und von ihm Reichthum ferne halte, der zum Uebermäßigen bringt, und die Armuth, die zur Hintansetzung der Sitte und Lehre verleitet, indem er sagt: „Zweierlei verlangte ich von dir; Armuth und Reichthum gieb mir nicht, laß mich essen mein bescheidenes Brod u. s. f.“ Und ebenso finden wir, daß unser Erzvater Jakob von seinem Gotte seinen Bedarf verlangt, indem er sagt: „Und er giebt mir Brod zu essen und Kleidung anzulegen.“ So erwache denn, mein Bruder, und fleh, wie du nach etwas Mangelhaftem gestrebt und gesagt, nämlich deinen Körper in Stand zu erhalten, dessen Verbindung mit dir nicht andauert, sondern nur eine kurze Zeit währt, der unzertrennlich von Schmerz und nicht frei ist von Uufällen, so lange er an dir haftet: ist er übersatt, so erkrankt er; und hungert er, so wird er schwach und matt; kleidest du ihn übermäßig, so ekelt's ihm an, und lässest du ihn nackt, so fränkt er sich. Zudem hängt die Leitung seiner Gesundheit und Krankheit, über sein Leben und Tod nicht von deinem Willen ab, und untersteht es nicht dir; denn dieß Alles ist der Leitung deines Schöpfers überlassen. Und dann wo bleibt erst der Vorzug deiner Seele über deinen Körper, der Vorzug ihrer Welt vor der seinen, ihres Aufschwingens vor seinem Sinken, ihrer Geistigkeit vor seiner Körperlichkeit, ihrer Beständigkeit vor seiner Veränderlichkeit, ihrer Dauerhaftigkeit vor seiner Auflösbarkeit, ihrer Einfachheit vor seiner Zusammensetzung, ihrer subtilen Wesenheit vor seiner materiellen, ihrer Verständigkeit vor seiner Viehhheit, und ihrer Empfänglichkeit für gute Eigenschaften vor der seinen für tadelhafte? Und wendest du einen solchen Fleiß und eine solche Strebbarkeit auf das Gedeihen deines Körpers, trotz seiner Niedrigkeit und Tadelhaftigkeit, und trotz deiner Ohnmacht, ihm zu schaden oder zu nützen; wie bist du erst verpflichtet, Fleiß und Emsigkeit anzuwenden für das Gedeihen deiner edlen Seele, die dir bleibt, wo du beauftragt bist, ihre Angelegenheiten zu leiten, und auf ihre Vervollkommnung durch Aneignung von Wis-

מבינתך חדל, וספר מדוה הנמצא בו, באמרו (סס) התעייף עיניך בו ואיננו ונו', והורנו החכם האחד ואשר אחתנו על השתדלותנו בעניי המזון והספק בלבד, באמרו (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, וכן שאל החסיד מאלהיו לתת לו מן המזון די ספקו, ולהרחיק ממנו העושר המביא אל המותרים, והריש המביא אל אבדת המוסר והתורה, באמרו (כז' ל) שמים שאלתי מאתך ריש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חוקי ושאר הענין, וכמוהו מצאנו יעקב אבינו ע"ה שאל מאלהיו ספוקו, באמרו (זרחית כח) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, הלא תקיץ אחי ותראה חסרון מה שחרצת עליו, ומהרת אליו להעמיד גופך על ענינו אשר לא תתמיד לך חברתו כ"א זמן כועס, לא יפד ממנו צער, ולא ימלט מפנע בעוד התחברותך עמו, אם ישבע יחלה, ואם ירעב יחלש, ואם תלבישנו יותר מצרכו יקוץ, ואם רתניחנו עירום מצטער, ועוד שהנהגתו בבריאותו וחליו וחיייו ומותו איננה ברצונך ולא ברשותך, כי הכל להנהגת בוראך ית', ואיה יתרון נפשך על גופך, ומעלת עולמה על עולמו, ועלורתה מירידתו, ורוחניותה כגשמותו, ועמידתה מחליפתו, וקיומה מהפסדו, ופשיטותה מהרכבתו, ודלות עצמה מעביו, והבנתה מבהמותו, וקבולה המדות הטובות מקבולו המנונות, ואם אתה נוהג בחריצות הזאת והשתדלות הזאת בתקנת גופך עם פחיתותו ונגותו ועם חלישותך מהזיקו והועילו, כמה אתה חייב שתתנהג בו מן החריצות וההשתדלות בתקנת נפשך החשובה הנשארת לך, אשר צוית להנהיג ענינה ולעיי' בתקנות החכמות והבינות, כמו שכתוב (משלי כג)

fahrlässig zu sein, durch die (scheinbare) Fahrlässigkeit veranlaßt; denn vor deinem Gotte findet keine Gleichgültigkeit, Fahrlässigkeit und Vergessenheit statt. „Die Tage, ist ein Sprüchlein, sind Papierrollen; schreibet das hinein, was ihr wünschtet, daß es euch gedacht werde.“ Auch heißt es: „Seid nicht wie das Pferd, wie das vernunftlose Maulthier.“ Von dem, der in seiner Gleichgültigkeit beharrt, heißt es: „Auch graues Haar hat ihn befallen, und er ist unwissend.“ — Zwölften s rechne der Mensch seiner Seele vor, wie sein Herz ihm schlägt und pocht für das Weltliche und er nur dafür all seinen Fleiß, alle möglichen Kunstgriffe und seine letzte Kraft aufbietet, und erwäge mit ihr, wie geringfügig er gehandelt in den Angelegenheiten seiner Zukunft, wie er abgewichen vom Dienste Gottes; und er wird finden, daß der Gedanke an die Angelegenheiten dieser Welt ihm für den höchsten, und die Hoffnung darauf ihm für die erhabenste schien; daß von ihren Besizthümern ihm nichts genügt; daß er, wie das Feuer, nur um so mehr auflobert, je mehr Holz dazu kommt; daß sein Herz und sein Streben ihn nur zu ihnen hinziehen Tag und Nacht; daß er den nur für einen Freund hält, der ihm dazu hilft, und den nur für wahrhaft treu, der ihn dahin den Weg bahnt; wie er die Zeiten des Waareneinkaufes und Verkaufes entgegen harret, die Preise abwartet, und sich erkundigt ob die Waaren theurer oder billiger geworden, gestiegen oder gefallen sind in allen Enden der Welt; wie ihn nicht Hitze und Kälte, nicht Meeresstürme und längere Reisen durch Wüsten abhalten, weite Reisen zu machen, und dieß Alles weil er hofft, das Ziel zu erreichen, und doch hat er kein Ziel. Dazu ist es möglich, daß seine Mühe umsonst ist, und er nur den Schmerz, die Mühe und Plage davon hat; und gesetzt, daß er etwas von dem erlangt, das er erhofft, vielleicht wird er davon nichts mehr haben, als daß er es wird bewahren, verwalten und vor Unfällen in Acht nehmen müssen, bis es dem werden wird, für den es bestimmt, entweder beim Leben noch, wie geschrieben steht: „In der Hälfte seiner Tage wird er es verlassen,“ oder nach seinem Tode, wie es heißt: „Und sie lassen andern ihr Vermögen.“ — Es hat auch uns schon der Weise gewarnt vor dem eifrigen Streben nach Geld, wie geschrieben steht: „Strebe nicht reich zu werden, von dieser

בהעלמה ותרוף ההנחה בהנחה, כי אין לפני אלהיך העלמה ולא הנחה ולא שכחה, וכבר נאמר כי הימים מגילור כתבו בהם מה שתחפצו שיזכר לכם, ואמר ותהלים (נ) אל תהיו ככוס כפרד אין הבין, ונאמר במי שארך זמן התעלמותו (הוטעו) גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע, — והשנים עשר חשבון האדם עם נפשו בעת המית לבו וחריצותו על העולם בכל השתדלותו ותכלית תחבולותיו וסוף יכלתו, וישקול עמה בזותו בעניני אחריתו ועוה"ו (ס"ז ונטוהו) מעבודת אלהיו, ואז ימצא מחשבתו בעניני עולמו הרמה שבמחשבות, ותוחלתו בו הרמה שבתוחלות, כי לא יספיק לו ממיני קניניו מאומה אך הוא כאש כל אשר תוסיף עצים היא מוסיפה להבה, וכל לבו וכונתו מושכים אליו יומם ולילה, איננו חושב לאוהב אלא מי שיעזרהו עליו, ולא ריע נאמן אלא המישרהו אליו, ויצפה לעתות אצור המסחרים ועתי מכירתם, וצופה עניני השער וחיקר על יוקר הסחורות וזלותם ועלותם וירידתם בכל קצוי הארץ, ולא יעכבהו מלכת בדרכים הרחוקים חום ולא קור ואל סער הים ולא אורך הדרך במדברות, אך כל זה לתקותו שיגיע אל תכלית ואין תכלית לו, ואפשר שתהיה יגיעתו לריק, ולא עלה בידו כ"א הצער הארוך והטורח והעמל, ואם הגיע אל קצת מה שקנה, שמא לא יהיה לו ממנו כי אם שמירתו והנהגתו והצנעתו מן הפגעים, עד שיהיה למי שנגזר לו בו, אם בחייו, כמו שנאמר (ידמיה יז) בחצי ימי יעזבנו, או לאחר מותו, כמו שכתוב (תהלים כט) ועיבו לאחרים חילם, וכבר הזהירנו החכם מן החריצות וההשתדלות להרבות בממון, כמו שכתוב (משלי כג) אל תיגע להעשיר

Weisheit und Macht. Und ist er hierin ausdauernd, so wird der Schöpfer in seiner Bedrängnis ihn beruhigen, sein Herz vor jeder Furcht beschwichtigen, ihm aufthun die Pforten seiner Erkenntnis, ihm fund thun die Geheimnisse seiner Weisheit, seine Augen richten auf seinen Wandel und Wandel und ihm nicht sich selbst und seiner Macht überlassen, wie dieß in dem Psalm: „Gott ist mein Hirt, ich leide keinen Mangel,“ bis zu Ende ausgesprochen ist. Er erreicht jene hohe Stufe der Ueberfrommen, und den erhabenen Rang der Gerechten, wo er schauen wird ohne Auge, hören ohne Ohr, ohne Zunge sprechen, die Dinge ohne Sinn wahrnehmen, sie bemessen ohne Vergleichung, ihm nichts anerkennen in seinen Angelegenheiten, und er nichts mehr wählen, als das was Gott gewählt hat, seinen Willen an den Willen Gottes hängen, seine Liebe an dessen Liebe, ihm nur das lieb sein, was er liebt, und verachten was er verachtet. — Von einem solchen sagt der Weise: „Wohl dem Menschen, der mir gehorcht, an meiner Pforten weilet Tag für Tag;“ darauf: „Der mich findet, hat Leben gefunden und erlangt das Wohlwollen Gottes.“ Gilt es nicht, rechnet der Mensch mit seiner Seele über seine vergangenen Tage ab, ob er im Dienste Gottes oder im Dienste seines sinnlichen Triebes beschäftigt gewesen. Es scheint ihm das so, als hätte ihm der König Geld gegeben, es zu gewissen Ausgaben zu verwenden, indem er ihn gewarnt, ja nichts davon für etwas anders zu verausgaben, und ankündigt, daß er es bei Jahres Ende verrechnen, und ihm dabei nichts nachsehen werde; ist es da nicht von ihm nur vor-sichtig, daß er sich monatlich darüber Rechnung halte, um zu wissen, wie viel Geld ihm weggegangen, in was er es ausgegeben, damit er mit dem übrigen Geld in der noch übrigen Zeit vorsichtig umgehe, ehe plötzlich die Zeit der Abrechnung kommt, ohne daß er weiß, was er noch hat und was er auf sich hat?! Gleichermassen, mein Bruder, mußt du jeden Tag deine Seele nach Möglichkeit untersuchen, und mit ihr abrechnen wegen des Gottesdienstes, wozu du verpflichtet bist; und warest du in den bereits verflossenen Tagen darin nachlässig, so mußt du mindestens mit deiner Seele abrechnen bezüglich der Zeit, die noch übrig. Sei nicht gleichgültig, veranlaßt durch die (scheinbare) Gleichgültigkeit (Gottes), fahre nicht fort

und Romמותו וחכמתו ויכלתו, וכאשר יתמיד על זה, יניח הבורא לו מעצבו וירגיע לבו מפחדו, ויפתח לו שערי ידיעתו, ויגלה לו סודות חכמתו, וישים עיניו על הדרכתו והנהגתו, ולא יניחורו לעצמו וליכלתו כמו שאמר (סס נג) במזמור ה' רועי לא אחסר עד סופו, ויהיה במדרגה העליונה ממדרגות החסידים, ובמעלה הרמה ממעלות הצדיקים, ויראה מאין עין, וישמע מבלי אذن, וידבר בלי לשון, וירגיש בענינים מבלתי חושים, וישער בהם מבלעדי הקשה, איננו קץ במאומה מענינו, ולא בוחר ענין יותר מענין ממה שבחר הבורא, תולה רצונו ברצון הבורא, ואהבתו באהבתו, והנאהב אצלו מה שאהוב לו, והנמאס אליו מה שמאוס לו, ובכמותו אמר החכם (מסלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום, ואמר (סס) כי מוצאי מצא חיים ויפטר רצון מה, — והאחד עשר חשבון האדם עם נפשו על מה שעבר מימיו, אם התעסק בהם בעבודת אלהיו או בעבודת יצרו, וימשל בזה כאלו המלך נתן לו ממון להוציאו בפנים מאופני הוצאותיו, והזהירו שלא יוציא ממנו מאומה בזולתם, והודיעו כי יחשב אותו עליו ככלות שנתו ולא ימחול לו ממנו מאומה, האין מן הוריות לו שיחשב עם נפשו בסוף כל חדש וחדש מחדשי השנה, לדעת מה שהלך מן הממון ובמה הוציאו, ויהיה נזהר בשאר הממון ובשאר הזמן קודם שיפגעהו החשבון פתאום, והוא אינו יודע מה שיש לו ומה שיש עליו, ועל הדמיון הזה אחי צריך שתפקוד את נפשך אם תוכל בכל יום מימך, ותחשב עמה על עבודת האלהים שהיא חובה עליך בו, ואם התעלמת מזה מה שעבר מימך, אין פחור משתחשב עם נפשך במה שנשאר מהם, ואל תדלק אחר ההעלמה

zu hüten, seinem Dienste zuzueilen, und sich sein Wohlwollen und seine Liebe zu erwirken! Noch Eines. Bekanntlich putzen wir uns mit den besten Kleidern, so weit wir können, wenn wir unserem Könige, Fürsten, und den Großen unserer Zeit entgegen gehen, weil sie unser Aeußeres schauen, wie geschrieben steht: „Denn es war nicht zu kommen in das Thor des Königs in einem Sackkleide;“ ferner: „Und Pharaoh schickte und ließ den Josef rufen, und man holte ihn aus der Grube, und er schor sich ab, und wechselte seine Kleider:“ also sind wir auch verpflichtet, uns bezüglich des Gottesdienstes vor Gott zu zieren, in unserm Aeußeren und unserem Inneren, weil er stets auf beide gleich schaut. Würden wir uns vorstellen können, daß die Könige das Verborgene unserer Gedanken eben so schauen, wie sie das Sichtbare an unserm Körper sehen, so würden wir nicht gezögert haben, unser Inneres zu zieren, wie sie es von uns wollen. Bemerkst du doch, daß den meisten Menschen, die Ursache ihres Strebens, die Wissenschaften zu lernen und zu lehren keine andere ist, als sich damit vor Königen erheben zu können, und ebenso verhält es sich bei der Beobachtung vieler Geseze, da das Volk das Gesez des Königs beobachten muß — Gott ist dessen um so würdiger, daher es uns mehr Pflicht ist, in seinem Dienste die Gedanken, Herzen und Glieder zu zieren, da er sie schaut, und sie beständig sieht, und nicht durch das eine in dem andern gestört wird, wie geschrieben steht: „Ich, der Ewige, erforsche dein Herz und prüfe die Nieren;“ ferner: „An allen Orten sind die Augen Gottes;“ ferner: „die Augen Gottes sie streifen um die ganze Erde.“ Wegen der Furcht vor Gottes Allgegenwart sagt die Schrift: „Sei nicht vorschnell mit deinem Munde und dein Herz beeile sich nicht, ein Wort auszusprechen;“ ferner: „der Ewige schaut vom Himmel auf die Menschenkinder.“ — Sobald nun dieser Umstand in den Gedanken des Gläubigen eingekehrt, und dieser stets in seiner Seele darüber nachdenkt, so wird auch Gott in seinem Innern vorhanden sein, er wird ihn mit dem Auge seines Verstandes schauen, und wird ihn auch stets fürchten, ihn erheben, seine Thaten betrachten, sein Wirken in der Leitung seiner Geschöpfe untersuchen, das da Zeugniß giebt von

seiner Größe und Erhabenheit, seiner

לפניו ולהזהר מהמרורו ולמרהר לעבודתו ולסבב רצונו ואהבתו, ועוד כי מן הידוע אצלנו שאנו מתפשטים במבחר מה שנוכל עליו מן המלבושים, בצאתנו לקראת מלכינו ושרינו וגדולי דורנו, מפני שהם משקיפים על גלויינו, כמו שאמר (חסתר ד) כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, ואמר (נדרשית מל) וישלח פרעה ויקרא את יוסף וירצוהו מן הבור ויגלה ויחלף שמלותיו, וכפי זה אנו חייבים להתקשט בעבודת האלהים בנראנו ובנסתרנו לאלהים, מפני השקפתו עליהם בשוה תדיר, ואלוהיינו מעלים בלבנו כי השקפת המלכים על הנסתר ממצפונינו בהשקפתם על הנראה מגופינו, לא היינו מתעכבים לקשט מצפונינו כדצונם ממנו, הלא תראה כי רוב ב"א אין עלת השתדלותם ללמוד החכמות וללמדם, אלא להתגדל בהם אצל המלכים בלבד, וכן בהרבה מעניני התורות, כי עם הארץ מקצנים על דת מלכם, והאל יתברך יורר ראוי לו ויותר חובה עלינו להתקשט בעבודתו במצפונים ובלבבות ובאברים, להשקפתו עליהם וראותו אותם תמיד לא יטרידנו דבר מדבר, כמו שאמר הכתוב (יהמיה יז) אני ה' חוקר לב בוחן כליות, ואמר (משלי טו) בבל מקום עיני ה', (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, ואמר הכתוב בענין היראה מהשקפת הבורא, (קהלת ה) אל תבהל על סך ולבך אל ימהר להוציא דבר וגו' ואמר (תהלים יד) ה' משמים השקיף על ב"א, וכאשר יהיה הענין הזה שבאל רעיון המאמין תמיד, ויחשוב המאמין תדיר עם נפשו עליו, יהיה הבורא יתמצא עמו במצפוניו, יראהו בעין שכלו ויהיה יראה אותות מידו ומרוממו, ובוחר במעשיו וחוקר מעליו בהנהגת בראיותיו, המעידות על גדולתו

an die Hand gegeben und ihn dir überlassen, darauf Niemand, außer ihm, achtet; betest du nun so, wie es Gott befohlen, so hast du der Verpflichtung des Vertrauens genügt und Gott nimmt es wohlgefällig von dir an; meinst du es aber in Herz und Mund nicht aufrichtig, so wirst du denen gleich gehalten, die in seinem Vertrauen ihn hintergehen, von denen die Schrift sagt: „Denn sie sind ein verkehrtes Geschlecht, Kinder, bei denen kein Glaube.“ Von den Gläubigen hingegen, die nach Recht und Gebühr verfahren, heißt es: „Meine Augen sind auf die Treuen im Lande gerichtet u. s. w.“ — Uebet er eine von den äußern Pflichten aus, wie die Pflicht der Laubhütte: des Palmzweiges und der übrigen, die wir in diesem Abschnitte erwähnt, so ist er vor *Allem*, ehe er sie ausübt, verpflichtet, die Absicht auf Gott zu richten, damit die Wurzel seiner That die sei, dem Gebote, Gott zu gehorchen, ihn zu erheben, zu verherrlichen, ihm zu danken, und ihn ob seiner großen Wohlthaten und vielen Liebesbezeugungen zu preisen, damit er *Anfang*, *während* und zu *Ende* der That immer das Ziel und die Absicht erreicht haben soll, dem Wohlwollen näher gebracht und von seinem Unwillen fern gehalten zu sein, wie *David* sagte: „Deinen Willen zu vollführen, wünschte ich.“ Er nehme hier stets das Gleichniß von dem Könige, das ich diesen Abrechnungsfällen vorausgeschickt, auf, und bewahre es im Herzen, dann wird sich mit Gottes Hilfe die Rüstigkeit zur Ausübung gottesdienstlicher Handlungen in seinen Gliedern einfinden, wie wir die Worte *David's* zuvor angewendet: „Ich rechnete meinen Wegen nach, und ich kehrte meine Füße deinen Zeugnissen zu; ich eilte und säumte nicht u. s. w.“ *Behalten*, bedenke der Mensch mit seiner Seele, daß der Schöpfer das Offenkundige wie das Verborgene bei ihm schaut und kennt, daß er ihn sieht, all sein Thun gedenkt, und Alles, was ihm Gutes oder Schlechtes in die Gedanken fährt; und er wird sich dann vor ihm fürchten und sich bestreben, sein Aeußeres, wie sein Inneres vor Gott zu verbessern. Er nehme an, es schaue ein Mensch auf ihn, und beobachte stets seine Bewegungen alle; wäre es dann billig, etwas zu thun, woran dieser Mensch Mißfallen hat? nun um so weniger vor dem Schöpfer, der da auf ihn schaut; wie ist er da nicht erst verpflichtet, vor ihm schamroth zu werden, sich vor jeder Widerspänstigkeit

ברשותך אל ישקיף עליה וולתו, ואלו תתפלל אותה כמו שצוה הבורא ית', יצאת ידי חובת האמונה ויקבלנה ממך הבורא, ואם לא תהיה נאמן בה בלבך ובלשונך, תהיה בחזקת הקובעים אותו באמונתו, ואמר הכתוב בהם (דברים לז) כי דור תהפוכות המה בנים לא אמן בם, ואמר באנשי האמונות הנוהגים בהם כמשפטם וכדיניהם (הכלים קל) עיני בנאמני ארץ וגו', ואם יעשה מחבורת הנופות מאימה כסוכה וכלולב ושאר מה שזכרנו בחלק הזה, חייב להקדים כונת הלב לאלהים קודם שיעשנה, כדי שיהיה שורש מעשהו לשמוע למצות הבורא, לנדלו ולרוממו ולהודות לו ולשבחו על גודל טובותיו ורוב חסדיו עליו, ויגיע בה אל קץ נבוליה בתחלת המעשה ובאמצעיתו, ובסופו יראה מהאל וחפץ במה שיגיע לרצונו וירחיק מקצפו, כמ"ש דוד ע"ה (סס) לעשות רצונך אלהי חפצתי, וישא נפשו בזח על ההקשה אשר קדמתי בתחלת הפנים האלה מדבר המלך, ויהיה על לבו תמיד, ואז ימצא הריצות מאבריו למעשה העבודה בע"ה, כמו שהקדמנו מדברי דוד ע"ה (סס קיע) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך חשרתי ולא התמהמתי וגו', — והעשירי חשבון האדם עם נפשו בהשקפת הבורא על גגלחו ונסתרו, ושהוא רואה אותו וזיכר כל מעשיו ומה שעובר על לבו מן המחשבות הטובות והרעות, ויהיה מפחד תמיד ממנו ומשתדל לתקן גגלחו ונסתרו לאלהים ית', וימשל בזה אלו חיה משקיף עליו אדם ושומר תנועותיו תמיד, הנכון היה לו לעשות דבר מה שמיאס האדם ההוא, כ"ש שיהיה בוראו המשקיף עליו, כמה הוא חייב להכלם ולהתבושש

thun, woran dieser Mensch Mißfallen hat? nun um so weniger vor dem Schöpfer, der da auf ihn schaut; wie ist er da nicht erst verpflichtet, vor ihm schamroth zu werden, sich vor jeder Widerspänstigkeit

das Aufgehen der Seele in Gott, indem sie sich vor ihm demüthigt, sich zu ihrem Schöpfer erhebt, seinen Namen lobt und preist, und ihre Angelegenheiten ihm überläßt. Weil es aber dann Aufgabe der Seele wäre, dieß Alles ohne Verbindung und Zusammenhang zu erwähnen, so haben unsere Lehrer die Gegenstände niedergeschrieben, deren die meisten der Menschenklassen bedürfen, deren Nothwendigkeit von Gott eingesehen wird, daher sie sich auch darob demüthigen werden; und dieß ist das Bewandniß der Gebete bezüglich ihrer Ordnung und Einführung, auf daß die Seele ihren Schöpfer empfangen, und sich nicht zu scheuen brauche, vor ihm hinzufallen, und damit, indem sie die Gebete in ihrem Herzen ordnet, auch ihre Demüthigung und Ergebenheit vor Gott sich zeige. Weil aber der Herzensgedanke sehr wandelbar und wegen der schnell auf einander folgenden Vorstellungen der Seele unbeständig ist, so würde es uns auch schwer gefallen sein, die Gegenstände des Gebetes selber zu ordnen, so haben unsere Lehrer sie in bestimmten Worten eingeführt, die der Mensch in der Ordnung vorzutragen hat, da der Gedanke der Seele dem Sage folgt, und der Rede sich anschließt. Die Gebete bestehen nun aus Wort und Inhalt. Die Worte haben des Inhaltes nöthig, aber der Inhalt hat der Rede nicht nöthig, wenn es nur möglich, ihn im Herzen zu ordnen, was unsere eigentliche Andacht ist, und worauf unser Streben beruht. Siehst du doch, was unsere Lehrer sagen: „Im bringenden Falle denke der Unreine das Gebet im Herzen, und verrichte weder das Vor- noch das Nachgebet;“ auch haben sie es erlaubt, sich in den Gegenständen der Gebete kürzer fassen zu dürfen. Darum bringe, mein Bruder, den Inhalt deines Gebetes zuerst in's Reine in deinem Herzen, bringe ihn in Einklang mit deiner Rede, hab' nur die eine Absicht auf Gott, enthalte deinen Körper von jeder Bewegung, halte Sinn und Gedanke gebannt, daß er sich während des Gebetes mit irgend einer weltlichen Angelegenheit befaßt. Stelle dir vor, wie du es deinem König gegenüber anstelltest, wenn du dich anschickst, ihm zu danken, ihn zu preisen und seine Wohlthaten zu beschreiben, und doch kennt er dein Inneres nicht; nun erst dem Schöpfer gegenüber, der das Aeußere wie das Innere, das Verborgene, wie das Sichtbare bei dir kennt! — Sonderbar ist es, daß das Gebet ein dir von Gott anvertrautes Gut ist, da er dir den Inhalt

האלהים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה ושבחה והודאתה לשמו והשלכת כל יהביה עליו, ולפי שהוא קשה על הנפש לזכור כל זה בלי חבור וסדר, כתבו רז"ל הענינים שצריכים להם רוב כתות ב"א נראה חסרונם בהם אל אלהים וכניעתם בעבורם, והם עניני התפלה על סדר ותקון שתקבל בה הנפש פני בוראה ולא תבוש בהתנפלה, ויראה ממנה בסדרה מעניני התפלה בלבה הכניעה והשפלות לאלהים, ולפי שהיתה מחשבת הלב מרהפכת הרבה, ואין לה קימה למהירות עבוד ההרהורים על הנפש, היה קשה עליה לסדר עניני התפלה מעצמה, תקנו אותם רז"ל במלים מתוקנים וסדרם האדם בלשונו, מפני שמחשבת הנפש הולכת אחר המאמר ונמשכת אל הדבור, והיתה התפלה מלור וענינים, והמלות צריכות אל ענין, והענין אינו צריך אל הדביר כשאפשר לסדרו בלב אשר הוא עיקר כונתו ועליו משען מנמתנו, הלא תראה מה שארז"ל בעת הדחק, בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה, והתירו לקצר בעניני התפלה בתפלה קצרה, על כן תקן אחי ענין תפלתך בלבך והשיהו עם דבורך וכיון כהם כוננה אחת לאלהים, ופנה גופך מכל תנועותיך וקשור חושיך ורעיוניך מהרעם בדבר מדברי העולם עם התפלה. הקשה במה שארמה עושה למלכך כשאתה מתעסק בהודאתו ושבחו וספור טובותיו עם סכלותו במצפונך, כ"ש הבורא ית', המשקיף על גלוייך ומצפונך ונסתרך ונראה, ומן התימה שהתפלה אצלך אמינה הבורא ופקדונו, כי מסר בידך ענינה ונתנה

Inhalte des Gebetes beschäftigt ist, dessen Gebet ist ein Körper ohne Geist, eine Schale ohne Kern, da sein Körper nur während des Gebetes anwesend war, sein Herz aber fern. Hierüber sagt die Schrift: „Daher, weil dieses Volk sich nähert mit seinem Munde und mit seinen Lippen mich ehrt, sein Herz aber hält fern von mir u. s. w.“ Es ist dieß hier gleich einem Diener, der, als sein Herr nach Hause gekommen, seiner Frau und seinen Hausleuten den Auftrag gegeben hatte, ihm Ehre zu erweisen und seine Bedürfnisse alle zu versorgen, während er in Unterhaltung und Lustbarkeit sich ergangen ist, und es unterlassen hat, selbst die Dienste für ihn zu verrichten, gegen ihn ehrerbietig sich zu zeigen und zu thun, was ihm zusteht und gebührt; darüber gerieth nun der Herr in Zorn, nahm die Ehrenbezeugung und Dienstergebenheit nicht an, sondern wies alles in seinem Beisein zurück. Und so ist es beim Betenden. Wenn sein Herz und Inneres nicht erfüllt ist vom Inhalte des Gebetes, so nimmt Gott das Gebet seiner Glieder und die Zungenbewegung nicht an. Du siehst ja, was wir am Schlusse unseres Gebetes sagen: „Es seien dir gefällig die Worte meines Mundes und die Gedanken meines Herzens vor dir!“ Wenn aber der Mensch an irgend einen (erlaubten oder unerlaubten) weltlichen Gegenstand denkt, und nun sein Gebet schließt und sagt: „Und die Gedanken meines Herzens vor dir,“ so ist dieß doch sehr schändlich, daß er vorgibt, mit Gott aus dem Herzen und Innern gesprochen zu haben, während sein Herz nicht dabei war, und von ihm noch verlangt, es wohlgefällig anzunehmen. Er gleicht dem, von dem es heißt: „Wie ein Volk, das Milde geübt.“ Auch unsere Alten sagen: „Der Mensch lege einen Maßstab an sich: kann er sein Herz zur Andacht stimmen, so bete er; wo nicht, dann bete er nicht.“ So sagte auch Rabbi Eliezer zu seinen Schülern vor seinem Hinscheiden, unter andern Verhaltensregeln: „Und wenn ihr betet, so wisset, vor wem ihr betet;“ Bereite dich deinem Gotte entgegen,“ sagt die Schrift. So sagen unsere Lehrer: „Mache dein Gebet nicht zu etwas bloß Herkömmlichen (Stetigen), sondern es sei Gnade und Erbarmen erslehend von Gott,“ mit den Worten der Schrift: „Wenn schmachtet meine Seele in mir;“ ferner: „Erheben wir unser Herz mit den Händen zu Gott im Himmel.“ Nun mußt du wissen, mein Bruder, daß unter Gebet wir nichts anders meinen, als

בלשונו ולבו טרוד בזולת ענין התפלה, תהיה תפלתו נוף בלא רוח וקליפה בלי לב, מפני שנופו נמצא ולבו בל עמו עת תפלתו, ובכמהו אמר הכתוב (יטציה כט) יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבודני ולבו רחוק ממני, ומשלו זה עוד לעבד שבא אדוניו לביתו וצוה אשתו ובני ביתו לכבדו ולעשות כל אודותיו. והלך לו הוא והתעסק בשמחה ובשחוק, ונמנע מעבוד אורו בעצמו ומהשרתו בכבודו ולעשות מה שהיה ראוי לו, וקצף עליו אדוניו ולא קבל כבודו ועבודתו והשיב הכל בפניו, וכן המתפלל כשיהיה לבו ומצפוני ריק מענין התפלה, לא יקבל האל ממנו תפלת אבריו ותנועת לשונו, הלא תראה מה שאנו אומרים בסוף תפלתנו יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו', וכשיהיה האדם חושב בשום דבר מדברי העולם כמותר או באסור, ואח"כ יחתום תפלתו ויאמר והגיון לבי לפניך, הלא זה ננאי גדול שיטעון שדבר עם אלהיו בלבו ובמצפוניו ולבו בל עמו, ושאל ממנו אח"כ לקבל אותה ולרצות בה ממנו, ודומה הוא למי שנאמר בו (סס נח) כנוי אשר צדקה עשה, ואחז"ל ימור אדם עצמו עם יכול לכיון ארץ לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל, ואמר ר' אלעזר בשעת פטירתו בכלל מה שצוה בו לתלמידיו, וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים, ואמר הכתוב (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל, וארז"ל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, ואמר (יונה ג) בהתעטף עלי נמשי, ואמר (איכה ג) נשאת לבבנו אל כפים אל אל בשמים. וראוי לך אחי שתדע כי כוננתנו בתפלה אינה כ"א כלות הנפש אל

lung, die für Gott bestimmt ist, muß nothwendiger Weise zu einer der drei Abtheilungen gehören, welche sind: 1) die Herzenspflichten, die wir in diesem Buche zu erörtern die Absicht haben; 2) die Pflichten, die dem Körper und Herzen zugleich zukommen, wie das Gebet, das Thora-Studium, die Lobpreisung Gottes, das wissenschaftliche Studium, die Empfehlung des Guten und die Warnung vor dem Bösen u. dgl.; 3) die Pflichten, die ausschließlich den Gliedern zukommen, wo das Herz gar keinen andern Einfluß hat, als daß er anfangs der That die Absicht auf Gott gerichtet hat, wie die Gebote von der Laubhütte, der Palmzweige, die Schaufäden, der Thürpfosten, der Beobachtung der Samst- und Feiertage, der Wohlthätigkeit und von dgl., wobei der Ausübende der Sache keinen Eintrag thut, wenn sein Herz mit einer andern Handlung beschäftigt ist. Bei den Pflichten des Herzens dagegen ist er verpflichtet, sein Herz aufzuräumen von allen weltlichen Gedanken und Zerstreuungen, und sein Herz und Inneres für diesen Augenblick einzig und allein Gott zu weihen und zu widmen, wie ein Pharisäer in seinem Gebete zu Gott gesprochen habe soll: „Mein Gott, der Kummer deinet halben, hat Kummer mir benommen, und die Sorg' um dich, hat entfernt von mir Sorgen,“ und so wird Gott sein Thun und Treiben wohlgefällig aufnehmen und ihm wohl wollen. Auf dergleichen Handlungen ist anzuwenden, was unsere Lehrer sagen: „Gebots- (erfüllungen) erfordern Absichtlichkeit.“ Hat er es zu thun mit einer Pflichterfüllung, die Herz und Glieder zugleich angeht, wie das Gebet und die Lobpreisung Gottes, so halte er seinen Körper ab von jeder Handlung, die das Dies- oder Jenseits berührt, räume sein Herz auf von allen Gedanken, die im Gebete ihn stören könnten, nachdem er sich zuvor gereinigt und gewaschen hat, und allen Unrath und Schmutz und jeden üblen Geruch u. dgl. zu beseitigen gesucht hat. Er führe sich vor den Sinn, an wen seine Gedankenrichtung beim Gebete gehe, was er darin begehrt, und wie er, was Wort und Inhalt im Gebete betrifft, vor seinem Schöpfer spricht. Denn wisse, daß die Worte in der Sprache die Schale bilden, der Gedanke der Worte den Kern, das Gebet den Körper, die Andacht dabei Seele und Geist: wer da aber mit seiner Zunge betet, während sein Herz mit etwas anderem als dem

כשהוא עושה מהם מאומה, והוא שכל מעשה שהוא לאלהים איננו נמלט מאחד משלשה חלקים, אחד מהם הובות הלבבות בלבד, והם שכיננו לבארם בספר הזה, והחלק השני חובות הנופות והלבבות יחדיו, כמו התפלה ולמוד התורה והשבח והתחלה לאלהים ולמוד החכמה וצוות בטוב והזהיר מן הרע והדומה לזה, והחלק השלישי חובות האברים בלבד, אין הלב בהם שום הכנסה אלא הכוונה לאלהים בתחלת המעשה, כסוכה והלולב והציצית והמזוזה ושמירת השבתות והמועדים והצדקה, והדומה לזה ממה שלא יזיק העושה אותם טרוד לבו בזולת מעשהו, אך בחובות הלבבות חייב לפנות לבו מכל מחשבות העולם וטרדותיו, וליחד לבו ומצפוני לאלהים לבדו בעת ההיא, כמו שאמרו על אחד מן הפרושים שהיה אומר בתפלתו לאלהים, אלהי ינוני בעבורך בטל ממני היגונות, ודאגתי ממך הרחיקה מנפשי הדאגות ובזה יקבל האלהים מעשהו וירצהו, ובכמותם יתכן מה שארז"ל מצות צריכות כונה, ואם ותעסק במעשה מחובות הלבבות להאברים יחדיו כרתפלה וכשבח האלהים ית', יפנה גופו מכל מעשי העוה"ז והעוה"ב, ויפנה לבו מכל המחשבות המטרדות אותו מענין התפלה, אחר שינקה עצמו וירחיק מכל הטנופין והלכלוכין וירחק מכל ריח רע והדומה לזה, ואח"כ יעלה על לבואל מי מכוין בתפלתו ומרר (ס"ח ומתי) מבקש בה, ובמה מדבר לפני בוראו ממלות התפלה וענינה, ודע כיהמלות תהיינה בלשון בקליפה ודעין במלות כלב, והתפלה כגוף והעין כרוח (ס"ח) כי המלות תהיינה זלזון והענין זמלות וזלזול הפלה זגוף והענין זרוח, וכשיתפלל המתפלל

die Schale bilden, der Gedanke der Worte den Kern, das Gebet den Körper, die Andacht dabei Seele und Geist: wer da aber mit seiner Zunge betet, während sein Herz mit etwas anderem als dem

auch willsfähig für ihn zeigt und er ihm äußerlich aufrichtig und redlich erscheint — und doch braucht ein Mensch den andern und seine Hilfe. Wie soll nun erst dem Schöpfer, dessen alle Geschöpfe bedürfen, ohne daß er ihrer bedarf, oder Nutzen von ihnen hat, der ihre Herzen durchschaut und ihr verborgenstes Geheimniß; wie soll ihm das von uns gefallen, was unseren Freunden und Lieben nicht gefallen könnte, trotz dem sie nicht das Geheimniß unseres Herzens, den Trug und die Arglist, und die geringe Aufrichtigkeit unseres Herzens gegen sie kennen! Erwägt nun der Verständige diesen Umstand, so wird er vor dem Schöpfer schamroth, veredelt sein Inneres und richtet sein Herz ausschließlich auf Gott, indem er dessen Einheit anerkennt, und jedes seiner Gebote, jede seiner Lehren mit Eifer und Fleiß ausübt, wie David sagte: „Den Weg deiner Gebote laufe ich u. s. w.“

Neuntes führe der Mensch mit seiner Seele Rechnung bezüglich der verschiedenen gottesdienstlichen Handlungen. Er sei für sie — je nach ihrer Art — so eifrig, wie er eifrig ist, wenn er für seinen König etwas zu verrichten hat. Wenn dieser ihm nämlich irgend ein Geschäft überträgt, das körperliche Rührigkeit erfordert, so wird er es gewiß an Eifer und Anstrengung nicht fehlen lassen, die er daran setzen würde; betrifft es eine Uebersieferung, ein Nachdenken und ein Rathen, so wird er gewiß Herz und Sinn und Verstand und Vernunft zusammennehmen, um sich eifrig und theilnahmenvoll zu zeigen. Und will er ihn loben und ihm danken für das Gute, das er ihm gethan, und für die Gnade, die er ihm bewiesen, sei es in gebundener oder ungebundener Rede, schriftlich oder mündlich; so wird er nicht ermangeln, Eleganz, Schönerederei, Tropen, Gleichnisse, Wahrheit und Lüge, die sich nur schicklich von ihm anwenden lassen, ihm (dem Könige) unterzubringen und zu zeigen. Wäre es ihm möglich gewesen, es ihm zu zeigen durch seine Glieder, durch sein Inneres und Aeußeres, er würde es gethan haben; und hätte er Himmel und Erde, und alles was darauf, mit seiner Dankagung und seinem Lobe be-lasten können, wegen des Wunsches ihm seine gute Gefinnung zu zeigen, er würde es gethan haben, und doch, wie schwach, geringfügig ist der Mensch, und wie schnell sind seine Tage aus und zu Ende! So nun soll der Verständige in den gottesdienstlichen Handlungen sein, wenn er irgend eine von ihnen auszuüben hat. Denn jede Hand-

„Dieser wird sagen: Dem Ewigen gehöre ich.“ — Die Verschiedenheit ihres Werthes beim Schöpfer steht im geraden Verhältnisse mit der Verschiedenheit ihrer Vorzüglichkeit in ihrer Annäherung zu ihm und ihrer Dienstergebenheit gegen ihn. Halte daher mit deiner Seele Abrechnung darüber, mein Bruder! Neige dich hierin nicht deinem Triebe zu und gieb deinem Gelüste kein Gehör! Gebrauche da deine Ueberlegung, Verstand und Einsicht! Bedenke wohl, daß Gott auf deine innerliche Abrechnung schaut, darum sei deine Absicht nur sein Name und nimm es genau hierin um seiner Ehre willen und aus Scham, weil er auf dich schaut, wie geschrieben steht: „Der Ewige kennt die Gedanken der Menschen, daß sie eitel sind.“ **Achte** n s rechne der Mensch mit seiner Seele in dem ab, was er verpflichtet ist bezüglich seiner Herzensrichtung zu Gott. Die Herzensrichtung ist zweierlei Art: 1) die bezüglich der Einheit Gottes, wie wir dieß auseinander gesetzt Anfangs dieses Buches; 2) die Herzensrichtung auf Gott allein, wenn er irgend eine für das Jenseits bestimmte Handlung ausübt, pflichtgemäß oder freiwillig, wie wir dieß in der fünften Pforte dieses Buches erörtert. Die Einheit Gottes bedingt: daß er außer ihm keinen Gott anerkenne, ihm keine Gestalt, keine Veränderung, keine Fortbewegung, überhaupt keine körperlichen Eigenschaften, nichts Substantielles und Accidenzielles beimesse; daß er anerkenne, daß er **e i n i g** und keine Einheit der seinen gleiche, daß außer ihm kein Schöpfer, kein Bildner und wie die übrigen vortrefflichen Benennungen und erhabenen Eigenschaften gehen. Die Herzensrichtung bei einer Handlung für Gott bedingt wieder, daß ihn bei seinem Thun nur die Absicht für dessen großen Namen leite, nicht Liebe zu Menschenlob, nicht Hoffnung auf sie, nicht Furcht vor ihnen, oder um dieß oder jenseits Vortheile sich zuzuziehen und Nachtheile von sich abzuwenden; wie unsere Lehrer sagen: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn, um Lohn zu empfangen, sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem Herrn auch ohne die Absicht, ihren Lohn zu empfangen.“ — Beobachte doch, mein Bruder, wie die Menschen in ihrer Liebe verfahren. Bemerkst der Freund an seinem Freunde, daß er es mit ihm nicht aufrichtig meint (und um so mehr der Herr an seinem Diener); so wird er aufgebracht, will all sein Thun nicht mehr, wenn er sich

(מד) זה יאמר לה' אני ונו', והתחלפות ערכם אצל הבורא, כפי התחלפות מעלותם בהרבתם אליו ועבדם אותו, ע"כ חשוב עם נפשך על הענין הזה אחי, ואל תטה בו אחר יצרך ולא תסכים עם תאריך בהשתמשך במחשבתך ובינתך ושכלך בו, ותן אל לבך השקפת הבורא ית' על חשבונך במצפונך, ותהיה כוונתך בו לשמו ותדקדק בו לכבודו יתר מבשרתך מהשקפתו עליך בו, כמ"ש (תהלים לד) ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל, — והשמיני חשבון האדם עם נפשו במה שהוא חייב בו מיחוד לבו לאלהים ית', ויחוד הלב על שני פנים, אחד מהם יחוד הלב ביחוד האל, כאשר בארנו בתחלת הספר הזה, והשני יחוד הלב בעת שיעשה מאומה ממעשי העוה"ב חובה או רשות, לאלהים לבדו, כאשר בארנו בשער החמישי מן הספר הזה, ומתנאי יחוד האלהים שלא יהיה לו אלהים זולתו, ולא ייחס אליו צורה ולא תכונה ולא העתקה, ולא תאר מתארי הגופות ולא ענין מעניני העצם והמקרה, וידע שהוא אחד ואין אחד באחדותו, ולא בורא זולתו ולא יוצר בלעדיו, ושאר שמותיו הטובים ומדותיו העליונות, ומתנאי יחוד הלב במעשרה לאלהים, שלא יכוין במעשהו אלא לשמו הנדול, לא מאהבה לשבח ב"אזלא מתקיה להם ולא מיראה אותם, ולא למשוך תועלת ולדחור נזק בעולמו ובאחריתו, כמו שארז"ל אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל פרס, ובחון זה אחי במה שנוהגים בו בני אדם באהבתם, כי האוהב כשהוא מרגיש מאוהבו שאין לבו שלם עמו, כ"ש האדון מן העבד, יקצוף עליו ולא ירצה במעשהו אפילו

er an die Ueberlieferung der Thora und daß sie ihm auf das aufmerksam macht, was ihm das Wohlgefallen oder den Hohn Gottes zuziehen könne; so wird er gewiß alle Seiten seines Körpers und seine Seelenkräfte dazu anwenden, was ihm die Gunst in den Augen seines Herrn verschaffen, ihn demselben näher bringen und die Decke der Unwissenheit von ihm abziehen kann; er wird anlegen das Gewand der Furcht und der Scham vor ihm, der Liebe zu ihm und des Strebens nach dem, woran er Gefallen hat; wo dann ihm von Gott die größten Wohlthaten und die hellsten Lichter zukommen, wie geschrieben steht: „Ewiger! im Lichte deines Antlitzes wandeln sie;“ ferner: „Der Ewige lasse dein Antlitz dir leuchten und sei dir gnädig.“ Es ist die Hauptsache, daß er die Bedingungen der Dienstbarkeit erfülle, und mit ganzem und aufrichtigem Herzen die Herrschaft Gottes allein anerkenne, wodurch seine Liebe zu Gott und Gottes Liebe zu ihm eine vollkommene wird, wie geschrieben steht: „Den Ewigen hast du heute anerkannt, und der Ewige hat dich heute anerkannt;“ darauf: „Daß er dich mache zum Höchsten;“ ferner: „Und alle Völker der Erde werden sehen, daß der Name des Ewigen genannt ist über dich, und werden sich vor dir fürchten.“ Die Ursache ist, weil bekanntlich das Ansehen und die Würde eines Dieners bei den Menschen nach Maßgabe des Ansehens seines Herrn bei andern Herren, und je nach dem Wohlgefallen, das der Herr an ihm hat, und vermöge seiner nahen Stellung zu demselben sich geltend macht; weil nun der Name Gottes als der größte und höchste unter allen Völkern ist, wie es heißt: „Denn von Sonnenaufgang bis Sonnenuntergang ist groß mein Name unter den Völkern,“ und unter allen Völkern das Volk Israel ihm am nächsten stand, und zu seinem Dienste bestimmt war, so sollte auch demgemäß mit Fug und Recht unsere Würde und unser Ansehen höher als die der andern Völker sein. „Weil Gottes Name über dich genannt ist,“ deshalb heißen wir auch: „Volk Gottes,“ „Priester Gottes,“ „Diener Gottes,“ „Knechte Gottes,“ „Kinder Gottes,“ u. dgl. Bezeichnungen der Liebe und Bevorzugung mehr; aber fürchten sie dich, aus Ehrerbietung und Furcht vor Gott, wie geschrieben steht: „Wer wird dich nicht fürchten König der Völker?“ und wie die Schrift bezüglich dessen sagt, was wir in Zukunft erlangen werden, nämlich: die Annäherung zum Schöpfer und die ausschließliche Hingebung in seinen Dienst:

מה שיש בורצון אלהיו ומה שיקציפנו עליו, משתמש בכל פנות גופו וכחות נפשו במה שימצא בו חן בעיני אדוניו ויקריבהו אליו, ויסיר מסר הסכלות בו מעליו, וילבש כסורת המורה והכשת ממנו והאהבה בו והחפץ במה שהוא רוצה, ואז יבואו ההטובות הגדולות והאורים הגדולים מהאלהים, כמו שכתוב (סס פט) ה' באור פניך יהלכון, ואמר (נמדנר ו) יאר ה' פניו אליך ויחנך, ועיסר הכל בהשלמתו תנאי העבודת, וביחדו אלהיו באדנות בלב שלם ונאמן, ובזה תהיה אהבתו באלהיו שלמה ואהבת אלהיו בו, כמו שאמר הכתוב (דנדיס כו) את ה' האמרת היום, וה' האמירך היום, ואמר (סס) ולתתך עליון, ואמר (סס כט) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, והטעם בזה כי ידוע שגדולת העבד ויקר מעלתו אצל בני אדם, הם כפי גדולת אדוניו בין האדונים וכפי בחירת האדון בו והקרבתו אותו, ולפי ששם הבורא ית' גדול ועליון על כל עליונים אצל כל הגוים, כמו שכתוב (מלאכי ה) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים, והיה הקרוב אליו בכל העמים והמיוחד בעבודתו מהם עם בני ישראל, היה בדין שתהיה מעלתו ותפארתו על שאר העמים כפי זה, וטעם כי שם ה' נקרא עליך, הוא שקראנו עם ה' ועם האלהים ובהני ה' ומשרתי ה' ועבדי ה' ובני ה', והדומה לזה ממלות הסגולה והבחירה, אבל ויראו ממך הוא לכבוד הבורא ומיראו, כמו שכתוב (ירמיה י) מי לא ייראך מלך הגוים, וכמו שאמר הכתוב במה שאנו עתידים להגיע אליו מהתקרב אל הבורא והתיחדו בעבודתו, (יטעיס

sagte einer der Diener zu ihm, „der du die Gebote des Königs unbeachtet lässest, fürchtest du nicht, daß einer von uns gegen dich eben so handeln wie du handelst, und das Gebot des Königs bezüglich der Achtlosigkeit auf dich übertreten werde, wie du es gegen uns übertreten, wo du dann in diesen großen Strom fallen und einen üblen Tod sterben würdest! Kehre reuig von deinem Irrthume zurück und bitte um Verzeihung, da der König uns den Auftrag gegeben, daß wir auch fahrlässig in der Wachsamkeit über dich sein sollen, wenn du sein Gebot in Bezug auf uns vernachlässigen wirst.“ Er wachte nun von seiner lethargie auf und kam von seinem Irrthume ab. — Denk' dir nun auch, mein Bruder, den Fall, es hätte eines deiner Glieder das göttliche Gebot in Bezug auf dich übertreten, während du dich seiner bedienen wolltest! Weißt du doch, daß Gott in seiner Thora bedungen, daß Alles in der Welt deiner Gewalt und deinem Willen untersteht, wenn du ihm dienest, dagegen Alles deinen Willen unberücksichtigt lassen werde, wenn du seinem Worte und Geheiß zuwider handelst wirst, wie dieß deutlich auseinander gesetzt ist in dem Abschnitte **אם באה קוֹת** und an andern Orten. Sieh **ענת** halte der Mensch mit seiner Seele von Gott Abrechnung bezüglich des Dienstverhältnisses, daß er nämlich auf sich die Verpflichtungen, die die Herrschaft Gottes für ihn hat, nehme, die wir meistens in der dritten Pforte dieses Buches erwähnt, wo sie der Leser suche. Er halte mit seiner Seele darüber Abrechnung, sobald er die Wohlthaten Gottes erkennt, indem dieser Alles bereitet, was zu seinem Nutzen, sich seiner erbarmt, ihn stets versorgt, mit Allem, was er von Speise braucht, ihm nicht wegen seiner schwachen Erkenntnißkraft, die Leitung seiner Angelegenheiten überläßt, und ihn bevorzugt hat mit Weisheit, Verstand und Vernunft, auf daß er dadurch seine Angelegenheiten leiten und erkennen könne seine Pflichten gegen Gott, wie David sagte: „Dein Knecht bin ich — denn du gabst Einsicht mir.“ — Nimmt der Diener von seinem Herrn Zeichen seiner außerordentlichen Güte an Geist und Leib und allen seinen Bewegungen wahr, wie er stets auf ihn steht, sein Aeußeres und Inneres kennt, alle seine Bewegungen beobachtet, an seine Bande sie knüpft und beherrscht, wie er nur prüft und versucht, wenn er ihm den Gebrauch seiner Glieder erlaubt, und ihm gestattet hat, seine Gedanken auf seine guten und schlechten Triebe zu richten; denkt

der König, der du die Gebote des Königs unbeachtet lässest, fürchtest du nicht, daß einer von uns gegen dich eben so handeln wie du handelst, und das Gebot des Königs bezüglich der Achtlosigkeit auf dich übertreten werde, wie du es gegen uns übertreten, wo du dann in diesen großen Strom fallen und einen üblen Tod sterben würdest! Kehre reuig von deinem Irrthume zurück und bitte um Verzeihung, da der König uns den Auftrag gegeben, daß wir auch fahrlässig in der Wachsamkeit über dich sein sollen, wenn du sein Gebot in Bezug auf uns vernachlässigen wirst.“ Er wachte nun von seiner lethargie auf und kam von seinem Irrthume ab. — Denk' dir nun auch, mein Bruder, den Fall, es hätte eines deiner Glieder das göttliche Gebot in Bezug auf dich übertreten, während du dich seiner bedienen wolltest! Weißt du doch, daß Gott in seiner Thora bedungen, daß Alles in der Welt deiner Gewalt und deinem Willen untersteht, wenn du ihm dienest, dagegen Alles deinen Willen unberücksichtigt lassen werde, wenn du seinem Worte und Geheiß zuwider handelst wirst, wie dieß deutlich auseinander gesetzt ist in dem Abschnitte **אם באה קוֹת** und an andern Orten. Sieh **ענת** halte der Mensch mit seiner Seele von Gott Abrechnung bezüglich des Dienstverhältnisses, daß er nämlich auf sich die Verpflichtungen, die die Herrschaft Gottes für ihn hat, nehme, die wir meistens in der dritten Pforte dieses Buches erwähnt, wo sie der Leser suche. Er halte mit seiner Seele darüber Abrechnung, sobald er die Wohlthaten Gottes erkennt, indem dieser Alles bereitet, was zu seinem Nutzen, sich seiner erbarmt, ihn stets versorgt, mit Allem, was er von Speise braucht, ihm nicht wegen seiner schwachen Erkenntnißkraft, die Leitung seiner Angelegenheiten überläßt, und ihn bevorzugt hat mit Weisheit, Verstand und Vernunft, auf daß er dadurch seine Angelegenheiten leiten und erkennen könne seine Pflichten gegen Gott, wie David sagte: „Dein Knecht bin ich — denn du gabst Einsicht mir.“ — Nimmt der Diener von seinem Herrn Zeichen seiner außerordentlichen Güte an Geist und Leib und allen seinen Bewegungen wahr, wie er stets auf ihn steht, sein Aeußeres und Inneres kennt, alle seine Bewegungen beobachtet, an seine Bande sie knüpft und beherrscht, wie er nur prüft und versucht, wenn er ihm den Gebrauch seiner Glieder erlaubt, und ihm gestattet hat, seine Gedanken auf seine guten und schlechten Triebe zu richten; denkt

und Fehlerhaftigkeit in dieser Sache ein!? Dieß gleicht ganz dem Verfahren, von dem es heißt: „Und die Götter aus Silber, Gold, Kupfer und Eisen u. s. w. priefest du, den Gott aber, in dessen Hand dein Lebensodem, deß all' deine Wege sind, hast du nicht verherrlicht. — Sechstes, soll er mit seiner Seele Rechnung halten wenn er an seinen Anlagen bewerkst, daß sie sich dahin neigen, dem Schöpfer widerspänstig zu sein, seinen Bund zu zerstören, und überlege und führe sich vor den Sinn, daß Alles, was er mit seinen Sinnen von den Elementen der Welt, ihren Abweichungen, ihren Atomen und Conglomeraten, von dem, was über ihr, oder unter ihr, erfährt, daß Alles auf Gottes Geheiß und Wort da steht und den Bund mit Gott hält! Hat er je gesehen, daß eines derselben aus dem Bunde der Gottesdienstlichkeit getreten wäre, oder seinem Worte zuwider gehandelt und den Bund mit ihm gebrochen hätte?! Und hätten wir uns auch so vergessen, zu meinen, daß eines von ihnen den Bund Gottes übertreten, und seine Natur verändert hätte, daß z. B. die Erde aus der Mitte gerückt wäre, die Meereswasser ausgetreten und über ihre Gränzen gegangen wären und die Oberfläche der Erde bedeckt hätten; würde dann Jemand noch auf der Erde geblieben sein?! Noch sonderbarer würde es bei den menschlichen Gliedern sein, wenn sie den Bund Gottes mit dem Menschen verließen, und die Glieder, die zur Bewegung bestimmt, ruhen, oder die zur Ruhe bestimmten sich bewegen würden; oder wenn die Sinne ihm das nicht leisten würden, was sie ihm zu leisten angewiesen sind, so wäre sein Zusammenhang zerstört, die Zusammenfügung aufgelöst und sein Thun und Treiben hätte ein Ende. — Wie soll sich nun der Mensch nicht schämen, den Bund Gottes zu übertreten, in einer Welt, wo nie der Bund Gottes übertreten wird, und bei Helfern, die zu seinem Dienste verpflichtet sind und seine Angelegenheiten alle zu tragen — nämlich seine Glieder! — Folgendes Beispiel dürfte hierzu am nächsten liegen. Ein König befahl erst einer Abtheilung seiner Dienerschaft, daß sie einen seiner Fürsten mit aller Achtung über einen großen Strom, nach einem gewissen Ort und zu einer bestimmten Zeit bringen soll; dann aber beauftragte der König wieder den Fürsten, daß er für sie in einer gewissen Angelegenheit in einer bestimmten Zeit gewisse Dinge ausführe. Nun erfüllten die Diener dem Fürsten gegenüber die Befehle des Königs doch der Fürst ließ das außer Acht, was ihm der König in Bezug ihrer befohlen. „Fürst!

למעשה מי שנאמר בו (דניאל ה') ולאלהי כספא ודהבא נחשא ופרזלא ונומר, ולאלהא די נשמתי בדיה וכל ארחתי ליה לא הדרת, — והששי שיחשב בנפשו כשרוא מרניש במדותיו שהן נוטות להמרות הכורא ולהפר בריתו, ויחשב בנפשו ויעביר על לבו כל מה שהשיג בחושי משרשי העולם וענפיו ופשוטו ומורכבו ועליונו ותחתינו, שכולו עומד בדבר ה' ושומר ברית ה', האם ראה ממנו דבר יוצא מקשר עבודת האל'ית או שממרה דברו ומפר בריתו, ואלו היינו מעלים במחשבתנו שדבר מהם עבר ברית הכורא ונשרתנה טבעו, או שהארץ סרה מן האמצע ויצאו מי הים ועברו גבולם וכסו פני הארץ, ההיה אדם נשאר על פני האדמה, ויותר נפלא מזה בא'ברי האדם, אלו היו עוברים ברית הכורא כאדם וינחו אבריו הטבעים על התנועה או ינעו הנחשים מהם, או אם לא היו מניעים אליו ההושים מה שנצטוו להגיעו אליו, היה חבורו נפסד והרכבתו נתקרת ובטלה הנהגתו, והיאך לא יתבייש האדם לעבור ברית אלהי, בעולם שלא עבר ברית אלהים בו, ובעוזרים שחי'בם בעבודתו ופב'ל כל ענינו והם איבריו, והדמיון הקרוב בזה למלך שצוה כת אחת מעבדיו, להעביר אחד משריו נהר גדול בתכלית השמידה אל מקום ידוע ומן קצוב, ואח"כ צוה המלך לשר, לעשות להם בענין ההוא ובזמן ההוא דברים ידועים, וקיימו העבדים בשר מצות המלך, והתעלם השר ממה שצוהו בו המלך להם, ואמר לו אחד מן העבדים, השר המתעלם ממצות

להסיר עורונו ולבער סכלותו ולהאיר עיניו ולהקריבו אל רצון אלהיו, ותודיענו אמת בוראו ומה שהוא חייב לו אשר תשלם הצלתו בשני העולמים, כמו שכתוב (סס יט) תורת ה' תמימה משיבת נפשונו' פקודי ה' ישרים משמחי לב וגו', ויחשב בנפשו אלו היתה נעדרת ממנו אחר שהכיר מעלתה ואח"כ נודמן לו אדם שהועילו בה, ההיה רואה השתדלותו ויכולתו מספיקות. להשלים הודאתו ושבחיו על זה, וכ"ש הבורא המעיר בה והמפיק להבנתה והעוזר לו עליה, והמעט ממה שאנו חייבים לו מן ההודאה עליה, הוא שנרוץ להדבק בתורתו ונמרה לקבל מצותו והזהרתו, כמו שכתוב (סס קיט) חשתי ולא התמהמתי וגו', ואמר (סס) מה אהבתי תורתך, ואמר (סס) מה נמלצו לחכי אמרתך. — והחמישי שיחשב עם נפשו בהתאחרו מהבין ספר תורת האלהים, ומנוחת נפשו מבלתי עמוד על עניניו, ואינו עושה כן בספר שיגיעהו ממלך אם הוא מסופק בהבנתו מפני רדמות הכתיבה או המלות, או לעומק עניניו ודקותם והתערבותם וצחות דבריו, אבל היה נותן כל לבו ושכלו בו לעמוד על עניניו, והיה מצטער צער גדול עד שיבין כוונתו בו, וכשהוא עושה זה לעמוד על ספר אדם חלש ובן תמותה כמוהו, כמה הוא חייב לעשות מכפלי זה עד שיבין ספר אלהיו אשר הוא חייב והצלתו, כמו שכתוב (דנדיכ ל) כי הוא חייך ואורך ימך וגו', והיאך התרת לעצמך אחי להתעלם ממנו, ולהסתפק לך ממנו מה שהוא הרוב מענינו ונגלה מפשוטו ותקל בזולתו, הלא תראה חסרונך ופחיתותך ברבר הזה, הלא זה דומה

Weitern in dem Abschnitte: „Da gieng ich an dir vorüber und sah dich zappelnd in deinem Blute u. s. f.“ Zweitens verrechne der Mensch mit der Seele die Größe der Wohlthaten Gottes, die sich zeigt in der Zusammensetzung seines Körpers, in der Vollendung seiner Form und Wesenheit, der Gestalt seiner Glieder, in dem Austritte aus dem Mutterleibe, die durch seine Macht geschehen ist, in der vor und nachher ihm gewordenen angemessenen und seinem Bedürfnisse entsprechenden Verpflegung — aus Gnade Gottes gegen ihn. Er denke sich, es hätte ihm anfangs seiner Schöpfung Augen oder Hände oder Füße gefehlt, und es wäre Jemand im Stande gewesen, ihm sie zu machen, so daß sein Körper wäre vollkommen gewesen: welchen Dank, welches Lob hätte er ihm gespendet! wie hätte er seinen Geboten sich unterworfen und seinem Dienste angehangen! Aus derselben Ursache muß er auch seinem Schöpfer folgen, der seinen Körper bereitet und seine Glieder auf's Vollkommenste und Gemessenste vollendet, wie Job sagte: „Bedenke nun, daß wie Lehm du mich behandelst u. s. f.“; ferner heißt es: „Denn du hast mir geeignet die Nieren“; ferner: „Denn du hast mich gezogen aus dem Mutterleibe.“ Drittens berechne der Mensch mit seiner Seele und betrachte die Größe der göttlichen Wohlthaten gegen ihn, daß er ihm genützt durch den Verstand, die Erkenntnißkraft und die vielen guten, vortrefflichen und werthvollen Eigenschaften, die ihm einen Vorzug über die übrigen sprachlosen Wesen verleihen, wie es heißt: „Er belehrt uns durch das Vieh der Erde, und durch Vögel des Himmels macht er uns weise“ — und denke sich den Fall, daß er bloß gewesen wäre von Verstand und Erkenntniß, und ein Mensch, wie er, hätte ihm dazu geholfen, und er würde den Vorzug seines gegenwärtigen Zustandes vor dem frühern erkennen und einsehen: würden hinreichen die Tage seines Lebens und seiner Tage Maß für den Dank und das Lob, die er stets vergeltend aussprechen würde! Um so mehr nun (gebührt dieß) dem Schöpfer, dessen Wohlthaten gegen uns kein Ende und dessen Gnade mit uns kein Ziel. Es heißt auch so: „Vieles hast du, Ewiger, mein Gott, gethan!“ — Viertens verrechne er mit seiner Seele die Größe der Wohlthaten Gottes gegen ihn, daß er ihn auf das aufmerksam macht, was sein Leben in den beiden Welten ausmacht, und zwar durch die Thora, die werthvolle

מתבוססת בדמיון ושאר הענין, — והשני חשבון האדם עם נפשו בגודל טובות האלהים עליו בחבור גופו והשלמת צורתו ומהותו (ס"ח ומינותו) ותבנית אבריו, והיצארתו מבטן אמו ביכולתו ית', והכנות סרפו קודם לזה ואחריו כפי הראוי לו יבשעור צרכו חסד. מאלהיו עליו, ויחשוב בנפשו אלו היה חסד בתחלת בריאתו עינים או ידים או רגלים, יהיה ביכולת אדם לעשותם לו עד שיהיה גופו שלם בהם, היאך תהיה הודאתו לו ושבחיו והמשכו למצותו והדבקו בעבודתו, וכפי זה צריך שימשך אחר בוראו ית' אשר תקן גופו והשלים אבריו כלם בתכלית התקון והתכון, כמו שאמר (חיוני) זכר נא כי בחומר עשיתני וגו' ושאר הענין, ואמר (תכלים קלט) כי אתה קנית כליותי, ואמר (סס כז) כי אתה גוהי מבטן, — והשלישי חשבון האדם עם נפשו והשתכלו בגודל טובות האלהים עליו, במה שהועילו מן השכל וההכרה עם הרבה מדות טובות חמודות ונכבדות, יש לו בהם יתרון על החיים שאינם מדברים, כמו שכתוב (חיוני לה) מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמנו, ויחשוב אלו היה עירום מן השכל וההכרה, והועילו בהם אדם כמוהו והכיר יתרון מה שהוא בו על מה שהיה בו, ההיה מספיק לו כל ימי חייו ומדת ימיו להיות מרתמיד בהודאתו ושבחיו על זה תחת גמולו, כ"ש הבורא ית' אשר אין קץ לטובותיו עלינו ולא תכלית לחסדיו עמנו, כמו שכתוב (תכלים מ) רבות עשית אתה ה' אלהי וגו'. — והרביעי חשבוננו עם נפשו בגודל טובות האלהים עליו, בהערתו אל מה שיש בו חיותו בשני העולמים בתורה נכבדת, נאמנה

Einsicht und durch sein Verlangen darnach, wie David sagte: „Ach, wären doch meine Wege gerichtet, deine Satzungen zu halten,“ von denen er sagt: „Die wünschenswerther sind, als Gold und viele Schätze,“ was Gott ihm schon als etwas Verdienstliches anrechnen wird; er warte die Zeiten ab, wo es ihm möglich sein wird, zu zahlen, was ihm von den Pflichten Gottes zusteht und gebührt; er suche aber nicht Entschuldigungen für sich selbst hervor, und schätze es geringe, und unterlasse es, und lasse es unbeachtet; denn es könnte ihm am Tage der großen Abrechnung übel gehen, wie es heißt: „Wer eine Sache verachtet, dem bekounnt es schmerzlich.“

3. Kapitel.

Auf wie vielerlei Art die Abrechnung des Menschen mit der Seele vor Gott geschehe? Hierauf erwidere ich, daß es der Arten der Abrechnung viele gebe; aber ich will nur 30 von ihnen auseinander setzen, daraus sich ergeben wird, was der Mensch hierin Gott schuldig ist, sobald er sie nur zu Herzen nimmt, und sich vornimmt, daran zu denken, und sich stets ihrer zu erinnern. Erstens, wenn der Mensch sich selbst betrachtet und an den Anfang seines Seins denkt, daß er nämlich vom Nichtsein in's Dasein übergegangen, aus dem Nichts zur Wirklichkeit gelangt ist, und zwar ohne eines vorhergegangenen Verdienstes wegen, sondern aus göttlicher Liebe, Güte und Guld; wenn er mit seinem Verstande einsieht, daß er in seiner Wesenheit würdiger, höher in seiner Rangstufe und erhabener ist in seiner Eigenschaft als das Thier-, Pflanzen- und Steinreich: so wird er sich verpflichtet fühlen, Gott zu danken. Ein Beispiel hiefür dürfte sehr nahe liegen. Er denke sich, seine Mutter habe ihn in seiner Kindheit auf die Straße geworfen, wo ihn ein Vorübergehender gesehen, der sich seiner erbarmte, ihn in sein Haus aufgenommen, und sich mit seiner Erziehung bemühte, bis er groß und verständig geworden; wie sehr wäre er dann verpflichtet gewesen, seinem Willen entgegen zu kommen, in Allem, was er ihm gebietet oder verbietet! Welche Verpflichtungen hätte er nicht gegen ihn! Nicht minder muß er, da Gott ihn schützt, und in allen seinen Angelegenheiten ihm Genüge leistet, seinem Dienste sich unterziehen, und seine Gebote annehmen, wie schon der Prophet diesfalls diese Nation zurechtgewiesen: „Wie? dem Ewigen vergeltet ihr also? unwürdiges, unweises Volk!“ Und Ezechiel ergeht sich hierin eines

(קט) אחלי יכוננו דרכי לשמור חוקיך, ואמר (סס יט) הנחמדים מזהב ומפז רב וגו', והבורא ידינהו לזכות, והוא חייב לצפות לעתות אשר תשיג ידו ויפול בהם לשלם מה שיתכן לו מחובת הבורא ית', ואל ירחיב על עצמו האמת לאורת' בו ויזלזל בו ויניחורו וירגעלם ממנו, סן יהיה נעזר ביום החשבון הנדול, כמו שכתוב (משלי יג) בז לדבר יחבל לו. פרק ג אבל על כמה פנים יהי חשבון האדם עם נפשו לאלהים, ית' אומר כי אופני החשבון רבים בענין הזה, אך אבאר מהם שלשים פנים יתבאר מהם מה שאדם חייב בו לאלהים, כשנוראן אורתה אל לבו ומקבל על נפשו לחשוב בהם ולזכור אותם תמיד, — הראשון כשיסתכל האדם בענין עצמו ויחשוב בתחלת הויראו ויצארתו מלא מציאה אל מציאה, והעתקתו מזה ליש ללש יתרון שקדם לו, אך חסד אלהים וטובו ונדבתו, ויראה בשכלו כי הוא חשוב בענינו ונשא במדרגתו ומעולתו במתכונתו מן הבהמה והצמח והמוצק יתחייב להודית לבוראו יתברך, וימשל בזה משל קרוב, יעלה במחשבתו אלו בעת ינקותו השליכתו אמו במסילה, ועבר אדם אחד וראה אורתו וחמל עליו ואסף אורתו אל ביתו ונמפל בנדולו עד אשר נדל והשכיל, היאך היה חייב לרוק לרצונו וכל אשר יצוהו בו ויזהירורו ממנו, וכמה הוא חייב לו מן החיובות, וכפי הגנת הבורא עליו והספקתו בכל עניניו, צריך שיריה המשכו אחר עבודתו קבולו מצותו, וכבר הוכיח הנביא האומה בענין הזה, באמרו (דברים לז) הלי' תנמלו זאת עם נבל ולא חכם וגו' ובאר יחזקאל (יחזקאל טו) בפרשת ואעבור עליך ואראך

Erkennung ist;“ ferner heißt es: „Erkenne den Gott deines Vaters und diene ihm;“ ferner: „Seid nicht wie das Pferd, wie das Maulthier, das unverständige!“ Ebenso heißt es von dem, der seine Angelegenheiten seiner Aufmerksamkeit unterzieht, und darüber mit der Seele nichts verrechnet: „Und er führt es nicht zu Gemüthe, und hat nicht Erkenntniß, nicht Einsicht!“ ferner: „Sie erinnerte sich seiner Macht nicht;“ ferner: „Denket an die Tage der Urzeit;“ ferner heißt es: „Ich gedachte der Tage von früher;“ und ebenso heißt es: „Tragen will ich meinen Sinn nach der Ferne.“

2. Kapitel.

Ob die Abrechnung bei allen Menschen eine gleiche sei, oder nicht? Die Antwort hierauf dürfte unseres Dafürhaltens die sein, nämlich, daß die Strebsamkeit der Menschen in ihren moralischen und weltlichen Angelegenheiten ebenso verschiedenartig sein wird, als ihre Erkenntnißkraft, ihr Verstand und die Lauterkeit ihrer Einsicht verschieden sind, und es ist jeder Einzelne von ihnen nur gehalten, mit seiner Seele die Abrechnung bezüglich dessen, was er Gott schuldig ist, so zu halten, wie er die allgemeinen wie die besondern Wohlthaten Gottes erkennet und begreift, wie die Schrift sagt: „Und ihr sollet heute erkennen, denn nicht mit euren Kindern, die nicht erfahren und nicht gesehen u. s. w. sondern eure Augen sind es, die gesehen u. s. w.“ das will sagen, daß die Einsprache Gottes gegen euch mehr nachdrucksvoll und entschieden ist, als gegen eure Kinder, weil sie nicht die Wunder Gottes so gesehen haben, wie ihr, die ihr sie mit euern Augen gesehen, und ihr mehr, denn sie, mit Wohlthaten ausgezeichnet und ihr die Erretteten seid von den Plagen der Egypter und von Kora, und nicht sie, daher ihr auch mehr dienstverpflichtet seid, als sie. Dasselbe behaupten wir von den übrigen Menschen, daß nämlich ihre Obliegenheiten in dem Maße verschieden sind, als ihre Erkenntniß und die Wohlthaten gegen sie variiren. Dem Gläubigen jedoch liegt es ob, mit seiner Seele Rechnung zu halten über das, was er gegen Gott verpflichtet und schuldig ist, dabei er es auf's genaueste und nach Maßgabe seiner Einsicht und Begriffe zu nehmen hat. Bietet sich ihm die Gelegenheit zu handeln da, so bestrebe und bemühe er sich dazu und was er nicht durch Handlungen zu erreichen vermag, dem hole er nach durch seine

(תהלים לד) מעמו וראו כי טוב ה' ואמר (דה"ט כח) דע את אלחי אביך ועבדהו, ואמר (תהלים לז) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, ואמר במי שלא הסתכל בעניניו ולא חשב עם נפשו עליהם (ישעיה מד) ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה, ואמר (תהלים עח) לא זכרו את ידו, ואמר (דברים לז) זכור ימות עולם, ואמר (תהלים קמג) זכרתי ימים מקדם, ואמר (ליוז לו) אשא דעי למרחוק, פרק ב אבל אם חשבון כל ב"א שוה אם לא, נאמר כי התשובה בזה שהשתדלות ב"א בעניני תורתם ועולמם, יתחלק כפי התחלפות הכרתם ושכלם וזכורת הבנתם, וכל אחד ואחד מהם מצוה לחשב עם נפשו במה שהוא חייב בו מעבודת הבורא ית' כפי הכרתו בטובות הבורא הכוללות והמיוחדות, כמו שאמר הכתוב (דברים יא) וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו ונו', כי עיניכם הוראות ונו', ר"ל כי מענת הבורא עליכם יותר חזקה ונראית, ממה שהיא על בניכם אשר לאראו את מופתי הבורא כראותכם, מפני שאתם ראיתם אותם בעיניכם ואתם המיוחדים בטובות הגדולות מבלעדיהם, והנצלים ממכות מצרים וקרח ולא הם, וע"כ חייבין אתם בעבודה עליהם. וכן נאמר בשאר בני אדם כי מה שחייבים בו יתחלק כפי התחלפות הכרתם והתחלפות הטובות עליהם, ועל המאמין לחשב עם נפשו במה שהוא חייב לאלהים ית' וידקדק בדבר בתכלית יכולתו וכפי השגרתו ממנו, ומה שיגיע אליו במעשה ישתדל בו ויטרח, ומה שלא יוכל להשיגו במעשה, ישיגהו בדיעה ויתאנהו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים

wesen; denn es ist so wie für dich, ebenso für mich bestimmt. — Beuge das Knie vor der Wahrheit und fliehe sie nicht, danke vielmehr Gott, daß er dich auf das hat aufmerksam gemacht, was du nicht gewußt. Benütze aber nicht die fortwährende Fahrlässigkeit desjenigen, der dich ermahnt, zu einem Einwurfe und zu einer Entschuldigung für dich, denn dieß wäre nur eine List von dem bösen Trieb und ein Fallstrick von ihm, den er schwachköpfigen Menschen legt. — Möge uns Gott erbarmungsvoll zu denen gehören lassen, die in seinen Schooß eilen, und mit aufrichtigem Herzen sich zu ihm bekehren, Amen!

8. Pforte.

Ueber die Abrechnung des Menschen mit seiner Seele vor Gott.

Da unsere frühere Abhandlung von den Erfordernissen der Buße und ihren Bedingungen gehandelt, und die Abrechnung mit der Seele mit zu den Bedingungen gehörte, so fand ich es für passend, daran die Auseinandersetzung des Wesens der Abrechnung mit der Seele zu knüpfen, da hierin manche Anregungen für sie (die Seele) enthalten sind, die in beiden Welten fördernd für sie sind, wie David sagte: „Ich überrechnete meine Wege, und kehrte meine Füße deinen Bognissen zu.“ — Es liegt uns nun ob, bezüglich der Abrechnung mit der Seele sechs erlei auseinander zu setzen. 1) worin denn die Abrechnung mit der Seele bestehe; 2) ob die Abrechnung bei allen Menschen eine gleiche sei oder nicht; 3) auf wie vielerlei Art die Abrechnung mit der Seele statt finde; 4) was der Nutzen einer solchen Abrechnung; 5) ob der Mensch verpflichtet sei, stets und immer mit seiner Seele abzurechnen, oder nicht; 6) welche Handlungen ist der Mensch mit dieser Abrechnung zu verbinden verpflichtet.

1. Kapitel.

Die Abrechnung mit der Seele heißt: das Sicheinverstehen des Menschen mit seinem Verstande in Betreff seiner intellektuellen und materiellen Angelegenheiten, damit er dadurch wisse, was er hat, und welche Pflichten er auf sich hat. Auch hat uns schon darau der Profet aufmerksam gemacht, indem es heißt: „Und du sollst heute erkennen und zu Herzen nehmen, daß der Ewige der Gott ist, u. s. w.“ David sagte: *Kofet* (überzeuget euch) und sehet, daß gütig der

התעלמותך (ס"ח התעלמותי) ממנה, כי לא יחדתך בר מבלעדי נפשי, והכנע לאמרת ואל רתרח ממנו, והודה לאלהים אשר העיר אותך למה שלא ידעת, ואל תקח אורך התעלמות זולתך המעיר לך, לטענה לך ולאמרת לא, כי זה מתרמית היצר ומצודיו לאנשים אשר הכרתם חלושה האלהים שימנו מן הממהרים אליו והשבים עדיו בלב שלם ברחמי אמן:

השער השמיני

בחשבון האדם עם נפשו לאלהים.

זה פתח השער.

אמר המחבר מפני שקדם מאמרנו בגדרי התשובה ורתנאיה, והיה החשבון עם הנפש מתנאיה, ראיתי לסמוך לו באור עניני החשבון עם הנפש, בעבור מה שיש בו מעניני ההערה לה למה שיש בה תקנה בשני העולמים, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קיט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, וראוי לנו לבאר מרבר החשבון עם הנפש ששה ענינים, הראשון מה החשבון עם הנפש, והשני אם חשבון כל ב"א שוא, אם לא, והשלישי על כמה פנים יהיה חשבון האדם עם נפשו, והרביעי מה תועלת החשבון הזה, והחמישי אם האדם חייב לחשב עם נפשו תמיד, אם לא, והששי כמה שחייב האדם לסמוך לחשבון מן המעשים:

פרק א אבל החשבון עם הנפש הוא השתדלות האדם בעניני תורתו ועולמו בינו ובין שכלו, כדי שידע בזה מה שיש לו ומה שיש עליו מן החובות, וכבר הזהירנו על זה הנביא ע"ה ובאמרו (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים ונומר, ואמר דוד ע"ה

gegen seine Geschöpfe, wie es heißt: „Gut und gerecht ist der Ewige, darum zeigt er Sündern den Weg.“ Auch hat er leise und sanft dir schon zugerufen, dann zurechtweisend und beschämend, und später mit seiner Strafe dir drohend, damit du dich zu ihm wendest und dich beeilest zu ihm zurückzukehren. Eile also, mein Bruder, eile, auf ihn zu hören, seiner Stimme zu gehorchen und an ihm zu hängen; wähle für deine Seele das, was Gott für sie gewählt haben will, thue für sie das, was Gott von ihr haben will, und laß dich nicht durch Trägheit verleiten, es mit ihr leichtfertig zu nehmen; denn hältst du deine Seele für niedrig, was kann dann bei dir noch werthvoll sein! Sei auf der Hut, daß der Herzenstrieb dich nicht verleite und dich meinen mache: Jetzt, nachdem ich so lange fahrlässig gewesen und die meisten meiner Lebenstage um sind, soll ich zu Gott zurückkehren und um Verzeihung ihn bitten? Vielmehr erwidere ihm darauf das, was der Prophet in dieser Beziehung sagt: „Wenn der Frevler von seiner Frevlthat zurückkehrt, u. s. w. Wenn der Fromme von seiner Frömmigkeit läßt u. s. f. bis zu Ende des Abschnittes. Die Altvordern haben hierfür ein Gleichniß gefunden. Jemand, der Silberdrachmen bei sich hatte, mußte einen großen Strom passiren, als er aber am Ufer war, so warf er, hoffend durch sie dem Strome einen Damm zu setzen, die Drachmen alle in den Strom, bis auf einen, den er zurückbehalten; das Wasser wurde jedoch nichts weniger als gehemmt. Als er gesehen, daß dem so, so sagte er zu einem Schiffer: Nimm diese Drachmen, die ich hier habe, und bringe mich über den Strom; der Schiffer that dieß und er brachte ihn für den ihm zurückgebliebenen Drachmen, an den Ort seiner Bestimmung und er erreichte nun mit demselben das, was er mit all den Drachmen, die er im Strome verloren, nicht erreichen konnte, als ob er nichts verloren hätte. — Ebenso ist's mit dem Büßenden, wenn er auch den größten Theil seines Lebens ohne Ausübung des Gottesdienstes zugebracht, sobald er aber in seinen letzten Lebenstagen reuig sich bekehrt, so verzeiht ihm Gott seine frühern schlechten Handlungen, wie geschrieben steht: „Alle Missethaten, die er begangen, sollen ihm nicht gedacht werden;“ ferner: „All seiner Sünden, die er begangen, wird ihm nicht gedacht.“ — Es falle dir auch nicht lästig, mein Bruder, daß ich dich zu Selbstbewachung ermahnt habe, nachdem du hierin so lange nachlässig ge-

וירחמיו על ברוניו, כמו שכתוב (פסלם כה) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, וכבר קרא אותך לאט ובלשון רכה, ואח"כ בתוכחת והכלמה ואח"כ הזהיר אותך בעונשו, כדי שתשוב אליו ותמהר לחזור עדיו, מהר אחי ומהר להאזין אליו ולשמוע בקולו ולדבקה בו, ובחור לנפשך מה שבחר לה אלהיך ורצה לה מה שרצה ממנה בוראך, ואל תביאך העצלה להקל בה, כי אם תקל נפשך בענין, איזה דבר יהיה נכבד אצלך, והזהר מן שיאך הרהור לבך ויאמר לך, עתה אחרי אורך התעלמותי וחליפות רוב ימי אשוב אל האלהים ואבקש מחילתו, וראוי שתשיב עליו במה שאמר הנביא בענין הזה (יחזקאל) ובשוב רשע מרשעתו, ובשוב צדיק מצדקתו עד סוף הענין, וכבר המשינו זה הקדמונים לאדם שהיו בידו דרכמוני כסף והיה צריך לעבור בנהר גדול, וכאשר עמד על שפת הנהר, השליך הדרכמונים ההם בנהר מפני שקנה להפסיק הנהר בהם, והשליכם כלם חוץ מאחד שנשאר בידו ולא נפסקו המים בעבורם, וכאשר ראה כן אמר למלך אחד שהיה בנהר, קח זה הדרכמון אשר בידי ורעבירני בספינתך בנהר, ועשה המלך כן והגיעו לחפצו בדרכמון ההוא אשר נשאר בידו, והשיג בו מה שלא הגיע אליו בכל הדרכמונים שאבד בנהר וכאלו לא אבד מאומה, וכן בעל התשובה אשר כלה רוב ימיו בזולת עבודת הבורא, כשיחזור בתשובה באחרית ימיו ימחול לו הבורא מה שקדם מרוע מעשיו כל ימיו, כמו שכתוב (ס) כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו, ואמר (סג לג) כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו, ואל יכבד עליך אחי הערתי אותך לשמירת עצמך אשר ארכו ימי

annehmen würde; und wie sollen wir uns nicht vor unserem Gotte schämen (der unsere verborgenen und öffentlichen Handlungen und Gedanken erschaut, dem nicht Vergesslichkeit und Unbeachtbarkeit zugemuthet werden kann, das eine nicht in dem andern stört, dessen Richterspruch man nicht entfliehen kann und dessen Regierung unendlich,) daß wir von ihm weichen, saumselig sind, uns vor ihm zu demüthigen und zu ihm zurückzukehren, die wir doch unsere Endzeit und das Ziel und das Ausmaß unserer Tage nicht kennen!“ Gesezt, es würde Jemand die Einwohner einer Stadt oder eines Landes warnen und ihnen sagen: Menschen, seid bereit auf die Reise in's Jenseits, denn einer von euch wird in diesem Monat abberufen werden, den ich aber nicht bekannt gebe,“ so ist es doch nur Recht, daß jeder einzelne von ihnen auf den Tod sich vorbereite, aus Furcht, daß er möglicherweise dieser sein könne; und wie sollen wir nun nicht Alle bereit sein, da wir doch sehen, daß der Tod jeden Monat eine so große Summe von den Lebenden wegrafft! Sollte uns nicht mit Recht jeden Monat um unsere Seele bange sein! Sollten wir nicht, wenn auch nur einen Tag vor der nöthigen Zeit, für unsere Angelegenheiten, unseren Speisevorrath und unsern Bestimmungsort bedacht sein? Haben nicht schon unsere Lehrer gesagt: „Thue Buße einen Tag vor deinem Tode!“ Auch heißt es: „Zu jeder Zeit seien deine Kleider weiß.“ — Erprobe die Rechttheit deß durch deinen dir vorzugsweise verliehenen Verstand, durch deine Erkenntnißkraft durch deinen eigenen Augenschein, durch die Rechttheit deß, was Fremde dir sagen; weise ja nicht deinen Verstand und deine Einsicht zurück. Der Schöpfer hat, so ist ein alter Satz, seinen Dienern Wohlthaten gespendet, die, wenn sie dieselben gebührend aufnehmen, ihnen Befriedigung verschaffen, aber, wenn sie dieselben zurückweisen, nur zur Erhebung einer Anklage, zuletzt gar als Rache gegen sie, dienen. Der Schöpfer nun hat wohlthätig dir Weisheit, Einsicht und Kenntniß verliehen, und dir damit einen Vorzug vor den übrigen eingeräumt; so nimm dich auch wohl in Acht, daß sie nicht als Vorwurf gegen dich erhoben werden. — Auch hat er dich auf den rechten Weg aufmerksam gemacht, und dir den Weg zu deinem Glücke gezeigt, weil er aus Barmherzigkeit gegen dich, dich langsam leiten wollte, nicht aber, daß du bei deiner Thorheit verharrest, und an deinem Ungehorsam fest haltest, daher er mit dir den Weg der Gnade gegangen, wie es ihm gebührt, in seiner Barmherzigkeit und Gnade

המשקיף על הנסתר ועל הנגלה ממעשינו ומחשבותינו, אשר לא רתעבור עליו שכחה ולא העלמה ולא יטרידהו דבר מדבר, ואין מנוס מדינו ואין קץ למלכותו, שנקטה מעליו ונרתאחר מהכנע לו ומשוב אליו, ואין אנו יודעים עת קצנו ותכלית מדת ימינו, ואלו היה אדם מזהיר אנשי קריה או אנשי מדינה, ויאמר ב"ה היו נכונים לנסוע לעזה"ב כי איש אחד יבקר מכם בחדש הזה ואינני מודיע (ס"ח יודע) אורתי, האין מן הדין על כל אחד מהם שיהיה נכון למות, מיראה שמא יהיה הוא האיש ההוא, ואין לא נהיה כלנו נכונים לו, ואנחנו רואים כי המורה בכל חדש מכלה מספר רב מן החיים, הלא מן הדין עלינו שנראה על נפשותינו בכל חדש, ונחשוב על עניינינו וצידתנו ובית מועדנו כודם עת הצורך אליהם אפילו יום אחד, כמו שארז"ל (לכות פז) שוב יום אחד לפני מיתתך, ונאמר (קהלת ט) בכל עת יהיו בנדיך לבנים, בחון ביתרון שכלך והכרתך בירור זה במה שאתה רואה בעיניך, בבירור מה שיניד לך זולתך, ואל תדחה שכלך ובינתך, כי כבר נאמר כי לבוראית, על עבדיו טובות, אם יקבלו אותם ינוחו בהם (ס"ח ירוחו צס), ואם ישיבום עליו יהיו למענות עליהם ואח"כ ישובו לנקמה, והבורא ית' הטיב לך בחכמה בתבונה ובדעת שם לך בהם יתרון על זולתך, הזהר והזהר שלא ישובו לטענה עליך, וכבר העיר אותך אל הדרך הישרה, והורה אורתך נתיב טובתך לחמלה עליך ולנהלך לאט, ולא רצה שתתמיד על פתיותך ותחזיק במרייך, ללכת עמך ע"ד החסד אשר יאות לו ובחמלתו

ser vergänglichlichen Welt auf, außer Acht lassend deine bleibende Zukunft! Es sollte sich ja dein Geist emporschwingen zu jenem erhabenem Orte und jener Stätte oben, wo nicht mehr sinken die Geister, die da sind aufgestiegen zu ihm! Eile also, insolange noch offen steht die Pforte der Buße, und Aufnahme und Versöhnung zu gewärtigen sind, wie geschrieben steht: „Suchet den Erwigigen, da er sich finden läßt, rufet ihn an, da er nahe ist.“ Eile, mein Bruder, eile, ehe der Schrecken (der Tod) über dich einbricht, davor du keinen Tag sicher bist. Sei aufmerksam auf deine Seele, wie es sich dir ziemt, und deinem Verstande angemessen ist. Und wer da das Wohlwollen Gottes erlangen will, der gehe durch das Thor, das enge, durch das die frommen Dulder gehen; und erhoffen wir auch Alle das Gute, so werden es doch nur die erreichen, die ihm entgegen-eilen, entgegenlaufen, wie unsere Lehrer sagen: „Sei muthig, wie der Tiger, leicht wie der Adler, wie der Hirsch eilfertig und stark wie der Löwe, wenn es gilt dem Willen deines himmlischen Vaters zu erfüllen.“ Ebenso sagte David: „Ich eilte, und war nicht faumfelig.“ Denk' darüber mit dir nach und schäme dich vor deinem Gotte, daß du auf eine Art mit ihm umgehst, wie du nicht gern mit einem Geschöpfe dir ähnlich, umgiengest. Gesezt, es würde einer von den untergeordneten Beamten des Königs über dich zürnen, du würdest es dann nicht unterlassen, dich vor ihm zu demüthigen, ihn zu bitten, daß er dir verzeihe, und dich vor jeder Bestrafung sicher zu stellen, trotzdem er dazu nicht die Macht hat, und nun gar, wenn der Fürst oder gar der König gegen dich unwillig geworden, so würdest du dich um so mehr beeilen, um seine Verzeihung zu bitten, würdest mit der Reue nicht säumen, ihn zu besänftigen, aus Furcht, von seiner Strafe ereilt zu werden, und doch weißt du, wie ohnmächtig er ist, etwas ohne Zustimmung Gottes zu thun, wie es heißt: „Wasserströme Königs Herz in der Hand des Erwigigen, wohin er will lenkt er es;“ zudem ist doch sein Reich vergänglich, seine Herrschaft unhaltbar, getheilt sein Herz, dazu beschäftigt mit den extremsten Dingen, der Vergesslichkeit und der Unbedachtsamkeit unterworfen, und da offenkundige Dinge ihm entgehen, um so mehr verborgene: und trotzdem du dieß Alles weißt, so säume doch nicht, ihn anzugehen, daß er das Vergehen dir verzeihe, das zu fördern, was er wohlwollend von dir

והכלה והנחת אחריתך הנשארת לך, הלא רמזא רוחך אל המקום הנכבד והמעון הרם, מקום אשר לא תשפילנה הרוחות העולות אליו לעד, ותמהר בעוד שער התשובה פתוח והקבלה והכפרה מצויה, כמו שכתוב (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו כראוהו בהיותו קרוב, מהר אחי ומהר קודם בא פחדך כי אינך בטוח (בחיי) יום אחד, ועיין לנפשך עיון שיאות לכמוך ויהיה שקול עם שכלך, ומי שרוצה להגיע לרצון בוראו יכנס מן הפתח הצר שנכנסו ממנו החסידים הסובלים וכלנו נקוה הטוב ולא יגיעוהו אלא הממהרים אליו הרצים עדין, כמו שאחז"ל (לכות פ"ה) הוי עז כגמר וקל כגשר רץ כצבי ונבור כבארי לעשות רצון אביך שבשמים, ואמר דוד (תכלים קיט) חשתי ולא התמהמהתי, חשוב עם נפשך ובוש מבוראך שתתנהג עמו, כפרה שאינך רוצה לנפשך להתנהג בה עם נברא כמוך, כי אתה יודע כי כשתקציף בעל מעלה קטנה מאנשי המלך על נפשך, אינך מרתעב מרהכנע לו והתחנן אליו למחול לך ולהבטיחך מעונשו עם חולשתו בזה, כ"ש אם יקצוף עליך השר וכ"ש המלך, שמתמהר לבקש מחילתו ורחמיש בתשובה אליו ולרצותו, מיראתך מהירות עונשו, וכבר ידעת חולשתו מעשות דבר בלתי גזרת הבורא, כמו שאמר החכם (משלי כא) פלני מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יסנו, עם התחלקות לבו וסדרתו בקצת הדברים מקצתם, ועבור השכחה וההעלמה עליו ורוב מה שנעלם ממנו מן הדברים הנראים כ"ש הנסתרים, ועם ידיעתך כל זה אינך מתאחר לבקש ממנו למחול עונך, ילמהר אל מה שירצה ויקבלהו ממך, ואך לא נבוש אחי מבוראנו

Grabe bekennen, wo ihm dann seine Sünde verziehen ist, wie unsere Lehrer in einer solchen Affaire sagen: „Er führe zehn Menschen zu dessen Grabe und sage: Ich habe mich gegen den Ewigen, dem Gotte Israels, und gegen den, an dem ich mich vergriffen, ver-sündigt.“ Buße ist dem Sünder nur un-möglich, wenn sein Inneres, sein Herz ei-tel Trug ist; hat er aber den Willen, sich Gott zu nähern, so wird vor ihm auch die Pforte zur Buße nicht geschlossen, und es kann ihn auch kein Hinderniß davon abhal-ten, vielmehr thut man ihm das Thor des Rechtes auf, und zeigt ihm huld- und gütig-voll den guten Weg, wie geschrieben steht: „Gut ist der Ewige und gerecht, darum zeigt er Sündern den Weg;“ ferner: „Und ihr werdet von dannen suchen den Ewigen dei-nen Gott, und ihn finden.“ Auch steht ge-schrieben: „Und es liegt dir nahe die Rache;“ ferner: „Nahe ist der Ewige Allen, die ihn rufen.“ Und nun, mein Bruder, habe ich dir die Verpflichtungen zur Buße auseinan-der gesetzt, und dir kund gethan, die Art der Rückkehr, wodurch gegen dich An-klagen erhoben werden können, und es mit deinen Entschuldigen ein Ende hat. Wirfst du etwa morgen zu deinem Gott sagen: „Ich war unwissend,“ wenn du es nicht gewesen; oder: „Ich habe das wohl gethan; aber unbewußt!“ Was wird die Antwort auf diese Frage sein (denn gefragt werden wir doch zweifelsohne)?! Schicke dich daher zur Buße, so lange man dir noch Zeit gewährt. Wisse auch, mein Bruder, daß die Buße nur in Thaten, nicht in Worten sich kund giebt; rechne daher mit deiner Seele ab, auf daß du das Wohlwollen Gottes erlangest; denn nur der wird das Gute heute erreichen, der ihm entgegen eilt; die Frucht der Ver-zögerung aber ist — die Reue. — Wach auf, mein Bruder, aus dem Schlafe deiner Thor-heit, hab' Mitleiden mit deiner Seele, die doch das Theuerste ist, das der Schöpfer zur Aufbewahrung dir gegeben. Wie sehr und wie lange soll diese Saumseligkeit noch dau-ern? Hast du deine Tage mit der Befriedi-gung deiner sinnlichen Wünsche zugebracht, wie es der schlechte Diener macht, so solltest du deine übrigen Tage d a m i t enden, dem Willen Gottes nachzukommen. Es ist dir doch wohl bekannt, daß des Menschen Tage nur kurz sind, um so kürzerer gewiß der letzte Rest, wie unsere Lehrer sagen: „Der Tag ist kurz, die Arbeit aber vielfach!“ — Es ist dir, mein Bruder, ehrenvoll ein seltener Geist geworden, und du wartest damit die

בגנותו, יתודה על קברו בזה במעמד עשרה ב"א וימחול לו עונו, כמו שאחז"ל (יומא פז) בענין הזה מוליך עשרה ב"א ומעמידם על קברו ואומר חטאתי לה' אלהי ישראל ולסלונני זה שחבלתי בו, ואין התשובה נמנעת על החוטא אלא מצד מצפוננו ותרמית לבו, אבל אם הוא רוצה להתקרב אל האלהים, לא יסגר שער התשובה בפניו ולא ימנעו מונוע מהניע אליו, אך הוא פותח לו שער הישרה ומורה אותו הדרך הטובה בחסדו ובטובו, כמו שכתוב (תהלים נה) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, ואמר (דברים ז') ובקשתם משם ארת ה' אלהיך ומצאת ונו', וכתוב (סס ל) כי קרוב אליך הדבר מאד, ואמר (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קוראיו ונו', וכבר בארתי לך אחי מחובות התשובה וגלית לך מאופני החזרה מה שיש בו טענה עליך ונכנסו בו אמת לאותך, ומה תאמר מחר לאלהיך סכלתי ולא סכלת, או תאמר עשיתי מה שעשיתי ואיני יודע, ומה תהיה תשובת השאלה הזאת, ומבלי ספק נהיה נשאלים, הכן התשובה בעוד שמאריכין לך, ודע אחי כי התשובה על זה איננה יוצאה כי אם ממעשינו לא מדברינו, וחשוב עם נפשך תגיע לרצון בוראך, כי לא ישיג הטוב היים אלא רהממהות אליו, ופרי הקצור החרטה, הקיצה אחי משינת פתיותך וחמול על נפשך שהיא הנכבדת שבפקדונות הבורא אצלך, וכמה ועד מתי העכוב הזה, וכבר כלית ימך ברצון תאורך כאשר יעשה העבד הרע, הלא תשוב לכלות שאר ימך ברצון בוראך, וכבר ידעת כי ימי האדם קצרים והשאר בלי ספק יותר קצר, כמו שארז"ל היום קצרו והמלאכה מרובה, היראה לך אחי רוח יקרה נכבדת, כבדת בה העוה"ז הנבזה

10. Kapitel.

Wie es der Mensch anzufangen habe, wenn ihm die Buße schwer fällt? Diese Frage beantwortend meinen wir, daß wenn man irgend eine Sünde begangen, deren Correction auf eine ihr conforme Art schwer fällt, diese offenbar zu der einen von den beiden Arten gehören muß: entweder sie gehört zu den Sünden, die der Mensch gegen den Menschen begeht, wie der Betrug, der Diebstahl, der Raub, die Gewaltthätigkeit und das Unrecht. Mag sie nun welcher Art immer sein; wenn ihm jedoch die Buße aus einem der früher angeführten Zufälle, wo die Buße schwer fällt, unmöglich ist, so macht ihm Gott, wenn er sich allen Anforderungen und Bedingungen der Buße nach Kraft und Möglichkeit unterwirft, die Buße leichter, übersteht ihm das, was zu thun ihm unbekannt oder unmöglich war, verschafft ihm einen nahen Ausgang aus der Sünde und räumt ihm der Entschuldigungen genug ein. Bestand seine Sünde in einer Blutschande, von der wir gesprochen, aus der nun ein Sprößling hervorgegangen, so wird Gott diesen seinen Samen vertilgen; betraf sie Vorenthaltung und Geldesraub, so wird ihm Gott Geld geben, damit er seinem Nächsten zahlen und ihn besänftigen könne, und dieser ihm vergebe; hat er seinem Nebenmenschen an seinem Leibe oder Vermögen Arges gethan, so wird Gott demselben Wohlwollen und Liebe in's Herz flößen, so daß er ihm das verzeihen wird, womit er sich gegen ihn vergangen, wie geschrieben steht: „Wenn der Ewige Wohlgefallen hat an Jemandes Wandel, läßt er auch seine Feinde mit ihm Frieden machen.“ — Und ist der Benachtheiligte von ihm zu entfernt, so wird Gott es so sügen, daß sie zusammenkommen, so daß sich der Gewaltthätige vor ihm wird demüthigen können und er demselben verzeihen wird; und kennt er die von ihm Benachtheiligten, oder die Geldsumme um die er betrogen, nicht, so wird ihn Gott veranlassen, daß er sein Geld zum Gesamtnutzen wird verwenden, als: zu Brückenbauten und Brunnengrabung, davon die Menschen einen Genuß haben, oder daß er Zisternen an den Straßen machen lasse, wo Wassernoth u. dgl. Gemeinnütziges, so daß der Nutzen sowohl dem zugänglich wird, dem er Unrecht gethan, als dem, dem er kein Unrecht gethan. Und ist der Benachtheiligte gestorben, so giebt er das Geld an dessen Erben; hat er ihm aber körperlich geschadet oder ihn verleumbet, so soll er dieß in Gegenwart von zehn Menschen an dessen

שער התשובה

סרך י אבל איך אופן התחבולה למי שקשתה עליו התשובה, נאמר בתשובה השאלה הזאת כי מי שעבר עבירה מן העבירות שיקשה לתקנה באופן התשובה המיוחדת בה, אינה נמלטת מאחד משני דברים. או שתהיה מן העבירות שבינו ובין בוראו, או שתהיה מן העבירות שבינו ובין ב"א כמו האונאה והגניבה ומיני הגזלות והחמס והעול, ומאיזה מהם שיהיה, ותהיה התשובה נמנעת עליו לאחד מן הפנים שהקדמנו שהתשובה מהם קשה, בשיקבל עליו נדרי התשובה בכל תנאיה אשר בכחו ויכלתו מהם הבורא מקל עליו תשובתו ועובר לו על מה שנעלם ממנו ונמנע עליו וישים לו מוצא קרוב מחטאו וירחיב אמתלאותו בו, ואם יהיה משער העריות אשר זכרנו במי שהוליד מאסורה, יכרית הבורא את זרעו, ואם הוא מצד אונאה ונזל בממוניות, יתן לו האל ממון ויפרענו לחבירו וירצהו וימחול לו, ואם הרע לחבירו בגופו או בממונו: יכנים לו הבורא ית' בלבו רצון ואהבה עד שימחול לו במה שהיה מחטאו עליו, כמו שכתוב (משלי עז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו, ואם ירחק ממנו העשוק, יזמן הבורא התקבצם שיכנע לפניו העושק וימחול לו, ואם לא עז האנשים העשוקים ומספר הממון אשר עשה, יפיק אותו האל להוציא ממנו בתועלת כוללת כבנין נשר וחפור בארות יתנו מהם ב"א, ועשות בורות בדרכים שאין המים מצויים בהם ומה שדומה לזה מתועלת ההמון, עד שתהיה תועלתו כוללת מי שעשק ומי שלא עשק, ואם ימורת העשוק ישיב הממון ליורשיו, ואם הזיק לו בגופו או שספר

damit er ihm vergebe und die Schuld verzeihe, wie geschrieben steht: „Und wann sie das Fleisch meines Volkes verzehrt und ihre Haut von ihnen abgezogen, dann u. s. w.“ Weiter, wenn er eine Blutschande begangen und einen Bastard gezeugt, weil die Schande nicht aufhört, und ein Zurückkommen von dem Irrthume nicht möglich ist, wie Hiob sagte: „Denn eine Unzucht ist's, ein strafbares Verbrechen; ja! ein Feuer, bis in die Verwesung fressend,“ und die Schrift sagt: „An dem Ewigen haben sie treulos gehandelt, denn sie haben fremde Kinder gezeugt.“ Hierher gehört auch, wer sich gewöhnt zu lügen, von den Menschen Tadelhaftes zu erzählen und von ihnen zu reden, was er nicht (im Gedächtnisse) behalten kann, da es so viel, und auch keinen sonstigen Zweck bei ihm hat, daher er längst die Menschen schon vergessen hat, von denen er geredet: einem solchen bleibt Alles aufbehalten, und es werden im Buche seine Sünden verzeichnet. Auch heißt es von einem solchen: „Und kommt er zu besuchen, so redet er falsch, sein Herz sammelt sich Unheil;“ ferner: „Wenn du einen Dieb siehst, so gefällt es dir bei ihm u. s. f.“ Es wird also die Verleumdung dem Diebstahl und dem Ehebruche gleichgestellt; wie es noch heißt: „Und einer hintergeht den andern.“ Es wird auch die Buße dem schwer, der Menschen zu einem erdichteten Glaubensgesetze verleitet und es ihnen aufgedrungen und, selbst verirrt, andere irre führt; je zahlreicher nun die Menge, die daran glaubt, desto größer und vielfacher sein Verbrechen, wie unsere Lehrer sagen: „Wer Viele zum Heile befördert, durch den geschieht keine Sünde; wer aber viele zur Sünde verleitet, dem werden nicht die Mittel gelassen, Buße zu thun. Jerobea n, der gesündigt und die Menge zur Sünde verleitet, an dem haftet auch die Sünde der Menge, denn es heißt: „Ob der Sünde Jerobeams, der gesündigt und zur Sünde verleitet.“ — Zu dieser Art gehört auch derjenige, dem es möglich war, das Gute zu empfehlen, die Irrenden vor dem Bösen zu warnen, sich aber davon hat abhalten lassen durch die Hoffnung, von ihnen Geld zu erhalten, oder weil er sich fürchtet oder schämt, sie zurecht zu weisen, und sie also in ihrem Irrthum blieben, ohne daß er ihnen den rechten Weg gezeigt. Aehnlich steht geschrieben: „Er, der Frevler, stirbt in seiner Sünde; aber sein Blut fordere ich von deiner Hand.“

אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו, ומהם מי שבא אל הערוה והוליד ממנה ממזר כי החרפה לא תמוש והשבת הטעות אי אפשר לו (ה"א) והטגת הטעות הזאת אי אפשר (לם), כמו שאמר איוב (ליוז לא) כי היא זמה והוא עון פלילים, כי אש היא עד אבדון תאכל, ואמר הכתוב (הוטעה) בה' בנדו כי בנים זרים ילדו, ומהם מי שהרגיל לשונו לכזב ולספר בגנות ב"א ולדבר בהם, ואיננו יכול לעמוד על זה מרובו (ס"א) ואינו זוכר כל זה לרוץ הרגלה שהרגיל לו) מפני שאין לו תכלית אצלו, וכבר שכח האנשים אשר דבר בהם והכל שמור עליו כתוב בספר עונותיו, ובו נאמר (תהלים מ"א) ואם בא לראות שוא ידבר לבו יקבץ און לו, ואמר (סס"ב) אם ראית גנב ותירץ עמו ושאר הענין, והנה השוה הלשון הרע עם הגנבה והנאוף, ואמר (ירמיה ט) ואיש ברערו יהרלו, וממה שנתקשה התשובה ממנו, מי שהדיח בני אדם בדת שבדה להם והכריחם להאמין בה ותעה והתעה, וכל אשר יוסיף דעם המאמינים בה יוסיף עונו ויכפל, כמו שארז"ל (לכות פ"ד) כל המזכה את הרבים אין הטא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, ואמרו ירבעם חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו, שנאמר (מ"א טו) על חטאת ירבעם אשר הטא ואשר החטיא ונו, ומשיג במין הזה מי שאפשר לו לצוות בטוב ולהזהיר מן הרע לאנשים תועים, ועכבו מזה יחול ממונם או יראתם או בשתו מהוכיח אותם ותעו ולא הורה אותם הדרך הישרה, כמו שכתוב (יחזקאל לג) הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש.

es dir geworden!“ — Was aber die Sünden gegen Gott und gegen die Menschen betrifft, so wird dem Menschen die Buße hier schwerer aus mehrfachen Gründen. Es kann der Benachtheiligte nicht zu finden, oder gestorben, oder zu entfernt anfällig sein; es kann der Betrüger sein Vermögen verlieren und dann außer Stande sein, das Vorenthaltene den Eigenthümern zurückzugeben; möglich wird der Benachtheiligte dem Benachtheiligten nicht das Unrecht verzeihen wollen, das er ihm durch den Schaden, den er seinem Körper zugefügt, oder durch Verleumdung, gethan; möglich, daß der Betrüger den Betrogenen nicht kennt, oder nicht mehr die Summe weiß, um die er betrogen, wenn er z. B. Stadt- oder Landleute betrogen, die er nicht kennt, und nicht mehr den Geldebetrag zu ermitteln weiß, den er unrecht: mäßig oder gewaltsam von ihnen genommen; ferner, daß das verbotener Weise sich zugeeignete Geld sich vermischt hat mit vielmal so viel erlaubter Weise sich erworbenem Gelde, und es nicht leicht ist, es herauszufinden, als nur durch Verlust eines bedeutenden Theiles des erlaubt sich Zugeeigneten, wie unsere Lehrer sagen: „Hat er einen Tram geraubt und ihn in einen Ballast eingebaut, so meinen die Samaritanen: er müsse den Ballast ganz niederreißen und den Tram seinen Eigenthümern zurückgeben; die aus der Schule Hillel's meinen aber: er habe nur den Werth des Trames zu ersetzen, zum Nutzen und Frommen der Reuigen.“ Was aber die Buße ihm noch schwerer macht, ist, daß dem Menschen, weil er so gewöhnt, die schlechte Handlungsweise zur Natur wird, von der er, wie von angenommenen natürlichen Handlungen nicht lassen kann, wie es heißt: „Sie lehren ihre Zunge Lügen reden und mühen sich ab Unrecht zu thun;“ auch heißt es: „Verwandelt der Mohr seine Haut, der Tiger seine Flecken?“ — Ferner bei Blutvergießung oder Tödtung Unschuldiger, sei es durch Anfall, oder durch Verleumdung, wie dieß bekanntlich bei Doeg in der Priesterstadt der Fall war, der Anfangs durch Verleumdung ihren Tod veranlaßt, und ihn dann ausgeführt, wie geschrieben steht: „Und Doeg, der Edomite, kehrte sich um, und drang in die Priester ein.“ — Dahin gehört auch, wenn Jemand durch Verleumdung beim König seinen Nächsten um Geld gebracht, wo ihm auch die Buße nicht eher angerechnet werden kann, als bis er denselben beschwichtigt, entweder durch Geld, oder durch Ueberredung, und durch Demüthigung!

חכמת חכמת לך, אבל מה שיהיה מן העונות לאלהים ולב'א, יקשה על האדם התשובה מהם לכמה פנים, מהם שלא ימצא העשיק או שימות או שמקומו רחוק, ומהם שיאבד הממון מיד העושק ואין לאל ידו להשיב העשק לבעליו, ומהם שהעשוק שמא לא ימחול לעושק במה שעשקו מהזיקו בנוסו וספרו בגנותו, ומהם שלא יכיר העושק את העשוק או שלא ידע סך הממון אשר עשק, כמו שעשק אנשי קריה או אנשי מדינה ולא הכיר אותם ולא נתביר אצלו מספר הכמון שלקח מהם בקנקל ובחמס, ומהם שנמכר הממון האסור בכפלו מן המותר, ואננו כל להוציא אותו ממנו אלא בהפסד הרבה חלקים מן המותר, כמו שארז"ל נזל מריש ובנאו בבירה בש"א מקעקע כל הבירה כלהומחזיר מריש לבעליו ובה"א אין לו אלא דמי מריש בלבד מפני תקנת השבים, וקמה שתקשה עוד התשובה ממנו מזה שנהג בו האדם עד ששב לו המעשה הרע דרך בהדבק המעשים המביעים אשר לא יקל להניחם, כמו שכתוב (ירמיה ט) למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו, ואמר (סס יג) היהפוך כושי עורו ונמר חברברותו ונר', ומהם שפיכות דמים והריגת הנקיים בין בפגיעה בין בהליכת (ס"ח זעלילת) רכילות, כמו שידעת מענין דואג בעיר הכהנים אשר נרם להרנם ברכילות תחלה ופגע בהם אח"כ, כמו שנאמר (זמורל ח כג) ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים, ומהם עוד מי שגורם לאבד ממון חברו ברכילותו, אין עולה לו תשובה עד שירצה את חברו אם בממון אם בפנים ובכניעה למחול לו ולנשוא חמא, כמו שכתוב (מיכה ג) ואשר

— Dahin gehört auch, wenn Jemand durch Verleumdung beim König seinen Nächsten um Geld gebracht, wo ihm auch die Buße nicht eher angerechnet werden kann, als bis er denselben beschwichtigt, entweder durch Geld, oder durch Ueberredung, und durch Demüthigung!

gehen.“ Es steht auch geschrieben: „daß gesühnt auch wird diese Schuld, bis ihr sterbet!“ Ein Frommer nun, der dergleichen Sünden nicht begangen, hat doch gewiß einen Vorzug vor dem Reuigen.

9. Kapitel.

Ob die Buße bei jeder Sünde zulässig sei, oder nicht? Hierüber sage ich, zur Beantwortung dieser Frage Folgendes. Es giebt der Sünden zweierlei, Sünden nämlich, die der Mensch gegen Gott begeht, wie Gottesläugnung, freventliche Gedanken, geheime Sünden, Uebertretung von Verboten des Herzens und auch vieler Gliederpflichten, wobei der Mensch nur sich selbst arg thut und keine andere Schuld auf sich ladet, als daß er den Geboten Gottes zuwider handelt, und dann solche Sünden, die der Mensch gegen seinen Nächsten begeht, d. h. solche, wodurch den Menschen ein Arges oder ein Unrecht geschieht, entweder an ihrem Körper, oder an ihrem Vermögen, oder an ihrem Rufe, und der Sünder also auf seine Seele das Arge ladet, daß er wider seinen Gott handelt, und den Menschen arg thut. — Was nun die Sünden betrifft, die der Mensch gegen Gott allein begeht, so kann ihm die Rückkehr von denselben im Leben nützen, wenn er von seiner Gleichgiltigkeit erwacht, und sich bestrebt, von seinem Fehler zu Gott zurückzukehren, wo dann eigentlich die Buße, wenn's möglich, gleichartig mit der Sünde sei. Ist die Sünde ein Vergehen gegen die Herzenspflichten, wie z. B. ein böses Herz, freventliche Gedanken, der Groll, Neid, der Haß u. dgl., so soll gebührl. die Buße bestehen, in Besserung des Herzens, in der Mitfreude am Glücke Anderer, und in der Versöhnlichkeit gegen sie. — Geschieht aber die Sünde durch irgend ein Glied seines Körpers, als: der Genuß der von Gott verbotenen Speisen, Begattungen, die verboten, Entweihung von Samst- und Feiertagen, der falsche Schwur; so gebührt es sich auch, daß die Buße sach- und sinnverwandt mit seiner Sünde sei mit der Herzensrichtung (bezüglich der Absicht) zu Gott. Dieß Alles soll der Mensch bei Lebzeiten, und zwar, wenn er noch lange zu leben, (d. h. in der Jugend) thun, mit der lautern Absicht, Buße zu thun und seine Seele von seiner Schuld gegen Gott zu reinigen. In dieser Beziehung sagt der Weise: „Bist du weise geworden, du bist

אם יכוסר העין הזה לכם עד תמותן, והצדיק שלא עבר אלו העבירות יש לו יתרון על השב מהם בלי ספק. פרק ט אבל אם תתכן התשובה מכל חטא אם לא, אומר בתשובת השאלה הזאת כי העונות שני מינים, אחד מהם עונות (ס"ל עזירות) שבין אדם למקום בלבד, ככחש באלהים והמחשבות הרעות והמצפונים הרעים ולאין שבחובות הלבבות, והרבה מחובות האברים אשר לא יחמוס החוטא בהם כ"א נפשו בלבד, ואין אשמה עליו אלא להמרותו מצות אלהיו, והמין השני עונות (ס"ל עזירות) שבין אדם לחבירו, והם שיש בהם ענין מעניני הרעה והחמס לב"א אם בגופם אם בממונם או בזכרם, ומקבץ החוטא חמסו בנפשו בהמרותו את אלהיו עם חמסו ב"א, ומה שיהיה מן העונות והחמסאים בין האדם לאלהיו בלבד, תתכן לו התשובה מהם בעודנו בחיי כשיר-עורר לקצורו וישתדל לשוב מעוותו אצל בוראו, ומן הדין עליו שתהיה התשובה מן העין במין שחטא בו אם יוכל, שאם יהיה החטא בחובות הלבבות כלב הרע והמחשבה הרעה וההנמירה והקנאה והשנאה והדומה לזה, התשובה ממנו ראויה להיות בהטבת הלב ואהבת הטוב לב"א והמחילה להם, ואם יהיה החטא באבר מאיברי הגוף, כאכילת מה שאסר הבורא אכילתו והבעילות שהזהיר מהם וחלול שבתות ומועדים ושבעת שקר, ראוי שתהיה תשובתו ממנו באותו ענין ובאותו מין שהיה חוטא בו עם שתוף הלב בכוונה לאלהים, וכל הענין הזה יתכן לאדם בחייו ובעוד שהוא מאריך ימים, עם בירור כוונתו (ס"ל הכרתו) כשהוא מכוין לתשובה ולטהר נפשו מעונו אצל בוראו, ובכמוהו אמר החכם (משלי ט) אם

Buße nach allen Bedingungen hin, thut, sich die Sünde stets gegenüber und vor hält, und darob um Verzeihung fleht; aus Scham vor dem Schöpfer erröthet, herzynniglich sich fürchtet vor dessen Strafe, und zerbrochenen Gemüths, demüthig und gebeugt vor Gott dasteht; daß seine Sündhaftigkeit ihn veranlaßt zur Demuth und zu dem Streben, die Pflichten gegen Gott abzutragen; daß er nicht auf seine gute Handlung stolz thut, daß sie ihm nicht groß scheint und er sich nicht ihrer rühmt; daß er den übrigen Rest seines Lebens sich vor Fehlritten hütet. Ein solcher Sünder hat einen Vorzug vor dem Frommen, der noch nicht diese, oder eine ähnliche Sünde begangen; denn von dem Frommen haben wir noch nicht die Gewährleistung, daß er nicht stolz und hochmüthig auf sein Thun werden wird. Man sagt daher, daß es manche Sünde gebe, die dem Büßenden von mehr Vortheil ist als dem Gerechten all seine Frömmigkeit, und es manche Tugend gebe, die dem Frommen mehr Eintrag thut, als dem Büßenden seine Sünden alle; wenn jener nämlich von der Demuth sein Herz wendet, und dem Stolz, der Heuchelei, der Ehrsucht sich hingiebt. So soll einst ein Frommer zu seinen Schülern gesagt haben: „Wäret ihr sündenfrei, ich wäre eurentwegen um Etwas beängstigt, das mehr als Sünde.“ „Und was kann's wohl Aergeres als die Sünde geben?“ gegenrebeten sie. Darauf er: „Der Stolz und die Heuchelei!“ — Von einem solchen Reuigen sagen unsere Lehrer: „Dort wo die Reuigen sich behaupten, da könnten die von grundauf Frommen nicht Stand halten.“ Der dritte Fall tritt ein, wenn der Büßende große Sünden begangen, die den Verbote n angehören, wo Todesstrafe durch Menschen, oder Ausrottung durch Gott bestimmt ist, wie: die Entweihung des göttlichen Namens, der falsche Schwur u. dgl. Wichtiges, dann aber von seiner Verirrung zurückkömmt, und nach allen Bedingungen und Erfordernissen Buße thut; denn die Ver s ö h n u n g kann bei ihm nicht eher statt finden, als bis er mit allen nur möglichen Versuchungen erprobt worden ist, und von seinen Sünden sich gereinigt hat. Von einem solchen sagen unsere Lehrer: „Hat er Verbote übertreten daran die Ausrottung und der Tod seitens des Gerichts hängt, und Buße gethan, so sind die Schmerzen ihm Läuterung und der Tod Sühnung, denn es heißt: „So werde ich ahnden mit der Geißel ihren Abfall, und mit Plagen ihr Ver-

ואח"כ שב ממנה תשובה שלמה בכל תנאי, ושם עונו לעומתו ונכח פניו ומבטש תמיד המחילה עליו ונכלם מבשרו (ס"ח מנקטתו) מהבורא, ונכנס בלבו המורא מענשו ונשכרה נפשו, והוא נכנע ושפל לפני האלהים רתמיד, והיה חטאו סבה לכניעתו והשתדלותו לפרוע חובות הבורא, לא יתנאה במאומה ממעשהו המוב ולא ירבה בעיניו ולא יתפאר בו, וישמר בשארית ימיו מן המכשול, וחוטא זה הוא שיש לו יתרון על הצדיק שלא חטא החטא ההוא והדומה לו, כי הצדיק אין בטוחים בו שלא יתנאה ויגבה לבו וירום במעשהו, וכבר נאמר כי יש חטא שמועיל לשב יותר מכל צדקות הצדיק, ויש צדקה שמזקת לצדיק יותר מכל חטאות השב, כשיפנה לבו מן הכניעה ודבק בגאות ובחונף ואהבת השבח, כמ"ש אחד מן הצדיקים לתלמידיו אלו לא היחלכם עון הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העון, אמרו לו ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאות והחונף, ובשב כזה ארז"ל (זרקות לו) במקום שבעלי תשובה עומדים אי צדיקים נמורים יכולים לעמוד, והחלק השלישי שיהיה חשב עובר עבירות גדולות ממצות לא תעשה שיש בה מיתה בידי אדם וברת בידי שמים, כחלול השם (ס"ח כחלול שנת) ושבועת שקר והדומה להם מן הגדולות, ואח"כ שב מטעותו בהם והשלים תנאי התשובה ונדריה, כי המחילה לא תתכן לו עד שינוסח בעוה"ז ממה שיוכל לסבלו וינקה מעונותיו, ובו ארז"ל (יומא פ') עבר על מצות לא תעשה שיש בה ברת ומיתת בית דין ועשה תשובה, יסורין ממרקין ומיתה מכפרת שנאמר (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, וכתוב (ישעיה כג)

והוא נכנע ושפל לפני האלהים רתמיד, והיה חטאו סבה לכניעתו והשתדלותו לפרוע חובות הבורא, לא יתנאה במאומה ממעשהו המוב ולא ירבה בעיניו ולא יתפאר בו, וישמר בשארית ימיו מן המכשול, וחוטא זה הוא שיש לו יתרון על הצדיק שלא חטא החטא ההוא והדומה לו, כי הצדיק אין בטוחים בו שלא יתנאה ויגבה לבו וירום במעשהו, וכבר נאמר כי יש חטא שמועיל לשב יותר מכל צדקות הצדיק, ויש צדקה שמזקת לצדיק יותר מכל חטאות השב, כשיפנה לבו מן הכניעה ודבק בגאות ובחונף ואהבת השבח, כמ"ש אחד מן הצדיקים לתלמידיו אלו לא היחלכם עון הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העון, אמרו לו ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאות והחונף, ובשב כזה ארז"ל (זרקות לו) במקום שבעלי תשובה עומדים אי צדיקים נמורים יכולים לעמוד, והחלק השלישי שיהיה חשב עובר עבירות גדולות ממצות לא תעשה שיש בה מיתה בידי אדם וברת בידי שמים, כחלול השם (ס"ח כחלול שנת) ושבועת שקר והדומה להם מן הגדולות, ואח"כ שב מטעותו בהם והשלים תנאי התשובה ונדריה, כי המחילה לא תתכן לו עד שינוסח בעוה"ז ממה שיוכל לסבלו וינקה מעונותיו, ובו ארז"ל (יומא פ') עבר על מצות לא תעשה שיש בה ברת ומיתת בית דין ועשה תשובה, יסורין ממרקין ומיתה מכפרת שנאמר (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם, וכתוב (ישעיה כג)

ie Buße an Werth, wenn der Büßende nur von einem Theil seiner Sünde sich reuig befehrt, bei dem andern aber verharret. Z. B. wenn er die Sünden, die er gegen Gott begehet, reuig unterläßt, bei denen aber, die er gegen seinen Nebenmenschen begangen, wie Raub, Betrug und Diebstahl u. dgl. verharret, daher heißt es auch: „Ist Unrecht in deiner Hand, so entferne es!“ Unsere Lehrer sagen in dieser Beziehung: „Wem ist der ähnlich zu halten, der eine Sünde bekennt, die er begangen, aber nicht von ihr läßt? Einem, der ein unreines Thier in der Hand hat; mag er sich nun in allen Wässern in der Welt baden, es wird ihm nicht als solches angerechnet; wirft er es aber aus der Hand, so wird ihm das Baden (als Reinigungsmittel) angerechnet, denn so heißt es: „Der da eingesticht und es unterläßt, findet Erbarmen.“ Ebenso sind die Hindernisse, die in den frühern Pforten vorkommen, Beeinträchtigungen für die Buße; ich glaube sie nicht in dieser Pforte wiederholen zu müssen.

8. Kapitel.

Ob der Büßende mit dem ursprünglich Frommen gleich zu stellen sei? Hierüber meine ich: daß es einige von den Büßenden gebe, die nach der Buße dem Gerechten gleich zu stellen sind, der noch nie gesündigt; einige die vorzuziehen sind dem Gerechten, und wieder einige, denen der Gerechte vorzuziehen ist. Zu den erstern ist ein solcher Sünder zu zählen, der darin gesündigt hat, daß er ein Gebot, das aber nicht der Strafe der Ausrottung unterliegt, wie z. B. das Gebot von den Schaufäden, dem Palmzweig, der Laubhütte u. dgl., übertreten hat. Denn sobald der Saumselige mit Herz und Zunge es bereut, und sich bestrebt, es fürder auszuüben, und in seine Saumseligkeit nicht wieder verfällt, so verzeiht ihm Gott, und er steht gleich mit dem Frommen, der hierin nichts verabsäumt. Von einem solchen heißt es: „Der da von seiner Sünde sich befehrt, der ist anzusehen, als hätte er gar nicht gesündigt.“ Auch unsere Lehrer sagen: „Hat er ein nicht der Strafe der Ausrottung unterliegendes Gebot übertreten und thut er Buße, so verläßt er gewiß den Platz nicht, ohne daß ihm verziehen wurde, denn es heißt: „Kehret zu mir zurück, so will ich auch zu euch zurückkehren.“ Was die zweite Klasse, nämlich die den Frommen noch vorzuziehen ist, betrifft, so erklärt sich dieß dadurch, daß der Büßende ein geringfügiges, der Strafe der Ausrottung nicht unterworfenen Verbot, begangen hatte, dann aber ihretwegen wahrhafte

וּמִמֶּסֶדִי הַתְּשׁוּבָה נ"כ שִׁיְהִיָּה הַשֵּׁב שֶׁב מִקְצַת עֲוֹנוֹתָיו וּמִרְמִיד עַל קִצָּתָם, כְּמוֹ, שִׁיֵּצֵא מִן הָעֲבִירוֹת שֶׁבִּינוּ וּבֵין הַמָּקוֹם וְיָשׁוּב מֵהֶם, וְלֹא יֵצֵא מִמָּה שִׁישְׁבִּינוּ וּבֵין ב"א מְגוּלָּה וְאוֹנָאָה וְנִנְבָּה וְהִדּוּמָה לָזֶה, וְכִזָּה, נֵאֱמָר (לְיוֹצֵא) אִם אֵין בִּידְךָ הִרְחִיקָהּ, וְאִרְז"ל בְּעִנִּין הַזֶּה אָדָם שִׁישׁ בִּידוֹ עֲבִירָה וּמִתּוֹדָה וְאִינוּ חֹזֵר בּוֹ לָמָּה הוּא דוֹמָה, לְמִי שֶׁתּוֹפֵשׁ שְׂרִץ בִּידוֹ אִפִּי טוֹבֵל בְּכָל מִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם לֹא עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה. זֶרְקוּ מִידוֹ עֲלָתָהּ לוֹ טְבִילָה שְׁנָא (מַעֲלֵי טֵט) וּמִדָּה וְעִזּוֹב יְרוּחָם, וְמָה שֶׁהִקְדַּמְנוּ מִמֶּסֶדִי הַשְּׂעָרִים אֲשֶׁר קִדְּמוּ בַסֵּפֶר הַזֶּה כֻּלָּם גַּם כֵּן מִמֶּסֶדִי הַתְּשׁוּבָה, וְאִינוּ צָרִיךְ לִשְׁנוֹתָם בַּשֵּׁעַר הַזֶּה.

פֶּרֶק ח אָבֵל אִם יִשְׁתּוּהָ הַשֵּׁב עִם הַצַּדִּיק, אֹמֵר כִּי יֵשׁ מִן הַשְּׁבִים שִׁישְׁתּוּהָ אַחֵר הַתְּשׁוּבָה עִם הַצַּדִּיק אֲשֶׁר לֹא חָטָא, וּמֵהֶם מִי שִׁישׁ לוֹ יִתְרוֹן עַל הַצַּדִּיק, וּמֵהֶם מִי שִׁישׁ לַצַּדִּיק יִתְרוֹן עָלָיו אַע"פ שֶׁשֶּׁב, וּבְאֹרֶךְ הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן הוּא שִׁיְהִיָּה הַחֹטֵא בְּקִצּוֹר בְּמִצּוֹת עֲשֵׂה שְׂאִין בַּה כְּרַת בְּצִיצִית וּכְלוּלָב וּכְסוּכָה וְהִדּוּמָה לָזֶה, וְכֹאשֶׁר יָשׁוּב הַמִּקְצֵר בָּהֶם בִּלְבּוֹ וּבִלְשׁוֹנוֹ וְיִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְלֹא שְׁנָה קִצּוֹר בָּהֶם, יִמְחֹל לוֹ הַבּוֹרֵא וְיִשְׁתּוּהָ עִם הַצַּדִּיק אֲשֶׁר לֹא קִצֵּר בָּהֶם, וּבְכַמוֹ זֶה נֵאֱמָר הַשֵּׁב מִן הַחֹטֵא כְּמִי שֶׁלֹּא חָטָא, וְאִרְז"ל (יוֹמָא פ"ו) עֲבֵר עַל מִצּוֹת עֲשֵׂה שְׂאִין בַּה כְּרַת וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה, אִינוּ זֶה מִמְּהוּמוֹ עַד שְׂמוּחָלִין לוֹ שֶׁנֵּאֱמָר (מִלְּאֲכִינֵי) שׁוּבוּ אֵלַי וְאִשׁוּבָה אֵלֵיכֶם, וְהַחֶלֶק הַשֵּׁנִי וְהוּא שִׁישׁ לוֹ בּוֹ יִתְרוֹן הַשֵּׁב עַל הַצַּדִּיק, בְּאֹרֶךְ זֶה שִׁיְהִיָּה הַשֵּׁב חָטָא חָטָא קָטָן בְּמִצּוֹרָה לֹא תַעֲשֵׂה שְׂאִין בַּה כְּרַת,

gebraucht wurde, wird immer schwächer und schwächer, bis es auseinander geht und als das Unhaltbarste gilt! Ebenso verhält es sich bezüglich der Geringsfügigkeit und der Größe einer Sünde, je nachdem man bei ihr verharrt, oder darob um Verzeihung bittet. Auch die Schrift gebraucht dieses Bild, wie es heißt: „Wehe, die die Sünde an den Stricken des Truges herbeiziehen!“ Es ist auch ein Spruch: „Nicht darauf schau', daß klein das, was du begangen, sondern schau' auf die Größe desjenigen, gegen den du gesündigt. — Ist dein Nächster ein Thor, so freue dich innerlich nicht darüber, vielmehr traure darüber, daß Gott das kennt, was du verborgen hältst; daß er deine verborgenen, wie deine offenen Handlungen erschaut; daß er sie dir gedenkt, besser als du, da du vergesslich bist, er aber nicht; du es unbeachtet lässest, er aber alles berücksichtigt, wie geschrieben steht: „Sie ist doch vor mir aufgeschrieben.“ Ferner: „Die Sünde Juda's ist verzeichnet.“ — Ferner wird sie (die Buße) beeinträchtigt durch einen Rückfall in die Sünde, wenn man bereits nach allen Bedingungen hin von ihr zurückgekehrt, wie dieß in dem Kapitel: „Das Wort, welches dem Jeremia h ward u. s. w., daß jeder seinen Sklaven frei lasse u. s. f.“ geschrieben steht. Ebenso verliert sie ihren Werth bei dem, der sich vornimmt, in spätern Tagen erst Buße zu thun, und da meint, daß er von der Sünde zurückhalten werde, nachdem er seinen Willen wird erreicht, und seine Wünsche befriedigt haben, was aber nur Gott hingehalten heißt, davon unsere Lehrer sagen: „Wer da sagt: Ich will sündigen, und dann Buße thun; dem wird die Gelegenheit dazu entzogen.“ So heißt es auch in meiner am Ende dieses Buches vorkommenden Ermahnung: „Meine Seele! Bereite dir einen Vorrath zur Genüge, nicht zu wenig, so lange du am Leben und die Macht in deinen Händen; denn weit ist der Weg. Sage nicht: „Morgen will ich Vorrath holen, bis vorüber der Tag; weißt du doch nicht, was der Tag gebiert, und bedenke, daß das Gestern immer zurückkehrt. Alles, was du an demselben geleistet, wiege, zähle und berechne.“ Sag' auch nicht: „Morgen werde ich's thun, denn der Tobestag ist dem Lebendigen verborgen. Gehe also täglich ein Bestimmtes zu leisten, da der Tod täglich seine Pfeile und Blitze aussendet; säume nicht, täglich das Bestimmte zu verrichten, denn wie der Vogel sein Nest verläßt, so verläßt der Mensch seinen Ort. Es verliert auch

מכל חלוש, וכמו כן ענין הקטנות והגדלות בעבירות עם ההתמדה ובקשת המחילה, וע"כ דמה אותם הכתוב בו כמו שנאמר (יסעיה כ) הוי מושכי העין בחבלי השוא, וכבר נאמר אל תביט לקטנות מה שעשית, אך תביט לגדולת מי שחטאת לו, ואל תשמח לסכלות ב"א ברוע מצפונך, וראוי שתאבד לידיעת הבורא במה שאתה צופן והשקפתו על נסתרותיך ונגלותיך ושהוא זוכר אותם לך יותר ממה שאתה זוכר, מפני שאתה תשכח והוא לא ישכח ותתעלם ולא יתעלם, כמו שנאמר (סס סה) הנה כתובה לפני, ואמר (ירמיה יז) חטאת יהודה כתובה, וממפסידיה עוד החזרה אל העבירה אחר השלמת תנאי התשובה ממנה, כמו שכתוב (סס לד) בפרשת הדבר אשר היה אל ירמיהו לשלח איש את עבדו ושאר הענין ההוא, וממפסידיה נ"כ מי שיבטיח (ס"א טייחל) את נפשו לשוב באחרית ימיו, וחושב שיתרחק מן העבירות לאחר שיגיע אל רצונו וישלים תאוותו מהם, והוא כמרמה את אלהיו, ובו אמרו רבותינו ז"ל האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, (יומא. ז) ובתוכחה אשר כתבת בסוף זה הספר, נפשי הכיני צידה לרוב ואל תמעיטי בעוד בחיים חיתך ויש לאל ידך כי רב ממך הדרך, ואל תאמרי מחר אקח צידה כי פנה היום, כי לא תדעי מה יולד יום, ודעי כי תמול לעד לא ישוב, וכל אשר פעלת בו שקול וספור והשוב, ואל תאמרי מחר אעשה, כי יום המות מכל חי מכוסה מהרי עשות בכל יום חקו, כי המות בכל יום ישלח חצו וברקו, ואל תתמהמה מעשות חק דבר יום ביומו, כי כצפור נודדת מסנה כן איש נודד ממקומו,

demüthigte sich sehr.“ Glücklich ist der, der angeregt auf die erst genannte Art und Weise zu Gott zurückkehrt; nicht so glücklich und nicht so gut aufgenommen ist der, der nicht eher zurückkehrt, bis die Ermahnung Gottes an ihn kommt, d. i. die zweite Art; noch weniger glücklich und wohl aufgenommen ist derjenige, der nicht eher zurückkehrt, bis das Unheil seine Umgebung ergreift; am wenigsten gut aufgenommen und reuig ist der, der nicht eher zurückkehrt, als bis ihm die Strafe wird und er gezüchtigt wird. Er hat es am wenigsten unter den Büßenden zu erwarten, daß Gott seine Buße wohl aufnimmt und seine Sünde ihm vergiebt, als bis er zu Gott wiederkehrt und aus seiner Reue, Sündenunterlassung und Begierde nach Verzeihung, welche letztere in Gesinnung, Sprache und Bewegung sich zeigt, ersichtlich ist, daß es nur Schuldigkeit ist, ihm zu verzeihen, seine Buße aufzunehmen und seine Vergehungen nachsichtlich zu behandeln.

7. Kapitel.

Was die Hindernisse der Buße betrifft, so sind ihrer viele, wovon ich die meisten schon in den früheren Pforten erwähnt. Zu den Hindernissen gehört auch die Vorsätzlichkeit bei der Sünde, nämlich die Beständigkeit in ihrer Ausübung und die Saumseligkeit in ihrer Unterlassung, wodurch die Buße nicht stattfinden kann. So heißt auch ein Spruch: „Die Sünde, sie ist nicht klein, wenn du darauf bestehst; sie kann auch groß nicht sein, so du um Sühnung flehst.“ Denn die Beständigkeit bei der Sünde zeigt von der Geringsachtung des Gotteswortes, daß er nämlich dessen Ge- und Verbote geringschätzt, und der Strafe gewärtig ist. Von einem solchen heißt es: „Die Person, welche mit aufgehobener Hand (mit Vorsatz) thut — da sie das Wort des Ewigen verhöhnt — u. s. w.“ Zudem wächst und nimmt die Sünde, und ist sie auch klein, durch das Verharren bei ihr zu, während sie, wenn sie auch groß ist, dadurch, daß der Uebertreter um Verzeihung bittet, und sie aus Gottesfurcht unterläßt immer weniger und geringer wird, bis sie aus dem Buche der Sünde gelöscht und gestrichen ist, und der Sünder durch Buße ganz rein wird. Schau einmal die Seidenschnur, wie stark sie wird, wenn sie vielmal gedreht wird, und doch kommt sie nur von der schwächsten Materie her, nämlich von dem Weiser eines Wurmes; das starke Seil eines Schiffes dagegen, wenn es einmal eine längere Zeit

undmüthig, hab al elalem bamim hrasunim, utatit bechleha ubkbul, mi sla sb er sbatit tuchit hborat uham paim shnaim, utatit bechleha ubkbul, mi sla sb er schle heret el bbiu, utatit bskul uharat mi sla sb er schle elio eonsh gtiar bu, uha harok sbshim lakbl alaim tshubtu ulmhol hatan, er shib al ha' uiaha m haarat uhaiaha ubkshat mahila blbu ublshu uatnuotit, ma shiib lmalu lu ulkbl tshubtu ulebor el shai.

פרק ז אבל מפסדי התשובה רבים מאד, וכבר זכרתי רובם כמה שקדם מן השערהזה, וממפסדיה עוד ההסכמה על העבירה, והוא ההתמדה על עשותה והאיחור מהניה אותה, ולא תתכן תשובה עם זה, וכבר נאמר אין קטנה בעבירות עם התמדה ולא גדולה בהם עם בקשת המחילה, והוא שהתמדה מורה על בוזתו דבר האלהים, ושהוא מקל במצורתי והזהרתו ומזמן עצמו לעונשו, וכו' נאמר (צמדנר טו) והנפש אשר תעשה ביד רמה, כי דבר ה' בזה, ועוד כי התמדה על העבירה ואם היא קטנה הולכת וגדלה בהתמדה עליה, והגדולה כשמבקש בעליה מחילה עליה ועוז אותה לראת האלהים, הולכת הלך וחסור ומתמעט עד שתמחה מספר עונותיו וינקה ממנה בעליה בתשובה, הלא תראה החוט של משי פמה חזק כשיכפל פעמים רבות, וכבר ידעת כי עקרו מחלוש שבדברים והוא ריר התולעת, ונראה החבל הגדול של ספינה כשממשין בו זמן ארוך, הולך הלך וחסור עד אשר יפתח (ס"ט יפסק) וישוב חלוש

dienste giebt, wodurch auch der Schöpfer allen Anspruch (auf Gotteserkenntniß) an seine Geschöpfe hat, da es zu keiner Zeit an solchen (Männern) gefehlt. So sagen auch unsere Alten: „Noch war die Sonne von Moses nicht erloschen, so gieng schon die seines Schülers Josua auf; es war noch nicht die Sonne des Eli untergegangen und schon leuchtete die des Samuel; noch senkte sich nicht die Sonne des Eliah, da brach schon die des Elisah hervor; der Todestag des Rabbi Akiba war Geburtstag unseres heiligen Lehrers. Auf diese Art hat es zu allen Zeiten und in allen Ländern nicht an einem Manne gefehlt, der zu Gott und zu seinem Dienste ermahnt und aufgerufen, und in seiner Lehre unterwiesen hätte. Ein Büßer dieser Art gleicht einem Knechte, der aus dem Dienste seines Herrn entflohen, unterwegs aber einem treuen Diener seines Herrn begegnet, der ihn darüber zurechtweist, daß er von seinem Herrn entflohen, ihm rath, daß er wieder zu demselben zurückkehre, ihn versichert, daß er Vergebung erlangen wird, und ihn an die vielen Wohlthaten und Gefälligkeiten gegen ihn erinnert, darauf er zu seinem Herrn zurückkehrt und sich vor ihm demüthigt. Drittens wenn er die Versuchungen Gottes sieht, wie hart er den straft, der seine Wege nur geht, und aus dessen Dienste tritt, was ihm zur Belehrung dient; und er kehrt daher zu Gott zurück aus Furcht vor seiner Strafe und gewaltigen Rache. Er gleicht hierin einem Knechte, der seinem Herrn entflohen ist, aber auf die Kunde, welche Strafe der erleiden mußte, der, gleich ihm, die Flucht ergriff, sich bessert und bittend zu seinem Herrn zurückkehrt, daß er ihm vergebe und seine Schuld verzeihe, ehe die Strafe über ihn bestimmt wird, daher auch die Schrift sagt: „Auf daß das Land nicht euch ausspeie, wie es ausgespieen u. s. w.“ Viertens wenn die Strafe Gottes über ihn kommt in irgend einer Noth, und er, sobald er sie fühlt, munter wird und aus dem Schläfe aufwacht, und von seiner Sünde zu Gott zurückkehrt. Dieser gleicht einem Knechte, der seinem Herrn entflohen ist, welcher ihm aber Jemanden nachschickt, der ihn züchtige und bestrafe, weil er aus dem Dienste geflohen; und wie ihn dieser einholt, so flieht er wieder zu seinem Herrn zurück, gesteht seine Sünden ein und bittet um Verzeihung und Vergebung. Von einem solchen es heißt: „Wenn wie Sturm Schrecken euch überfällt, u. s. w. dann rufen sie mich, aber ich erwidere nichts;“ ferner: „Als ihm bange war, flehete er zu dem Ewigen und

והוא מענת תבורא בארץ על ברואיו ואין דוד מן הדורות ריק ממנו, כמו שארז"ל (קדושין ע"ג) עד שלא כבתה שמשו של משה זרחה שמשו של יהושע תלמידו, עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי, עד שלא כבתה שמשו של אליהו זרחה שמשו של אלישע, יום שמת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש, ועל הדרך הזה ימצא בכל הדורות ובכל הארצות, לא יחסר קורא אל האלהים ואל עבודתו ומורה את תורתו, והשב הזה כעבד שברח מעבדות אדוניו ופגע עבד נאמן לאדוניו, הוכיחו על ארחו מאדוניו ויעץ אותו לשוב אליו והבטיחו שימחול לו, והזכירו רוב טובותיו וחסדיו עליו ושב אליו ונכנע אליו, והשלישי כשהוא רואה נסיון הבורא וחזק עונשו למי שהלך בדרכו לצאת מעבודתו ינסר בו וישוב אל'ה מיראתו עונשו ונקממו החזקה, והוא כעבד הבורא מאדוניו כשישמע מה שהיה מעונשו למי שברח ממנו כמוהו, וינסר בו וישוב מתחנן אל אדוניו למחול לו ולסלוח עונו הודם שיבואנו העונש, וע"כ אמר הכתוב (ויקרא יח) ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה ונו', והרביעי בבא עונש הבורא עליו במין ממיני הצרות, וכיון שהרגיש בו געור והקיץ משנתו ושב אל האלהים מחטאו, והוא כעבד הבורא מרבו אשר שלח אליו מ' שייסרנו ויעננו על ברחו מעבודתו, וכאשר הגיע אליו ברח אל אדוניו ממורה מחטאיו ומבקש מחילתו וסליחתו, ובכמוהו נאמר (משלי ח) בבא כשואה פחדכם ונו' אז יקראונוני ולא אענה, ואמר (ד"ה ז לג) ובהצר לו חלה את פני ה' ויכנע מאד,

Sünde sich enthalte und sich hüte Jemanden zu schaden. wie geschrieben steht: „Der Frevler giebt das Gefändete wieder, das Geraubte bezahlt er;“ ferner: „Ist Unrecht in deiner Hand, so entferne es, denn dann kannst du fehlerfrei dein Gesicht emporheben;“ 5) daß er beherzige die Erhabenheit Gottes, dessen Wort er verlegt, aus dessen Dienstband er getreten, und dessen überlieferte Lehre er vernachlässigt, sich darüber zur Rede stelle und darob schäme; wie gesagt wird: „Vergeltet ihr so dem Ewigen?“ ferner: „Fürchtet ihr mich denn nicht, spricht der Ewige.“ — Und auf diese Weise wird den gedachten Erfordernissen der Buße Genüge geleistet.

6. Kapitel.

Wie der Mensch zur Buße angeregt wird? Dieß geschieht durch viererlei: Erstens, wenn der Mensch zur innigen Erkenntniß Gottes gelangt, und erwägt, wie dieser stets gütig gegen ihn ist, und wie sehr er deshalb zu seinem Dienste, zur Beobachtung seiner Gebote, zur Unterlassung Alles dessen, was er verboten, verpflichtet ist. Er gleicht hierin einem Knechte, der von seinem Herrn entflohen ist, aber dann, wenn er des Guten gedenkt, das dieser ihm erzeugte, wieder willig zu ihm kehrt, Verzeihung sich erbittend, ob seiner frühern Widerspenstigkeit und seiner Flucht aus dem Dienste; es ist dieß ein Knecht, der den guten Weg sucht und den Pfad zur Seligkeit erkennt. Von einem solchen heißt es: „Kehre zurück, Israel, so lehre zu mir zurück,“ d. h. kehre zu deinem Antriebe zurück, ehe die Strafe dich ereilt, so will ich deine Rückkehr annehmen, und dich wieder zu meinem Dienste erlieren; und wenn du wegschaffest deine Scheusale aus meinem Angesichte, aus meinem Dienste nicht fliehst, bei meinem Namen wahrhaft schwörst, und im Sinne hast, aufrichtig zu mir zurückzukehren: so werden sich mit dir segnen Völker und sich deiner rühmen. Das Ergebniss all dieser Bedingungen ist angegeben in dem: „Und es werden sich segnen mit ihm Völker und sich seiner rühmen.“ Ebenso heißt es: „Kehret zu mir wieder, dann will ich zu euch zurückkehren.“

Zweitens, wenn ihn Gott zurechtweist und ihn wegen seinen schlechten Handlungen beschämt, entweder wenn noch das Profetenthum existirt durch den Profeten seiner Zeit, oder durch die Gotteslehre, oder durch Jemanden, der die Anleitung zum Gottes-

und derbißi שישיב הגולות וימנע מן העברות וירף מהוקת כל הברואים, כמו שנאמר (יחזקאל לג) חבול ישיב רשע גולה שלם, ואמר (חיוז יח) אם עק בידך הרחיקהו וגו', כי אז תשא פניך ממום, והחמישי שיתן אל לבו גדולת הבורא ית' אשר המרה דברו ויצא מקשר עבודתו ומסורת תורתו, ויוכיח את נפשו ויכלימנה על זה, כמו שנאמר (דברים לז) הלי' תגמלו זאת, ואמר (ירמיה ה) האותי לא תיראו נאם ה', ובזה ישלמו נדרי התשובה אשר הקדמנו:

פרק ו אבל אופן ההערה יהיה לאחד מארבעה דברים, האחד מחוק הכרת האדם את אלהיו ובחינתו בהתמדת טובתו עליו, ומה שהוא חייב עליה מעבודתו ושמור מצותו והזהר ממה שהזהיר, והוא כעבד הבורח מאדוניו כשהוא חושב בטוב אשר גמלו, וישוב אלי' לרצונו לבקש ממנו מחילה על מה שקדם לו מהמרותו ופריחו מעבודתו, והוא העבד המפיק הדרך הטובה ומכין נתיב ההצלח, ובכמהו נאמר (ס) אק תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, ר"ל אם תשוב לרצונך קודם בא העונש עליך אקבל תשובתך ואבחר בך לעבודתי, ואם תסיר שקוציך מפני ולא תברח מעבודתי, ונשבעת בשמי באמת ולבך לשוב אלי באמונה יתברכו בך גוים ובך יתהללו, והתשובה על כל התנאי היא מה שאמר והתברכו בו גוים וכו' יתהללו, ואמר (מלאכי ג) שובו אלי ואשובה אליכם, והשני בעת שתבאנה רוחות הבורא ית' והכלמתו על רוע מעשיו ומפעליו, בין על ידי נביא דורו אם יהיה בזמן הגבואה, או מתורת ה' הנאמנה או מפי מורה לעבודת האלהים אשר

machte ich dir bekannt und mein Vergehen verberge ich nicht;" ferner: „Darob bete zu dir jeder Fromme zur Zeit als schicklich;" 5) daß er sich bemühe und bestrebe, die Menschen vor ähnlichen Sünden zu warnen, ihnen Furcht vor der Strafe einzufloßen und sie zur Buße zu ermahnen, wie es heißt: „Wer es kennt, der kehre zurück zu Gott und bereue;" ferner: „Ich will Verbrecher lehren deine Wege." — Das Vornehmen, nicht wieder das zu thun, was Gott verboten, unterliegt auch fünf Bedingungen: 1. daß er die alsbaldige, aber schnell vorbeigehende und getrübe Annehmlichkeit mit den Annehmlichkeiten wiege, die zwar später, aber dauernd, bleibend, rein, ohne Verdüsterung und Trübung sich einstellen; daß er einen sofortigen, aber vorübergehenden, halt- und bestandlosen Schmerz mit einem Schmerz wiege, zwar später, aber dauernden, unaufhörlichen, wie es von den Annehmlichkeiten heißt: „Und ihr sehet, und euer Herz ist froh," und über den Schmerz heißt's: „Und sie gingen heraus und sahen die Leichen der Männer u. s. w." ferner: „Denn sieh' der Tag kommt, brennend wie ein Glutofen, und es wird sein: alle Freveler und Uebelthäter u. s. w.;" ferner: „Und es wird euch, die meinen Namen fürchten, die Sonne der Milde strahlen." Nimmt sich nun der Sünder dies alles zu Herzen, so sollte er sich auch vornehmen, seine Sünde nicht mehr zu wiederholen; 2. daß er sich zu Herzen nehme, daß der Sterbetag herannaht, und Gott nun erzürnt ist, weil er früher den Pflichten gegen Gott so wenig nachgekommen, wie es heißt: „Wer wird aushalten den Tag seines Kommens?" Führt er sich dieß zu Gemüth, so muß er sich auch vor der Strafe fürchten, und innerlich beschließen, daß er nichts mehr wiederholen werde, was seinen Herrn gegen ihn erzürnen könnte; 3. daß er die Tage berücksichtige, wo er von seinem Gotte abgewichen, und auf seinen Dienst nicht geachtet, trotz seiner besten Wohlthaten gegen ihn, wie es heißt: „Denn von je brach ich dein Joch, zerriß ich deine Bande, und da sprachest du: „Ich gehe nicht über!" Dieses **אעבור** bedeutet: „ich nehme nicht deinen Dienst an, und will in deinen Bund nicht eingehen, als hätte es geheißen: Ich gehe nicht über — zu deinem Bunde, ähnlich dem: Daß du übergehst zu dem Bunde des Ewigen deines Gottes;" 4) daß er das Geraubte zurückgebe, der

ולמחול לו ולקבל תשובתו, כמו שנאמר (תהלים לז) חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי ונו', אמר (סס) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא, והחמישי שיטרח וישתדל להזדויר ב"א מכמות עבירותיו וליראם מעונשם ולהזכירם בתשובה מהם, כמו שנאמר (יונה ג) מי יודע ישוב ונחם האלהים, ונאמר (תהלים נא) אלמדה פושעים דרכיך, ותנאי הקבלה שלא ישנה לעשות מה שהזהיר ממנו הבורא חמשה כמו כן, אחד מהם שישקול ערבות מהרה וכלה מעורבבת, בערבות מתאחת קיימת מתמדת זכה מבלי קדירות וערבות, ושישקול צער מהר כלה אין לו קיימא, בצער מתאחר מתמיד אין לו הפסק, כמו שנאמר על הערבות (ישעיה סו) וראיתם ושש לבכם, ואמר על הצער (סס) ויצאו וראו בפני האנשים ונו', ואמר (מלכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה ונו', ואמר (סס) וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ונו', וכאשר יתן החוטא אל לבו הרבר הזה, ראוי לו לקבל עליו שלא ישנה אל חטאו, והשני שיתן אל לבו בא יום המיתה, ובוראו קצוף עליו על מה שקדם לו מן הקצור בחובותיו, כמו שנאמר (סכ) ומי מכלכל את יום בואו, וכאשר ישיב זה אל לבו חייב לירא מעונשו, ולהסכים עם נפשו שלא ישנה אל מה שיקציף אודתיו עליו, והשלישי שיתן אל לבו הימים אשר נטה בהם מאחרי אלהיו ולא השגיח לעבודתו עם התמדת טובותיו עליו בהם, כמו שנאמר (ירמיה ז) כי מעולם שברתי עולך נתקתי מוסדותיך ותאמרי לא אעבור, ומי' לא אעבור לא אקבל עבודתך ולא אבא בבריתך, כאלו אמר לא אעבור בבריתך מענין (גזרים כט) לעברך בברית ה' אלהיך,

ähnlich dem: Daß du übergehst zu dem Bunde des Ewigen deines Gottes;" 4) daß er das Geraubte zurückgebe, der

und liebet das Gute;" ferner: „Und er hält seine Hand ab, irgend Böses zu thun;" ferner: „Es verlasse der Frevler seine Bahn;" 2. daß er selbst das Erlaubte unterlasse, das zum Verbotenen führen könnte, wobei es zweifelhaft ist, ob es erlaubt ist oder verboten, so wie von einigen Frommen erzählt wird, daß sie sich von siebenzig erlaubten Fällen entzogen haben, weil sie sich gefürchtet haben, in einen einzigen Fall zu kommen, wo sie etwas Verbotenes begehen könnten. Dasselbe Bewandniß hat es mit den Beschränkungen, die unsere Lehrer empfohlen, indem sie sagten: „Machet einen Zaun um das Gesetz;" 3. daß er die Sünde unterlasse, so oft er Macht und Gelegenheit dazu hat, aber er unterlasse es auch nur aus Furcht vor der Strafe Gottes, wie es heißt: „Aus Furcht vor dir schauert mir das Fleisch, und dein Strafgericht fürchte ich;" 4. daß er die Sünde unterlasse aus Furcht vor Gott, aber nicht aus Furcht vor den Menschen, oder weil er von ihnen etwas erwartet oder vor ihnen sich schämt, damit er nicht denen gleiche, von denen es heißt: „Und es ward ihre Furcht vor mir nur ein eingelerntes Menschengebot;" ferner: „Und Jehosaphat that das, was recht in den Augen Gottes, in den Tagen, als ihn Jehojada, der Priester, unterrichtet hat." 5. daß er die Sünde unterlasse, und sie für immer aufgebe, damit es ihm nicht wieder in den Sinn komme, sie zu wiederholen, vielmehr soll er mit Herz und Mund mit jedem Frommen sagen: „Habe ich ein Unrecht begangen; ich will's nicht mehr." — Das Verlangen nach Verzeihung unterliegt auch fünf Bedingungen: 1) daß er sich seine Sünden gestehe, und daß sie in seinen Augen und Gedanken als viel erscheinen müssen, wie es heißt: „Denn viel sind unserer Sünden gegen dich;" 2) daß er stets an sie denke, sie vor sich dieselben stets vor und gegenüber halte, wie es heißt: „Denn mein Vergehen ferne ich und meine Sünde ist stets vor mir;" 3) daß er des Tags faste und des Nachts bete, sobald sein Herz aufgeräumt ist und nicht von weltlichen Geschäften beansprucht ist, wie es heißt: „Steh auf! lobfinge des Nachts!" Später werde ich auch über die Vorzüglichkeit des Betens in der Nacht sprechen; 4) daß er zu Gott bete und ihn anhehe, ihm seine Sünden zu verzeihen, ihm zu vergeben und ihn reuig aufzunehmen, wie es heißt: „Meine Sünde

ממנו, כמו שנאמר (עמוס ה) שנאמר רע ואהבו טוב, ואמר (ישעיה נו) ושומר ידו מעשות כל רע, ואמר (סם נה) יעזוב רשע דרכו ונומר, והשני עזיבת המותר המביא לידי איסור בדברים המסופקים אם מותרים הם או אסורים, כמו שנאמר על קצת החסידים שהיו פורשים משבעים שערים משערי המותר מיראתם שער אחד משערי האסור, וכמו הסייגים שצוו עליהם רז"ל ואמרו ועשו סייג לתורה (פ"ח), והשלישי שתהיה עזיבתו העבירות אחר יכלתו עליהם והודמנותם לו, לא ימנע מעשותם כ"א מיראת עונש הבורא, כמו שנאמר (תהלים קיט) סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי, והרביעי שתהיה עזיבתו העבירות מבשתו מן הבורא, לא מיראת כ"א ולא לתקותו אותם ולא לבשתו מהם, ולא יהיה כמי שנאמר בהם (ישעיה נט) ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, ואמר (ת"ז יז) ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורהו יהוידע הכהן, והחמישי שיעזוב עשות הרע עזיבת היאוש ממנו שלא יתן אל לבו לשנות אליו, ויאמר בלבו ובלשונו כמו שאמר החסיד (איונלד) אם עול פעלתי לא אדסיף, אבל תנאי בקשת המחילה כמו כן חמשה, אחד מהם התודות בעונותיו ושירבו בעיניו ובלבבו, כמו שנאמר (ישעיה נט) כי רבו פשעיו נגדך, והשני שיוכור אותם תמיד ושימם לנגדו ונוכה פניו, כמו שנאמר (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, והשלישי שיתענה ביום ויהפיל בלילה עת שלבו פנוי ואין לו טרדה בעסקי העולם, כמו שנאמר ואיכה (ז) קומי רגי בלילה, ואני ערתי לבאר מעלת תפלת הלילה בע"ה, והרביעי שיתחנן אל האלהים ויעטוף אליו תמיד לכפר עונותיו

ihm erlassen wird. — Kommen nun bei dem Reuigen diese vier Erfordernisse sammt den Bedingungen vor, die wir später erörtern werden, so wird ihm Gott seine Sünden verzeihen und seine Schuld vergeben. Gehört aber die Schuld zu denen, davon es heißt: „Er läßt sie nicht ungerochen,“ wie z. B. der falsche Schwur, der Ehebruch, so mildert der Herr die Bestrafung hienieden, und läßt ihm jenseits wohlgergehen, und führt ihn ein in die Schaar der Frommen, wie geschrieben steht: „Und es kommt nach Zion der Erlöser denen, die in Jakob ihre Sünden bereuen;“ ferner: „Kehrst du zurück, Israel, spricht der Ewige, so kehrest du zu mir — wieder,“ ferner: „Wenn du zurückkehrst und ich dich zurückbringe — vor mir stehst du!“

5. Kapitel.

Der Bedingungen zu den Erfordernissen der Buße giebt es sehr viele, doch will ich nur zwanzig von ihnen erwähnen, und zwar für jedes Erforderniß wollen wir fünf Bedingungen hinstellen, und so wird jedes Erforderniß von den vieren erst vervollständig sein. Die fünf Bedingungen der Reue sind: 1) die Furcht, daß die Strafe Gottes den Sünder ereilt, wegen der begangenen Frevel, wodurch er in seiner Reue bestärkt wird, wie es heißt: „Gebet dem Ewigen, eurem Gotte, Ehre, bevor es finstler wird u. s. w.“; 2) daß sein Herz zerbrochen sei und sich demüthige vor Gott ob seiner Sünden, wie gesagt wird: „Es demüthigt sich mein Volk, darauf mein Name genannt wird;“ 3) daß er Kleidung und Schmuck verändere, daß er in Rede, Kost und Bewegung Zeichen seiner Reue bliden lasse, wie es heißt: „Darob gürtet um Säcke u. s. w.“ ferner: „Und sie bedeckten mit Säcken Menschen und Thiere;“ 4) daß er weine, schreie und trauere ob seiner früheren Sünden, wie es heißt: „Wasserbäche strömen meine Augen herab, weil sie nicht beobachtet deine Gesetze;“ ferner: „Zwischen der Halle und dem Altare weinen die Priester, die Gottesdiener;“ 5) daß er sich selbst zurechtweise und sich innerlichst schäme, daß er die Pflichten gegen Gott vernachlässigt, wie es heißt: „Zerreißet euer Herz, nicht aber euer Kleid.“ — Die Bedingungen für die Unterlassung der Sünden sind auch fünf. 1. daß er Alles unterlasse, was Gott verboten, wie es heißt: „Hasset das Böse

ממנו ודחורת העונש מעליי, וכשיתקבצו בשבאלוהארבעה נדרים בתנאיהם אשר אנו עתידים לבארם, יכסר לו הבורא עונו ויעבור על פשעו, ואם יהיה העון ממה שנאמר בו (למות כ) לא ינקה, כשבועת שוא ואשת איש, מקל הבורא עונשו בעו"ה ומטיב לו בעו"ה ויכנס בכת הצדיקים, כמו שנא' (יסנייה נט) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב וגו' (ירמיה ד) אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, ואמר (סס טו) אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד:

פרק ה אבל תנאי נדרי התשובה רבים מאד, אך אזכור מהם עשרים תנאים, ונבאר בכל נדר מנדרי התשובה חמשה תנאים, ובהם יהיה כל נדר מנדריה הארבעה שלם, מהם תנאי החרטה חמשה, הראשון היראה ממהירות עונש הבורא לחוטא על מה שקדם לו מן העונות ותחזק בעבור זה חרטתו, כמו שנאמר (סס יג) תנו לה' אלהיכם כבוד בטרם יחשיך וגו', והשני שבירת לבו והכנעו לאלהים על מה שהיה ממנו מן החטא, כמו שנאמר (דכ"ז ו) ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם, והשלישי לשנות מלבושו ותכשיטו ולחראות סימני החרטה בדבריו ובמאכליו ובכל תנועותיו, כמו שנאמר (ירמיה ד) על זאת חנרו שקים וגו', ואמר (יונה ג) ויתכסו שקים האדם והבהמה, והרביעי הבכיה והצעקה והאבל מתחרט על מה שקדם לו מן החטא, כמו שנא' (תהלים קיט) פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך, ואמר (יואל ג) בין האולם ולמזבח יבכו הכהנים משרתי ה', והחמישי שיוכיח נפשו ויכלימנה במצפוניו על מה שהיה מקצורו בחובות הבורא ית' עליו, כמו שנאמר (סס) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם, ותנאי העזיבה גם כן חמשה, אחד מהם עזיבת כל מה שהזהיר הבורא

mehr zu begehen. Denn die Neue beweist, wie tadelhaft sein Thun ihm erscheint, wie es heißt: „Wer es weiß, der mag sich wieder bedenken und läßt Segen nach sich zurück.“ Umgekehrt heißt es von dem, der bei seinen Sünden beharrt: „Niemand bereut seine Bosheit.“ Wir sehen auch dieß unter den Menschen, daß wenn der Fehlende seinem Nächsten zeigt, daß er seinen Fehler bereut, dieß auch Veranlassung genug ist, ihm zu verzeihen. Die Unterlassung (der Sünde) ist wieder ein Zeichen seines innigen Glaubens an Lohn und Strafe, wie es heißt: „Es verlasse der Ruchlose seinen Weg u. s. w.“; dagegen heißt es bei dem verstockten Sünder: „Um die Missethat seiner Gewinnsucht zürnte ich und schlug es.“ Ebenso zeigt es sich auch bei den Menschen, daß sobald es der Boshafte reuig unterläßt, seinem Nächsten Böses zuzufügen, er auch verdient, daß ihm vergeben und sein Vergehen verziehen werde. Das Verlangen nach Verzeihung bezeugt seine Demüthigung und Unterwürfigkeit vor Gott, und das Bekenntniß seiner Schuld ist ein Grund zur Versöhnung, wie es heißt: „Der da die Sünde eingesteht und sie verläßt, dem wird Erbarmen.“ Vom Gegentheil heißt es: „Sieh, ich will mit dir rechten, daß du gesprochen: Ich habe nicht gesündigt;“ ferner: „Wer seine Missethaten verheimlicht, der hat kein Gedeihen.“ Und so zeigt es sich bei den Menschen, daß wenn Jemand sich gegen seinen Nächsten vergeht, und er sich demüthigt vor ihm, frei bekennet, daß er gegen ihn gefehlt und ihm Böses zugefügt, Verzeihung sich von ihm erbittet, und sein Nächster einsteht, daß er seinen begangenen Fehler bereuet, dieser auch nicht zögert, ihm zu verzeihen und zu vergeben, und jeden Groll gegen ihn aus dem Herzen zu bannen. — Das ernste Bornehmen nicht rückzufallen, ist ein Zeichen von seinem Bewußtsein der bösen Handlung und der Größe seiner Sünde, wie es heißt: „Habe ich eine Sünde begangen, so will ich's nicht mehr;“ ferner: „Aßur kann uns nicht helfen;“ Vom Gegentheil heißt es: „Kann ein Mohr seine Haut wandeln und ein Parther seine Flecken? u. s. w.“ Und so nehmen wir es unter den Menschen wahr, daß wenn derjenige, der gegen seinen Nächsten sich vergeht, sich vornimmt, ihm nicht wieder Arges zuzufügen, sondern zeigt, daß er es bereuet, unterläßt und bekennet, dieß die letzte Veranlassung zur Verzeihung ist, daß die Schuld von ihm abgenommen, die Strafe

לעשותם בלבו ובמצפוננו, והחרטה אות על גנות מעשהו בעיניו, כמו שכתוב (סס) מי יודע ישוב ונחם והשאיר אחריו ברכה, ואמר במי שהתמיד על חטאיו (ירמיה ח) אין איש נחם על רעתו, ואנחנו רואים כזה בין ב"א כשמראה החוטא לחבירו החרטה על מה שחטא לו, היא הסבה החזקה למחול לו, והעזיבה אות על בירור אמונתו בנמול ובעונשו, כמו שכתוב (ישעיה נה) יעזוב רשע דרכו ונו, ואמר במי שהתמיד על חטאיו, (סס נו) בעון בצעו קצפתי ואכהו ונו, ובמוזה נראה בין ב"א כי כאשר ימנע המריע לחבירו מהרע אליו אחר החרטה, אז יהיה ראוי למחול לו ולעבור על פשעו, ובקשרת המחילה אות על כניעתו ושפלותו לפני האלהים, והתודותו בעונו סבת המחילה לו, כמו שנאמר (מסלי כה) ומודה ועוזב ירוחם, ואמר בהפך זה (ירמיה ז) הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי, ואמר (מסלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח, וכזה נראה בין ב"א כי החוטא לחבירו בשיכנע לו ויודה שחטא לו והרע אליו ובקש ממנו המחילה, והכיר חבירו ממנו שהוא מתחרט על מה שקדם לו מן החטא, לא יתעבב מלמחול לו ומעבור על פשעו, ויסור מה שיש לו בלבו מן הנסירה, אבל הקבלה שלא ישננה אות על ידיעתו ברוע מעשהו ונודל חטאו, כמו שנאמר (ליוז לד) אם עול פעלתי לא אוסיף, ונאמר (בוטעיד) אשור לא ישיענו ונו, ונאמר בהפכו (ירמיה יג) היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו ונו, וכמו זה נראה בין בני אדם כשיקבל החוטא לחבירו על עצמו שלא ישנח להרע לו, ויראה החרטה והעזיבה ויתודה, יהיה זה נמר סבות המחילה לו והסר האשמה

bewahrt bei mir, versiegelt in meinen Schätzen?" ferner: „Mit der Hand eines jeden Menschen ist's versiegelt u. s. w.;“ denn glaubt er, daß er unabhängig und ohne Aufsicht ist, so wird er die That nicht bereuen, und keine Verzeihung sich erbitten, weil auch die Strafe darob ausbleibt, wie geschrieben steht: „Weil nicht vollstreckt wird das Urtheil der bösen That alsogleich, darum ist voll das Herz der Menschenkinder in ihnen, Böses zu thun.“ 5) Wenn er wahrhaft überzeugt ist, daß die Buße Heilung für seine Krankheit ist, und der Weg zur Genesung von seinem bösen und tadelhaften Thun und Treiben, daß nur durch sie der Irrthum wieder gut und sein Verlust wieder ersetzt werden kann; denn ist ihm dieß nicht klar bewußt, so wird er die Hoffnung aufgeben, von Gott Verzeihung und Erbarmen zu erlangen, und wird auch nicht wegen seiner frühern Handlungsweise Versöhnung von ihm erbitten wollen, wie es heißt: Ihr sprecht nämlich: „Ja unsere Missethaten und Sünden lasten auf uns, und durch sie schwinden wir hin, und wie mögen wir leben?“ Darauf durch den Propheten die Antwort von Gott: „So wahr ich lebe, spricht Gott der Herr, daß ich kein Wohlgefallen habe an dem Tode des Sünders.“ 6) wenn er auch erwägt, welche Wohlthaten ihm früher von Gott geworden, und wie er stets anstatt des Dankes ihm zuwider gehandelt; ferner wenn er die Strafen der Sünde gegenüber hält ihren Unannehmlichkeiten, und das Angenehme der dies- und jenseitigen Belohnung der Tugend ihren Unannehmlichkeiten, wie unsere Lehrer gesagt: „Rechne den Verlust bei der Gebotserfüllung gegen den Gotteslohn, und den Gewinn bei jeder Uebertretung gegen den Verlust;“ 7) wenn er mit konsequenter Ausdauer und Ueberwindung das Böse läßt, daran er gewohnt war, und den ernstesten Vorsatz in seinem Innern hat, ihm auszuweichen, wie es heißt: „Zerreißet eure Herzen, nicht aber eure Kleider.“ Ist nun der Sünder von diesen sieben Dingen klar überzeugt, so ist von ihm eine Rückkehr von seinen Sünden zu erwarten.

4. Kapitel.

Die Erfordernisse der Buße sind vier: 1) daß man die begangenen Sünden be-
reue; 2) daß man sie unterlasse und ihnen ausweiche; 3) daß man sie bekenne und ihre Verzeihung sich ersehe; 4) daß man sich innerlich und innigst vornehme, sie nicht

עמדי חתום באוצרותי, ואמר (ליו) לז) ביד כל אדם יחתום ונו', כי אם יחשוב כי הוא מותר ואינו שמיר עליו, לא יתחרט ולא יבקש המחילה בו מפני אחר עונשו עליו, כמו שכתוב (קהלת ח) אשר אין נעשה פתגם מעשה הרעה מהרה על בן מלא לב בני האדם בהם לעשות רע, ורחמישי שידע באמת כי התשובה אופן רפואת מדותיו והדרך אל הארוכה מרוע מעשהו ונגורת מפעלו, ושקה יתקן מעותו וישיב אבדתו, כי אם לא יתברר אצלו זה יתיאש מכפרת הבורא ית' ומרחמיו, ולא יבקש ממנו המחילה על מה שקדם לו מרוע מפעלו, כמו שכתוב (יחזקאל לג) כן אמרתם לאמר כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם אנחנו נמקים ואין נחיה, והיתה התשובה על זה מהבורא על ידי נביאו, חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במור הרשע ונו', והששי שיחשוב עם נפשו במה שקדם לבורא עליו מן הטובות, ומה שקדם לו מהמדות תמורת ההודאה עליהן, ושישקול עונשי העבירה עם ערבותה וערבות גמול הצדקה עם צערה בעו"ה ובע"הב, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (פ"ה) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שורה ושכר עבירה כנגד הפסדה, והשביעי חזק סבלו להמנע מן הרע אשר הרגיל בו, והסכמתו לסור ממנו בלבו ובמצפוניו, כמו שכתוב (יולל) וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ובהתקדם ברור אלו השבעה דברים בדעת החוטא, תתכן ממנו התשובה מעונותיו.

פרק ד אבל נדרי התשובה הם ארבעה, הראשון החרטה על מה שקדם לו מן העונות, וחשני שיעזבם ויסור מהם, והשלישי שיתודה בהם ויבקש המחילה עליהם, והרביעי שיקבל על נפשו שלא ישוב

zu bezähmen, besiegt es mandymahl ihn, und mandymahl besiegt er es.—Buße, die ihm Verzeihung bewirken muß, kann nur dann eine ächte und rechte sein, wenn er sich ganz der Sünde entschlägt, wie es heißt: „Darum nur so sei gefühnt die Schuld Jakobs, wenn dieß die Frucht: „Beseitigt seine Sünde u. s. w.“ Drittens, wenn Einer allen Bedingungen der Buße nachgekommen, seinen Verstand über die Leidenschaft walten läßt, gewohnt ist, mit seiner Seele Rechnung zu halten, Gott fürchtet, vor ihm sich schämt, die Größe seiner Sünde und Schuld sich zu Herzen nimmt, die Erhabenheit desjenigen erkennet, dem er zuwider gehandelt, dessen Wort er übertreten, seine Vergehungen sich vor Augen führt und vergewärtigt, sie fort und immer bereut, und Zeit seines Lebens, bis an sein Ende, um Verzeihung bittet: dieser verdient es, von Gott gerettet zu werden.

3. Kapitel.

Was die Buße bei dem Menschen veranlasse? Hierüber glaube ich, daß sie sich bei ihm einstellt, wenn ihm vorher tieferlei zum Bewußtsein gekommen. 1) Wenn er eine klare Kenntniß von dem Tadelhaften seiner That hat; denn ist er sich dessen nicht klar bewußt, und geschah sie nur aus Unkenntniß oder unvorsätzlich, so ist auch von ihm weder Reue zu erwarten, noch das Verlangen nach Sühnung. So heißt es auch: „Denn meine Missethat kenne ich, und meine Sünde ist mir stets vor Augen;“ 2) wenn er auch weiß, daß seine That an sich schlecht und schändlich ist; denn ist es ihm nicht klar, daß seine That schlecht und seine Handlungsweise nicht gut ist, so wird er auch darob keine Reue empfinden, und wird auch von selbst in sie nicht eingehen wollen; er hat dabei denselben Anspruch wie der Irrende, und der Rechtfertigungen genug, wie geschrieben steht: „Verirrungen, wer merkt sie?“ 3) wenn er weiß, daß ihm nach seinem Thun auch vergolten wird; denn weiß er dieß nicht, so ist für ihn keine Veranlassung zur Reue vorhanden; ist es ihm aber klar, daß er darob Strafe zu erwarten hat, so wird er auch Reue empfinden und Verzeihung erflehen, wie es heißt: „Denn nachdem ich zurückgekehrt, bereue ich;“ ferner: „Vor Angst vor dir schaudert mir die Haut;“ 4) wenn er überzeugt ist, daß er beaufsichtigt wird, und seine Sünden im Buche verzeichnet werden, daß da nichts übersehen, nichts vergessen und nichts unberücksichtigt gelassen wird, wie es heißt: „Ist das nicht auf-

שיסור מן העבירות לנמרי, כמו שכתוב (יטעיה כז) לכן בזאת יכופר עון יעקב וזה כלפרי הסרחטאותו וגו', והחלק הג' אדם שהתנהג בכל תנאי התשובה והנביר שכלו על תאותו והתמיד לחשב עם נפשו, וירא את בוראו ובוש ממנו, והשיב אל לבו גודל חטאו ועונו, והכיר גדולת מי שהמרה אותו ועבר על דברו, והציב עונותיו לנגד עיניו ולנכחו ותמיד מתחרט עליהם ומבקש המחילה בהם כל ימי חייו עד בא קצו, וזה ראוי אצל הבורא להנצל.

פרק ג אבל במה תהיה התשובה מהאדם, אומר בזה כי תתכן לו אחר הקדמת ידיעתו בשבעה דברים, הראשון שידע ננות מעשהו ידיעה ברורה, כי אם לא יתברר לו זה ויהיה מסתפק או שונג בלתי מזיד, לא תתכן החרטה ממנו עליו ובקשת המחילה בו, כמו שכתוב (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד, והשני שידע בחיוב רוע מעשהו וננותו, כי אם לא יתברר אצלו כי מעשהו רע ומפעלו אינו טוב, לא יתחרט עליו ולא יקבל תנאי התשובה ממנו, ודינו בו כדין השונג ואמת לאתו רחבה כמו שכתוב (סס יט) שניאות מי יבין וגו', והשלישי שידע בחיוב הנמול על מעשהו, כי אם לא ידע זה אין צורך מביאו אל החרטה עליו, וכשיתברר אצלו כי הוא ענוש עליו יתחרט אחר כך ויבקש המחילה, כמו שכתוב (ירמיה לא) כי אחרי שובי נחמתי וגו', ואמר (תהלים היט) סמר מפחדך בשרי וגו', והרביעי שידע שהוא שמור עליו ונכתב בספר עונותיו לא יעבור עליו העלם ולא שכחה ולא הנחה, כמו שכתוב (דברים לג) הלא הוא כמים

und hiezu als Beispiel ein Mensch dienen, der wegen der Diät erkrankt, entweder weil er das zu nehmen unterlassen, was seine Gesundheit dauernd unterhalten kann, oder weil er etwas Schädliches gegessen und seiner Gesundheit Abtrüglisches. Rührt nun seine Krankheit daher, daß er zu wenig Nahrung zu sich genommen, die seine Gesundheit erhalten sollte, so wird die Art, wie er wieder in Ordnung kommen kann, die sein, daß er gewisse Speisen, die seiner Natur zusagen, oft nehme, bis er wieder in's gewöhnliche Geleis gekommen. Er beobachte aber auch, wenn er seinen frühern natürlichen Zustand erlangt hat, eine gehörige Diät. Rührt wiederum seine Krankheit daher, daß er eine schädliche Kost genommen, so wird er wieder genesen können, wenn er sich vor einer solchen oder ähnlichen Kost in Acht nimmt, dagegen sich an eine gewöhnt, die dieser wesentlich entgegen ist, bis er wieder in seinen frühern Zustand gelangt ist, dann, wenn sein Körper genesen, muß er auch Speisen genießen, die in den zwei Speisegattungen einen Ausgang bilden, und in gesundheitlicher Beziehung in der Mitte stehen zwischen den beiden genannten Beziehungen. Schon die Schrift vergleicht die Sünden mit einer schlechten Kost, wie es heißt: „Jedlicher wird um seine Schuld sterben, der Herlinge gegessen, dem werden die Zähne stumpf werden.“

2. Kapitel.

Die Buße ist dreierlei Art. Einmal wenn Einer sich reuig zeigt, weil er zur Sünde keine Gelegenheit gefunden; wie sich ihm aber eine darbietet, übermannt seine Leidenschaft seinen Verstand und er giebt ihr nach, wohl aber nach gescheneher That, das Tadelhafte derselben einsteht, und das Geschehene bereuet: Dieser aber ist nur reuig mit dem Munde, aber nicht mit dem Herzen, mit seiner Zunge, aber nicht in seinem Thun, und daher die Strafe Gottes verdient. Von ihm heißt es auch: „Wie! stehlen, morden, ehebrechen und falsch schwören u. s. w.“ „Ist denn eine Räuberhöhle geworden dieses Haus u. s. w.“ Zweitens, der da innerlich und äußerlich sich reuig zeigt, mit seinem Verstande der Leidenschaft widersteht, gewohnt ist sein Gemüth zu dämpfen und gegen die Begierden daselbst anzukämpfen, bis er sie besiegt und es abhält von dem, was Gott verhaßt ist. Nichts destoweniger aber will ihn sein Gemüth stets zu dem Gottwidrigen verleiten, und ist selbst nach der Sünde lüstern, und bei seinem Streben es

שגמגע מאכול מה שיש בורחמרת בריאותו, או מפני שאכל מה שהזיקו והפסיד בריאותו, וכשיהיה חליו ממעוט המזון אשר רחמ"ד בו בריאותו, אופן חזרתו אל הנכונה יהיה בהרבותו ממיני המענות הראויים לטבעו עד שישוב אל הנבול השוה, וכשיחזור אל ענינו הראשון הטבעי ינהג במזונו המנהג השוה, ואם יהיה חליו מפני שהתנהג במה שהזיקו מהמזון, אופן בריאותו יהיה בהשמרו מן המזון ההוא והדומה לו, ולהתנהג במה שהוא הפך מזונו וטבעו עד שישוב אל הענין השוה, וכאשר יבריא נוסו ויעמוד על הנבול השוה לו, יאכל מן המאכלים השוים בין שני המאכלים והאמצעיים בין שני המזגים, וכבר דמה הכתוב העונות במאכל הרע, כמו שכתוב (ירמיה ל) איש בעונו ימות האוכל הבוסר תקהינה שני

פרק ב אבל חלקי התשובה הם שלש אחד מהם השב מחמת שלא מצא דרך לעבירה, וכשהוא מוצא גובר יצרו על שכלו דלא ימנע ממנה, וכאשר ישלים עשותה יראה ננות מעשהו ויתרחם על מה שעבר בה, וזה שב בפיהו לא בלבו ובלשונו לא במעשהו, והוא חייב בעונש הבורא ית', ובו נאמר (סס ז) הננוב רצוח ונאוף והשבע לשקר וגו', המערת פריצים וגו', והחלק השני השב בלבו ובאבריו ועומד בשכלו כנגד יצרו ומתנהג להכריח נפשו ולהלחם עם תאוותיה, עד שינצחה ממה שישנאהו הבורא ית', אלא שנפשו רוצה להטותו תמיד אל הפך עבודת הבורא, ושואפת אל העבירה, והוא משתדל לחסום אותה ופעם תנצחהו ופעם ינצחנה, וזה אינו שלם בדרך התשובה שמחייבת לו הכפרה עד

bert; 5) was jede bedingt; 6) auf welche Art der Mensch zur Buße angeregt wird; 7) welche die Hindernisse der Buße seien; 8) ob der Reuige mit jenem Frommen gleichzustellen ist, der frei von jeder Sünde ist, oder nicht; 9) ob es dem Sünder noch möglich ist von jedweder Sünde zurückzuführen, oder nicht; 10) welche die Mittel seien für denjenigen, dem die Rückkehr von seinen Sünden hart ankommt, womit wir die Art der Buße und ihre Pflicht zu Ende geführt haben werden, dadurch wir die Vergebung unserer Sünden, mit der Hilfe Gottes erhoffen.

1. Kapitel.

Bezüglich des Wesens der Buße, so ist Buße nichts anders, als daß der Mensch sich zum Dienste Gottes anschickt, nachdem er aus ihm getreten und darin gefehlt, und wieder das ersetzt, was er entweder aus Unkenntniß Gottes und seines Dienstes, oder weil seine Leidenschaft die Geduld in ihm überwältigt, oder weil er nicht beachtet, was er hierin Gott verpflichtet ist, oder weil er sich schlechten Gesellschaften angeschlossen, die ihn zur Sünde verleitet, oder sonst durch dergleichen verloren, wie der Weise sagt: „Mein Sohn! wenn Sünder dich verführen wollen, willige nicht ein!“ Ebenso sagt er: „Fürchte Gott, mein Sohn, und den König, und mit den Veränderungsüchtigen lasse dich nicht ein!“ Der Austritt aus dem Dienste Gottes kann in zweierlei bestehen, entweder in der Unter- und Außerachtlassung dessen, was ihm Gott auszuüben befohlen, oder daß er gerade das thut, was Gott zu thun verboten, wobei er die Absicht gehabt, sich Gott zu widersetzen. Besteht nun sein Austritt aus dem Gottesdienste in der Unterlassung dessen, was ihm Gott zu thun befohlen, so zeigt sich seine Rückkehr von dieser Außerachtlassung dadurch; daß er sich bestrebt, recht zu handeln, und sich fügt in die Erfordernisse der Buße, die ich später in dieser Pforte angeben werde; bestand sie in der Ausübung dessen, was Gott zu thun verboten, so zeigt sie sich dadurch, daß er ernstlich davon läßt, daß er sich vor jedem Rückfall in eine ähnliche Handlungsweise hütet, und sich bestrebt, gerade das Gegentheil zu thun, wobei er nebstdem festhält an den Erfordernissen der Buße und ihren Bedingungen, die ich später, so Gott hilft, in dieser Pforte angeben werde. Aus den gewöhnlichen Fällen kann

אחד מהם, והששי איך אוסני ההערה לאדם על התשובה, והשביעי בבאור מפסדי התשובה, והשמיני הישתוה בעל התשובה עם הצדיק הניצל מן החמא, אם לא, והתשיעי אם יתכן לחוטא לשוב מכל חמא, אם לא, והעשירי מה אוסני התחבולה למי שהתשובה מחמאיו קשה עליו, ובוזה, נשלים כל אוסני התשובה וחיוביה, אשר בהם נקוה מחילת עונותינו בעזרת השי"ת:

פרק א ואומר בבאור מהות התשובה, שמעפ

התשובה הוא התקנת האדם לעבודת הבורא ית אחר יציאתו ממנה וחמאיו בה, והשבת מה שאבד ממנה, אם בעבור סכלותו באלהים ובעניני עבודתו, או שנבר יצרו על שכלו, או להתעלמותו ממה שהוא חייב בו לאלהים, או בעבור התחברותו לחברים רעים פתיוו וחמא בעבורם וכיוצא בזה, כמו שאמר החכם (משלי א) בני אם יפתוך חמאים אל תאבה, ואמר (סס כד) ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב, ור"י צ"א מעבודת הבורא על שני דרכים, אם בעזיבת מה שצוה הבורא לעשותו והתעלמותו ממנו, או בעשות מה שהזהיר מעשותו וכיון בו להמרות את בוראו, ואם תהיה יציאתו מן העבודה בעזיבת מה שצוה הבורא לעשותו בלבד, אוסן תשובתו מקצורו תהיה בהשתדלו במעשה הנכון, והדבכו בגדרי התשובה אשר אני לעתיד לבארם בזה השער, ואם היתה למה שהזהיר הבורא מעשותו, אוסן השגת קצורו יהיה בהשקטו מחזור אל כל מין המעשה ההוא, ושישתדל לעשות הפכו עם הדבכו בגדרי התשובה ותנאיה אשר אני עתיד לבארם בשער הזה בעזרת האל ית, וחדמיון בזה בענינים השבעיים באדם שחלה גופו מחמת המזון, אם מפני

Gebilde der Gedanken seines Herzens ist nur böse den ganzen Tag;" ferner: „Und ein Walbefel der Mensch, wenn er geboren wird;" ferner: „Sieh, sogar der Mond leuchtet nicht," darauf: „Nun gar der Mensch, die Made u. s. w." „Und wie will lauter sein, der vom Weibe Geborene?" — Da nun das Unzulängliche der menschlichen Handlungen bewiesen ist, so ist es nur eine Gnade Gottes gegen ihn, daß er ihm die Macht gegeben, seinen Fehler zu verbessern, und durch Buße das verlorene Gut der Gottesdienstlichkeit zurück zu erstatten, wozu er ihn in seiner Liebe und Barmherzigkeit ermuntert. Er stellte sie auch dringendst dar, darauf auch seine Versicherungen durch seine Diener, die Propheten, beruhen; auch ließ er unsern Entschuldigungen freien Spielraum, wenn wir vom Wege seines Dienstes abgewichen, und versichert uns, sie von uns anzunehmen, und sich uns halb willig zu zeigen, wenn wir auch lange seinen Worten zuwider gehandelt, und seinen Bund zerstört, wie dieß deutlich ausgesprochen ist in dem: „Und so der Frevler von seiner Frevlthat läßt und recht thut, u. s. w." — Da es nun zwei Gattungen von Frommen giebt, die einen, die frei von jeder Schuld und jedem Vergehen sind, und die andern, die reuig von der Sünde gelassen, die meisten Frommen aber Reuige sind, so beginnt auch der Sänger: „Heil dem, dessen Vergehen aufgehoben, dessen Sünde zugedeckt ist," und erwähnt erst dann die andere Klasse, die frei von jeder Sünde ist, — wenn sie auch in der Rangordnung die frühere ist, da der Reuige, bevor er gesündigt hat, auch fromm gewesen, aber nicht jeder Fromme ein Reuiger ist — und sagt: „Heil dem Menschen, dem der Ewige keine Schuld anrechnet, u. s. w." Auch erwähnt er dieser Klasse später, weil sie seltener anzutreffen ist, wie es heißt: „Wenn die Schuld du aufbewahrest Jah — Herr, wer könnte bestehen?" ferner: „Ja da ist kein Mensch auf Erden u. s. w.;" ferner: „Ja es ist kein Mensch, der nimmer fehle!" weßhalb auch unsere Lehrer als Eingang in unsere Gebete die Buße und die Sühne in den Gebetsstücken der Rührung und der Reue bestimmt haben. — Es ist also bezüglich der Buße zehnerlei auseinander zu setzen: 1) was Buße ist; 2) wie viele Abtheilungen sie zuläßt; 3) wie sie sich bei dem

(נרמית ח) כי יצר. לב האדם רע מנעוריו, ונאמר (סס ו) וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל ימיו, ונאמר (סיוז יא) ועיר פרא אדם יולד, ונאמר (סס כה) הן עד ירח ולא יאהיל, ונאמר (סס) כי אנושרמה, ונאמר (סכ) ומה יזכה ילוד אשה, וכיון שהתברר אופני הקצור במעשי האדם היה מחנות הבורא אותו שנתן לו יכולת לתקן מעותיו ולהשיב אבדת עבודתו בתשובה, והעיר אותו עליה באהבתו ובחמלתו עליו, ואח"כ נחץ דברה והבטיח כה על ידי עבדיו רהבאים, והרחיב אמת לאותינו בנשותנו מדרך עבודתו, ויעד אותנו לקבל אותה ממנו ולרצות בנו מהרה, ואם ארך המרותנו את דברו והפרתנו את בריתו, כמו שבאר (יחזקאל ל"ג) בפרשת ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט ונו', ולפי שהיו הצדיקים שני מינים האחד הנצלים מן החטא והעון, והשני השבים מן החטא, והיה רוב המון הצדיקים בעלי התשובה, התחיל המשורר ואמר (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. ואח"כ זכר הכת השנית הנצלת מן החטא ואם היא קודמת במעלה, מפני שכל שב כבר היה צדיק קודם שחטא ואין כל צדיק שב, ואמר עליהם (סס) אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון ונו', וזכר הכת הזאת באחרונה מפני מעוט מציאותה בכל דור, כמו שכתוב (סס קל) אם עונות תשמר יה' ה' מיעמוד, ואמר (קבלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגומר, ונאמר (מ"ח ח) כי אין אדם אשר לא יחטא, ובעבור זה קבעו רבותינו בפתיחת תפלתנו ענין התשובה והסליחה בהרוצה בתשובה והמרבה לסלוח, וראוי לנו עתה לבאר מדבר התשובה עשרה ענינים, הראשון מה היא התשובה, והשני לכמה חלקים תחלק, והשלישי כמה תהיה התשובה מן האדם, והרביעי בבאר נדריה, והחמישי בתנאי כל Menschen kundgibt; 4) was sie erfor-

verabsäumen; sage nicht: „Möge es mir, wie ihnen ergehen!“ Ist es doch dem Blinden nicht als Muth anzurechnen, wenn er, im Besitze aller vortrefflichen Salben, die ihn heilen könnten, dieß vernachlässigt und sagt: „Mag mir begegnen, was meinen blinden Kollegen begegnen wird!“ denn wenn ihn Jemand so reden hört, so muß er darob nur lachen und seinen Entschluß für thöricht halten. Sei sonach aufmerksam auf deine Seele, sei für sie thätig nach Kräften, vernachlässige nichts, was dir dies- oder jenseits nützen könnte; du stürbest sonst ohne jene vortrefflichen Eigenschaften nach Wunsch erreicht zu haben, die zu erreichen in deiner Macht gelegen wäre; wie der Weise sagt: „Des Trägen Begierde tödtet ihn;“ ferner: „An dem Felde eines trägen Mannes gieng ich vorbei, und an dem Weinberg eines unverständigen Mannes.“ Möge Gott in seiner Guld und Milde uns und dir den Weg zu seinem Dienste zeigen! Amen.

7. Pforte.

Von der Verpflichtung zur Buße, ihrer Gränzbestimmung und den Piügen die daran hängen.

Da wir in unserer früheren Abhandlung von der Demuth gesprochen, und sie Ursprung und Anfang der Buße ist so halte ich für passend, darauf eine Erklärung über die Ausdehnung derselben und ihrer Anwendung folgen zu lassen. Bezüglich der Pflicht und der Nothwendigkeit der Buße glaube ich zuvörderst bemerken zu müssen, daß es uns nur zu klar ist, sowohl durch die Vernunft als durch die Schrift, daß der Mensch zu wenig den Pflichten gegen Gott nachkommt, und zwar durch die Vernunft: indem sich uns hier ergiebt, wie wandelbar der Mensch in seiner Natur ist, wie verschiedenartig seine Bestandtheile, wie unstät die Neigung seiner Seele und seine Unternehmungen, und daß je nach dieser Wandelbarkeit ebenso wandelbar seine Handlungen sein müssen und zwar entweder loblich oder tadelhaft, ungerecht oder gerecht, gut oder böse, daher er auch des Bandes des Gesetzes und der überlieferten Sitte bedarf. Bezüglich dessen, was hierüber in der Schrift vorkommt, heißt es: „Denn das Schaffen des Menschenherzens ist böse von seiner Jugend an;“ ferner: „Und alles

ותאמר ימצאני מה שימצאם, כי העור כשזדמנו לו הכחלים המועילים תיכול לפהרא בהם כשהוא מתעסק בה, אין מן הזריות שיתאחר מזה ויאמר ימצאני מה שימצא חברי העוירים ואלו היה אחד מהם שומע אותו אומר המאמר הזה, היה לועג למאמרו ומסכל עצתו, וכפי זה עיין לנפשך והשתדל לה בכל כחך, ואל תתעלם ממה שיועילך בעוה"ז ובעולם הבא, פן תמות מבלי השנת מאוייך מן המעלות החמודות אשר ביכלתך להשיגם, כמו שאמר החכם (סס כל) תאות עצל תמיתנו, ואמר (סס כד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, ושאר הענין. והאלהים יורני ואותך דרך עבודתו ברחמי ובחסדי, אמן.

השער השביעי

בבאור אופני חיוב התשובה ונבוליה והדברים התלויים בה.

זה פתח הסער.

אמר המחבר מפני שקדם מאמרנו בכניעה, והיא שרש התשובה והתחלתה, ראיתי (ס"ל רלוי) לסמוך לה באור גרדיה ואופני השלמתה, ואומר תחלה בחיוב התשובה והצורך אליה, שכבר נתברר לנו מדרג השכל ומן היתוב בתורה כי האדם מקצר מעשות מה שהוא חייב בו מחובות הבורא מדרך השכל מה שמצאנו עליו האדם מהתחלפות סבעיו ורובדל שרשי הרכבתו והתהפכות מדות נפשו וסיבות תנועתו, והתחייב בזה התחלפות מעשיו כפי החלוקה ההוא, מהם הנאה והמנונה והעול והצדק והטוב והרע, ועל זה יצטרך לקשר תולה ומסורת הנהגה, אבל מה שכתוב בתורה בענין הזה, מהם שאמר הכתוב

והאלהים יורני ואותך דרך עבודתו ברחמי ובחסדי, אמן.

sagen: „Sei eben so behutsam bei dem geringsten Gebote, wie bei dem schwierigsten;“ wer aber auf sich stolz ist, der verabsäumt den Gottesdienst aus Herzensdünkel und Hochmuth, und ahnet nichts als bis er fällt und erniedrigt wird, wie geschrieben steht: „Sag dem Könige und der Herrin: Setzt euch tief darnieder;“ ferner: „Sechs Stund's, die der Ewigkeit haften; u. s. w.“ ferner: „Hochblickende Augen u. s. w.“ — 6) werden die Handlungen des Demüthigen wohlgefällig vor Gott aufgenommen, wie geschrieben steht: „Die Opfer Gottes sind ein gebrochenes Gemüth,“ und seine Sündenschuld wird ihm erlassen, sobald er sich reuig bekehrt, wie es heißt: „Und wer sie bekennt und verläßt, dem wird Erbarmen;“ ferner: „Wen man niederdrückt, dem verheißet dein Ausspruch Erhebung; und dem mit gesenktem Blicke hilft er auf.“

Dies sind die zehn Wurzeln der Demuth, daraus sich dir, mein Bruder, die übrigen Vorzüge dieser würdigen und erhabenen Eigenschaft darthun werden, die ich in dieser Pforte nicht erwähnt. Und nun behalt' das, was ich dir hierüber gesagt, im Gedächtniß; hab' es vor Augen; denk' stets daran: strebe, es dir eigen zu machen; bringe damit deine Seele und deine Eigenschaften in Einklang. Erbittle dir hiezu den Beistand Gottes, verlange es von ihm, auf daß du ihm näher kommen und seinen Willen erreichen kannst; vielleicht führt er dich dazu und bahnt dir den Weg dahin. So beten auch die Frommen am Schlusse ihrer Andacht: „Herr Gott! Bewahre meine Zunge vor jedem bösen Worte, und meine Lippen vor trügerischem Reden. Gib mir Seelenruhe und Fassung, daß ich schweige vor meinen Lästrern, und meine Seele wie Staub vor Allen sein lasse.“ — Nimm dich in Acht vor den Lockungen deiner Leidenschaft, wozu dich Stolz, Hochmuth, Hoffart, Sucht nach Herrschaft, Größe und Gewalt verleiten könnten! Es ist schon überhaupt dem Menschen die Mittelstraße empfohlen worden, indem es heißt: „Zweierlei verlange ich von dir u. s. w.“ „Falschheit und Lügenwort halte fern von mir;“ darauf: „Daß ich nicht überfätt werde und läugne u. s. w. und nicht verarme und stehle.“ Wach auf, mein Bruder! Verabsäume es nicht, mit den Heilmitteln, die ich dir angegeben, deine Seele von der Krankheit des Stolzes zu heilen; laß dich nicht dadurch davon abhalten, daß du eine Menge Menschen siehst, die die Heilung ihrer Seele von dieser Krankheit

קלה כבחמורה, והמתנאה בעצמו מתאחר מעשות העבודה לרום לבבו ולגסות רוחו, ואיננו מרגיש עד אשר יפול וישפל, כמו שאמר (ירמיה יג) אמור למלך ולגבירה השפילו שבו, ואמר (מסלי ו) שש הנה שנא ה', ואמר (סס) עינים רמות וגו', והששי כי מעשרה הנכנע מקובל אצל האלהים, כמו שנאמר (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה, ועונו נמחל מהרה כשהוא שב ממנו כמו שאמר (מסלי נח) ומודה ועוזב ירוחם, ואמר (חיונכנז) כי השפילו ותאמר נודה ושח עינים יושיע, — ואלה עשרת שרשי הכניעה יתבאר לך מהם אחי שאר מעלות המדה החשובה הזאת העליונה הרמה אשר לא זכרתים בשער הזה, וזכור מה שהעירותיך עלי מהם, ושימנו נגד עיניך וחשוב בו תמיד והשתדל לקנותו, ופקדהו עם נפשך ומדותיך הנדירות, והעזר באלהים עליו ושאל אותו ממנו להתקרב אליו ולהגיע לרצונו, אנלי וישאך לו ויבין לך הדרך אליו כמו שמתפללים החסידים אחר תפלתם, אלהי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעמר לכל תהיה, והזהר מהרהור לבך ופתוי היצר לך, במה שיביאך אליו מהנובה והנאוה והגאון ובקשת הישררה והגדולה והממשלה, וכבר הזהיר אופני הדרך השוה לאדם בעולם באמרו (מסלי ל) שתיים שאלתי מאתך וגו', שוא ודבר כוזב הרחק ממני, ואמר (ספ) פן אשבע וכחשתי וגו' ופן אורש וגנבתי, הקיצה אחי ואל תתעלב לרפא מדוה הגאון מנפשך וממדותיך ברפואות אשר הוריתיך, ואל ימנעך מזה מה שתראה עליו המון ב"א מתעלם לרפא נפשותם מן המדוה,

war er wiederum weniger weise als ich, so sagte ich, dann wird er auch um so weniger als ich am Tage des Gerichtes zur Rechenschaft gezogen werden, weil ich wissentlich Sünde begehe, er aber irrthümlich; war er älter als ich, so sagte ich, dann werden seine Verdienste mehr als die meinen sein, weil er vor mir zur Welt kam; war er jünger denn ich, so sagte ich, dann wird seiner Sünden Zahl geringer als die meine sein; war er mir gleich an Jahren und Weisheit, so sagte ich, möglich meint er es mit Gott besser als ich, indem ich mich nur der Sünden bewusst bin, die ich begangen, aber die seinen nicht kenne; war er reicher als ich, so sagte ich, nun so ist er auch durch seinen Reichthum im Stande, Gott zu dienen, Wohlthaten auszuüben, Armen aufzuhelfen, eher als ich; und war er ärmer als ich, so sagte ich, dann ist er auch demüthiger und bescheidener als ich, weil er arm und besser ist als ich. Und so habe ich nicht aufgehört, sie alle zu verehren, mich vor ihnen zu demüthigen.“ Ebenso sagen unsere Lehrer: „Beurtheile Jeden von der vortheilhaften Seite und nimm Jedermann freundlich auf;“ ferner: „Sehr demüthig sei, sehr!“ ferner: „Der Mensch, er sei, wie Schilf, so zart, doch nimmer wie die Zeder hart, — daher auch der Schilf zur Ehre gelangte, Federn daraus zu machen, um damit die Befehlrollen, Gebetriemen und Thürpfosten zu schreiben.“ 4) Was die Angelegenheit des Jenseits betrifft, so ist es dem Demüthigen leichter zur Weisheit zu gelangen, indem er sich an den Weisen schmiegt, sich vor ihnen demüthiget und zu ihnen geht, wie geschrieben steht: „Wer mit Weisen umgeht, wird weise,“ und wie unsere Lehrer sagen: „Es sei dein Haus ein Haus der Zusammenkunft für Weise, wälze dich im Staube ihrer Füße und trinke mit Durst ihre Worte,“ wo ihm dann Gott zur Weisheit helfen wird wie es heißt: „Er leitet die Demüthigen in Gerechtigkeit, und lehrt die Demüthigen seinen Weg.“ — Wer aber hochmüthig ist, bei dem kann die Weisheit sich nicht für die Dauer bewähren, und er kann nicht zu gründlichem Wissen gelangen, weil er sich zu erhaben dünkt, als daß er zu weisen und gebildeten Männern gienge, wie es heißt: „Der Frevler in seinem Hochmuthe sucht nicht u. s. w.“ 5) geht der Demüthige rüftig und muthig an die gottesdienstliche Handlung; er ist zu nichts zu stolz, es ist ihm nichts zu gering, wie unsere Lehrer

יהיה קל מחשבוני ביום הדין, מפני שאני עובר במזיד והוא עובר בשונג, ואם יהיה גדול ממני בימים, אומר כי זכיותיו רבים מזכיותי מפני שקדמני לעולם, ואם יהיה קטן ממני, אומר כי עונותיו מעטים מעונותי, ואם יהיה כמוני בימים ובחכמה, אומר אולי לבו לאלהים טוב מלבי, לפי שאינו יודע במה שקדם לי מן העונות ואינני יודע מה שהיה ממנו, ואם יהיה יותר עשיר ממני, אומר כי מצאה ידו בעשרו לעבוד הבורא ולעשות צדקות ולהעניק לעניים יותר ממני, ואם יהיה דל יותר ממני, כי הוא דכא ושפל רוח יותר ממני בעבור דלותו, והוא טוב ממני, ולא זיתי לכבדם כלם ולהכנע להם, וכן ארז"ל והיו חן את כל אדם לכף זכות והיו מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות, ואמרו מאד מאד הוי שפל רוח, (פ"ח) ואמרו יהי אדם רך כקנה ואל ירד קשה כארז, לפיכך זכה קנה לחתוך ממנו קולמנס לכתוב בו ספר תורה תפלין ומזוזות (תענית כ"ה) והרביעי שהוא בעניני העוה"ב, כי הנכנע הרוב להשיג החכמה בהמשכו אחרי החכמים והכנעו להם והליכתו אליהם, כמו שנא' (משלי יג) הולך את חכמים יחכם, וארז"ל יהיה ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבס בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם. (פ"ח) והאלהים יעזר לו על החכמה, כמו שנאמר (תהלים כה) ידרך ענוים במשפט וילמד ענוים דרכו, ומי שהוא גבה לב לאתתקיים בידו חכמה על אמתה ולא יגיע אל תכלית ידיעה ברורה, מפני שמתנשא מלכת אל אנשי החכמה והתורה, כמו שנאמר (ס"י) רשע כגובה אפו כל ידרוש וגו', והחמישי כי הנכנע ממהר למעשה העבודה בחריצות ובזריזות, איננו מתנאה בהם ולא בזה שום דבר בהם, כמו שארז"ל הוי זהיר במצוה

10. Kapitel.

Was die dies- und jenseitigen Vortheile der Demuth betrifft, so sind ihrer sechs; drei in den diesseitigen, drei in den jenseitigen Angelegenheiten. Die Vortheile in den Angelegenheiten hienieden sind: 1) daß er sich seines Antheiles freut; denn bei dem einmal Stolz und Hoffärtigkeit Eingang gefunden, für dessen Verpflegung reicht die Welt, und alles was darin und darauf nicht hin, weil er sich groß dünkt, und das gering achtet, was auf sein Theil gekommen; ist er hingegen demüthig, so schreibt er sich keinen Vorzug zu, und er begnügt sich in seiner Ernährung und Erhaltung mit dem, was ihm hienieden geboten wird, was ihm Seelenruhe und Sorglosigkeit verleiht. Denn er ist, was sich ihm darbietet, kleidet sich mit dem, was sich ihm vorfindet, schläft, wo es sich thun läßt, und läßt sich bei seiner Demuth mit noch so wenig hienieden zufrieden. Das Gegentheil von dem bildet die andere Klasse, der es nicht genügt, wenn sie noch so viel erreicht hat, und bei ihrem Hochmuth und Stolge kann nichts ihr Bedürfnis befriedigen, wie der Weise sagte: „Der Fromme ist, um sich zu sättigen, und der Frevler darbt.“ 2) Ist der Demüthige geduldig, wenn ihm Unfälle begegnen und er Wechselfällen unterliegt, weil er demüthig und bescheiden ist; während der Stolze sehr furchtsam und ungeduldig ist, wenn Unfälle über ihn kommen, da er hochmüthig, übermüthig, und unzufrieden mit seinen Verhältnissen ist, wie es schon von einem Gleichgünstigen heißt: „Wie bist du vom Himmel gefallen, Glanzstern, Sohn des Morgens?“ 3) Findet der Demüthige mehr Gunst in den Augen der Menschen, ist beliebt bei ihnen, mit ihren Ansichten befreundet, indem er ihre Gebräuche annimmt. So wird von einem Könige erzählt, daß er sehr schnell gegangen, und als man ihn über die Ursache befragte, er gesagt haben soll: „Weil dieß abseits von dem Gange des Stolzes ist und schneller zum Ziele führt.“ „Wodurch bist zum Herrn deiner Zeitgenossen du geworden?“ wurde einst ein Weiser gefragt, und er sagte: „Weil ich Niemandem begegnete, dem ich nicht einen größern Vorzug vor mir eingeräumt hätte: denn war er weiser als ich, so sagte ich, er ist gewiß auch Gottesfürchtiger als ich, da er weiser ist als ich;

m *

פרק י אבל תועלת הכניעה בעניני העולם הזה והעה"ב הם ששה דברים, שלשה מהם בעניני העוה"ז ושלשה מהם בעניני העוה"ב, ואשר בעניני העוה"ז, אחד מהם שישמח בחלקו, כי מי שנכנסה בו הנאוה והגדולה אין העולם וכל אשר בו מספיק לו לכלכלתו לנובה לבו ובזותו מה שהניע לחלקו ממנו, וכאשר יהיה נכנע אין לנפשו אצלו שום מעלה, ומה שמזדמן לו מן העולם הוא מסתפק בו למזונותיו ולספקו, וזה יביאהו למנוחת נפשו ומעוט פחדו, יאכל מה שיזדמן לו וילבש מה שימצא וישן באשר ימצא, והמעט מן העולם מספיק לו עם כניעתו, והכת האחרת הפך זה, ואם יגיעו למה שיגיעו אין מספיק להם, והנאה כלו לא ימלא מחסורו עם נובה לבו ונאותו, כמו שאמר החכם (משלי יג) צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר, והשני כי הנכנע סובל בעת ביאת הפגעים אליו והתהפכות הענינים עליו בעבור ישפלותו ונמיכות רוחו, והנאה פחדו גדול וסבלו מעט בעת ביאת הפגעים עליו מפני נובה נפשו ורום לבבו ומעוט רצונו בעניניו, כמו שנאמר במי שהיה על הדרך הזה (ישעיה יד) איך נפלת משמים הילל בן שחר ונו'. והשלישי כי הנכנע יהיה מוצא חן יותר בעיני ב"א ואהוב להם וקרוב לדעתם ולהתנהג במנהגם, וכבר נאמר על א' המלכים שהיה ממורר בהליכתו בשהיה הולך, ושאלו אותו על עלת הדבר ואמר לפי שהוא יותר רחוק מדרך הנאוה ויותר ממהר להשלמת החפץ, ושאלו אחד מן החכמים במה היית אדון לכל בני דורך, אמר מפני שלא פנעתי אחד מהם שלא ראיתי לו מעלה יתירה עלי, כי אם היה יותר חכם ממני הייתי אומר הוא ירא אלהים יותר ממני ליתרון חכמתו על חכמתי, ואם קטן ממני בחכמה אומר כי חשבוננו

sie ihm entrißen werden, und von ihm weichen könnte, indem er meint, daß er sein eigener Wohlthäter sei, und daß er durch seine eigene Kraft und Weisheit sich sein Glück erworben, wie Sanherib gesagt: „Mit der Kraft meiner Hand habe ich es gemacht,“ und Nebufadnezar: „Dies ist ja das große Babel,“ und Pharao: „Mein ist der Fluß u. s. w.“; und du weißt ja, was bald nach ihrer Ruhmredigkeit gekommen: ihre Regierung ist zusammengefallen und ihre Herrschaft zu Grunde gegangen. Der Stolz aber, der auf geistigen Vorzügen beruht, zerfällt in zwei Theile; der eine ist schändlich, der zweite lobenswerth. Der tadelhafte besteht darin, daß der Mensch stolz ist auf seine Weisheit und sich gerecht dünkt in seinem Thun, wodurch er sich selbst als Viel dünkt, und ihm das genug ist, was er bereits gethan, indem er meint, daß es schon genug ist, wenn er sich einen guten Namen und Lob bei den Menschen erworben hat, um Menschen zu verachten, zu schänden, und über sie tadelhaft zu sprechen; daß er die Weisen seiner Zeit und ihre Großen ihm halten und er in der Beschränktheit und Unwissenheit seiner Kollegen seinen eigenen Ruhm finden kann, welchen unsere Lehrer „einen in der Schande seines Nächsten seinen eigenen Ruhm Findenden“ heißen. Dieser also ist nicht demüthig und bescheiden. — Lobenswerth ist er aber, wenn sich der Weise mit seiner Weisheit hervor-
thut, und er sich in seinem Thun gerecht erscheint aus Dankbarkeit für die große Güte Gottes und aus Freude darob, wodurch er nur veranlaßt wird, darin fortzufahren, und strebsam zu sein; sich vor seinem Nächsten zu demüthigen, mit seinen Nachbarn sich zu freuen, ihre Ehre zu schonen, geheim zu halten ihre Unwissenheit, lobend von ihnen zu reden, sie zu lieben, für sie das Wort zu reden, ihrer Ehre zu schonen; es erscheinen seine eigenen guten Handlungen ihm nur gering und er ist bemüht sie zu vermehren; er ist demüthig, weil er zu ohnmächtig ist, seine Wünsche anders zu erreichen; er erniedrigt sich vor dem, durch den er eine Vermehrung erhofft; er dankt Gott, weil er ihn gnädiglich mit Vorzügen bedacht; er preist ihn, weil er ihn bemittelt, diese Tugenden sich anzueignen. — Ein solcher Stolz nun thut der Demuth keinen Eintrag und schließt sie nicht aus, in welchem Sinne es heißt: „Und sein Herz erhob sich auf den Wegen Gottes,“ sondern er hilft ihr nach und unterstützt sie, wie es heißt: „Der Lohn der Demuth ist Gottesfurcht.“

ונסיערתה מאצלו, ויחשוב כי הוא המטיב בה לעצמו והקינה אורחה בכחו ובחכמתו, כמו שאמר סנחריב (ישעי' י) בכח ידי עשיתי, ואמר נבוכדנצר (דניאל ד) הלא דא היא בכל רבתא, ואמר פרעה (יחזקאל כט) לי יאורי וגו', וכבר ידעת מה שהיה תכף למאמר מהרזסת מלכותם והשחתת ממשלתם, אך הגאווה שבמעלות הרוחניות מתחלקת לשני חלקים, אחד מהם מגונה, והשני משובח, המגונה שיתגאה האדם בחכמתו והצדיק במעשהו, וגורם זה שירבה בעיניו ויספיק אצלו מה שקדם לו מהם, ולחשוב שדי לו במה שיצא לו מן חשם הטוב והשבח אצל ב"א, ולבזות ב"א ולנעול אותם ולספר בגנותם, ולהיות חכמי דורו וגדוליהם פחורמים בעיניו ולהתפאר בקצור חבריו וסכלורתם, וזה הוא הנקרא אצל רז"ל מתכבד בקלון חבריו, וכזה לא יהיה נכנע ולא עניו, והמשובח כשמתגאה החכם בחכמתו והצדיק במעשהו הודאה לגודל טובת הבורא עליו בהם ושמחה בעבורם, וגורם לו להוסיף ולהשתדל בהם, ולהכנע לקרוביו ולשמוח בחביריו ולחום על כבודם ולכסות סכלותם ולדבר בשבחם, ולאהוב אותם ולהליץ בעדם ולהזהר בכבודם, וימעטו בעיניו כל מעשיו הטובים, תמיד טורח להרבות מהם, נכנע, בעבור חלישותו מהשיג מאוייו בהם. משפיל עצמו, למי שמקוה תוספת על ידיו, מודה לאלהים על מה שחננו מן המעלות, ומשבח אותו על אשר הפיקו לקנות החמודות, וזאת הגאווה אינה מזקת לכניעה ולא מרחקת אותה, ובכמה אמר הכתוב (דב"ז יז) ויגבה לבו בדרכי ה', אך היא מסייעת אותה ומוסיפה בה, כמו שכתוב (מסלי כז) עקב ענוה יראת ה'.

los macht von allen Eigenheiten der Herrschaft, nämlich: von der Größe, Pracht, Hoffart, Brunksucht, Aufgeblasenheit u. dgl. „Die Größe,“ sagte einst ein Weiser, „ist die Hülle Gottes; wer also in seiner Hülle vor ihn treten will, den weist er zurück.“ Auch David sagte: „Der Ewige regiert, Hoheit hat er angelegt.“ Und inso- lange der Gläubige sich nicht dieser seiner Pflicht (der Demuth) entledigt hat, besitzt er auch keine gute Eigenschaft, wie die Schrift sagt: „Sieh! gehorchen ist besser denn Opfer;“ auch kann das Gute bei ihm nicht eher Bestand haben, als bis er den Dienst gegen Gott übernommen, und er ihm in allen Eigenheiten der Dienstbarkeit huldigt; die Dienstbarkeit kann seinerseits wiederum durch nichts ihre Vollendung finden, als durch seine wahrhafte Demuth gegen Gott, durch seine Unterwürfigkeit und Ergebung vor ihm, wie wir bereits erwähnten. Dieses also läßt schließen, daß alle guten Eigenschaften und Verpflichtungen der Demuth folgen, indem sie Spitze und Anfang von ihnen ist, daher auch folgerichtig derjenige keine gute Eigenschaft besitzen kann, dessen Herz bar und bloß ist von jeder Demuth gegen Gott, wenn er auch nur etwas Stolz und Hochmuth besitzt. Ebenso ist der Anfang der Buße die Ergebung, Unterwürfigkeit und Demuth, wie die Schrift sagt: „Und es demüthigte sich mein Volk, auf denen mein Name genannt wird, und sie beten und flehen vor meinem Antlitz u. s. w.“; ferner: „Sie haben sich gedemüthigt, ich will sie nicht verderben.“

9. Kapitel.

Bezüglich der Frage, ob im Herzen des Gläubigen die Demuth mit dem Hochmuth sich paaren können? entgegne ich, daß der Hochmuth zweierlei Art ist: 1) wenn der Mensch stolz ist auf seinen Körper, auf körperliche Eigenschaften und Vollkommenheiten, und 2) wenn er stolz ist auf seine geistigen Vorzüge, Weisheit und gute Handlungen im Dienste Gottes. Der Stolz nun, der auf Körperlichkeiten beruht, hält die Demuth vom Herzen ferne, wonach es auch unmöglich ist, daß sie in einem Herzen sich vorfinden können, weil das eine das andere verdrängt; denn wenn der Mensch sich in irgend welchen praktischen Fällen überhebt, so liegt dieses entweder in der Geringsachtung gegen seinen Wohlthäter, oder in der Unbedeutenheit, in der die Wohlthat ihm erscheint, oder in seiner Unkenntniß, wie bald

והשפלות לפניו, ושיתנצל לו מכל מדות האדנות שהן הגדולה והיקר והגובה והתפארת והגאון והדומה לזה, ואמר אחד מן החכמים הגדולה מעשה הבורא, ומי שרוצה להכנס עליו במעטו ירדפנו, ויאמר דוד (תהלים נג) ה' מלך נאות לבש, ואין מדה טובה למאמין עד שיפרע החובה, כמו שאמר הכתוב (ע"ל טו) הנה שמוע מזבח טוב, ולא תתקיים לו החובה עד שיקבל עליו עבודת הבורא ויודה לו בכל מדות העבודות, ולא תתכן ממנו העבודות אלא באומן כניעתו לאלהים ושפלותו ושחותו לפניו כאשר הקדמנו, וזה מחייב שתהיינה כל המדות הטובות והחובות סמוכות לכניעתו, והיא ראשות חלה להן. והדין נורמן בעבור זה שלא תתכן מדה טובה למי שלבו ריק מהכניעה לאלהים, ויש בלבבו מאומה מן הגאון והגדולה, וכן ראש התשובה השפלות והשחות והכניעה, כמו שאמר הכתוב (כ"ז ז) ויכנעו עמי אשר נקרא שמי עליהם ויתפללו ויבקשו פני וגומר, ואמר (ס"ס יז) נכנעו לא אשחיתם.

פרק ט אבל אם יתכן להתקבץ בלב המאמין הכניעה והגאון, אם לא אומר בתשובה זה כי הגאון מתחלקת לשני חלקים, אחד מהם גאות האדם בנוספו ובעניני נוספו ותקוניו הנופיים, והחלק השני גאותו במעלותיו הרוחניות בחכמה והמעשה הטוב בעבודת הבורא, וכל גאון שתהיה מחמת הנופיים היא מרחקת הכניעה מן הלב, ומן רגמנע הקבצם בלב אחד בעבור הרחקת כל אחד מהם את חברו, כי כאשר יתנאה האדם בדבר מדברי העולם, אין מביאו לזה אלא בוזת את בעל התשובה ומעוטה אצלו, ומעוט ידיעתו. במהירות הסרתה ממנו

Viertens, wenn der Ewige ihn beglückt mit einem großen Gute, mit außerordentlicher Weisheit, mit vieler Erkenntnißkraft, mit einem großen Reichthume, mit Ansehnlichkeit bei Hofe u. dgl., womit die Menschen sich gewöhnlich zu rühmen und zu erheben pflegen, und er nach wie vor demüthig bleibt, vor Gott nur um so bescheidener und ergebener erscheint und gegen die Menschen nur höflicher und gefälliger wird, wie Abraham gesagt, als ihn Gott mit den Worten: „Soll ich vor Abraham verborgen halten u. s. w.“ auszeichnete: „Und ich — Staub und Asche!“ wie auch Moses sagte: „Und wir — ein Erwaß!“ und wie David sagte: „Und ich — ein Wurm und kein Mann!“ — dann zeigt sich sein Inneres klar und seine Demuth ist eine ernste. — **Fünftens**, wenn der Mensch sich selbst zurechtweist und aus eigenem Antriebe das Urtheil Gottes über sich fällt, ob er hi dar-
aufhin kein Richterspruch gefällt werden kann — dann ist seine Demuth, seine Ergebenheit und Erniedrigung vor Gott erwiesen, wie es heißt: „Wir haben treulos gehandelt gegen unsern Gott u. s. w.“ und weiterhin: „Und sie schickten sich an, ihre Weiber zu entlassen.“ — Bei diesen und ähnlichen Gelegenheiten berühren sich die Kennzeichen der Demuth und der Erniedrigung vor Gott an den Demüthigen und ihr Herzensglaube wird dadurch erschichtlich.

8. Kapitel.

Ob die Demuth Folge anderer moralischen Eigenschaften, oder diese Folge derselben sei?

Hierüber habe ich als Entgegnung Folgendes. Bekanntlich ist das erste, wodurch ein Dienstverhältniß des Menschen zu Gott bestehen kann, daß jener sich von jeder Herrschsucht losmache; denn vermöge der Relation, wonach die Existenz des einen durch die des andern bedingt ist, kann der Mensch nicht eher den Namen: Diener erhalten, als bis er einen Herrn hat, so wie Niemand den Namen: Herr verdient, wenn er nicht einen Diener hat, und im Verhältnisse zu einander als Besitzer und Besitztum, geht einer dem andern in Name und Werth nicht voran; die Ergebenheit des Menschen gegen Gott kann also nur statt haben, wenn er alle Bedingungen der Dienstbarkeit eingeht, welche eben in der Demuth und Erniedrigung vor ihm bestehen, und er sich

und erbeugt sich vor ihm. **והרביעי כשייטיב לו רואל במובה גדולה ובחכמה יתירה ותבונה רבה או עושר גדול או כבוד אצל המלכות והדומה לזה ממה שנרצו ב"א להתפאר בהם ולהתנאות בעבורם, ונשאר על ענין שפלותו קודם לכן ולא הוסיף אלא ענוה ושפלות לפני האלהים וכבוד וטובה לב"א, כמו שאמר אברהם עת ששבחו הכורא ואמר (גדלשית יח) המכסה אני מאברהם ונני ואנכי עמר ואמר, ואמר משה (שמות יז) ונחנו מה, ואמר דוד ע"ה (תהלים כז) ואנכי תולעת ולא איש, אז יתברר מצפוני ורמאמן כניעתי, ואמר החכם בענין הזה (קהלת י) אם רוח המושל תעלה עליך ונני, והחמישי כשהוא מוכיח את נפשו ונותן דין הבורא מעצמו, אע"פ שאין יכולת לדין על זה ותתברר כניעתו לאלהים ושפלותו ושחותו, כמו שנאמר (עזרא י) אנחנו מעלנו באלהינו ונני, ונאמר (סס) ויתנו ידם להוציא נשיהם, ועם המאורעים האלה והדומים להם, יתקיימו סימני הכניעה לאל ית' והשפלות מן הנכנעים ויבא אמונת לבבם בהם**

פרק ח אבל אם הכניעה סמוכה למדות הטובות או המדות הטובות סמוכות לה, אומר בתשובת זה, מן הידוע אצלנו כי תחלת מה שתקיים בו העבודה לאלהים מן האדם הוא שיתנצל לו ממדות האדנות, כי משער המצטרף אשר התחייב מציאת כל אחד במציאת האחר, שהאדם איננו ראוי לשם עבד עד שיהיה לו אדון, והאדון לא יהיה ראוי לשם הזה עד שיהיה לו עבד, וכל אחד מהם בענין הקוננה והקנוי איננו קודם את חברו בשם ובערך, ולא תתקיים העבודה מן האדם לאלהים אלא עד שיקבל על עצמו כל מדות העבדות והן הכניעה

gelaſſen; und wären dir nur meine böſen Handlungen und meine Vergehungen bekannt, du würdeſt mich fliehen und fürchten ob der dieſfälligen Strafe Gottes," wie dies ein Sänger einſt gegeben: „Von meinen Sünden hätten meine Nachbarn nur Kunde, ſie würden fliehen mich und mir ausweichen zur Stund';" auch Job ſagte: „Hätte ich verhüllt wie Adam meine Sünde." — Und iſt das, was man von ihm erzählt, un wahr, dann ſagt er zum Erzähler: „Es iſt kein Wunder, mein Bruder, daß mich Gott bei den vielen Wohlthaten, die er mir ſchon erzeigt hat, auch behütet hat, daß zu thun, was du mir anhängen wollteſt; wunderbar iſt es nur, daß er das verborgen gehalten hat, was ſchändlicher und bedeutungsvoller als das iſt, was du mir nach erzählt. Laß ab alſo, mein Bruder, berückſichtige deine Verdienſte, daß ſie nicht geſchmäleret werden und du es ſpüren müſteſt; denn ſo wird auch von einem Frommen erzählt, daß, als man Uebles von ihm redete, und er davon Kunde erhalten hatte, er ſeinem Verleumder ein Gefäß voll der beſten Landesfrüchte geſchickt und ihm geſchrieben habe: „Es iſt mir das geworden, was du mir als Geſchenk von deinen Verdienſten zu geſchickt haſt, und anmit erhältſt du ein Gegengeſchenk." — „Viele Menſchen," ſagte ein Frommer, werden am Tage der Abrechnung erſcheinen, und wenn man ihnen da ihre Handlungen zeigen und weiſen wird, werden ſie im Buche ihrer Verdienſte manche finden, die ſie ſich nicht erworben, und ſie werden da ſagen: „Wir haben ſie ja nicht verdient! darauf man ihnen entgegenen wird: „Es hat ſie derjenige für euch erworben, der gegen euch geſprochen und Tadelhaftes von euch verbreitet." Ebenſo werden die, einen Abgang im Buche ihrer Verdienſte bemerken, die von andern Tadelhaftes geſprochen, worüber man ihnen, Auskunft verlangend, wird ſagen: „Sie ſind auch in Abrechnung gebracht worden, als ihr wider den und jenen geſprochen habet; und wieder werden andere in ihrem Schuldenbuche Schulden finden, die ſie nicht gemacht, und wenn ſie da ſagen werden: „Wir haben ſie ja nicht gemacht!" ſo wird man ihnen ſagen: „Sie ſind euch in Rechnung gebracht worden, weil ihr wider dieſe und jene geſprochen;" wie geſchrieben ſteht: „Und vergilt unſern Nachbarn ſiebenfach an ihrem Schooß ihren Hohn, mit dem ſie dich verhöhnt, o Herr;" darob die Schrift uns warnt: „Denke was gethan hat der Ewige dein Gott an Mirjam auf dem Wege." —

ממני אשר האריך לי הבורא סתרו בהם, ואלו היה נגלה לך רוע מעשי ועונותי היית בורח ממני ומספח מעונש הבורא עליהם, כמו שאמר אחד מן המשוררים, חטאי לו ירחוק בם שכני, אזי ברחו ורחקו מן גבולי, ואמר איוב (על לא) אם כסירתי כאדם פשעי, ואם מה שספרו עליו שקר, יאמר למספר אחי אין מן התימה מה שהצילני הבורא מעשות מה שתלית בי אצל רוב הטובות אשר נמלני, אך התימה סתרו עלי במה שהוא יותר מנונה וגדול מאד ממה שספרת עלי, הרף אחי וחמול על זכויותיך שלא תאבדנה ממך ולא תרניש, כי כבר נאמר על אחד מן החסידים שזכרו אותו לרעה, וכיון שהגיעו הדבר שלח למדבר בו בלי מלא מומדת ארצו, וכתב אליו הגיעני ששלחת לי מנחה מזכויותיך ונמלתיך בזה, ואמר אחד מן החסידים הרבה בני אדם יבאו ליום החשבון, וכשמראים להם מעשיהם ימצאו בספר זכויותם זכויות שלא עשו אותם ויאמרו לא עשינו, ויאמר להם עשה אותם אשר דבר בכם וספר בננותכם, וכן כשיחסרו מספר זכויותהמספרים בננותם יבקשו אותו בעת ההיא, ויאמר להם אבדו מכם בעת שדברתם בפלוני ופלוני, וכן יש מהם גם כן שימצאו בספר חובותם חובות שלא עשו, וכשאומרים לא עשינו יאמר להם נוספו עליכם בעבור פלוני ופלוני שדברתם בם, כמו שנאמר (תהלים עט) והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם חרפתם אשר חרפוך ה', ועל זה הזהרנו הכתוב באמרו (דברים כד) זכור את אשר עשה ה' אליך למרים בדרך,

seines Vermögens zu, oder trifft ihn bezüglich seiner Verwandten ein Ungemach und überwindet da seine Geduld den Schreck, so daß er die Schickung Gottes willig hin- nimmt und dessen Verhängniß als gerecht anerkennt; so beweist dieß seine Demuth und Erniedrigung vor Gott, wie die Schrift dieß von Ahron bei dem verhängnißvollen Tode des Nadab und Abihu sagt: „Und Ahron schwieg.“ — und wie David sagt: „Ergieb dich in dem Ewigen und harre sein.“ Auch heißt es: „Darum, der Einsichtige in selber Zeit schweigt.“ Drittens bei Kundwerdung seines Charakters unter den Menschen, mag es zu seinem Vor- oder Nachtheile sein. Lobt man ihn nämlich ob einer guten That, so weist er mit Verachtung den Lobredner zurück, indem sie ihm nur zu gering und winzig erscheint, als daß sie wohlgefällig von Gott aufgenommen werden, und zu unbedeutend ist, im Vergleich zu den diese That vielfach übersteigenden Verpflichtungen; er sagt vielmehr zu seinem Lobredner: „Genug dessen, mein Bruder: Muß sie nicht in Anbetracht meiner Sünden verschwinden, wie ein Feuerfunke im Meere? Und trägt sie auch etwas Verdienstliches in sich, wie kann ich wissen, ob sie unangefochten bleiben wird von allen auf sie wirkenden schädlichen Einflüssen, daß sie der Schöpfer von mir annehmen, und sie nicht zurückweisen und mir vor's Gesicht werfen werde, wie die Schrift sagt: „Wenn ihr dann kommt, vor mir euch sehen zu lassen.“ „Wer verlangt dieses? u. s. w.“ ferner: „Bringt fürder nicht Opfer des Truges u. s. w.“ Noch mehr muß er sich dagegen verwahren wenn man ihn unverdient lobt; er muß dem Schwärzer sagen: „Es ist genug mein Bruder, daß ich zu wenig in dem thue, was ich Gott schuldig bin; so geselle doch nicht zu dem Unrechte, das ich in Folge des Zuwenigthuens begehe, noch das eines Lobes wegen Handlungen, die ich nicht begangen.; denn ich kenne wohl meine Sünden und Vergehungen besser denn du, mit den Worten David's: „denn meine Vergehungen kenne ich.“ — Und thut man des Bösen Erwähnung, das er gethan, so gesteht er von sich selbst die Geringsfügigkeit seiner Leistung, und sucht nicht nach Entschuldigungen, um sich davon zu purifiziren und zu reinigen, wie Juda gesprochen: „Sie ist gerechter denn ich.“ Er sucht nicht den Erzähler Lügen zu strafen, und macht ihm auch keine Vorwürfe darüber, daß er es bekannt gemacht, sondern er sagt zu ihm: „Wie unbedeutend, mein Bruder, ist die Zahl meiner bösen Handlungen, die du bemerkst, gegenüber dem, was dir noch unbekannt, und das Gott so lange unentdeckt

וּצְדִיק אֶת דִּינוֹ, יוֹרָה עַל כְּנִיעָתוֹ הַטּוֹבָה וְשִׁפְלָתוֹ לֵאלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב עַל אֶהֱרֵן בְּמָה שֶׁאָרְעוּ בְּמוֹת נָדָב וָאֲבִיהוּא (וִיקְרָא י') וִידוֹם אֶהֱרֵן, וְאָמַר דּוֹד (תְּהִלִּים לו') דּוֹם לָהּ וְהַתְּחוּלָל לּוֹ, וְנֹאמַר (עֲמוֹס ה') לִכֵּן הַמִּשְׁכִּיל בַּעַת הָיָא יְדוֹם, וְהַשְׁלִישִׁי כְּשִׁיר־תַּפְרֶסֶם עֲנִינוֹ אֶצֶל בְּנֵי אָדָם בְּטוֹבָה אוֹ בְּרָעָה, שֶׁאִם יִשְׁבַּחוּהוּ עַל טוֹבָה שֶׁעָשָׂה יָבוֹ לְמִשְׁבַּחוֹ עֲלִידָה, וְתִהְיֶה נִקְלָה בְּנַפְשׁוֹ וְקִטְנָה בְּעֵינָיו מִהֵיוֹתָהּ מְקוֹבֶלֶת וְרָצוּיָהּ אֶצֶל הַבּוֹרָא, לְקִטְנוּרָתָהּ נִגְדָה מִהָיְוֹתָהּ חַיִּיב בּוֹ מִכַּפְּלֵי הַטּוֹבָה הָיָא, וַיֹּאמֶר לְמִשְׁבַּחוֹ רַב לָךְ אַחִי, כִּי אֵינָה נִגְדָה עוֹנוֹתַי אֲלֵא כְּנִצּוֹק מִן הָאֵשׁ בֵּים, וְאִפִּילוֹ אִם תִּהְיֶה נִחְשָׁבֶת לְמֵאוֹמָה, אֵיךְ אֲדַע אִם הִיא נִצְלָת מִפְּנֵעֵי הַהֶפְסֵד הַמִּשְׁיָנִים אוֹתָהּ עַד שֶׁיִּקְבְּלָנָה הַבּוֹרָא מִמֶּנִּי וְלֹא יִשְׁיַבְנָה עָלַי וְיִשְׁלִיכָנָה בַּפֶּנִּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִטְעִיָה ח') כִּי תִבּוֹאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי בִקֵּשׁ זֹאת וְנֹגֵד, לֹא תוֹסִיפוּ הֵבִיא מִנְחָתָהּ שׁוֹא וְנֹגֵד, כִּי שֶׁאִם יִשְׁבַּחוּ בִשְׁקֵר שֶׁצָּרִיךְ לְהִרְחִיק הַדְּבָר הָהוּא מֵעֲצָמוֹ, וַיֹּאמֶר לְמַסְפֵּר דִּי לִי (ס"ח לך) אַחִי בְּקִצּוֹרִי בְּמָה שֶׁאֲנִי חַיִּיב בּוֹ לְבּוֹרָא, אֵל תִּקְבֹּץ עָלַי עוֹן קִצּוֹרִי וְעוֹן הַשְׁבַּח בְּמָה שֶׁלֹּא צִשִּׁיתִי, כִּי אֲנִי יוֹדַע עוֹנוֹתַי וּפִשְׁעֵי יוֹתֵר מִמֶּךָ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דּוֹד ע"ה (תְּהִלִּים נח) כִּי פִשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע, וְאִם יוֹכּוֹר בְּרָעָה שֶׁעָשָׂה יוֹרָה עַל נַפְשׁוֹ בְּקִצּוֹרוֹ, וְאֵל יַחֲזֹר אַחֵר אֲמַתְּלֵאוֹת לְהִנָּקוֹת מִמֶּנָּה וּלְזִכּוֹרָת עֲצָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְחִזְקִיָּה (זְרָחִישִׁית לח) צְדָקָה מִמֶּנִּי, וְאֵלֹא יִשְׁתַּדֵּל לְהַכְלִים (ס"ח לְהַכְחִיט) הַמַּסְפֵּר, וְאֵל יִאֲשִׁימוּ עַל אֲשֶׁר גָּלָה אוֹתוֹ, אֲבָל יֹאמְרוּ לוֹ אַחִי וְמָה שֶׁעוֹר מָה שֶׁהִשְׁקַפְתָּ עָלַי מְרוּעַ מַעֲשֵׂי, אֶצֶל מָה שֶׁלֹּא יָדַעַת

und Schuld gegen ihn, wie David sagte: „Den Weg deiner Gebote laufe ich.“ — **Neuntes** muß er Rache nehmen von den Frevlern, wenn es sich um die Ehre Gottes handelt, und lasse sich nicht von seiner eigenen Nachgiebigkeit gegen die Menschen auch zur Nachgiebigkeit bestimmen in den Angelegenheiten Gottes, oder gegen den, der gegen dessen Profeten, Frommen und Auserwählten spricht und handelt. Auch soll er, wenn einer den andern unterdrückt, sich nicht so schonend benehmen, wie er es zu thun pflegt, wenn sie ihn unterdrücken, sondern er rette den Unterdrückten und stehe ihm bei, ihn von der Hand des Unterdrückers zu befreien, wie es heißt: „Haltet Gericht an jeglichem Morgen und rettet den Veraubten aus der Hand des Unterdrückers.“ Auch **Job** sagt: „Und ich zerschmettere das Gebiß des Ungerechten.“ Er unterrichte die Menschen in dem Dienste Gottes, weise sie zurecht und beschäme sie, empfehle ihnen das Gute und warne sie vor dem Bösen, durch That und Wort, wie nur möglich; er eile, an dem die Strafgerichte Gottes zu vollführen, der ihnen verfallen ist, was für ihn nichts Demüthigendes und Erniedrigendes ist, wie es von **Pinchas** heißt: „Da trat **Pinchas** auf und schlichtete, und das Sterben ward abgewehrt. Und es ward ihm angerechnet zum Verdienste, für alle Geschlechter bis ewig.“ **Zehntes** muß er karg im Wort sein, sanft in seinem Tone, im Scherze mäßig, enthalten in den Schwüren beim Namen Gottes, und beträfe es auch eine Wahrheit; er darf über seine Zunge keine Unwahrheit kommen lassen, nicht sitzen in Gemeinschaft von rohen Buben, kein Ergößen an gewissen weltlichen Vergnügungen finden, daran der Böbel sich erfreut, und dieß alles aus Demuth und Herablassung, nicht aus Stolz und Hoffart, wie der Profet sagte: „Ich saß einst im Kreise der Lustigen und war fröhlich; vor deiner Gewalt saß ich einsam, denn von Zorn erfülltest du mich.“

7. Kapitel.

Der Kennzeichen, wodurch die Demuth an dem Demüthigen klar und deutlich erkennbar ist, sind fünf. **Erstes**, wenn er gegen Jemanden heftig aufgebracht ist, der ihn wörtlich oder thätlich beleidigt hat, und er sich selbst überwindet und ihm selbst dann vergiebt, wann er die Macht hat, sich an ihm zu rächen, und zwar aus Bescheidenheit und Selbsterniedrigung, so beweist dieß auf's Klarste seine Demuth. **Zweites**, stößt ihm ein Unfall bezüglich

des Bura auf, auf Grund seiner Tugend und seiner Ehre, wie es heißt: „Du sollst nicht rächen, sondern du sollst vergeben.“ **Drittes**, wenn er sich in einer Angelegenheit, die ihn betrifft, nicht fürchtet, sich dem Willen Gottes zu unterwerfen, sondern er ist bereit, seinen Willen zu unterwerfen, wie es heißt: „Du sollst nicht rächen, sondern du sollst vergeben.“ **Viertes**, wenn er sich in einer Angelegenheit, die ihn betrifft, nicht fürchtet, sich dem Willen Gottes zu unterwerfen, sondern er ist bereit, seinen Willen zu unterwerfen, wie es heißt: „Du sollst nicht rächen, sondern du sollst vergeben.“ **Fünftes**, wenn er sich in einer Angelegenheit, die ihn betrifft, nicht fürchtet, sich dem Willen Gottes zu unterwerfen, sondern er ist bereit, seinen Willen zu unterwerfen, wie es heißt: „Du sollst nicht rächen, sondern du sollst vergeben.“

Angelegenheiten zeigen, in den öffentlichen wie in den verborgenen, in seinem Reden und Thun, in den Bewegungen wie in der Ruhe seines Körpers; sein Inneres darf nicht der Gegensatz seines Äußeren sein, das Geheime nicht das Sichtbare widersprechen, sondern seine Bewegungen müssen gemessen, bestimmt, gleich und ähnlich sein, sie müssen demuthsvoll und ergeben vor Gott und den Menschen sein, vermöge ihrer verschiedenen Rangstufen und vermöge des Ruhens, den er von ihnen in intellektueller und materieller Beziehung zieht, wie es heißt: „Gut ist es von dem Manne, der mildthätig ist und leicht, und seine Angelegenheiten nach Gebühr einrichtet.“ „Sei demüthig vor Jedermann!“ sagen unsere Alten; ferner: „Halte dich gering vor dem Oberhaupte, und bescheiden und ruhig vor dem Vornehmen.“ Sechstens muß er Geistesadel und Seelengröße bezüglich des Jen- seits zeigen, daß ihm nämlich hierin nicht das genüge, was sich ihm gelegentlich nur darbietet, vielmehr müssen in seinen Augen seine Handlungen und Bestrebungen in dieser Angelegenheit nur als gering erscheinen, wodurch seine Seele immer zu dem Höhern sich zu erheben suchen wird, wie es von Josafat heißt: „Und sein Herz war muthig in den Wegen Gottes.“ — Siebentens muß sein Thun ihm als geringfügig scheinen, und muß er sich Vorwürfe machen, daß er so wenig thut bezüglich seiner Religiosität, Gott und Menschen gegenüber; er erflehe sich von Gott Hilfe und Beistand, und unterdrücke jeden Hochmuth um der Ehre Gottes willen; er lasse außer Acht, Hoheit und Würde, wenn er für Gott was zu thun hat, sei es nun allein, oder in Versammlungen von Menschen, wie die Schrift von Aäron, bei seiner hohen Würde, sagt: „Und er soll die Asche wegnehmen u. s. w.“ Gott hat ihn nämlich verpflichtet die Asche täglich wegzuschaffen, auf daß er sich beugen und jeden Stolz von sich fern halten müsse. Ebenso heißt es bei David: „Und sie sah den König David springen und hüpfen, u. s. f.“ ferner: „Und ich will reden von deinen Zeugnissen vor Königen und mich nicht schänten.“ — Achten muß ihm bezüglich der Nahrungsmittel Alles genügen, was sich darbietet und vorfindet, indem er seine Seele für gering und unbedeutend halten, und sie anleiten müsse, von physischen Bedürfnissen abzustehen und zu gehen an die Erfüllung der Pflichten gegen Gott, die für Größe seiner Güte

und menschlicher Hingabe bezeugen. Er soll sich nicht in die Betrachtung der Größe seiner Tugenden und der Größe seiner Thaten versetzen, sondern sich demüthig vor Gott und den Menschen halten, wie es heißt: „Halte dich gering vor dem Oberhaupte, und bescheiden und ruhig vor dem Vornehmen.“ Sechstens muß er Geistesadel und Seelengröße bezüglich des Jen- seits zeigen, daß ihm nämlich hierin nicht das genüge, was sich ihm gelegentlich nur darbietet, vielmehr müssen in seinen Augen seine Handlungen und Bestrebungen in dieser Angelegenheit nur als gering erscheinen, wodurch seine Seele immer zu dem Höhern sich zu erheben suchen wird, wie es von Josafat heißt: „Und sein Herz war muthig in den Wegen Gottes.“ — Siebentens muß sein Thun ihm als geringfügig scheinen, und muß er sich Vorwürfe machen, daß er so wenig thut bezüglich seiner Religiosität, Gott und Menschen gegenüber; er erflehe sich von Gott Hilfe und Beistand, und unterdrücke jeden Hochmuth um der Ehre Gottes willen; er lasse außer Acht, Hoheit und Würde, wenn er für Gott was zu thun hat, sei es nun allein, oder in Versammlungen von Menschen, wie die Schrift von Aäron, bei seiner hohen Würde, sagt: „Und er soll die Asche wegnehmen u. s. w.“ Gott hat ihn nämlich verpflichtet die Asche täglich wegzuschaffen, auf daß er sich beugen und jeden Stolz von sich fern halten müsse. Ebenso heißt es bei David: „Und sie sah den König David springen und hüpfen, u. s. f.“ ferner: „Und ich will reden von deinen Zeugnissen vor Königen und mich nicht schänten.“ — Achten muß ihm bezüglich der Nahrungsmittel Alles genügen, was sich darbietet und vorfindet, indem er seine Seele für gering und unbedeutend halten, und sie anleiten müsse, von physischen Bedürfnissen abzustehen und zu gehen an die Erfüllung der Pflichten gegen Gott, die für Größe seiner Güte

und menschlicher Hingabe bezeugen. Er soll sich nicht in die Betrachtung der Größe seiner Tugenden und der Größe seiner Thaten versetzen, sondern sich demüthig vor Gott und den Menschen halten, wie es heißt: „Halte dich gering vor dem Oberhaupte, und bescheiden und ruhig vor dem Vornehmen.“ Sechstens muß er Geistesadel und Seelengröße bezüglich des Jen- seits zeigen, daß ihm nämlich hierin nicht das genüge, was sich ihm gelegentlich nur darbietet, vielmehr müssen in seinen Augen seine Handlungen und Bestrebungen in dieser Angelegenheit nur als gering erscheinen, wodurch seine Seele immer zu dem Höhern sich zu erheben suchen wird, wie es von Josafat heißt: „Und sein Herz war muthig in den Wegen Gottes.“ — Siebentens muß sein Thun ihm als geringfügig scheinen, und muß er sich Vorwürfe machen, daß er so wenig thut bezüglich seiner Religiosität, Gott und Menschen gegenüber; er erflehe sich von Gott Hilfe und Beistand, und unterdrücke jeden Hochmuth um der Ehre Gottes willen; er lasse außer Acht, Hoheit und Würde, wenn er für Gott was zu thun hat, sei es nun allein, oder in Versammlungen von Menschen, wie die Schrift von Aäron, bei seiner hohen Würde, sagt: „Und er soll die Asche wegnehmen u. s. w.“ Gott hat ihn nämlich verpflichtet die Asche täglich wegzuschaffen, auf daß er sich beugen und jeden Stolz von sich fern halten müsse. Ebenso heißt es bei David: „Und sie sah den König David springen und hüpfen, u. s. f.“ ferner: „Und ich will reden von deinen Zeugnissen vor Königen und mich nicht schänten.“ — Achten muß ihm bezüglich der Nahrungsmittel Alles genügen, was sich darbietet und vorfindet, indem er seine Seele für gering und unbedeutend halten, und sie anleiten müsse, von physischen Bedürfnissen abzustehen und zu gehen an die Erfüllung der Pflichten gegen Gott, die für Größe seiner Güte

von seinen Eigenschaften Absiehenden (Selbstverläugner). Viertens, daß er den Menschen Gutes thue, nur das Beste von ihnen rede, sie zu entschuldigen suche, sich nicht tadelhaft über sie ausspreche, und ihnen verzeihe, wenn sie von ihm Böses reden und Tadelhaftes sprechen, und sind sie auch dessen nicht würdig, wie es heißt: „Auch mit Fug und Recht fluche dem Könige nicht;“ ferner: „Deinen Mund entfeffelt du mit Unheil, sitzt da, redest gegen deinen Bruder, hängst dem Sohne deiner Mutter Mackel an.“ Bezüglich der Verzeihung bei üblen Reden und der Kästung heißt es: „Und Miriam und Ahron redeten wider Moses,“ darauf: „Und der Mann Moses war sehr demüthig.“ — weil er ihnen verzeihen. Darauf bezüglich sagt der Weise: „Nicht auf alle Worte, welche man redet, richte deinen Sinn;“ ferner: „denn vielmals auch geschah es — dein Herz weiß es — u. s. w.“ Auch unsere Weisen sagen: „Rabbi Eliezer sei einst vor die Betlade getreten und habe 24 Lobgesänge vorgetragen, sei aber nicht erhört worden, darauf Rabbi Akiba vorgetreten sei und habe: „Unser Vater! unser König!“ gesagt, und sei erhört worden, worauf eine Stimme sich habe hören lassen: Es ist da nicht die Ursache, daß dieser größer ist als jener, sondern weil dieser von seinen persönlichen Verdiensten absieht, was jener nicht thut.“ — Ebenso wird erzählt, daß ein Frommer einst vor einem stinkenden Nase eines Hundes gegangen sei, und da sollen seine Schüler zu ihm gesagt haben: „Ach, wie stinkt doch dieses Nas!“ worauf er: „Wie schön sind aber seine Zähne“ und die Schüler zogen beschämt ihren Tadel zurück. — Ist es also undelikat, sich tadelnd über einen toten Hund auszusprechen, um so undelikat ist es, wenn man dieß über einen lebenden Menschen thut! Ist es ferner löblich, das Nas eines Hundes damit zu loben, daß es weiße Zähne hat, um so mehr ist es Pflicht, einen klugen, verständigen Mann zu loben! Damit wollte er ihnen nur die Weisung gegeben haben, ihre Zunge nicht zu gewöhnen, Böses zu reden, was ihnen endlich zur Natur werden könnte; vielmehr sollen sie ihre Zunge gewöhnen, gut zu reden, damit dieß ihnen zur festen Natur werde, wie es heißt: „Nicht verläumbet mit seiner Zunge,“ und im Gegensatz: „Unheil stinkt deine Zunge; du liebst alle verderblichen Reden;“ ferner: „Was giebt dir denn, und was mehrt dir ihnen die trügerische Zunge?“ Fünftens, muß sich die Demuth in allen weltlichen

השמש בנבורתו, והוא הנקרא אצלם מעביר על מדותיו, והרביעי עשות הטוב לבני אדם ודבר טוב להם ולדונם לזכות ושלא יספר בגנותם ושימחול להם מה שידברו בו ויספרו בגנותו ואם אינם ראויים לכך, כמו שאמר (קהלת י) גם במדעך מלך אל תקלל, ואמר (תהלים נ) פִּיךָ שלחת ברעה, תשב באחיק תדבר בבן אמך תתן דופי, וממחילת הדבור הרע והגנוי מה שאמר הכתוב (צמדנר יז) ותדבר מרים ואהרן במשה, ואמר (סו) והאיש משה עניו מאד מפני שמחל להם, ומזה מה שאמר החכם (קהלת ז) גם לכל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך, ואמר (סו) כי גם פעמים רבות ידע לבד ונו', ואמרו חכמינו ז"ל (תענית) מעשה בר' אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע רגנות ולא נענה, ירד ר' עקיבא ואמר אבינו מלכנו ונענה, יצאת בת קול ואמרה לא שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו, ונאמר על אחד מן החסידים שעבר על נבלת כלב מסרחת מאד, ואמרו לו תלמידיו כמה מסרחת נבלה זאת, אמר להם כמה לבנים שניה, ונתחרטו על מה שספרו בגנותה, וכיון שהוא נגזר לספר בגנות כלב מת כ"ש באדם חי, וכיון שהוא טוב לשבח נבלת כלב בלובן שיניה, כ"ש שהוא חובה לפי זה לשבח אדם משכיל ומבין, והיתה כוונתו להוביחם שלא ילמדו לשונם לדבר רע וישוב להם טבע, וכן כשילמדו לשונם דבר טוב ישוב להם טבע קבוע, כמ"ש (תהלים עו) לא רגל על לשונו, ואמר בהפך זה (סו) נז) היות תחשוב לשונך, אהבת כל דברי בלע, ואמר (סו קכ) מה יתן לך ומר יוסיף לך לשון רמיה,

Demuth, so wird sie auch von ihm alle Unfälle des Stolzes und des Hochmuthes ferne halten, wie wir dieß erwähnten, und er wird sicher sein von jeder Sünde und jedem Anstoße, wie geschrieben steht: „Damit seine Furcht euch vor Augen sei, und ihr nicht sündiget.“ — „Betrachte die drei Dinge,“ sagten unsere Alten, „und du wirst nie in Sünden verfallen; bedenke, von wannen du bist gekommen, wohin du gehst, und vor wem du wirst Rechenschaft zu geben haben! — Von wannen bist du gekommen? Aus einem stinkenden Tropfen bist du entstanden! Wohin du gehst? Wo Staub ist und Moder, Wurm und Motte! Vor wem wirst du Rechenschaft zu geben haben? Vor dem König der Könige, dem Heiligen, gelobt sei er!“

6. Kapitel.

Was aber die Regeln anbelangt, nach denen sich der Demuthsvolle zu führen habe, so sind deren zehn. Erstens, daß er Gott, dessen vortreffliche Eigenschaften und den Vorzug anerkenne, den er dem Menschen vor allen übrigen lebenden Wesen eingeräumt, wie es heißt: „Du lässest ihn herrschen über dein Händewerk;“ denn sobald er die Allmacht, Allgewalt und Allweisheit Gottes erkennt, so wird er sich auch beugen und demüthigen vor ihm, und aus der Lehre des Weisen: „Brünke nicht vor dem Könige,“ lernen, daß dieß um so weniger vor dem Könige aller Könige und dem Herrn aller Herrn geschehen dürfe, der erhaben über jedes Beispiel und Muster ist, wie Hanna sagte: „Keiner ist so heilig, wie der Ewige; denn Niemand ist außer dir.“ — Zweitens, muß er die Pflichten der Lehre und die der Vernunft kennen, in dem Buche der Gotteslehre lesen, und die Wissenschaft der Vernunft und die der Ueberlieferung zu ergründen suchen, um daraus die Bedingungen der Demuth und Gelegenheit ihrer Anwendung zu entnehmen. Drittens muß er Großherzigkeit und Geduld besitzen, was auch von Gott vorgefallen und vorkommen möge, wie es heißt: „Vergalt ich je Böses dem mir Bösgesinnten? u. s. w.“; ferner: „Sage nicht, wie er mir gethan, so will ich ihm thun u. s. w.“ „Die da Schmach erdulden,“ sagen unsere Lehrer, „ohne zu schmähen, Lästerungen anhören, ohne sie zu erwidern; mit Liebe ihren Gottesdienst verrichten und Züchtigungen mit Freuden ertragen, von denen sagt die Schrift: „Und seine Lieben — wie die Sonne, wenn sie in ihrer Stärke hervortritt.“ Einen solchen heißen sie auch einen

bכניעה תרחיק ממנו כל פגעי הנאווה והגובה והגדולה. כאשר הקדמנו, וינצל בה מן החטא והמכשול, כמו שכתוב (סמות כ) ובעבור רתהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, ואמרו חז"ל (לכות פ"ג) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת מסיפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. פרק ו אבל המנהגים שראוי לנהוג בהם בעל הבניעה הם עשרה, הראשון דעת האלהים ומדותי הטובות והיתרון אשר נתן לאדם על שאר ב"ח, כמו שכתוב (חכמים ח) תמשילוהו במעשי ידיך, וכאשר יכיר גודל עוצמת הבורא ורוממות נבורתו וחכמתו העליונה, יכנע לו ויישפל לפניו וילמד ממה שצוה החכם (משלי כה) אל תתהדר לפני מלך, כ"ש לפני מלך מלכי המלכים ואדוני האדונים יתעלה מדמות ומהמשל, כמו שאמרה חנה (שמואל א' ג) אין קדוש כה' כי אין בלתיך, והשני לדעו חיובי התורה והשכל ולקרוא בספר תורת האלהים, ולעמוד על החכמה המושכלת והמקובלת ללמוד ממנה תנאי הבניעה ומקומות הנהגתה, והשלישי רוחב הלב וסבלות מה שישראל מן הדברים ומן המעשים מן הבורא ית, כמו שאמר (תהלים ז) אם גמלתי שולמירעוני, ואמר (משלי כד) אל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו וגו', ואמר רז"ל (גיטין ל"ה) הנעלבין ואינם עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמים ביסורין, עליהם הכרתוב אומר (סופטים ה) ואזהביו כצאת

wie es heißt: „Wie groß sind deine Werke, Herr, sehr tief sind deine Gedanken, der Thörichte kennt sie nicht!“ ferner: „Alle Völker sind nichts vor ihm;“ ferner: „Alle Bewohner der Erde sind wie nichts geschätzt.“ Denkt nun der Verständige über seinen Werth im Verhältnisse zu den übrigen Menschen nach, über deren Werth im Verhältnisse zur Erde, über den der Erde gegenüber der Mondesphäre, über den des Mondes im Verhältnisse zur höchsten Sphäre, und wie doch diese alle gegenüber der Größe Gottes wie Nichts erscheinen; so wird er sich krümmen und beugen vor Gott, wie es heißt: „Was ist der Mensch, daß du sein gedenkest?“ Sechstens, wenn er liest in den Büchern der Propheten und sieht, wie nachdrücklich sie die Stolgen und Hochmüthigen bestrafen, wie es heißt bezüglich des Stolzes und des Hochmuthes: „Die stolzen Blicke des Menschen sind gesenkt, und gebeugt die Höhe der Männer u. s. w.“; ferner: „Denn ein Tag dem Ewigen der Heerschaaren ergeht über alles Stolz und Höhe und über alles Ragende, und es — sinkt.“ Bezüglich der diesfälligen Gegensätze heißt es: „Es erhält die Gebeugten der Ewige, erniedrigt die Frevler bis zur Erde u. s. w.“; ferner: „Denn erhaben ist der Ewige, doch steht er den Niedrigen.“ Von den Demüthigen heißt es ferner: „Die Demüthigen werden das Land besitzen;“ ferner: „Weil der Ewige mich gesalbt, Heil zu verkünden den Demüthigen.“ — Ferner heißt es: „Vor dem Falle — Stolz;“ ferner: „Vor dem Falle wird Stolz des Menschen Herz.“ Siebentens, wenn er die Wechselfälle der Geschöpfe hienieden beobachtet, wie schnell Reiche und Herrschaften daselbst wechseln, wie die Menschen von dem einen Zustand in den andern gebracht werden, wie ein Volk zur Erhebung des andern zu Grunde geht, und endlich alles dem Tode verfällt, wie geschrieben steht: „Schafen gleich wandern sie in die Gruft, der Tod weiset sie u. s. w.“; so wird er demüthig werden und auf keinen Schatz dieser Welt stolz thun, und sich auf nichts von dem verlassen wie es heißt: „Heil dem Manne, der auf Gott sein Vertrauen setzt, und sich nicht fehrt an die Stolgen u. s. w.“ — Ist nun das Herz des Menschen nicht bar von der Einsicht, wenn auch nur in die eine oder die andere dieser sieben Betrachtungen, so wird er immer des und kleinmüthig sein, bis ihm die Demuth zur festen, unzertrennlichen Natur geworden: und hält er fest an der

שאמר (תלים נז) מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך איש בער לא ידע וגו', ואמר (ישעיה מ) כל הנזרים כאין נגדו, ונאמר (דניאל ד) כל דיירא ארעא כלא חשיבין, וכאשר יחשוב הנלבב המבין בערך המדברים, וערך המדברים אלא כדור הארץ, וכדור הארץ אל גלגל הירח וגלגל הירח אלא הגלגל העליון, והכל אצל גדולת הבורא ית' כאין, יכנע בנפשו וישפל לפני בוראו, כמו שאמר (תהלים ח) מה אנוש כי תזכרנו וגו', והששי כשקורא בספרי הנביאים ורואה חזק עונש הנאים והנבוהים, כמו שאמר בנאווה והנבוהות (ישעיה נ) עיני נבהות אדם שפל ושח רם אנשים ונשגב וגו', ואמר (סס) כי ים לה' צבאות על כל נאה ורם ועל כל נשא ושפל, ואמר בשתי הכתות (תהלים קמז) מעורר ענוים ה' משפיל רשעים עדי ארץ וגו', ואמר (סס קלח) כי רם ה' ושפל יראה וגו', ואמר בשפלים (סס יז) וענוים יירשו ארץ, ואמר (ישעיה סא) יען משחה אותי לבשר ענוים, ואמר (תהלים נז) לפני שבר נאמן, ואמר (סס יח) לפני שבר ינבה לב איש, והשביעי כשיראה רתהפוכות עניני הברואים בעולם, ומרהירות רתחלפות הגדולה והממשלות בו, והעתקות אנשיו מענין אל ענין, והשחתת עם לתקנת עם אחר וסוף הכל אל המות, כמו שכתוב (תהלים מט) כצאן לשאול שות מות ירעם וגו', יכנע ולא יתנאה במאומה מהון העולם ולא יבטח לבו על דבר ממנו, כמו שכתוב (סס מ) אשרי הנבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים וגו', וכשלא יהיה לב האדם ריק מאחד מאלה השבעה ענינים אשר זכרנו, יהיה תמיד נכנע ושפל עד אשר תהיה לו הכניעה טבע דבק לא יפרד ממנו, וכאשר ידבק

wäre er nie gewaschen und gesäubert worden und als hätte er nie geduftet: überlegt dieß und ähnliches der Mensch, so demüthigt und beugt er sich und wird nicht stolz und hochmüthig, nicht übermüthig und hofärtig, wie es heißt: „Lasset ab von dem Menschen, in dessen Nase Obem ist; denn wofür ist er geachtet?“ ferner: „Ja, ein Hauch sind die Menschenkinder, Täuschung die Menschensohne u. s. w.“ **Vier**ten s, wenn er überlegt, was er im Dienste Gottes, für dessen Huld und Allgüte zu thun schuldig ist, wie er aber die Vernunftgebote sowohl, als auch die geoffenbarten außer Acht gelassen und hintangesezt; wie es mit jedem Einwurfe und jeder Vertheidigung am Tage der Rechenschaft ein Ende hat, und wie er, wenn die Zeit der Vergeltung da ist, Alles bereuet: dann wird sein Herz gebrochen und zerknirscht, wie es heißt: „Denn sieh, der Tag kommt, brennend gleich dem Ofen; und wer wird aushalten den Tag seines Kommens?“ — **Fün**f t e n s, wenn er über die Größe Gottes und dessen Allgewalt nachdenkt, der sein Aeußeres wie sein Inneres erschaut; wenn er ferner auch die Wichtigkeit dessen berücksichtigt, was unsere Lehrer von vielen Frommen, die in früherer Zeit gelebt, erzählen, welche Furcht und Achtung diese nämlich einflößten — was eigentlich ausgedrückt ist in dem: „Er fixirt ihn mit seinen Augen; und er wurde zu einem Weinhaufen.“ — **E**benso sagen sie von Jonathan, ben Uziel's: „Wenn er die Lehre vortrug, so verbrannte jeder Vogel, der über ihm schwebte.“ und nun ist es nicht zu bezweifeln, daß die Propheten noch auf einer höhern Stufe, als diese, gestanden, und doch findest du, daß sie in bangender Angst sich beugten und krümmten, wenn sie Engeln begegneten, wie es so von Daniel, Jehosua und ähnlichen Männern heißt; und ebenso findest du in den Büchern der Propheten, daß die Engel sich vor Gott beugten und krümmten, wie es heißt: „Und das Himmelsheer beugt sich vor dir.“ ferner: „Sieh, er traut seinen Dienern nicht u. s. w.“ Und in seiner Halle spricht Alles: „Majestät!“ ferner: „Und einer ruft zum andern und spricht: „Heilig! u. s. w.“ und was wir von seinen Geschöpfen, als: Sonne, Mond und Sterne, dem Weltenysteme und der Erde und Alles, was sich von den Mineralien, Pflanzen und Thieren darauf befindet, sehen, ist genügend für

riחו כאלו לא רוחן ולא מורק ולא הפיח ריחו הטוב, כי כאשר יעבור על לב האדם זה וכיוצא בו, יכנע בגמשו וישח ולא יתגאה ולא ינבה לבו ולא יתנשא ולא יתגדל, כמו שכרתוב (יסעיה ז) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא, ואמר (תהלים סז) אך הבל ב"א כזב בני איש וגו', והרביעי כאשר יעביר על לבו מה שהוא חייב בו מעבודת האלהים על רוב חסדו עליו ונודל טובו אליו, והרתעלמותו מן המצות השכליות והשמעיות וקצורו בהם, והפסק טענותיו ואמתלאותיו יום החשבון וחרטתו במעמד הגמול, יכנעות שבר רוחו, כמו שאמר (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור וגו', (סס) ומי יכלכל את יום בואו, והחמישי כאשר יחשוב בגדולת הבורא ית' ועון גבורתו המשקיף על נראהו ונסתרו, ויתן אל לבו הענין הגדול הזה, כמו שזכרו רז"ל על הרבה חסידים שהיו בדורות העוברים מן המורא והגדולה, והוא מה שאמרו (סזת ל"ד) נרתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות, ואמרו (סוכה כח) על יונתן בן עוזיאל כשהיה דורש בתורה כל עוף שהיה מורח עליו מיד נשרף, ואין ספק שמעלת הנביאים למעלה ממעלתם, ותמצא הנביאים כי היה כחם נמס וכורעים ומשתחיים בפגיעת המלאכים, כמו שאמר בדניאל ויהושע והרבה כמוהם, ותמצא בספרי הנביאים כי המלאכים כורעים ומשתחיים לבורא יתברך, כמו שאמר (נחמיה ט) וצבא השמים לך משתחיים, ונאמר (חיוז ד) הן בעבדיו לא יאמין וגו', (תהלים נט) ובהיכלו כלו אומר כבוד, ואמר (יסעיה ז) וקרא זה אל זה ואמר קדושנו, ובמה שהוא נראה לדעתנו מצד ברואיו כמו השמש והירח והכוכבים והגלגל והארץ וכל אשר עליה ממוצק וצמח וחי, די למי שיבין וישכיל, כמו

den Einsichtsvollen und Verständigen,

ihr leichter gelangen könne, besteht darin, daß er stets an sieben Dinge denke: **E**rstens an die Wurzel seines Entstehens und Seins, die nämlich Stoffe und Blut sind, welche in Schimmel und Moder übergegangen; daß dann seine Nahrung im Mutterleibe unreines Blut; daß er hinaustritt schwach und arm an Körper und Glied; daß er von dieser Stufe zu der nächst höhern erst gelangt, bis er die meisten seiner Jahre hinter sich hat, und dann beginnen die Tage seines Alters, bis endlich seine Tage voll und zu Ende sind. — So sagte einst ein Gelehrter: „Ich wundere mich, wie denn derjenige, der zweimal einen Ort passiren muß, wo Harn und Blut zusammenfließen, stolz und hochmüthig sein könne, da ein solcher und ähnlicher Gedanke den Menschen zur Demuth bringen muß, wie David sagte: „Ewiger, was ist der Mensch, daß du auf ihn achtest?“ Ferner heißt es: „Der Mensch, geboren vom Weibe,“ — ferner: „Ich bin ein Wurm und kein Mann;“ ferner: „Nun gar der Mensch, die Made, und der Erdensohn, der Wurm!“ — **Z**weitens, wenn er darüber ernstlich nachdenkt, welchen Prüfungen er hienieden unterliegen kann, sei es durch Hunger und Durst, durch Kälte und Wärme, durch Krankheiten, Unfälle und Sorgen, von denen er nur durch den Tod befreit werden kann: beherzigt dieß der verständige Mensch, und fleht er seine Schwäche ein, die Unzulänglichkeit seines Strebens, seine Ohnmacht, dieß alles von sich fern zu halten; so wird er das Verhängliche seines Zustandes alsbald erkennen, nämlich, daß er nicht bloß scheinbar ein Gefangener hienieden, sondern in Wirklichkeit einer sei. Er wird dann sich demüthigen, wie ein Gefangener in der Haft, der, ohne den Willen seines Herrn, weder durch List noch durch Gewalt sich los machen kann, wie es heißt: „Möge vor dich kommen das Stöhnen des Gefesselten;“ ferner: „Führe aus der Haft meine Seele.“ **D**rittens, wenn er über seine Vergänglichkeit nachdenkt, wie der Tod ihn plötzlich überfällt, und es alsdann aus ist mit seinen Wünschen und Hoffnungen; wie er seine Besitzthümer zurücklassen muß ohne Hoffnung, nur etwas als Reisevorrath mitnehmen zu können; wie wenig sie ihm nützen, wenn er am Grabe steht, und Glanz und Ansehen verdunkelt und verschwärzt sind, Würmer, Schimmel und Moder alle Spuren seiner körperlichen Schönheit verwischen, und sein Geruch immer stinkender wird, als

רמ"ד בשבעה דרכים, אחד מהם שורש דויתו והתחלתו מן הבלוניות והדם אחר התעפושם ובאוש ריחם, ואח"כ הוא נזון מדם הטומאה כל ימי עמדו בבטן אמו, ואח"כ יצא ותוצא חלוש ודל בגופו ואבריו, ואח"כ יעלה מן המדרגה הזאת אל הסמוכה לה עד שיגיע לרוב שנותיו, אח"כ יחלו ימי הזקנה עד שימלאו ימיו, ואמר אחד מן החכמים אני רמ"ה ממי שעבר במעבר השרתן והדם פֶּעַמַּיִם היאך יתנאה ויגבה לבו, כי המחשבה בזה וכדומה לו מענין האדם מחייבת הכניעה, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קמד) ה' מה אדם ותדעהו, ואמר (ליוז יד) אדם ילוד אשה, ואמר (תהלים כג) ואנכי תולעת ולא איש, ואמר (ליוז כה) אף כי אנוש רמה וב"א תולעה, והשני כשהוא חושב בעוצם מה שיגיע אליו בעולם ממיני הגסיון, ברעב ובצמא ובקור ובחום ובחלאים ובפגעים ובדאגות אשר אין לו מנוחה מהם כי אם במות, וכאשר יתן האיש הגלבב אל לבו כל זה, ויבין חלשתו ימעוט השגתו וקצרת ידו מרחות מעל נפשו כל זה, יכיר מצורת מעמדו כי הוא איני כמו אסיר בעו"ה אז אכל הוא אסיר באמת, ויכנע כניעת האסיר המושם בבור אשר אין לו תחבולה ולא יכולת להתיר את עצמו מבלתי אדוניו, כמו שכתוב (תהלים עט) רבא לפניך אנקרת אסיר, ואמר (סס קמז) הוציאה ממסגר נפשי, וחשלישי כאשר יחשוב בחליפתו ובוא אליו המור מהרה והפסק מאוייו ותקותו בעת ההיא, ועזבו כל קניניו והתיאשו מקחת מהם מאומה לצידה ומהועיל בהם בעמדו בקבר, וכבר חלף אור פניו וְשִׁחַר מראהו יָרַם תולעים ועפוש ומוגלא, ויחלפו סימני יופי גופו ויחזק באוש

selben stets besorgt sein muß, und einst darüber zur Rechenschaft gezogen werden wird. Ueber einen solchen sagt die Schrift: „daß alle seine Tage Leiden sind u. s. w.“ — Daß er zur Rächung bestimmt und beschieden, ist angezeigt, wenn der Besitzer des Geldes mehr damit beschäftigt ist, sich damit zu ergötzen und es zu genießen, als seine Schulden gegen Gott und gegen die Menschen, so viel er ihrer hat, zu zahlen, und seinen Wohlthäter zu loben; wenn er sich nicht zu seinem Dienste verpflichtet fühlt, wie die Schrift sagt: „Und siehe da, Wonne und Freude, Kinderwürgen und Schafeschlachten, Fleischessen u. s. w.“; ferner: „Und Zither und Psalter, Pauk' und Flöte und Wein macht ihr Zechgelage u. s. w.“ Und dieß ist eine Rache, die die Last des Glückes annimmt. — Der Kluge nun, wenn er glücklich ist, und die Welt von ihm Alles nach Wunsch aufnimmt, demüthigt sich, weil er fürchtet, daß dieß nur als Rache von Gott so bestimmt sein konnte, wie es heißt: „Reichthum bewacht von seinem Eigenthume, zu seinem Uebel.“ — 6) wenn er die Thora und die Bücher der Propheten studirt, und daraus die einstige Belohnung und Bestrafung erfleht, dabei aber das Bewußtsein hat, daß er in den Pflichten gegen Gott zu wenig gethan; so muß er sich demüthigen und beugen vor Gott aus Furcht vor dessen Strafe, wie es von Josias heißt: „Und es geschah, wie der König hörte die Worte des Buches der Lehre, da zerriß er seine Kleider,“ worauf ihm Gott gesagt: „Weil dein Herz erweicht wurde und du dich demüthigst vor dem Ewigen.“ — 7) Wenn er sich mit irgend einer gottesdienstlichen Handlung beschäftigt, betreffe es die Mildthätigkeit oder die Gebete, die gebotenen, wie die freiwilligen, oder die Unterweisung, da darf, während er sich damit befaßt, nicht Stolz und Hochmuth in ihm aufkommen; sondern er demüthige und beuge sich vor Gott äußerlich wie innerlich, und halte das alles für zu wenig gegenüber dem Vielen, was er hierin Gott schuldig ist, was sein dießfälliges Thun bei weitem übertrifft, wie es heißt: „Womit soll ich vor den Ewigen treten, soll ich mich beugen dem Gotte in der Höhe? Hat der Ewige Gefallen an Tausenden von Widern? u. s. w.“ „Er hat dir kund gethan, o Mensch, was gut ist u. s. w.“

5. Kapitel.

Die Art und Weise aber, wie man sich die Demuth eigen machen, und der Mensch zu

lo ממנו אלא אורח הדאגה בעבורו ושמירתו ושיהיה בא עליו לידי חשבון, ובכמותו אמר הכתוב (קהלת ז) כי כל ימיו מכאובים ונו', וסימן הנקמה שיהיה בעל הממון טרוד בתענוג בו ובהנאה מפרוע חובות הבורא וחובות ב"א שהוא חייב ממנו וישבח בעל הטובה, ולא ירגיש במה שהוא חייב עליה מהעבודה, כמו שאמר הכתוב (יטעיה כז) והנה ששון ושמחה הרונ בקר ושחוט צאן ונו', ואמר (סס ה) והיה כנור ונבל ותוף ונחליל ויין משרתיהם ונו', וזאת היא הנקמה בדמות הטובה, והמשכיל כשתבאלו טובה והעולם מקובל כחפצו בכל עניניו, יכנע מיראתו שלא תהיה נקמה מאת הבורא, כמו שנאמר (קהלת ה) עושר שמור לבעליו לרעתו, והששי כשחוא קורא בתורה ובספרי הנביאים ורואה הגמול והעונש ויודע בנפשו כי קצר בהובות האלהים, התחייב להכנע ולהשפל לפני הבורא יתברך מיראתו את ענשו, כמו שאמר ביאשיהו (מ"ז כז) ויהי כשמוע המלך את דברי ספר התורה ויקרע את בגדיו, ואמר לו הבורא יען רך לבבך ותכנע מפני ה' , והשביעי כשהוא מרמז במעשה ממעשי העבודה כצדקה ותפלה או מצוה או רשות או ריוח, שלא יתעסק בו ובלבבו שום גאווה וגובה, אבל יכנע וישפל לפני הבורא בנגלה ובנסתר, ואל יחשבהו בנפשו למאומה אצל גודל מה שהוא חייב בו לאלהים מכפלי המעשה ההוא, כמו שאמר (מכה ו) במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום ונו', הירצה ה' באלפי אלים ונו', הגיד לך אדם מה טוב ונו' פרק ה אבל אופני קנות הכניעה והדרך שמקל אותה על האדם, הוא שתהיה מחשבתו ורעיונו

„Schlägt der Gerechte mich — es ist Liebe, und züchtigt er mich auch;“ ferner: „Wenget euch, ihr Bösen, vor den Guten!“ 3) wenn man ihn seiner guten Eigenschaften wegen lobt, so ist er verpflichtet, sich zu demüthigen, und sich vor die Seele zu führen all die frühern Sünden und Vergessungen, die der Schöpfer zwar kennt, sie aber zudeckt und mit ihm Geduld hat, damit er von ihnen lasse. Er freue sich nicht mit den Fehlern Anderer, vielmehr muß er darüber betrübt sein, daß der Schöpfer in der That seine bösen Handlungen kennt, und daß er unerlassen, den Pflichten gegen Gott nachzukommen, dessen Wohlthaten zu vergelten; — er wird sich sodann demüthigen in seinem Herzen, wie es heißt: „Wenn meine Missethat ich eingestehe, so verzage ich ob meiner Sünde;“ 4) spricht man tadelhaft von ihm, so demüthige er sich vor Gott, und danke ihm dafür, daß er indem er ihn züchtigt und straft, von Vielem auf Einiges ihn doch aufmerksam gemacht, damit er zu ihm zurückkehre, wie es heißt: „Er öffnete ihr Ohr zur Buht;“ 5) wenn ihm der Schöpfer hienieden mannigfache Wohlthaten angedeihen läßt, so demüthige er sich vor Gott wegen der schweren Last der Dankesverpflichtungen hiefür, und beuge sich vor ihm aus Furcht, daß sie ihm nur geworden, um sich an ihm zu rächen. Denn sekundärer Reichthum hienieden, kann eines von drei zum Zwecke haben: entweder ist er zum Glücke beschieden, oder zur Prüfung und Erprobung, oder zur Rächung und zum Sturze. Daß er aber zum Glücke beschieden, ist dadurch angezeigt, wenn dessen Besitzer mehr bemüht ist, die Pflichten gegen Gott zu erfüllen, als ihm (dem Reichthume) obzuliegen; wenn er ihm nur als Mittel zur Vermehrung von gottesdienstlichen Handlungen dient, und auf das Gut selber nicht seinen Sinn richtet; wenn er darauf nicht vertraut, sondern ihn nur verwendet zur Erfüllung der Pflichten gegen Gott, genau so, wie Hiob die Verwaltung seines Geldes beschreibt, daß er es nämlich zur Erfüllung seiner Pflichten gegen Gott verausgabte. Bezüglich seines geringen Vertrauens darauf sagt er: „Hätte ich Geld zu meiner Zuversicht, und das seine Erz genannt meinen Verlaß.“ — Daß es nur zur Prüfung und Erprobung bestimmt, ist dadurch angezeigt, wenn der Besitzer des Geldes mehr seine Gedanken damit beschäftigt, das Geld zu bewahren, zu vermehren und ängstlich jeden Unfall davon fern zu halten, als das zu erfüllen, was die Dankbarkeit gegen Gott ihm zur Pflicht macht. Der Besitzer ist also damit nur erprobt worden, davon er nur das hat, daß er deshalb und um die Bewahrung des-

(סס קמא) יהלמני צדיק חסד ויוכיחני, ואמר (מסלי יד) שחו רעים לפני טובים, והשלישי כשישבחוהו במדותיו הטובות חייב להכנע, ויעביר על לבו מה שקדמו לו מן העונות והחטאים אשר הבורא יודעם וכסרה זכותם עליו והאריך לו כדי שישוב מהם, ואל ישמח בטעות בני אדם בו אך יאבל בעבור שהבורא ית' יודע באמת רוע מעלליו והתעלמותו מפרוע חובות האלהים ונמול טובתו, ויכנע בלבו כמו שאמר (תהלים לח) כי עתי אניד אדאג מחטאתי. והרביעי כשמספרים בגבורתו יכנע לבורא ויודה לו על אשר גלה לו מעט מהרבה ליסרו ולהוכיחו כדי שישוב אליו, כמו שאמר (איוב לו) ויגל אונם למוסר, והחמישי כשמטיב לו הבורא בעו"הו במיני הטובות, יכנע לאל מפני כבוד משא חובת ההודאה עליהם וישפל לפניו מיראתו שלא תהיינה לנקמה ממנו, כי רוב הממון בעולם יהיה לאחד מנ' דברים, לטובה מאת הבורא ית', או לגסיון ומבחן, או לנקמה ומכשול, וסימן הטובה שיהיה בעליה טרוד בקיום חובות הבורא מהתעסק בה, ותהיה סבה להוסיף במעשה לאלהים, ולא ישים לבו לטובה ההיא ולא יבטח עליה ויוציאה בחובות הבורא, דומה למה שמספר איוב ממנהגו בממונו ור"אך היה מוציאו בחובות הבורא, ואמר במעוט בטחונו בו (סס לא) אם שמתי זהב כסלי ולכתם אמרתי מבטחי, וסימן הנסיון והמבחן שיהיה בעל הממון טרוד בהרגשתו על שמירת ממונו ולהוסיף עליו ולפחד עליו מן הפגעים, מקיום מה שהוא חייב מהודאת הבורא עליו, ובעליו מנוסה בו אין

gegen ihn, wie es heißt: „Viele begrüßen das Antlitz des Vornehmen u. s. w.“ 4) wenn er seinem Nebenmenschen etwas schuldig ist, das er aber nicht zu zahlen vermag; dann demüthiget er sich vor ihm, wie geschrieben steht: „Wenn du einst zu zahlen hast u. s. w.“ 5) wer in Gefangenschaft seines Feindes ist, der demüthiget und beugt sich vor demselben, wie geschrieben steht: „Sie zwangen in Fesseln seinen Fuß u. s. w.“; ferner: „Und wenn sie gefesselt mit Ketten“ 6) der Diener, der sich von seinem Herrn nicht frei kaufen kann, der demüthiget sich vor ihm, wie geschrieben steht: „Sieh! wie die Augen der Sklaven u. s. w.“; 7) wenn dem Menschen Leiden und betrübende Unfälle zustößen, dann wird sein Gemüth zerschmettert und sein Herz demüthiget sich, wie geschrieben steht: „Vielleicht wird dann ihr unbeschnittenes Herz sich demüthigen“; 8) wenn er sich überlegt, wie er gegen Gott, trotz dessen Güte widerpensig ist, und wie er anstatt ihm dafür zu danken, sich gegen ihn übermüthig benimmt; dann wird er sich demüthigen, sich schämen und scheuen vor Gott, wie es heißt: „Mein Gott! ich schäme mich und eröthe“; 9) wenn ihn Gott züchtigt und ihn beschämt wegen seiner Widersetzlichkeit; dann demüthigt und ängstigt er sich, wie von Achab gesagt wird: „Hast du gesehen, wie Achab sich gedemüthigt hat vor mir“; 10) wenn er den Tod und seinen Tag herannahen fühlt, und er an die Schrecken des Todes, an die Zurechnenschaftsziehung denkt, dann demüthigt und krümmt er sich; er selbst verliert in seinen Augen, bedauert es, daß seine Tage so hinschwinden und sein Leben zu Ende geht, ohne daß er sich mit guten Thaten als Vorrath versehen hat, die bei seinem Abzug vor ihm gehen sollen, wie es heißt: „Es zogen zu Sion die Sünder.“

4. Kapitel.

Bezüglich der Fälle, wo er sich demüthig und bescheiden zu benehmen habe, glaube ich, daß es deren sieben giebt: 1) in seinem Handel und Wandel mit seinen Zeitgenossen, und in ei em anständigen Benehmen mit seines Gleichen, wie ich dieß noch später eines Weitem besprechen werde. Verächtliche ist gering in seinem Auge; 2) wenn er mit Gott- und Gesetzgelehrten, mit Frommen zusammen kommt, die sich der Gottheit nahen, wie geschrieben steht:

שאמר (תלמי יט) רבים יחלו פני נדיב ונו', והרביעית מי שנתחייב לחבירו דבר ואינו יכול לפרעו ויכנע לו, כמו שכתוב (לס כז) אם אין לך לשלם ונו', והחמישית מי שהוא במאסר אויבו ויכנע לו ותשח נפשו, כמו שכתוב (תהלים קה) ענו בכבל רגליו ונו', ואמר (ליוז לו) ואם אסורים בזיקים, והששית העבד שאינו יכול לפדות עצמו מיד אדוניו ויכנע לו, כמ"ש (תהלים קנג) הנה כעיני עבדים וגומר, והשביעית כשתמצאנה את האדם צרות ופגעים מעציבים תשבר רוחו ויכנע לבבו, ככתוב (ויקרא כו) או אז יכנע לבבם הערל, והשמינית כשיחשוב עם נפשו ברהמרותו האלהים בטובתו ובעטו בה במקום השבח עליה ויכנע ויבוש ויכלם מן האלהים, כמו שאמר (ע: דא ט) אלהי בשתי ונבלמתי, והתשיעית כאשר יוכיחנו הבורא ויכלימנו על המדותיו אותו יכנע ויפחד, כמו שאמר על אחאב (תלמים ל כה) הראית כי נכנע אחאב מלפני, והעשירית עשירניש בקרבת רמות ובא יומו ויחשוב באימת המות ומעמד הדן והחשבון, ויכנע וישוח וירקל נפשו בעצני, ויתחרט על חליפת ימיו וכלדת חייו מבלי צידה ממעשים טובים יקדמם לפניו לעת נסעו, כמו שאמר (יטעיה לג) פחדו בציון חמאים:

פרק ד אבל באיזה ענין חייב להתנהג בכניעה

ובשפלות אומר כי הכניעה חייב אדם להתנהג בה בשבעה ענינים, אחד מהם במשאו ומתנו עם אנשי דורו ובמנהג הטוב עם בני מינו, כאשר אבאר במה שאני עתיד לדבר בו, ובו אמר הכתוב (תהלים טו) נבזה בעיניו נמאס, והשני כשיפגע חכמים בדעת אלהים ובתורתו והחסידים הקרבים אל האלהים, כמו שנאמר

Hierüber sagt die Schrift: „Nur der Verächtliche ist gering in seinem Auge;“ 2) wenn er mit Gott- und Gesetzgelehrten, mit Frommen zusammen kommt, die sich der Gottheit nahen, wie geschrieben steht:

Und diese Art von Demuth, so gerechtfertigt sie auch ist, kann sie doch nicht andauernd sein, weil sie nicht von jedem Menschen und auch nicht überall und immer angewendet werden kann; denn der Gefangene, verläßt er sein Gefängniß, der Knecht, macht er sich frei und los, der Borger, berichtigt er seine Schuld, der Schüler, umgiebt er nicht seinen Lehrer, und der Arme, hat er nicht den Reichen vor sich: so sind sie auch der Pflicht enthoben, sich vor ihnen zu krümmen, zu bücken und zu beugen. — Die dritte Art von Demuth ist die Gott gegenüber, die ihre Anwendung und Verpflichtung für Jedermann, für jede Zeit, für jeden Ort hat, mit welcher wir es auch in dieser Pforte eigentlich zu thun haben. Ein solcher Demüthiger heißt in der heiligen Schrift: herablassend, anspruchlos, bescheiden, zerfnirscht, demüthig, gebrochenes, gebeugtes Gemüth, zartfünnig, niedergeschlagen, gebrochenes Herz, gebeugte Seele, — und wenn wir von Demuth überhaupt reden werden, so wollen wir nur diese dritte Art dabei in Absicht gehabt haben, die die höchste Stufe der Demuth ist, deren Träger auf dem Wege sind, sich Gott nahen, vor ihm stehen zu dürfen, und von ihm wohlgefällig aufgenommen zu werden, wie es heißt: „Die Opfer Gottes sind ein gebrochenes Gemüth, ein gebrochenes, zerfnirshtes Herz, Gott verschmähst du nicht.“

3. Kapitel.

Die Veranlassungen aber, die den Menschen bei seinem Stolze, zur Demuth und Erniedrigung bestimmen, sind zehn: 1) wenn seine Kraft durch Krankheiten, durch ein schlechtes Temperament, durch seine schwache Constitution von ihrer natürlichen Beweglichkeit verloren hat; dann krümmt er sich und bittet um den Beistand Gottes und der Menschen, wie es heißt: „Und er beugt durch Mühseligkeiten ihren Sinn u. s. w.“; 2) wenn Unfälle und Armuth ihn befallen und er der Menschen braucht, was früher nicht der Fall war; dann muß er sich vor ihnen beugen, denn sein Geist ist zu gebrochen, als daß er in seiner Lage noch hochmüthig sein könnte, wie es heißt: „Und es soll geschehen: jeder, der übrig bleibt in deinem Hause, wird kommen, sich vor ihm zu bücken u. s. w.“; 3) wenn irgend Jemand sich gegen ihn besonders gut gezeigt und er augenscheinlich von seiner Milde überzeugt ist; dann ist er auch demüthig

I *

הזה מחלקי הכניעה, ואם הוא ראוי איננו תדיר, מפני שאינו כולל את כל המדברים ולא ראוי. בכל זמן ובכל מקום, כי האסיר כשיצא ממאסרו והעבד כשיפדה את עצמו והלוד כשיפרע את חובו והתלמיד כשאיננו עם רבו והרש כשאיננו עם עשיר (ס"א והו"ט כשיעטר), אינם חייבין להכנע להם ולהשפיל ולשוח לפניהם, והחלק הג' הכניעה לבוראית, וחובתו כוללת כל המדברים והם חייבין אליו בכל זמן ובכל מקום, ואליה היתה כוננתו בשער הזה, והנכנע הוא הנקרא בספרי הקדש, עניו, ונבזה בעיניו, וצנוע, ודכא, ושפל רוח ורוח נשברה, ונדכה, ורך לבב, ונכה רוח, ולב נשבר, ונפש שחה, ומה שנדבר בכניעה סתם אין כוננתו אלא החלק השלישי הזה אשר היא המדרגה העליונה שבכניעה, ומי שעלתה בידו אין רחוק ממנו דרך קרבת אלהים ולעמוד לפניו, ויהיה מקובל ורצוי אצל הבורא, כמו שכתוב (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכא אלהים לא תבזה:

פרק ג אבל הסבות אשר תהיה הכניעה והשפלות

בעבורם מן האדם אחר נאותו עשר, האחת כשיחלש כחו מתנועתו המבעית מפני חלאים או מזג רע או חלשת הרכבתו, ויכנע בעבור זה ויתחנן אל האלהים ולב"א כמו שאמר (ס"ס קז) ויכנע בעמל לבם ונו', והשנית כשימצאהו פגע או ריש ויצטרך לב"א אחר שלא היה צריך להם, ויכנע להם ותשבר רוחו מהתנגדות בענינו, כמו שאמר (שמואל א' ג) והיה כל הנותר בביתך יבוא להשתחוות לו ונו', והשלישית כשתהיה עליו לזולתו טובה עודפת ויראה חסדו עליו ויכנע לו, כמו

in der That Schwäche und Verblendung des Geistes ist, der, eingenommen von Thorheit, nicht einseht, was ihm zum Nutzen und Frommen ist, wie es heißt: „Denn ihren Sinn hast du verhüllt von der Einsicht, darum wirst du nicht erhoben.“ Demuth aber heißt, wenn die Seele, nachdem sie sich emporgerungen und erhoben hat über alles Gemeinschaftliche mit den häßlichen Eigenschaften der Thiere, und durch Tugend, Seelenadel und klare Kenntniß der guten und tadelnswerthen Eigenschaften zu hoch steht über jede Ähnlichkeit mit den Sitten niedriger Menschen, und damit die Demuth und Erniedrigung der Seele verbindet, wodann ist sie eine lobenswerthe Eigenschaft ist; ist dieß aber nicht der Fall, dann kann sie auch nicht zu den löblichen Eigenschaften und den Vorzügen der Seele gehören, vielmehr zu den schändlichen derselben, weil sie als solche auch dem Viehe eigenthümlich ist. — Die zweite Abtheilung umfaßt die Demuth vor Menschen, die entweder in der Herrschaft derselben über den Betreffenden gelegen ist, wie der Gefangene in Feindes Hand und der Knecht unter des Herrn Gewalt, oder weil er (der Betreffende) sich ihnen gegenüber so mangelhaft erscheint; oder weil er dessen bedarf, was sie besitzen, wie der Miethling dem Miethher, der Arme der Unterstützung des Reichen, der Schüler seinem Lehrer gegenüber; oder wegen einer rechtlichen Schuld, die irgend Jemand abzutragen nicht im Stande ist, daher er sich dem Gläubiger gegenüber demüthig und ergeben verhalten muß, wie geschrieben steht: „Und Knecht ist der Vorger dem Gläubiger;“ oder weil er sich bewußt ist, wie wenig er den moralischen Bestimmungen des Dies- und Jenseits nachkömmt, und wie er gar nicht den rechten Weg kennt, daher er, wenn er dem Propheten seiner Zeit, einem Rechtslehrer, oder sonst Jemanden begegnet, der zu einem guten Wandel auffordert, sich beugt und bückt vor ihm, wie unsere Lehrer sagten: „Verdienstlicher ist's, den Schriftgelehrten sich dienst- ergeben, als sich ihnen gelehrig zeigen, denn es heißt: „Elisa, Sohn Schafat, der Wasser gegossen hat auf die Hände Eliahu's,“ weil es also nicht heißt: „welcher gelernt,“ sondern: „welcher gegossen,“ das will sagen, daß es mehr heißt, sich dienst- ergeben, als gelehrig zeigen. Ferner heißt es: „Und sein Diener Jehoschua, Sohn Nun, der Jünger, u. s. w.“ — Und ein Weiser will den Vers: „Und Diener ist der Vorger dem Gläubiger,“ auf die Gesamtheit des unwissenden Pöbels angewendet wissen.

הכרתם את נפשותם וערכיהם, וזה נקרא כניעה מדרך החסמה, אבל על דרך האמת הוא דלות (דלות) הנפש ועורונה בסכלות הנובר עליה מראות מה שיש בו תענתה, כמו שאמר (חיוני) כי לבם צפנת משכל על כן לא תרומם, אבל הכניעה היא אשר תהיה אחר רוממות הנפש והתנשאה מהשתתף עם הבהמות במדות המגונות, ונבהותה מהדמות במדות פחותי ב"א ביתרון חכמה ויקרר נפשו, וידיעה ברורה במדות הטובות והמגונות, וכאשר יהיה סמוך לזה כניעת הנפש ושפלותה, אז תהיה מדה משובחת, אבל זולת זה איננו נכנס במדות המשובחות ומעלות הנפש אך במגונות שבהן, כי ענינה בזה בענין הבהמות, והחלק השני הכניעה לב"א אם מפני משלם בו כמו האסיר ביד אויבו והעבד ביד אדוניו, או לחסרונו להם וגודל צרכו למרשיש אצלם, כשכיר לשוכרו והרש להענק העשיר והתלמיד לרבו, או לחוב ראוי שאין האדם יכול לפרעו, והוא חייב להכנע ולהשפל לפניו לבעלי, כמו שכתוב (משלי כז) ועבד לזה לאיש מלוה, או לדעתו שהוא מקצר בעניני מוסרי העוה"ז והעוה"ב וסכלותו בדרך הישרה, וכאשר תמצא ידו נביא דורו או מורה צדק או קורא אל הדרך הטובה, יכנע לו וישפל לפניו כמו שארז"ל (זרבות כ') גדולה שמושה יותר מלמורה שנאמר (מלכים ג) אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו, אשר למד לאנאמר אלא אשר יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמורה, ואמר (שמות לג) ומשרתו יהושע בן נון נער ונוף ואמר החכם על כלל עם חארץ ועמד לזה לאיש מלוה, והחלק

wollen, das Gelüste nach dem, was noch höher steht und ähnliche Absenker des Stolzes: so liegt es uns ob, bezüglich der Demuth zehnerlei anzugeben: 1) was Demuth sei; 2) welche Abtheilungen sie zulasse; 3) worin sie sich kundgebe; 4) wo sie anzutreffen sei; 5) wie man sich sie aneignen könne; 6) die eigentliche Art wie sich der Demuthsvolle zu benehmen habe; 7) wann der Demuthsvolle die Demuth geltend machen könne, und wann nicht; 8) ob bei andern moralischen Eigenschaften die Demuth als Nebensache, oder bei der Demuth andere moralische Eigenschaften als Nebensache anzusehen sind; 9) ob es möglich, daß Stolz und Demuth bei einem Menschenherzen sich paaren können; 10) die Vortheile, die die Demuth hienieden und jenseits gewährt.

1. Kapitel.

Die Demuth ist Erniedrigung und Krümmung der Seele, Geringschätzung ihrer selbst; sie ist eine der Seelentugenden. Hat sie sich festgesetzt, so zeigen sich ihre Merkmale auch äußerlich, zu welchen gehören: Gelassenheit in der Sprache, Sanftmuth in der Stimme, Mäßigung im Zorne und Hintansetzung jeder Rache, selbst wenn er die Macht dazu hat, wie von einem Könige erzählt wird, daß er, als man ihm die Geißel brachte, zu dem Schuldigen sagte: „Bei Gott, hättest du meinen Zorn nicht so sehr gereizt gegen dich, ich würde an dir empfindliche Rache genommen haben,“ und — er verzieh ihm. Ja, es wird von ihm erzählt, daß er gesagt haben soll: „Ich kenne keine Sünde, die gewichtiger wäre, als die, die ich nun hätte begehen können.“

2. Kapitel.

Was die Erörterung der Abtheilungen der Demuth betrifft, so sind ihrer drei. Die eine umfaßt den Menschen und viele vernunftlose Wesen, bei denen sie in der Ohnmacht der Seele besteht, welche den Verlust, den sie hätte fern halten können, darum erträgt, weil sie nicht weiß, wie sie ihn hätte entfernen können. Dieß ist bei Thoren und dem Pöbel der Fall, weil ihr Wissen zu gering und sie zu schwach sind in der Erkenntniß ihrer Seelenanlagen und deren Werth, was nur im gewöhnlichen Sprachgebrauch: Demuth heißt, aber

(גדל) וחמד מה שהוא גדול ממנו
 והדומה לזה מסעיפי הגאווה. וראוי
 עתה שנבאר מדבר חכניעה עשרה
 דברים, האחד מזה היא חכניעה.
 והשני לכמה חלקים תחלק. והשלישי
 במה תהיה חכניעה. והרביעי באיזה
 ענין צריך להתנהג בה. וחמשי איך
 אנפני קנותה. והששי בתוכן המנהג
 שצריך הנכנע להתנהג בו. והשביעי
 מתי תתכן חכניעה מן הנכנע, ומתי
 לא תתכן. והשמיני שנבאר אם
 חכניעה סמוכה למדות הטובות, או
 המדות הטובות סמוכות לה (ס"א)
 אם חכניעה תלויה במדות או המדות
 תלויות בה. והתשיעי אם יתכן
 להתקבץ בלב האדם הגאווה וחכניעה
 אם לא. והעשירי באור תועלת
 חכניעה בעניני העולם הזה והעולם
 הבא.

פרק א אבל הכניעה היא

שפלות הנפש ושחותה
ומעוט ערכה אצל ה', והיא מדרה
ממדות הנפש, וכאשר תתישב בה
יראו אותותיה על האברים, מהם
הלשון הרכה והקול הנמוך והענוה
בעת הכעס, ומעוט הנקמרה אחר
היכולת עליה, כאשר נאמר על אחד
המלכים שאמר למי שנתחייב אצלו
לאחר שחביאו השוט, חי' ה' לולי
חזקת כעסי עליך הייתי נוקם ממך
נקמה גדולה, ומחל לו, ואמרו עליו
שהיה אומר איני יודע עון שהוזה
שוקל יותר מעונותי (ס"א מענותי):

סֶרֶק ב אַבֵּל בָּאוֹר חֲלָקִי הַכְּנִיעָה

הוא שהכניעה תחלק
לשלושה חלקים, אחד מהם כולל את
האדם ודביו ממיני בעלי חיים שאינם
מדברים, והוא דלות הנפש וסבלה
ההיזק אשר היתה יכולה לרחותו,
מפני סבלותה באופני דחייתו. וזה
יהיה מן הכסילים שבבני אדם ועמי
הארץ מפני מעוט ידיעתם וחלישות

**Erkenntniß ihrer Seelenanlagen und
Abgebrauch: Demuth heißt, aber**

aus mehr werden. Freudig hebt sie ihre Kitzige, denn sie überläßt dem Boden ihre Eier, und im Sande läßt sie sie brüten, und vergift, daß ein Fuß sie zerquetschen kann, u. f. f.“ Dagegen rühmt der Weise denjenigen, der auf eine entgegengesetzte Weise sich hierin benimmt, und rüstig und strebsam ist für seine Welt, dessen Thun er uns auch zur Beachtung und Nachahmung empfiehlt, und ist es auch das schwächste unter den Insekten indem er sagt: „Geh hin zur Ameise, Fauler! u. f. w.“ „Sie bereitet im Sommer ihre Kost u. f. w.“

Und nun haben wir von dem Bielen nur Einiges erwähnt, möge es dir nicht zu viel scheinen, und du dessen nicht überdrüssig werden; denn je erhabener und vorzüglicher eine Unternehmung, desto mehr auch die Fehler, denen sie unterliegt; und die Erhabenheit und Vorzüglichkeit unserer Abhandlung in diesem Werke kann doch dem Sachkundigen nicht entgehen! — Möge uns Gott zu denen gehören lassen; die es aufrichtig mit ihm meinen, und in seiner Allgüte Alles für seinen großen Namen thun! Amen.

6. Pforte.

Ueber die Verpflichtung zur Demuth vor Gott.

Da unsere frühere Abhandlung darzutun gesucht, daß die Handlungen alle Gott allein geweiht und gewidmet sein müssen, der Stolz aber, in der Gottesweihe der Handlungen mehr denn alle übrigen schädlichen Einflüsse bei den Handelnden sich geltend macht, wodurch die Handlungen eine bedeutende Einbuße erleiden, so hielt ich es als das Nothwendigste in der Sache ihr etwas folgen zu lassen, das geeignet ist, den Stolz vom Menschen fern zu halten, nämlich: die Demuth. Und da ich dazu die Ueberzeugung habe, daß sie die Wurzel der Ergebenheit ist, und nur durch sie der Unterschied zwischen Diener und Herrn und die Anerkennung Gottes zur Geltung gebracht werden kann, insofern wir sie nur gegen ihn allein mit Ausschluß aller übrigen Geschöpfe bezeugen, wie David gesagt: „Dein, Ewiger, ist die Größe und die Stärke und der Ruhm und der Sieg und die Majestät u. f. w.“; ferner: „Denn wer in lichter Höhe mißt sich mit dem Ewigen? u. f. w.“; und da es ferner in ihrer Natur liegt, daß sie vom Menschen ferne hält den Hochmuth, den Stolz, den Uebermuth, die Hoffart, die Herrschsucht, das Streben, Alles beherrschen zu

נעלמה ונו', כי תעזוב לארץ ביציה ועל עפר תחמם, ותשכח כי רגל תזורה ושאר הענין, וכבר שבח החכם מי שהוא בהפך הענין הזה בזריותו והשת דלותו הטובה בעולמו, וצונו לבחון בו גללמוג ממעשהו ואם הוא חלש שברמשים, באמרו (מסלי ו) לך אל נמלה עצל ונו', תכין בסיין לחמה ונו', והגרה זכרנו לך מעט מהרבה ואל ירבה בעיניך ואל תקוץ בו, כי כפי מעלות חשיבות המלאכות יהיו הפנעים הקורים אותם, ומחכרנו בספר הזה אין מעלתו וחשיבותו נעלמת ממי שמבין, האלהים ישימו מן השלמים עמו והעושים לשמו הגדול ברחמי אמין:

השער השישי

בבאר אופני חיוב כניעתנו לאלהים יתברך.

הה פתח הסער.

אמר המחבר מפני שקדם מאמרנו ליחיד המעשים לאלהים לבדו, והיתה הנאווה במעשים המיוחדים לאלהים משנת את בעליהם יותר מהרה מכל הפנעים המשיגים אותם, והיה הפסדה למעשים הרבה מאד, ראיתי כי הנחויך שבדברים שאני צריך להם הוא הסמוך לו מה שירחיקנה מן האדם, והיא הכניעה, וכפני שיתברה לנו עוד שהיא שורש העבודות, ובה יתכן להבדיל העבד מכבוד האדנות, וההודאה לאלהים בהתייחדו בהם לבדו מבלעדי הברואים, כמו שאמר דוד ע"ה (דב"ל כע) לך ה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ונומר, ואמ' (תכלי' פט) כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' ונו', ומטובותיה עוד כי היא מרחקת מן האדם הגדולה והנאות והנוכה והתפארת והשררה, ורדות בכל (ס"א יטלוט

alles Bewahrungswürdige bewahre dein Herz, denn von ihm geht das Leben aus;“ ferner sagt die Schrift: „das Gebilde des Menschenherzens ist böse von Jugend auf;“ ferner: „Denn ich kenne seinen Erleb;“ ferner: „Denn die Herzen alle erforscht der Herr, und alles Gebilde der Gedanken durchschaut er;“ ferner: „Es ist nahe dir die Sache in deinem Munde und in deinem Herzen, es zu thun;“ ferner: „Was verlangt der Ewige, dein Gott, von dir, als das: die Furcht;“ und die Furcht ruht nur im Herzen, in der Gefinnung und im Gedanken. Daher, mein Bruder, solltest du dich bestreben, daß all dein Thun gottgeweiht sein möge, auf daß dein Mühen nicht unsanft, deine Plage nicht vergeblich sei. „Warum sollet ihr,“ um mit der Schrift zu sprechen, „Geld darwägen für fein Brod? u. s. w.“

Laß das nicht unbeachtet, worauf ich dich aufmerksam gemacht, denn ob schon ich dir in dieser Pforte all die Wurzeln angegeben habe, die die Gottesweihung der Handlungen beeintragen, so haben sie doch Verzweigungen, die bis ins Unendliche gehen, daher du dich vor ihnen mit aller Kraft in Acht nehmen mußt; vielleicht erscheint doch dein Thun vollkommen vor Gott und geweiht zu seines Namens Ehre, und sonach günstig und wohlgefällig vom Schöpfer aufgenommen wird. Gehe damit wie mit weltlichen Dingen um, wo du nur nach dem Besten, nach dem von allen Unfällen Entfernten, von jeder Urächtheit Gediegenen, von jeder Beimischung Freien strebst. Und verfährt du so bezüglich der Angelegenheit einer Welt, die vergänglich ist, so bist du weit eher das Zweifache zu thun verpflichtet für die Angelegenheiten deiner zukünftigen, dauernden Welt, wodurch du Gott näher kommen kannst. Strebe also wie möglich, deine Handlungen zu läutern, und seien sie dann noch so wenig — besser doch, als wenn du nach Vielem strebest, das unlauter ist; denn das Wenige, das lauter ist, ist viel, und das Viele, das unlauter, ist wenig und nutzlos, um so weniger darf dein Thun, bei seiner Unbedeutendheit und Geringsfügigkeit unlauter vor Gott sein!

Gieb acht, daß du es mit deinen gottesdienstlichen Handlungen nicht nach Art jenes Vogels machest, von dem die Schrift sagt, daß er die Eier legt, sie sorglos am Boden brüten läßt, bis sie die übrigen Thiere verderben, und keine Küchlein dar-

ח) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ואמר (דברים לא) כי ידעתי את יצרו, ואמר (זה"ל כט) כי כל לבבורת דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין, ואמר (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו, ואמר (ס"ו) מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, והיראה אינה אלא בלב והרעיון והמחשבה, וע"כ יש לך אחי להשתדל להיות כל מעשיך מיוחדים לבורא ית' ואל יהיה עמלך לריק וטרחך לשקר, כמו שאמר (יטעיה נכ) למה תשקלו כסף בלא לחם וגו', ואל תתעלם ממך שהעירותך עליו, כי כבר קבצתי לך בשער הזה כל שרשי מפסדי המעשים המיוחדים לאלהים, ותחת כל שרש מהם ענפים כמעט שאין להם קץ, ע"כ אתה צריך להשמר מהם בכל יכלתך אולי יהיה מעשך שלם לאלהים ומיוחד לשמו, ויהיה רצוי ומקובל אצל הבורא קבול טוב, ונהוג בו מנהגך בעניני עולמך, כי אתה חושב על הטוב שתמצאם במיניהם ואשר יהיה רחוק מן הפגעים בהם ומנוקה מן הזיוף וזך מן הבלבול, וביון שאתה עושה זה בעניני עולמך הקלה, כש"כ שתעשה כפלים בעניני אחריתך הקיימת ובמה שתתקרב בו אל האלהים, והשתדל בכחך לזכך מעשיך ואם ימעט, יותר ממה שתשתדל שיהיה רב בלתי זך, כי המעוט הזך הוא רב, והרב בלתי זך הוא מעט ואין בו תועלת, וכ"ש שיהיה מעשך עם מעוטו וזעירותו בלתי זך לאלהים, וחזהר שלא יהיה עניןך במעשיך לאלהים כענין העוף שאמר עליה הכתוב שהיא יולדת הביצה ומחממת אותה על פני הארץ ממעוט שמירתה אותה עד שיפסידה שאר בעלי חיים ולא תעשה אפרוח, כמו שאמר הכתוב (לויז לט) כנף רננים

Und gelingt es ihm nicht, dich irre zu machen in der Erkenntniß Gottes und seiner Lehre, so wird er dieß bezüglich des Gottesdienstes versuchen, und zwar wenn du etwas Gottesdienstliches thust, so wird er es als etwas Großes in deinen Augen erscheinen lassen, und dich veranlassen, darauf stolz zu sein, und deine Zeitgenossen gering zu schätzen, so daß es dir ein Leichtes wird, sie zu verachten, zu verspotten und zu beschämen, und doch ist es möglich, daß sie vor Gott besser sind, als du! — Und ist Jemand unter deinen Genossen dir überlegen, bezüglich des Gottesdienstes ist, dessen Thun besser, denn deines, und ist er mehr, denn du, beflissen, sich Gott zu nähern, so wird der böse Trieb dich gegen ihn reizen, und dir sagen: „Der Eifer, den der Andere im Gottesdienste zeigt, trägt nur dazu bei, deine Mangelhaftigkeit bemerkbar zu machen, und wäre nicht dieß, du würdest bei den Menschen als der Frömmste deines Zeitalters gelten; reize nun Alles gegen ihn auf, ereifere dich gegen ihn, hasse ihn, spähe seinen Fehlern und Gebrechen nach, lauere auf jeden seiner Fehlritte, und kannst du Lügenhaftes über ihn verbreiten, so thue es, um seinen Ruf unter den Menschen herabzusetzen.“ Du aber erwidere ihm: „Wie soll ich den verachten, den Gott liebt, schänden den, den Gott lobenswerth findet? Nicht genug, daß ich fahrlässiger als er in dem Dienste Gottes bin, soll ich noch den hassen, der ihm die- net? Das wäre wahrlich keine Entgeltung dessen, was ich Gott schuldig bin! vielmehr bin ich verpflichtet aus Liebe zu ihm auch die zu lieben, die er liebt, und zu seiner Verherrlichung auch die zu verehren, die ihn verehren, wie es heißt: „Und die Gottesfürchtigen verehrt er.“ Auch weist du, was der Mirjam geworden ist dafür; „daß Mirjam und Ahron wider Mose gesprochen,“ und was dem Korah und seinem Anhang geschehen ist, als sie wider Mose und Ahron sich ereiferten und vor Gott hintraten.

6. Kapitel.

Anlangend, daß die Gefinnung rein bewahrt und gehalten werden solle, so ziemt es sich, daß du es ja nicht verabsäumen sollst, auf deine Gefinnungen, Gedanken und Anschauungen aufmerksam zu sein, da die Unvollkommenheit wie die Vollkommenheit deiner Handlungen durch sie bedingt sind, je nachdem sie löblich oder tadelhaft sind, wie die Schrift sagt: „Mehr als

— ואם לא יצלח לו מה שביך לפתותך בו בשער דעת האלהים ותורתו, ישתדל לפתותך בשער מעשי העבודה, וכשתעשה לאלהים מעשה יגדילו וינשאו ויעניך וישימך לתנאות בו ויקלה אנשי דורך אצלך ויקל עליך למאסם ולביישם, ואפשר שהם טובים ממך לפני האלהים, ואם יהיה בחבירך מי שיש לו יתרון עליך בעבודת האל, ומעשהו טוב ממעשיך והוא משתדל להתקרב אליו יותר ממך, יסיתך היצר בו ויאמר לך, כל אשר יראה מהשתדלות וולתך בעבודה הוא חסרון נראה ממך, ולולי הוא היית נראה בעיני ב"א צדיק מכל בני דורך, השיא עליו וקנא בו ושטם אותו וחקור על מומיו ונגותו וארוב למכשוליו, ואם תוכל להוציא עליו דבת שקר כדי להפחית שמו אצל ב"א, עשה אז השיב עליו ואיך אמאם מי שאהבו האלהים ואננה מי ששבחו הבורא, ולא די לי עצלותי לקיים עבודתו כמוהו עד שאשמום מי שיעבדו ואין זה נמול מה שאני חייב לבוראית, אבל חייב אני לאהוב את אוהביו לאהבתו ולכבד מכבדיו לכבודו, כמו שאמר (תהלים עז) ואת יראי ה' יכבד, וכבר ידעת מה שאירע את מרים בענין (זמזנר יז) ותדבר מרים ואהרן במשה, ומה שהיה מענין קרח ועדתו בקנאם במשה ואהרן בקרבם אל ה'.

פרק ו אבל הזהירות במחשבה ושמירתה ראוי לך שלא תתעלם לפקוד מחשבתך ורעיוניך ושרעפי לבך, כי רוב ההפסד והתקון במעשים לא יהיה כי אם מחמתם כפי תקונם והפסדם, כמו שאמר הכתוב (משלי ד) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, ואמרה תורה (זרחטית

auch mit Gottes Hilfe ihnen entgehen; merkst du sie aber nicht, dann stürzt er dich unvermuthet und schießt seine Pfeile jählings auf dich ab, bis, wie geschrieben steht: „der Pfeil sein Leben durchbohrt.“

Leistest du bei dem allen Widerstand, und kann er dich auf die erwähnte Weise nicht verführen. so wird er dieß bezüglich deiner Wissenschaft versuchen. Sieht er nämlich deinen Eifer in der Erlernung der Wissenschaft, so sagt er zu dir: „Genügt dir das nicht, was den Großen deiner Mit- und Vortwelt genügt, nämlich die Kenntniß der Thora, die Wahrheit ist. Weißt du denn nicht, daß die Wissenschaft nicht Ende hat, nicht Ziel? Verlege dich auf die Grundlage des Glaubens und die Wurzel des Gesetzes; mache dir dann das eigen, womit du vor den Menschen schön thun kannst, wie die Dichtkunst, die Prosodie, die Ausnahmen in der Grammatik, die fremden Ausdrücke, und die gebräuchlichen Redensarten; laß aber das Regelwerk, und die Polemiken der Gelehrten hierüber, vertiefe dich nicht in die Kenntniß der Grundsätze der Demonstration und der Logik, der Schluß- und Beweisarten, des Causalnerus, der Verbindung der Physik mit der Metaphysik, u. g. wegen der Tiefe und Subtilität ihres Objectes; verlasse dich vielmehr selbst in den Fällen, wo du dich überzeugen kannst, auf die Tradition, wie du dieß in Fällen thust, wo es dir nicht anders möglich.“ — Hörst du nicht auf ihn, und bleibst du beharrlich und fest, so wird er die Pfeilen des Meibes gegen deine Nebenmenschen auf dich abschießen. Gelangen sie nämlich zu Kenntnissen, die dir fremd sind, so wirst du ihnen einen Haß nachtragen, und dich bestreben ihren Fehler anzuhängen, sie herabzusetzen und zu schänden, gleichsam als hätten deinen Verstand sie dir entzogen und deine Weisheit dir geraubt; und bist du gelehrter als sie, so wirst du sie gering schätzen ob deiner Geistesüberlegenheit, sie hassen ob ihrer Unwissenheit, und dieß öffentlich vor dem Publikum; du wirst auf dich stolz, prunkest mit deiner Weisheit, so daß du sogar, das zu wissen behauptest, was du nicht weißt, zu stolz wirst um zu lernen, übermüthig thust, wenn du doch etwas lernst, unwillig wirst, wenn man dir Einwürfe macht, dich nur immer für gelehrt hältst, in der Unwissenheit deiner Nebenmenschen dich gehrt, in der Schande deiner Genossen dich gehoben fühlst, und so bar dastest von jeder moralischen Tugend der Gott- und Gesetzgelehrten.

ותעור באלהים להגצל מהם, ואם לא תרניש להם, יפילך פתאום ויריק חציו כך בסתע, כמו שאמו (מטלי ז) עד יפלה חץ כבדו, ואם תעמוד כנגדו בכל זה ולא יוכל לפתותך במה שזכרנו, ישתדל לך מצד חכמתך, ואם יראה ממך חריצות ללמוד החכמה, יאמר לך הלא יספיק לך מה שמספיק לנחולי דרך וקנין לדעת תורתך הנאמנה, הלא ידעת כי החכמה אין לה קץ ולא תכלית, שים מנמתך אל עיקר האמונה ושרש התורה, ואח"כ למוד מה שתזדיין בו אצל ב"א מעגן השיר והמקצב וצפוני הדקדוק והחידות הנכריות והמשלים הגוהגים, והנח לך דברי הדינים ומחלוקת החכמים בהם, ואל תכנים עצמך בחכמת שרשי המופת ואיכות הדבור ומיגי ההקשות ואופני הראיות, ואיכות הילוך העלה עם המעולל והתחברות החכמה הנראית עם החכמה הנסתרת מפני עמקסודקות ענינם, וסמוך על אנשי הקבלה במה שתוכל לעמוד על בירורו כאשר תסמוך עליהם במה שהוא נמנע ממך, ואם לא תשמע לו ותשתדל ותתחזק, יורה אותך בחצי הקנאה בחבירך, ואם יניעו לחכמה מבלעדיך, תמור אותם ותשתדל לתלות בהם מופים ולהפחיתם ולדבר בגנותם, כאלו הם שללך בינתך ונזולך חכמתך, ואם תחכם מבלעדיהם, יפחתו בעיניך ליתרון בינתך ותשגאם לסכלותם, ותראה זה לעמי הארץ ותתגאה לגפושך ותתהלל בחכמתך עד שתמטען שאתה ידע מה שאינך ידעו, ויגבה רוחך מלמוד וירום לבבך עת שתלמוד, ותקין עת שיקשו עליך ותרבה להחזיק עצמן כחכם, ותתכבד בפני חבירך ותזדיין בהכלים בני גילך, ותהיה שולל ממוסרי החכמים באלהים ובתורתו.

Gesundheit und deine Körperkraft dir mehr erhält und stärkt, als Speise und Trank. Gilt es Almosen zu spenden, so läßt er dich erblickten Geldverluste, führt die Armut dir vor die Augen, und erinnert dich an die Entbehrungen des Unvermögens und des Mangels. Und ebenso wird er sich bei jeder Wohl- und Milthätigkeit bestreben, dich abzuschrecken, und dir die Sache als ungeheuer vorkommen zu lassen, damit du davon lassest. — Hast du aber im Sinne eine Sünde zu begehen, so wird er dir ihren Genuß annehmlich machen, dich vergessen lassen an ihre Bestrafung, dich ermuntern sie zu begehen und sich ihr zuzuwenden. — Merkst du aber dieß, oder ähnliches, so erwidere ihm, daß jeder Schmerz, der in deinen frühern Jahren dich getroffen, spurlos bald vorüber und dahin gegangen sei, während die Belohnung dafür ewiglich dir bleibt, unendlich, untüglbar. Der da des Tages fastet und des Abends ißt, der gewinnt seine frühere Kraft wieder, als hätte er nicht gefastet, während der Lohn dafür ihm aufbewahrt bleibt. Der da einen Theil der Nacht wacht, sobald er einschlüft, fühlt er sich dann wieder erleichtert, als hätte er nicht gewacht, und es bleibt ihm der Lohn für sein Wachen — und sein Gebet ewig. Was die Milthätigkeit betrifft, so habe ich sie in der Pforte „vom Vertrauen“ zur Genüge erörtert. Rücksichtlich der Sünden mußt du beherzigen und überlegen, wie wandelbar deine Genüsse sind, mögen sie nun erlaubte oder verbotene sein, und daß dir nur die Schande des Verwerflichen derselben bleibt, und die dieß- und jenseitige Bestrafung. Und so wird der böse Trieb dir unterliegen, und du wirst zu jeder guten That dich beeilen und von der bösen lassen.

Geht nun die Zuversicht des bösen Triebes auch da verloren, und hast du das vollführt, was du Gottesdienstliches zu thun beschloffen, so wird es sein Streben sein, dir Sorgen einzuslößen und dich in beständigem Kummer zu erhalten, damit dich deine bisherige löbliche Handlungsweise reue, und er dich um die Belohnung hierfür und um die wohlgefällige Aufnahme Gottes bringen kann; hingegen wenn du etwas Sündhaftes begehst, bestrebt er sich, dir Freude und Wonne (des Verübten) einzuslößen, damit du darin bestärkt werdest und eifrig dafür bleibest. — Merkst du nun seine List und bist du aufmerksam auf seine verschiedenen Nachstellungsversuche, dann bist du davor gewarnt, und du wirst

מן המאכל והמשתה, ואם יהיה מעניני הצדקות, ידמה בעיניך אכידת מסונך וישים הריש לנגד עיניך, ויזכירך דלור המסכנות והחסרון, וכן בכל מין ממיני המצות והחסדים, ישתדל להפחידך ולהגדיל הענין, בלבך כדי שתרפה ממנו, וכאשר תחשוב לעשות עבירה, יחבב לך הגאון וישכיחך עונשה ויזרו אותך לעשותה ולגמול אליה, ואם תרניש לזה ולדומה לו ממנו, השב עליו כי כל צער שעבר עליך במה שקדם מימך לא נשאר ממנו בך אות, אך חלף מהרה ועבר, ושכרו עומד לך לעולם לא יתם ולא יכלה, והמתענה כשיצום ביום ויאכל בלילה, כאלו לא התענה וישוב אליו כחו וישאר לו שכרו שמור, וכן תנעור בקצת הלילה, כאשר יישן ישוב לקלות נופו וכאלו לא נעור וישאר לו גמיל עמדו ושכר תפלתו לעולם, אבל ענין הצדקה כבר בארתיו בשער הבטחון באר היטב, אך ענין העבירות צריך שתשיב אל לבך ותעביר על מחשבתך חליפות הגאותך מהרה, המותר והאסור שבהם, ותשאר חרפת המנונה מהם עליך ועונשה בעו"ה ובעו"הב, אז יהיה היצר נגף לפניך, ותחרץ למעשה הטוב ותרפה מכל מעשה מנונה. — וכאשר יאבד סברו ממך בפנים האלה, ועשית מה שהסכמת עליו ממעשי העבודה, ישתדל להכניס הדאגות בלבך ולהתמיד עליך הינונים כדי שתתחרט על מה שקדם לך מן המעשה הטוב, וימנעך מן הגמול עליו ושיקבלהו הכורא ממך, ואם תעשה דבר עבירה, משתדל להכניס השמחה בלבך והששן במה שקדם לך כדי שתתחזק בדב"ו ותחרץ עליו, ואם תרניש לתרמיותי ותשים לבך למיני מצודותי, תהיה נזהר מהם

Krankheit beschäftigt, als die Achtung auf die Krankheit der übrigen Menschen, und seine Heilung mehr, denn die Heilung Anderer." Dann bricht der böse Trieb zusammen und er — unterliegt!

Treffen dich aber seine Pfeile nicht auf die erwähnte Art, dann lauert er dir in den Zeiten des Glückes oder des Unglückes auf. Gehen deine Angelegenheiten dir nach Wunsch, dann spricht er zu dir: „Sieh, das ist die Frucht deines Strebens, deiner Klugheit und Weisheit; sei daher fort strebsam für die Angelegenheiten dieses Lebens, sei nur thätig darin, und es wird dir dieß so fort gehen, und du wirst immer höher steigen. Begrüße diese Tage mit Freuden, thue dir gütlich, denn nur eine kurze Zeit — und du wirst beim Namen gerufen und der finstern Gruft antworten, einem Orte, wo keine Weisheit, keine Bewegung, keine Lust, kein Schmerz!“ Als Beweis führt er dir die Stelle des Weisen an: „Alles, was deine Hand erreicht, zu thun mit deiner Kraft, thue, denn nicht That und Berechnung und Kenntniß und Weisheit giebt es in dem Grabe, wohin du gehst“ — Und in deinem Unglücke macht er dich aufmerksam auf das Wohlsein der Freyer und das Glück der Gottlosen, wie geschrieben steht: „In Frieden sind die Hütten der Verwüster, und Sicherheit haben die Gottfranken,“ und sagt zu dir: „Sieh, diese Calamität ist bei dir nur eingetreten, weil du an dem Dienste Gottes und seinen Geboten gehangen, wobei du aber wegen ihrer schweren Last und ihres entfernten Zieles nicht bestehen kannst; hättest du dir dieß aus dem Sinne geschafft und davon gelassen, dann hättest du dich deines Zustandes erfreuen können, wie du diese bei den Freylern bemerkst. Und erfährst du das nicht auch aus den Stellen: „An dem mir Nahen will ich geheiligt sein;“ ferner: „Nur euch habe ich erkannt von allen Geschlechtern des Erdbodens, darum will ich ahnden an euch u. s. w.“ und ähnliche Stellen mehrere? Und sieht er, daß du entschlossen bist nur etwas Gottesdienstliches zu verrichten, so macht er dir viel Wesens daraus und schreckt dich davon ab. Betrifft es Fasten, so sagt er dir: „Nimm dich in Acht, denn es schwächt dich und macht dich krank, und wirkt störend auf deine Angelegenheiten hienieden und auf deine Zukunft.“ Betrifft es, daß du des Nachts noch mehr beten willst, so wird er dir in den Sinn kommen lassen, daß der Schlaf dir besser als die Nahrung, und daß er die

מדורה ב"א, ורפואת עצמו מרפואת זולתו, אז ישבר היצר וינגף לפניך: — ואם לא יניעך חציו במה שזכרנו יארוך אותך בעתות הצלחתך ובצור לך, וכאשר יהיו עניניך הולכים כרצונך, יאמר לך זה פרי השתדלך ותחבולותיך וחכמתך, ע"כ השתדל בעניני עולמך וטרח בהם יתמיד לך הענין הזה ותעלה למעלה ממנו, וקבל הימים האלה בשמחה והתנעם בהם, כי עוד מעט מועד ויקרא בשמך ותענה אל מחשבי הקבר, מקום שאין חכמה ולא תנועה ולא צער, וישים ראיתו על זה מה שאמר החכם (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה, ובצור לך יעביר על לבך טובת הרשעים והצלחת הכופרים כמו שכתוב (איוב יג) ישליו אהלים לשודדים ובטחות למרגיזי אל, ויאמר לך לא נכנס עליך ההפסד הזה אלא מפני שדבקת בעבודת האלהים ובמצותיו, ואין ביכלתך לעמוד בזה מפני כובד משאו ודוחק תכליתו, ואלו היית מסיר הענין הזה מלבך ותנוח לו ממנו, היית שמח בעניניך כמו שאתה רואה עליו הרשעים, הלא תראה מ"ש הכתוב (ויקרא י) בקרובי אקדש, ואמר (עמוס ג) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם וגו' והדומה לזה, וכשהוא רואה שאתה מסכים לעשות מאומה ממעשה העבודה, יגדיל עליך ענינו ויפחידך ממנו, ואם יהיה מענין הצום, יאמר לך הזהר כי יתליש אותך ויחליאך וימנעך מעניני עולמך ואחריתך, ואם יהיה מענין תוספת תפלה בלילה, יעלה על לבך כי השינה טובה לך מן המזון ושומרת בריאותך ומחזקת גופך יותר

und Vernunft aber sind zu ohnmächtig, um Herzen und Gefinnungen zu erspähen. Möglich ist die Gefinnung des von mir Verachteten weit besser als sie es scheint, ohne daß ich's weiß; möglich sogar, ist seine Gefinnung besser vor Gott, als die meine, und ist er auch dem äußern Scheine nach schlecht — möglich ist Ursache, daß er nicht weiß, was er Gott schuldig ist, sonach er mehr Entschuldigungsgrund als ich hätte, da ich ihm in Weisheit überlegen bin, und Gott nur an den Menschen Forderungen stellt, nach Maßgabe seiner Weisheit. Ich verdiene also eher als er verachtet zu werden, weil ich so wenig den Verpflichtungen gegen Gott nachkomme, trotz dem ich sie kenne, während sein Zurückbleiben nur in seiner Unwissenheit gelegen ist; er ist ungehorsam gegen Gott, unbewußt und irthümlicherweise, und ich wissentlich und muthwillig. Möglich auch, ist seine schlechte Seite nur sicht- und offenbar, seine gute Seite aber geheim und verborgen gehalten, während bei mir das Gegentheil der Fall ist, sonach er der Barmherzigkeit Gottes und seiner Vergebung würdiger ist als ich; zudem überwiegt ein Verdienst von seiner Seite, viele der meinigen, weil es Niemand außer Gott erschaut, und er darob nicht gelobt und geehrt werden kann, wovon bei mir das Gegentheil statt findet, weil der Schein für mich besser spricht, als für ihn. Dasselbe ist auch bei den Uebertretungen der Fall; eine Sünde von meiner Seite überwiegt viele der seinen, weil mein Betgehen verdeckt und verborgen bleibt, seines aber ersichtlich und offenkundig ist, und indem die Menschen ihn darob tadeln, wird dieß von seiner Strafe in Abrechnung gebracht; der Lohn meiner Handlungen wird sonach hienieden zum Theil abgetragen, weil sie öffentlich bekannt sind, während der Lohn seiner Handlungen ihm für die Zukunft bleibt; und bei der Bestrafung einer Uebertretung büßt er schon einen Theil derselben hienieden ab, weil er schon von den Menschen Beleidigungen hierüber zu erleiden hat, während die Bestrafung meiner Sünden mir für's Jenseits bleibt. —

Noch eins. Wenn ich mich damit beschäftigen soll, die Fehler Anderer zu untersuchen, und auf ihre Untugenden zu merken, so wird es mich hindern in der Beobachtung meiner Fehler und in der Ergründung meiner eigenen Mangelhaftigkeit, was mir nothwendiger und dazu ich mehr verpflichtet bin, wie dem Kranken mehr seine

משקיף על לבבם ורוע מצפונם, אבל אין בכח חכמתי ודעתי לדעת מה שיש בלבבות ובמצפונים, ושלא מצפון הנמאם בעיני טוב מגלוי הרבה, ואינני יודע בו ואולי מצפוני טוב משלי אצל הבורא, ואם הוא בנראהו רע אפשר שגורם לו זה סכלותו במה שהוא חייב לבורא, ויש לו טענה יותר ממני מפני יתרון חכמתי על חכמתו כי הבורא איננו תיבע האדם אלא כפי חכמתו, ואני יותר ראוי שאהיה נמאם ממנו מפני יתרון קצורי במה שאני חייב בו מעבודת הבורא עם דעתי אותו, על קצורו עם סכלותו בו, והוא ממרה את האלהים בסכלות ובשגגה, ואני ממרה אותו בדעת ובזדון, ואפשר שרעתו נראה ונגלה וחובתו צפונה נסתרת ואני בהפך זה, והוא ראוי לרחמי האל ובפרתו יותר ממני, וזכות אחת ממנו שוקלת זכיות רבות משלי, מפני שאין משקיף עליה זולתי הבורא ואין משבחים אותו עליה ולא יכובד בעבודה, ואני בהפך זה מפני שהנראה שלי הוא טוב מהנראה שלו, ובן בשער העבירות כי העבירה האחרת ממני שוקלת עבירות רבות משלו, מפני שעבירתי מכוסה וצפונה ועבירתו נראית ומפורסמת, ופגנות ב"א אותו עליה מנכין לו מעונשי, ויחסר שכר מעשי בעו"ה מפני פרסומם, וישאר לו שכר מעשיו בעו"הב, ויחסר עונשו על העבירה בעו"ה מפני שמגנן אותו ב"א עליה, וישאר עלי עונש עבירותי לעו"הב, ועוד כשאמר לבי לפקוד מומי ב"א ולעיין במדות הרעות, ימנעני זה מעיין בחסרוני ומעמוד על מומי עצמי שהוא יותר צריך לי ואני חייב בו יותר, כמו החולה אשר יטרדהו מדוהו מפקוד

„Dornen und Schlingen sind auf dem Wege des Falschen; wer sich jedoch hütet, bleibt fern von ihnen;“ ferner: Die Nartheit des Menschen führt ihn auf krummen Weg, u. s. w.;“ ferner: „Von eurer Hand kommt solches!“ — Und so kehrt und wendet er seine Einwürfe; bald beruft er sich darauf, daß Alles nur Nothigung und Bestimmung sei, bald, daß Gerechtigkeit und freie Wahl obwalten, je nachdem es ihm paßt, um dich zu verführen und dich fahrlässig zu machen. Wachst du aber und überlegst du, was unsere Alten sagen: „Alles ist in Gottes Hand, bis auf die Gottesfurcht,“ dann wirst du in religiöser Beziehung ebenso eifrig sein, wie der, der die Ueberzeugung hat, daß Lohn und Strafe von seinen Handlungen abhängen, wie geschrieben steht: „Denn den Lohn des Menschen bezahlt er ihm, und nach dem Wandel des Mannes läßt er ihn ergehen,“ und in weltlichen Angelegenheiten wirst du dich führen, wie der, dem es klar ist, daß die Kette seiner Bewegungen u. die Verwandlung seiner Verhältnisse auf Gottes Geheiß geschehe, daher er auf ihn in Allem vertraut.

Muß es nun der böse Trieb aufgeben, dich auf die erwähnte Weise zu verführen, so wird er es zu erstreben suchen, indem er dich zu Stolz, Hochmuth und Unbescheidenheit verleitet, und zu dir sagt: „Sieh! durch den Glauben deines Herzens, durch deine vollkommenen, gottesdienstlichen Handlungen hast du jene hohe Stufe erflommen, darauf die Frommen und Gerechten gelangt sind, einzig stehst du nun in deiner Zeit da, hervorragend von deinen Zeitgenossen; nun ziemt es sich auch, daß du deine Ueberlegenheit sie fühlen lassest, indem du sie verachtest und herabsetzt, ihre Laster ihnen vorrücke, ihren bösen Sinn bekannt mache, sie darob beschäme und zurechtweise, bis sie beschämt zu Gott sich kehren, und das Frühere bereuen, womit du nur den Propheten nachahmen würdest, wie geschrieben steht: „Du, Menschensohn! zeige dem Hause Israel das Haus an — daß sie sich schämen ihrer Sünden!“ — Erwiderst du ihm aber und sprichst zu ihm: „Wie kann ich den verachten und beschämen, dessen Beschaffenheit, dessen Herz und Gesinnung gegen Gott ich nicht kenne; und ist er auch dem äußern Anscheine nach verachtungswürdig, möglich aber gleicht sein Inneres nicht seinem Aeußern. Und haben die Propheten ihre Zeitgenossen beschämt und zurechtgewiesen, so haben sie es mit Einwilligung Gottes gethan, der da gesehen ihr Herz und ihre böse Gesinnung; meine Weisheit

(פטלי כז) צנים פחים בדרך עקש שומר-נפשו ירחק מהם, ואמר (טז) אולת אדם תסלף דרכו ונומר, ואמר (מלכי ה) מידכם היתה זאת והוא מהפך הטענות פעם בהכרח ובגורא ופעם בצדק ובבחירה, כפי מה שיאות לו לפתותך ולרפות ירך, ואסת'יקצותתן אל לבך מה שארז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, תשתדל בעניני התורה השתדלות מי שנתברר לו כי במעשיו יהיה לו נמול ועונש, כמ"ש (ליוצלד) כי פעל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאנו, ותתנהג בעניני העולם מנהג מי שנחברר לו כי קשר כל תנועותיו והתחסכות עניניו בגורת הבורא ית' והוא בוסח עליו בכלם. — וכאשר יתיאש היצר מפתותך מהפנים האלה אשר זכרנו, משתדל בזה מצד הנאות והנאות נמעוט הענוה, ויאמר כבר הגעת אל המעלות הגדולות שהגיעו אליהן החסידים והצדיקים באמונת לבבך ובמעשיך השלמים בעבודת האלהים, ואתה יחיד בדורך ואחד באנשי זמנך, וראוי לך להראות יתרוןך עליהם במאוס אותם ובהפחיתם, ותזכור רעותיהם ותסרסם רוע לבבם ותכלימם ותוכיחם על זה עד שיכלמו וישבו אל האלהים ויתחרטו על מד שקדם להם, ותתנהג בזה מנהג הנביאים כמו שכתוב (יחזקאל מג) אתה בן אדם הגד את בית ישראל אתו הבית ויכלמו מעונותיהם, ואם תשיב עליו בזה ותאמר לו איך אמאם ואכלים מי שאינני יודע עניני לבבו ומצפוניו לאלהים, ואם הוא כנראה ממנו נמאם, אפשר שאין מצפוניו כנראהו, ואם הנביאים הכלימו והוכיחו בני דורם, עשו ברשות הבורא שהיה

ausgesät dem Gerechten und denen, die geraden Hergens sind, Freude.“ — Hörst du nun auf ihn und verlässest du dich auf seine Worte, so stürzt er dich in eine Art von Nebengötterei, indem du dich zum Diener deines eigenen Ichs machst, insofern du dabei nur um das dich mühest, was dir eine körperliche oder geistige Lust und Freude bringt, und dadurch aller Sorgen und Kummer entlebigt sein willst; und wenn nicht dieß deine Hoffnung, würdest du die steten Wohlthaten Gottes gegen dich negirt haben, und dich nicht ihrerhalb zu seinem Dienste verpflichtet gehalten; da du es nicht einsehen willst, daß der Dienst ihm wegen seiner Größe, Allmacht und der Zeichen seiner Weisheit gebührt. Bezüglich dessen haben unsere Lehrer gesagt: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn in der Absicht, ihren Lohn zu empfangen; sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem Herrn, auch ohne die Absicht, ihren Lohn zu empfangen.“ —

Muß dich nun der böse Trieb von der Seite aus aufgeben, die wir erwähnt haben, so wird er dich in ein Meer von Zweifeln stürzen betreff der Nöthigung und der göttlichen Gerechtigkeit, und steht er, daß du dich den gottesdienstlichen Handlungen ab- und dem Sündenweg zuwendest, so wird er sich bestreben, dich von der Nöthigung durch gewichtige, aus der Schrift und der Ueberlieferung hervorgehende Gründe zu überzeugen, um dir mehr Ausflüchte an die Hand zu geben, und wird dir sagen: „Wollte Gott, daß du ihm dienest, so würde er dich dazu genöthigt und bestimmt haben, und es wäre nicht anders gewesen, als wie er es bestimmt. Oder kannst du seinen Aussprüchen dich widersetzen und über seine Anordnungen obliegen? Du hast sonach nur das zu thun, was er zu thun bestimmt, denn die Herrschaft über Alles ist in Gottes Hand, wie es heißt: „Ich bin der Ewige, mache Alles.“ — Sieht er dich wieder mit weltlichen Dingen und Geschäften beschäftigt, so wird er zu dir sagen: „Hüte dich vor Faulheit und Lässigkeit; verlasse dich auf einen andern nicht; denn das Gute wie das Böse ist in deiner Macht, in deiner Kraft liegt die Ausübung und die

(תכלים לו) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, ואם תשמע אליו ותסמוך על דבריו יפילך במין ממיני השתוף הנסתר, והוא ששמת נעבדך לנמשך ממה שאתה משתדל במה שתמשך בו הנאת עצמך ושמחתה ותרחיק בו מעליה הדאגות והינונות, ולולי תקותך לזה היית כוסר בטובות האלהים המתמידות עליך ולא היית מחייב את עצמך עבודה עליהם, עם שאינך רואה שהעבודה תאות לו לגדולתו ועוצם יכולתו ואותיות חכמתו, ובוזה אמרו רז"ל אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא יהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס. — וכאשר יתיאשמך מן הפנים האלה אשר זכרנו, יליכך בים הספקות מעניני ההכרח והצדק, וכאשר יראה אותך מתעלם במעשה העבודה ונוטה אל דרך העבירות, ישתדל לברר אצלך ענין ההכרח בטנות חזקות מן הכתוב ומן הקבלה כדי להרחיב האמת לאות עליך, ויאמר לך אלו היה רוצה הבורא שתעבדהו היה מכריחך בזה ומזרז אותך עליו ולא היה אלא מה שהוא נזר, וכי תוכל לעמוד כנגד נזרותיו ולנצח דיניו, אין לך לעשות אלא מה שנזר לך לעשותו, כי ממשלת כל הדברים ביד הבורא ית' כמו שכתוב (יטעיה עד) אנכי ה' עושה כל, ואם יראה אותך מתעסק במעשה מעניני הע"ה ועסקי יאמר לך הזהר מן העצלה והרסיון נאל תסמוך על זולתך, כי הטוב והרע ביכולתך והמעשה והחנחה בכחך, השתדל בכחך וטרח בכל יכולתך תגיע אל מה שתתאו מתענוגי העו"ה, והזהר מסבות הפנעים הרעים בכל כחך תמלם מהם, כמו שאמר החכם

Unterlassung der That: strebe nach Kräften; arbeite nach deiner Macht, und du wirst erlangen, was du von den Welt-Vergnügungen begehrt; nimm dich sehr, wie du nur kannst, vor allen Veranlassungen zu üblen Folgen in Acht, und du wirst ihnen entgehen, wie der Weise sagte;

du zu ihm aber: „Hülfe hast du meinen Feinden nur geleistet, indem du gegen mich gekriegt; und überlisten willst du mich nur, um meine Kraft zu vernichten und meinen Fall zu beschleunigen! — Oder soll ich das kleine Feuer fliehen, um in das große zu rennen?! Bin ich doch der Ruhm- und Ehrfucht gestohlen, um nicht vor den Menschen zu prunken, und nun befehlst du mir, durch Unterlassung des Gottesdienstes vor ihnen zu prunken?! Nur jene von meinen Handlungen soll verborgen bleiben, die ich aus- und vollführen läßt, ohne daß Menschen davon wissen; aber öffentlich zu beten, das Gute zu empfehlen, zu warnen vor dem Bösen, die Wissenschaft zu lehren, zu üben Milde u. dgl. unterlassen und aufgeben zu wollen, um nicht für einen Heuchler zu gelten, kann nicht als Vorsicht gelten; ich bin es verpflichtet, für Gott zu thun verpflichtet; und loben und verehren mich die Menschen deshalb, so thut dieß meinem Lohne keinen Eintrag, weil dieß nicht meine Absicht war, als ich die Handlung verübte. Ueberhaupt ist's eine alte Lehre: übest du eine That aus, von der die Menschen wissen, und willst du dich von deiner lautern Absicht überzeugen, so prüfest du dich hierüber auf zweierlei Art: 1) indem du wissest, welchen Lohn du bei der Ausübung der That und von wem du ihn erhoffst: wenn von Gott, so ist sie tadellos, wenn von einem andern, ist sie nicht tadellos; 2) indem du bei dir das Bewußtsein habest, ob du die That auch in dem Falle auf diese Weise ausgeführt haben würdest, wenn du allein gewesen wärest: und bist du dir dessen bewußt, dann ist deine That vollkommen vor Gott, fahre nur so fort; wäre sie aber nicht in dem Maße geschehen, dann unterlasse sie, bis dein Herz sich zu der Reinheit erhoben haben wird, es nur für Gott zu thun. Auf diese Art nun wird der böse Trieb geschlagen. — Findet nun der böse Trieb nicht auf diese Art Gelegenheit dich zu verführen, so wird er dich in einer noch heiklern Angelegenheit überlisten wollen, nämlich bezüglich der dies- und jenseitigen Belohnung und Bestrafung, indem er zu dir sagen wird: Du gehörst doch zu den Frommen und Ausgewählten Gottes, als solcher du auch der dies- und jenseitigen Belohnung würdig bist. Du mußt dich also nach Kräften bestreben, durch deine Handlungen sie zu erreichen, und zwar durch innige und freudige Hingebung in den Dienst Gottes, wie David sagte: „Licht ist

עליו ותאמר לו כבר עזרת לאויבי בהלחמך בי והתחכמך לי להרום כחי ולמהר מפלתי, ואיך אברה מן האש הקטנה אל האש הגדולה, ואני לא ברחתי מאהבת השם והכבוד אלא שלא להזדיין לב"א, ואתה מצוה אותי להזדיין להם בהנחת עבודת האלהים, אך מה שראוי להסתיר ממעשי, הוא כל מה שישלם ויגמר מבלי דעת ב"א בו, אבל להתפלל בצבור ולצוות בטוב ולהזהיר מן הרע ולמור החכמות ועשות חיד והדומה לזה, אין מן הזריזות (ס"א הזכירות) להניח אותו ולעזבו בעבור עילת החונף, אך אני חייב לעשותו לשם שמים ואם ישבחוני ב"א עליו או יכבדוני בעבורו לא יזק לי בשכרי מאומה, מפני שלא היתה כוונתי לו בעת המעשה, וכבר נאמר כשתעשה מעשה שיודעים בו ב"א ותרצה לעמוד על ברור כוונתך, בחן נפשך בו בשני פנים, אחד מהם שתדע מה אתה מקוה במעשה ההוא מן הנמול וממי אתה מקוה אותו, אכה מן האלהים הוא שלם ואם מזולתו איננו שלם, והשני שתדע מנפשך שאם היית מתיחד ההיית עושה המעשה ההוא על הענין ההוא, ואם יתברר לך זה מעשך שלם לאלהים, הרבה ממנו, ואם יהיה פחות מזה הניחהו עד שיזדכך לבך לשמים, אז יגנף היצר. — ואם לא ימצא היצר דרך לפתותך מהפנים האלה, יתחכם לך במה שהוא יותר דק מזה והוא דרך הנמול והעונש בעו"הו והעו"הב, ויאמר לך הנה אתה מחסידי הבורא ומסגולתו, וכמוך הוא ראוי לנמול העולם הזה והבא, וצריך שתשתדל כפי יכולתך אולי תגיע לזה במעשיך ובהמשכך אחרי עבודת האלהים בלב טוב ובשמחה רבה, כמו שאמר דוד

zweifelsohne auch gegen denjenigen gehandelt haben, der etwas von mir begehrte, und ich das von ihm wüßte, was mein Schöpfer von mir weiß. — Wie soll ich mich nun nicht schämen, von meinem Schöpfer für mich etwas zu beanspruchen, das ich nicht von einem ohnmächtigen Geschöpfe gleich mir, oder dieser von mir verlangen würde, wie geschrieben steht: „Werder schämen sie sich, noch erröthen sie!“ Dann ist der böse Trieb geschlagen.

Muß es nun der böse Trieb aufgeben, dich auf diese Art zu bereben, so wird er dich unter dem Vorgeben, dich nicht für einen Heuchler gelten lassen zu wollen, zu verführen suchen, indem er zu dir sagen wird: „Es ist nicht möglich, daß deine Gottergebenheit, wenn sie auch herzyniglich ist, vollständig sein könne, wenn du nicht von dir jeden geringsten oder bedeutenden Anschein von Heuchelei entfernst, und dieß kann nur dem Menschen gegenüber dadurch geschehen, daß du deine Handlungen vor ihnen verberge, und das Gegentheil von dem zeigst, was du eigentlich in deinem Herzen davon haltest. Besteht du, so sei kurz, und zeige dabei keiner Ernst und Eifer; willst du mit irgend einer Wissenschaft dich befassen, so sondere dich ab, daß Niemand davon wisse, außer Gott; laß überhaupt keine gute Eigenschaft an dir bemerken; zeige Faulheit und Schwerfälligkeit bei den gottesdienstlichen Berichtigungen, damit du nicht dadurch einen guten Ruf erlangest, wodurch dein einstiger Lohn verringert wird; empfiehl das Gute nicht und warne nicht vor dem Bösen; lasse deine Wissenschaftlichkeit nicht bekannt werden und unterweise Niemanden darin; es sei an dir nicht ein Zeichen von Gottesfurcht und ein Merkmal von Gottergebenheit zu merken, auf daß die Menschen dich nicht um derentwillen ehren; geselle dich, um in deinem Muthe ausdauernd zu sein, zu allen Classen Menschen, nimm ihre Gebräuche an, geh' ihre Wege und Bahnen, sei es in ernstlichen oder in scherzhaften Angelegenheiten; nimm es auch mit der Eße und dem Trinke nicht so genau; schließ dich ihnen an, bei ihren Eß- und Trinkgelagen und Räthselaufgaben; schwatze und lache mit ihnen; rede von den Leuten, table sie, kurz thue Alles, was hienieden bei den Menschen von dir den Ruf der Enthaltensamkeit fern halten kann.“ — Wiehst du ihm nun hierin Gehör, so wird er, ohne daß du es verspürst, den Glauben dir rauben; erwidert du ihm und sagst

הייתי עושה למי שהיה שואל ממני שום חסן, והייתי יודע מלבו מה שידע בוראי מלבי, ואיך לא אבוש מבוראי שארצה לו מנפשי במה שלא הייתי רוצה לה מחלש כמוני ולא היה רוצה בו ממנה נברא, וכמו שאמר הכתוב (ירמיה ח) גם בוש לא בוש ויהכלם לא ידעו, אז יננף היצר: — וכאשר יתיאש היצר מפתותך מן הפנים האלה, ישתדל לפתותך בהנהגת החונף, ויאמר לך לא יתכן שתהיה עבודתך אלא בלב שלם נמורה, עד שתרחיק החונף ממך מעוטו ורובו, והרחקת החונף לב"א מעליך לא יתכן אלא בכסות כל מעשיך מהם ובהראות הפך מה שיש בלבך להם, וכאשר תתפלל קצר ואל יראה ממך בה רצון ולא השתדלו, וכשתרצה ללמוד שום חכמה התיחד לבדך ואל ידע בזה זולתי הבורא, ואל תראה בך שום מדה טובה, והראה העצלה והכבדות במעשה העבודה כדי שלא יצא לך בה שם ותפסיד שכרך, ולא תצוה על הטוב ותזהיר מן הרע ואל תודיע חכמתך ואל תלמדה לזולתך, ואל יראה עליך סימן יראת שמים ולא אות מאותות העבודה, שלא יכבודך ב"א בעבורם, ומה שקמרת אופני זריותך (ס"ח זכירותך) שתתירע לכל כתות ב"א ותתנהג במנהגיהם ותלך בדרכיהם ובנתיבותם בענין דברי האמת והשחוק, ואל תשמר כל כך מן הכזב והשבועה, והתחבר עמהם במאכל ובמשתה ובחידות ובמותרי הדברים ורוב השחוק, ולדבר בהם לזכור ננותם וכל אשר ירחיק ממך שם הפרישות בעולם הזה אצל אנשי ואם תשמע לו בזה ישלול ממך אמונתך ולא תרגיש, ואם תשיב

bist. Und stört er dich nicht auf die erwähnte Weise, so wird er dir in Gedanken bringen, Räthsel und allerlei langweilige Dinge. Gehört Jemand zu den Würfel-, Schach- u. dgl. Spielern, so wird er ihm diese Spiele vergegenwärtigen, so daß er nachdenken wird, was er früher oder später thun müsse und welche Schlaubeit er anzuwenden habe, um zu siegen. Und entgeht er all dem Gedachten, und ist er ein Mann der Wissenschaft und Einsicht, so wird er ihm einen schwierigen, wissenschaftlichen Gegenstand in den Sinn bringen, und ihn belästigen mit Fragen und Antworten, mit Einwürfen und Erwiderungen, oder was ihm sonst in der Forschung entgangen, worüber er noch hätte nachdenken sollen, welche Wissenschaft ihm noch zu studiren erübrigt, welcher nachzukommen er nun nachdenken müsse — und so stört er ihn in allen gottesdienstlichen Verrichtungen, und schadet ihm doppelt so viel als nützen; denn gesetzt auch, daß er in die gottesdienstliche Verrichtung eingeht, und sie ausführt, ist doch sein Herz noch von ganz anderem eingenommen, nämlich von weltlichen Dingen, oder auch, daß er mit der Zunge die göttliche Versöhnung erfleht, aber innerlich nur ihm zu widerstreben gewillt ist, äußerlich ihn anbetet, aber innerlich sich von ihm abwendet, ähnlich wie die Schrift sagt: „Mit seinem Munde und seinen Lippen ehrt es mich, sein Herz aber hält es fern von mir;“ ferner: „Und sie heuchelten ihm mit ihrem Munde, und mit ihrer Zunge logen sie ihm; aber ihr Herz war nicht fest mit ihm.“ — Wachete er aber bei dieser Gelegenheit und hielt er Rechnung mit seiner Seele und sprach zu ihm: „Wie soll ich meinem Schöpfer gegenüber ein Benehmen annehmen, das den Geschöpfen gegenüber anzunehmen mir unwürdig schiene, wenn ich ihrer, oder sie meiner bedürften?! Denn gesetzt, ich käme zu Jemanden, etwas zu begehren, und ich es nur mit der Zunge verlangen würde, während mein Herz davon abgewendet wäre, und er merkte was davon, sicherlich würde er mich verachten und verabscheuen und um so gewisser mir die Bitte abschlagen; und nun erst, wenn er wüßte, daß ich meine Gedanken damit beschäftige, was nicht nur seinem Willen nicht entspricht, sondern, was ihn gegen mich reizen muß: wie würde erst da sein Haß gegen mich wachsen und um so mehr zu erwarten sein, daß er mir's verweigert! Und so würde ich

ומצפונך, ואם לא ימרידך במה שזכרנו יעביר על לבך חידות ודברים ארוכים, ואם יהיה האדם מן המשחקים בקוביא או בפספסים והדומה להם מראה לו כאלו היא לפניו, וחושב במה שצריך לו להקדים ולאחר בו ואומני התחבולה לנצח, ואם ימלט מכל מה שזכרנו ויהיה מאנשי החכמה והבינה, יעביר על לבו ענין כשה מעניני החכמה וימריד אותו בשאלה ותשובה ובקושיא ובפירוק, ומה שנתעלם ממנו בעיון בה שהיה צריך לעיין בו ומה שנשאר לו ללמוד מן החכמה, ויחשוב עם נפשו לעסוק בו וימרידו בזה בכל מעשי העבודה ויפסיד עליו כסלים מה שמתקן עליו, ואפשר שיכנס במעשה העבודה ויצא ממנו ויהיה תמיד במרדת לבו בזולתו מעניני העולם, ואפשר שיבקש כפרת המקום בלשונו והוא רץ במחשבתו ובמצפוניו להמרותו, ומתחנן אליו באבריו ופיונה מעליו בלבו ובחובו, דומה למה שאמר הכתוב (ישעיה נח) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, ואמר (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו, ואם יקץ בעת ההיא ויחשוב עם נפשו ויאמר לה, איך אתנהג עם הבורא במה שאינו נכון לי להתנהג בו עם הברואים בעת שאני צריך אליהם או בעת שהם צריכים לי, כי מי שאלך אליו לבקש ממנו חסן ואשאל אותו ממנו בלשוני ולבי פוניה ממנו, אלו היה מכיר זה ממני היה מואם ונועל אותי כ"ש שימנע ממני חסדי, ק"ו אם היה יודע בי שאני ממריד לבי במה שאינו מפיך רצוני אך גמה שמקציפו עלי, שתהיה שנאתו אותי יותר גדולה ומניעתו ממני יותר לאוירה, וכן מבלי ספק

wenn er wüßte, daß ich meine Gedanken damit beschäftige, was nicht nur seinem Willen nicht entspricht, sondern, was ihn gegen mich reizen muß: wie würde erst da sein Haß gegen mich wachsen und um so mehr zu erwarten sein, daß er mir's verweigert! Und so würde ich

gefragt: „Bist du gleichgültig geworden?“ „In welcher Beziehung?“ gegenredete dieser. Darauf er: „Bist du gleichgültig gegen jedweden Lob oder Tadel?“ „Nein!“ erwiderte dieser. „Ist dem so,“ sagte er, „hast du sie noch nicht erreicht, so bestrebe dich, vielleicht erklommst du diese Stufe, denn sie ist die höchste Stufe der Frommen und das wünschenswertheste Ziel.“

— Muß es nun der böse Trieb wieder aufgeben, dich auf diese Art zu verführen, so wird er bemüht sein, deine Handlungen dadurch zu verderben, daß er deinem Herzen viel zu schaffen macht mit dieser Welt und ihren Mannen, deine Wünsche erweitert, an dein Ende dich vergessen macht. Und steht er, daß du deinen Sinn auch auf das zukünftige Sein richtest, entweder durch vorgeschriebene oder freiwillige Gebete, oder indem du in der Schrift liesest, oder dich mit irgend einer auf die Religion und Moral Bezug habenden Wissenschaft befaßest, so verwirrt er dich, und macht deinem Herzen viel zu schaffen mit weltlichen Angelegenheiten, als: mit dem Waaren Ein- und Verkauf, Gewinnst und Verlust, und spricht dann zu dir: „Du solltest diese Ruße und freie Stunde, zu der du sobald wegen deiner vielen Geschäfte nicht kommen dürftest, freudig begrüßen; mache jezt mit deinem Compagnon Rechnung, bringe in Ordnung deine Activa und Passiva, was du von deinen Schulden eingenommen und was noch geblieben; welche Nahrungsmittel sich dir ziemen, und welche nicht, welche frühere Unternehmungen dir Freude gemacht und welche du bereuet hast; und hast du mit Jemanden einen Rechtsstreit, so führe dir vor die Seele seine und deine Einwürfe, überhaupt Alles, wodurch du ihn bei der Gerichtsverhandlung überlisten und besiegen könntest. Und ebenso, wenn du Geld hast, oder Schafe und Rinder, oder ein Feld zu bebauen, oder eine Dienstleistung dem Könige oder dem Volke gegenüber, oder eine Rechnung mit dem Könige oder dem Volke; oder wenn auf dir Schulden lasten, die du nicht zahlen kannst, oder wenn du Freunde hast, deren Angelegenheiten dir nahe gehen müssen, und die du ernstlich erwägen mußt: immer wird er gerade wenn du dich dem Dienste Gottes wirst zuwenden wollen, einen oder den anderen dieser Fälle dir vor den Sinn führen, um dich daran zu verhindern, und deinen Handlungen Eintrag zu thun, weil du bloß äußerlich, aber nicht innerlich mit deinem Herzen, zur Vollführung bereit

בעיניך השבח והגנות, אמר לו לא אמר לו א"כ עדיין לא הנעת, השתדל אולי תגיע אל המדרגה הזאת כי היא העליונה שבמדרגות החסידים ותכלית החמדות, — וכאשר יתיאש היצר מפתותך בסגים האלה, ישתדל לחבל את מעשיך בטרוד לבך בעו"ה ובאנשיו ובאורך מאוייך ושכחת קצך, וכאשר יראה כי אתה רוצה לכנות את לבך לעולמך הבא בתסלת חובה או רשות, או בעת שאתה קורא בתורה או לומר שום חכמה מחכמות האמונה והמוסר, מבלבל אותך ומטריד לבך בדברי העולם בסחורות ומקח וממכר וריוח והפסד, ויאמר לך אח"כ יש לך לקבל עת הסנאי הזה בשמחה ושעת הבטלה הזאת אשר לא תוכל עליה בעת אחרת מפני רבות העסקים עליך, וחשוב עתה עם שותמך וברך מה שיש לך ומה שעליך ומה שקבלת מחובותיך ומר: שנשאר לך, ומר: שראוי לך להתעסק בו מסבות המרפס ומה שאינו ראוי לך, ומה שקדם ממעשיך ששמחת או שנתחרטת עליו, ואם יש לך דין עם אדם העבר על לבך כל מענותיו ומענותיך, וכל מה שתוכל לדתחכם לו בו בעת דינך עמו ותנצחנהו וכן אם יחיה לך צמון או צאן ובקר או אדמה לזרוע, או עבודת מלכים או עם הארץ או חשבון עם המלך או עם עם הארץ, או אם יש עליך חובות ואינך יכול לפרעם, או אם יש לך חברים שאתה צריך להרגיש על עינם ולחשב עם נפשך עליהם, יעביר על לבך בעת שתפנה לעבודת שמים איזה מין שיהיה מן המינים האלה להמריד בו ולהפסיד בו מעשיך, מפני שאתה בעת עשותו מוזמן בנוסך ואינך מוזמן בלבך

Beifall der Menschen, aber nicht den von Gott in Absicht haben, daß sie keine Aufnahme bei Gott finden. — Du kannst ihm ferner sagen: „Möglich auch, daß mir, wenn ich diesseits ob meiner Handlungen Ehre genießen würde, keine Belohnung für jenseits bliebe, und zwar, weil ich sie alsbald hienieden empfangen.“ Einst gieng, so wird's erzählt, ein Frommer auf den Markt, etwas zu kaufen, und da kam er in den Laden eines Kaufmannes um es dort zu kaufen; da sagte aber sein Nachbar: „Bevorzuge ihn, denn er gehört den Frommen und Gelehrten an,“ darauf der Fromme: „Ich brauche deine Bevorzugung nicht, denn ich komme für mein Geld, aber nicht für meine Gelehrsamkeit einzukaufen,“ und er weigerte sich, von ihm das Gewünschte zu kaufen, sondern suchte es bei einem andern, der seine Verhältnisse nicht kannte. — Du zitirtest die Stelle: „Und ich will dir einen Namen machen;“ dieses gilt aber von den übrigen menschlichen Wünschen hienieden, als Reichthum und Ehre, womit Gott seine Diener begünstigt, wenn seine Allweisheit ihn dazu bestimmt, wie geschrieben steht: „Und auch, was du nicht erbeten, gebe ich dir, so Reichthum, wie Ehre;“ ferner: „Dauer der Tage ist in ihrer Rechten, in ihrer Linken Reichthum und Ehre;“ die Frommen hingegen beabsichtigen bei ihren Handlungen nichts von dem, sondern thun Alles um des Schöpfers willen, der damit, wen er von seinen Dienstergebenen oder sonst welchen will, begünstigt, mögen sie Gläubige oder Lügner sein, je nachdem es seine Allweisheit bestimmt, wie geschrieben steht: „Und Reichthum und Ehre ist von dir.“

Anderseits was ist denn diese Welt, wenn sich auch schon mein Angedenken überall hin verbreitet? und was meiner Tage Maß, und bringt auch mein Name darin hinaus? Und nun gar, wenn mein Angedenken nicht den kleinsten Theil der bewohnten Theile überschreitet — wenn es sich überhaupt ausdehnt und ausbreitet — und nur eine kurze Zeit andauert, und dann in Vergessenheit geräth, als wäre es nicht gewesen! daher auch die Schrift sagt: „Ein Hauch sind die Menschenkinder, Täuschung die Menschenföhne u. s. w.“ ferner: „Geht ihm aus der Lebensgeist, kehrt er zurück in die Erde;“ ferner: „Der Alten denkt man nicht,“ sonach es nur offenbare Erniedrigung und schmachlicher Irrthum wäre, meine Seele deshalb zu beunruhigen und dieses zu beabsichtigen. Auch wird von einem Frommen erzählt, daß er seinen Freund

מקובלת אצל הבורא, ותאמר לו עוד שמא אם יהיה לי הכבוד בעו"הו על מעשי, לא ישאר לי לעו"הב מן הנמול עליו כלום מפני שקבלתי מחרדה בעו"הו, ואמרו על אחד מן החסידים שנכנס לשוק לקנות חפץ ובא לחנות א' מן הסוחרים לקנות ממנו, ואמר לו שכנו נתן לו ועשה כרצונו כי הוא מאנשי היראה והתורה, אמר לו החסיד איני צריך לויתורך כי לא באתי לקנות כי אם בממוני לא בתורתך, ומאן לקנות ממנו החפץ ובקשו אצל זולתו שלא היה יודע ענינו, ומה שזכרתו מענין ועשיתי לך שם הוא בשאר מאויי ב"א בעו"הו, מעושר וכבוד אשר הבורא מטיב בהם לעבדיו כשחכמתו מחייבת להם זה, כמ"ש (מ"א ג) וגם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד, וכתיב (משליג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אבל החסידים אין כוונתם במעשיהם לדבר מהם אלא לשם הבורא ית' שהוא מטיב בהם למי שירצה מאנשי עבודתו וזולתם, מאמינים וכופרי, כפי שמחייבת חכמתו יתברך כמ"ש (דכ"א כט) והעושר והכבוד מלפניך, ומה הוא העו"הו אפילו אם יפשוט זכרי בכולו, ומה מדת ימי ואם יצא בו שמי, כ"ש שזכרי לא יעבור בו חלק קטן מחלקי הישוב כשיגדל ויפשוט, ולא יתמיד כי אם זמן מועט וישוב כאלו לא היה, ואמר הכתוב (תהלים סז) אך הבל ב"א כזב בני איש ונו', ואמר (סס קמו) תצא רוחו ישוב לאדמתו, ואמר (קהלת ה') אין זכרון לראשונים, אם כן טרוד נפשי בו ובינהי אליו פחיתות נראה ומעות מגונה ממני, וכבר אמרו על אחד מן החסידים שאמר לחבירו הנשתוית אמר לו באיזה ענין, אמר לו נשתוה

der wahrhaft und innig auf Gott vertraut. Doch gebührt es sich nicht, daß du deine Frömmigkeit vor den Menschen geheim haltest, vielmehr ziemt es sich, nachdem du dich selbst beherrscht und deine Leidenschaft besiegt hast, daß du deine Handlungsweise den Menschen zeigst, dein Herz ihnen fundgebeist, wodurch du dir hienieden von ihnen Ruhm, ein schönes Andenken und einen guten Namen verschaffest, wie es heißt: „Ich werde ihnen in meinem Hause und in meinen Mauern ein Denkmal stiften und einen Namen, besser denn Söhne und Töchter;“ ferner: „Und ich habe dir einen großen Namen gemacht, gleich dem Namen der Großen, die auf Erden;“ zudem werden sie deine Handlungen ablernen, wodurch du dir Verdienste erwirbst. Halte daher deine Handlungen nicht geheim, bis auf die, die du nicht den Menschen fund geben und zeigen kannst, und du wirfst dir auf diese Art Ehre und Ruhm hienieden, und die jenseitige Belohnung erwerben!“ — Hierauf entgegnete ihm aber: „Und was wird mir das Lob der Menschen und der gute Name unter ihnen, bei einem Bewußtsein, wie wenig ich dem nachkomme, was ich dem Schöpfer schuldig bin, nützen und helfen? Welchen Genuß bieten mir ihr Lob und Preis, da sie doch nicht die Macht haben, mir zu nützen, oder Schaden von mir abzuwenden. Sind sie doch hierin nichts mehr wie die Pflanzen und Thiere! Möglich auch, daß mir, wenn ich bei meinen Handlungen diese Absicht hätte, der beabsichtigte Beifall nicht werden und ihnen einfallen würde, daß ich in meinen Handlungen ein Heuchler, und sie mich nur ihrer Verachtung und ihres Tadelns würdig halten werden; und so würde ich meine Handlungen durch meine außergöttliche Absicht verringert haben, ohne daß das mir gekommen wäre, was ich von den Menschen erhofft! — „Wie konnte dir die Vorlesung jenes Mannes nicht gefallen,“ wurde einst ein König gefragt, „war doch seine Stimme eine angenehme und gewandt in der Akzentirung beim Lesen?“ „Wie soll mir sein Lesen angenehm sein,“ erwiderte hierauf der König, „liest er doch nur vor, damit es mir gefalle und er dadurch Gunst finde in meinen Augen; wenn seine Absicht gewesen wäre, Gott allein zu gefallen, dann wäre es mir angenehm gewesen.“ Und so sagen wir von allen Vorbetern der Gemeinde und Improvisatoren mit ihren neuen Poesien, die nur den

באלהים באמת ובלב שלם, ואין ראוי שתכתיר מב"א מה שאתה עליו מן חסידות, אבל הנכון לך כיון שמשלת בעצמך וזכרת על תאוותך, שתראה מעשיך לב"א ותגלה להם לך, ויהיה לך בזה בעו"הו כבוד מהם וזכר טוב ושם טוב בתוכם, כמו שאמר הכתוב (סס נר) ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ימבנות, ואמר (סמולל ז) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ, ועוד שילמדו ממעשיך ותהיה נשכר עליהם, ע"כ אל תסתיר ממעשיך אלא מה שא"א לגלותו ולהראותו לב"א, ויהיה לך בזה כבוד ושם טוב בעו"הו והנמול הטוב לעו"הב, השב עליוזמה יועילני שבה ב"א והשם הטוב שיהיה לי בתוכם, עם ידיעתי בקצורי במה שאני חייב לבורא ית', ומה הנאתי בכבודם והדורם ואין להם יכולת להועילני ולא לדחות הנזק מעלי, והלא הם בזה כמו הצמח ובעלי חיים שאינם מרברים, ואולי כשאתכוין לזה במעשי לא יתכן לי מהם הרצון המכוון אלי, ויעלה בדעתם כי אני חנף במעשי ולא אהיה ראוי אצלם אלא למאוס ולגנות, ואז אהיה מפסיד מעשי בכונתי בהם בלתי האלהים, ולא יעלה בידי מה שקריתי מב"א בעולם הזה, ונאמר למלך אחד והיאך לא ערבה לך קריאת פלוני, והיה קולו ערב ובקי בטעמים של קריאה, אמר להם והיאך תערב לי קריאתו והוא אינו קורא אותה אלא כדי שתערב לי וימצא חן בעיני בעבורה, אבל אם היתה כונתו בה לרצון הבורא בלבד היתה ערבה לי, וכן נאמר בכל מי שמכוין בתפלתו מהמתפללים בצבור ובעלי החזון בסיוטים החדשים למצוא חן בעיני ב"א מבלעדי האל ית' שאינה

damit es mir gefalle und er dadurch

hoffen allen- zu Willen sein, bin ich es doch nicht im Stande meinen Hausleuten gegenüber, um so weniger Fremden? Was du aber hierüber von den Aeußerungen unserer Lehrer erwähntest, so verpflichtet uns dieß keineswegs nach dem Beifalle Aller zu streben; heißt es doch: „Wenn der Ewige Wohlgefallen hat an Jemandes Wandel, läßt er auch seine Feinde mit ihm Friede machen.“ Ebenso ist es nur ein Beweis, wenn Jemanden Alle, von klein bis groß, loben und rühmen, und sein Thun wohl aufnehmen, daß Gott Liebe für ihn in die Herzen der Menschen gepflanzt und seinen guten Ruf auf ihre Zunge gelegt, was Gott seinen Feinden nicht thut, und es ist nur ein klarer Beweis dafür, daß ihm Gott wohl will. — Daß aber der Fromme sich bestrebe und bemühe, daß die Menschen ihn wegen seiner Gottergebenheit loben sollen; dieß ist nicht Sache der Frommen! Sei daher auf der Huth vor diesen und ähnlichen Verlockungen des bösen Triebes, denn er ist bestrebt dich diesen Weg zu führen, bis er dich in die Falle der Heuchelei gestürzt. Rühmt er dich, so entgegengehe ihm: „Und was ist's denn, worüber du mich lobst, weiß ich doch, daß es nur Verpflichtungen gegen Gott sind, wonach Gott den Vorwurf gegen mich erheben kann, daß ich nach Ueberzeugung gegen ihn zu handeln nicht im Stande bin. Und könnte ich auch nach Ueberzeugung gegen ihn handeln; würde das Alles hinreichen, um mich nur des Dankes für die kleinste seiner Wohlthaten gegen mich zu entledigen? — Und was ist mein Tagemaß gegen das Tagemaß der Welt? Reicht dieses nicht hin, die Wohlthaten Gottes gegen mich zu erzählen, wie sollte ich dann das zählen können, was ich dafür Gott schuldig bin; sagt doch schon die Schrift: „Alles Fleisch ist Gras und all seine Anmuth wie die Blume des Felbes.“ Auch unsere Gelehrten sagen: „Bin ich mir nichts, wer soll's denn für mich sein? Und bin ich mir auch genug — was bin ich? Und wenn nicht jetzt — wann denn?“

Muß nun der böse Trieb es aufgeben, dich auf diese Art zu verführen, so giebt er sich Mühe, dich durch die Liebe zu Ehre und Namen zu verführen, indem er dir sagen wird: „Ich freue mich ob deiner Gottergebenheit und deines festen Vertrauens auf ihn, daß du deine Angelegenheiten ihm überlassest, daß du es aufgegeben hast, von Jemanden sonst außer Gott Vortheile zu erwarten; du bist es,

דורי ואין ביכלתי לדעות בני ביתי כ"ש זולתם, ומה שזכרת מדבריה"ל בענין הזה אינו מחייב להשתדל במשיבת ראון כל הבריות, כמו שכתוב (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש נם אויביו ישלים אתו, וכן מי שכל הבריות מקטנם ועד גדולים מודים ומשבחים אותו ורוצים את מעשיו ראי'ה היא כי האל ית' ירע לו אהבה בלבית ב"א וקם לו שם טוב על לשונם וזה אין הבורא עושה אותו לשונאיו, והוא לראיה ברורה וגדולה על רצות הבורא אותו, אבל שיהיה האדם החסיד משתדל ומורה במה שישבחוהו ב"א על עבודתו לאלהים, אין זה ממנהגי החסידים, ע"כ הזהיר מזה והדומה לו מפתויי היצר לך, כי הוא משתדל להדריךך בזה עד שיסילך במצודת החונף, והשב עליו בשבחויותך, ומה הוא שתאשר אותי עליו מדעת חובות האלהים עלי, וכי היא כ"א למענה עלי לאלהים מפני שאני סובל לעשות כפי דעת, ואמילו אם הייתי עושה כפי דעת, היספיק הכל להודאת הבורא ית' על הקטנה שבטובותיו עלי, ומה היא מרת ימי במדת ימי העולם וכלם לא יספיקו לספר טובות הבורא עלי, ואיך אוכל לשלמה שאינו חייב עליהם לאלהים, וכבר אמר הכתוב (ישעיה ע) כל הבשר חציר וכל חסדו כציון השדה, ואמרו חז"ל אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי: (פ"ח) וכאשר יתיאש היצר מפתותך בפנים האלה, ישתדל לפתותך מצד אהבת השבח והשם טוב בעו"הו, ויאמר לך שמח אני על עבודתך לאלהים עם במחונך הטוב עליו והשבתך כל עניןך אליו, ושפנית לבך מתועלת הברואים מבלעדי הבורא, ואתה הוא הבורא

Frommer zu seinen Schülern, „um ihm ausweichen zu können, dann erst lernet das Gute, und übet es!“ Ebenso sagt auch die Schrift: „Brachet auch Brachfelder, auf daß ihr nicht säet unter Dornen.“ So sagte R. Jochanan ben Sachai bezüglich der Vorenthaltung in Maß und Gewicht: „Wehe ist mir, wenn ichs sage; wehe ist mir, wenn ichs nicht sage: Sage ichs, so werden Betrüger vielleicht hieraus lernen, und sage ich nichts hievon, so werden die Betrüger vielleicht sagen: Die Gelehrten sind in unserem Handwerke nicht bewandert.“ Dann heißt es: „Sprach er hievon, oder sprach er nicht hievon?“ „Er sprach hievon,“ heißt die Erwiderung, und zwar wegen dieser Bibelstellen: Denn gerade sind die Wege des Ewigen, die Gerechten wandeln darauf und die Missethäter straucheln darauf.“ — Nun zur Sache. Wir haben in dieser Pforte Alles erwähnt, worüber der böse Trieb dem Menschen Zweifel beibringen will; kann er ihn jedoch nicht zum Zweifeln bringen, so läßt er sich mit ihm hierüber in Disput und Beweisführung ein, um seine Wahrheiten in ihm zu vernichten. Kommt du aber auf das Richtige und Ohnmächtige seiner Beweise, so daß er dir gegenüber nicht Stand halten, und auch nicht vernichten kann die Wahrheit und Ueberzeugung von dem, was wir in dieser Pforte vorausgeschickt, so wird er dich zu verführen und an dir selber dich zu beirren suchen, indem er zu dir sagen wird: „Wie freue ich mich, daß dein Glaube so fest und dein Herz so aufrichtig mit Gott; wahrlich! du hast eine Stufe von Frömmigkeit erreicht, wie sie noch keiner außer dir, in deiner Zeit erreicht hat; auch hast du schon zur Genüge Gott gedankt für seine Güte und Guld, es gebührt sich, daß du dich auch schon daran machest, den Pflichten gegen die Menschen nachzukommen, denn du weißt ja, daß sie Veranlassungen zu deinem Nutzen oder Schaden sind; auch sind wir überzeugt, daß ihr Wohlgefallen dir zum Ruhme, ihr Mißfallen dir zum Tadel gereicht; bestrebe dich daher, wie du ihren Willen ausführen kannst; und du findest Gunst in ihren Augen, wie unsere Lehrer sagen: „Daran die Menschen Gefallen finden, daran findet auch Gott Gefallen.“ Erwidere ihm aber hierauf: „Was kann es mir nützen, wenn ich Gefallen finde bei einem Wesen, das so schwach, wie ich, und außer Stande ist, mir zu nützen oder zu schaden? sagt doch auch die Schrift: „Lasset nur ab von dem Menschen u. s. w.“ Und wäre es auch Pflicht; wie kann ich meinen Zeitge-

למדו הטוב ועשוריו, כמו שאמר הכתוב (ידמיה ד) גירו לכם גיר ואל תזרעו אל קוצים, ואמר רבן יוחנן בן זכאי בענין הונאת המדורת והמשקלים אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר, אם אומר שמא ילמדו הרמאים, אם לא אומר שמא יאמרו הרמאים אין תלמידי חכמים בקיאים במעשי ידינו, ואמרו אחר כך אמרן או לא אמרן, ואמרו אמרן ומהאי קרא אמרן, (הוּסַע יד) כי ישריב דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעיב יכשלו בם, ואומר כי כל מה שהקדמנו זכרו בשער הזה ממה שמספק אותו היצר על האדם, אם לא יוכל לספק אותו בהם, ידבר עמו עליהם בדרך הטענה והמופת לבטל עליו אמתותיו, וכשתעמוד על בטולו (ס"א בהולו) וחלישות ראיותיו, ולא יוכל לעמוד כנגדך ולא לבטל מה שידעת אמתתו וברורו ממה שקדם לנו בשער הזה, ישוב לפתותך ולהטעותך בנפשו ויאמר לך כמה אני שמה בענייך על אמונתך הטובה ולבך השלם לאלהים, וכבר הגעת ממעלות החדס מה שלא הגיע אליו זולתך בדורך, ויש בו יותר מדאי מהודאתך לבורא על טובתו וחסדו, וראוי לך להנהיג עצמך ג"ב לפרוע קצת חובות ב"א, כי כבר ידעת כי הם סבות תועלתך ודיקתך, וכבר נתברר לנו כי ברצותם אותך תהיה תפארתך ובהתקצפם עליך יהיה חסרונך, על כן השתדל במה שיסיק רצונם ותמצא חן בעיניהם, כמו שאר"ל כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, השב עליו ומה יועיל לי בהתרצות אל חלש כמוני אשר אין ביכלתי להועיל לי ולא להזיק, ואמר הכתוב (ישעיה ז) חדלו לכם מן האדם וגו', ואפילו אם היה חובה איך אוכל לרצות כל בני

„Daran die Menschen Gefallen finden, daran findet auch Gott Gefallen.“ Erwidere ihm aber hierauf: „Was kann es mir nützen, wenn ich Gefallen finde bei einem Wesen, das so schwach, wie ich, und außer Stande ist, mir zu nützen oder zu schaden? sagt doch auch die Schrift: „Lasset nur ab von dem Menschen u. s. w.“ Und wäre es auch Pflicht; wie kann ich meinen Zeitge-

dich auch den freiwilligen Geboten so viel als möglich zu unterziehen, aus Liebe zum Ueberrechtlichen, weil es mit deinem Verstande übereinstimmt und keine Sinnlichkeit dabei zu thun hat, desto besser, und du empfängst dafür den Lohn, und weichst dazu nicht von der Ansicht der Altvordern ab, denn sie sagten: „Machet einen Zaun um das Gesetz;“ ferner: „Warum ging Jerusalem unter? weil seine Einwohner sich in ihren Angelegenheiten strenge nach dem Rechtspruche der Thora hielten, und nichts thun wollten, was zwischen dem Rechtsterrain gelegen.“ Ferner heißt es: „N. § u n a meint: „Wer sich ausschließlich mit der Thora befaßt, gleicht dem Atheisten, denn es heißt: „Und viele Tage war Israel ohne wahren Gott,“ sondern man muß nebst dem Gesetze auch Ueberrechtliches üben. „Wer nichts darüber gethan,“ sagte ein Frommer, „der hat auch das Pflichtmäßige nicht gethan; aber das Uebergebührlige wird doch nicht eher aufgenommen, als bis dem Pflichtmäßigen nachgekommen ist.“ — Nachdem du den zur Pflicht gewordenen Geboten nachgekommen bist, haben sie es uns auch erlaubt, ja sogar dazu verpflichtet, freiwillig mehr zu thun, als das Gebot erheischt. So sagten sie: „Man gebe vom Profanen auf das Heilige zu.“ Man gehe lieber weiter in Fasten und Beten, in der Mildthätigkeit und in der Vermeidung von allem Ueberflüssigen, selbst in den erlaubten Speisen. Sie warnten auch vor dem Schwure beim heiligen Namen, und beträfe es auch eine Wahrheit; vor vielem Reden, und ist er auch von jeder Lüge frei; über Angelegenheiten gewisser Menschen sich auszusprechen, und ist auch kein Tadel dabei; nicht im Lobe Anderer überspannt zu sein, und verdienen sie ihn auch; die minder Frommen nicht zu tadeln und zu verachten, und verdienen sie es auch, u. dgl. m. — Jetzt ist es an uns, Beispiele von der zweiten Art anzuführen, damit man daraus die übrigen Fälle entnehmen und sich der Mensch unter Beistand Gottes davor, sobald er sie kennt, hüten könne; weil es überhaupt Nichts giebt, das als gut angesehen werden könnte, wenn ihm nicht zugleich ein Unfall zustoßen kann, der es verdirbt; und derjenige nur, der die schädlichen Einflüsse kennt, sich vor ihnen in Acht nehmen kann; wer aber nur das Gute allein kennt, der wird sich auch wegen der vielen Unfälle, die es treffen können, eines derselben nicht entgehen. „Kernet erst das Schlechte,“ sagte einst ein

לקבל על עצמך מתוספת הרשות במצור מר שתוכל עליו, אחר שתמלא חובותיך מן המצות לאהבת חסד, אחר שיהיה מסכים עם שכלך ורחוק מתאוותיך, יהיה טוב ואתה מקבל עליו שכר ואינך יוצא בו מדעת הראשונים, כי כבר אמרו ועשו מיינ לתורה, ואמרו מפני מה חרבה ירושלם מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפני משורת הדין, ואמרו אמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה למי שאין לו אלוה שנאמר (דק"ז טו) וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת, אלא בתורה ובגמילות חסדים, ואמר אחד מן החסידים מי שאין לו תוספת אין לו חובה, ואין התוספת מתקבלת עד שתפרע החובה, וכבר התירו לנו וחייבו אותנו להתנדב בתוספת המצות, כמו שאמרו מוסיפין מחול על הקדש, והתוספת בצום ובתפלה ובצדקה ועזוב הרבוי ממותרי המזון המותרים לנו, והזהירו על השבועה בשם אפילו על האמת, ומהרבות הדברים אפילו אם יהיו נמלטים מן הכזב, ומזכרון עניני ב"א אפילו אם הם נמלטים מן הנגות ומהפליג בשבח אדם ואם הוא ראוי לכך, ושלא יספר בגנות המקצרים וימאסם ואם הם ראויים לכך והרבה מן הדומה לזה: וראוי שנבאר עתה מן החלק השני הזה דמיונים שילמדו מהם שאר הענינים, ויזהר האדם מהם בע"ה כשידע אותם, כי אין ענין מעניני הטובה אלא אם יש לו פגע שיפסיד אותו, ומי שעמד על אופני הפנעים המפסידים את המעשים יוכל לדעת להזהר מהם, ומי שלא ידע כי אם הטוב לבדו לא ימלט לו ממנו דבר לרוב הפנעים המשיגים אותו, והיה אחד מן החסידים מצוה לתלמידיו למדו הרע תחלה להבדל ממנו וא"ח

tigen Belohnung stürzen, und so wird deine Weisheit dir zum Unglücke und dein Verstand Ursache dir zum Untergange sein, wie die Schrift sagt: „Wehe denen, die weise sind in ihren Augen, und vor ihrem Angesichte verständig!“ ferner: „Siehe, das Wort des Ewigen haben sie verworfen, welche Weisheit haben sie nun?“ ferner: „Denn gerade sind die Wege des Herrn.“ — Wir behaupten ferner, daß die Weisheit, wenn man sie ihren Weg gehen läßt, Heilung ist für jede Krankheit, lenkt man sie aber von ihrer Bahn ab, sie ein umfassendes Uebel sei, dafür keine Genesung und Arznei, weßhalb auch die Thora mit Feuer verglichen wird, wie es heißt: „Ist nicht mein Wort so wie Feuer?“ weil sie mit ihrem Lichte die Augen erleuchtet, wie es heißt: „Des Ewigen Gebet ist lauter, erleuchtet die Augen;“ ferner: „Eine Leuchte meinem Fuße ist dein Wort,“ und mit ihrer Glut verbrennt, wer von ihrer Bahn weicht, wie es heißt: „Er regnet auf der Frevler Schlingen;“ ferner: „Und dachte ich: Ich will seiner nicht erwähnen, und nicht mehr reden in seinem Namen, so ward es in meinem Herzen wie brennend Feuer.“ Nimm dich daher wohl in Acht, daß deine Schritte nicht ablenken vom Wege der Altvordern und der Bahn der Früheren, die zur Genesung führt, daß du dich nicht auf deinen Verstand stüttest, mit dir selber berathest, und mit deiner Meinung dich vereinzelt; verdamme deine Väter nicht in dem, was sie dir bezüglich desjenigen, was zu deinem Guten, übermachten; stürze nicht ihre Meinung in dem, was sie dich lehrten, denn es kann keine Meinung in dir aufstauen, die nicht in ihren Gedanken früher aufgefunden wäre und von der sie nicht gewußt hätten, das Gute oder das Böse, das sie brächte. Möglich auch, daß du nur den Vortheil, den dieser Gedanke anfangs bringt, aufgefaßt hast, wobei dir aber verborgen geblieben ist, der Nachtheil, der für die Zukunft daraus erwächst, und du mit deiner geringen Ueberlegung, siehst nur den Nutzen ohne das Irrige und Schädliche dessen wahrzunehmen. — Auch der Weise sagt: „Verrücke nicht die alte Grenze;“ ferner: „Höre, mein Sohn, die Zucht des Vaters.“ Und von dem, der seine Urväter beschuldigt, sagt er: „Ein Geschlecht, rein in seinen Augen — und ist von seinem Unflath nicht gewaschen, „Ein Geschlecht, das den Vater flucht;“ ferner: „Das Auge, das des Vaters spottet.“ — Siehst du es aber ein,

לך ושבך סבה לאבדך, כמו שאמר הכרוב (יטעיה ה) הוי חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבונים, ואמר (יטעיה ח) חנה בדבר ה' מאסו וחכמת מה להם, ואמר (כוטעיד) כי ישרים דרכי ה' וגומר:

ונאמר כי החכמה כשמהיגים אותה על דרכה תהיה רפואה לכל פדות, וכשנוטים בה מנתיבתה תהיה מדה כולל שאין לו רפואה ולא ארוכה, ועל כן נמשלה התורה כאש כמ"ש (יטעיה כג) הלא כה דברי כאש ונו', מפני שמאירה העינים באורה כמו שאמר (תהלים יט) מצות ה' ברה מאירת עינים, ואמר (סס קיע) נר לרגלי דברך ונו', ושורפות ביקודה מי שנוטה מנתיבה, כמו שנאמר (יטעיה סו) כי באש ה' נשפט, ואמר (תהלים יא) ימטר על רשעים פחים, ואמר (יטעיה ב) ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוה בשמו והיה בלבי כאש בוערת ונו', על כן הזהר שלא תטה אשורך מדרך האבות ונתיב הראשונים אל הבריות, ותסמוך על שכלך ותתייחד בעצתך ותתבודד בסברתך, ואל תחשוד אבותיך במה שמסרו לך מאופני טובתך, ואל תסתור עצתם במה שהורו אותך, כי אין עצה שתעלה בדעתך שלא כדמוך לדעתה, ועמדו על כל מה שמביאה אליו מלוב ורע, ואפשר שקדים לדעתך אופן ישר המחשבה ההיא בתחלתה, ונעלם ממך אופן ההפסד אשר יהיה ממנה באחריתה, ואתה בפעוט ישובך תראה ישרה ולא תראה טעותה ואופני הפסדה, ואמר החכם (משלי כג) אל תסג נבול עולם, ואמר (סס ה) שמע בני מוסר אבך, ואמר במי שמאשים אבותי (סס ל) דור טהור בעיניו ומצואתו לא דוחק דור אביו יקלל, ואמר (סס) עין תלעג לאב, אך אם תראה

Ein Geschlecht, rein in seinen Augen, sagt er: „Ein Geschlecht, das den Vater flucht,“ ferner: „Das Auge, das des Vaters spottet.“ — Siehst du es aber ein,

und haben des Sonstigen nicht nöthig: dann ist der künliche Trieb gebrochen und er fällt. — Geben wir ihm aber Gehör, so kommen wir von einer Stufe auf die andere abwärts, bis er uns die- und jenseits den Untergang bereitet. Dieses giebt beispielsweise die eine Art an, wie der böse Trieb den Menschen zweifeln macht, wenn dieser schwach ist in der Wissenschaft und in der Erkenntniß Gottes und seiner Lehre; ist aber der Mensch gelehrt in der Erkenntniß Gottes und seiner Lehre, so wird sich der böse Trieb bestreben, ihm Verluste beizubringen und ihn irre zu machen in seiner Wissenschaft und Handlungsweise, durch Einwürfe und Beweise von welcher Seite nur möglich, sei es von der Vernunft, von der Schrift und von der Ueberlieferung; und die Beweise, die er ihm für seine Lehre bringt, gehören zu den falschen, deren Vordersätze nicht wahr und deren Folgerungen nicht richtig. Ist aber dein Verstand rein, und ist deine Weisheit fest in der Beweisführung, und besitzt sie die hierin nöthige Vorsicht gelegentlich eines Wortwechsels und Streites, so wirst du erst sehen, wie irrig der böse Trieb ist, in seinen Beweisen und Schlüssen; die Wahrheit wird sich dir klären; das Richtige sich dir zeigen, und so wird deine Einsicht frei werden von jedem Zweifel und deine Handlungen vor jeder Verwirrung. Reicht aber deine Kenntniß nicht so weit, so wird er noch zudringlicher in seiner Ueberredung, und seine Gewalt über dich wird um so entschiedener sein; er wird dich um so stürmischer beherrschen und dich umgeben in deinen offenen, wie in den geheimen Unternehmungen, weil er von der wissenschaftlichen Seite sich mit dir einläßt, und mit Beweisen dich gängelt, die deinen Verstand beunruhigen. Und sobald er deinen Verstand überredet hat, dann weicht er von dir, und bedient sich seiner gegen dich, weil du in zweifelhaften Fällen, dich auf ihn verlässest, und auf ihn vertrauest, wo dir etwas unbegreiflich; und überwältiget er dich und beherrscht er dich, indem der Verstand ihm hilft und ihn unterstützt, insoferne er denselben irre führt, und ihm das Falsche als bewiesen scheinen läßt, so entrückt er dich von der Stufe, die der Wahrheit nahe war und wo die Falschheit verborgen ist, zu der nächst niedern, bis er dich endlich zu jener Stufe bringt, wo die Wahrheit verborgen ist, d. h. zur eigentlichen Lüge, und er wird dich entwurzeln, und dich von der Stufe der fünf-

נצטרד אל זולתו, אז ישבר היצר וינקה, ואם נשמע אליו בהם, נצא ממדרגה אל מה שאחריה עד שיביאנו לאבדון בעו"הו ובעו"הב, וזה הדמיון בחלק הראשון אשר יספק בו היצר את האדם, כשיהיה חלש בחכמה ובדעת האלהים ותורתו, אבל אם יהיה האדם חכם בדעת האלהים ותורתו, ישתדל היצר להכניס ההפסד עליו והשבוש בחכמתו ובמעשהו מדרך הטענה הראיה מאי זה צד שיוכל מן המושכל והכתוב והמקובל, ויביא מופת על מה שיורהו עליו מן המופתים המהבילים, אשר אין הקדמות אמתיות ולא תולדותיהם מחויבות, ואם יהיה שכלך זך וחכמתך חזקה בדרך המופת ואופני ההזהרה בו בעת הדברים והמחלוקת, תראה אופני טעות יצרך בראיתו ומופתו, ויתברר לך האמת ותראה לך הנכונה ותראה לך הנכונה ומלט חכמתך מן הספק ומעשך מן הערבוב, ואם תקצר דעתך מזה, יהיה פתוייך לך יותר חזק וגברו עליך יותר מזדמן ומשלו בכך וזקיסו אותך בנראך ובנסתרך יותר נחוק, מפני שהוא בא עמך מצד החכמה, ומנהיג אותך בדרך המופת אשר תגוח דעתך עליו, וכאשר זפתה שכלך יפנה מעליך ויעזר בו עליך, מפני שאתה סומך עליו במה שמסתפק לך, ובוטח בו במה שלא תבין ענינו, וכאשר יגבר עליך וימשול בכך בעזר השכל לו וסיועו אותו במה שמטעהו בו ומרמהו בעיניו מן השקר בצורת המופת, יעתיק אותך מן המדרגה ההיא שהיתה קרובה אל האמת ונסתרים בה פני השקר, אל מה שאחריה עד שיביאך אל מדרגה שנסתרים בה פני האמת והיא השקר גמור, וישרש אותך ויפילך ממדרגות הגמול בעו"הב, ותהיה חכמתך לרעה, so entrückt er dich von der Stufe, die der Wahrheit nahe war und wo die Falschheit verborgen ist, zu der nächst niedern, bis er dich endlich zu jener Stufe bringt, wo die Wahrheit verborgen ist, d. h. zur eigentlichen Lüge, und er wird dich entwurzeln, und dich von der Stufe der fünf-

dessen wir zuvor erwähnten, so bemüht er sich, uns fahrlässig in den gottesdienstlichen Verrichtungen zu machen, und macht uns viel zu thun mit den weltlichen Dingen, als: Speise, Trank, Kleidung, Wagen, und in dem Genuße sinnlicher Vergnügungen, und sobald wir auf ihn hören bezüglich der Kost, ohne welche man nicht bestehen kann, so beschöniget er uns auch die Ueberflüssigkeit, die nur als Nebensache bei der Kost anzusehen ist, und macht uns die Freuden und Lustbarkeiten annehmen, um neidisch auf die Könige und ihre Diener zu werden, und ihnen ähnlich sein, ihre Gebräuche annehmen, der Art, wie sie Vergnügungen nachjagen folgen zu wollen. Und sieht er unsere Willfährigkeit und Bereitwilligkeit hierin, dann sagt er: „Gürte deine Lenden, entblöße deinen Arm, Bethörter! sei, Verführer! mit aller Kraft bemüht, der Welt und ihren Mannen zu dienen, vielleicht erlangst du dadurch deiner Wünsche einige; gieb dich in den weltlichen Dingen nicht mit mehr ab, als was dir in dieser Welt fördernd und behilflich sein kann, und du dadurch Wohlgefallen bei dessen Bewohnern und Führern, sowohl bei Königen als dem übrigen Volke, findest; plage dich nicht mit einer andern Wissenschaft als mit der, die dir bei deinen Zeitgenossen Ehre und das Wohlwollen der Großen der Zeit, als: des Fürsten, Richters, Herren und sonstiger Angesehenen, verschafft, wie z. B. die Sprachwissenschaft, die des Lautgehaltes, der Grundlage der Grammatik, der Dichtkunst, der lieblichen Räthseln, der wunderlichen Parabeln, der fremden Sprachen; weile stets bei Schönrednern, und lerne mit jeder Classe Menschen reden, verhalte dich aber nicht schweigend, damit du nicht für einen Thoren und Unwissenden gehalten werdest; laß aber die übrigen Wissenschaften, weil sie viel Anstrengung kosten, und ihr Ertrag nur ein geringer ist. — Deffen wir aber gleich Anfangs den Leidenschaften nicht die Thüre, ihre Wünsche zu erfüllen, überflüssige Dinge einzuführen, oder ihnen nachzujagen, und entgegenen wir ihnen: daß alles Ueberflüssige unnöthig, und daß an dem genug sei, was uns bezüglich unserer Speise nachdenken macht, da dadurch eine Störung für unsere Seelen entsteht, und gebe uns auch Gott die überflüssigen Dinge ohne Störung für unser Herz und Anstrengung unserer Gedanken, so würden wir sie gebühlich und rechtlich verwenden, wo nicht, so wollen wir uns mit der Kost begnügen,

ישראל לעצל אותנו במעשי העבודה ויטרידנו בעניני עולמנו ממאכל ומשתה ומלבוש ומרכב, וליהנות במיני הנאות הגופיות, וכאשר נשמע אליו במזון אשר לא יתכן לעמוד בלתו, יפה לנו המותרות שרם טפלה למזונות ויחבב לנו השמחה והתענוג ולקנא במלכים באנשי עבודתם, להדמות אליהם ולנהוג מנהגם וללכת בחקיהם בבקשת התענוגים, וכאשר יראה חפצנו ורצוננו בזה, יאמר שנים מתניך חשוף זרועך האיש הנפתה והשתדל בכחך הגבר המוסת, ועבוד העולם ועבוד אנשי אולי תגיע לקצת מחפצך בו, ואל תתעסק במעשה ממעשי העולם אלא מה שיהיה לך בו עזר על העולם הזה, ותהיה מרוצה בו לאנשיו ומנהיגיו מן המלכים אל שאר העם, ואל תשריד לבך בדבר מן החכמות אלא מה שתתכבד בו בצל אנשי דורך, ותתרצה בו אל גדולי בני זמנך משר ושוטר וקצין ובעל מעלה, כחכמת הלשון ותוכן המשקל ושרשי הדקדוק והשיר והחידות החמודות והמשלים המופלאים והמליצות הנכריות, והתמיד לשבת עם אנשי הצחורה ולמד לדבר עם כל כת מכתות ב"א, ואל תשתוק שלא תחשב אויל וכסיל, והנה שאר החכמיות כי יגיעתם רבה ותועלתם מעוטה, — ואם לא נסתח פתח לתאוורה בתחלה למלא משאלותם להתנהג במותרים ולרדוף אחריהם, ונשיבהו כי המותרים אין צורך אליהם, וכמה שאנו מעיינים בו מעניני מזונותינו מטרדת נפשותינו בהם די, ואם יתן לנו האלהים המותרים מבלי טרדת לבנו בהם יגיעת מחשבותינו עליהם, נוציאם כמה שראוי להוציא ובמה שהדין ניתן, ואם לא, נסתפק במזון ולא

den sie sich uns nicht ergeben. Ebenso würde es bei der Schrift der Fall sein, wenn wir für sie keine andere Auslegung als die der Thora hätten, wie unsere Lehrer sagten: „Nach 13 Regeln wird die Thora ausgelegt;“ ferner: „Die Ueberlieferung ist ein Zaun um das Gesetz.“ Ferner heißt es: „Wenn' dir eine Sache unbekannt ist, für den Rechtspruch u. s. w.“ ferner: „So frage nach, daß sie dir künden das Wort des Rechtes;“ ferner: „Und der Mann, der mit Vermessenheit handelt u. s. w.“ — Bist du nun darüber in Sicherheit, dann wird dir jeder Zweifel weichen, und es wird sich dir die Kenntniß der Vernunftgesetze, der Schrift und der Tradition klären. Muß er es nun aufgeben, dich auf diese Art zu verführen, so wird er es bezüglich der Belohnung und der Bestrafung versuchen, indem er behaupten wird, daß es hienieden nicht gerecht zugehe, denn gieng es gerecht zu, so würde es dem Frevler nicht wohlgehen, während es dem Frommen schlecht geht, wie dieß schon von den von uns in der vierten Pforte Erwähnten vorgebracht wurde; sobald dir aber der Verstand die Verfahrungsweise der Gerechtigkeit in diesen beiden Fällen so auseinander setzen wird, wie wir ihrer in diesem Buche in der Pforte vom Vertrauen erwähnten, so wird dieser Zweifel weichen und unser Herz wird sicher sein vor seiner Verirrung. — Muß nun der böse Trieb es aufgeben, uns auf diese Art zu überwältigen, so läßt er uns die künftige Belohnung und Bestrafung als zweifelhaft erscheinen, und bestrebt sich uns darüber verwirrt und confus zu machen, weil sich so wenig hierüber in der Schrift findet und sich so wenig hierüber sehen läßt. — Erwägen wir aber das was in den Schriften der übrigen Profeten hierüber vorkommt, wie z. B. „Und der Geist kehrt zurück zu Gott, der ihn gegeben;“ „Ich gewähre dir Gänge zwischen den Hierstehenden;“ „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchten;“ „Rein Auge außer dir, Gott, hat es gesehen.“ „Es zieht vor dir deine Frömmigkeit u. s. w.“ u. dgl., dazu noch was unsere Lehrer darüber lehren, und was die Vernunft uns begreiflich macht, dann kann unsere Seele beruhigt sein und dessen gewiß sein, daß die künftige Belohnung und Bestrafung nothwendige Bedingung seien. — Muß es nun der böse Trieb aufgeben, uns all das

מצד שכלנו בלבד, וכן הכתוב אם לא יפורש לנו אלא מן הספר בלבד כמו שאמר בו ח"ל בשלש עשרה מדות התורה נדרשת, ואמרו מסורת סייג לתורה, ועוד כי התורה השיבה אותנו בכל תולדותיה אל הקבלה, כמו שכתוב (דברים יז) כי יסלא ממך דבר למשפט וגו', ואמר (סס) ודרשת והנידו לך את דבר המשפט, ואמר (סס) והאיש אשר יעשה בזדון וגו', וכאשר תעמוד על כל זה, יסור הספקות תברר לך הידיעה המושכלת והכתובה והמקובלת, — וכאשר יתיאש לפתותך מן הפנים האלה, ישתדל בזה מצד הנמול והעונש, ויאמר כי אינם הולכים בעולם על דרך הצדק ואלו היו הולכין ע"ד הצדק לא היו מטיבין לרשע ומריעין לצדיק, כמו שאמר מי שהקדמנו לזכרו בשער הרביעי מן הספר הזה, וכאשר ינלה לך השכל אופני הצדק בשני הענינים אשר קדם זכרנו אותם בשער הבטחון, יסור הספק הזה וינוח לבנו משבוש, — וכאשר יתיאש היצר מגבור עלינו מן הפנים האלה, יספק עלינו גמול העה"ב וענשו, וישתדל לערבב ולשבש עלינו מצד מעוט מציאותו מבואר בספר תורתנו ומעוט הראות ענינו בו, וכאשר נסתכל במה שיש בספרי שאר הנביאים מן הענין הזה, כמו (קהלת יז) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, (זכריה ג) וננתי לך מהלכים בין העומדים האלה, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליריאתך, (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך, (סס נח) והלך לפניך צדקך גו', והרבה כאלה עם מה שזכרנו עליו דברי חז"ל ומה שזכרנו ממנו בדרך השכל, תנוח נפשנו ויתבטח בברור חיוב הנמול והעונש בעו"הב, — וכאשר יתיאש היצר מספק אותנו בכל מה שקדם זכרנו,

bracht. — Muß nun der böse Trieb die Hoffnung aufgeben über diesen Umstand in dir Zweifel anzuregen, wird er dich in dem Glauben an Nebengötter zu verstricken suchen, in den Meinungen der Polytheisten, der Pantheisten, der Thoren unter den Astronomen, je nach Verschiedenheit ihrer Ansichten. Ist es dir aber aus dem, was wir Anfangs unseres Werkes vorausgeschickt, klar geworden, daß der Schöpfer ein einiges, ewiges Wesen ist, so werden diese Zweifel alle von dir weichen. — Muß nun der böse Trieb die Hoffnung aufgeben, dich auf diese Art zu verführen, so wird er es bezüglich der Pflicht des Gottesdienstes versuchen, indem er dir sagen wird, daß der Dienst des Dieners dem Bedientwerbenden nur dann zu Nuzze kommen kann, wenn dieser dessen bedarf; Gott aber bedarf seiner Geschöpfe nicht, auch vermißt er keinen Dienst, daher dein Gottesdienst keinen Grund und Zweck hat. Vergewaltigst du dir aber mit deinem Verstande das, was wir in der Pforte von der Betrachtung der Wohlthaten Gottes, und in der Pforte von der daraus sich ergebenden Verpflichtung zum Gottesdienste, gesagt haben, so wird dieser Zweifel weichen, und du wirst dich zum Dienste Gottes verpflichtet halten. — Muß er nun die Hoffnung aufgeben, dich auf diese Art zu bestrafen, so wird er sich bestreben, dir das Wesen der Prophetie und die Propheten, die Thora, ihre Wahrheit und ihre Verpflichtung für uns zweifelhaft erscheinen zu lassen. Leistest du ihm aber mit deinem Verstande Widerstand, und suchest du ihn mit den in der dritten Pforte angeführten Einwürfen zu bekämpfen, so würden diese Zweifel alle dir aus dem Herzen weichen, und es wird sich dir die Prophetin, die nothwendige Verpflichtung, die die Thora für uns hat, und die Sendung, die dem Propheten mit ihr geworden, und die Art der Anregung dazu als wahr erweisen. Muß er nun auch da die Hoffnung aufgeben, so wird er dir die Tradition als zweifelhaft erscheinen lassen, indem er dir sagen wird, daß wohl die Vernunft und die geschriebenen Gesetze wahr seien, nur sei das, was unsere Lehrer gesagt, nicht begründet, es sei auch nicht Pflicht es anzunehmen. Denkst du aber darüber reiflich nach, so wirst du sehen, daß sowohl die Vernunftgesetze, als die Schrift, der Ueberlieferung sehr bedürfen, denn wenn nicht die Ueberlieferung bei den Vernunftgesetzen die Qualität und Quantität, das Wann und Wo und ihre Nebenumstände bestimmen würde, durch den Verstand allein wür-

dergenügt wäre, so wäre die Welt ein Chaos. — Muß er nun die Hoffnung aufgeben, dich auf diese Art zu bestrafen, so wird er sich bestreben, dir das Wesen der Prophetie und die Propheten, die Thora, ihre Wahrheit und ihre Verpflichtung für uns zweifelhaft erscheinen zu lassen. Leistest du ihm aber mit deinem Verstande Widerstand, und suchest du ihn mit den in der dritten Pforte angeführten Einwürfen zu bekämpfen, so würden diese Zweifel alle dir aus dem Herzen weichen, und es wird sich dir die Prophetin, die nothwendige Verpflichtung, die die Thora für uns hat, und die Sendung, die dem Propheten mit ihr geworden, und die Art der Anregung dazu als wahr erweisen. Muß er nun auch da die Hoffnung aufgeben, so wird er dir die Tradition als zweifelhaft erscheinen lassen, indem er dir sagen wird, daß wohl die Vernunft und die geschriebenen Gesetze wahr seien, nur sei das, was unsere Lehrer gesagt, nicht begründet, es sei auch nicht Pflicht es anzunehmen. Denkst du aber darüber reiflich nach, so wirst du sehen, daß sowohl die Vernunftgesetze, als die Schrift, der Ueberlieferung sehr bedürfen, denn wenn nicht die Ueberlieferung bei den Vernunftgesetzen die Qualität und Quantität, das Wann und Wo und ihre Nebenumstände bestimmen würde, durch den Verstand allein wür-

dergenügt wäre, so wäre die Welt ein Chaos. — Muß er nun die Hoffnung aufgeben, dich auf diese Art zu bestrafen, so wird er sich bestreben, dir das Wesen der Prophetie und die Propheten, die Thora, ihre Wahrheit und ihre Verpflichtung für uns zweifelhaft erscheinen zu lassen. Leistest du ihm aber mit deinem Verstande Widerstand, und suchest du ihn mit den in der dritten Pforte angeführten Einwürfen zu bekämpfen, so würden diese Zweifel alle dir aus dem Herzen weichen, und es wird sich dir die Prophetin, die nothwendige Verpflichtung, die die Thora für uns hat, und die Sendung, die dem Propheten mit ihr geworden, und die Art der Anregung dazu als wahr erweisen. Muß er nun auch da die Hoffnung aufgeben, so wird er dir die Tradition als zweifelhaft erscheinen lassen, indem er dir sagen wird, daß wohl die Vernunft und die geschriebenen Gesetze wahr seien, nur sei das, was unsere Lehrer gesagt, nicht begründet, es sei auch nicht Pflicht es anzunehmen. Denkst du aber darüber reiflich nach, so wirst du sehen, daß sowohl die Vernunftgesetze, als die Schrift, der Ueberlieferung sehr bedürfen, denn wenn nicht die Ueberlieferung bei den Vernunftgesetzen die Qualität und Quantität, das Wann und Wo und ihre Nebenumstände bestimmen würde, durch den Verstand allein wür-

eines Weitem besprechen werden; unter: „Und er traf darin einen klugen armen Mann,“ versteht er den Verstand, er heißt ihn: arm, weil seiner Leute und Helfer nur wenige sind, wie er auch sagt: „Rein Mensch gedenkt seiner;“ ferner: „Die Weisheit des Bettlers ist verachtet.“ Trotz seiner Schwäche, sagt er, trägt doch der böse Trieb Begierden nach ihm, indem er gegen ihn kämpft; der Mensch kann ihn jedoch leicht unschädlich machen, weil ein wenig Wahrheit viel Lügen niederkämpfen kann, wie ein wenig Licht viel Finsterniß verdrängt, womit eine Weisung gegeben sein soll, die Leidenschaft zu bekämpfen, und durch Fleiß und Ausdauer dem bösen Triebe zu widerstehen, da dessen Ohnmacht gegenüber dem Verstande nachgewiesen ist, und daß er ihm bald unterliegen muß, wie die Schrift sagt: „Es finden die Bösen vor den Guten.“ —

Das Erste, worüber der böse Trieb in dir Zweifel aufkommen läßt und dich darin bestärkt, ist: daß deine Seele ohne den Körper keinen Bestand habe; daß sie mit der Auflösung deines Körpers auch sich auflöse, und nach dem Tode keine Existenz mehr habe; und zwar begründet er dieß mit Vorstellungen — deren Haltlosigkeit sich jedoch bei näherer Betrachtung des Menschen zeigt — auf daß er Anlaß nehme, vergängliche Genüssen und vorübergehende Vergnügungen zu suchen, und daß du mit den Worten der Schrift sagest: „Iß und trink, denn morgen sterben wir!“ Gehst du aber mit deinem Verstande zu Rathe darüber, so wird er dich von dieser Meinung durch Beweise, deren schon die Früheren und die Profeten erwähnten, abbringen. — Muß er nun die Hoffnung, dich hierin zu beirren, aufgeben, so sucht er in dir Zweifel bezüglich des Schöpfers zu erregen, und sagt dir, daß die Welt nicht neu und entstanden sei; daß sie nie anders gewesen sei und nimmer anders sein wird, als sie jetzt ist; daß kein Wesen mehr berechtigt sei Schöpfer zu heißen, als Geschöpfe; daß kein Wesen dem andern dienstverpflichtet sei, da alles alt, uranfänglich ist. — Begegnet er dir nun auf diese Art, so wende dich an deinen Verstand, und er wird dir das Irrige dieser Ansicht aus dem in diesem Buche enthaltenem Abschnitte von der Einheit Gottes zeigen, indem er dich darauf leiten wird, daß die Welt einen Schöpfer habe, der sie aus Nichts hervorge-

ומה שאמר ומצא בה איש מסכן חכם, ר"ל על השכל, ומה שמסר עליו במסכן, מפני שאנשיו ועוזריו מעטים כמו שאמר עליו ואדם לא זכר, ואמר וחכמת המסכן בזויה, ועם חולשתו כבר קסר מהירות תשוקתו היצר גליו בהלחמו בו ושהזקתו מסתלקת מעל האדם בנקלה, כי המעט מן האמת ינצח הרבה מן השקר כאשר המעט מן האור דוחה הרבה מן החשך, ויש בזה הערה על מלחמות התאוות, ולעמוד כנגד היצר בהשתדלות וחריצות, כי כבר נתבררה חלשתו מעמוד לפני השכל ומהירות הנפשו לפניו, כמו שאמר הכתוב (משלי יד) שחו רעים לפני טובים. — ותחלת מה שיספק אותך בו היצר וישתדל לברר אותו אצלך הוא, שנפשך אין לה קיום מבלי הנוף ושהיא נפסדת בהפסד ניסך ושאיין לה מציאות אחר המות, בדמיונות שאינם מתקיימות כשיתבונן בהם האדם, כדי שתהיה סבה לבקשת ההנאות הקלות והתאוות האובדות, ושתאמר כמו שאמר הכתוב על אנשי הדעת הזאת (יטעיה נצ) אכול ושתה כי מחר נמות, ואם תתיעץ עם שכלך בזה, ירחיק ממך הדעת הזאת בראיות אשר זכרו אותן הקדמונים ובדברי הנביאים ע"ה, — וכאשר יתיאש מספק אותך בזה ישתדל לספק אותך בבורא ית' ויאמר לך כיהו"ה אינו חדש ולא נברא ולא סר כאשר הוא עתה ולא יסור כן, ואין דבר ממנו יותר ראוי להיות בורא מנברא, ואין דבר ממנו חייב בעבודת זולתו שהכל ישן קדמון, וכאשר יקרך בזה, שוב לשכלך ויראה אותך הפסד הדעת הזאת ממאמר היחוד מן הספר הזה, במה שימצאך לעו"ה בורא בראו מלא דבר, — וכאשר יתיאש מספק

הוא, שנפשך אין לה קיום מבלי הנוף ושהיא נפסדת בהפסד ניסך ושאיין לה מציאות אחר המות, בדמיונות שאינם מתקיימות כשיתבונן בהם האדם, כדי שתהיה סבה לבקשת ההנאות הקלות והתאוות האובדות, ושתאמר כמו

ein- oder zweimal besiegt hast, von dir ablassen und sich nicht mehr einfallen lassen wird, gegen dich zu kriegen, im Bewußtsein der Ueberlegenheit deiner Kraft über die seine, und jede Hoffnung aufgibt, dich zu besiegen und zu überwinden, genügt es beim bösen Triebe nicht, ihn ein- oder hundertmal besiegt zu haben, mag er oder magst du Sieger gewesen sein; denn besiegt er dich einmal, so wird er dir Hinterhalte legen, um dich zu besiegen, wie unsere Lehrer sagen: „Traue dir selbst nicht, bis an deinem Sterbetage.“

Er hält auch in Beziehung auf dich selbst die kleinste Kleinigkeit nicht für zu geringe, um hierin einen Sieg über dich erfichten zu wollen; sie ist ihm eine Stufe dich in dem Höheren zu besiegen. Nimm dich daher sehr in Acht vor ihm, gieb ihm in nichts nach, der kleinste Sieg, die geringste Uebermacht deinerseits, scheine dir groß, damit du eine Stufe habest für einen höhern Sieg; denn so sehr er auch nach dir begehrt, wird er doch vor dir nicht bestehen können, wenn du ihm widerstehst, wie es heißt: „Nach dir ist ihr Verlangen, doch du kannst ihrer Herr werden.“ Laß dich also sein Wort nicht erschrecken, und sind auch seine Heere noch so mächtig; sein Unternehmen jage dir keine Furcht ein, und sind seiner Helfer noch so viele; denn seine Hauptabsicht ist die, die Lüge als Wahrheit hinzustellen und dem Truge auf die Füße zu helfen: sein Fall wird aber um so näher sein und sein Untergang um so schneller erfolgen, wenn du seine Schwäche kennst, wie der Weise von ihm sagt: „Und er traf darin einen klugen Bettler.“ Unter „einer kleinen Stadt“ versteht er den Menschen, weil dieser die Welt im Kleinen ist; die körperlichen Organe und die Eigenschaften seiner Seele meint er unter „der Leute wenig“; es sind ihm deren zu wenig in Anbetracht, daß das menschliche Herz groß, seine Wünsche dießseits ausgedehnt sind, seine Kraft aber gering ist und er nur wenig erreichen kann; den bösen Trieb nennt er einen „großen König“, wegen der Menge seiner Heere, Mannen und Schaaren. Er sagt: „er umringt sie“, weil er alle Angelegenheiten des Menschen, die offenbaren sowohl, wie die geheimen, einschließt; „er baut um sie große Bollwerke.“ darunter versteht er die Menge seiner bösen Anschläge, boshaften Gedanken und schändlichen herbeigeführten Umstände, wodurch er die Menschen tödten will, wie wir dieß noch in dieser Pforte

ולא יעלה על לבו להלחם בך, לדעתו יתרון כחך על כחו, והוא מתיאש מנצוח אותך ומגבור עליך, אבל היצר אין מספיק לו ממך נצוח פעם ומאה פעמים בין שנצח אותך בין שנצחתו, כי אם ינצח אותך ימיתך ואם תנצחחו פעם אחת יארוך לך כל ימך לנצח אותך, כמו שארז"ל אל תאמן כעצמך עד יום מותך, ואיננו מקל בקטנה שבקטנות ענין לנצח אותך בה, כדי שתהיה לו מדרגה לנצח אותך במה שלמעלה ממנה, וע"כ ראוי לך שתהיה נזהר ממנו ואל תמלא ממשאלותיו בך מאומה, רק יגדל בעיניך המעט שבמעט מנצוהו והמצער מהתנבדותו כדי שיהיה לך מדרגה אל מה שלמעלה ממנו, כי במהרה תהיה תשוקתו אליך ולא יעמוד לפניך בעמדך כנגדו, כמו שכתוב (זר'ח"ט ד) ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו, על כן אל יבהילך דברו ואם עצמו חייליו, ואל יפחידך ענינו ואם רבו עוזריו, כי עיקר כונתו לאמת השקר ומנמת חפצו להעמיד הכוזב, וכמה היא קרובה מפלתו ואבודו מהר אם תרגיש לחולשתו, כמו שספר עליו החכם באמרו (קהלת ט) ומצא בה איש מסכן חכם, ספר על האדם בעיר קטנה מפני שהוא העולם הקטן, וספר על בלי גופו ומדורת נפשו באנשים מעט, ומעטו אצלו כנגד גודל לב האדם ואורך מאוייו בעו"ה וחסרון כחו והשגתו אותם, וספר על היצר במלך הגדול, לרוב חיילותיו ואנשיו וצבאותיו, ואמר וסבב אותה, מפני שהוא מקיף כל עניני האדם בנראהו ונסתרו, ואמר ובנה עליה מצודים גדולים, לרוב הרהוריו הרעים ומחשבותיו הרעות ומקריו המנונים שמשתדל להמית האדם בהם, כמו שאנו עתידין לבאר בע"ה בשער הזה,

nicht außer Acht, er hält sich dir in das Gewand der Freundschaft, legt an den Schmuck der Liebe, zählt sich zu deinen Treuen, deinen Rathgebern und dem Ausbunde deiner Freunde; beeilt sich, wie es aus seinen Zeichen und Geberden scheint, deinen Willen auszuführen, während er tödtende Pfeile auf dich abschleßt, um dich aus dem Lande des Lebens zu reißen, wie die Schrift von Einem dieser Art sagt: „Wie Einer, der zum Zeitvertreib schießt Brandgeschöß, Pfeile und Tod; so der seinen Nächsten betrügt und spricht: „Ich scherze ja nur.“ Der mächtigste seiner Pfeile, die er braucht, um in deinen innern Angelegenheiten gegen dich zu zielen und zu kämpfen, ist, daß er sich bestrebt in dir Zweifel zu erregen gegen das, was du als wahr anerkannt; zu verfälschen, was dir klar und lauter war; deine Seele durch täuschende Gedanken und nichtige Einwürfe zu verwirren, um dich von deinen Vortheilen abzubringen und dich zweifeln zu machen an dem, worüber du in deinem Glauben und in deiner Religion im Klaren warst. Nimmst du dich aber vor ihm in Acht und setzt du ihm die Pfeile deines Verstandes entgegen, um gegen ihn zu kämpfen und seine Pfeile von dir abzuwenden, so bist du gerettet und mit Gottes Hilfe vor ihm gesichert; überlässest du aber deine Angelegenheit ihm und folgest du seinem Willen, so wird er von dir nicht eher lassen, bis er dich um beide Welten gebracht, und dich aus beiden Wohnungen gerissen, wie es von nur einem Zweige seiner vielen Zweige und einem Manne aus seinen Heeren heißt: „Denn viele hat sie hingestreckt, erschlagen, und zahlreich sind die von ihr Gewürgten, ihr Haus — die Wege zur Hölle u. s. w.“ Es beschäftige dich daher kein anderer Kampf, als der mit ihm, kein anderer Streit, als der mit ihm, das Schwert nicht gegen einen dir Fernstehenden, als das gegen den, der nicht von dir will, das Verdrängen desjenigen nicht, der mit Erlaubniß sich dir nähert, als das Verdrängen desjenigen, der ohne Erlaubniß sich bei dir einfindet. — Als einst ein Frommer Leuten begegnete, die von einem Kampfe gegen Feinde mit Beute beladen, heimkehrten, sagte er ihnen: „Ihr kehrt nun von einem kleinen Kriege zurück, mit Beute beladen, bereitet euch aber auch auf den größern Kampf vor.“ — „Was für ein größerer Kampf?“ gegenrebeten sie; darauf er: „Den Kampf mit dem bösen Trieb und seinen Heeren.“ — Merkwürdig ist es, mein Bruder, während jeder andere Feind, den du

ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגלת אוהבך, רץ אל רצונך בנראה מרמיותו וקריצותיו, והוא מורה אותך בחיצוי הממיתים לשרשך מארץ חיים, כמו שאמר הכתוב במי שענינו כך (סס כו) כמתלהלה היורה זיקים חיציומות, כן איש רמה את רעהו ואמר הלא משחק אני, ומן החזק שבשלוחיו אשר יורה אותך וילחם אותך בהם במצפון עניניך, שישתדל לבסוף עליך אמתותך ולשבש מה שנתברר לך, ולערבב את נפשך במחשבות כוזב ומעגלות שקר, יטריד אותך מהם מתועלותיך ויספק עליך מה שנתברר לך מאמונתך ודתך, ואם תהיה נזהר ממנויות ומין לו שלוחי שכלך להלחם אותו בהם ותסלק חציו מעליך, תנצל ותמלט ממנו בע"ה ית', ואם תשליך עניניך אליו ותמשך אחר רצונו, לא ירף ממך עד שיאכרך בשני העולמים וישרשך משני המעונים, כמו שאמר בסעף מסעיפיו ואיש אחד מחייליו (סס ז) כי רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה, דרכי שאול ביתה וגו', ע"כ אל תטרידך מלחמת זולתו ממלחמתו וקרב בלתי קרבו, והחרב עם מי שהוא רחוק ממך, מן החרב עם מי שלא יפרד ממך, ודחות מי שלא יגיע אליך כי אם ברשות, מרחות מי שאינו שואל רשות בהמצאו עמך, ואמרו על חסיד שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתרו למלחמה הגדולה, אמרו לו ומה היא המלחמה הגדולה, אמר להם מלחמת היצר וחייליו, ומן התימה אחי כי כל אויב שיש לך כשתנצח אותו פעם ושתיים ירף ממך

auf eine Art daher schädlich sein, wie es keinem andern möglich ist, was das größte Weltenübel ist, und er daher in unserer Sprache die Namen: Heuchler, Hochmüthiger, Verführer, hat. — Wer wieder die Gebote Gottes und dessen Lehren nicht kennt, dessen gottesdienstliche Handlungen können auch nicht Gott geweiht sein; denn wenn er die Art und Weise des Gottesdienstes, nämlich die Lehren nicht versteht, um so weniger wird er es verstehen, inwieferne sie erst ihre Vollendung durch die Richtung seines Herzens zu Gott erlangen, und er wird auch bei seinen gottesdienstlichen Verrichtungen etwas anderes außer Gott in Absicht haben, weil er fast an der Wahrheit der Verpflichtung hiezu zweifelt, auch weiß er nicht, was seiner Gottesweihe Eintrag thut, wenn er schon Gott und dessen Wohlthaten erkennt. Was die Verführung des bösen Triebes betrifft, so geschieht sie auf zweierlei Art: Einmal durch Gedanken, die ihn die Religionswahrheiten in Zweifel setzen lassen und seinen Glauben untergraben, so daß keine Handlung vollkommen nur Gottes halber geschehen kann, und dann dadurch, daß er ihm bald zu widerlegen, bald zu beweisen sucht, daß sein Streben nach gottesdienstlichen Verrichtungen weder eine Pflicht, noch als Eifer für die Sache anzusehen sei, und ihm die Anleitung giebt, für diese Welt und ihre Bewohner zu arbeiten.

5. Kapitel.

Ich erachte es aber für zweckmäßig, dir über diesen Gegenstand einige spezielle Fälle zu erörtern, die zugleich Auskunft geben über hier nicht genannte, damit die Menschen achtsam werden, und es mit Gott aufrichtig meinen mögen, wie der Weise sagt: „Der Kluge hört sie und gewinnt an Belehrung; u. s. w.“ Ich fange nämlich an: „Mensch! wisse, daß dein größter Feind im Leben dein böser Trieb ist, der verschmolzen mit deinen Seelenkräften, vermischt ist mit deiner individuellen Beschaffenheit, sich als Theilnehmer in der Leitung deiner körperlichen und geistigen Sinne dir anschließt, deine innern Geheimnisse und die Verborgenen deiner Brust beherrscht, dir bei all' deinen Bewegungen, die vom freien Willen ausgehen, den sichten wie den unsichtbaren, Rath giebt, der da lauert deine Schritte abzulenken: du überlässest dich, seiner unbekümmert, dem Schläfe, er aber wacht beinetwegen; du brachtest ihn nicht, er aber läßt dich

יחבן לו להזיקם מה שלא יתכן לזולתו, והוא הגדול שבמדי העולם, ונקרא בלשוננו חנף ויהיר ומפתה, אך מי שאינו מבין מצות האלהים ותורותיו אין מעשהו מיוחד לשם האל בעבודתו, שכיון שאינו מבין אופני העבודה שהם התורות, כל שכן שלא יבין אופני השלמתם ביחד לבבו בהם לאלהים, וכל מה שהוא עושה ממעשי העבודה כונתו בו לזולת האלהים, מפני שהוא כמסתפק באמתת חיובו בהם, ואינו יודע מה שיפסיד יחוד לבבו בעשותו לאלהים, זאם הוא יודע דאלהים וטובתו, אבל הרהור היצר מתחלק לשני חלקים, אחד מהם מחשבות מספקות עליו האמתות ומשבשות עליו אמונתו, עד שלא ישלם לו מעשה לאלהים, החלק השני שהוא בא עמו מדרך הטענה והראיה, כי מה שהוא רץ אליו ומשתדל בו מן המעשה לאלהים, אינו חובה ולא מדרך הזריקות, אבל מורה אותו לעשות לעולם הזה וליושביו: פרק ה וראיתי לבאר לך מן הענין הזה דמיונים יורה על מה שלא זכרתי מהם, כדי שיהיו מהם ב"א ויהיה לבבם שלם לאלהים, כמו שאמר החכם (משלי ו') ישמע חכם ויוסף לקחונו, והוא שאומר, בן אדם ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם, הוא יצרך הנמסך בכחות נפשך והמעורב במזג רוחך והמשתתף עמך בהנהגת חושך הנוספים והרוחניים, המושל בסודות (ס"א במדות) נפשך וצפון חובך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות שתהינה ברצונך, האורב לפתות פסיעותיך (ס"א לעתות פשיעתך), אתה ישן לו והוא ער לך, אתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות

sein kann, der hinein blicket, nämlich auf Gott allein, wie es heißt: „Ich, der Ewige, ergründe das Herz, prüfe die Nieren;“ ferner: „Das Verborgene ist des Ewigen unfers Gottes, u. s. w.“

4. Kapitel.

Die Hindernisse der Gottesweihung der Handlungen sind drei: 1) Mangel an Erkenntniß Gottes und seiner Wohlthaten; 2) Unkenntniß der Gebote Gottes und seiner Lehren; 3) Regungen und Lockungen der Leidenschaft zu Allem, was ihm dieses Leben angenehm macht, und ihn aus der Bahn zum künftigen Leben bringt. — Der Mangel an Erkenntniß Gottes ist der gottesdienstlichen Handlung darum hinderlich, weil derjenige, der seinen Herrn nicht kennt, ihm auch nicht aufrichtig dienen kann, während er demjenigen ergeben ist, dessen Eigenthümlichkeit er kennt, und der ihm nützen oder schaden kann. Liebt also Jemand, der keine Kenntniß von Gott hat, eine gottesdienstliche Handlung aus, so thut er es gewiß einzig und allein aus der Absicht, weil er entweder Jemanden zu fürchten oder von Jemanden etwas zu erwarten hat, wonach er nur Menschen dient, aber nicht ihrem Schöpfer, da er ihn nicht kennt und sein Wesen nicht erkennt. Dasselbe behaupten wir von dem Heiden, daß daran auch nur seine Unkenntniß von Gott Schuld trägt; nur ist der Heide dem Heuchler aus vier Ursachen vorzuziehen: Einmal kann der Heide zu einer Zeit, wo keine Prophetie mehr statt findet, von keinem Propheten zurechtgewiesen werden, der ihm durch Zeichen und Wunder das Irrige seiner Meinung beweisen könnte, während dem Heuchler in der Gotteslehre der Vorwurf gemacht werden kann, daß er doch die göttlichen Gebote erhalten, kraßt welcher er Gott dienen muß, und auch die Warnung, keinem außer ihm zu dienen; 2) dient der Heide gewissen Wesen, die Gott nicht zuwider handeln, (Sonne und Sterne u.), während der Heuchler in der Gotteslehre sowohl Wesen, die dem Willen Gottes zuwider, als solchen dienen, die ihm gemäß handeln; 3) dient der Heide nur einem Gegenstande, während bei dem Heuchler die Gegenstände seiner Ergebenheit zahllos sind; 4) ist das Treiben des Heiden kein verborgenes vor den Menschen, und diese werden sich vor ihm in Acht nehmen, weil seine Gotteslosigkeit offenkundig ist; des Heuchlers Gotteslosigkeit aber ist unbekannt, die Menschen vertrauen ihm, und er kann ihnen

שער יחוד המעשה

שאמר (ירמיה יז) אני ה' חוקר לב בוחן כליות, ואמר (דברים כט) הנסתרות לה' אלהינו ונו':

פרק ד אבל מפסדי יחוד המעשים לאלהים הם שלשה דברים אחד מהם שלא יבין את האלהים ואת טובתו, והשני שלא יבין מצות האלהים ואת תורותיו, והשלישי הרהור היצר ורמיזתו לאדם במה שיחבב אליו העולם הזה וירחיקהו מדרך העו"ב, אבל אופני הפסד הסכלות מדעת האלהים למעשה העבודה הוא, מפני שכל מי שאינו יודע את אדוניו לא יעבדהו בלב, אבל יעבוד מי שיודע ענינו ויתכן ממנו התועלת והנוק, ואם יעשה מי שאינו יודע את האלהים מעשה ממעשי העבודה, כוונתו בהם מי שיירא ויקוה מב"א בלבד ועובד ב"א ולא הבורא אותם מפני שאיננו יודע ולא מכיר ענינו, וכן נאמר בעובד הכוכבים כי מביאו לזה סכלותו באלהים ית', ויש יתרון לעובד הכוכבים על החנף בארבעה דברים, אחד מהם כי עובד הכוכבים בזמן שאין חזון, איננו מזהר על ידי נביא שיברר אצלו הפסד מחשבתו באותות ובמופתים, אבל המחנף בתורת האלהים יש עליו טענה במה שקבל מן המצות בעבודת האלהים, והזהרה מעבודת זולתו, והשני כי עובד הכוכבים עובד מי שאינו ממרה את האלהים, אבל המחנף בתורת האלהים עובד מי שממרה את האלהים ומי שאינו ממרה אותו, והשלישי כי עובד הכוכבים הוא עובד דבר אחד בלבד, והחנף אין תכלית לנעבדו, והרביעי כי עובד הכוכבים אין ענינו נסתר מב"א, והם נשמרים ממנו מפני פרסום כפרנותו באלהים, אבל החנף אין כפרנותו נראה וב"א בוטחים בו,

1. Kapitel.

Was unter Gottesweihe der Handlungen zu verstehen sei? daß man bei allen gottesdienstlichen Handlungen, sowohl öffentlich als insgeheim, nur seinen heiligen Namen, sein Wohlwollen, aber nicht das Wohlwollen der Menschen in Absicht habe.

2. Kapitel.

Unter welchen Bedingungen diese Gottesweihe der Handlungen zu ermöglichen sei? Unter zehn. Hat der Mensch diese beherzigt und hat er die Ueberzeugung, daß sie die Basis seines Gottesdienstes und die Wurzel aller seiner Handlungen sind, so ist der Gottesweihe die Vollenbung gegeben, und er wird sich Niemanden außer Gott zuwenden, auf keinen Andern hoffen, und nichts mehr erstreben wollen, als sein Wohlwollen. Die erste ist: der innige Glaube an die Einheit Gottes, wie sie anfangs dieses Werkes erörtert ist; 2) die Betrachtung der steten Allgüte Gottes, wie wir darüber eines weitern gesprochen; 3) die willige Unterwerfung unter dem Willen Gottes, wie ich dessen erwähnte; 4) daß er ihn des ausschließlichen Vertrauens würdige; 5) der Glaube, daß Niemand ohne Zulassung Gottes ihm zu nützen oder zu schaden im Stande sei; 6) Gleichgültigkeit gegen Lob oder Tadel der Menschen; 7) Unterlassung der Schönthueri, Menschen gegenüber; 8) Hintanzetzung weltlicher Beschäftigungen, wenn er für die zukünftige Welt beschäftigt ist; 9) Furcht und Scham vor Gott; 10) Zuratziehung des Verstandes, wenn die Leidenschaft in ihm rege wird, und Vorziehung seines Rathes vor dem der Leidenschaft.

3. Kapitel.

Die Handlungen, die ihre Vollenbungen erst durch die Gottesweihe erlangen, sind die gottesdienstlichen, durch welche wir das Wohlwollen Gottes erhoffen, und zwar sind dieses die äußeren Gliederpflichten, wo noch eine Nebenabsicht außer der göttlichen, möglich ist, nämlich der Ausübende die Absicht haben kann, bei den Menschen als bieder zu erscheinen, Ehre und Lob von ihnen wegen seiner Pflichterfüllung zuerlangen. Bei den Herzenspflichten aber ist keine Heuchelei möglich und hat der Ausübende weder Ehre noch Lob zu erwarten, weil die Menschen sein Herz nicht kennen, sondern seine Absicht nur auf den gerichtet

פרק א אבל מה הוא יחוד המעשה לאלהים, הוא הכונה בנראה ובנסתר במעשה עבודת האלהים לשמו, להניע אל רצונו בלבד מבלתי רצון הברואים:

פרק ב אבל במה יהיה יחוד המעשה לאלהים לבדו, בעשרה ענינים, כאשר יתקיימו בלב האדם ויתברר אצלו כי הם אדני עבודתו ושרשי מעשהו, ישלם יחודו בהם לשם האל ולא יפנה אל זולתו ולא יקוה בלעדיו, ולא יכוין בהם זולתי רצונו, הראשון יחוד האלהים בלב שלם, כאשר קדם בתחלת ספרי זה, והשני הבחינה בטובות האלהים והתמדתן עליו, כאשר בארנו בו, והשלישי שיקבל עליו העבודה לאלהים כאשר זכרתי בו, והרביעי שיודה בבטחון עליו מבלתי הברואים, והחמישי שיאמין כי התועלת והנוק אינם ביד נברא ולא ביכלתו מבלתי רשות הבורא, והששי שיהיה שוה אצלו אם ישבחוהו ב"א או יננהו, והשביעי שיעזוב היסוד לב"א, והשמיני לפנות לבו מעסקי העולם בעת שהוא עושה לעו"הב, והתשיעי שיירא מאלהים ויבוש ממנו, והעשירי שיועץ עם השכל בכל הרהורי היצר בלבו, ולקבל עצתו מבלתי עצת יצרו:

פרק ג אבל המעשים אשר ישלמו ביחדם לאל בעת עשותם,

הם מעשי העבודה שמקוים בו רצון האלהים והם כל המצות הנראות על האברים, שאפשר שתהיה הכונה בהם לזולת האל ותהיה כונת עושיהם להודיין בהם אצל ב"א, ולקוות כבודם ושבתם על עשותם, אבל חובות הלבבות לא יתכן בהם חונף ולא כבוד ולא שבח למי שמקיים מהם דבר, מפני שאין ב"א יודעים את לבבו, אך הוא מכוין בהם לשם המשקיף והוא הבורא ית' בלבד, כמו

Künftige Welt hoffen, in der künftigen Welt; und dieß ist die höchste Stufe der auf Gott Vertrauenden, wie es die Profeten, Ueberfrommen und die Gotterwählten waren, was auch die Schrift sagt: „Selbst auf dem Wege deiner Strafgerichte harrten wir dein, o Ewiger! nach deinem Namen und nach deinem Gedächtniß war der Seele Begehr;“ ferner: „Es dürstet meine Seele nach Gott, nach dem lebendigen Gott.“ — Dieß sind nun die zehn Stufen des Vertrauens, auf deren einer oder der andern der Vertrauende stehen muß, und wir finden auch in der heiligen Sprache zehn Ausdrücke dafür: sich verlassen, sich lehnen, hoffen, Schutz suchen, warten, sehnen, sich stützen, harren, sich anhalten, vertrauen. Möge Gott in seiner Güte uns zu denen gehören lassen, die offen und insgeheim auf ihn vertrauen und sich seinem Ausspruche ganz hingeben! — Amen.

5. Pforte.

Darthung, daß all' unser Thun Gott geweiht sein müsse, und Warnung vor jeder Heuchelei.

Da der Gegenstand unserer früheren Abhandlung das Gottvertrauen war, so erachten wir es für zweckmäßig, an ihn die Darthung zu reihen, daß jede gottesdienstliche Verrichtung einzig und allein Gottes wegen geschehen müsse, weil dieß die Läuterung des Innern, die Reinigung der Herzen von allen schädlichen Einflüssen, und die Verwahrung vor jeder Schöthuererei bedingt, die zur Heuchelei führt und das Streben erzeugt, durch Glatzhügelgelei gefallen zu wollen, daher auch Elihu sagt: „Mit nichts werde ich das Ansehen der Person achten und keinem Menschen schmeicheln, denn ich verstehe nicht zu schmeicheln.“ — Es ergeben sich uns nun bezüglich der Gottesweihe der Handlungen sechs Punkte, die wir auseinander zu setzen haben: 1) was denn unter der Gottesweihe der Handlungen zu verstehen sei; 2) wodurch wir dieses vermögen; 3) bei welchen Handlungen wir dazu verpflichtet seien; 4) welche die obwaltenden Hindernisse und 5) wie diese zu beseitigen seien, so daß es endlich dem Menschen möglich wird, all sein Thun nur Gott zu weihen; 6) daß wir auch die Gesinnung rein bewahren und halten, und ihrer Herr werden mögen.

i *

שער הבטחון

בעולם הבא, ווארט העליונה שבמדרגות הבוטחים מהנביאים והחסידים וסגולת האלהים הזכים, והוא כמו שאמר הכתוב (יטעייכני) אף אורח משפט'ה' קויןוך לשמך ולזכרך תאות נפש, ואמר (תכלים נצ) צמאה נפשי לאלהים לאל חי, אלה עשר מדרגות הבטחון אשר לא ימלט בוטח מאחת מהנה, ומצאנו ענין הבטחון בלשון הקדש מליצים בעדובעשר מלות כנגד עשר המדרגות האלה, והם מבטח, ומשען, ותקוה, ומחסה, ותוחלת, וחכוי, וסמיכה, וסבר, ומסעד, וכסל, האלהים ישימנו מן הבוטחים עליו הנמסרים לדינו בנראה ובנסתר ברחמיו, אמן.

השער החמישי

בבאר אופני חיוב היות כל מעשינו מיוחדים לשמו ולהזהר מן החונף.

זה פתח השער.

אמר המחבר מפני שקדם מאמרנו בבטחון על האלהים ית', ראינו לסמוך לו באור אופני חיוב היות כל מעשי העבודה מיוחדים לאלהים לבדו, בעבור מה שיש בדבר זה מזכורת המצפונים ובר הלכות מן הערבוב המפסיד אותם, וההצלה ממיני היפוי המביא אל החונף ולהתרצות בחלקות לברואים, כמו שאמר אליהוא (חיונ לנ) אל נא אשא פני איש ואל אדם לא אכנה, כי לא ידעתי אכנה, וראוי עתה שנבאר מעניני יחוד המעשים לאלהים ששה ענינים, אחד מהם הוא יחוד המעשה לאלהים, והשני במה יהיה, והשלישי באי זה מעשה חייבין בו, והרביעי כמה מיני מפסידיו, והחמישי איך אופני הרחקתם מן הנפש, עד שיתכן לב"א ליחוד כל מעשה שיעשו לשם האל, והששי שיהיה נזהר במחשבה ונשמר ממנה ומשל בה:

6) daß wir auch die Gesinnung rein bewahren und halten, und ihrer Herr werden mögen.

tes Bestimmungen zu fügen, wie z. B. hinsichtlich des Regnens zur Saatzeit, bei Reisen zur See oder in wasserlosen Wüsten, bei einer Ueberschwemmung oder Pest u. dgl. Fällen, wo dem Menschen keine Geschicklichkeit nützt, wie es heißt: „Aber in der Zeit ihres Unglückes sprechen sie: „Auf, und rette uns.“ — Erkennt er Gott noch mehr, so wird er auf ihn auch da vertrauen, wo ihm selbst seine eigene Gewandtheit irgendwie nützen könnte, wie z. B. wenn er durch gefährliche Mittel, oder durch körperlich anstrengende Arbeiten seine Nahrung sich verschaffen müßte, was er nun unterläßt, weil er auf Gott vertraut, daß er ihm seinen Unterhalt auf eine Art geben werde, die ihm nicht so viel zu schaffen machen wird. Nimmt seine Erkenntniß von Gott noch zu, so verläßt er sich auf ihn in allen Fällen, in schwierigen, wie in leichten und beabsichtigt bei der Beschäftigung mit ihnen nichts anderes, als Gott damit zu dienen und seine Gebote zu halten. — Nimmt seine Erkenntniß bezüglich des Vertrauens auf Gott noch zu, so ergiebt er sich in jede göttliche Schickung, mit Leib und Leben, äußerlich und innerlich; er freuet sich mit dem, was Gott über ihn hinsichtlich Tod und Leben, Armut und Reichthum, Krankheit und Gesundheit verhängt hat; sehnt sich nur nach dem, was Gott ihm zugebacht, will nichts anders, als was Gott für ihn gewollt; unterwirft Leib und Leben dem Ausspruche Gottes; meint nicht, daß der eine Zustand mehr Gewalt als der andere habe, und verharret in dem weltlichen Zustand, in welchem er sich befindet; wie Eiser von den Gottvertrauenden gesagt hat: „Nie bin ich in etwas überein gekommen, und gleichzeitig nach etwas anderem lüstern gewesen.“ — Wird seine Erkenntniß Gottes noch stärker, und begreift er den Zweck seiner Schöpfung und seines Hinaustrittes in die vergängliche Welt, und kennt er den Vorzug der andern, dauernden Welt, so verachtet er diese Welt und ihre Ernährung und flüchtet sich in Gedanken mit Leib und Leben zu Gott, unterhält sich mit ihm in der Einsamkeit, staunt nur darüber, wie man seine Größe unbeachtet lassen kann, will in Versammlungen nichts mehr als seinen Willen, läßt sich mit dem zufrieden, was er ihm zuschickt, findet in dieser seiner Liebe mehr Freude, als die Weltmenschen in der Weltlichkeit, und die, welche auf die

גזרת הבורא, כמו ירדת הנשמים בעת הזריעה והליכת הים והליכת המדברות מאין מים ובבא שטף ובנסל הדבר בחיים, והדומה לזה מן הענינים אשר אין בהם לאדם שום תחבולה בשום פנים, כמו שנאמר (ירמיה ז') ובעת רעתם יאמרו קומה והושיענו, ואם תחזק הכרתו באלהים עוד יבטח בו ג"כ במה שיתכן לו בו קצת תחבולה, כמו הבאת הפרך בסבורת המסוכנות והמלאכות המינעות את הגופים ויניחם לבטחונם באלהים שיטריפם במה שיהיה קל להתעסק בו יותר מהם, ואם תחזק הכרתו באלהים יותר ישיב בטחונם אליו בכל הסבות הקשה מהם והקלה, ויכוין בהתעסקו בהם לעבודת האלהים ולשמור מצותו, וכאשר תחזק הכרתו יותר מזה בחמלת הבורא על ברואיו, ירצה במה שיהיה מגזרת האלהים לו בלבו ובחושיו ובנראהו ובנסתרו, וישפח בכל אשר עשה לו האלהים ממות וחיים וריש ועושר ובריאות וחולי, לא יכסוף לזולת מה שבחר לו האלהים ולא ירצה אלא מה שרצה לו, ונמסר אל האלהים והשליך נפשו וגופו אל דינו, ולא יגביר ענין על ענין ולא יבחר על זולת מה שהוא בו מעניני עולמו, כמו שאמר אחד מן הבוטחים לא הסכמתי מעולם בענין והתאויתי לזולתו, וכאשר תחזק הכרתו באלהים יותר מזה, ידע הענין המכוון אליו בבריאיתו וציאתו אל העו"ה הכלה, ויכיר מעלת העולם האחר הקיים, ימאס בעו"ה ובסבותיו ויברח במחשבתו ובנפשו וגופו אל האלהים ית', וישתעשע בזכרו בבדידות וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו, ואם יהיה במקלות לא יתאוה כי אם לרצונו ולא יכסוף כי אם לפגיעתו, ותטרידהו שמחתו באהבתו משמחת אנשי העולם בעולם ושמחת אנשי העו"ה ב

העולם בעולם ושמחת אנשי העו"ה ב

im Stande; ebenso hat der Urtheilsrichter mehr Gewalt als die Polizeimänner, der Anwalt wieder mehr als der Urtheilsrichter, der Obere wieder mehr als der Anwalt, der Minister wieder mehr als der Obere; die meiste Gewalt aber hat der König, weil er ihm, wenn er will, verzeihen kann, welches dir beweist, daß die Schwäche oder Stärke der Ursachen von ihrer Nähe oder Entfernung zu der Wirkung abhängen; da nun Gott die letzte Ursache aller Wirkungen ist, so ist es, weil er den mächtigsten Einfluß auf Nutzen oder Schaden hat, um so billiger, auf ihn zu vertrauen und sich auf ihn zu verlassen, wie wir dessen schon erwähnten. — Das Ende der Sache beim Vertrauen ist also, daß die Vertrauenden um so mehr Vertrauen zu Gott fassen werden, je mehr sie überzeugt sind und glauben, daß er sie schützt und auf ihr Bestes bedacht ist. Das Kind vertraut anfangs auf der Mutter Brust, wie es heißt: „Legtest mich getrost auf der Mutter Brust;“ und wird es stärker an Erkenntniß, so kehrt sich sein Vertrauen der Mutter zu, für ihre unendliche Fürsorge für es, wie es heißt: „Beruhigt fürwahr und gestillt meine Seele habe ich, wie ein entwöhntes Kind an seine Mutter;“ wird es einsichtsvoller und begreift es, daß die Wahrung seiner Mutter seinem Vater zugeschrieben werden muß, so wendet sich sein Vertrauen demselben zu, wie es der hohe Grad von Schutz, den er ihm gewährt, verdient; wird sein Körper stärker, und hat er Gewandtheit in seinem Erwerbe, sei es in Kunst, Handel u. dgl., so vertraut er auf seine Kraft und Gewandtheit, aus Mangel an Einsicht in die gütige Wahrung Gottes. So erzählt ein frommer Mann, daß er einst einen sehr geschickten Schreiber zum Nachbar gehabt habe, der vom Ertrag seiner Schreibkunst sich ernährte; eines Tages fragte er denselben: „Wie geht es dir?“ und dieser erwiderte: „Gut, in so lange meine Hand gesund ist.“ Abends desselben Tages, und siehe, seine Hand wurde ihm abgehauen, und er konnte sein Lebenlang nicht mehr damit schreiben, eine Strafe, welche ihm von Gott zugefügt wurde, weil er auf seine Hand vertraute. — Kommt ihm seine Nahrung durch seine Nebenmenschen zu, so schenkt er wieder denen sein Vertrauen und verläßt sich auf diese. Nimmt er aber an Erkenntniß zu und sieht er ihre Beschränktheit und ihre Abhängigkeit von Gott ein, so wendet er wieder diesem sein Vertrauen zu, er verläßt sich auf ihn in Fällen, wo er ganz ohnmächtig ist, und er nicht anders kann, als sich in Got-

יותר מן הסרדיוט, והשר יותר מן השומר, והמשנה יותר מן השר, והמלך יותר מכלם מפני שאם ירצה ימחל לו, וכבר נראה לך כי חלישות העלות וחזקתם להועיל למעולל, תהיינה כפי קרבתם ורחקם ממנו, והבורא ית' אשר הוא תכלית העלות ברוחק מן המעוללים, ראוי לבטוח בו ולסמוך עליו לחזק יכלתו על תועלות סוגים כאלו אשר קדמנו מן הדברים, וכללו של דבר בענין הבטחון, כי יתרון הבטחון מהבוסתים באלהים כפי יתרון ידיעתם אותו ואמונתם בהננתו עליהם ורוב השנחתו על טובותם.

והנה הילך בתחלת ענינו בוטח על שדי אמו, כמו שאמר (תהלי' כג) מבטיחי על שדי אמי, וכאשר תחזק הכרתו משיב בטחונו על אמו לרוב השנחתה עליו, כמו שאמר (סס קלא) אם לא שויתי ודוממתי נפשי כנמול עלי אמו ונו, וכשתחזק הכרתו עוד ורואה כי הנהנת אמו אל אביו, משיב בטחונו אליו למעלת הננתו עליו, וכאשר יחזק נוספות תכנן לו תחבולה במחיתו במלאכה או סחורה והדומה להם, משיב בטחונו אל כחות תחבולתו מפני סכלותו בכל אשר קדם בטובת הנהגת האלהים, ואמר אחד מן החסידים שהיה לו שכן סופר מהיר היה מתפרנס משכר ספרותו, אמר לו יום אחד היאך ענינך, אמר לו בטוב בעוד ידי שלמה, ולערב היום הוא נגרעה ידו ולא כתב בה שאר ימיו, והיה זה עונשו מהאל ית' על אשר בטח על ידו, ואם יתכן לו טרפו על ידי זולתו מן הבריות, ישיב בטחונו אליהם ותנוח נפשו עליהם, וכשתחזק הכרתו ויראה חסרונם וצרכם אל הבורא ית' ישיב בטחונו אליו ויסמך עליו בענינים שאין לו יכולת בהם ולא יוכל להמלט מהמסר בהם אל

Berrichtungen abzuzahlen, da er nicht gewiß ist, alte Schulden zu zahlen, um so weniger neue; denn selbst der Fromme zahlt die ihm erwiesenen Wohlthaten Gottes nur durch Gottes Hilfe und Beistand ab, wie ein Frommer in seinem Lobgedicht auf Gott sagte: „Selbst der Verständige, der doch dich begreift — nicht seines Thuns rühmt er sich, sondern nur deines Namens und Erbarmens, daß du ihn fähig gemacht hast, dich zu erkennen; durch dich erscheint Israels Name gerecht und preiswürdig, und es spricht: „Mit Gott wollen wir uns rühmen immerwährend.“

7. Kapitel.

Da wir nun mit dieser Pforte das zu Ende geführt haben, was nach unserer Einsicht zur Sache gehört, so ist es auch am Orte, daß wir die Hindernisse im Gottvertrauen angeben, und zwar wirkt all' das, was in den frühern Pforten als Hinderniß bezeichnet wird, hindernd darauf ein. Dahin gehört noch die Unkenntniß über das göttliche Wesen und über dessen Eigenschaften; denn wer nicht die Güte Gottes gegen seine Geschöpfe, dessen Waltung, Fürsorge, Herrschaft und inniges Verhältniß begreift und einseht, der kann sich auch nicht mit Beruhigung auf ihn verlassen. Ferner gehört hierher die Unkenntniß der göttlichen Gebote, d. h. seiner Lehre, worin er uns gebietet, sich auf ihn zu verlassen und auf ihn zu vertrauen, wie es heißt: „Und prüfet mich doch damit;“ ferner: „Vertrauet auf den Ewigen für und für.“ Ferner liegt es darin, daß er sich stets an den nächsten Ursachen hält, die ihm sichtbar sind, ohne zu bedenken, daß die Ursachen, je näher sie zur Wirkung stehen, desto weniger im Stande sind zur Wirkung beizutragen oder abträglich auf sie einzuwirken, und daß, je entfernter sie stehen, desto stärker und sichtlicher ihr Einfluß wird, der Wirkung zu nützen oder zu schaden, wie ein König, wenn er einen seiner Diener strafen will, dazu seinem Minister den Auftrag giebt, dieser wieder einem Obern, dieser dem Anwalt, dieser dem Urtheilsrichter, dieser erst den Polizeimännern, welche die That mit den dazu bestimmten Strafwerkzeugen ausführen. Die wenigste Gewalt zur Verminderung oder Vermehrung seiner Schmerzen haben nun die Strafwerkzeuge, weil sie willenlos sind; mehr als diese sind aber die Polizeimänner

und nicht Mochtschläger, da er nicht gewiß ist, alte Schulden zu zahlen, um so weniger neue; denn selbst der Fromme zahlt die ihm erwiesenen Wohlthaten Gottes nur durch Gottes Hilfe und Beistand ab, wie ein Frommer in seinem Lobgedicht auf Gott sagte: „Selbst der Verständige, der doch dich begreift — nicht seines Thuns rühmt er sich, sondern nur deines Namens und Erbarmens, daß du ihn fähig gemacht hast, dich zu erkennen; durch dich erscheint Israels Name gerecht und preiswürdig, und es spricht: „Mit Gott wollen wir uns rühmen immerwährend.“

פרק ז' וכיון שהשלמנו בשער הזה מה שהיה ראוי לו מן הדברים כפי השנתנו, ראוי לנו עתה לבאר מפסדי הבטחון באלהים, ואומר כי מפסדי השערים הסודמים בס' הזה כלם מפסדים הבטחון, ומפסדי עוד הסכלות בענין הבורא ובמדותיו הטובות, כי מי שאינו מבין רחמי הבורא על ברואיו והנהגתו עליהם והשגחתו וקשלו בהם ושהם קשורים באסוריה לא ינוח ולא יסמך עליה, ומהם סכלותו במצות הבורא ית' ר"ל תורתו אשר הזהיר בה לסמוך עליו ולבטוח בו, כמו שאמר (מלאכי ג) ובחנוני נא בזאת, ואמר (ישעיה נז) בטחו בה' עדי עד, ומהם נחותו אל הסבות הקרובות אשר הוא רואה אותם, ולא ידע כי העלות כל אשר תקרבנה מהמעולל תמעט יכלתם להועיל למעולל ולהזיקו, וכל אשר תרחקנה יהיה כח יכלתם להועילו ולהזיקו יותר חזק ונראה, כמו המלך כשהוא רוצה לענות אחד מעבדיו מצוה משנהו לעשות, והמשנה מצוה השר, והשר מצוה השומר, והשומר מצוה לסרדיו, והסרדיו מצוה הנוגשים, והנוגשים מקיימים המעשה בכלים מוכנים לו, ואשר יכלתו מעושה מכלם להקל מצערו ולהוסיף עליהם הם הכלים מפני שאין להם חסין, והנוגשים יותר יכולים מהכלים, וכן הסרדיו יותר מהנוגשים, והשומרים

zur Zahlung schwer herbeilassen könnte, und dann, weil dieser sterben oder nicht zu finden sein kann; das Pfand ist also gleichsam ein Heilmittel bei den Menschen gegen diese Uebel; weil es zweifelsohne dann nur eine Schande wäre, sich zu pfänden, wenn die Menschen gegenseitig gegen diese drei Mittel sicher gestellt wären; um wie viel schändlicher und auffallender ist es, von Gott ein Pfand zu verlangen, der diesen drei Unfällen nicht unterworfen ist! Die Schrift sagt hierüber: „Mein ist das Silber, mein das Gold u. s. w.“ 5) Wer von seinem Nebenmenschen ein Pfand nimmt, der findet sich durch dasselbe beruhigt, weil er hofft davon gezahlt zu werden, oder davon selbst oder durch dessen Umsaß einen Genuß zu haben; wer da aber meint, daß er, wenn ihm Gott für seinen Bedarf voraus hinlänglich gegeben hat, in Beziehung seines Daseins beruhigt sein kann, der irrt sich gewaltig, da er selbst da nicht sicher ist, wenn ihm Geld bleibt, weil ein Unfall ihn davon trennen kann, wie die Schrift sagt: „In der Mitte seiner Tage wird er ihn verlassen.“ — Und was sie auch von ihrer Seelenruhe sagen, wenn sie ihr Ziel nach irdischen Schätzen erreicht haben, ist Täuschung und Thorheit, da dieß gerade Ursache zu Gemüthsunruhe und Seelenleiden sein kann wie unsere Lehrer sagen: „Je mehr Güter, desto mehr Sorgen.“ 6) Würste derjenige, der von seinem Nebenmenschen ein Pfand nimmt, daß derselbe ihm vor der Zeit und für sein Warten und für die ihm erzeugte Gefälligkeit das Doppelte seiner Schuld zahlen werde, da würde er unter keiner Bedingung ein Pfand von ihm fordern; Gott also, von dessen gütiger Walthung und dessen Allgüte gegen uns, von früher sowohl als jetzt, wir überzeugt sind, und daß er jede edle und gottesdienstliche Handlung auf eine von uns nicht zu fassende, um so weniger zu erzählende Weise vergilt, wie es heißt: „Nie hat, Gott, ein Auge außer Dir gesehen, das dem so geschieht, der auf ihn harret,“ um so mehr Schande ist es nun von ihm ein Pfand zu verlangen! 7) Muß derjenige, der von seinem Nebenmenschen ein Pfand nimmt, im Stande sein, dem so viel von irdischen Gütern zu bieten, um dessentwillen er das Pfand verlangt; aber derjenige, der Gott pfändet, indem er von Vorhinein Wohlthaten von ihm verlangt, der ist weder

וחשנית שמא יקפוץ ידו על מה שיש
 לו אצלו ולא יוכל להפרע ממנו,
 והשלישי מפני שהוא ירא שמא ימות
 או שלא ימצאהו, והמשכן רפואות
 המדוים האלה בין ב"א, ואלו היו
 בטוחים ב"א קצתם בקצתם מאלה
 השלש מדות, היה ננאי להם למשכן
 מבלי ספק, והבורא ית' אשר לא
 יאותו לו אלו המדות יותר הוא ננאי
 גדול ומופלא שימשכנו אותו, וכבר
 אמר הכתוב (חגי ז) לי הכסף ולי
 הזהב וגו', והחמישי כי המשכן את
 חבירו תנוח נפשו במשכון מפני שהוא
 מקוה להפרע ממנו וליהנות בו או
 בתמורתו, אבל מי שיחשוב כי כאשר
 יקדים לו הבורא די ספקו תנוח נפשו
 מצד העולם, מעותו שקר מפני שאינו
 בטוח בהשאר הממון אצלו, שאפשר
 שיקרהו פגע מן הפגעים המכדילים
 בינו לבינו כמו שאמר הכתוב (ירמיה
 יז) בחצי ימיו יעזבנו, ומה שמענו
 ממנוחת נפשם בהניעם אל חפצם
 מהן העולם כזב וסכלות מהם
 בבקשותם, כי אפשר שיהיה סבה
 חזקה לטרת לבם ולצער נפשם,
 כמו שאר"ל מרבה נכסים מרבה
 דאגה, וחששי כי המקבל משכן
 מחבירו אלו היה ברור לו שיפרעהו
 קודם זמנו ויגמלהו תחת המתנתו
 כפל מה שיש לו אצלו לחסד עליו,
 לא היה ממשכן אותו בשום פנים,
 והבורא ית' אשר ידענו מנהגו הטוב
 עמנו וטובו הגדול עלינו חדשים גם
 ישנים, ושהוא גומל על מעשה
 הצדקה והעבודה במה שאינו עולה
 בדעת כל שכן שיסופר, כמו שאמר
 (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים
 זולתך יעשה למחכה לו, יותר הוא
 ננאי גדול שנמשכן אותו, והשביעי
 כי המשכן את חבירו אינו ממשכן
 אלא אחר שהוא יכול למלאה מה
 שמשכנו בעבורו מהן העולם, אבל
 המשכן הבורא ית' בהקדמת הטובות
 אין לו יכולת לשלם העבודה עליהם,

im Stande dieses durch gottesdienstliche

er auch kein Pfand von ihm verlangen, auch wäre es unbillig, wenn er es in dem Falle annehmen würde, wenn derselbe es freiwillig anböte; um so mehr muß dieses Gott gegenüber der Fall sein, der gerechte Forderungen an den Menschen hat, denn wenn alle Handlungen, die je Menschen verübt haben, Einem allein zugeschrieben werden könnten, sie würden nicht hin- und ausreichen nur eine Wohlthat Gottes zu vergelten: wie will dieser Freche sich nicht schämen, von Gott zu verlangen, daß er ihm, abgesehen von den ihm schon erzeugten von Vorhinein Wohlthaten erweise, wodurch nur die Schuld eine größere wird! Vielleicht wird er sein Gelübde, fromm zu sein, nicht halten können, weil seine Tage ablaufen und sein Ende ihn ereilen werde? — „Meine Kinder,“ sagte einst ein Frommer, „ist es möglich, daß Gott von euch heute das verlangen kann, wozu ihr erst morgen, oder nach einem Jahre, oder nach mehreren verpflichtet sein werdet?“ „Wie könnten wir, gegenredeten sie, zur Zahlung von Schulden gehalten werden, die erst in Tagen auf uns lasten werden; da wir nicht wissen, ob wir bis dahin leben werden, und wir hiezu werden verpflichtet werden! Wir sind zu einem gewissen Dienste an einer bestimmten Zeit verpflichtet; aber erst bis dahin.“ Ebenso sagte er wieder zu ihnen: „Hat der Schöpfer für jede Zeit euch Nahrung bestimmt, wofür ihr ihm dienstverpflichtet seid; da er euch aber nicht zu Dienstverrichtungen hält, ehe die Zeit der Verpflichtung da ist, so sollte die Scham euch zurückhalten, Nahrung für eine Zeit zu verlangen, die noch nicht da ist; warum muß ich aber sehen, daß ihr Nahrung für kommende Jahre verlanget, ohne zu wissen, ob eure Lebenszeit bis dahin reichen wird? Ja, ihr verlanget Nahrung für Weib und Kind, die noch nicht da sind, und es genüget euch die Nahrung selber nicht, sondern ihr wollet außer dieser Nahrung Ueberfluß für unbekannte, unbestimmte Zeiten, und nicht genug, daß ihr ihm für die Zukunft im Vorhinein keine Dienste leistet, so seid ihr gleichgiltig, daß ihr die Pflichten für die vergangenen Zeiten vernachlässigt habt, während er euch in dieser Zeit euren Bedarf gegeben?“ **W i e r t e n s**, wer von seinem Nachbar ein Pfand annimmt, der thut es aus drei Ursachen: einmal weil dieser verarmen kann, dann weil dieser sich

לו עליו חובות ראויות, אין לו לבקש ממנו משכון בשום פנים ולא יהיה ראוי לקחתו ממנו אפילו אם יתנדב בו הממשכן, כ"ש הבורא שיש לו על האדם מן החובות הראויות מה שאלוהיו מקבצין מעשי כל ב"א בכל ימות העולם לאיש א' מהם, לא היה מספיק הכל לגמול טובה אחת מטובות הבורא עליו, ואיך לא יתבייש זה העז פנים לבקש מן הבורא שיקדים טובות גדולות על מה שקדם לו אצלו ויכבד החוב עליו, ושמא לא ישלם מה שנדר לו מן העבודה בעבור בלות ימיו ובא קצו, והיה אחד מן החסידים אומר לב"א, בני אדם היתכן שיתבע אתכם הבורא בחובות מחרת ביום הזה, וכן במה שאתם חייבין אחריי בשנה ושנים, אמרו לו היאך יתכן שנהיה נתבעים בחובות ימים שאין אנו יודעין אם נחיה עד שנגיע אליהם ויחייבנו בהם, אבל אנו חייבים עבודה ידועה בזמן ידוע וכאשר נגיע לזמן נתחייב בעבודה, אמר להם וכן ערב לכם הבורא ית' לכל זמן ידוע טרף ידוע ועליכם בעבודה יתרה, וכאשר איננו תובע אתכם בעבודה קודם חיוב עתה, כן ראוי שיהיה בפניכם בושרת ימנע אתכם מלבקש טרף שלא הגיע עתו, ומדוע אני רואה אתכם מבקשים ממנו טרפי שנים באות אינכם יודעים אם ימיכם יגיעו אליהם, ותבקשו להקדים לכם טרף מי שלא נברא עדיין מאשה ובנים, ולא יספיק לכם המזון לבדו אלא שאתם מקדימים המזון ומותריו לזמנים שאינם ידועים ולא ערוכים לכם, ולא די לכם שאינכם מקדימין לי עבודה לזמן עתיד, אלא שאינכם מחשבים עם נפשותיכם במה שהתעלם הסמן העבודה במה שעברו מן הימים אשר לא התעלם מהשלים לכם טרפם בהם, והרביעי כי הממשכן את חבריו הוא ממשכן אותו לאחת משלש עלות, אחת מהן שמא יעני ולא תשיג ידו,

Pfänder verlangen und hierin einem Kaufmanne gleichen, der Jemanden auf Kredit giebt, zu dem er nicht völliges Vertrauen hat, und daher beim Verkaufe ein Pfand von ihm verlangt, weil er fürchtet, dieser könne nicht genug ehrlich, oder unvermögend sein, ihm zu zahlen. Einem solchen Manne würden wir erstens folgender Art gegenreden: „Du, der du an der Bestimmung Gottes zweifelst und an seine Allgewalt nicht glaubst, du, in dem das Licht des Verstandes ist verfinstert und die Leuchte der Vernunft ist verbunkelt, weil die trüben Wolken der Leidenschaft sich auf ihnen gelagert: passend ist es, wenn du ein Pfand forderst von deinem Freunde und Genossen, der über Dich keine Gewalt und dessen Befehlsbarkeit keine Ausdehnung auf dich hat; wird aber der Tagelöhner gut thun, wenn er noch vor seiner Arbeit von seinem Arbeitsgeber ein Pfand für seinen Lohn verlangte? Noch weniger darf ein Knecht seinen Herrn pfänden, ehe er noch seine Arbeit verrichtet hat, und um so weniger darf dieses das Geschöpf seinem Schöpfer thun, da es schon sonderbar genug ist, wenn ein Knecht seinem Herrn nur unter der Bedingung Dienste leistet, daß er ihm dann den Lohn zahle, nach den Worten unserer Alten: „Seid nicht wie die Knechte die da dienen dem Herrn in der Absicht den Lohn zu empfangen, u. s. w.“ um so mehr, wenn er es wagen würde, noch vor der Arbeit ein Pfand für seinen Lohn zu verlangen! Ähnlich sagt die Schrift: „Wie? dem Ewigen vergeltet ihr so? u. s. w.“

Zweitens. Wer ein Pfand fordert, dessen Forderung muß eine bestimmte, abgegränzte sein; der Anhänger jener Meinung ist aber ziellos in seinem Begehren, weil er nicht wissen kann, was bis ans Ende hinreichen wird zu seiner Ernährung und zur Ernährung seines Hauses; und besäße er unverhältnißmäßig mehr Geld, als er zu seinem Lebensbedarf braucht, so würde er dennoch nicht ruhig sein können, weil das Lebensende ihm verborgen und sein Tag gemäß ihm unbekannt ist; er ist also nur thöricht in seinem Begehren, da er hierin nicht Maß und Ziel kennt. Drittens. Wer von seinem Nebenmenschen ein Pfand verlangt, thut es nur dann, wenn er demselben von früher nicht irgendwie verpflichtet ist, indem dieser ihm noch nie geliebt, und er also im Rechte ist; ist er aber seinem Nebenmenschen von früher verpflichtet und er wohl weiß, daß derselbe gerechte Forderungen und Ansprüche an ihn hat, so darf

בענין הסוחר שהוא מוכר באשראי למי שאינו מאמין, וימשכנהו בעת המכר מפני יראתו ממעוט אמונתו ושלל תמצא ידו לפרעו, והראשון מאופני התשובה עליו שנאמר לו, אתה האיש המסתפק בגזרת הבורא ושאיננו מאמין בגודל עצמותו אשר חשך אור שכלו וכבה נר תבונתו בגבור אפלטת תאותו עליו, הטוב לך לבקש משכון וקחתו אלא מרעך וחבירך אשר אין לו רשות עליך ולא מצותו עוברת עליך, אבל השכיר כשהוא משתכר אצל ב"א אין טוב למשכן שוכרו בשכרו קודם עבודתו, וב"ש העבד שלא ימשכן אדוניו קודם עבודתו לו, ק"ו הנוצר שלא ימשכן יוצרו קודם עבודתו לו, ומן התימה כי עבודת העבד לאדוניו ע"מ שיפרע לו שכרו אחר עבודתו ננאי הוא, כמו שאמרו (לכות פ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס ונו', כ"ש שיעיו פניו לבקש משכון בפרנסתו קודם עבודתו וכדומה לזה אמר הכתוב (דברים לז) הלי' תגמלו זאת ונו', והשני שכל המקבל משכון מחבירו יש לו קצבה ולבקשתו תכלה, אך בעל הדעת הזאת אין קץ לבקשתו, כי אינו יודע מה יספיק לפרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ממזון ומותרים עד יום מותם, ואלו היה לו ממון כפלי כפלים ממה שיספיק לו לא תנוח נפשו מפני שקצם נעלם ומדת ימיהם אינה ידועה, והוא סכל במה שבקש מפני שאין לו תכלית אצלו ולא שעור, והשלישי שהמשכן את חבירו אינו ממשכן אותו אלא אם לא קדם לו עליו חוב שהוא חייב בו, ואינו משה בו משאת מאומה והדין עמו, אבל אם קדמו לחברו עליו חובות שהוא חייב בהם וידע שיש

nicht gehörte.“ Besorgt und bekümmert macht ihn nur der Umstand, daß er seinen Pflichten gegen Gott nicht ganz nachkommen kann, daher er bestrebt ist, zu erfüllen, was er von ihnen sowohl äußerlich als innerlich zu erfüllen im Stande ist; weil er zudem an seinen Tod, an den Tag des Hinscheidens denkt und fürchtet, daß ihn der Tod plötzlich ereilen könne, so ist er noch thätiger und fleißiger, für seine Zukunft anzuhäufen, gleichgültig gegen die Bedürfnisse dieser Welt, was auf das ausläuft, was unsere Alten sagen: „Befehle dich einen Tag vor deinem Tode,“ was sie dahin erklären, daß er sich schon heute befehlen muß, weil er möglicher Weise schon morgen stirbt, und so bringt er seine Tage in Buße zu, wie geschrieben steht: „Zu jeder Zeit seien deine Kleider weiß,“ während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, in beständiger Trauer lebt, weil die Unfälle des Lebens ihn beständig treffen, seine Lieblingswünsche unerfüllt und seine Begehren ungewährt bleiben; er häuft von den Schätzen der Welt viel an, als wenn er sicher vor jedem Wechsel wäre; er kennt Furcht vor dem Tode, als würden seine Tage nicht enden und sein Leben nicht ausgehen; er denkt an seine Zukunft nicht und befaßt sich nur mit den Angelegenheiten dieses Lebens; er denkt nicht nach über die Angelegenheiten seiner Religion, seines Vorrathes und des Hauses seiner Bestimmung; seine Zuversicht auf die lange Dauer seines Lebens ist Ursache seiner fortwährenden Thätigkeit in dessen Angelegenheiten, und der Fahrlässigkeit in denen seiner Zukunft; und weist ihn Jemand zurecht und sagt: „Wie lange noch wirst Du es unterlassen, wegen Deines Vorrathes und der Angelegenheiten Deines einstigen Bestimmungshauses nachzudenken?“ — so erwidert er: „Wenn ich bis an mein Ende genug haben werde für meinen Unterhalt und Bedarf, und für alle, die zu mir gehören, als: Weib und Kind, und ich frei sein werde von den weltlichen Sorgen; dann werde ich den Pflichten gegen Gott nachkommen und nachdenken über die Mittel zum Reisebedarf für den bestimmten Tag!“

6. Kapitel.

Ich sehe mich nun bemüßiget, das Irrige und Thörichte dieser Ansicht auf siebenlei Weise zu zeigen, und sollten wir auch hierin weitläufig werden; gilt es doch, die Anhänger dieser Ansicht zu beschämen und zurecht zu weisen, nämlich jene, die

ma שהוא מקצר בו מחובות הבורא, ומשתדל לפרוע מה שיוכל לפרוע מהם בנראהו ובנסתרו, מפני שהוא חושב במיתתו ובוא יום האסיפה ופחדו שיבואהו המות פתאום ביומו יוסיף לו השתדלות וזריזות להרבית לאחריתו ושלל ירגיש על מה שיזמין לעו"הו, והוא מה שאמרו שוב יום אחד לפני מיתתך ופירשו בו ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה כדכתיב (קהלת ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ואשר איננו כושח באלהים ירבה אכלו להתמדת פנעי העולם עליו ויפקד אוהביו וימנעו ממנו כקשותיו ויזמין מהון העולם הרבה כאלו בטח מן החליפה וסרה מעליו אימת המות כאילו ימיו לא יתמו וחיו לא יכלו, איננו זוכר אחריתו ומתעסק בעולמו אענו מעיין בעניני תורתו וצורתו ובית מועדו, והיה בטחונו באריכות ימיו בעולם סבה לאורך תאוותו בענינו וסבה לקוצר תאוותו בעניני אחריתו, וכאשר יוכיחו מוכיח ויורנו מורה ויאמ לו עד מתי תתעלם מחשוב בצידתך ועניני בית מועדך, יאמר עד שיהיה לי די פרנסתי וספוקי ולכל אשר אתי מאשה ובנים עד סוף ימינו, תנוח נפשי מדאנות העולם ואפנה לפרוע חובותי לבורא, ואחשוב בסבות הצידה ליום המועד.

פרק ווראיתי להראות פני סכלותם וטעותם בדעת הזאת בשבע ענינים, אנלה בהם נודל טעותם ואם יארכו דברינו, בעבור שיש בזה מן הבייש והתוכחת לבעלי הדעת הזאת והם כת בעלי המשכונות, ענינם בזה

auf seine Zukunft zu denken, wie der Weise in dieser Beziehung sagte: „Der Kluge ist behutsam und weicht dem Bösen aus;“ 6) ist der Gottvertrauende bei allen Klassen Menschen beliebt, er läßt sie beruhigt, weil sie sicher sind vor seinem Schaden und vor seinem Borne, und für ihre Frauen und ihr Vermögen nichts zu fürchten haben, wie er seinerseits wiederum in Betreff ihrer sicher sein kann, weil er weiß, daß es nicht in der Hand und der Macht irgend eines Wesens ist, Jemanden zu nützen oder zu schaden, daher er auch nicht fürchtet, daß sie ihm schaden könnten, wie er auch nicht von ihnen Genuß erhofft, und weil er vor ihnen sicher ist, und sie vor ihm, liebt er sie und sie lieben ihn, wie es heißt: „Wer auf Gott vertraut, den umgiebt Liebe;“ während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, keinen Freund hat, weil er immer nach dem Thringen gelüftet, sie beneidet, und meint, daß das Gute, das ihnen geworden, ihm entzogen, und ihre Nahrung ihm entrißen worden sei; daß sie nur die Schuld trügen, wenn er nicht das erreichen kann, wonach er begehrt; daß es in ihrer Macht liegt, ihnen dazu zu verhelfen, daß es nur von ihnen ausgeht, wenn ihn in seinem Vermögen oder in seinen Kindern ein Unglück zustoßt; daß sie es in Händen haben, den Schaden abzuwenden, und das Unglück von ihm fern zu halten. Und bei solchen Voraussetzungen kommt er endlich dahin, daß er sie verachtet, von ihnen böse redet, sie flucht und hasset, und er lebt auf diese Art in beiden Welten verachtet, und tadelhaft in beiden Wohnungen; wie es heißt: „Der krummen Sinnes, findet kein Gut.“ 7) Wird der auf Gott Vertrauende nicht trauern, wenn eine Bitte ihm ungewährt bleibt, und ein Liebes abgeht; er scharret nicht alles zusammen, was er findet; er strebt nicht nach mehr, als nach seinem täglichen Bedarf; er sorget nicht auf den morgigen Tag, weil er nicht weiß, wann sein Ende herannahen wird, sondern er vertraut auf Gott, daß er es wird noch lange von ihm fern halten, und ihm seinen Bedarf und seine Nahrung geben; die Zukunft macht ihn weder froh noch traurig, wie die Schrift sagt: „Rühme dich des morgigen Tages nicht, denn du weißt nicht, was der Tag gebietet;“ und Ben Sirach sagt: „Laß dir nicht bange sein wegen der morgigen Noth, denn du weißt ja nicht, was der Tag gebietet; der Morgen kommt und er ist nicht;“ es war ihm also um eine Welt bange, die ihm

בהם (טס יד) חכם ירא וסר מרע, — והששי כי הבוטח באלהים הוא אהוב לכל כתות ב"א ודעתם נוחה עליו, מפני שהם בטוחים מהזקתו ולבם שלם מחמתו ולא יפחדו ממנו על נשיהם ועל ממונם, והוא נ"כ בטוח מהם מפני שידע שתועלתו ונזקו אינם ביד נברא ולא ביכלתו, וע"כ איננו מפחד מהזקתם כאשר איני מקוה הנאתם, וכשהוא בטוח מהם והם בטוחים ממנו יאהבם ויאהבוהו, כמו שכתוב (תהלים לז) ורבוטח ברה' חסד יסובבנו, ומי שאיננו בוטח באלהים אין לו אוהב מפני שהוא בכל עת חומר אותם ומקנא בהם, וחושב כל טובה שהגיעה אליהם סרה ממנו ושטרפיהם לקוחים מטרפו, וכל מה שנמנע ממנו מתאוותיו הוא בעבורם ובידם להגיעו אל תאוותיו, ואם תבואהו רעה או פגע בממונו ובניו יחשוב כי הוא מאתם ושבידם להעביר הנזקולדחות הרעה מעליו, וכיון שקדמו אלהי ההקדמות בנפשו יבא בעבור זה למאוס אותם ולדבר בהם ולקללם ולשנוא אותם, והוא הנמאס בשני העולמים והמנונה בשני המעונים, כמו שכתוב (משלי יז) עקש לב לא ימצא טוב, — והשביעי כי הבוטח באלהים לא יאבל בהמנע בקשה ולא בהפקד אהוב ולא יאצור הנמצא ואיננו דורש (פ"ח חושש) ליותר כטרף יומו ולא יעלה על לבו מה שיהיה למחרתו, מפני שאיננו יודע עת בא קצו ובוטח באלהים להאריך לו בו ולהזמין טרפו ומונו בו ואינו שמח בעתיד ולא יאבל לו, כמו שאמר הכתוב (טס כז) אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום, ואמר בן סירא (י"ז ח') אל תצר לצרת מחר כי לא תדע מה ילד יום מחר יבא ואיננו ונמצא כצטער על עולם שאינו שלו, אבל דאגתו ואבלו על

wohnter und vollkommener zu machen; und er wächst ihm dann durch sie Nutzen, oder gelingt es ihm hiedurch einen Schaden fern zu halten, so dankt er dafür Gott allein, ohne ihn mehr Liebe und Anhänglichkeit zuzuwenden, oder ihretwegen beruhigter zu sein, sondern es wird sein Vertrauen auf Gott nur befestigen und er wird sich auf ihn verlassen, ohne die Mittel zu berücksichtigen; sind ihm wieder die Mittel unnütz, so hält er sich überzeugt, daß er, wenn es Gott will, seine Nahrung erhalten wird, auf welche Art immer, ohne deshalb diese zu verachten und fahren zu lassen, weil er damit Gott dienen will; während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, sich nur mit den Mitteln abgiebt, weil er sich auf sie verläßt und meint, daß sie ihm Vortheile bringen und jede Nachtheile von ihm fern halten: nützen sie ihm also, so lobt er sie und preist sich glücklich, daß er sich mit ihnen befaßt und sie gewählt hat, und berücksichtigt daher andere nicht; nützen sie ihm wieder nicht, so läßt er von ihnen, und verschmäht sie und wünscht und will sie nicht mehr, wie die Schrift sagt: „Darum opfert er seinem Neze und räuchert seinem Garne.“ 4) Wendet der Gottvertrauende das, was er über seinen Lebensbedarf erübrigt, edel- und gutmüthig zu dem an, womit er dem Willen Gottes entsprechen kann, wie es heißt: „Denn von Dir ist Alles, u. s. w.“ während demjenigen, der nicht auf Gott vertraut, die Welt und alles darauf unzureichend vorkommt für seine Ernährung und seinen Bedarf, er hält auf sein Geld zu sehr, als daß er damit seinen Pflichten gegen Gott und gegen die Menschen nachkommen wollte; er bleibt unempfindlich, außer wenn er sein Geld verliert und es vermissen muß, wie der Weise sagt: „Mancher spendet und wird reicher, und Mancher spart über Gebühr — nur zum Mangel;“ 5) befaßt sich der Gottvertrauende mit weltlichen Dingen um sich einen Vorrath für seine Zukunft und Unterhalt für das Haus seiner Bestimmung zu verschaffen, und er befaßt sich nur mit dem, wovon er überzeugt ist, daß er zur Aufrechthaltung seiner Religion und seines zukünftigen Lebens dient, läßt aber von dem, was irgendwie seine Religion untergraben oder ihn verleiten könnte, Gott zuwider zu handeln und ihm anstatt Heilung Siechthum bringen kann; während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, sich auf diese Mittel verläßt, an sie nur denkt, sie unter keiner Bedingung läßt, sich mit ihnen abgiebt, ob lobens- oder tadelnswerth, ohne

תועלת או ידחה מהם הנזק יודר. האלהים לבדו על זה ולא יוסיף בהם אהבה וחבה יתירה ולא תנוח נפשו עליהם יותר, אך יחזק בטחונו באלהים ויסמוך לבו עליו מבלעדי הסבות, ואם לא יועילו הסבות ידע כי יבא זהו סרפו כשירצה ה' מאי זה ענין שירצה, ולא ימאץ בהם בעבור זה ולא יניח להתעסק בהם לעבודת הבורא, ואשר אינו בוטח באלהים מתעסק בסבות לבטחונו עליהן שהן מועילות אותו ודוחות הנזק מעליו, ואם הן מועילות אותו ישבח אותן וישבח השתדלותו בהן ובחירתו אותן ולא יפנה אל זולתן, ואם אינן מועילות לו יניח אותן, וימאסם וישוב חפצו מהן, כמו שאמר הכתוב (חזקיק ח) על כן יזבח לחרמו ויקטר למכירתו, — והרביעי כי הבוטח באלהים בשיתור לו דבר על מזונו יוציאנו במה שמפיק רצון הבורא ית' בנדיבות נפשו וטוב לבבו, כמו שכתוב דה"ל כט) כי ממך הכל וגו', ומי שאיננו בוטח באלהים איננו רואה העולם וכל אשר בו די פרנסתו וספק צרכו, והוא חס על ממונו מהשלים חובות הבורא וחובות ב"א ממנו, ואיננו מרגיש בו עד שיאבד ממנו ממונו וישאר זולתו, כמו שאמר החכם (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד וחושך מיושר אך למחסור, — והחמישי כי הבוטח באלהי' הוא מתעסק בסבות העולם להכין מהם צידה לאחריתו וספק לבית מועדו, ומה שיתברר לו בו הצלת תורתו ועולמו מתעסק בו, ומה שיהיה בו שום הפסד בתורתו או מביא להמרור הבורא איננו מתעסק בו שלא יביא לעצמו מרה תחרת הארוכה, ומי שאיננו בוטח באלהים בוטח על הסבות ותנוח דעתו עליהן ולא ירחק מדבר מהם ויתעסק במשובח ובמנונה מהם ולא יחשוב באחרית ענינו, כמו שאמר החכם

Aussprüche Gottes unterweist und sein Verhängniß zufrieden hinnimmt, der verdient es, daß ihm Gott huldvoll die Annehmlichkeit des Jenseits zu Theil werden lasse, von der die Schrift sagt: „Zu verleihen damit meinen Freunden Habe, und ihre Schätze fülle ich;“ ferner: „Nie hatte ein Auge gesehen einen Gott außer dir, solches thun dem auf ihn Harrenden;“ ferner: „Wie groß ist dein Gut, das du verborgen hast denen, die dich fürchten.“

5. Kapitel.

Was den Unterschied betrifft zwischen dem, der in der Herbeischaffung von Nahrungsmitteln auf Gott vertraut, und dem, der es nicht thut; so unterscheidet sich der Gottvertrauende von dem Nichtvertrauenden in sieben Punkten. 1) Fügt sich der Vertrauende willig in den Ausspruch Gottes und ist dankbar, sowohl für das Gute als für das Böse, wie es heißt: „Liebe und Recht will ich singen,“ was unsere Lehrer so geben: „Bist du huldvoll gegen mich — ich singe, und übst du das Recht aus gegen mich — ich singe;“ ferner sagen sie: „Der Mensch ist für das Böse ebenso zu Dank verpflichtet, wie für das Gute,“ während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, stolz in seinem Glücke thut, wie es heißt: „Denn es prahlt der Frevler mit dem Gelüste seiner Seele,“ und erzürnt ist, wenn es ihm schlecht geht, wie geschrieben steht: „Und es geschieht, wenn er hungert, so ergrimmt er und flucht bei seinem König;“ 2) Lassen die Schickungen den Vertrauenden ruhig und zufrieden, weil er sich überzeugt hält, daß sie Gott hienieden und jenseits zu seinem Guten lenken wird, wie David sagte: „Ganz in Gott ergieb dich meine Seele, denn von ihm kommt meine Hoffnung;“ während derjenige, der nicht auf Gott vertraut, stets in Kummer und Sorge, betrübt und niedergeschlagen ist: im Glücke, weil er immer mehr und mehr ansammeln, anhäufen und einscharren will, und im Unglücke, weil er dessen überdrüssig ist, und es seinem Gelüste, seiner Natur und seinen Eigenheiten widerstreitet. Von dem sagt auch der Weise: „Die Tage des beständigen Armen sind unglücklich;“ 3) wird der Gottvertrauende, wenn er sich auch mit der Herbeischaffung der Nahrungsmittel befaßt, sich doch in seinem Innern nicht darauf stützen und stützen, auch von ihnen weder Nutzen noch Schaden erhoffen, wenn nicht so Gottes Wille ist: denn er befaßt sich nur damit, um Gott zu dienen, der es geboten, sich mit der Welt zu beschäftigen, sie be-

שער הבטחון

מן הבריות והצרה מן רשלותו ונמסר לדין הבורא ורצה כגזרתו, ראוי הוא לחסד הבורא עליו בנועם העו"ה אשר אמר עליו הכתוב (מסלי כז) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא ואמר (יטעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, ואמר (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליריאתך:

פרק ה אבל ההפך שבין הבוטח על האלהים וזולתו בבנין העסקו בסבות, אומר כי הבוטח באלהים יבדל מזולת הבוטח עליו בשבעה ענינים: — אחד מהם כי הבוטח באלהים רוצה בדינו בכל עניניו ומודה לו על הטובה על הרעה, כמו שכתוב (זכס קא) תסדומשפט אשירה, ואר"ל אם חסד אשירה ואם משפט אשירה, ואמר חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה ואשר איננו בוטח באלהים מתהלל בטובה, כמו שנאמר (סס י) כי הלל רשע על תאות נפשו וגו', ומתקצף על הרעה כמו שנאמר (יטעיה ס) והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו, — והשני כי הבוטח באלהים נפשו במנוחה ולבו שלם מצד הגזרות לדעתו כי הבורא ינהיג לטובתו בעולמו ואחריתו, כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים סז) אך לאלהים דומי נפשי כי ממנו תקותי, ואשר איננו בוטח באלהים הוא בטובה בצער תדיר ודאנה ארוכה ואבל ועצב להוסיף ולהרבות ולכנוס, וברעה מפני שהוא קצבה והוא כנגד תאוותו ומבעו ומדותיו, ובו אמר החכם (מסלי עו) כל ימי עני רעים וגו', — והשלישי כי הבוטח באלהים ואם יתעסק בסבות לא יקמך בלבו עליהם ולא יקוה מהם תועלת ולא נזק בלתי רצון האל, אך מתעסק בהם לבחור בעבודת הבורא אשר צוה להתעסק בעולם לישבו ולזיינו, ואם תגיעהו

Herrn auch ohne die Absicht, ihren Lohn zu empfangen, es muß die Furcht Gottes sein über Euch.“ — Der Mensch, sagte einst ein Frommer, würde der zukünftigen Belohnung nicht theilhaftig werden, wenn man Alles das in Abrechnung brächte, was er Gott für die ihm erzeugten Wohlthaten schuldet; es ist das nur eine Gnade von Gott; vertraut daher auf euer Thun nicht. Und David sagt hierin einschlagend: „Und bei Dir Ewiger ist's Gnade, daß du dem Manne sein Thun vergiltst.“

Was die 7. Abtheilung, nämlich die Schuld Gottes betrifft, die er in einer zahllosen Menge von Wohlthaten seinen Ausgewählten und Auserlesenen jenseits angedeihen läßt, so besteht hier das Vertrauen auf Gott darin, daß er nach den Mitteln strebe, die ihn zur Classe jener Frommen gehören lassen, die von Gott in seiner Allgüte dessen würdig gefunden wurden, d. h. er halte sich an den Sitten derjenigen, die sich von der Welt lossagen und sie verachten, entferne selbst jede Liebe und jeden Hang zu ihr aus seinem Herzen, und wende sich nur Gott zu; er ergebe sich ihm ganz, finde nur an ihm sein Ergötzen, stehe von der Welt und ihren Bewohnern ab, hulbige nur dem Betragen der Profesten und Frommen, und erwarte zuversichtlich von Gott, daß er mit ihm eben so gnadenvoll sein werde, wie er es mit ihnen gewesen hinsichtlich des Jenseits. Wer aber vertrauensvoll auf Gott dieses erhofft, ohne hiezu etwas zu thun, der ist ein thörichter Narr, von dem gesagt werden kann: „Sie handeln wie Simri und beanspruchen eine Belohnung wie Pinhas.“ — Die Merkmale dieser vorzüglichen Männer sind: daß sie die Diener Gottes in dem Gottesdienste unterweisen; zur Zeit der Heimführung und der Noth geduldig und ausdauernd sind; daß ihnen Alles ein Leichtes ist, wenn es zur Beobachtung eines Gebotes Gottes kommt, wie dieß bekannt ist, aus dem: „Und Gott prüfte den Abraham,“ aus der Geschichte, als Chanania, Michael und Asaria im Feuerofen, Daniel in der Löwengrube und die Zehn von der Regierung getödtet wurden. — Wer also lieber den Tod in der Beobachtung des Gottesdienstes als das Leben in der Uebertretung desselben sucht, Armuth lieber als Reichthum, Krankheit denn Gesundheit, Noth denn Zufriedenheit, sich willig dem

חודאת הבורא על גודל טובותיו עליו, כמו שאר"ל (לזות כ"ז) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל שום אל לא הו' כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל שום ויהי מורא שמים עליכם, והיה אחד מן החסידים אומר לא יגיע האדם אל גמול העולם הבא במעשהו אם מדקדקים עמו בחשבון במה שהוא חייב לאלהים על טובותיו עליו אבל בחד האלהים עליו. ע"כ אל תבטחו במעשיכם, ואמר דוד בזה (טס סז) ולך אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, — אבל פירוש החלק השביעי והוא בחד האלהים על בחיריו וסגולתו בעו"ה ברוב הטובות אשר לא נוכל לספרם, אופני הבטחון על האלהים בו שיתעסק בסבות המגיעות אותו אל מדרגות החסידים הראויים לזה מאת האלהים ית' בחדו, והוא שינהג במדות אנשי הפרישות המואסים בעו"הו, ולהוציא אהבתו ובחירתו מלבם וימיר זה באהבת הבורא ית' ולהמסר אליו ולהשתעשע בו ולהשתומם ממעולם ויושביו, ויתנהג במנהגי הנביאים והחסידים, ויהיה לבו בטוח באלהים שיתחסד עמו במה שהתחסד בו עמו בעו"הב. אבל מי שיבטח על האלהים שיזכה לזה מבלי מצוע מעשה, הוא הכסיל הפתי והוא דומה למי שנאמר עליהם עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כסנחם, ומסימני אנשי המעלה הגדולה הזאת שיראו עבדי הבורא אל עבודת הבורא והסבל בעת הנסיון והצרה, ושיקל בעיניהם כל דבר אצל קיום מצות הבורא ית', כמו שידעת מן הענין (זרלסית כז) והאלהים נסה את אברהם, וענין חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ודניאל בגוב האריות ועשרה הרוגי מלכות, ומי שבחר במות בעבודת הבורא מן החיים בהמרותו, והריש מן העושר והחול

Für gottesdienliche Berrichtung und Uebertretungen also, die im Innern geschehen, gebühret Gott nur allein sowohl die dies- als die jenseitige Vergeltung, daher die Schrift die zukünftige Belohnung unberührt läßt. Ferner ist von Belohnung oder Bestrafung die Rede nur gegenüber den Weltmenschen, dagegen weil Jehosua, Sohn des Jehozabab, mehr der Engelwelt angehörte, ist ihm gesagt worden: „Und ich gebe dir Gänge zwischen den Hierstehenden,“ denn darin liegt es eben, daß Hoffnung oder Furcht zeit- und ortentsprechend eingestößt werden; das merkt' dir wohl! — Ferner ist das Wesen der zukünftigen Belohnung nichts Anderes, als ein Hängen an Gott, und eine Annäherung an dem erhabenen Lichte, wie es heißt: „Und es zieht dir voran deine Frömmigkeit, die Herrlichkeit des Ewigen schließt den Zug;“ ferner: „Und die Verständigen werden glänzen, wie der Glanz des Himmels, u. s. w.“; ferner: „Zu leuchten im Lichte des Ewigen,“ wozu aber nur derjenige gelangt, an dem Gott Wohlgefallen hat, welches Wohlgefallen Gottes die Wurzel der Belohnung ist, wie es heißt: „Der Schrecken ist bei seinem Zorn, Leben bei seiner Gnade;“ und im Abschnitte: „אם בנקותי“ sind Andeutungen gegeben, die namentlich auf das Wohlgefallen Gottes verweisen, was in dem Ausdrucke: „Und ich werde nicht Gfcl haben an Euch, und ich werde unter Euch wandeln, und werde Euch ein Gott sein, und ihr sollt mir ein Volk sein,“ ausgesprochen ist. — Das Vertrauen auf Gott bezüglich der den Frommen zugesagten dies- und jenseitigen Belohnung nun besteht in der Annahme, daß er sie dem gewähren wird, der ihrer würdig ist, wie er die Strafe auch nur dem zukommen läßt, dem sie mit Recht gebührt — welches Vertrauen auch zur Vervollständigung des Glaubens an Gott gehört, wie es heißt: „Und er vertraute auf den Ewigen, und er rechnet es ihm an als Frömmigkeit;“ ferner: „Wenn ich nicht vertraute die Güte des Ewigen zu schauen im Lande des Lebens.“ Es ist aber ungebührlich auf seine frommen Handlungen zu vertrauen, und dem zufolge sich der dies- und jenseitigen Belohnung versichert zu halten, sondern er bemühe und bestrebe sich, Gott für seine steten Wohlthaten zu danken, und hat er dieses gethan, so vertraue er nur auf Gott, wie unsere Lehrer sagten: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn in der Absicht ihren Lohn zu empfangen, sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem

הוא וני, אף העבודות והעבירות הצפונות בלב אין נמולם על הבורא ית' בעו"הו ובעו"הב, על כי הניח הספר פירוש נמול העו"הב, ומהם כי הנמול והעונש הנזכרים בספר דבר הנביא בנמול העו"הו ועונשו לאנשי העולם, ומפני שהיה יהושע בן יחזקאל בעולם המלאכים אמר לו (זכריה ט) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה כי זה דרך היחול וההפחדה שיהיה כראוי לזמן ולמקום, ואתה הבן, ומהם שנמול העו"הב אין תכליתו אלא להדבק באלהים ולהתקרב אל אורו העליון, כמו שכתוב (ישעיה נח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק, ואמר (דניאל יז) והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע ונו', ואמר (לויז לג) לאור באור החיים, ולא יגיע אליו אלא מי שרצה הבורא בו, ורצון הבורא שורש הנמול, כמו שכתוב (תהלים ל) כי רגע באפו חיים ברצונו, ואמר בפרשת אם בחקותי רמזים שמורים על הרצון מאלהים והוא מה שאמר ולא תגעל נפשי אתכם, ואמר ופניתי אליכם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, והבטחון על האלהים במה שיער בו הצדיקים מנמול העו"הו והעו"הב על העבודה שישלמהו למי שראוי לו וכן ישלם העונש למי שראוי לו, מן הדין על המאמין, ובטחונו על האלהים בזה מהשלמת האמונה באלהים, כמו שאמר צדקתו (סו) והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, ואמר (תהלים כז) לולי האמנתי לראות בשוב ה' בארץ חיים, ואין ראוי לבטוח על מעשהו הטוב ויבטיח נפשו בנמול העו"הו והעו"הב על מעשהו, אך יטרח וישתדל בהודאה לטובות הבורא התמידות עליו לא לתקות נמול עתיד שיתחייב לו במעשהו, אך יבטח על האלהים בו אחר השתדלות לפרוע

Gottes, wie es heißt: „Und bei dir, Herr, Gnade ist, daß du dem Menschen nach seinem Thun vergiltst;“ und zwar liegt die Ursache darin, daß wenn auch die guten Handlungen zahllos wie der Meeresand wären, sie dennoch nicht einer einzigen Wohlthat Gottes hienieden das Gleichgewicht halten können, um so weniger, wenn er sündhaft ist, und daß, wenn der Schöpfer gegen den Menschen strenge in der Forderung des Dankes für seine Wohlthaten wäre, all sein Thun gegenüber der kleinsten Wohlthat Gottes verschwinden und untergehen müßte, sonach alles, was ihm Gott für sein Thun werden läßt, als Gnade von Gott anzusehen ist. — Auch die Bestrafung in beiden Welten geht nach Wahrheit und Gerechtigkeit vor sich, d. h. in Folge eines Vergehens, das sich der Mensch hat zu Schulden kommen lassen, und auch hier ist die Gnade Gottes vormaltend, wie geschrieben steht: „Und bei dir Gott ist Gnade.“ „Er aber, barmherzig, vergiebt die Missethat, u. s. w.“ Noch eine Ursache ist die, daß das Gute auf zweierlei Art geschehen kann, entweder verborgen, unsichtbar für jeden außer Gott, wie die Herzenspflichten u. dgl., oder sichtbar durch die Glieder, unverholen vor Jedermann; es sind die sichtbaren Gliederpflichten, wonach nun jede Handlung, die sichtbar durch die Glieder geschieht, auch Gott dießseits mit einem sichtbaren Gute vergilt, und jede innere verborgene Handlung mit einem verborgenen Gute, welches letztere man unter jenseitiger Belohnung versteht, daher auch David ihrer mit einem sachentsprechenden Ausdrucke erwähnt: „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchten, u. s. w.“ — Wie die Belohnung, so geschieht auch die Bestrafung sichtbar oder verborgen; Beweis, hat doch Gott seinem Volke auf die Befolgung der äußern gottesdienstlichen Gebote eine alsbaldige sichtbare Belohnung hienieden, zugesagt, was in dem Abschnitte: **א** **ב** **הקורא** ausgesprochen ist, und ebenso auf die äußeren Vergehungen, eine sofortige sichtbare Bestrafung hienieden weil der Böbel auch nur die sichtbaren Handlungen, aber nicht die verborgenen wahrnimmt, was ausgedrückt sein will in dem: „Das Verborgene ist des Ewigen unseres Gottes, aber das Offenbare ist unser und unserer Kinder bis auf ewig.“ — Ferner sagt die Schrift: „Wenn nun das Volk des Landes seine Augen abwendet u. s. w., so werde ich meinen Zornblick richten auf denselben Mann u. s. w.“

(זכלים סג) ולך אדני הסר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והעלה בזה כי אם היה מעשה האדם כחול הים במספר לא יהיה שקול בטובה אחת מטובות הבורא ית' עליו בעו"ה, כ"ש אם יהיה לו חטא, ואם ידקדק הבורא עם האדם בתביעת הודאת הטובה, יהיה כל מעשהו נבחר ונשקע בקטנה שבטובות הבורא עליו, ומה שיהיה מנמול הבורא לו על מעשהו הוא מחסר הבורא עליו, אך העונש בשני העולמים הוא כאמת ובדין וחוב שחייב בו האדם, אלא שחסר הבורא יתגבר בשני העולמים כמו שכתוב ולך אדני חסר, (סס עח) והוא רחום יכסר עון וגו', ומהם כי המעשה הטוב מתחלק לשני חלקים, ממנו נסתר אין משקיף עליו זולת הבורא כחובות הלבבות והדומה להם, וממנו נראה על האברים איננו נסתר מן הברואים והם המצות הנראות על האברים, והבורא ית' גומל על המעשה הנראה על האברים בנמול נראה בעולם הזה, וגומל על המעשה הצפון והנסתר בנמול נסתר והוא נמול העו"ה. וע"כ זכרו דוד ע"ה במלה שמורה על הענין, כמו שאמר (סס לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'. וכן דרך העונש הנראה והנסתר כדרך הנמול, והראיה על זה כי האל ית' ערב לעמו על העבודה הנראית על האברים נמול נראה מהר בעו"ה והוא המפורש בפרשת אם בחוקותי, וכן ערב להם על העבירות הנראות הגלויות עונש נראה מהר בעו"ה, לפי שאין להמון העם אלא מה שנראה מהמעשים לא מה שנסתר, והוא מה שאמר (זכריה כט) הנסתרת לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם, ואמר הכתוב (ויקרא ח) ואם העלם יעלימו עם הארץ וגו' ושמתי אני את פני באיש

gen wollte, die es aber noch nicht begreift, und er besänftigend zu demselben spräche: „Ertrage die Beschwerlichkeiten der Erziehung und des Unterrichtes, da du durch sie zu jenen wünschenswerthen Stufen gelangst;“ es würde daraufhin weder dieß ertragen, noch auf ihn hören, und zwar nur deshalb, weil es ihn nicht begreift; bestimmt er ihm aber etwas, das ihm angenehm ist, es sei eine Speise, ein Trank, eine schöne Kleidung, einen niedlichen Wagen u. dgl. und droht er ihm mit etwas, das ihn schmerzt, als: Hunger, Mauth, Schläge u. dgl. und ist es dem Kinde durch offenkundige und sichtbare Beweise klar, inwiefern er sich darauf verlassen kann, so wird es ihm nur ein Leichtes, die Beschwerlichkeiten der Erziehung zu dulden und die damit verbundene Last zu tragen; erreicht er dann das Jünglingsalter und nimmt an Verstand zu, dann begreift er, was eigentlich mit seiner Erziehung beabsichtigt wurde, richtet darnach sein Streben, während die Annehmlichkeiten, die ihn anfangs an sich gezogen und gelockt, in seinen Augen an Werth verlieren, weil es nur aus Mitleiden mit ihm geschehen ist. — Ebenso hat Gott seinem Volke durch alsbaldige Belohnung oder Bestrafung Hoffnung oder Furcht eingeflößt, wohlwissend, daß wenn das Volk zu seinem Dienste bereit sein wird, seine Beschränktheit bezüglich der Belohnung und Bestrafung hienieden weichen, und es keine andere Absicht heseelen wird, als die, ihm zu dienen und alles nur seinerwegen zu thun. — Dasselbe Bewandniß hat es auch mit der in der Schrift vorkommenden Verkörperung Gottes (d. h. ihre Rechtfertigung liegt in der Unwissenheit des Volkes.) — Ferner liegt die Ursache darin, daß der Mensch der zukünftigen Belohnung nicht durch seine eigenen guten Handlungen allein von Gott würdig gehalten wird, sondern, wenn zu der guten Handlung noch zwei Sachen kommen: 1) daß er die Menschen in dem Dienste Gottes belehrt und sie zum Guten anleitet, wie es heißt: „Und die, welche Viele zur Gerechtigkeit führten, wie die Sterne, (werden sie glänzen) immer und ewig;“ ferner: „Und denen, die zurecht weisen, wird es wohl gehen, und auf sie wird kommen der Segen des Guten,“ und erst wenn bei dem Strebenden die beiden Verdienste zusammen kommen, nämlich: daß er andere zur Tugend anleitet, und selbst tugendhaft, glaubensinnig und ergeben ist, dann ist er bei Gott der zukünftigen Belohnung würdig und werth; 2) die Gnade, Milthätigkeit und Güte.

החכמות אשר יעלה בהם אל המעלות העליונות אשר לא יבינם הנער בעת הדין, אלו היה מפיים אותו עליהם ואומר לסבול יגיעות המוסר והלמוד בעבור שתעלה בהם אל המעלות החמודות, לא היה סובל אל זה ולא שומע מפני שאינו מבין אותו, וכאשר יועדהו על זה במה שהוא ערב לו מיד ממאכל ומשתה ומלבוש נאה ומרכבת נאה והדומה לזה, ויועידהו במה שיצער אותו מיד מרעב ועירום ומלקות והדומה להם, וישיב דעתו על מר שיבטח עליו מן הראויות והמורגשות והעדויות הנלויות האמתיות, יקל מעליו לסבול יגיעת המוסר ולשאת טרחו, וכאשר יגיע לימי הבחרות ויחזק שכלו בין הענין המכוון אליו במוסרו ויכוין אליו והמעט בענין הערבות אשר היה רץ אליה בתחלת עניניו, והיה זה לחמלה עליו, וכנהבורא ית' יחל עמו והפחידם בנמול ועונש ממהרים, מפני שידע כי העם כאשר יתקנו לעבודה תנל מעליהם סבלותם בנמול העולם ועונשו ויכוונו בעבודה אליו ויתנהנו בה עדיו, וכנאמר בכל מה שבספרים מהגשמת הבורא ית', ומהם שנמול העו"הב אין אדם ראוי לו במעשהו הטוב בלבד, אך יהיה ראוי מן האלהים בשני דברים אחד המעשה הטוב, האחד שירה בני האדם עבודת הבורא ית' וינהיגם לעשות הטוב, כמו שכתוב (דניאל יז) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, ואמר (משלי כד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב, וכאשר יתקבץ למשתדל נמול הצדקתו אל נמול צדקתו ונמול אמונת לבו וסבלו, יהיה ראוי לנמול העו"הב אצל הבורא, והשני חסד מאלהים ונדבה וטובה, כמו שכתוב

die dem Menschen zu Theil werden soll für seine guten Handlungen hienieden; so geschieht die Belohnung auf eine zweifache Weise, entweder geschieht sie ausschließlich hienieden, oder lediglich jenseits. Oft verdient eine That diese zweifache Belohnung, nur ist uns hierüber keine Aufklärung gegeben, sondern Gott hat allgemein bestimmt und erklärt, daß jeder guten That die verdiente Belohnung werden wird, aber nicht für jede That die Belohnung hienieden festgesetzt, wie es hinsichtlich der Strafmessungen für jede Uebertretung geschehen ist, und Handlungen besonders erwähnt werden, deren Thäter sich der Steinigung, Verbrennung, Enthauptung und Erdröselung, der vierzig Geißelhiebe, des Todes, der Ausrottung, des zwei-, vier- oder fünffachen Erfasses, der Vergütigung des durch einen Ochsen, eine Grube, den Zahn der Thiere, eine Brandstiftung, eine Verletzung, das Ergreifen der Schamtheile, eine Verleumdung u. dgl. zugefügten Schadens, schuldig machen. Von der jenseitigen Belohnung thut der Prophet aus mehrfachen Gründen keine Erwähnung. Einmal, ist der Zustand der Seele ohne Körper uns unbekannt, um so mehr das, was ihm in diesem Zustande Lust oder Schmerz bereiten kann; nur dem ist hierüber eine Erklärung gegeben, der diesen Gegenstand gehörig aufgefaßt, wie dem Jehosua gesagt wurde: „Ich gewähre dir Gänge zwischen den Hierstehenden,“ was aber keineswegs stattfinden kann, insolange seine Seele am Körper haftet, sondern es will nur auf das hindeuten, was nach dem Tode sein wird, nämlich, daß die Seele in den Zustand der Engel treten wird, wie sie es in ihrer Einfachheit, Feinheit und Trennung von ihrem körperlichen Werkzeuge verdient, sobald sie rein und lauter und wohl- und rechthuend hienieden gewesen; dann war der Glaube an die zukünftige Belohnung und Bestrafung ein Ueberliefertes beim Volke, und ein Erwiesenes bei den Weisen und sie es daher in der Schrift anzugeben nicht für nöthig gefunden haben, wie sie überhaupt viele Gebote und Pflichten nicht erwähnten, weil sie sich hierin auf die Tradition verließen; dann war das Volk, wie dieß genugsam aus der Schrift hervorgeht, unwissend und geistesarm, daher Gott mit ihnen wie ein Vater umgehen mußte, der seinen kleinen Sohn mit Sanftmuth und Gelassenheit zurechtweisen will, wie es heißt: „Als ob Israel ein Knabe, liebe ich ihn.“ Der Vater nun, wenn er seinem Kinde in der

יהיה האדם ראוי לו במעשה הטוב בעולם הוא שהנמול על שני פנים, נמול בעו"הו בלבד, ונמול בעו"הב בלבד, ויש שיהיו ראויים שניהם על מעשה א' ולא פורש לנו באור זה בא' היטב, אך ערב הבורא לעמו נמול כולל על מעשה הכולל ולא חלק הנמול על העבודות בעולם כמו שעשה בעונש על העבירות בעולם, כמו שפירש המעשים שיעשו חייבין סקילה שרפה הרג וחנק ומלקות ארבעים, ומיתה וכרת ותשלומי כפל יתשלומי ארבעה וחמשה ונזק שור ובור ושן ואש, ונותן מום באדם ושולחת יד במבושיו והמוציא שם רע והדומה לזה, אבל נמול העו"הב ועונשו לא פירש מהם הנביא מאומה בספרו בעבור כמה פנים, מהם כי צורת הנפש בלעדי הגוף אינה ידועה אצלינו כ"ש מה שתתענג בו או תצטער בענין ההוא, אך פירש אותו למי שהיה מבין הענין הזה כמו שאמר ליהושע (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ולא יהיה זה בעוד נפשו קשורה בגופו, אבל רמז למח שהיה אחר המות שתשוב הנפש כצורת המלאכים בענין פשיטותה ודקותה ועזבה להשתמש בגופה, כשתזדכך ותזהיר והיו מעשיה טובים בעו"הז, ומהם שנמול העו"הב ועונשו היה מקובל אצל עם הארץ מהנביאים ומושכל אצל החכמים, והניחו לספרו בספר כמו שהניחו לזכור הרבה מפירות המצוות והחובות מפני שסמכו על הקבלה, ומהם שהעם היו מן הסכלות ומעוט ההבנה בענין שאיננו נעלם ממה שכתוב בתורה, ונחג הבורא עמהם מנהג האב החומל על בנו הקטן כשהוא רוצה ליסרו בנחת ולאט, כמו שכתוב (בזעריא) כי נער ישראל ואוהבהו, והאב כשרוצה ללמד את בנו בנערותו

הנפשו ומהם שהעם היו מן הסכלות ומעוט ההבנה בענין שאיננו נעלם ממה שכתוב בתורה, ונחג הבורא עמהם מנהג האב החומל על בנו הקטן כשהוא רוצה ליסרו בנחת ולאט, כמו שכתוב (בזעריא) כי נער ישראל ואוהבהו, והאב כשרוצה ללמד את בנו בנערותו

onne und welcher der rechte Weg sei. — Anlangend die 5. Abtheilung, die Gliederpflichten nämlich, deren Nutzen oder Schaden auf andere übergehen, wie: das Almosenpenden, die Abgaben des Zehent, das Lehren der Wissenschaft, das Ermahnen zum Guten und Warnen vor dem Bösen, das Zurückstellen des Anvertrauten, das Bewahren des Geheimnisses, Jedermann das Wort zu reden, nur Gutes zu thun, die Verehrung der Eltern, die Bekehrung der Frevler zu Gott, die Belehrung der Menschen über dessen Allgüte, das Mitleiden und Erbarmen mit den Armen, das geduldige Ertragen der Lästerungen der Menschen, wenn er sie zur Gottesverehrung anregt und ihnen durch Hinweisung auf Belohnung oder Bestrafung Hoffnung oder Furcht einflößt; so besteht da das Vertrauen auf Gott darin, daß der Mensch diese Handlungen alle und ähnliche nicht aus dem Herzen verliere, sondern sich vornehme, sie auszuüben, wozu er auch alle Veranlassungen treffe, (wie wir uns darüber in der 4. Abtheilung bezüglich der Nothwendigkeit der freien Wahl ausgesprochen) und zwar nur deshalb, um sich Gott zu nähern, aber nicht um sich Nam' und Ehr' unter den Menschen zu verschaffen, oder von ihnen belohnt zu werden, oder über sie zu herrschen. Und hat er das Nöthige hiezu veranlaßt, dann überlasse er vertrauensvoll Gott die Ausführung der That, die er nach dessen Willen auszuüben beabsichtigte. Auch sei er soviel als möglich darauf bedacht, es vor dem geheim zu halten, dem er es nicht sagen muß, weil das Verdienstliche der That bedeutend erhöht wird, wenn sie geheim gehalten, als wenn sie bekannt gemacht wird; wo aber die Verheimlichung nicht möglich, so denke er an den von uns zuvor erwähnten Grundsatz: daß Nutzen oder Schaden nicht durch Menschen, sondern nur unter Einräumung Gottes herbeigeführt werden können. Läßt nun der Schöpfer durch ihn das Gute geschehen, so nehme er es als eine Wohlthat hin, die Gott ihm damit angedeihen läßt, und freue sich nicht, wenn ihn die Menschen darüber loben; auch verlange er nicht, daß die Menschen ihn deshalb ehren, weil ihn dieß verleiten kann, auf seine Handlungen stolz zu thun, wo dann Herz und Absicht an Reinheit verlieren, seine Handlung minder verdienstlich erscheint, und er seinen Lohn verlieren kann; was ich noch in der dazu bestimmten Pforte näher erörtern werde.

Betreffend die sechste Abtheilung, die dies- und jenseitige Belohnung nämlich,

בעזרת השם, — אבל פירוש החלק החמישי והוא חובות האכרים אשר תועלתם ונוקם מתעברים אל זולתו, כצדקה והמעשר ולמוד החכמה וצוות בשוב והזהיר מהרע ולהשיבהאמנות ולהסתיר הסוד ולדבר טוב לעשות הטוב וכבוד אבות והשבת הרשעים אל האלהים והורות ב"א דרכיטובתו ולחמול ענייהם ולרחם עליהם, ולסבול חרפתם כשמעיר אותם אל העבודה ומיחל אותם ומקראם בנמול ובעונש, ואופני ישר הבטחון בזה שיהיה האדם צופן בלבבו כל המעשים האלה והדומה להם, ויבחר עשותם ויסבב אליהם כפי מה שהקדמנו בחלק רביעי מחיוב הבחירה עלינו להתקרב אל האלהים בלבד, לא לקנות שם וכבוד ביניהם ולא לקוות הנמול מהם ולא להשתרר עליהם, ואחר כך יבטח על האלהים בהשלמת המעשה שכיון לעשותו מהם כפי מה שהוא רוצה בו ממנו אחר שיסבב עליו, ויזהר כפי יכולתו בכל זה להסתירו ממי שאין צריך לו להודיעו, כי בהיותו נסתר יהיה שכרו יותר גדול ממה שיהיה אם יהיה נודע, ומה שלא יוכל להסתירו יזכור בו השרש אשר הקדמנו כי התועלת והנוק לא יהיה מן הברואים כי אם ברשות הבורא ית', וכאשר יגלגל הבורא על ידו מצוה, יחשוב בלבו כי היא טובה מאת הבורא ית' שהטיב בה אליו, ואל ישמח בשבת אותו ב"א עליה ואל יחפון בכבודם בעבורה, ויביאהו זה להתגאור במעשהו ויפסד לבו וכוונתו לאלהים ויפסיד מעשהו ויאבד שכרו, ואני עתיד לבאר זה בשער הבטחון, — אבל פירוש החלק הששי והוא בנמול העו"ה והעו"ב אשר

freue sich nicht, wenn ihn die Menschen darüber loben; auch verlange er nicht, daß die Menschen ihn deshalb ehren, weil ihn dieß verleiten kann, auf seine Handlungen stolz zu thun, wo dann Herz und Absicht an Reinheit verlieren, seine Handlung minder verdienstlich erscheint, und er seinen Lohn verlieren kann; was ich noch in der dazu bestimmten Pforte näher erörtern werde.

hat, denselben zu wählen, und den Lohn hierfür bestimmt. Wenn wir uns also hier in unserer Wahl an ihn wenden, und uns auf ihn verlassen, daß er uns den rechten Weg zeigen wird, so würden wir uns nur irren in diesem unserem Gebete, und mit unserem Vertrauen thöricht handeln, da es uns schon früher kund gemacht worden ist, welche die Wege zum Gottesdienste seien, die uns dies- und jenseits förderlich sind, wie es heißt: „Und der Ewige gebot uns allen diese Satzungen u. s. w. uns zum Heile zu allen Zeiten;“ ferner bezüglich der jenseitigen Belohnung: „Und zur Frömmigkeit gereicht es uns, wenn wir beobachten zu thun dieses.“ — Auch in weltlichen Angelegenheiten resultirt manchmal ein löbliches Mittel tadelhaft und ein tadelhaftes löblich, was aber in Beziehung auf Frömmigkeit unstatthaft ist, da hier die Begriffe von löblich und tadelhaft unverrückbar und unwandelbar sind. Worin wir aber doch auch da auf Gott vertrauen können, ist bezüglich der Thatmachung des Gottesdienstlichen, nachdem wir es mit innigem und treuem Herzen frei gewählt, darin beharrt sind und die reinste Absicht dabei gehabt haben: hier sind wir verpflichtet, zu ihm zu beten, daß er uns helfe und uns hierüber belehre, wie es heißt: „Leite mich in deiner Treue und lehre sie mich;“ ferner: „Leite mich auf der Bahn deiner Gebote, u. s. w.“ ferner: „Den Weg der Wahrheit erwähle ich.“ ferner: „Ich hänge deinen Zeugnissen an, Ewiger, beschäme mich nicht;“ ferner: „Und entziehe meinem Munde das Wort der Wahrheit nicht gar zu lange, u. s. w.“ Dieses beweist, daß er die Frömmigkeit gewählt, nur bat er zu Gott um zwei Dinge: einmal, sein Herz hierzu zu bestimmen und ihn in seiner Wahl zu bestärken, durch Entfernung aller weltlichen Störungen von Auge und Herz, wie es heißt: „Öffne mein Herz, deinen Namen zu fürchten;“ ferner: „Öffne meine Augen, daß ich Wunder schaue, u. s. w.“; ferner: „Wende meine Augen ab, u. s. w.“ ferner: „Neige mein Herz zu deinen Zeugnissen, u. s. w.“ u. dgl., und dann, ihn zu kräftigen, auf daß er die gottesdienstliche That vollführen könne, was er auch meint, wenn er sagt: „Leite mich auf der Bahn deiner Gebote;“ ferner: „Unterstütze mich, daß mir geholfen werde,“ u. dgl. m., und ich werde auch weiterhin, so Gott will, angeben, welche Hindernisse hier in diesem Punkte obwalten, und wie er ausgeführt werden

עליה, ואם נתחנן אליו בבחירתה ונבטח עליו בהראותינו אופני הטוב לנו נהיה טועים בדברינו וסכלים בבטחוננו, מפני שכבר סדמה הודעתו אותנו דרכי העבודה אשר יועלונו בעולם הזה ובבא, כמו שכתוב (דברים ז) ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה ונ' לשוב לנו כל הימים, ואמר בגמול העוה"ב (סס) וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, ועוד כי עניני העולם יש שתשוב הסבה המשובחת מגונה והמגונה משובחת, אך העבודה והעבירה אינם כן כי המגונה והמשובח מהם לא יתק מענינו ולא יתחלף, אבל מה שראוי לבטוח עליו הוא גמר מעשה העבודה אחר בחירתה בלב שלם ונאמן, והסכמה והשתדלות בבר לבב וכונה לשמו הגדול, וביזה אנחנו חייבין להתחנן אליו לעזור אותנו בו ולהורות אותנו עליו, כמו שכתוב (תהלים כה) חדריכני באמתך ולמדני, ואמר (סס קיט) הדריכני בנרתיב מצותיך ונ', ואמר (סס) דרך אמונה בחרתי ונ', ואמר (סס) דבקתי בעדותיך ה' אל תבישני, ואמר (סס) ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד ונ', וכל זה ראיה שבחירתו היתה במעשה העבודה, אך התפלל אל האלהים על שני דברים, אחד מהם ליחד לבבו ולחזק בחירתו בעבודתו בהרחקת טרדות העולם מלבו ועיניו, כמו שאמר (סס פז) יחד לבבי ליראה שמך, (סס קיט) גל עיני ואביטה ונ', (סס) העבר עיני ונ' (סס) הט לבי אל עדותיך ונ' והדומה לזה, והשני לחזק אבריו על השלמת המעשים בעבודתו, והוא מה שאמר (סס) הדריכני בנתיב מצותיך, (סס) סעדני ואושעה, והרבה כמוהו, ואני עתיד לבאר אופני מססדי החלק הזה ואופני השלמתו והדרך הנכונה בו

uns die Wahl des Gehorsams und Ungehorsams überlassen, wie es heißt: „Du fannst das Leben erwählen,“ und nur die Ausführung der Handlung, sowohl in der Beobachtung als in der Uebertretung der göttlichen Gebote, hat er nicht unserer Macht überlassen, sondern sie abhängig gemacht von äußern, zufälligen Mitteln, die manchmal sich darbieten, manchmal ausbleiben. Vertraute nun der Mensch bezüglich der Wahl des Guten auf Gott und sagte: „Ich beuge mich jeder freien Wahl und jedes freien Entschlusses bezüglich der Beobachtung der göttlichen Gebote, bis er für mich das Beste wählen wird,“ so wäre er nur abseits vom rechten Wege, und von der richtigen Bahn abgewichen, da Gott uns geboten, bezüglich der Beobachtung der göttlichen Gebote frei zu wählen, und dabei mit aller Emsigkeit, Ueberzeugung und Innigkeit den Namen Gottes in Absicht zu haben, und uns bekannt gemacht hat, daß dieß uns zu Gute kommt dieß- und jenseits. Bieten sich dann die Mittel dar, daß die Ausführung der göttlichen Gebote ihm gelingt, wozu uns früher der freie Wille bestimmt hat, so wird uns dann ein großer Lohn dafür zu Theil, daß wir die Gebote Gottes gewollt, dabei beharrt und sie zur That haben werden lassen; gelingt aber dem Menschen die Ausführung nicht, so bleibt uns jedenfalls der Lohn für den guten Willen und die Beharrlichkeit; wie wir dessen früher erwähnt. Dasselbe findet auch bei der Bestrafung der Uebertretung statt, und der Unterschied zwischen dem Vertrauen auf Gott in weltlichen Dingen und dem bezüglich des Gottesdienstes, ist der: daß in den weltlichen Angelegenheiten uns nicht bekannt ist, inwiefern das eine oder das andere Mittel an und für sich gut oder schlecht sei auch nicht das an sich Nützliche oder Schädliche, da wir nicht wissen können, welche Profession die bessere und die geeignetere sei zu unserer Ernährung, zu unserer Gesundheit, überhaupt zu unserem Besten, oder welche Waare, welche Reise und Beschäftigung uns Glück bringt, so wir uns damit befassen; daher es uns obliegt in unserer Wahl und in deren Ausführung auf Gott zu vertrauen, auf daß er uns zu unserem Besten ver helfe, nachdem wir Alles hiezu veranlaßt und herbeigeführt, und daß wir zu ihm beten, daß er unser Herz bestimme und anrege, das Gute und das für uns Ersprießliche zu wählen. Anders ist es aber beim Gottesdienste, da er uns hierin den

rechten Weg fundgethan uns geboten und ihmרותו, כמו שאמר (דברים ל') ובחרת בחיים, ולא הניח ברשותנו השלמת המעשה בעבודה ובעבירה אלא בסבות שהם חוץ לנו מודמנות בקצת העתים ונמנעות בקצתם, ואם יבטח על האלהים בבחירת עבודתו ויאמר לא אבחר ולא אכזין לעשות כלום מעבודת הבורא עד שיבחר לי הטוב ממנה, כבר תעה מדרך הישרה ומעדרו רגליו מאופני הנכונה, כי הבורא ית' כבר צונו לבחור במעשה העבודה ולכוין אליה בהשתדלות והסכמה ובלב שלם לשמו הגדול, והודיענו שהוא אופני הנכונה לנו בעו' הזו בעו' הב, ואם יודמנו הסבות ויתכן נמר המעשה בעבודתו אשר קדמה בחירתנו בה, יהיה לנו השכר הגדול על הבחירה בעבודה ועל הכונה לעשותה ועל השלמת מעשיה באברים הנראים, ואם ימנע מן האברים נמר המעשה יהיה לנו שכר הבחירה והכונה כאשר זכרנו במה שקדם, וכן העונש על העבירה, והחפרש שבין עבודת הבורא ושאר מעשי העולם בענין הבטחון באלהים ית', ששאר עניני העולם לא נגלו לנו אופני הטוב והרע בסבה מן הסבות מבלעדי שאריתם, ולא אופני ההפסד והרע בקצתם בלתי קצתם, כי לא עמדנו על איזו מלאכה מן המלאכות טובה לנו ויותר ראויה לבקשת המרף והבריאות הטוב, ולא באיזו סחורה ובאיזו דרך באיזה מעשה מן המעשים העולמיים נצליח כשנתגלגל בהם, ומן הדין עלינו שנבטח באלהים בבחירתנו והשלמתה לעזרנו על מה שיש בו טובה לנו אחר שנתגלגל אליהם, ונתחנן אליו להעיר לבבנו לבחירת הטובה והראויה לנו מהם, אבל עבודת הבורא ית' איננה כן מפני שכבר הודיענו אופני הנכונה בהוצינו לבחור בהויער איתנו בגמול

ren und zu vollbringen. — Worin wir also nicht beirrt werden, als : in der Wahl des Guten und Bösen, in dem Entschlusse und in dem festen Vorsatze es auszuführen, ist es nur Thorheit und Irrthum, hierin auf Gott zu vertrauen; denn Gott hat

nicht beirrt werden, als : in der Wahl
in dem festen Vorsatze es auszuführen,
auf Gott zu vertrauen; denn Gott hat

daß sie ihn loben und daß das, was er ihnen gethan, als größer in ihren Augen erscheinen wird, und ihm die jenseitige Belohnung zu Theil werden lassen, wie Gott zu Salomo gesagt: „Selbst das, wonach du nicht begehrest, gebe ich dir u. s. w.“ Betreffs der Angelegenheiten der ihm über- oder untergeordneten Classe Menschen, so ist es, im Falle er durch Noth veranlaßt wird, von einem ihm über- oder untergeordneten etwas zu verlangen, das Beste, wenn er sich hierin auf Gott verläßt, und er wird sie als Mittel zur Vollführung seines Willens benützen, wie er die Bearbeitung des Bodens und seine Befäung als Mittel zu seiner Nahrung nothwendig macht, trotzdem nur, wenn es Gottes Wille ist, ihm da seine Nahrung zu verschaffen, der Same keimt, sproßt und wächst, wofür auch dann nicht der Erde, sondern Gott allein der Dank gebührt, und wenn ihn Gott nicht ernähren will, die Erde entweder nichts hervorbringt, oder wenn sie etwas hervorbringt, demselben ein Zufall zustoßt, und dann der Boden nicht die Schuld trägt. Ebenso, wenn er von Jemanden was verlangt, so muß es ihm gleich sein, ob derselbe mächtig oder ohnmächtig ist, und nur die Ausführung des Verlangten Gott überlassen, und läßt es nun Gott durch Jemanden ausführen, so danke er Gott, der seinen Wunsch erfüllt, und danke auch demjenigen, durch den es geschehen ist, für sein bereitwilliges Herz und daß Gott durch ihn habe das Gute geschehen lassen; denn bekanntlich läßt Gott das Gute nur durch den Guten geschehen, selten, daß er durch ihn etwas Nachtheiliges herbeiführt, wie unsere Alten sagen: „Das Gute wird durch den Guten herbeigeführt, das Böse durch den Bösen,“ und die Schrift sagt: „Dem Gerechten begegnet keine Unthat.“ Geht aber sein Wunsch durch sie nicht in Erfüllung, so beschuldige er sie nicht und schreibe ihnen keine Nachlässigkeit zu, sondern er danke Gott dafür, der damit gewiß sein Bestes beabsichtigte; und lobe sie, sobald er überzeugt ist, daß sie bestrebt waren, seinen Wunsch zu erfüllen, obwohl es nicht so gekommen ist, wie er und sie es gewollt. Ebenso benehme er sich gegen seine Bekannten und Freunde, gegen diejenigen, mit denen er geschäftlich verkehrt, gegen seine Diener und Nachbarn. — Und verlangt ein Ueber- oder Untergeordneter etwas von ihm, so bestreibe er sich mit ganzem Herzen es zu thun, und bestrebe sich ernstlich und innerlich, es zu vollführen, so-

וישים בפייהם שבתו ויגדל ענינו בעניהם ויניע אל הנמול הנדול בע"הב כמ"ש האלהים לשלמה (מ"ח ג) וגם אשר לא שאלת נתתי לך וגו', אבל אופני בטחוני על אלהיו בעניני מי שהוא למעלה ממנו. ומי שהוא למטה ממנו מכתות ב"א, הפנים הישרים לו כשיביא אותו הצורך לבקש חסן ממי שהוא למעלה ממנו או למטה ממנו שיבטח בו על אלהיו וישימם סבה בהשלמתו כאשר ישים עבודת הארץ וזריעתה סבה לטרפו ואם ירצה להטריפו ממנה יצמח הזרע ויסרה וירבה ואין להודות הארץ על זה אך ההודאה לבורא לבדו, ואם לא יחסן האלהים להטריפו ממנה לא תצמיח הארץ או תצמיח ויקרה הצמח פגע ואין להאשים הארץ, וכן כשיבקש מאחד מהם חסן, ישיהיה אצלו החלש מהם והחזק שזה בעשותו ויבטח בהשלמתו על האלהים ית' ואם ישלם ע"י אחד מי'ם יודה הבורא ית' אשר השלים חסדו, ויודה למי שנעשה על ידו על לבו הטוב לו ושהבורא הביא תועלתו על ידו, ובירוע שאין הבורא מגלגל טובה אלא ע"י הצדיק ומעט הוא שמתגלגל הפסד על ידיהם, כמו שאמרו חז"ל מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה ע"י חייב, ואמר הכתוב (מסלי יז) לא יאונה לצדיק כל און, ואם לא ישלם לו על ידיהם אל יאשימם ואל יתלה בהם קצור, אך יודה לאלהים אשר בחר לו הטוב בזה, וישבחים כפי שידע מהשתדלם לעשות חסדיו אע"פ שלא נשלם כרצונו וכרצונם לו, וכן ינהג במידעיו ואוהביו ובמי שנושא ונותן עמהם ושמשיו ושותפיו, וכן אם יבקש ממנו מי שלמעלה ממנו או שלמטה ממנו חסן, יסבב לעשותו בכל לבו וישתדל להשלימו במצפונו אם יזמן לו, ויהיה מי שבטשוראוי

der Reiche nicht stolz und groß thue auf seinen Reichthum, und der Arme nicht an Selbstschätzung verliere, vielmehr der Zustand auf der Erde dem unter derselben gleiche, wie von einem Könige erzählt wird, daß er sich unter seinen Dienern mengte und von ihnen heraus nicht zu erkennen war, weil er in seinem Schmucke und seiner Kleidung eine sehr einfache Tracht wählte. — Daß wir die Grabstätten vor unsern Thüren angelegt, geschah, damit wir dadurch belehrt werden, bereit zum Tode und mit dem Vorrathe versehen zu sein, der uns an den Ort der Ruhe bringt und befördert. Du bemerktest ferner, daß wir von Frauen und Kindern getrennt leben, so wisse denn, daß wir ihnen eine in der Nähe liegende Stadt angewiesen, und wenn den einen oder den andern eine Angelegenheit dahin ruft, da geht er hin, kehrt aber gleich nach verrichteter Sache zu uns zurück, weil wir gesehen, welche Störung, welche Nachtheile, Plage und Mühe ihre Nähe uns verursacht, und welche Ruhe ihre Entfernung uns bringt, in der Beschäftigung mit den Angelegenheiten des Zukünftigen und der Hintansetzung der Angelegenheiten dieses Lebens. Ihre Worte gefielen dem Frommen, der sie segnete und sie wegen ihrer Einrichtung glücklich pries.

Hat nun der Gottvertrauende ein Weib, Auserwählte, Freunde und Feinde, so verlasse er sich auf Gott, daß er ihn trotz ihrer Ansprüche erhalten werde, und sei daher bestrebt seiner Pflicht gegen sie nachzukommen, ihren Wünschen Folge zu leisten, ihnen keinen Schaden zuzufügen, ihr Bestes zu veranlassen, in allen ihren Angelegenheiten sich treu zu bewähren, und sie darüber zu belehren, wie sie Lehr' und Leben zum Dienste Gottes anzuwenden haben, wie es heißt: „Du sollst deinen Nächsten lieben wie dich selbst.“ ferner: „Du sollst deinen Bruder nicht hassen in deinem Herzen,“ ohne dabei ihrerseits eine Entgeltung zu erhoffen; oder damit eine früher empfangene Wohlthat belohnen, oder von ihnen gelobt und geehrt; oder über sie herrschen zu wollen, sondern einzig und allein in der Absicht die Gebothe Gottes zu vollziehen, seinen Bund und seine Verordnungen zu beobachten; denn wer nur aus obgenannten Ursachen ihren Wünschen nachkommt, wird auch seinen Zweck hienieden nicht erreichen und sich nur umsonst geplagt haben, und sich der jenseitigen Belohnung verlustig machen, während ihm Gott nur beistehen wird, wenn er dieß ausschließlich feinetwegen thut; er wird ihn hienieden belohnen und veranlassen,

ולהתפאר בעשרו ויבא העני להתבונן אצל עצמו, ושדמה ענינו על האדמה כענינו תחתיה, ונאמר על אחד מהמלכים שהיה מתערב בין עבדיו ולא היה ניכר ביניהם, מפני שהיה נודג מנהג השפלות בתכשיטיו ובמלבושיו, ומה ששמנו קברות מתינו אצל פתחינו, כדי שנקבץ מהם ונהיה

נכונים למות ונזמין לנו הצידה המנעת אותנו למקום המנוחה, ומה שראית שפירשנו מן הנשים והבנים, דע כי יחדנו להם קריה קרובה מכאן כשיצטרך אחד ממנו על דבר מדבריהם ילך אליהם וישלים צרכו וישוב אלינו, מפני שראינו מה שיכנס עלינו מטרת הלב ורוב ההפסד ונודל היגיעה והטורח בקרבתם, והמנוחה מכל זה בהרחקתם לבחור בעניני העולם הבא ולמאוס בעניני הע"ה, וייטבו דבריהם בעיני הפרוש ויברך אותם ויאשרם בעינים, ואם יהיה הבוטח באלהים בעל אשה וקרובים ואוהבים ואויבים, יבטח באלהים בהצלחתו מהם וישתדל לפרוע מה שחייב להם ולעשות חסציהם, ולהיות לבו שלם עמהם, וירף ידו מהזקתם ויסבב על מה שיהיה טוב להם, ויהיה נאמן בכל עניניהם ויורם אופני תועלותם בעניני התורה והעולם לעבודת הבורא, כמו שנאמר (ויקרא יט) ואהבת לרעך כמוך, ואמר (סס) לא תשנא את אחיך בלבבך, לא ליחל הנמול מהם ולא לקדם אצלם ולא מאהבתו בכבודם ושבתם ולא להשתרר עליהם, אך לקיים מצות הבורא ולשמור בריתו וסקודיו עליהם, כי מי שתהיה דעתו בעשותו חסציהם על אחד מהדברים שזכרנו תחלה, לא ישיג רצונו מהם בעו"ה וייגע לריק ויפסיד שכרו לעו"הב, ואם הוא נוהג בזה לעבודת האלהים בלבד, יעזרם האלהים לגמול אותו בעו"הז

Ueber- und Untergeordneten unter den verschiedenen Klassen der Menschen, so besteht das wahre Vertrauen auf Gott, in Folgendem. — Jeder Mensch ist einmal nothwendig das eine oder das andere, entweder ist er fremd, oder einer Familie angehörig. Ist er fremd, so schmiege er sich an Gott um so mehr in seiner Einsamkeit und vertraue auf ihn in seiner Fremdheit, und beherzige, daß auch die Seelenhienieden fremd, und daß überhaupt alle Menschen wie Fremde hier sind, wie die Schrift sagt: „Denn Fremdlinge und Beisassen seid ihr bei mir,“ nur denke ferner: daß selbst der, der Anverwandte hat, über kurz oder lang fremd und einsam bleibt, ohne daß ihm ein Anverwandter oder selbst ein Sohn nützen oder sich ihm anschließen könnte. Er überlege ferner, welcher Last er dadurch enthoben ist, und sehe dieß als eine Wohlthat Gottes an; denn wenn er die Bedürfnisse des Lebens zu befriedigen hat, so wird die Plage und Mühe um ein Bedeutendes verringert, wenn er ohne Frau und Kinder ist, so daß ihr Abgang ihm nur Ruhe verschafft, und zu gute kommt; und will er für seine Zukunft bedacht sein, so wird doch offenbar sein Herz hiezu mehr aufgeräumt und frei sein, wenn er allein ist; daher sind die Frommen auch von ihren Anverwandten und Familien, ins Gebirge gegangen, damit ihr Herz mehr aufgeräumt zum Dienste Gottes sei, und ebenso haben die Propheten zur Zeit des Prophetenthums ihre Wohnungen verlassen und einsam den Pflichten Gottes gelebt; wie du dieß aus der Geschichte Elias und Elisas weißt, wo es heißt: „Zwölf Gespanne vor ihm her und er war bei dem Zwölften,“ aber kaum hatte Elia ihm einen Wink gegeben, so verstand er ihn und sprach: „Laß mich doch küssen meinen Vater und meine Mutter, dann will ich dir folgen“, und es heißt auch: „Und er folgte dem Elia und bediente ihn.“ — Auch wird von einem Frommen erzählt, daß er in ein Land gegangen, dessen Einwohner in der Religion unterweisen, und da sah er, daß sie in ihrer Kleidung und ihrem Schmucke nur eine Farbe wählten, ihre Gräber vor ihren Hausthüren haben, und unter ihnen keine Frauengestalt sichtbar war. Darüber befragt, antworteten sie: Wir kleiden uns gleichfärbig, damit unter uns der Arme von

ומכיריו, ואשר למעלה ממנו ואשר למטה ממנו מכתות בני אדם, אופני ישר הבטחון על האלהים בהם כאשר אספר, והוא שאין אדם נמלט מאחד משני דברים, שיהיה נכרי, או שיהיה בתוך משפחתו וקרוביו, ואם יהיה נכרי יהיה צוורתו באלהיו בער השתוממותו ויבטח עליו בנבורתו, ויעלה על לבו נרות הנפש בעו"הזוכי אנשי הארץ כמו הגרים בה. כמו שאמר הכתוב (ויקרא כה) כי גרים ותושבים אתם עמדי, ויחשוב בלבו כי כל מי שיש לו קרובים בו, עד זמן מועט ישוב נכרי בודד, ולא יעילהו קרוב ולא בן ולא יתחבר עמו אחד מהם, ויחשוב אחר כך בהסתלקות כובד משאם וחובותם מעליו ויחשוב זה טובה משובות הבורא עליו, מפני שאם יהיה רודף אחר עניני העולם וצרכיו, תהיה יגיעתו יותר קלה עליו מבלי אשה ובנים וחסרונם מנוחה לו וטובה, ואם יהיה מבקש עניני אחריתו, יהיה לבו יותר ריק ופניו בעת התבודדותו מבלי ספק, ועל כן היו הפרושים בורחים מקרוביהם ומבתיהם אל ההרים, כדי שיפנו לבותם לעבודת אלהים, ובזה היו הנביאים בזמן הנבואה יוצאים ממעונותיהם ומתבודדים לחובות הבורא עליהם, כמו שידעת מענין אליהו עם אלישע שנאמר עליו (מ"ח יט) שנים עשר צמדים לפניו והוא בשנים העשר, וכיון שרמז לו אליהו במעט רמז הבין אותו ואמר אשקנה לאבי ולאמי ואלכה אחרך, ואמר וילך אחרי אליריו וישרתהו, ואמרו על אחד מהפרושים שנכנס למדינה אחת להורות את יושביה עבודת האלהים, וימצאם לובשים צבע אחד במלבושיהם ותכשיטיהם, וראה סבריהם אצל פתחי בתיהם ולא ראה ביניהם אשה ושאל אותם ע"ז, ואמרו לו מה שאנו לובשים צבע אחד שלא יהיה ניכר בנו העני מן העשיר, ושלא יבא העשיר להתנאות

den Reichen nicht erkannt werde, und

Wasser getrunken! — Dieser Geldmann eben, der auf die obbenannte Weise zu seinem Gelde gelangt ist, wäre sicherlich auf eine andere Art dazu gekommen, wenn das nicht der Fall gewesen wäre, wie wir dieß dargethan; „denn es gibt für den Ewigen kein Hinderniß zu helfen mit Vielen oder Wenigen.“

Das Vertrauen auf Gott bezüglich der Nahrung muß derart sein, daß, wenn diese einen oder mehrere Tage ausbleibt, er sich denken muß: der mich in die Welt gesetzt zu einer bestimmten Zeitperiode, und nicht früher oder später, er hält, will es, daß zu einer gewissen Zeit, an einem bestimmten Tage ausbleibe, weil er wohl weiß, daß es zu meinem Guten. Ebenso wenn die Nahrung ihm farg und knapp zugemessen ist, so daß er gar nichts erübrigen kann, gebührt es sich, daß er denke und sage: „Der meine Kost mir im Mutterleibe als ich geworden, zubereitet, so viel ich deren bedurfte und zu meiner täglichen Pflege genug hatte, bis er mir diese Nahrung mit einer bessern vertauschte, und die farge Betheilung mir nichts schadete, ebenso wird die Kost mir nicht schaden, die er mir jetzt bis an mein Ende zugemessen, dafür wird er dann noch überdieß belohnen, wie Gott über unsere Väter in der Wüste gesagt: „Und das Volk soll hinaus gehen und sammeln den täglichen Bedarf an seinem Tage;“ ferner in Jeremia: „Gehe und rufe vor den Ohren Jerusalems, also u. s. w.“ Und kommt ihm die Nahrung durch ein gewisses Mittel, an einem gewissen Orte, durch einen bestimmten Menschen zu, da denke er: „Der mich nach dieser Form und Gestalt, mit dieser Eigenschaft und Anlage zu meinem eigenen Vortheile erschaffen hat, der wollte auch, daß meine Nahrung nur auf eine meinem Wesen entsprechende und auf keine andere Art zukomme, und der mich in die Welt an einem bestimmten Orte gesetzt, und zwar durch zwei gewisse Menschen, der wollte es auch zu meinem Besten, daß mir meine Nahrung in einem gewissen Lande, durch einen gewissen Menschen werde, den Gott als Vermittler bestimmt, wie die Schrift sagt: „Gerecht ist der Ewige in allen seinen Wegen.“

Was den dritten Theil betrifft, nämlich die Angelegenheiten bezüglich seiner Frau, seiner Kinder, Hausleute, seiner Anverwandten, Freunde und Feinde, seiner Befreundeten und Bekannten, der ihm

אלי בסבה ידועה, אלו היתה נמנעת הסיבה ההיא ממנו היה משיג אותו בסבה אחרת כאשר הקדמנו, (שמואל ח יד) כי אין לר' מעצור להושיע ברב או במעט, וממה שראוי לבוטח על האלהים בטרפו כשיתעכב ממנו הטרף יום מן הימים, שיאמר בלבו כי אשר הוציאני אל העו"ה בוזמן ידוע ועת ידועה, ולא הוציאני אליו לסניהם ולא לאחריהם, הוא שמעכב ממני בה טרפי לעת ידועה ויום ידוע, לדעתו מה שהוא טוב לי, וכן כאשר יבאהו טרפו מצומצם לא יתיר על מזונו מאומה, ראוי לו לחשוב בלבו ולומר אשר הכין לי מזוני בשדי אמי בתחלת עניני כפי צרכי ודי כלכלתי יום יום עד אשר המיר אותו לי בטוב ממנו ולא הזיק לי בואו בצמצום מאומה, כן לא יזיק לי בו הטרף הזה אשר העתיק אותי אליו עתה מצומצם כפי צרכי עד תכלית ימי מאומה, ויהיה נשבר על זה כמו שאמר הבורא על אבותינו במדבר (טמות נח) ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו, ואמר (ירמיה נ) הלודוקראת באוני ירושלים וגו', וכן אם יבאהו טרפו בסכרה מבלי סבה ובמקום מבלי מקום ועל ידי איש מבלתי איש אחר, יאמר בלבו אשר יצרני על צורה ותכנית ותבונה ומדה מבלי שאר הצורות והתכונות והמדות לתקנת עניני הוא בחר לי שיבוא טרפי על הפנים המפיקים לעניני מבלי שאר הפנים, ואשר הוציאני אל העו"ה במקום ידוע וע"י שני אישים ידועים מבלי שאר אישי העולם, הוא בחר לי בו טרפי בארץ ידועה וע"י איש ידוע שם אותו סבה לטרפי לטוב לי, כמו שאמר הכתוב (תהלים קמה) צדיק ה' בכל דרכיו. — אבל פירוש החלק השלישי והם עניני אשתו ובניו ובני ביתו וקרוביו ואוהביו ואויביו ומיודעיו

Es giebt ferner Classen Menschen, die nur deshalb Geld zu sammeln und anzuhäufen bestrebt sind, weil sie sich gern geehrt von den Menschen und nachahft gemacht sehen, daher ihnen nichts genügt. Hieran trägt ihre Unkenntniß der Mittel, wie man sich dieß- oder jenseits Ehre verschaffen kann, Schuld, und wozu ihnen nur der Umstand Anlaß giebt, daß sie sehen, welche Ehre die Leute den Geldmännern anthun, und zwar nur darum, weil sie hiedurch von ihrem Hab und Gut etwas an sich zu bringen meinen. Begriffen und verstanden diese aber, daß es nicht in ihrer Gewalt und Macht ist, Jemanden weder etwas zu geben noch zu versagen, was mittelbar durch sie demselben bestimmt wurde, dann setzten sie auch ihre Hoffnung auf Andere, und erwiesen keinem andern Ehre, als demjenigen, den Gott mit löblichen Eigenschaften ausgezeichnet, die ihn auch der Ehre Gottes würdig machen, wie es heißt: „Nur meine Verehrer ehre ich, und weil der Böbel, indem er den Geldmännern Ehre erweist, seine Unkenntniß in den Gründen der Ehre an den Tag legt, so bestärkt sie Gott in ihrer Unkenntniß bezüglich ihres Verlangens, so daß sie Zeit ihres Lebens einem beständigen Nachstreben und Nachjagen verfallen, und das außer Acht lassen, wonach sie eigentlich streben und jagen sollen, um dadurch den Pflichten nachzukommen, die sie gegen ihren Schöpfer schuldig sind, und es vergessen, ihm für seine Wohlthaten zu danken, wo sie dann ohne Zweifel ihren Wünschen näher wären, wie die Schrift sagt: „Dauer der Tage ist in ihrer Rechten, in ihrer Linken Reichthum und Ehre;“ ferner: „Und Reichthum und Ehre kommen von dir. u. s. w.“ Unter denen, die nach Geld streben, giebt es einige wieder, die auf die eine oder die andere der genannten Arten dazu gelangt sind. Der z. B. durch Erbschaft oder dergl. hiezu gelangt ist, meint nun, daß er es diesen Umständen zu verdanken habe, ohne welche er auch nimmer hätte dazu kommen können, daher er die Ursache, aber nicht den Verursacher lobt. Welche Ähnlichkeit hat der nicht mit einem Menschen, der in der Wüste vom Durste gequält, eine Zisterne unschmackhaften Wassers entdeckt und freudenvoll damit seinen Durst lindert, und es dann, weil er bei einiger Schritte Entfernung eine Quelle rein sprudelnden schmackhaften Wassers erblickt, bereuet, daß er vom frühern

יש מב"א כתות שאינם משתדלים לסנות הממון ולהרבות ממנו אלא לאהבת הכבוד מב"א ולעשות להם שם ואין מספיק להם ממנו שום דבר, וזה סכלות מהם בסבות הכבוד בעולם הזה ובעו"הב', וגורם להם זה מה שרואים מכבוד עמי הארץ לאנשי הממון, וכבודם להם לתקותם מה שיש אצלם ולמשיך מאשר בידם, ואלו השכילו והבינו כי אין ביכולתם ולא בכחם לא לתת ולא למנוע למי שגזר לו הבורא אצלם, לא היו מקוים לזולתו, ולא היה ראוי אצלם לכבוד אלא למי שיחדרו הבורא במעלות משובחות ראוי בעבורו לכבוד הבורא ית', כמו שכתוב (ט"ז ז') כי מכבדי אכבוד, ומפני שסכלו עמי הארץ בכבודם בעלי הממון בסבות הכבוד, הוסיף להם הבורא סכלות בסבורת בקשותם, ונפלו בהשתדלות גדולה ויגיעה רבה כל ימיהם, והניחו מה שהיו חייבין להשתדל בו ולמהר אליו מהשלים חובות הבורא אשר עליהם ולהודות על טובותיו אצלם, ותהיינה בקשותם יותר קרובות אליהם בדרך הזה בלי ספק, כמו שאמר הכתוב (מסלי"ג) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, ואמר (דכ"א כט) והעושר והכבוד מלפניך וגו', ויש שימצאו בכלל מבקשי הממון מי שיגיע ממנו אל תכלית תאוותו בדרך הסבות אשר זכרנו, ומהם מי שיגיע אליו בדרך הירושרה והדומה לזה, ויחשוב כי הסבות חייבו לו את זה ולולי הם לא היה מגיע אליו ממנו, ומשבח הסבה מבלעדי המסבב, וכמה הוא דומה בזה לאדם שהוא במדבר הכביד עליו הצמא, ומצא מים שאינם מתוקים בבור אחד ושמח בהם שמחה גדולה ורָוָה מהם, וכאשר הלך מעט מצא מעין נובע מים מתוקים ודאג על מה שקדם משתותו המים הראשונים ורותו מהם, וכן בעל הממון שהגיע

daß er meint, daß alles Geld, das er erlangt hat, nur zu seiner leiblichen Nahrung bestimmt sei, ohne zu bedenken, daß die Bedürfnisse des Menschen dreierlei Art sind: 1) Bedürfnisse für die Nahrung, d. h. für seine eigene Verpflegung, welche auch von Gott jedem lebenden Wesen bis an sein Ende zugesichert ist; 2) Bedürfnisse für die Nahrung seiner Umgebung, als: Weib und Kind, Knechte und Mägde u. dgl. die nicht allen Wesen, sondern unter eigenen Bedingungen nur einer bevorzugten Klasse zugesichert ist, was also nur etwas Zufälliges ist, das zu gewissen Zeiten wohl vorkommt, aber wieder zu andern nicht, je nachdem die waltende Allgüte und Gerechtigkeit Gottes es erfordern; 3) Bedürfnisse für Gut und Geld, das dem Menschen keinen Vortheil bietet, worüber er nur Hüter und Wächter ist, bis er es an einen andern vererbt, oder es gar verliert. — Dieser Thor aber meint, daß das Geld, das ihm Gott bestimmt, nur zur leiblichen Nahrung und körperlichen Verpflegung diene, daher er so darnach hascht und jagt, während er es möglicher Weise nur für den folgenden Ehemann seiner Frau, für seinen Mörder oder für seinen ärgsten Feind sammelt. 4) giebt er ja nur denen Nahrung und Unterhalt, denen es gebührt, da es ihnen Gott mittelbar durch ihn, bestimmte, und doch wirft er ihnen seine Wohlthaten vor, als hätte er sie ernährt und verpflegt und wohlwollend sich ihnen gezeigt, und will, daß sie ihm danken, ihn darob loben und ihm deshalb ergeben seien; stolz, hochmüthig und hoffärtig, unterläßt er es dafür zu danken, und meint, wenn es Gott ihnen versagt hätte, dann wäre es ihm zugefallen, und wenn nicht, dann wären sie ohne Nahrung geblieben, während er der wahrhaft Arme ist, der sich hierseits fruchtlos müht und plagt, und jenseits seines Lohnes verlustig wird. Der Kluge hingegen schlägt bezüglich dieser drei Punkte einen die Lehr und die Welt befriedigenden Weg ein; seine Zuversicht nämlich auf das, was von seiner Nahrung und seinem Besitzthum in Gottes Hand ist, ist stärker als die, die er auf das setzt, das schon in seinen Händen ist, weil er hier nicht weiß, ob es die Bestimmung zu seiner Kost, oder als Besitzthum hat, und hierdurch erlangt er diesseits Ehre und jenseits gute Belohnung, wie dieß in dem Psalm: „Hallelujah! Heil dem Manne, der den Ewigen fürchtet,“ bis zu Ende ausgeführt ist.

אליו מן הממון הוא טרף מזונו, ולא יבין כי הטרף כתחלק לשלשה חלקים, אחר מהם טרף מזונו והוא כלכלת נופו בלבד, והוא המובטח מן האלהים לכל אשר בו רוח חיים עדתכלית ימיו, והב' טרף מזון זולתו מאשה ובנים ועבדים ומשרתים והדומה להם, ואיננו מובטח מן האלהים לכל הברואים אלא לסגולה מהם בתנאים מיוחדים, והוא מקרה מזדמן בעת אחת ואין מזדמן בעת אחרת כפי שמחייבת הליכות דיני הבורא מן החסד וחמשפט, והג' טרף קנין, והוא הממון אשר אין בו תועלת לאדם והוא שימר עליו ונוצר אותו עד אשר יורישנו לזולתו או שיאבד ממנו, והסכל יחשוב כל אשר גזר לו הבורא מן הממון שהוא טרף מזונו וכלכלת נופו, והוא ממהר אליו ומשתדל עליו, ואפשר שיקבצנו לבעל אשתו אחריו ולחורגו (ס"ו ולחורגו) ולגדול שבשונאיו, והשלישי שהוא גורלן המרפס לבעליהם כמו שגזר להם הבורא על ידו, והוא זוכר טובתו להם בהם כאלו הוא המרפס בהם וכלכל אותם והתחסד בהם עליהם, ורוצה שיודוהו וישבחוהו הרבה עליהם ושיעבדוהו בעבורם, ויתנאה ויגבה וירום לבבו ויניח הודאתו עליהם, ויחשוב שאם היה מונע אותם מהם היו נשארים אצלו, וכי לולי הוא היו נפסקים מרפיהם, והוא העני אשר יינע לריק בעורו: "ויפסיד שכרו לעוה"ב, והמשכיל נוהג בשלשה הסנים על הדרך הנכונה לתורתו ולעולמו, ובטחוננו במה שיש ביד האלהים מטרפו וקנינו, יותר חזק מבטחוננו במה שיש בידו מהם, מפני שאינו יודע אם הוא טרף מזון או טרף קנין, ויגיע לכבוד הע"ה ואל הגמול הטוב בע"הב' כמו שאמר (תהלים ק"ז) במזמור הללויה אשרי איש ירא ה' עד סופו.

ist, weil er hier nicht weiß, ob es die Bestimmung zu seiner Kost, oder als Besitzthum hat, und hierdurch erlangt er diesseits Ehre und jenseits gute Belohnung, wie dieß in dem Psalm: „Hallelujah! Heil dem Manne, der den Ewigen fürchtet,“ bis zu Ende ausgeführt ist.

seiner Nahrungsmittel und der verschiedenen Arten seines Erwerbes, als: Handel, Gewerbe, Reisen, Amt, Pachtung, Anstellung bei Fürsten, Verwaltung, Kreditgeschäfte, Schreibereien u. dgl. Arbeiten, Reisen durch Wüste und Wasser, und ähnliche Beschäftigungen, die den Zweck haben, Geld zu sammeln und mehr als zu seiner Erhaltung nothwendig, anzuhäufen; so besteht hierin das Vertrauen auf Gott, daß er sich mit dem befasse, was ihm Gott bietet, um die nothwendigen Bedürfnisse zu seinem Unterhalte gedeckt und das erreicht zu haben, auf was er bei der Welt zu beanspruchen das Recht hat. Hat ihm Gott darüber noch Ueberflüssiges beschieden, dann wird es ihm, sobald er hierin auf Gott vertraut, auch ohne Plage und Mühe zu Theil und er hat dann auch nicht Ursache die Mittel hiezu aufzusuchen und in ihnen eine Stütze zu erkennen; ist ihm aber nicht mehr als seine bloße Nahrung beschieden, dann dürfte sich Alles, was im Himmel und auf Erden ist, bestreben, dazu hinzuthun, sie sind es auf keine Weise und durch kein Mittel im Stande. Vertraut er hingegen auf Gott, da findet er Herzensruhe und Seelenlust, da das, was ihm bestimmt ist, keinem andern zufallen und auch weder zeitlicher noch später eintreffen kann, als in der Zeit, in welcher es nach der Bestimmung Gottes eintreffen soll. — Auch geschieht es oft, daß der Schöpfer die Verpflegung vieler Menschen durch einen geschehen lassen will, um zu sehen, inwiefern dieser gott ergeben oder ihm widerspänstig ist, weil dieß am ehesten Anlaß zur Verführung und Versuchung giebt, z. B. ein König, der sein Heer und seine Diener verpflegen muß, und ebenso Fürsten, Minister und Grafen die sie umgebenden Schaaren von Knechten, Dienern, Aufsehern, Frauen und Anverwandten, und ihrerwillen um die Mittel bekümmert sein müssen, zur Herbeischaffung des Geldes, das theils auf rechtliche, theils unrechtliche Weise geschieht. Der Thörichte unter diesen (die nach unrichten Mitteln greifen) begeht aber einen dreifachen Irrthum. Einmal bringt er das Geld, das ihm doch von Gott bestimmt ist, auf eine tadelhafte, verwerfliche Weise auf, während dem, wenn er es auch auf geradem, natürlichem Wege gesucht hätte, er auch das Gewünschte und Gewollte erlangt haben würde, wobei er dem Geseze und der Welt hätte genügen können, ohne dadurch nur etwas von dem zu verlieren, was ihm bestimmt worden ist. Er irrt ferner in dem,

עסקיו מסחורה ומלאכה והליכת דרכים ומיני ושכירות ועבודת המלכים וגזירות וקבלנות ואמנה וספרות. ומיני העבודות והליכת המדברות והימים, והדומה לזה ממה שמתעסקין בו לקבץ ממון ולהרבות מותר המהיר, ואיפני ישר הבטחון בהם על האלהים שיתעסק במה שזימן לו הבורא מהם לצורך ספקו ומזונו ולהגיע אל מה שיש בו די מן העולם, ואם ינאר לו הבורא בתוספת על זה תבואהו מבלי מורח ויגיעה כאשר יבטח על האלהים בה, ולא ירבה לחזר על הסבות ולא יסמך עליהן בלבד, ואם לא יגזרו לו יותר מן המזון אם היו משתדלים כל אשר בשמים ובארץ להוסיף עליו לא היו יכולים בשום פנים ולא בשום סבה. וכאשר יבטח באלהים ימצא מנוחת לבן ושלות נפשו כי לא יעברנו חקו אל זולתו ולא יקדים ולא יאחר מעתו הנגזר לו בו, ויש שמנהיג הבורא טרפי רבים מב"א על יד איש א' מהם להבחין בזה עבודתו לאלהים מהמרותו, וישים את זה מן הסבות החזקות שבסבות הנסיון וההסתה לו, כמלך שהוא מטריף חילו ועבדיו וכן השרים ורואי המלך והסגנים אשר סביבותיהם כתות מעבליהם ושמשיהם ופקידיהם ונשים וקרובים ומשתדלים בעבורם לחזור על סבת קבוצ הממון מפנים טובים ורעים, והסכל מהם יטעה בשלשה פנים, אחד מהם בקבוצ הממון כי הוא לוקח מה שגזר לו הבורא לקחתו על פנים מגונים ורעים, ואלו היה מבקש אותו על אופניו היה מגיע אל חסצו ורצונו והיה מתקיים בידו ענין תורתו ועולמו, ולא היה חסר לו ממה שגזר הבורא מאומה, והשני כי הוא חושב שכל מה שהגיע

und dir ist wohl.“ — Ginst sagte auch ein frommer Mann: „Ich wundre mich, wie derjenige, der seinem Menschen etwas giebt, was ihm doch der Schöpfer bestimmt hat, demselben dieses als eine Wohlthat vorrechnen und Dank dafür beanspruchen kann? Noch mehr bin ich über den erstaunt, der seinen Unterhalt von einem andern hat, welchen ihm zu geben dieser doch gezwungen ist, wie der sich vor demselben demüthigen, ihn schmeicheln und loben kann? — Wird aber dem Menschen trotz der in Anwendung gebrachten Mittel seine Nahrung nicht zu Theil: möglich ist sein täglicher Bedarf bereits in seiner Gewalt, möglich gelänge ihm dieß auf eine andere Art. Sei dem nun wie ihm wolle, so muß er sich doch mit einem oder dem andern Nahrungszweige befassen und nicht vernachlässigen, sobald sie seinen Anlagen und seiner Körperkraft entsprechen, wie ich dieß früher gesagt, und vertraue dabei auf Gott, daß er ihn nicht verlassen, sinken lassen und außer Acht lassen werde, wie es heißt: „Gut ist der Ewige zur Schutzwehr am Tage der Noth, u. s. w.“ — Dieses gilt auch in Bezug auf Gesundheit und Krankheit. Auch hierin muß der Mensch sein Vertrauen auf Gott setzen und bestrebt sein, die Gesundheit durch die hierzu geeigneten Mittel zu erhalten und jede Krankheit durch die gewöhnlichen Mittel abzuwenden und ferne zu halten, wie dieß Gott befohlen: „Er muß ihn heilen lassen,“ ohne aber doch sein Vertrauen auf die Heilmittel selber zu setzen, als ob diese ihm ohne Zulassung Gottes nützen oder Schaden könnten. Und vertraut er auf Gott, so wird Er ihn auch dann heilen, entweder auf natürliche oder übernatürliche Weise, wie es heißt: „Er sendet sein Wort und heilt sie, u. s. w.“ möglich sogar mittelst eines sonst schädlichen Mittels, wie bekanntlich Elisa dem schlechten Wasser das Schädliche durch Salz benommen hat. Es heißt: „Der Ewige wies ihm ein Holz, das warf er in's Wasser,“ darauf unsere Altvordern sagen, daß es Oleander-Holz gewesen wäre. Ebenso heißt es: „Man bringe Feigenfuchen und lege sie zur Erweichung auf die Geschwulst, und sie wird heilen.“ Du kennst auch die Geschichte mit Asa, der auf Aerzte vertraute und in seiner Krankheit seine Zuversicht nicht auf Gott setzte. Ferner sagt die Schrift: „denn er verwundet und verbindet u. s. w.“

Was den 2. Theil betrifft, nämlich die Angelegenheiten der Güter des Menschen,

מן חסידים אני תמיה ממי שנותן לחברו מה שגזר לו אצלו הבורא, ואח"כ יזכור לו טובתו עליו בו ויבקש להודות אותו עליו, ויותר אני תמיה ממי שקבל טרפו על יד אחד מוכרח לתת לו ויכנע לו ויפייסוהו וישבחהו, ואם לא יבואהו הטרף על הפנים אשר סבב עלידם, אפשר שטרף יזמו כבר קדם אצלו והוא ברשותו, או שבא לו על פנים אחרים ועל איזה פנים שיהיה ראוי לו להתעסק בסבות ואל ירפה מחזר עליהם כשהם ראיות למדותיו ולגופו כאשר קדמת, ויבטח עם זה על אלהיו שלא יעזבהו ולא ירפאו ולא יתעלב ממנו, כמו שכתוב (נחום ח) טוב ה' למעוז ביום צרה וגו', וכן נאמר בענין הבריות והחולי כי על האדם לבטוח בבורא בזה, ולהשתדל בהתמדת הבריות בסבורת אשר מטבעם זה ולדחות המדות במה שנהגו לדחותו, כמו שצוה הבורא ית' (סנהדרין כה) ורפא ירפא, מבלי שיבטח על סבות הבריות והחולי שהן מועילות או מזיקות אל ברשות הבורא, וכאשר יבטח בבורא ירפאהו מחליו בסברה ובלתי סברה כמו שנאמר (תהלים קז) ישלח דברו וירפאם וגו', ואפשר שירפאהו בדבר המזיק הרבה, כמו שידעת מענין אלישע במים הרעים שריפא היוקם במלח, וכן (סנהדרין עו) יורהו ה' עץ וישלך אל המים ואמרו הקדמונים שהיה עץ של הרדופני, וכמוהו (יכעיה לח) ישאו דבלת תאניסו ימרחו על השחין ויחי, וכבר ידעת מה שהיה מענין אסא כשבטח על הרושאים והניח בטחונו באלהים בחליו, ואמר הכתוב (איזנה) כי הוא יבא ייחבש וגו', — ופירוש החלק השני הוא בעניני קניני האדם וסבות טרפו ואופני

lustig gemacht, wie unsere Alten diesfalls sagten: „Es wage sich Niemand an einen gefährlichen Posten in der Meinung, es werde ihm ein Wunder geschehen; möglich geschieht kein Wunder; und geschieht ein Wunder, so wird es ihm dann ja von seinen Verdiensten in Abrechnung gebracht, wie unser Erzvater Jakob sagte: „Ich bin zu gering für all die Gnade u. s. w.“ was Onkelos so giebt: „Meine Verdienste sind geringer worden durch die Gnaden und Wohlthaten.“

Was wir nun bezüglich Leben und Tod gesagt haben, das gilt auch bezüglich der Verpflichtung die Mittel aufzusuchen, die da gehören zur Gesundheit, Nahrung, Kleidung, Wohnung, zur Beibehaltung guter Sitten und Vermeidung ihres Gegentheiles, ungeachtet er fest und sicher glaubt, daß die Mittel ihm hierin nichts nützen, sondern Alles nur von Gott bestimmt und festgesetzt wird; so wie es Pflicht des Landmannes ist, den Acker zu pflügen, die Dornen auszujäten, ihn zu besäen, und zu tränken wenn Wassermangel ist, dann erst auf Gott zu vertrauen, daß er ihn fruchtbar mache, vor Unfällen behüte, wo auch dann sein Ertrag reichlich wird und Gott ihn segnet; hingegen es keineswegs von ihm zu billigen wäre, wenn er den Boden unbebauet und unbesäet ließe im Vertrauen auf die Bestimmung Gottes, in deren Folge schon der Boden fruchtbringend sein wird, ohne frühere Besäung. — Ebenso hat der Handwerks- und Handelsmann die Pflicht, sich seine Nahrung zu suchen, mit der festen Zuversicht auf Gott, daß jeder Nahrungsweig in seiner Hand und Gewalt, daß Er nur allein dem Menschen dafür Bürge und Gewähr leisten, und sie ihm durch jedes Mittel immer zuführen kann, und denke nicht, daß das Mittel selber ihm nützen oder schaden könne. — Wird nun dem Menschen durch irgend ein gebrachtes Mittel seine Nahrung zu Theil, so soll er keineswegs auf das Mittel vertrauen, sein Ergößen daran haben und daran haften und hängen, weil dadurch sein Vertrauen auf Gott verringert wird, sondern er darf demselben keinen größern Werth und Nutzen beilegen, als ihm der Schöpfer vorherbestimmt hat, und freue sich daher nicht zu sehr, daß er sie gewählt und damit seinen Zweck erreicht hat, sondern er danke nur Gott, der ihm nach langer Plage Nahrung gegeben und seinen Fleiß und seine Mühe hat nicht fruchtlos sein lassen, wie es heißt: „Wenn du deiner Hände Arbeit genießest, Heil dir

כמו שאמרו רז"ל (טנת ל"ז) בזה הענין לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו, ואמר יעקב אבינו ע"ה (נרדמית ל"ז) קטנתי מכל החסדים ונו' ואמר המתרגם בפירושו זעירין זכיותי מכל חסדין ומכל טבון: וכמו שאמרנו בחיים ובמות כנאמר בחיוב תביעת סבות הבריות והמזון והמלבוש והדירה והמדות הטובות, ולהרחיק שכננדס, עם בירור אמונתו כי הסבות אין מועילות אותו בזה כלום אלא בגזרת הבורא ית', כאשר יש לבעל האדמה לחרוש אותה ולנקותה מן הקוצים ולזרעה ולהשקותה אם (ס"ל לס אל) יזדמנו לו חמים, ויבטח על הבורא ית' להפרותה ולשמרה מן הפגעים ותרבה תבואתה ויברך אותה הבורא, ואין ראוי לו להניח האדמה מבלי עבודה וזריעה, בבטחונו על גזרת הבורא שתצמיח האדמה בלתי זרע שקדם לו, וכן בעלי המלאכה והסחורה והשכירות מצווין לחזר על המרף בהם, עם הבטחון באלהים כי חטרף בידו ורשותו ושהוא ערב בו לאדם, ומשלימו לו באיו סבה שירצה, ואל יחשוב כי הסבה תועילהו או תזיקהו מאומה, ואם יבא לו טרפו על פנים מאוסני הסבות אשר התעסק בהם, ראוי לו שלא יבטח על ה' בה והיא וישמח בה ויוסיף להחזיק בה ויטה לבו אליה, כי יחלש בטחונו באלהים, אך אין ראוי לו להשוב כי תזעילנו יותר ממה שקדם בדעת הבורא ואל ישמח בהדבקו בה וסבובו עליה, אך יודה הבורא אשר הטריפו אחר יגיעתו ולא שם עמלו וטרחו לריק, כמו שכתוב (תהלים קנח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, ואמר אחד

und er gleich zur Rechenschaft gezogen wird, als hätte er einen Fremden getödtet, obwohl es nur von Gott so bestimmt und eingeräumt wurde, daß er einen solchen Tod sterbe; weil es uns im Allgemeinen, unter welchen Bedingungen immer, verboten ist, einen Mord zu begehen, indem es gerade weg heißt: „Du sollst nicht morden!“ Ja, je näher der Ermorbete dem Mörder gestanden, desto strafwürdiger ist die That, wie es heißt: „Weil er seinen Bruder mit dem Schwerte verfolgt hat und seine Liebe ausgeartet ist u. s. w.“ folglich wird auch zweifelsohne die Strafe um so größer sein, wenn er sich selbst das Leben nimmt. — Er gleicht hierin einem Diener, der von seinem Herrn den Auftrag hat, einen Posten bis zu einer gewissen Zeit zu bewachen, und die Warnung erhält, denselben ja nicht eher zu verlassen, als bis zu ihm ein Bote von seinem Herrn kommen werde, er aber, weil der Bote ihm zu lange ausbleibt, den Ort vor dessen Ankommen verläßt, worüber nun der Herr in Zorn geräth und ihn strenge bestraft. — Der Selbstmörder nun sagt sich ebenfalls von dem Dienste Gottes los und widerstrebt ihm, sobald er selbst in den Tod geht, daher auch der Prophet Samuel sagt: „Wie soll ich gehen? Hört es Saul, so bringt er mich um,“ was ihm auch nicht als Mangel an Vertrauen zu Gott angerechnet wurde; vielmehr ist ihm hierauf eine Antwort von Gott geworden, die deutlich zeigt, daß diese seine Vorsicht löblich war, indem er ihm sagt: „Eine Garse nimm mit dir und sprich: Zu opfern dem Ewigen bin ich gekommen, u. s. w.“ wäre aber hierin Mangel an Vertrauen gelegen, so wäre die Antwort gewesen: „Ich tödte und belebe u. s. w.“ oder Aehnliches, wie er zu Moses gesagt, als dieser gesprochen: „denn schwer von Mund und von Zunge bin ich, wer hat dem Menschen einen Mund gegeben?“ — Wenn nun Samuel bei seiner innigen Frömmigkeit es nicht als ein Leichtes angesehen, und sich da nicht einlassen wollte, wo sich eine entfernte Veranlassung zu irgend einer Gefahr gezeigt, trotzdem er nur wegen des an ihn ergangenen Befehles von Gott in die Gefahr gegangen wäre, indem dieser zu ihm sagte: „Fülle dein Horn mit Del und gehe: ich sende dich zu Isai in Beth Lechem,“ — um so verwerflicher ist es, wenn es nicht wegen eines Befehles von Gott geschieht. — Und wird er im andern Falle durch den Beistand Gottes gerettet, so thut das seinen Verdiensten Eintrag, und er wird seiner einstigen Belohnung ver-

wiehig ist, daß er die ihm anvertraute Sache nicht verläßt, und er wird seine Belohnung erhalten. — Und wird er im andern Falle durch den Beistand Gottes gerettet, so thut das seinen Verdiensten Eintrag, und er wird seiner einstigen Belohnung ver-

ויהיה הוא הממית את עצמו והוא נתבע על זה כאלו המית וולתו מב"א, אע"פ שמותו על הדרך ההיא בנזרת האלהים וברשותו, וכבר הזכירנו שלא להמית שום אדם בשום גלגול באמרו (סמות כ) לא תרצח, וכל אשר יהיה המומת קרוב אל הממית יהיה העונש יותר ראוי, כמו שכתוב (עמוס ה) על רדפו בחרב אחיו ושחת רחמיו וגו' וכן מי שהמית את עצמו יהיה עונשו גדול בלי ספק, מפני שמשלו בזה בעבר שצוהו אדוניו לשמור מקום לזמן ידוע והזהירו שלא יפרד ממנו עד שיבא שליח אדוניו אליו, וכיון שראה שבוש השליח לבא נפרד מן המקום קודם בואו, וקצף עליו אדוניו והענישו עונש גדול, וכן הממית את עצמו יוצא מעבודת האלהים אל המרותו בהכנסו בסבות המות, ועל כן אתה מוצא שמואל ע"ה אומר (ט"ז טז) ואיך זלך ושמע שאול והרגני, ולא נחשב לו לחסרון בבטחונו על האלהים, אך היתה התשובה מהאלהים לו במה שמורה כי זדיוותו בזה משובחת, ואמר לו עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי ושאר הענין, ואלו היה זה קצור בבטחונו היתה התשובה אליו אני אמי' ואחיה וגו' או הדומה לו, כמו שאמר למשה ע"ה עת שאמר לו (סמות ז) כי כבד פה וכבד לשון אנכי, מי שם פה לאדם וגו', ואם שמואל עם תום צדקתו לא הקל להכנס בסבה קטנה מסבות הסכנה אע"פ שהיה נכנס בה במצות הבורא ית' כשאמר מלא קרנך שמן ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי, כ"ש שיהיה זה מנונה מזולתו מבלתי מצות הבורא ית', או שינצל בעזרת הבורא ית' לו ראבדו זכיותיו ויפסיד שכרו,

andere, denn eigentlich sein müsse.—Ich fange mit der 1. Abtheilung an, mit den Angelegenheiten nämlich, die ausschließlich den menschlichen Körper betreffen, und unter welchen dessen Leben, Tod, Lebensunterhalt, Kleidung, Wohnung, Gesundheit, Krankheit und sonstige Zustände gemeint sind. In diesen Fällen muß nun das Vertrauen derart sein, daß er sich in die Gänge der göttlichen Bestimmungen hineinschicke, auf Gott vertraue, und überzeugt sei, daß nur das vollführt werden könne, was Gott vorher als erspriesslich für seine Angelegenheiten des Dies- und Jenseits, vornehmlich aber für seine Zukunft, eingesehen; daß die Waltung Gottes über alles sich gleich erstreckt, hierin sein Wesen rathen und helfen kann, sondern Er nur erstattet, bestimmt und anordnet; und daß wie Leben und Tod, Krankheit und Gesundheit nicht in des Menschen Hand sind, so ist es auch hinsichtlich seiner Nahrung, Kleidung und übrigen körperlichen Bedürfnisse. Aber ungeachtet seines festen Glaubens, daß seine Angelegenheiten den Bestimmungen Gottes untergestellt sind und daß dessen Wahl nur die beste für ihn sein kann, muß er dennoch die Mittel zu seinem Vortheile veranlassen und herbeiführen, und das, was ihm augenscheinlich gut scheint, wählen; Gott aber thut das, was er über ihn früher beschlossen. So muß der Mensch, trotzdem sein Ende und die Zahl seiner Tage, von der Vorherbestimmung von Gott abhängen, dennoch die Mittel zum Leben, sich verschaffen, nämlich Speise und Trank, Kleidung und Wohnung, so viel er ihrer braucht, ohne sagen zu können: Ist es von Gott bestimmt, daß ich leben soll, so wird meine Seele im Körper bleiben, auch ohne je etwas zu genießen; wozu also Nahrungsmittel suchen und mich ihretwegen plagen? Ebenso soll der Mensch, weil er auf die Bestimmung Gottes sein Vertrauen setzt, dennoch in keine Gefahr rennen, wie z. B. Gift nehmen, oder ohne Noth sich irgend einer Gefahr aussetzen, wie z. B. mit Löwen oder sonstigen wilden Thieren kämpfen, oder sich ins Wasser oder Feuer werfen, oder sonst etwas thun, wobei der Mensch nicht nur seines Lebens nicht sicher ist, sondern es bedroht sieht; wovor uns schon die Schrift warnt, indem sie sagt: „Ihr solltet nicht versuchen den Ewiggen, euren Gott u. s. w.“ Denn hier ntgeht er dem einen oder dem andern dieser beiden Fälle nicht; entweder er kommt um, wo er dann sein eigener Mörder ist

בטח על אלהים ועל אלתו אחד אחד. — ואומר בפירוש החלק הראשון מהם והוא בעניני גוף האדם בלבד, והם חייו ומותו וטרף מזונו לעצמו ומלבושו ודירתו ובריאותו וחליו ומרותיו, ואופני הישר בבטחון על אלהים בכל ענין מהם שישליך את נפשו בהם להליכות הנזיר אשר נזר לו הבורא מהם, ותבטח נפשו באלהים ית' וידע' כי לא יגמר לו מהם אלא מה שקדם בדעת הבורא שהוא הנכון לעניניו בע"ה ובעו"ה ביותר טוב לאחריתו, ושהנהנת הבורא לו בכלם שוה אין לשום בריה בהם עצה ולא הנהגה אלא ברשותו ונזרתו ודינו, וכמו שאין ביד הברואים חייו ומותו וחליו ובריאותו, כן אין בידם טרף מזונו וספקו ולבושו ושאר עניני נופו, ועם בירור אמונתו כי ענינו מסור אל גזרת הבורא ית', ושבחירת הבורא לו היא הבחירה הטובה, הוא חייב להתגלגל לסבורת תועלותיו ולבחור הטוב בנראה לו מן הענין, והאלהים יעשה מה שקדמה בו גזרתו, והדומה לזה כי האדם אע"פ שקצו ומדת ימיו קשורים בגזרת הבורא ית', יש על האדם להתגלגל לסבית החיים במאכל ובמשתה ובמלבוש ובמעון כפי צרכו, ולא יניח את זה על האלהים שיאמר אז קדם בגזרת הבורא שאחיה ישאיר נפשי בנופי מבלי מזון כל ימי חיי, ולא אטרח לבקשת הטרף ועמלו, וכן אין ראוי באדם להכנס בסכנת בבטחונו על גזרת הבורא, וישתה סמי המות או שיסכן בעצמו להלחם עם הארי והחיות הרעות ללא דוחק, או שישליך עצמו בים או באש והדומה לזה ממה שאין האדם בטוח בהם ויסכן בנפשו, וכבר הזהירנו הכתוב מזה במה שאמר (לזריסו) לא תנסו את ה' אלהיכם וגו', כי איננו נמלט בזה מאחד משני דברים, או שימות

Jenseits. Die Angelegenheiten des Diesseits zerfallen in zwei Theile: 1.) in solche, die für dieses Leben nutzbringend, und dann 2.) in solche, die es für das zukünftige Leben sind. Erstere zerfallen wieder in 3 Theile, und zwar: a. in solche, die lediglich seinem Körper Vortheile gewähren; b. in solche, die für die Vortheile seines Erwerbes, Vermögenszustandes und Besitzthumes berechnet sind, und c. in solche, die den Vortheil seiner Hausleute, seines Weibes, seiner Anverwandten, seiner Freunde und Feinde, seiner Vorgesetzten und Untergeordneten bezwecken. — Die weltlichen Angelegenheiten die für den Vortheil des zukünftigen Lebens berechnet sind, zerfallen wiederum in zwei Theile: a) in Herzens- und Gliederpflichten, (innere und äußere Pflichten) die ihn allein betreffen, ohne daß bei deren Ausübung seinem Nebenmenschen irgend ein Nutzen oder Schaden erwüchse; b) in Gliederpflichten, die nur durch die Gemeinschaft mit Andern Anwendung haben, insofern diese nämlich thätig oder leidend sind, wie z. B. Almosen spenden, Gefälligkeitsbezeugungen, Unterrichtsertheilung, Empfehlung des Guten und Warnung vor dem Bösen. — Die Angelegenheiten des Jenseits lassen sich auch in zwei Abtheilungen bringen: die einen betreffen den verdienten Lohn, die andern den Gnadenlohn, den Gott jenseits den Frommen und Propheten zu Theil werden läßt. — Die Angelegenheiten, bezüglich deren wir auf Gott vertrauen, belaufen sich sonach auf sieben: 1.) Angelegenheiten, die lediglich den Körper; 2.) Angelegenheiten, die den Vermögenszustand und den Erwerb; 3.) Angelegenheiten, die Weib und Kind, Anverwandte, Freunde und Feinde, 4.) Herzens- und Gliederpflichten, deren Nutz- oder Schadenbringung ihn allein berührt; 5.) Gliederpflichten, deren Vor- oder Nachtheile auf seinen Nebenmenschen übergehen; 6.) die jenseitige Belohnung, die nach Maßgabe seiner diesseitigen Handlungsweise bestimmt wird; und endlich 7.) die jenseitige Belohnung, die Gott aus Gnade seinen Auserwählten zu Theil werden läßt, wie es heißt: „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchten, bereitet hast denen, die sich bei dir bergen, Angesichts der Menschenkinder.“ Da ich nun die möglichen Fälle angegeben, wo man veranlaßt wird, auf Gott zu vertrauen, so liegt es mir nun auch ob, daran eine Abhandlung zu knüpfen, über die Art und Weise, wie in jedem dieser sieben Fälle, das Vertrauen auf Gott sowohl, als auf

נדברי העוה"ב, ודברי העולם הזה יחלקו לשני חלקים, אחד מהם עניני העולם מתועלות העו"ה, והשני עניני העולם לתועלות העולם הבא, הונו ומיני קנינו, והשלישי תועלות בני ביתו ואשתו וקרוביו ואוהביו ואויביו, ומי שהוא למעלה ממנו ולמטה ממנו מכתות ב"א, ועניני העולם לתועלות העולם הבא יחלקו לשני חלקים, אחד מהם חיבות-הלכות והאברים שהוא מתיחד בהם לבדו ואין מעשהו יוצא בהם להנאת זולתו ולא להזיקו, והחלק השני חיבות האברים אשר לא יוכל לעשותם אלא בהשתתפות זולתו עמו בסעל ובהסעל, כצדקה ונמ"ח ולמורח חכמה ולצוות בטוב ולהזהיר מן הרע, ועניני העו"ה יחלקו לשני חלקים, אחד מהם הנמול הראוי, והשני שהוא מחסד חבורא ית' על החסידים והנביאים לעו"ה, והנה כל הדברים שבוטחים בהם על חבורא ית' שבעה חלקים, אחד מהם עניני גוף האדם בלבד, והשני עניני הונו וסבות טרפו, והשלישי עניני אשתו ובניו וקרוביו ואוהביו ואויביו, והרביעי חיבות הלכות והאברים שהוא מתיחד בתועלותם והזקתם, והחמישי חיבות האברים שתועלתם והזקתם מתעברות אל זולתו, והששי נמול העו"ה אשר יהיה כפי המעשה בעו"ה, והשביעי נמול העולם הבא אשר יהיה מהבורא ית' על דרך החסד על סגולתו, כמו שכתוב (הקל"ס לא) מהרב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. וכיון שפירשתי ההקדמות אשר בעבורן יתכן הבטחון מן הבוטח באלהים ית', יש עלי לסמוך להן פירוש אופני יושר הבטחון בכל אחד מהשבעה דברים אשר בהם יבטח כל

verspürt, und die hiezu erforderliche Körperkraft besitzt, um die Beschwerlichkeiten desselben zu ertragen, der lasse es nicht aus, sondern mache dasselbe zu seinem Broterwerbe, und ertrage dessen An- und Unannehmlichkeiten. Er werde aber auch seiner nicht überdrüssig, wenn manchmal sein Erwerb in Störung geräth, sondern er setze sein Vertrauen auf Gott, daß er ihm für seine Lebenszeit Nahrung geben werde. Auch hege er, während er mit Liebe und Leben daran arbeitet, sich zu einem bestimmten Zwecke Nahrungsmittel zu verschaffen, die Absicht, auch hierin dem Gebote Gottes zu genügen, das dahin geht, den Menschen zur Beschäftigung mit den Erhaltungsmitteln, zu bestimmen, wie z. B. daß er den Acker bearbeite, pflüge und besäe, wie es heißt: „Und es nahm der Ewige, Gott, den Menschen und setzte ihn in den Garten Eden, ihn zu bauen und zu warten;“ daß er die übrigen lebenden Wesen zu seinem Nutzen und zu seiner Nahrung verwende, Städte anlege, Vorräthe in Bereitschaft halte, Frauen nehme zur Fortpflanzung seines Samens, welche Gedankenrichtung ihm schon Vortheile gewährt, möge nun sein Streben gelingen, oder mißlingen, wie es heißt: „Wenn du deiner Hände Arbeit genießest, Heil dir, wohl dir“ und unsere Altvordern sagen: „All dein Thun geschehe um des Himmels willen.“ Er setze also sein völliges Vertrauen auf Gott, und es wird ihm sonach das Streben nach seinen Existenzmitteln im entferntesten keinen Eintrag thun können, sobald seine Absicht auf Gott gerichtet ist. Er meine aber nicht, daß seine Ernährung bloß von dem einen Zweige abhängt, bei dessen Ermangelung er sich nicht mehr ernähren könnte, sondern er vertraue in seiner Ernährung auf Gott, und sei überzeugt, daß alle Nahrungsmittel Gott gleich zu Gebote stehen, und er ihn, womit, wann und auf welche Art er will, ernähren kann, wie es heißt: „Denn es giebt für den Ewigen kein Hinderniß zu helfen mit Vielen oder Wenigen;“ ferner: „Er ist es, der dir Kraft gibt, Vermögen zu schaffen;“ ferner: „Nicht durch Macht und nicht durch Stärke, sondern durch meinen Geist, spricht der Ewige der Heerschaaren.“

4. Kapitel.

Die Angelegenheiten jedoch, wo der Gläubige sein Vertrauen auf Gott zu setzen verpflichtet ist, sind zweierlei Art: die einen betreffen das Diesseits, die andern das

g *

לה ויוכל לסבול את טרחה, יחזור עליה וישים אותה סבה להבאת מזונו ויסבול מתקה ומרירותה ואל יקוץ בש'מגע ממנו הטרף בקצת העתים, אך יבטח באלהים שיספיק לו מסרו כל ימי חייו, ויכוין בטרדת לבו ונופו בסבה מן הסבות והסבוב עליה לעמוד במצות הבורא, שצוה האדם להתעסק בסבות העולם כעבודת האדמה וחרישתה וזריעתה, כמו שכתוב (נר'ט"ז) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ולהשתמש בשאר בעלי חיים בתועלותיו ומזוניו ובנין המדינות והכנת המזונות, ולהשתמש בנשים ולבעול אותן להרבות הזרע ויהיה גשכר על כונותו בהם לאלהים בלבו ומצפוניו, בין שיגמר לו חפצו בין שלא יגמר לו חפצו, כמ"ש (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, וארז"ל וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ויהיה בטחונו באלהים שלם, ולא יזיקנו הסבוב על הסבות להבאת טרפו בהם מאומה כשחוא מכויץ בהם בלבו ומצפוניו לשם שמים, ולא יחשוב כי טרפו מועמד על סבה ידוע ושואם תמנע הסבה היא ממנו לא יבא בסבה אחרת, אבל יבטח על האלהים בטרפו וידע כי הסבות כלן אצל הבורא שוות, ימריפהו במה שירצה מהן בעת שירצה מאי זה ענין שירצה, כמס"ה (ג"ל יד) כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט, ואמר (דברים ח) כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ואמר (זכריה ד) לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות.

פרק ד אבל הדברים שחייב המאמין לבטוח בהם על הבורא ית' כוללים אותם שני מינים, אחד מהם דברי העו"ה והשני דברי העוה"ב,

כי אם ברוחי אמר ה' צבאות.

und Schmähung hinnimmt, wofür er von Gott belohnt wird; wie es von Eliah bezüglich Isebel, und von Jeremiah bezüglich der Könige seiner Zeit bekannt ist. Da es nun erwiesen ist, wie nothwendig diese Unsicherheit in den Existenzmitteln für den Menschen sei, so wollen wir nun auch darthun, daß nicht jeder zu was für ein Mittel immer greifen muß, da doch der Mittel so viele sind; die einen leicht, wenig Plage und Mühe erfordern, wie: Schneiderei, Fließerei, Scheren, Komission, Gärtnerei; die andern schwer, Plag und Mühe beanspruchend, wie: Gärberei, Gewinnung des Eisens und Kupfers aus dem Boden, Verschmelzung des Silbers mit Blei, Lasttragerei, stetes Herumreisen in entfernten Ländern, Urbarmachung des Bodens u. dgl. m. Wer also leibesstark, aber schwach an Geist ist, dem steht der eine oder der andere mit Anstrengung verbundene Nahrungszweig zu, insoweit er für ihn erträglich ist; wer aber schwach an Körper, doch starken Geistes ist, der wähle keinen Nahrungszweig, der seine körperliche Kraft zu sehr in Anspruch nimmt, sondern er neige sich einem solchen hin, der ihn weniger anstrengt, und wobei er um so ausdauernder sein kann. — Ueberhaupt ist die Vorliebe und die Neigung, die der eine oder der andere ausschließlich für ein gewisses Gewerbe zeigt, von Gott in ihn gelegt, wie er dieß bei den übrigen lebenden Wesen gethan, so z. B. legte er in die Rauben den Trieb, Mäuse, in den Sperber, die ihm zusagenden Vögel zu fangen, gewisse Schlangen zu töbten; ebenso giebt es Vögel, die ausschließlich Fische fangen. Auch liegt es in der Natur eines jeden Thieres, daß es Neigung und Hang zu gewissen Pflanzen und Thieren hat, die als Mittel zu seiner Nahrung bestimmt sind, dem auch schon die Beschaffenheit seines Körpers und seiner Glieder entspricht: wie der lange Schnabel und Schenkel bei dem Vogel, der Fische fängt, der starke Zahn und Nagel bei dem Löwen, die Hörner bei dem Ochsen und dem Widder; denjenigen hingegen, die ihre Nahrung im Pflanzenreiche finden, gab er keine Jagd- und Raubmittel. — Auf dieselbe Weise wirst du finden, daß die geistigen und körperlichen Anlagen des Menschen sich zu dem einen oder dem andern Gewerbezweig entscheiden: wer daher in sich Hang und Neigung zu dem einen oder dem andern Gewerbe

ומביישין אותו ויקבל שכר מהבורא ית' על זה, כמו שידעת מענין אליהו עם איזבל וירמיהו עם מלכי דורו וכיון שהתברר חיוב הגלגול על הסבות על ב"א, נבאר עתה כי אין כל אדם חייב לחזור על כל סבה מסבות המרף כי הסבות רבות, מהן נקלות שטרחם מעט כסחורה בחנות או מלאכרת יד שמורחה מעט כתפירה וכאחוי והמפרות ואצור המסחרים ושכיר הארמים והפועלים והשמשים בעבודת האדמה, ומהן סבות יש בהן יגיעה וטורח, לעבוד העוררות והוצאת הברזל והנחושת מן מוצאיהם וזקוק הכסף בעופרת ונשוא המשאות הכבדות ולכת בדרכים רחוקים תמיד ועבודת האדמה וחרישתה וכיוצא בהם, ומי שהוא מב"א חזק בנופו חלש בהכרתו ראוי לו מהם מה שיש בו מן היגיעה כפי ש'כול לסבול, ומי שהוא חלש בנופו והיכרתו חזקה, אל יבקש מסבות המרף מה שמינע נופו, אך יטה אל מה שיהיה קל על נופו ויוכל להתמיד עליו, ולכל אדם יש חסן במלאכה או סחורה מבלתי זולתה כבר הטביע האל לה בטבעו אהבה וחבה, וכן בשאר החיים כמו שהטביע בטבע החתול צידת העכברים, ובטבע הנץ צידת מה שראוי לו מן העוף ובטבע האיל צידת הנחשים, וכן יש מן העופות שיצודו הדגים לבד, וכן בטבע מין ומין ממיני החיים נטירה ותאוה אל מין ממיני הצמחים והחיים, הוטבע עליו להיורט סבה למזונו ותכונת נופו ואבריו ראויין לדבר ההוא, כפה הארוך והשוק הארוך לעוף שהוא צד את הדגים, וכשן והצפורן החזק לארץ, והקרניים לשור ולאיל, ואשר תוכן מזונו מן הצמח לא נתן לו כלי הציד והמרף, ועל הדמיון הזה תמצא מדות ב"א ונופיהם מוכנות לסחורות ולמלאכות, ומי שמוצא במדותיו ובטבעו כוסף אל מלאכה מהמלאכות ויהיה נופו ראוי

funft;“ oft, damit er auf diese Art seine Geduld und seine reine und richtige Anschauungsweise betreffs der Gottesverehrung bekunde, und andere Menschen auch von ihm lernen, wie du dieß aus der Geschichte Hiob's kennst; oft geschieht es wegen der Frevel seiner Zeitgenossen; Gott suchte ihn nämlich mit Armuth, Noth und Krankheiten heim, zu zeigen, daß er nichts desto weniger in seiner Frömmigkeit und Gottergebenheit beharrt, wie es heißt: „Und unsere Scherzen lud er sich auf;“ und auch, weil er keinen Eifer für Gottes Sache zeigte und seine Zeitgenossen nicht zurechtweist, wie dieß bekanntlich bei Eli und seinen Schülern der Fall war, worüber die Schrift sagt: „Jeder, der übrig bleibt in deinem Hause, wird kommen sich vor ihm zu bücken.“ Daß Gott wieder dem Freveler wohl thut, geschieht entweder, weil er schon diesseits das Gute vergelten will, das er (der Freveler) gethan, wie es heißt: „Und er vergilt seinen Feinden alsbald, um sie zu vernichten,“ was unsere Alten so geben: „Er vergilt den Feinden die guten Handlungen, die sie ausüben, im Leben, um sie dann (jenseits) zu vernichten;“ oft ist es nur in Verwahrung bei ihm, bis ihm Gott einen frommen Sohn giebt, der dessen würdiger ist, als er, wie es heißt: „Er schaffet an, und der Gerechte befestiget sich;“ ferner: „Und dem Sünder hat er gegeben den Drang zum Sammeln und Einsparren, um es den Gottgefälligen zu geben.“ — Möglich wiederum, kann dies gerade die eigentliche Ursache seines Todes und Unglücks sein, wie es heißt: „Reichthum bewacht von seinem Besitzer zu seinem Unglücke;“ und möglich geschieht es, weil Gott gegen ihn langmüthig sein will, auf daß er sich bekehre, und dann dessen würdig sei, wie dies bekanntlich bei Menasch der Fall war. Oft geschieht es wieder wegen der Frömmigkeit des Vaters, die es verdient, daß sie auch dem Sohne zu gute gerechnet werde, wie dem Jechu, dem Sohne Nimschi's gesagt wurde: „Kinder des vierten Geschlechtes sollen dir sitzen auf dem Throne;“ ferner: „Wer in seiner Einfalt gerecht wandelt, Heil seinen Kindern nach ihm;“ ferner: „Jung war ich, bin auch alt geworden, und nie sah ich einen Gerechten verlassen, und seinen Samen nach Brot gehen.“ — Auch geschieht dieß, um die Scheinheiligen, die in ihrem Innern nur Böses thun, zu prüfen: wenn diese nämlich dieses wahrnehmen, machen sie sich eiligst aus dem Dienste Gottes, um den Lasterhaften zu gefallen und von ihren Handlungen zu lernen, wodurch dann der von Gott Abgefallene erkannt, wie hinwiederum ersichtlich wird, wer es treu mit Gott hält und geduldig auch Druck

אכן חלינו הוצא נשמה ומכאובינו סבלם, ויש שיהיה מפני שאיננו מקנא לאלהים לקחת הדין מאנשי דורו, כמו שידעת מענין עלי ובניו שאמר בהם הכתוב (ס"ז) והיה כל הנותר בביתך יבא להשתחות לו וגו'. אבל טובת האל ית' על הרשע יש שתהיה בעבור טובה שקדמה לו יגמלהו האלהים עליה בעו"ה, כמו שכתוב (דברים ז) ומשלם לשונאיו אל פניו לחאבדו ותרנמו בו הראשונים ומשלם לשנאיהי זכרון (ס"ז ענן) דאינון עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון, ויש שתהיה על דרך הפקדון אצלו עד שיתן לו האל ית' בן צדיק יהיה ראוי לו, כמו שכתוב (יוז"י) יבין רשע וצדיק ילבש, יאמר (קהלת ז) ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנום לתת לטוב לפני האלהים, ואפשר שתהיה הסברה הנדולה שבסבות ורעתו, כמו שכתוב (ס"ה) עושר שמור לבעליו לרעתו, ואפשר שתהיה להאריך הבורא ית' ולו עד שישוב ויהיה ראוי לה, כמו שידעת מענין מנשה, ויש שתהיה לחסד שקדם אביו והיה ראוי להטיב לבנו בעבורו, כמו שאמר ליהוא בן נמשי (מ"ז) בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל, ואמר (תס"ז) מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו, ואמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבכש לחם, ויש שתהיה לנסות אנשי התרמית והמצפונים הרעים כשהם רואים זה ממהרים לסור מעבודת הבורא וחשים להתרצות אל אנשי הרשע וללמוד ממעשיהם. — ויתברר הנקר לאלהים ויקרא הנאמן בעבודתו בסבלו עת שישולטין בו

erhält seinen Lebensbedarf ohne Plage und Mühe, wie es heißt: „Der Ewige läßt nicht darben die Seele des Gerechten.“

Wollte man uns einwenden: Sehen wir doch, daß manche Gerechte nur nach vieler Plage und Mühe ihren Lebensbedarf sich verschaffen, während Muthlose im Glücke und Wohlleben ihr Leben zubringen: so erwidern wir, daß schon Profeten und andere fromme Männer dieß zu erforschen strebten. Der eine fragt: „Warum gelingt ihr Weg den Frevlern?“ Der Andere: „Warum lässest du mich Unheil schauen und siehst Elend an und Raub und Gewalt vor meinen Augen, und Hader entsteht und Zank erhebt sich?“ ferner: „Der Frevler umringt ja den Gerechten;“ ferner: „Du schweigst, wenn der Frevler verdirbt den, der gerechter ist, als er; der Andere: „Sieh, diese Frevler und Ewigglücklichen häufen Vermögen. Ganz umsonst habe ich gesäubert mein Herz, und gewaschen in Reinheit meine Hände. Und war geplagt den ganzen Tag und hatte meine Züchtigung den ganzen Tag,“ und der andere sagt wieder im Namen seiner Zeitgenossen: „Ob sie auch Gott versuchten, sie sind gerettet worden;“ u. dgl. m. Der Profet unterläßt es jedoch, diesen Umstand zu erklären, sondern weil, jedem speziellen Falle, d. h. bei jedem heimgesuchten Gerechten und bei jedem glücklich lebenden Missethäter eine besonderer Ursache zum Grunde liegt, er bezüglich dessen von vorne herein sagt: „Das Verborgene ist des Ewigen unseres Gottes, aber das Offenbare ist unser und unserer Kinder.“ Aehnlich sagt der Weise: „Wenn Druck des Armen und Vorenthaltung des Rechtes und der Gerechtigkeit du in einer Landschaft siehst, wund're dich nicht, u. s. w.“ ferner heißt es in der Schrift: „Der Hirt, untadelig ist sein Werk; denn all seine Wege sind recht.“ — Demungeachtet gieng mein Trachten dahin, diesen Umstand auf eine ziemlich genügende Weise zu erklären, und zwar meine ich, wenn es dem Gerechten unmöglich gemacht wird, sich anders sein Brot als durch Plagen und Prüfungen zu verschaffen, so geschieht dieses: man ch m a l, damit dadurch ein früheres Vergehen gesühnt werde, wie es heißt: „Schon auf Erden wird dem Gerechten vergolten,“ m a n ch m a l, damit er dafür jenseits reichlich entschädigt werde, wie es heißt: „Daß er dir wohlthue in der Zu-

טרםם אלא אחרי העמל והידיעה, ורבים מאנשי העבירות בשלוה וחיהם בטוב ובנעימים? נאמר כי כבר קדמו הנביאים והחסידים לחקור על זה הענין, מהם מי שאמר (ירמיה יז) מדוע דרך רשעים צלחה, ואמר דאחר (חזקוק ח) למה תראני און ועמל תביט ושוד וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא, ואמר (סס) כי רשע מכתיר אתה צדיק, ואמר (סס) תחריש כבלע רשע צדיק ממנו, ואמר אחר (תהליכ עג) הנה אלה רשעים ושלי עולם השנו חיל, אך רים זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי, ואהי ננוע כל היום יתוכחתי לבקרים, ואמר אחר על אנשי דורו (מלאכי ג) גם בחנו אלהים וימלטו והרכה כזה, אך הניח הנביא חתשובה בבאור עלת זה, ומסני שעלת כל אחד מן הצדיקים הנבחנו וכל אחד מן הרשעים שהם בטיבם בעולם הזה זולת עלת האחר, לכן העיר ע"ז באמרו (דנז יס כט) דנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו, ואמר החכם בדומה לזה (קהלת ה) אם עושק רש וגזל משפט וצדק תראה במדינה אל תתמה ונו, ואמר הכתוב (דנז יס לז) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, ועם כל זה ראיתי לבאר בענין הזה מה שיהיה בו מעט הספק, ואומר כי הפנים אשר בעבורם יקנע מהצדיק הזדמנות טרפו עד שיטרח עליו, ויבחן בו, אפשר שיהיה לעון שקדם לו התחייב להפרע ממנו עליו, כמו שאמר (מסלי יח) הן צדיק בארץ ישולם, ויש שיהיה על דרך התמורה בעוה"ב, כמו שאמר (דנז יס ח) להטיבך באחריתך, ויש שיהיה להראות סבלו והסברתו הטובה בעבודת הבורא ית' כדי שילמדו ב"א ממנו, כמו שידעת מענק אייב, ויש שיהיה לרשע אנשי דורו ויבחנוהו הבורא ית' בעוני ובריש ובחלאים להראות חסידותו ועבודתו לאלהים מבלעדיהם, כמו שכתוב (ישעיה נג)

sachen geschehen, wie diese wieder entweder nicht zusammentreffen, oder gar ausbleiben, wenn er es ihm nicht gelingen lassen will, und indem der Mensch das eine oder das andere Mittel wählt und will, zeigt er auch seine Neigung zur Tugend oder zum Laster, wonach auch Lohn und Strafe bemessen werden, wenn auch die Ausführung nicht gelungen; 2) wäre der Mensch übermüthig, sündhaft und pflichtvergessen gegen Gott geworden, wenn er sich seine Nahrung leichten Kaufs, ohne Plage und Mühe hätte verschaffen können, wie es heißt: „Und mit Zither und Psalter, Pauke und Flöte und Wein macht ihr Zechgelage, und das Werk des Ewigen schauen sie nicht.“ ferner: „Da ward feist Jeschurun und schlug aus, du wurdest feist, stark, beleibt, da verließ es den Gott, der es geschaffen,“ und unsere Alten sagen: „Das Beste ist, wenn Gelehrsamkeit sich verbindet mit praktischem Leben, denn die Thätigkeit, in der ihn die beiden erhalten, läßt ihn an keine Sünde denken. Wo sich mit der Thora kein sonstiges Geschäft verbindet, verfällt sie endlich und führt die Versündigung herbei,“ um so mehr wird dieß bei dem der Fall sein, der an beiden kein Theil hat, und für keines von beiden Sinn hat. Es war also eine gütige Einrichtung Gottes, daß er dem Menschen für die Zeit seines Lebens mit seinem zeitlichen und ewigen Leben viel zu schaffen machte, damit er nicht nach dem grüble, was seinem Verstande unerreichbar, z. B. über den Anfang und das Ende der Dinge, und schon der Weise sagte: „Auch die Welt hat er aus Herz (zur Betrachtung) gelegt, aber er soll nicht ausfindig machen wollen, an dem Werke, das Gott gemacht, den Anfang und das Ende.“ — Befördert der Mensch aber den Gottesdienst, ist er gottesfürchtig, stellt er Gott anheim sowohl seine religiösen, als weltlichen Angelegenheiten, hält er sich fern von allen tadelhaften Handlungen, strebt er nur Tugendhaftes an, ist er im Glücke nicht übermüthig, dem Wohlleben nicht ergeben, giebt er sich dem bösen Triebe nicht hin und den zauberischen Verlockungen der Welt kein Gehör, dann wird er auch der Mühe der verschiedenen Kreuzungen und Umwege bei seinem Nahrungserwerbe enthoben, da bei ihm auch die beiden Gründe hiezu, nämlich die Prüfung und der Uebermuth wegfallen, und er

יגמר וישלם בהשלמת הודמנות הסבות, ואשר לא נזר לו להגמר בהם לא יגמר וימנעו ממנו הסבות, ומתברר ממנו העבודה והעבירה בכונה ובבחירה לאחת מהנה מבלתי האחרת ויתחייב אח"ז הנמול והעונש ואפי' לא נמר בהם המעשה, והשני כי אלו לא הוצרך האדם לטרוח ולחזר ולסבב להבאת טרפו, היה בועט ורודף אחר העבירות ולא היה משגיח על מה שהוא חייב בו על טובת האלהים עליו, כמ"ש (יזעיה כ) והיה כנזר ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואות פער ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו, ואמר (דברים לז) וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטוש אלוה עשדו ואמרו ז"ל (לכות פ"ד) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגורדת עק, כ"ש מי שאין לו חלק באחת מהן ולא שם לבו על אחת מהן, והיה מחמלת הבורא ית' על האדם שהחרידו בעניני עולמו ואחריתו, להתעסק כל ימי חייו בזה ולא יבקש מה שאינו צריך לו ולא יוכל להשיגו בשכלו, כמו עניני ההתחלה, כמו שאמר החכם (קהלת ג) גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף, ואם הוא מנביר עבודת האלהים ובוחר ביראתו ובוטחו בעניני תורתו ועולמו וסר מן הדברים המנונים וכוסף למדות הטובות, לא יבעט במנוחה ולא יטה אל השלוח לא ישיאהו היצר ולא יפת בכשפי העולם, יסתלק מעליו טורח הגלגול והסבוב בהבאת טרפו מפני הסתלקות שני הסנים מעליו הבחינה והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי טורח ובלי יגיעה כפי ספקו ומזונו, כמו שכתוב (מטלי י) לא ירעיב ה' נפש צדיק: ואם יאמר ואומר הנה אנחנו רואים מקצת צדיקים לא יודמן להם

Rad bindet, es zur Bewegung bringt, um dadurch das Herausziehen des Wassers zu bewerkstelligen; die Ursachen aber, die zwischen Mensch und Gefäß wirken und thätig sind, sind Vermittelungen, als: das Vieh, die Räder und die Stricke. Wird nun das eine oder das andere schadhast, so wird auch nie und nimmer der beabsichtigte Zweck erreicht, und so ist es bei Allem der Fall, das aus Dasein treten soll. Es hängt dieses nicht von dem Menschen oder sonst Jemanden ab, sondern nur von dem Geheiß und der Hilfeleistung Gottes und den Mitteln, die das Gelingen bewerkstelligen, wie es heißt: „von ihm werden die Handlungen erwogen,“ ferner: „Groß im Rathe und mächtig im Ausführen,“ ferner: „denn es war vom Ewigen so gewendet.“ Gehen die Ursachen ganz ab, so kann auch nichts von den Wirkungen der Natur aus Dasein gelangen. — Und betrachten wir die Ursachen und Vermittelungen, die es nöthig hat, um die Bedürfnisse des Menschen zu befriedigen, so sehen wir augenscheinlich, daß, wenn er speisen soll und ihm auch die Speise entsprechend vorgesetzt worden ist, er doch seinen Hunger nicht stillen können, wenn er sie nicht zum Munde führen und kauen wird — was auch beim Durstigen der Fall ist. Es wird der Veranlassungen noch mehr bedürfen, wenn ihm die Speise selbst fehlt, und er sie erst bereiten muß, indem er dann mahlen, kneten, backen u. dgl. thun muß, und noch mehr, wenn er sie erst kaufen und sodann zubereiten muß; und geht ihm das hiezu nöthige Geld ab, so wird es der Veranlassungen und Vermittelungen noch mehr bedürfen, da er dann entweder um Lohn arbeiten, oder manche Kostbarkeiten verkaufen muß. Die Ursachen aber, warum der Schöpfer es so eingerichtet, daß der Mensch diese Umwege zu machen hat, um seine Nahrung sich zu verschaffen, sind zwei: 1) weil der Schöpfer in seiner Allweisheit den Menschen prüfen wollte, ob er ihm zu willen oder zuwider handeln werde, und zwar wollte er dieß auf eine Art, wo sich dieß alsbald zu erkennen geben muß, nämlich durch seine Abhängigkeit von äußeren Bedürfnissen, als Speise, Trank, Kleidung, Wohnung und Befriedigung des Geschlechtstriebes. Er machte die Erreichung derselben von gewissen Mitteln, Ursachen, Fällen und Zeiten abhängig; was er dann dem Menschen gelingen lassen will, kann eben durch das Zusammentreffen dieser Mittel und Ur-

אך הסבות אשר בין האדם והכלים מצוים בין שני הדברים והם הבהמה והעגולים שמניע קצתם את קצתם והחבל, ואם יקרה פנע לאחת מן הסבות הנזכרות לא ינמר הענין חמיון בהם, וכן שאר המעשים היוצאים אל נבול ההויה לא יתקבצו מן האדם וזולתו כ"א בגזרת האלהים והזמנתו הסבות אשר בהם הנמר, כמו שאמר (ט"ז ז) ולו נתכנו עלילות, ואמר (ידמ"ה לז) גדול העצה ורב העלילה, ואמר (מ"ו יז) כי היתה סבה מעם ה', ואם תהיינה הסבות נעדרות בכלל לא תנמר יציאת דבר מן הפעולות הטבעיות אל גוד ההויה, וכאשר נסתכל בצורך האדם לסבב ולהתגלגל לגמור עניניו נמצאנו בראות העין כי הצריך אל המזון כשיושם לפניו המאכל כראוי לו, אם לא יתגלגל לאוכלו בהנבדתו אל פיו נלעסו לא ישבר רעבונו, וכן הצמא בצרכו המים, וכ"ש אם ימנע המאכל ממנו עד שיתגלגל לתקנו בטחינה ולישה ואפייה והדומה לזה, ויותר גלגול מזה וקשה אם יצטרך לקנותו ולתקנו, ויותר מזה עוד אם לא יודמנו לו הדמים שיקנה אותו בהם ויצטרך לגלגול ולסבוב גדול ממה שזכרנו קודם, שישתכר בדמים או שימכור מה שהוא צריך לו מחפצים וקנינים וכיוצא בהם, והעלה אשר בעבורה חייב הבורא את האדם לחזור ולסבב על סבות המרף ושאר מה שהוא צריך אליו לשני פנים, אחד מהם מפני שחייבה החכמה בחינת הגפש בעבודת האלהים ובהמרותו, בחן אותה במה שמראה זה ממנה והוא הצורך והחסרון אל מה שהוא חוץ לה ממאכל ומשתה ומלבוש ומעון ומשגל, וצורה אותם לחזר עליהם להביאם בסבות המוכנות להם על פנים מיוחדים ועתים ידועים, ומה שגור הבורא שינמר לאדם מהם

geboten, und zu unterlassen, was er verboten, wie er wünscht, daß Gott seinem Wunsche willfahre, wie unsere Lehrer sagten: „Thue, was Gottes Wille ist, als wäre es dein Wille, auf daß er dir deinen Willen thue, als wäre es sein Wille; unterwirf deinen Willen dem seinen, auf daß er den Willen anderer dem deinen unterwerfe;“ ebenso heißt es in der Schrift: „Vertraue dem Ewigen und thue Gutes, wohne im Lande und pflege Treue;“ ferner: „Gütig ist der Ewige gegen die ihm Vertrauenden, die Seele, die ihn sucht.“ Wie thöricht und sinnlos ist es dagegen, wenn er auf Gott vertrauet und ihm zuwiderhandelt! Sieht er doch, wenn Jemand ihm irgend einen Auftrag giebt, und er demselben dagegen befehlt, irgend etwas für ihn zu thun, oder zu unterlassen, dieser aber den Befehl übertritt und er davon hört, daß er dadurch veranlaßt wird, die Ausführung dessen zu vereiteln, was derselbe ihm vertrauensvoll übergeben, um so mehr wird die Hoffnung des Gottvertrauenden vereitelt werden, wenn derselbe die Gesetze Gottes und dessen Gebote übertritt, die er zum Theile selbst angeordnet, zum Theil anordnen lassen, und ihm zuwider handelt! Er verdient auch dann den Namen des Gottvertrauenden nicht, vielmehr gleicht er demjenigen, von dem es heißt: „Denn was ist die Hoffnung des Ruchlosen, erwerbt er auch, still auch Gott seine Eier: wird Gott sein Geschrei hören?“ ferner: „Wie! stehlen, morden und ehebrechen und falsch schwören, und dann kommt ihr und tretet vor mein Angesicht in diesem Hause, über das mein Name genannt ist, — — ist denn eine Räuberhöhle geworden dieses Haus, über das mein Name genannt ist?“

Fünfte n s muß er überzeugt sein, daß das Gelingen neuer Schöpfungen hienieden nur durch diese beiden Fälle ermöglicht wird: 1) durch den unmittelbaren Wunsch und Willen Gottes, daß dieselben ans Dasein treten sollen; 2) durch gewisse, theils nahe, theils ferneliegende, theils offene, theils verborgene Ursachen, die alles das mit Hilfe Gottes auszuführen vermögen, was deren Dasein bedingt. Als Beispiel naheliegender Ursachen kann das Herausziehen des Wassers aus den tiefen Schächten des Bodens mittelst eines Rades gelten, und zwar sind es da die Gefäße, die das Wasser aus dem Brunnen bringen; die entferntere Ursache ist der Mensch, insoferne er das Vieh an das

שהוא בוטח עליו בו, כמו שאמרו רז"ל (לחות פנ) עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו במל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך, ואמר הכתוב (תכליס לו) במה בה' ועשה טוב שבן ארץ ורעה אמונה, ואמר (ליכא ג) טוב ה' לקווי לנפש תדרשנו, אבל מי שיבטח על הבורא והוא ממרה אותו, כמה הוא סכל וכמה דעתו חלושה והכרתו, כי הוא רואה כי מי שנתמנה לו מב"א על דבר כשהוא מצוה אותו להתעסק בצורך מצרכיו או מזהיר אותו מדבר, ויעבור על מצותו ויגיע למקנה עברו

על מצותו כי יהיה הסבה החזקה להמנע ממנו העשות מר שבטח עליו בו, כ"ש מי שעבר על חקי האלהים ומצותיו אשר יעד והועיד עליהם שתהיה תוחלת הבוטח עליו נכזבה כשימרהו ולא יהיה ראוי להקרא בשם בוטח באלהים, אך הוא כמו שאמר הכתוב (ליוז כז) כי מה תקור חנף כי יבצע כי ישל אלוה נפשו, הצעקתו ישמע אל, ואמר (ירמיה ז) הגנוב רצוח ונאוף והשבע לשקר ונו, ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ונו, המערת פריצים היה הבית הזה אשר נקרא שמי עליו, — וההקרמה החמישית שיתבאר אצלו כי השלמת הדברים המתחדשים בעוה"ז לאחר היצירה היא בשני דברים: אחד מהם גזרות הבורא ית וחפצו ביציאתם אל גבול ההויה, והשני סבות ומצועים מהם קרובים ומהם רחוקים ומהם גסתרים, וכלם רצים להשלים מה שנגזר הויתו והראותו בעזר האלהים להם על זה, ודמיון הסבות הקרובות כהוצאת המים ממעמקי הארץ בגלגל הכלים המעלים את המים מן הבאר, וסבתו הרחוקה האדם שהוא קושר הבהמה אל הגלגל ומניעתו להעלות המים מתחתיות הבאר אל פני הארץ,

insoferne er das Vieh an das

zielle Fälle zu erfassen vermag, um so weniger ist dieses hinsichtlich ihres allgemeinen Umfanges möglich, daher auch schon die Schrift sagt: „Denn wie die Himmel höher sind als die Erde, so sind meine Wege höher denn eure Wege, und meine Gedanken, denn eure Gedanken.“

Zweitens muß er die feste Ueberzeugung haben, daß Gott auf ihn schaut, und demselben nicht unbekannt bleibt, was er frei und unverholen, oder verborgen und versteckt thut, seine Gedanken wie seine Handlungen, ob er sich vertrauensvoll Gott mit ganzem Herzen hingiebt, oder nicht, wie es heißt: „Der Ewige kennt die Gedanken der Menschen, daß sie nichtig sind;“ ferner: „Der deine Seele beachtet, der weiß es ja;“ ferner; „Denn du allein kennst das Herz aller Menschenkinder.“ Und ist dieß dem Vertrauenden klar, so wird er dann auch nicht mit dem Munde allein auf Gott vertrauen, sondern mit ganzem Herzen und ganzer Seele, und nicht mehr denen gleichen, von denen es heißt: „Mit seinem Munde und mit seinen Lippen ehrt er mich, sein Herz aber hält er fern von mir.“

Drittens, daß der Mensch, bezüglich dessen, daß er Gott anheimstellt, auch ausschließlich auf ihn vertraue, und auf kein Wesen sonst, wodurch das Vertrauen auf Gott nur geschmälert und geschwächt wird, wie es bekanntlich von Afsa, trotz seiner Frömmigkeit heißt, weil er sich auf Ärzte verlassen: „Aber in seiner Krankheit befragte er nicht den Ewigen, sondern die Ärzte,“ und darob bestraft wurde; dagegen heißt es in der Schrift: „Gefegnet ist der Mann, der sich auf den Ewigen verläßt, dessen Verlaß wird auch der Ewige sein.“ Es ist gewiß, wenn man zweien oder mehreren einen und denselben Auftrag giebt, daß dieser nicht prompt ausgeführt werden kann, um so mehr wird dieß der Fall sein, wenn man nebst Gott auch Andern Vertrauen schenkt, da dieses dann nur ein Halt- und Gehaltloses ist, das Veranlassung gibt, ihm das nicht zu gewähren, was er Gott anheimstellt, wie es heißt: „Verflucht ist der Mann, der auf einen Menschen sich verläßt, und einen Sterblichen zu seinem Arme macht, und vom Ewigen weicht sein Herz.“

Viertens, daß der Mensch dazu sehe und trachte und bestrebt sei, dem ihm zur Pflicht gemachten Dienste Gottes in dem Maß Folge zu leisten, d. h. das zu thun, was er

gebraucht. **דרכי מרכיב ומחשבות ממחשבותיכם, — וההקדמה השנית** שידע ויתברר אצלו כי הבורא ית' משקיף עליו ואין נעלם ממנו נגלהו ונכתרו וצפנו ונראהו, ואם בטחונו באלהיו בלב שלם אם לא, כאשר אמר הכתוב (תהלים לז) ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל, ואמר (תהלים כד) הלא תוכן לבות הוא יבין, ואמר (תהלים ח) כי אתה ידעת לבדך את לבב כל ב"א, וכשיתברר זה לבוטח אין ראוי בו למעון שהוא בוטח באלהים ית' בדבורו מבלי שיבטח עליו בלבו ובמצפנו, ויהיה במעלת מי שנאמר עליהם (ישעיה כט) בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני, — וההקדמה השלישית שיחד אלהיו

בבטחונו בו במה שהוא חייב לבטוח בו, ואל ישתף זולתו עמו ויבטח עליו או על אחד מהברואים ויפסד בטחונו באלהיו בהשתתף זולתו עמו, וכבר ידעת מה שנאמר באסא עם חסידותו עת שסמך על הרופאים דכתיב (דה"צ טז) בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים ונענש ע"ז, ואמר הכתוב (ירמיה יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ומן הידוע כי מי שימנה מב"א שני ממונים או יותר לעשות דבר מנוי מופסד כ"ש מי שבטח על האלהים וזולתו שיסתר בטחונו, ויהיה זה הסברה החזקה להמנע ממנו מה שבטח עליו בו, כמו שכתוב (סס) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו, — וההקדמה הרביעית שתהיה השגחתו חזקה והשתדלותו גדולה לקיים מה שחייבו בו הבורא מעבודתו ולעשות מצותיו ולהזהר מאשר הזהירו ממנו כפי מה שהוא מבקש, כדי שיהיה הבורא מסכים לו (ס"ח טהו) מנקה טיהי סודו לו) במה

בטחונו בו במה שהוא חייב לבטוח בו, ואל ישתף זולתו עמו ויבטח עליו או על אחד מהברואים ויפסד בטחונו באלהיו בהשתתף זולתו עמו, וכבר ידעת מה שנאמר באסא עם חסידותו עת שסמך על הרופאים דכתיב (דה"צ טז) בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים ונענש ע"ז, ואמר הכתוב (ירמיה יז) ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ומן הידוע כי מי שימנה מב"א שני ממונים או יותר לעשות דבר מנוי מופסד כ"ש מי שבטח על האלהים וזולתו שיסתר בטחונו, ויהיה זה הסברה החזקה להמנע ממנו מה שבטח עליו בו, כמו שכתוב (סס) ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו, — וההקדמה הרביעית שתהיה השגחתו חזקה והשתדלותו גדולה לקיים מה שחייבו בו הבורא מעבודתו ולעשות מצותיו ולהזהר מאשר הזהירו ממנו כפי מה שהוא מבקש, כדי שיהיה הבורא מסכים לו (ס"ח טהו) מנקה טיהי סודו לו) במה

wesentliche oder zufällige sein, von Gott bestimmt und abgegränzt, dazu sich nichts hinzuthun und davon sich nichts wegnehmen läßt weder in Qualität und Quantität, noch bezüglich des wann und wo; es läßt sich nämlich nichts vermehren, was Wenig zu sein, und nichts verringern, was Viel zu sein bestimmt ist; es läßt sich nichts verspätigen, was früher zu sein, und nichts befördern was später zu sein bestimmt ist. Dieß und Aehnliches ist von Gott bestimmt und vorhergesehen, nur stehen alle Bestimmungen in einem ursächlichen Zusammenhange (Cursalnerus) miteinander. Wer aber den Gang der Welt nicht kennt, meint, daß die neue Ursache eine Zustandsveränderung und eine Umgestaltung der Dinge bedingt, während die Ursache zu schwach und gering ist, um eine Veränderung und Verwandlung an und für sich zu erzeugen, wie wir z. B. sehen, daß ein Weizenkörnchen 300 Aehren hervorbringt, und jede Aehre 30 Körner in sich birgt, und also ein Körnlein die Ursache von beiläufig 10000 Körnern ist, und doch wird es Niemanden entgehen können, daß das Körnlein viel zu unvernünftig ist, um eine solche Zahl hervorzubringen. Dieß ist auch bei andern zur Ausfaat und Pflanzung bestimmten Körnern der Fall, nicht minder bei der Entstehung des Menschen und anderer lebender Wesen aus einem Sammentropfen, und mit dem aus einem unansehnlichen Ei entstehenden großen Fisch. Das Bestreben aber zu befördern, was Gott später zu sein, zu verschieben, was er früher zu sein bestimmt hat, zeigt (wenn es nicht etwa die Vollziehung seiner Gebote und Annahme seiner Lehre betrifft) von der schwachen Erkenntniß der Allwissenheit Gottes und seiner gütigen Weltregierung, wie schon darauf der Weise hingedeutet, wenn er sagt: „Alles hat seine bestimmte Zeit, und ihre Zeit hat jegliche Angelegenheit unter dem Himmel,“ und darauf acht und zwanzig verschiedene Umstände und Fälle erwähnt, indem er sagt: „Eine Zeit hat Gebären, und eine Zeit hat Sterben“ u. s. w. bis: „Eine Zeit ist des Krieges und eine Zeit des Friedens;“ ferner: „Geschick und Zufall trifft sie alle;“ ferner: „Ein Hoher, hoch über den Hohen wacht, und über ihnen die höchste Gewalt.“ Sind die Gänge der göttlichen Anordnungen so verborgen und erhaben, daß man nicht spe-

ולא יוסיף ולא ירע על מה שגזר הבורא ית בכמותו ואיכותו וזמנו ומקומו אין מרבה למה שגזר במעושו ולא ממעט ממה שגזר ברבותו, ולא מאחר למה שגזר להקדימו ולא מקדים למה שגזר לאחרו, ומה שיהיה מן הדברים, על הדרך הזה הוא הנגזר אשר קדם בתחלת הידיעה, אלא שלכל הנזירות הקודמות בידיעת הבורא סבורת ולסבות סבות, ומי שאינו מבין עניני העולם יחשוב כי הסבה המתחדשת מחייבת שנוי הענינים והתהפכותם מענין אל ענין, והסבה חלושה ונקלה מהיות ממנה שנוי או חלוף בעצמה, כאשר נראה הנרגיר האחד מן החטה מצמיח שלש מאות שבליים ובכל שכולת שלשים נרגיר, ויהיה שגרגיר האחד סיבה לעשרת אלפים או קרוב להם: היעלם כי כח הנרגיר חלוש מעשות כמות זה, וכן שאר הנרגירים הנזרעים והנשועים, וכן נאמר בהיות האדם ושאר החיים מטפסת הזרע, וכמו כן היות הדג הנדול מביצת הדג עם קטנותה, וטרדת הנפש להקדים מה שאיחר הבורא ית ולאחר מה שהקדים, ולהרבות מה שהמעט מה שהרבה מקניני העולם, מבלי סבב אל קיום מצות עבודתו וקבול תורתו, חלישות ההכרה באמתת ידיעתו וסכלות מהבין טובת הנהגתו, וכבר רמז החכם אל הענין הזה באמרו (קהל 2) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, ואח"כ זכר מהם שמנה ועשרים ענינים, והוא מה שאמר עת ללדת ועת למות ונו' עד אמרו עת מלחמה ועת שלום, ואמר (סס ט) כי עת וסנע יקרה את כלם, ואמר (סס ה) כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם, והליכות דיני הבורא ית יותר נעלמות ועמוקות ועליונות מחניע אל ידיעות חלקיהם כ"ש כללם, וכבר אמר הכתוב (ישעיה נה) כי גבוה שמים מארץ כן

sonst Jemand ist, daß sein Ausspruch und Urtheil gültig und kräftig, und von Niemanden rückgängig gemacht werden kann, wie es heißt: „Alles was ihm gefällt, thut er;“ ferner: „Also wird mein Wort sein, das aus meinem Munde geht“ — „es wird nicht zurückkehren zu mir, u. s. w.“ 4) daß er der Menschen Thun überschaut, sie nicht gleichgültig, auf sich beruhen läßt, daß ihm nichts, das Große, wie das Kleinste, entgeht, daß das eine nicht das andere aus seinem Gedächtnisse verdrängt, und ihn daran vergessen macht, wie es heißt: „Warum sprichst du, o Jakob, und redest, o Israel? Verhüllt ist mein Weg vor dem Ewigen, und an meinem Gotte geht mein Recht vorüber? Hast du nicht erfahren, nicht gehört? Ein Gott für immerdar ist der Ewige, der erschaffen die Enden der Erde, er ermattet nicht, er ermüdet nicht, unergründlich ist seine Einsicht.“ 5) daß Niemand ohne Zulassung Gottes sich oder Andern nützen oder schaden könne, denn wie ein Knecht, der mehrere Herren hat, und es in der Macht eines jeden von ihnen liegt, ihm zu nützen, nicht ausschließlich zu einem allein Vertrauen fassen kann, weil er von jedem einzelnen Vortheile erhofft, sondern er sich, unbeschadet des Vertrauens auf die andern, bald demjenigen vertrauensvoll mehr hinneigen wird, der zu seiner Erhöhung mehr beitragen kann, als die andern, bald sich einem allein hingeben wird, wenn die andern ihm weder nützen noch schaden können, und sich von ihnen nichts Vortheilhaftes erhoffen läßt; ebenso wird der Mensch, wenn er die Ueberzeugung gewonnen, daß ohne Zulassung Gottes ihm Niemand nützen oder schaden kann, jede Furcht vor und jede Hoffnung zu Menschen verlier, und einzig und allein auf Gott vertrauen und hoffen, wie es heißt: „Vertrauet nicht auf Fürsten, auf dem Menschensohne, bei dem nicht Hülfe ist;“ 6) daß Gottes Allgüte gegen den Menschen bekannt ist, und daß er ihn unverbienter- und unnöthigerweise, aus reiner Guld und Liebe mit Wohlthaten überhäuft (was wir auch schon eines Weitern erörtert in der Pforte von der Betrachtung) wie David gesagt: „Viel hast du geübt, du Ewiger, mein Gott, deiner Wunderthaten und deiner Absichten für uns. Kein Vergleich zu dir! Wollte ich verkünden und reden -- sie überstiegen die Zahl;“ daß 7) alle Erscheinungen im Leben, sie mögen

דבר ואין משיב את דינו, כמו שכתוב (תהלים קט.) כל אשר חפץ עשה, ואמר (ישעיה נה) כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם ונו', והרביעי כי הוא משגיח על הנהגת ב"א כלם לא יניחם ולא יתעלם מהם, ולא יסתר ממנו דבר כמו שכתוב (סס מ) למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור, הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא יעף ולא ייגע אין חקר לתבונתו, והחמישי שאין ביד א' מהברואים להועיל ארץ נפשו ולא להזיקה ולא לזולתו כי אם ברשות הבורא ית' כי העבד כשיהיה לו יותר מאדון אחד ויהיה כ"א מהם יכול להועילו, לא יתכן לו לבטוח על אחד מהם מפני שמקוה התועלת מכל אחד מהם, ואם יהיה אחד מהם יכול על הגדלתו יותר משאריתם, יהיה חזק בטחונו בו כפי יכולתו אף ע"ס שהוא בוטח בשאריתם, ואם לא יוכל להועילו ולהזיקו כ"א אחד מהם בלבד, על כרחו יבטח עליו לבדו מפני שאינו מקוה תועלת מזולתו, וכן כשירגיש האדם שלא יועילנו ולא יזיקנו אחד מהנבראים אלא ברשות הבורא ית', ישוב לבו מיראתם ותקותם ויבטח על הבורא לבדו, כמו שכתוב (תהלים קמז) אל תבטחו בגדריכם בכן אדם שאין לו תשועה, והששי שידע רב טוב האלהים על האדם ומה שהתחיל אותו בו מרוב החסד והטובה, מבלי שיהיה ראוי אצלו לכך ובא לצורך שיהיה אליו אך נדבה וטובה וחסד, כאשר קארנו בשער הבחינה מן הספר הזה, וכמו שאמר דוד ע"ה (סס מ) רבות עשית אתה ד' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך אנידה ואדברה עצמו מספר, והשביעי שיתברר אצלו כי יש לכל ההווה שבעתה"ז מעצם ומקרה גבול ידוע,

nicht bei den Geschöpfen vereinigt finden können, und ich habe diese Bibelverse der Erwähnung halber (nicht zum Beweise und Belege) citirt. Und wird nun dieß dem Menschen klar, so wird auch seine Erkenntniß der wahrhaften Liebe Gottes erstarken; er wird auf ihn vertrauen, sich ihm hingeben, seine Unternehmungen ihm überlassen, ihn nicht in seinen Urtheilssprüchen verächtlichen, und ihm nicht zürnen ob seiner Schickungen, wie David sagte: „Den Kelch des Heiles erhebe ich, und den Namen des Ewigen rufe ich an;“ ferner: „Noth und Kummer finde ich und den Namen des Ewigen ruf ich an.“

3. Kapitel.

Die Voraussetzungen anbelangend, die sich in Wirklichkeit und Wahrhaftigkeit vorfinden müssen, wenn das Vertrauen auf Gott ein unbeschränktes sein soll, so sind ihrer fünf:

Erstens. Muß man zu der Ueberzeugung und dem Glauben gelangt sein, daß die sieben Umstände bei Gott zusammentreffen, die das Vertrauen rechtfertigen, das man auf andere setzt, wie ich dieß schon erwähnt und mit Bibelstellen belegt habe, und zwar 1) daß Gott sich des Menschen mehr als jeder andere erbarmt, und daß selbst die Huld und Liebe, die ihm von einem Andern zu Theil werden, auch nur von Gott veranlaßt werden, wie es heißt: „Und er wird dir Erbarmen verschaffen, sich dein erbarmen und dich mehreren.“ 2) daß Gott mit dem vertraut und bekannt ist, was dem Menschen nutzbringend ist, was auch in der Natur der Sache liegt, da dieser auch eines seiner Geschöpfe ist, und doch Niemand besser das kennt, was dem Geschöpfe nützlich oder schädlich, gefährlich oder heilsam ist, als der Schöpfer. Und ist dieß bei menschlichen Werkmeistern der Fall, die doch bei ihren Werken nichts Neues liefern, als die äußere Form, da sie den Stoff und die innere Form nicht zu schaffen vermögen, so wird doch ohne Zweifel derjenige, der Stoff und Wesen der Menschen geschaffen, ihn zusammengesetzt und beanlagt hat, weise genug sein, um zu wissen, was demselben nützlich und schädlich, was zu seinem zeitlichen und ewigen Wohl und Heil förderlich ist, wie es auch heißt: „Ich bin der Ewige, dein Gott, der dich belehrt zum Frommen, der dich leitet auf dem Wege, den du gehen sollst;“ ferner: „Denn, wen der Ewige liebt, straft er;“ 3) daß der Schöpfer mächtiger als

lכן הבאתי אלו הססוקים מן הכתוב לזכרון בלבד, וכאשר יתברר זה לאדם יתחזק הכרתו באמתת חסד הבורא, יבטח בו ימסר אליו ויניח הנהגתו עליו ולא יחשדהו בדינו ולא יתקצף על בחירתו לו, כמו שאמר דוד ע"ה (סס קיו) בום ישועות אשא ובשם ה' אקרא, ואמר (סס) צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא:

פרק ג אך ההקדמות אשר בברורן ואמתתן ישלם לאדם הבטחון באלהים, הן חמש, — אחת מהן שיאמין ויתברר אצלו התקבצות השבעה ענינים באלהים אשר בהתקבצם במי שבוטחין בו יתכן לבטח לבטוח עליו, וכבר זכרתים והעירותי עליהן במה שנודמן לי מן הכתוב והם, הראשון שהבורא ית' מרחם על האדם יותר מכל מרחם, וכל רהמים וחמלה שיהיו מזולתו עליו כלם הם מרחמי האלוהמלתו, כמו שאמר הכתוב (דברים יג) ונתן לך רחמים ורחמך והרבך, והשני כי הבורא ית' לא יעלמו ממנו אופני תועלות האדם, והדין נותן זה מפני שהוא אחד ממעשיו, ואין מי שיודע באופני תקנות העשוי והפסדו ובפסנעים המשיגים אותו ובאופני מחלתו וארוכתו יותר מעושהו, ואם יהיה זה נמצא בעושים מב"א אשר לא יחדשו במעשיהם זולתי צורה מקרית, אך השרש והצורה עצמית אין להם בהם שום תחבולה ולא יכולת לחדשם, ואשר חדש שרשי האדם וצורתו ותכונתו וסדר חברו, הוא החכם היודע בעניני תועלותיו ונזקיו והטוב לו בעולמו ואחריתו בלי ספק, כמו שכתוב (ישעיה נח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, ואמר (משלי ג) כי את אשר יאהב ה' יוכיח ונו', והשלישי כי הבורא ית' חזק מכל חזק ודברו נגזר

dem, der hievon Wissenschaft hat, ist es nur Pflicht, daß er sich auf ihn in Wort und Gedanke, mit Leib und Leben verlaſſe, ſeine Verfügungen willig annehme, und ihn nie in ſeinem Thun und Laſſen verdächtige.

Erwägen wir aber dieſe ſieben Bedingungen, ſo finden wir ſie nie und nirgends unter den Geſchöpfen, hingegen ſämmt und ſonders bei dem Schöpfer; daß er ſich ſeiner Geſchöpfe erbarmt, wie es heißt: „Barmherzig und gnädig iſt der Ewige, u. ſ. w.“; ferner: „Und mir ſollte nicht leid ſein um Niniveh, die große Stadt;“ daß er ſich uns nicht entzieht, wie es heißt: „Sieh, nicht ſchlummert und nicht ſchläft der Hüther Iſraels;“ daß er weiſe und unbezwingbar iſt, wie es heißt: „Weiſen Sinnes und gewaltiger Stärke, wer trotzte ihm und bliebe unverfehrt;“ ferner: „Dein, Ewiger, iſt die Größe und die Stärke und der Ruhm und der Sieg und die Majestät;“ ferner: „Der Ewige dein Gott iſt in deiner Mitte, ein ſiegender Held;“ daß er die Erziehung des Menſchen vom Anbeginn an mit beſonderer Obhut pflegt, wie es heißt: „Iſt er nicht dein Vater, der dich ſich geeignet? er hat dich gemacht und eingerichtet;“ ferner: „Auf dich habe ich mich geſtützt vom Mutterleibe an, ſeit meiner Mutter Schoß biſt du mein Verſorger;“ ferner: „Wie Milch ließeſt du mich zerrinnen, wie Rahm gerinnen“ u. ſ. f.“; daß Vor- und Nachtheile nicht in der Gewalt der Menſchen, ſondern excluſiv in der Gewalt des Schöpfers liegen, wie es heißt: „Wer iſt, der ſprache und es geſchieht, ſo der Herr nicht geboten? daß nicht käme aus dem Munde des Höchſten, das Böſe, wie das Gute?“ ferner: „Es dorret das Gras, es welkt die Blume, aber das Wort unſeres Gottes beſteht ewiglich;“ ferner: „Fürwahr Gras iſt das Volk —“ doch dieſes iſt ſchon zur Genüge im dritten Abſchnitte dieſes Werkes beſprochen worden; daß ſein Edelmuth allumfaſſend, ſeine Liebe unausſchließlich iſt, wie es heißt: „Gütig iſt der Ewige gegen Alle, und ſein Erbarmen iſt über alle ſeine Werke;“ ferner: „Er gibt Brot allem Fleiſche, denn ewiglich währt ſeine Guld;“ „Du öffneſt deine Hand und ſättigſt alles Lebendige ſeines Verlangens.“ — Faßt man dieſe ſieben Umſtände zuſammen, ſo entſcheidet ſchon der Verſtand, daß dieſe ſich nur bei dem Schöpfer und

כל המדות האלה עם כל מה שזכרנו קודם לזה נשלמו תנאי הבטחון בו, והתחייב היודע זה ממנו לבטוח בו ושתנוח נפשו עליו בגלוי ובנסתרו ובאבריו, ולהמסר אליו ולרצות בגזירותיו ולדון אותו לטוב בכל דיניו ומפעליו, וכאשר נחקור על אלה השבעה תנאים לא נמצאם כלל בברואים ונמצאם כלם בבורא יתברך, שהוא מרחם על בריותיו, כמו שכתוב (תהלים קג) רחום וחנון ה' ונו', ואמר (יונה ד) ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה ונו', ושאינו מתעלם, כמו שכתוב (תהלים קכא) הנה לא יגום ולא יישן שומר ישראל, ושהוא חכם ולא ינוצח, כמו שכתוב (איוב ט) חכם לבב ואמין כח מי הקשה אליו וישלם, ואמר (ד"ה חכט) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד ונו' וכתוב (לפניה ג) ה', אלהיך בקרבך נבור יושיע, ושהוא מתיחד בהנהגת האדם מתחלת ענינו והתחלה גדולו כמו שכתוב (דברים לז) הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוננך, ואמר (תהלים עא) עליך נסמכתי מבטן ממעי אמי אתה גוהי ואמר (איוב י) הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני, ושאהענין, ושתעלתו והיזקו אינם ברשות אדם כ"א ביד הבורא ית' לבדו, כמו שנא (ליכה ג) מי זה אמרתהי' ה' לא צוה, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, ואמר (ישעיה ח) יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקים לעולם, ואמר (סס) אכן חציר העם, וכבר התברר הענין הזה במאמר השלישי מן הספר הזה במה שיש בו די, ושנדיבותו כוללת וחסדו טוב, כמו שכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ואמר (טה קלו) נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו, ואמר (סס קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, והשכל נוזר בהקבץ אלה השבעה ענינים בבורא ית' מבלתי הנבראים,

ge, vielmehr fleißig und thätig sein wird in der Ausführung seines Begehrens; denn fehlt diese Ueberzeugung, dann kann auch das Vertrauen kein festes sein, da er dessen Fahr- und Nachlässigkeit in Beziehung auf seinen Wunsch kennt. Lernt aber der Vertrauende bei demjenigen, dem er sein Vertrauen schenkt, beide Eigenschaften kennen, daß dieser nämlich *erbarungs- und umsichtsvoll* seine Angelegenheiten handhabt, so wird er ihm um so gewisser vertrauen; 3) Muth und Ausdauer (von Seiten desjenigen, dem man Vertrauen schenkt), daß er nämlich stark und unerschütterlich in seinem Vorhaben sei, so daß ihn nichts hindern kann, den Wunsch der auf ihn Vertrauenden auszuführen; denn ist er schwach, so kann auch das Vertrauen auf ihn nicht fest sein, so sehr man auch von seiner Liebe und Umsicht überzeugt ist, da der Hindernisse in der Ausführung so viele sind. Vereinen sich aber bei ihm die genannten drei Eigenschaften, so ist das Vertrauen auf ihn um so gerechtfertigter. 4) Kenntniß und Vertrautheit mit dem, was dem auf ihn Vertrauenden nützlich, gut und sachfördernd ist; denn fehlt ihm diese Kenntniß, so kann sich auch der Vertrauende nicht beruhigt auf ihn verlassen, wie hinwiederum man sich auf ihn ganz sorglos verlassen kann, wenn er nebst dieser Kenntniß auch noch die nöthige Macht, Umsicht und Liebe besitzt. 5) Muß er sich mit der Leitung des auf ihn Vertrauenden vom Beginne bis zu Ende seines Seins, als Kind, Knabe, Jüngling, Mann und Greis abgegeben haben; und hat der Vertrauende hievon Wissenschaft, so ist es nur Pflicht, daß er sich auf ihn verlasse und stütze, da er sich ihm schon früher stets so liebevoll und nützlich gezeigt. 6) Muß der Vertrauende ganz in seiner Hand sein, so daß demselben Niemand außer ihm weder schaden, noch nützen, weder Gutes zuwenden, noch Böses von ihm abwenden kann, wie der im Kerker gefangene Sklave ganz in der Gewalt seines Herrn ist. Beherrscht er nun derart den Vertrauenden, um so gerechtfertigter ist dann das Vertrauen. 7) Muß seine Liebe sowohl Würdige als Unwürdige umfassen, sie muß stetig, dauernd, unaufhörlich und ununterbrochen sein — Wer nun die genannten Eigenschaften besitzt, der vereinigt auch in sich alle Bedingungen, die zum Vertrauen veranlassen, und von

שהוא משתדל ומסכים לעשותו, כי אם לא יתברר ממנו כל זה לא יהיה בטחונו עליו שלם, מפני שהוא יודע התעלמותו ורפיונו בחסצו, וכאשר יתקבצו לבוטח ממי שבטח בו, שתי מדות אלה נודל רחמנותו עליו ורוב השגחתו על עניניו, יבטח בו מבלי ספק, — והשלישית שיהיה חזק לא ינוצח באשר הוא חסץ. ולא ימנעו מונע מעשות בקשת הבוטח, כי אם יהיה חלש לא ישלם הבטחון עליו אע"פ שנתברר שהוא מרחם ומשגיח, מפני המנע דברים ממנו ברוב הענינים, וכאשר יתקבצו בו שלש המדות האלה יהיה הבטחון עליו יותר ראוי, — והרביעית שיהיה יודע באופני תועלת הבוטח עליו ולא יעלם ממנו מה שהוא טוב לו בנסתר ובנראה ומה שייטב בו ענינו, כי אם לא ידע כל זה לא תנוח נפש הבוטח עליו, וכאשר יתקבצו לו בו דעתו בתועלותיו ויכלתו בהם ורוב השגחתו עליהם וחמלתו עליו, יחזק בטחונו בו מבלי ספק, — והחמישית שיהיה מתיחד בהנהגת הבוטח עליו מתחלת היותו ונדולו וינסותו ובחרותו וישישותו וזקנתו עד תכלית ענינו, וכשיתברר כל זה ממנו לבוטח יתחייב שתנוח נפשו עליו וישען אליו, בעבור מה שקדם לו עליו מן הטובות העודפות והתועלות המתמידות, ויהיה זה מחייב חזקת בטחונו בו, — והששית שיהיה ענין הבוטח מסור בידו ולא יוכל אדם להזיקו ולהועילו ולא להטיב אליו ולא לרחות נזק מעליו זולתו, כעבד האסור אשר הוא בבית הבור ברשות אדוניו, וכשיהיה הבוטח ברשות מי שיבטח עליו על הענין הזה, יהיה יותר ראוי לבטוח עליו, והשביעית שיהיה מי שבטח עליו לתכלית הנדיבות והחסד למי שראוי לו ולמי שאינו ראוי לו, ותהיה נדיבותו מתמדת וחסדו נמשך, לא יכרת ולא יפסק, ומי שנקבצו בו

wie das entwöhnte Kind ist an mir meine Seele." — Da ich nun den Nutzen und die innern und äußern Vortheile des Vertrauens auf Gott, so viel als möglich, auseinandergelegt habe, so will ich nun sieben Punkte hinsichtlich des Vertrauens angeben: 1) was Vertrauen ist; 2) welche Ursache uns zum Vertrauen auf Menschen bestimmen; 3) die Auseinandersetzung der Prämissen, die zum Vertrauen auf Gott verpflichten, und der Pflicht, diese zu ermitteln; 4) die Fälle, wo das Vertrauen am Platze, wann es zu loben, und wann es zu tadeln; 5) den Unterschied, der sich zeigt, zwischen dem, der in seinem Gewerbe und Erwerbe auf Gott vertraut, und dem, der dieß nicht thut; 6) die Tadelhaftigkeit derjenigen, die da meinen, ihr Wohlstand werde ihnen lange dauern, und bei ihrer Gottanbetung zugleich die Hoffnung hegen, hiedurch ihren Wunsch zu erreichen: das sind gleichsam — Wucherer; 7) die Hindernisse des Gottvertrauens, und das was sich sonst in gedrängter Kürze über das Vertrauen sagen läßt.

1. Kapitel.

Das Wesen des Vertrauens ist die innige Zuversicht, die der Vertrauende hegt, daß derjenige, auf den er vertraut, auch in der Angelegenheit, in welcher er auf ihn vertraut, nur das Gute und Rechte thun, und soweit dessen Macht und Einsicht reichen, nur für sein Bestes bedacht sein wird. Hauptbedingung des Vertrauens ist es jedoch, (wenn anders Vertrauen statt finden soll) daß der Vertrauende die feste Zuversicht habe, daß derjenige, auf den er vertraut, abgesehen davon, daß er Wort halten und das Verbürgte und Versprochene ausführen, auch wohlwollend und liebevoll manches für ihn thun wird, was er ihm nicht versprochen, und in jeder Beziehung nur das Beste für ihn im Schilde führt

2. Kapitel.

Die Beweggründe, die zum Vertrauen auf andere veranlassen, sind sieben. 1.) das Erbarmen, das Mitleiden und die Liebe, da der Mensch vertrauensvoll demjenigen seine Angelegenheiten überläßt, von dem er überzeugt ist, daß er für ihn Erbarmen und Mitleiden hegt und trägt; 2) die Ueberzeugung, daß dieser bei seiner Liebe nichts außer Acht lassen und nicht trü

שבארתי מתועלות הבטחון באלהים והנאותיו בתורה ובעולם מה שנודמן לי, אבאר עתה מענין הבטחון שבעה דברים, אחד מהם מה הוא הבטחון, והשני בסבות הבטחון על הברואים, והשלישי בבאור ההקדמות אשר בעבורם יתחייב הבטחון באלהים וחיוב העסק בסבות, והרביעי בבאור הדברים אשר בהם יהי הבטחון וחיוב שבחוננותו בהם, והחמישי בהפרש שיש בין עסק הבוטח באלהים בסבות הטרף ובין עסק מי שאינו בוטח באלהים בהם, והששי בבאור אופני חיוב ננות דעת האומרים באריכות התאוות בעולם, ומיחלים נפשותם בקבלת עבודת האלהים כשיגיעו לחפצם בו והם בעלי המשכונות, והשביעי במפסדי הבטחון באלהים וכל מה שצריך לדבר בענין הבטחון ולסצר בחלקיו

פרק א אך מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושהיה לבו

סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו כפי יכלתו ודעתו במה שמפיק טובתו, אבל העיקר אשר בעבורו יהיה הבטחון מן הבוטח ואם יפסד

לא ימצא הבטחון, הוא שיהיה לבו בטוח במי שיבטח בו שיקיים מה שאמר ויעשה מה שערב, ויחשוב עליו הטוב במה שלא התנה לו ולא ערב עשוהו שיעשהו נדבה וחסד:

פרק ב אך הסבות אשר בהן יתכן הבטחון מהבוטח על

הברואים הן שבע, אחת מהן הרחמים והחמלה, כי האדם כשהוא יודע בחבירו שהוא מרחם וחומל עליו, יבטח בו ותנוח נפשו עליו בכל מה שימריחהו מעניניו, — והשנית שיהיה יודע בו עם אהבתו שאיננו מרעלם ממנו ולא מהעצל בחסדו, אבל הוא יודע בו

cet zu letzterem: „Wie seid ihr doch mit Blindheit geschlagen und so wenig aufgeklärt, daß ihr Götzen dienest?“ Darauf der Götzendiener: Und wem dienest du? „Dem Schöpfer diene ich, der allmächtig ist, einzig und einzig, und Alles verpflegt und ernährt,“ erwiderte der Ascet. „Dein Thun straft deine Worte Lüge,“ warf der Götzendiener ein. „In welcher Beziehung?“ fragt der Ascet; daran jener: „Wäre das, was du gesagt, wahr, so hätte er dich in deiner Heimath eben so ernähren können, wie hier, und du hättest dich nicht bemühen müssen in ein fernes Land zu ziehen.“— Der Ascet wurde so zum Schweigen gebracht, gab sich von dieser Zeit ganz der Enthaltensamkeit hin und verließ nicht mehr seine Heimath. — Ferner enthebt es (das Vertrauen auf Gott), den Menschen aller schweren Arbeit und mühsamen Verrichtung, denn der Gottvertrauende wünscht, daß die Existenzmittel nur derart seien, daß sie seinem Körper Ruhe, ihm einen guten Namen und seinem Herzen Muße verschaffen, auf daß er um so mehr den Pflichten des Gesetzes und seinem Glauben obliegen könne, da sie auf sein Verhängniß keinen Einfluß nehmen, und Alles von Gott nur bestimmt ist; wie es heißt: „Denn nicht vom Aufgang und vom Niedergang, und nicht von der Wüste der Berge her; sondern Gott ist Richter, diesen erniedrigt, jenen erhöht er;“ ferner: „Auf grasigen Auen läßt er mich ruhen, an stille Wasser leitet er mich.“— Ferner grämt er sich auch dann nicht, wenn es im Geschäft stöck, oder wenn ihm da seine Berechnungen nicht eintreffen, oder wenn ihm seine Schulden nicht einlaufen, oder wenn eine Krankheit ihn befällt, da er überzeugt ist, daß der Schöpfer seinen Vortheil besser zu fördern, und das Gute besser herauszufinden weiß, als er selber, wie es heißt: „Ganz in Gott ergieß dich meine Seele, denn von ihm kommt meine Hoffnung.“ Dazu kommt noch, daß er sich aller Schickungen, so sehr sie ihm auch oft entgegen sind, freuen kann, weil er die Zuversicht hat, daß Gott nur das Beste für ihn beabsichtigt, wie eine zärtliche Mutter ihr Söhnlein, trotz seines Strebens und Entgegenstrebens, wäscht, in Windeln einschlägt, ein- und abwickelt, ähnlich dem, was David sagte: „Beruhigt fürwahr und gestillt meine Seele habe ich, wie ein entwöhntes Kind an seiner Mutter;

כוכבים בעיר אשר הלך אליה, אמר לו הפרוש כמה אתם בתכלית העוררן ומעוט ההבנה בעובדתכם לכוכבים, אמר לו האמנושי ומה אתה עובד? אמר לו הפרוש אני עובד הבורא היכול המכלכל האחד המטריף אשר אין כמודו, אמר לו האמנושי פעלך סותר את דבריך, אמר לו הפרוש והיאך, אמר לו אלו היה מה שאמרת אמת הייתי מטריף בעירך כמו שהטריף הנה, ולא היית טורח לבא אל ארץ רחוקה כזאת, ונפסקה טענת הפרוש ושב לארצו וקבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא מעירו אח"כ, ומהם מנוחת הנפש והנוף מן המעשים הכשים והמלאכות המינעות את הנופות, והבוטח בה הוא תובע מסבות הטרף מה שיש בו יותר מנוחה לגופו ושם טוב לו ופנאי ללבו, ומה שהוא מסיק יותר לחובות תורתו עם יתר אמונתו, כי הסבה לא תוסיף לו בחקו ולא תחסרהו ממנו מאומה אלא בגזרת האלהים ית', כמו שאמר (סס עה) כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים, כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים, ואמר (סס כג) בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני, ומהם מעוט צער נפשו במסחר אם יתעכב אצלו או פרקמטיא או אם לא יוכל לנבות חובו או אם יפגעהו חולי בגופו, מפני שהוא יודע כי הבורא ית' מתקן ענינו יותר ממנו ובוחר לו טוב יותר ממה שהוא בוחר לעצמו, כמו שאמר (סס סז) אך לאלהים דומי נפשי כי ממנו תקותי, ומהם שמחתו בכל ענין שיעתיקהו אליו ואם יהיה כנגד טבעו, מפני בטחונו באלהים שלא יעשה לו אלא הטוב לו בכל ענין, כאשר תעשה האם החומלת לבנה ברחיצתו וחתולו וקשירתו והתרתו על כרחו, כמו שאמר דוד. ע"ה (סס קלא) אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, וכיון

von einem Frommen erzählt wird, der einst sagte: „Gott behüte uns vor Geisteszerstreuung!“ und als man ihn hierauf fragte; was er unter Geisteszerstreuung verstehe, erwiderte er: „Daß ich auf allen Hauptflüssen und in allen Hauptstädten Reichthümer besäße.“ — Dieses meinen (unsere Alten) wenn sie sagen: „Je mehr Reichthümer, desto mehr Sorgen;“ ferner: „Wer ist reich? der seines Theiles (auf Erden) sich freuet.“ Einen ferneren Vorthail gewährt das Vertrauen auf Gott, daß das größte Vermögen den Gottvertrauenden in seinem Vertrauen nicht beirrt, da er sich nicht darauf stützt, und er es nur als ein ihm anvertrautes Gut ansieht, wovon er in einem abgegränzten Zeitraume bei gewissen Fällen und Gelegenheiten Gebrauch machen kann; und wenn dasselbe auch noch so lange bei ihm bleibt, so macht es ihn dennoch nicht übermüthig, daher er auch nie seine Wohlthaten demjenigen vorhalten wird, dem er sie gebotenermaßen erzeugt hat, auch wird er keinen Dank von ihm beanspruchen, vielmehr dankt er seinem Schöpfer, daß er ihm die Ausführung seiner Güte übertragen; und verliert er das Vermögen, so wird er deshalb nicht besorgt und vertrießlich, sondern er wird ebenso für die Zurücknahme seines ihm anvertrauten Gutes danken, als er ihm gedankt zur Zeit der Übergabe desselben; ferner freuet er sich seines Theiles, ohne Jemanden Schaden zu wünschen, oder nach fremdem Vermögen zu gelüsten, wie der Weise sagte: „Der Gerechte isst und wird satt.“ — Der äußere Vorthail des Vertrauens besteht darin, daß das Herz frei ist von allen weltlichen Sorgen und unangefochten bleibt von Schwermuth und Kränkung, wenn ihm körperliche Genüsse abgehen, und er also in Ruhe, Sicherheit und Zufriedenheit dieses Leben durchlebt, wie es heißt: „Gefegnet ist der Mann, der sich auf den Ewigen verläßt, dessen Verlaß wird auch der Ewige sein;“ ferner: „Und er wird dem Baume gleichen, der gepflanzt ist am Wasser und am Bache seine Wurzeln streckt.“ Ferner befreit es ihn von dem Streben, weite Reisen zu machen, welche den Körper aufreiben und seine Lebensjahre verkürzen, wie es heißt: „Er hat gebeugt auf dem Wege meine Kraft, meine Tage verkürzt.“ Es wird auch von einem Asceten erzählt, daß er anfangs, als er diesen Lebenswandel begonnen, in ein fernes Land gegangen wäre, und in der Stadt, wohin er gegangen, einem Sternanbeter begegnet hätte. Der As-

cto שנאמר על א' מן החסידים שהיה אומר המכום יצילנו מסור הנפש, אמרו לו מה הוא פזור הנפש אמר שיהיה לי ממון בראש כל נהר ובראש כל קריה, והוא מה שאמרו ז"ל (לכות פנ) מרבה נכסים מרבה דאגה, ואמרו איזה עשיר השמח בחלקו, (סס) ומהם כי הבוטח בה' לא ימנענו רב הממון מבוטח בה', מפני שאיננו סומך על הממון והוא בעיניו כפקדון צוה להשתמש בו על פנים מיוחדים ובענינים מיוחדים לזמן קצוב, ואם יתמיד קיומו אצלו לא יבעט בעבורו ולא יזכור טובתו למי שצוה לתת לו ממנו, ולא יבקש עליו גמול הודאה ושבח, אבל הוא מודה לבוראו ית' אשר שמהו סבה לטובתו, ואם יאבד הממון ממנו לא ידאג ולא יאבל לחסרונו, אך הוא מודה לאלהיו בקחתו פקדונו מאתו כאשר הודה לו בנתינתו לו, וישמח בחלקו ואיננו מבקש חזק זולתו ולא יחמוד אדם בממונו, כמו שאמר החכם (סס יג) צדיק אוכל לשובע נפשו: אך תועלות הבטחון בעולם, מהם מנוחת הלב מן הדאגות העולמיות והשלוה מנדנדוד הנפש וצעררה לחסרון תאוותיה הנוספות, והוא בהשקט ובבטחה ובשלוה בעוה"ז כמו שכתוב (ירמיה יז) ברוך הנבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ונוג', ומהם מנוחת הנפש מלכת בדרכים הרחוקים אשר היא מכלה הנוספות וממהרת השלמת ימי החיים, כמו שכתוב (הילים קנ) ענה בדרך כחי קצר ימי, ונאמר על אחד מן הפרושים כי הלך אל ארץ רחוקה לבקש הטרף בתחלת פרישותו, ופגע אדם אחד מעובדי

nicht retten können," während es dem Gottvertrauenden nie und nirgends bis aus Ende seiner Lebensstage an Lebensmitteln fehlen wird, wie es heißt: „In Hungersnoth löset er dich vom Tode u. s. w.;“ ferner: „Der Ewige ist mein Hirt, ich darbe nicht;“ ferner: „Sie werden nicht zu Schanden zur Zeit des Unglücks und in den Tagen der Hungersnoth werden sie satt! „Achtens hält sich der Alchymist nirgends lange auf, aus Furcht, sein Geheimniß könnte verrathen werden; der Gottvertrauende hingegen lebt in seinem Lande und in seinem Orte zufrieden, wie es heißt: „Vertrau dem Ewigen und thue Gutes, dann kannst du im Lande wohnen und in Sicherheit dich ernähren;“ ferner: „Die Gerechten werden das Land bewohnen und beständig darauf wohnen.“ Neuntens kann dem Alchymisten seine Kunst nicht das Jenseits verschaffen, und er hat an ihr nichts mehr, als, daß er vor Armuth geschützt ist und das Nothwendige gedeckt hat; den Gottvertrauenden hingegen geleitet der Lohn seines Vertrauens dies- und jenseits, wie es heißt: „Wer auf den Ewigen vertraut, den wird Huld umgeben;“ ferner: „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchteten u. s. w.“ Zehntens kann dem Alchymisten die Bekanntwerdung seines Treibens den Tod bringen, weil er nämlich dem Gange der Natur entgegen zu arbeiten bemüht ist, und daher das Staatsoberhaupt den Befehl geben kann, ihn zu tödten (so bald er sein Geheimniß nicht zu verwahren weiß); anders ist es aber bei demjenigen, der auf Gott vertraut: je bekannter sein Vertrauen ist, desto mehr wird er an Achtung bei den Menschen gewinnen; sie werden sich glücklich schätzen, mit ihm umgehen zu können, und so wird er beitragen zur Vereblung seines Wohnortes, und wird abwenden von dessen Bewohnern Unglücksfälle, wie es heißt: „Der Gerechte ist die Grundfeste der Welt;“ und wie dieß die Geschichte Loth's zeigt. — Einen ferneren Vortheil gewährt das Gottvertrauen, daß der Gottvertrauende, wenn er Vermögen besitzt, sich beilegt, die Pflichten gegen Gott und gegen den Menschen willig und freudig in Ausführung zu bringen, und besitzt er keines, so steht er hierin nicht minder eine Wohlthat Gottes, weil er hierdurch einiger Pflichten gegen Gott und gegen die Menschen enthoben ist, die dieses bedingt, und auch weniger Besorgnisse hat rücksichtlich seiner Verwahrung und Verwendung, wie

ממנו מונו בכל עת ובכל מקום עד סוף ימיו, כמ"ש (איוב ה') ברעב פדך ממות ונו, ואמר (תהלים נג) ה' ריעי לא אחסר וגומר, ואמר (ס"ז) לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישבעו, — והשמיני שבעל הכימ"א ה' אינו מתעכב בשום מקום, מיראתו שמא יתגלה סודו, והבוטח באלהים בבטחה בארצו ובמנוחת נפש במקומו, כמו שכתוב (ס"ט) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, ואמר (ס"ט) צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה, — והתשיעי שבעל הכימ"א ה' לא תלוינו הרמיה (ס"ח הכימ"א) שלו באחריתו, ולא ישיג בה זולת הבטחון מן הריש והצורך לב"א, והבוטח בה' ילוינו נמול בטחוננו בע"ה זולע"ה כמ"ש (ס"ז) והבוטח בה' חסד יסובבנו, ואמר (ס"ח) מהרב טובך אשר צפנת ליראיך וגו', — והעשירי שבעל הכימ"א ה' אם יודע ענינו תהיה סיבת מותו, מפני שמה שהוא משתדל וטורח בו הפך הנהגת העולם, ומנהיג הכל ישלים עליו מי שימיתו כשאינו יודע להעלים את סודו, והבוטח בה' כאשר יודע בטחוננו יגדל בעיני הבריות ויכבדוהו בני אדם ויתברכו בקרבנות ובראיתו, ויהיה גורם לתקנת עיר וולדות הפגעים מעל אנשי מקומו כמו שכתוב (מסלי י) וצדיק יסוד עולם, וכענין לוט בצער, ומתועלת הבטחון בה' בענין התורה כי הבוטח בה' אם הוא בעל ממון ימהר להוציא חובות האלהים וחובות ב"א ממנו בנפש חפצה ורוח נדיבה, ואם אינו בעל ממון יראה כי חסרון הממון טובה משובות המקום עליו, מפני שנסתלקו מעליו החובות שהוא חייב בהן לאלהים ולבני אדם בעבורו ומעוט שדרת לבו בשמירתו והנהגתו,

braucht, so kann es kommen, daß wegen eintretender Hindernisse er gerade zu einer Zeit von dessen Vereitung abgehalten wird, wann er dessen am nothwendigsten braucht. Der Gottvertrauende hingegen ist fester Zuversicht, daß Gott ihn, seinem Wunsche gemäß, zu jeder beliebigen Zeit, und an jedem beliebigen Orte ernähren wird wie er dem Kind im Mutterleibe, dem Kuchlein im Ei, wo keine Öffnung ist, durch welche etwas von außen gelangen könnte, dem Vogel in der Luft, dem Fische im Wasser, und der kleinen und ohnmächtigen Ameise Nahrung giebt, während er sie dem Panther und Löwen zuweilen entzieht, wie es heißt: „Leuen darben und hungern u. s. w.“; ferner: „Nicht läßt der Herr die Seele des Gerechten darben“; ferner: „Jung war ich, bin auch alt geworden, und nie sah ich einen Gerechten verlassen, und seinen Samen nach Brot gehen.“ Fünftens hat der Alchymist wegen seines Gewerbes Jeden, vom Könige an bis zu dem Geringsten im Volke, zu fürchten, während den Gottvertrauenden die Könige und die Vornehmen nur ehrfürchten, selbst die Thiere und die Steine sind ihm zu willig, wie dies in dem Psalm: „Er sitzt in dem Schutze des Höchsten“ bis zu Ende beschrieben ist; auch heißt es: „In sechs Nothen rettet er dich, auch in sieben kommt das Übel nicht an dich. In Hungersnoth löset er dich vom Tode u. s. f.“ Sechstens ist der Alchymist vor Krankheiten und Schmerzen nicht sicher, die seine Freunde über seinen Reichthum trüben, und ihn nicht das genießen lassen, was er besitzt, und daran nicht erfreuen lassen, was er sich erworben, während der Gottvertrauende von Schmerzen und Krankheiten sicher ist, wenn nicht etwa dadurch eine Sühne oder eine jenseitige Belohnung bewerkstelligt werden soll, wie es heißt: „Und ob auch Knaben ermatten und ermüden, und Jünglinge straucheln: aber die auf den Ewigen hoffen, legen an neue Kraft u. s. w.“ ferner: „Denn der Frevler Arme werden zerbrochen u. s. w.“ Siebentens ist es nicht gewiß, daß der Alchymist mit seinem Golde und Silber sich Speise anschaffen können wird, weil es zuweilen in seinem Wohnorte an Lebensmitteln fehlt, wie es heißt: „Ihr Silber sollen sie auf die Waffe werfen“; ferner: „Auch ihr Silber, auch ihr Gold wird sie

מועט: אפשר שיבצר ממנו המעשה בעת הצורך הגדול אליו מפני המנע סבות מסבותיו ממנו, והבוטח באלהים בטחונו חזק באלהיו שיטריף אותו כרצונו בעת שירצה ובמקום שירצה, כאשר יטריף העובר ברחם אמו והאפרוח בתוך הביצה אשר אין בה מקום מפולש להכנס אליו ממנו דבר מחוצה, והעוף באויר והדגים במים והגמלה הקטנה עם חלישותה, ויבצר הסרף מהארי עם תקפו בקצת הימים כמו שנא (נ"ס לד) כפירים רשו ורעבו ונו, ואמר (מסלי"י) לא ירעיב ה' נפש צדיק ונו, ואמר (תהלים לז) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם, — והחרישי שבעל הכימ"א ה' תחרת יראה ופחד על מלאכתו מן המלך ועד הקטן שבעם, והבוטח באלהים ירצוהו המלכים ונכבדו ב"א אף החיות והאבנים מבקשים רצונו, כמו שנאמר במזמור יושב בסתר עליון (נ"ס נל) עד אחריתו, ואומר (ליוז"ה) בשש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע ברעב פדך ממות, עד סוף הענין, — והששי שבעל הכימ"א אינו בטוח מהחליים והמדוים שמערבבין עליו שמחתו בעשרו, ואינם מניחין אותו ליהנות ממה שיש לו ולא בהתענג במה שהשיגה ידו, והבוטח בה' בטוח מן המדוים והחליים אלא על דרך הכסדרה או ע"ד התמורה, כמו שכתוב (ישעיה נ) ויעפו נערים וינעו ובחורים כשול יכשלו, ואמר (נ"ס) וקו"ה יחליפו כח ונו, ואמר (תהלים לו) כי זרועות רשעים תשברנה ונו, — והשביעי שבעל הכימ"א אפשר שלא יגיע אל מזונו במה שיש אצלו מן הזהב והכסף, מפני שלא יהיה האוכל נמצא בעירו בקצת העתים, כמו שכתוב (יחזקאל ז) כספם בחוצות ישליכו, ואמר (לפניה ח) גם כספם גם זהבם לא יוכל להצילם, והבוטח בה' לא יבצר

vertraut hat, in zehnfacher Beziehung einen Vorsprung vor demselben. **Einmal** braucht der Alchymist eigens zu dieser Kunst bestimmter Mittel, ohne welche ihm nichts gelingen kann, die ihm aber nicht immer und nicht überall zu Gebote stehen, während derjenige, der auf Gott vertraut, seines Lebensunterhaltes unter allen Verhältnissen gewiß ist, wie es in der Schrift heißt: „Um dich zu lehren, daß nicht durch das Brot allein der Mensch lebt, u. s. w.“, weil die Bedingungen hiezu bei ihm nie und nirgends aufhören, wie du dieß aus der Geschichte Elias mit dem Raben, und der Witwe, mit dem auf Kohlen gebackenen Kuchen und dem Glase Wassers, und aus der Geschichte Othajah's mit den Propheten weißt, wo es heißt: „Ich verbarg von den Propheten des Ewigen hundert Mann, je fünfzig Mann in einer Höhle, und versorgte sie mit Brot und Wasser.“ Ferner heißt es: „Junge Leuen darben und hungern, aber die den Ewigen suchen, entbehren kein Gut;“ ferner: „Fürchtet den Ewigen, ihr seine Heiligen; denn Nichts mangelt denen, so ihn fürchten.“ **Zweitens**, muß der Alchymist gewisse Kunstfertigkeiten in Anwendung bringen, ohne welche sein Plan nicht durchgeführt werden könnte, wobei er Gefahr läuft, daß der Dunst und der Rauch ihn tödten können (abgesehen von der rastlosen Thätigkeit und der steten Anstrengung bei Tag und Nacht); während derjenige, der auf Gott vertraut, sicher vor allen Unfällen ist: sein Herz bleibt ruhig wegen eintretender Unglücksfälle, und Alles, was von Gott über ihn kommt, gewährt ihm Freude und Borne, und er fristet ruhig, still und zufrieden sein Leben, wie es heißt: „Auf grasigen Auen läßt er mich ruhen, an stille Wasser leitet er mich.“ **Drittens**, kann der Alchymist sein Geheimniß keinem Andern anvertrauen, weil er hiebei sein Leben auf's Spiel setzt; während der Gottvertrauende wegen seines Vertrauens Niemanden zu fürchten hat, vielmehr kann er sich dessen rühmen, wie der König David sagte: „Auf Gott vertrau' ich, fürchte Nichts; was kann ein Sterblicher mir thun?“ **Viertens** bleibt dem Alchymisten nichts anders zu thun übrig, als entweder sich einen solchen bedeutenden Vorrath von Gold und Silber anzuschaffen, um seinen Bedarf zu jeder Zeit gedeckt zu haben, oder sich gar keinen Vorrath anzufertigen, und nur seinen Bedarf für die kürzeste Frist zu decken. Schafft er sich nun einen Vorrath an, so lebt er in beständiger Angst, daß er davon bei den Veränderungen der Verhältnisse einbüßen könne, auch beunruhigt die Furcht vor dem König und dem Volke stets sein Herz und Gemüth; bereitet er aber dessen nur so viel, als er für die kürzeste Frist am nothwendigsten

מקום, כאשר ידעת מדבר אליהו עם העורבים ועם האשה האלמנה ועונת רצמים יצפחת המים, ודבר עובדיהו עם הנביאים שאמר (מלכים א' יח) יאחביא בנביאיה' מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכלכלם לחם ימים, ואמר (תכלים לד') כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, ואמר (סס) יראי את ה' קדושי כי אין מחסור ליראיו, — והשני כי בעל הכימי"א צריך למעשים ולמלאכות לא ישלם לו חפצו וזולתם, ואפשר שימיתו ריחם ועשנם עם התמדת ד' בודה וארוך היגיעה בהם לילה ויומם, והבוטח באל בבטחה מהפגעים ולבו בטוח ממצוא הרעות, וכל אשר יביאנו מאת האלהים יהיה לו גששון ולשמחה וטרפו בא אליו במנוחה והשקט ושלוה, כמו שכתוב (סס כג) בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני, — והשלישי כי בעל הכימי"א אינו מאמין על סודו וזילתו מיראתו על נפשו, והבוטח באלהים אינו ירא משום אדם בבטחונו אבל הוא מתפאר בו, כמ"ש דוד המלך ע"ה (סס נו) באלהים בסחתי לא אירא מה יעשה אדם לי, — והרביעי כי בעל הכימי"א אינו נמלט מהזמין מהזהב והכסף הרבה לעת צרכו, או שלא יזמין מהם כלום אלא כפי שיספיק לזמן מועט, ואם יזמין ממנו הרבה כל ימיו מפחד על נפשו שלא יאבד ממנו בעניני סבות האבדה, ולא ישקוט לבו ולא תנוח נפשו מפחדו עליו מהמלך והעם, ואם לא יזמין מהם אלא למלאכת מחסורו זמן

wird ihm der Genuß desselben nicht gegönnt, wie es heißt: „Gott hat ihm nicht die Macht verliehen, davon zu genießen, und er hat denselben gleichsam nur in Verwahrung, um ihn vor Unfällen so lange zu schützen, bis er zu dem gelangt, der seiner würdig ist, wie es heißt: „Den Sünder hat er gegeben den Drang zum Sammeln und Einsparren, um es dem Gottgefälligen zu geben;“ ferner: „Er schafft an, und der Gerechte bekleidet sich, und in das Silber theilen sich die Reinen; ja, das Geld kann sogar die Ursache seines Unglücks und Seelenverfalles sein, wie es heißt: „Es gibt ein arges Uebel, ich sah es unter der Sonne: Reichthum bewacht von seinem Besitzer zu seinem Unheil.“ Einen fernern Vortheil gewährt es, daß derjenige, der auf Gott vertraut, durch sein Vertrauen nicht Ursache hat, Jemanden außer Gott zu dienen, auf Männer zu hoffen, auf Erbensöhne zu vertrauen, ihnen zu dienen, um sich ihnen gefällig zu zeigen, ihnen zu schmeicheln, mit ihnen zu harmoniren, wenn es etwa nicht den Gottesdienst betrifft; auch werden sie ihn nicht beirren, und ihr Widerspruch ihn nicht ab- und zurückschrecken, vielmehr wird er von sich den Mantel ihrer Gefälligkeiten abzuschütteln und sich der Last zu entledigen suchen, ihnen Dank und Gegen dienst zu schulden; er wird keinen Anstand nehmen, sie zu beschämen, und ihnen das Lügnerhafte ohne Beschönigung zu zeigen, wie der Prophet sagte: „Gott, der Herr steht mir bei, darum werd' ich nicht zur Schmach, darum machte ich mein Angesicht gleich dem Kiesel, und wußte, daß ich nicht zu Schanden werde;“ ferner: „Fürchte dich nicht vor ihnen, auch vor ihren Reden fürchte dich nicht; vor ihren Reden fürchte dich nicht, und vor ihrem Angesichte zage nicht;“ ferner: „Fürchte dich nicht vor ihnen, zage nicht vor ihrem Angesichte;“ ferner: „Dem Felsen gleich, härter als Kiesel machte ich deine Stirne u. s. w.“ Ferner bringt ihn das Vertrauen auf Gott dahin, daß er sich allmählig weltlichen Angelegenheiten entzieht und sich ganz dem Dienste Gottes hingibt, und dann rücksichtlich seiner Seelenruhe, Gemüthsheiterkeit und Sorglosigkeit dem Alchymisten gleicht, der mittelst seiner Kunstfertigkeit das Silber in Gold, und Kupfer und Blei in Silber umzuwandeln versteht. Noch mehr derjenige, der auf Gott

נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלהים, ואמר (חיוז כז) יבין וצדיק ילבש וכסף נקי יחלוק, ואפשר שיהיה הממון סבת רעתו ואבדן נפשו, כמו שכתוב (קהלת ה) יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו, ומהם שהבוטח באלהים יביאנו הבטחון עליו שלא יעבור זולתו ושלא יקרה לאיש ולא ייחל לב"א, ולא יעבדם להתרצות אליהם ולא יהניף להם ולא יסכים עמהם בבלתי עבודת האלהים, ולא יכחידו ענינם ולא ירא ממחלקותם, אבל יתפשט מבגדי טובותם וטורח הודאתם וחובת תנמולם, ואם יוכיח אותם לא יזהר בכבודם, ואם יכלימם לא יבוש מהם ולא ייפה להם השקר כמו שאמר הנביא (יזעיה נ) וה' אלהים יעזר לי ע"כ לא נכלמתי על כן שמת' פני בחלמיש ואדע כי לא אבוש, ואמר (יחזקאל ז) אל תירא מהם ומדבריהם אל תירא, ואמר (ס) מדבריהם אל תירא ומפניהם אל תחת, ואמר (ירמיה ח) אל תירא מפניהם, ואמר (יחזקאל ג) כשמיר חזק מצור נתתי מצחק וגו'. ומהם שהבוטח באלהים יביאנו בטחונו לפנות את לבו מעניני העולם וליחד לבבו לעניני העבודה, ויהיה דומה במנוחת נפשו ורוחב לבו ומעומדאנרתו לעניני עולמו לבעל האלב"מיארה, והוא הידוע להפך הכסף לזהב והנחשת והברזל לכסף על ידי חכמה ומעשה ועוד כי הבוטח באלהים יש לו עליו יתרון בעשרה דברים — תחלתם שבעל הכים"יאה צריך לדברים מיוחדים למלאכה, לא ינמר לו דבר זולתם ולא ימצאם בכל עת ובכל מקום והבוטח באלהים מרסו מובטח לו מכל סבה מסבות העולם, כמו שאמר הכתוב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וגו' כי הסבות אינן נבצרות ממנו בכל עת ובכל

genstände hatte, so erachte ich es für nothwendig, darauf dasjenige folgen zu lassen, was für einen Gottesdiener wegen der moralischen und der äußern Vortheile, die dadurch erwachsen, noch nothwendiger ist, nämlich: Das Vertrauen auf Gott in allen Angelegenheiten Die innern Vortheile sind: einmal der Seelenfriede. — Seine Zuversicht auf Gott muß aber eine bestimmte sein, wie sie der Knecht dem Herrn gegenüber fassen muß; denn wenn er nicht auf Gott vertraut, so vertraut er doch auf einen andern, und wer auf einen andern außer Gott vertraut, von dem wendet Gott sein Auge und überläßt ihn demjenigen, auf den er vertrauet hat, ganz so, wie es heißt: „Denn zweifachen Frevel hat mein Volk verübt: mich verließen sie, den Quell lebendigen Wassers, um sich Gruben zu hauen, die geborsten“ u. s. w.; ferner: „Und sie vertauschten ihre Herrlichkeit um das Bild eines Ochsen, der Gras frist;“ dagegen heißt es: „Gefegnet ist der Mann, der sich auf den Ewigen verläßt, dessen Verlaß wird auch der Ewige sein;“ ferner: „Heil dem Manne, der den Ewigen genommen zu seinem Verlaß, und sich nicht gewandt zu den Prahlereien und den Anhängern der Lüge;“ ferner: „Verflucht ist der Mann, der auf einen Menschen sich verläßt, und einen Sterblichen zu seinem Arme macht, und vom Ewigen weicht sein Herz.“ — Und vertrauet er auf seine Weisheit, Schlaueit, Körperkraft und Emsigkeit, so wird dann seine Thätigkeit eine fruchtlose, seine Kraft erschaffen, und seine Schlaueit unzulänglich, um seinen Wunsch erreichen zu können, wie es in der Schrift heißt: „Erfängt die Klugen in ihrer List“; ferner: „Wiederum sah ich unter der Sonne, daß die Leichtfüßigen nicht haben den Lauf, und nicht die Starken den Krieg;“ ferner: „Junge Reuen darben und hungern, aber die den Ewigen suchen, entbehren kein Gut:“ und verläßt er sich auf Reichthum, so wird ihm dieser entzogen und er muß ihn vermissen, wie es in der Schrift heißt: „Reich legt er sich nieder, aber nicht so wird er bestattet; er schlägt seine Augen auf — weg ist es;“ ferner: „Mühe dich nicht ab, reich zu werden; laß ab von deinen Entwürfen;“ ferner: „Du richtest deine Blicke darauf, — und es ist nicht da;“ ferner: „In der Mitte seiner Tage wird er ihn verlassen, oder es

ראיתי להביא אחרי מה שהוא צריך יותר מכל הדברים לעובד האלהים ית', והוא הבטחון עליו בכל דבריו, בעבור מה שיש בו מזהות העולמות הנדולות בענין התורה ובענין העולמות ותועלותיו בו בתורתו מהם מנוחת נפשו ובטחונו על אלהיו ית' כמו שהעבד חייב לבטוח על אדוניו, מפני שאם איננו בוטח באלהים בוטח בזולתו, ומי שבטח בזולת ה' מסיר האלהים השנחתו מעליו ומניח אותו ביד מי שבטח עליו, ויהיה כמי שנאמר בו (ירמיה 3) כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות בורות נשברים ונו' ואמר (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב, ואמר הכתוב (ירמיה יז) ברוך הנבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ואמר (תהלים 6) אשרי הנבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב, ואמר (ירמיה יז) ארור הנבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומנה' יסור לבו, ואם יבטח על חכמתו ותחבולותיו וכח גופו והשתדלותו, ינעל ריקו חלש כחו ותקצר תחבולתו מהשיג חפצו, כמו שאמר הבתוב (איוב 4) לוכד חכמים בערמה, ואמר (קהלת 5) שבת וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ ולא לנבונים המלחמה ונו', ואמר (תהלים 127) בפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב ואם יבטח ברוב עשרו יסר ממנו שאר לזולתו, כמו שאמר הכתוב (איוב 40) עשיר ישכב ולא יאסף ענין פקח ואינו, ואמר (משלי 25) אל תיגע להעשיר מבינתך חדל, ואמר (סס) התעיק עיניך בו ואינו ונו', ואמר (ירמיה יז) בחצי ימיו יעזבו ונו', או תמנע ממנו הנאתו בו, באשר אמר החכם (קהלת 1) ולא יסלימו תאלחים לאכול ממנו ונומר, ויהיה אצלו מקדון ששומר אותו מן הפגעים עד שישוב למי שהוא ראוי לו, כמו שכתוב (סס 3) ולחומא

so nimm willig die Fügungen Gottes an, wie es heißt: „Dann wird ihr verstocktes Herz demüthig werden.“ Ebenso die zwei Eigenschaften, die Liebe und der Haß. Liebevoll zeige dich gegen den, der hinsichtlich des Gottesdienstes mit dir übereinstimmt, und der am Ende dir Freude bereiten kann; hasse aber den, der den Willen Gottes übertritt, gegen die Männer der Wahrheit sich auflehnt, und dich dahin bringt, deinen Schöpfer zu erzürnen, wie es heißt: „Die das Gesetz verlassen, preisen den Frevler, aber die das Gesetz wahren, befehlen ihn.“ Ebenso die zwei Eigenschaften, die Freigebigkeit und der Geiz. Freigebig sei, indem du die Gelegenheit benütze und dem Verdienstvollen von deinem Gelde und deinen Kenntnissen nach Gebühr mittheilest, wie es heißt: „Weigere die Wohlthat nicht, dem sie gebührt, wenn es in der Kraft deiner Hand steht, sie zu thun;“ ferner: „Es sollen ausströmen deine Quellen auf die Fluren;“ zeige dich aber geizig gegen Grausame und Thoren, die weder sich noch das ihnen erzeugte Gute zu würdigen verstehen, wie es heißt: „Wer den Spötter belehrt, holt sich Schimpf, und wer den Frevler züchtigt — seinen Schandfleck;“ darauf unsere Weisen sagen: Wer einem Unerkennlichen wohlthat, wirft Steine gegen den Mercurius.“ Ebenso die zwei Eigenschaften, die Faulheit und der Fleiß. Saumselig zeige dich in Befriedigung physischer Triebe, deren Genuß nur ein vorübergehender ist, und dem Menschen dießseits Schande und jenseits Strafe zuzieht; emsig sei aber bezüglich der geistigen Genüsse und in Handlungen, die die Absicht haben, hiedurch den Willen Gottes zu erlangen, wie David sagte: „Ich eile, säume nicht, deine Gebote zu halten.“ — Was ich nun in dieser Pforte erwähnt, genügt dem, der den rechten Weg will, die Wahrheit sucht um ihrer selbst willen, und die Weisheit nur ihrer wegen wünscht. — Möge uns Gott in seiner Güte führen auf die Wege seines Dienstes! Amen.

Vierte Pforte.

Ueber das Vertrauen auf Gott.

Eingang.

Da die frühere Abhandlung die Verpflichtung zum Gottesdienste zu ihrem Ge-

כ"ש מי שנדלו ועצמו טובותיו מנמולך עליהם, וכן שתקחי הדין לאלהים מעצמך כמו שנא' (ויזרעו) (נו) או אז יכנע לבבם הערל ונו, וכן שתי מדות האהבה והשנאה, מקום האהבה למי שמסכים עמך על עבודת האלהים ועל מי שישמחך באחרית עניןך, ומקום השנאה למי שעובר על רצון האלהים ועמד כנגד אנשי האמת והביאך אל מה שמקציף בוראך, כמו שאמר (תסלי נח) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגורו בהם, וכן שתי מדות הנדיבות והכילות, ומקום הנדיבות לשום כל דבר במקומו ולתת לכל בעל מדה חמדה מן הממון והחכמה כפי מה שראוי לו, כמו שאמר (סס ג) אל תמנע טוב מבעליך בהיות לאל ידך לעשות, ואמר (סס ה) יפוצו געינותיך חוצה, ומקום הכילות על האכזרים והסתאים ומי שאינם מכירים את עצמם ולא ערך הטובה עליהם, כמו שאמר (סס ט) יוסר לך לוקח לו קלון ומוכיח לרשע מומו; ואמרו ז"ל כל העושה טובה למי שאינו מכירו כאלו זורק אבן למרקולים, וכן שתי מדות העצלה והחריצות, ומקום השמוש בעצלה בתאוות הבהמיות אשר הנאותיהם חולפות מן האדם, וישאר עליו חרפתם בעולם הזה ועונשם לעוה"ב, ומקום החריצות בהנאות הרוחניות ובמעשיהם שמתכוונים בהם להניע אל רצון האלהים ית', כמו שאמר דוד ע"ה (תכלים קיט) חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך, ומה שזכרתי בשער הזה די לבוחר בדרך הישרה ומבקש האמת לעצמו וחפץ בחכמה למענה, והאל ימך אותנו אל דרכי עבודתו ברחמי אמן:

נשלם השער השלישי בע"ה

השער הרביעי

בכחון על האלהים יתברך.

זה פתח השער.

אמר המחבר מפני שקדם מאמרנו בחיוב קבלת עבודת האלהים

wurde und du dich demüthigst vor den Ewigen." Unter der Zahl deiner Eigenschaften giebt es zwei. Schamhaftigkeit und Frechheit genannt. Schäme dich, deinem Wohlthäter offen, in's Gesicht Troß zu bieten, weil er dich mittelst guter oder schlechter Verheißung zurechtweist, wie es heißt: „Du Menschensohn! zeige dem Hause Israel das Haus an — daß sie sich schämen ihrer Sünden;" — ferner: „Mein Gott! ich schäme mich und erröthe;" dreist sei hingegen, wenn du mit Frevlern, Sündern und Wahrheitsfeinden zusammenstößt, die Tugend zu empfehlen, vor dem Laster zu warnen, Sünder zu beschämen, Klein und Groß zurecht zu weisen, wie es heißt: „Ich mache mein Angesicht gleich dem Riesel." Ebenso verhält es sich mit den beiden Eigenschaften, dem Borne und der Sanftmuth nämlich. Greifere dich darüber, wenn man von dem Wege der Wahrheit und der Gerechtigkeit abweicht, wenn die Lüge über die Wahrheit steigt, und Anhang findet; sanftmüthig sei aber, indem du jeden Gegenstand auf Ort und Stelle bringst, und dich bei dieser Gelegenheit von der Wahrheit leiten laßest. Ebenso ist es mit der Barmherzigkeit und der Grausamkeit. Barmherzig sei gegen Arme, Bedürftige, Kranke und Sonderlinge, gegen den Blöden, Unbeholfenen, Gefangenen, Herabgekommenen und den Neuigen, der seine Sünden beweint, weil er die Strafe Gottes fürchtet; grausam sei aber in der Züchtigung gegen die Frevler und in der Rachenehmung von den Verberbten der Erde, wie es heißt: „Nicht soll dein Auge schonend auf ihn blicken." Ebenso ist es mit den zwei Eigenschaften, dem Stolze und der Demuth. Benimm dich stolz, wenn du auf Gottesleugner stößt, die von ihm sich abwenden; beuge und demüthige dich nicht vor ihnen, damit es nicht den Anschein hat, als pflichtest du ihnen bei, und neigst dich ihren verwerflichen Ansichten hin, vielmehr laß hier den Stolz freien Lauf, womit du zeigst, daß du entgegengesetzter Ansicht seiest, und ihnen nicht beistimmest, wie dir dieß aus der Geschichte Mordechais und Hamans bekannt ist; demüthig sei aber, wenn du mit einem fromm, unschuldigen, gottesfürchtigen, gelehrten Manne zusammenkommst; sei

erblickt gegen deinen Gönner, um so mehr gegen den, dessen Güte zu groß ist, als daß du sie vergelten könntest, eben-
 diebste und die Eizote, ומקום הבשת בהמרות המטיב לך בטובתו על פניו ובין ידי, ובהוכיחו אותך בעדיו הטובים והרעים ופגיעת נביאיו, כמו שכתוב (יחזקאל נג) בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם וגו', ואמר (עזרא ט) אלהי בושתי ונכלמתי וגו', ומקום מדת העזות בפגיעת הרשעים ואנשי העבירות והחולקים על האמת, ולצוות בחסד ולהזהיר מן הננות, ולהוביש החטאים ולהוכיח הקטנים והגדולים, כמו שכתוב (ישעיה נ) שמתי פני כחלמיש וגו'.
 וכן שתי מדות הכעס והרצון, ומקום הכעס בנמות מדרך האמת ומדין הצדק והגברת השקר על האמת ואנשיו, ומקום הרצון בהפיל כל הדברים על אופניהם ובהניחם על מכוניהם, ובלכת בדרכי האמת בהם, וכן שתי מדות הרחמים והאכזריות, מקום הרחמים על הדלים והעניים והחולים והפורשים מן העולם, ומי שאינו מכיר אופני טובותיו ומי שאינו יודע להנהיג עצמו, והאסור ביד אויבו ומי שפקד טובה רבה, והמתחרט על עונותיו והבוכה על מה שעבר מחטאיו מיראתו את עונש האלהים.
 ומקום האכזריות בהפרע מן הרשעים והנקם מן המשחיתים בארץ, כמו שאמר הכתוב (דברים יט) לאתחום עינך עליו וגו', וכן שתי מדות הנאווה והענוה, ומקום הנאווה והנוברה כשתפגע בכופרים באלהים ובנומים מעליו, אל תשפלי ואל תכנעי להם, שלא תראי כמצדקת אותם ונומה אחר דעות המשחיתות, אך התירי מדת הנאווה והנובה המורה על חפך דעתם ומעוט רצונך בהם, כאשר ידעת מענין מרדכי והמן, ומקום השמוש בענוה בפגיעתך אדם חסיד ונבר וירא אלהים וחכם בתורתו ומתעסק בעבודתו, ומי שיש לו עליך טובה וחסד את חייבת לגמלו עליה

10. Kapitel.

Die Seele: Ich habe deine Rede begriffen und auf das, was du erwähnst, acht gegeben, nur bitte ich dich, daß du mir auch angebehest, wo ich mich der guten, und wo der schlechten Eigenschaften zu bedienen habe, so daß man mich wegen meiner trefflichen Gebrauchsanwendung derselben loben und preise. Der Verstand: Deine Gemüthszustände sind mannigfaltig, ich will aber derjenigen in Kürze erwähnen, die sich mir darbiethen. — Unter deinen Zuständen gibt es 2, die Freude und die Traurigkeit nämlich, die einander entgegengesetzt sind. — Der Freude kannst du dich hingeben, und ihr freien Lauf lassen, wenn du einen dauernden, ungetrübten, ungestörten Genuß vor dir hast; der Traurigkeit hingegen, wenn dir etwas Schmerzhaftes zuflößt, zu dessen Abwendung und Entfernung keine Möglichkeit und keine Gelegenheit da ist. Ebenso befindest du unter andern, 2 Zustände, die Untröstlichkeit und die Hoffnung nämlich. Die Untröstlichkeit ist da am Plage, wenn du in einem schmerzhaften Zustande dich befindest, der nicht gut enden kann, zu dessen Abwendung du aber nichts thun kannst; hoffen hingegen kannst du da, wenn du alle Voraussetzungen hast, die dein Glück herbeiführen, und dir Annehmlichkeiten verschaffen müssen, und nichts mehr darin hindern oder sich ihr in den Weg stellen kann, das heißt nämlich, wenn du die Gebote befolgest, die Gott wegen ihres glücklichen Endes geboten hat. Unter der Zahl deiner Eigenschaften befinden sich 2, die wir Tapferkeit und Zaghaftigkeit nennen. Sei tapfer, insofern du gegen die Feinde Gottes kämpfen, und jeden Schmerz und jede Versuchung geduldig hinnehmen sollst, wenn so der Wille Gottes und seiner Frommen ist, wie es heißt: „Denn um dich werden wir gewürget den ganzen Tag, werden dem Schafe der Schlachtbank gleich geachtet;“ ferner: „Mag der Gerechte mich schlagen, es ist Liebe, er will mich zurecht weisen;“ zaghaft benimm dich, wenn du mit Freunden Gottes zusammenstößt, daß du nämlich gegen sie nicht kriegest, und dich weigerst, gegen diejenigen dich zu stemmen, die dich zu deinem Besten zurechtweisen, wie es heißt: „Weil dein Herz erweicht

להודיעך שט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך: פרק י אמרה הנפש כבר הבינתי מאמרך והשבת לי לכל מה שזכרת, ואני מתחננת אל כבודך שתבאר לי המקומות אשר אשתמש בהם במשובח וכמנונה במדותי, אשר בהשתמשי בהם שם ישבחוני עליהם ויודו שמושי בהם, אמר השכל מרותיך רבות אזכור לך מהם מה שנודמן לי בקצרה, והוא שבמדותיך שתי מדות הם השמחה והאבל והם זה כנגד זה, ואופני השמוש בשמחה כשתבטחי בהנאה קיימת תמיד ולא תתערב בה תונה ולא יארע לך פגע, התירי המדה הזאת, אבל מקום השמוש באבל כי יפגשך דבר מצער קיים תמיד, אין כך יכולת לדחותו ולא פנים להתפרד ממנו, התירי גם כן מדה האבל והשתמשי בה, ובכלל מרותיך שתי מדות והם המורא והתקוה, ומקום המורא שתהיה בענין שמביא אל הענין שיצטרך ולא תהיה לך אחריתו טובה, ואין כך כח ויכולת לדחותו מעליך, אך מקום התקוה שתשתדלי בהקדמות המביאות הטובה אליך ומחייבות לך הנעימות מבלי מונע שימנע מהם ולא דבר שיבדיל בינך וביניהן בעשות המצות שצורה האל לעשותו מפני טוב אחריתו, ובכלל מדותיך שתי מדות הנבירה וחמורך, ומקום השמוש בנבירה בפגוע באויבי ה' להלחם בהם, וסבול כל עצב וכל נסיון ברצון הבורא ית' ורצון חסידיו, כמו שאמר (תהלים מד) כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ואמר (שם קמא) יהלמני צדיק חסד ויוכיחני, אך מקום חמורך בפגוע באוהבי ה' שלא להלחם בהם ובאנשי עבודתו, ושתתאחרי מעמוד כנגד מוכיחך במה שיש בו טובתך, כמו שאמר (מלכים ז כז) יען רך לבבך ותכנע מפני ה'. ובכלל מדותיך שתי מדות

wider zu handeln, oder zu dienen, möge es im Gedanken, in der Absicht, oder im Verborgenen sein, da das Offenkundige oder Geheime ihm gleich ist, und er vergilt dir nach dem, was er von dir gesehen, und sei es den Menschen verborgen. — Du siehst ja daß der Richter nach seiner Ueberzeugung richtet, zu der er entweder durch Zeugen oder durch seine Sinne gelangt ist; könnte er sich aber von dem überzeugen, was im Innern vorgeht, er würde darnach richten: der Schöpfer also, dem Alles gleich bekannt ist, muß sonach, nach seiner Allwissenheit das Recht sprechen, wie die Schrift sagt: „Das Verborgene ist des Ewigen, unseres Gottes“ u. s. w. Und will dich der Schöpfer wecken und dich zurechtweisen, so befiehlt er einem der Diener, deinem Dienste sich zu entziehen, und so erkranken ein Glied oder zwei, oder alle Glieder deines Körpers, und er läßt sie krank sein bis zu einer gewissen Zeit; erwachst du und kehrst du zu ihm wieder, befiehlt er ihnen, daß sie zu deinem Dienste wiederkehren, und dein Körper geneset, und sein Zustand wird der frühere, wie die Schrift sagt: „Thoren leiden durch ihren sündigen Wandel u. s. w.; jegliche Speise verabscheut ihre Seele u. s. w. und sie schreien zum Ewigen u. s. w.; er sendet sein Wort und heilt sie.“ — Und sind die Tage der Versuchung hienieden zu Ende, befiehlt der Schöpfer dem vorgenannten Thoren, Pfortnern, Knechten und Dienern, daß sie sich von dir kehren; und so lösen sich die Bande, die dich an den Körper knüpfen, und du kehrst in deinen frühern Zustand zurück, und dein Körper bleibt bewegungs- und empfindungslos, und kehrt ebenfalls in seinen frühern Zustand zurück, wie der Weise sagt: „Und zurückkehrt der Staub zur Erde so wie er gewesen, und der Geist kehrt zu Gott, der ihn gegeben“ und man läßt dich die Bücher sehen über deine Thaten und Gedanken, über deinen Willen und deine Wahl und über das, was deine Seele zerstreuet, und nach ihnen wird die Vergeltung, worüber er dich durch seine Boten und Profeten und mittelst seiner Lehre hat warnen und ermahnen lassen, wie der Weise sagt: „Neige dein Ohr und höre die Worte der Weisen, denn angenehm wird es dir sein, wenn du sie verwahrst in deinem Innern u. s. w.“

„Hab ich dir nicht geschrieben Herrlichkeiten an Rathschlägen und Lehren, um dich getreulich zu lehren die Aussprüche der Wahrheit, auf daß du wahrhaft Antwort gibst denen, die dich gesandt.“

על בחרך המרותו מעבודתו או עבודתו בהמרותו במצפונך ובכונתך בסתרד כי הגנלה וחגסתר ממך שוים אצלו, והוא ינמלך על מה שהשקיף עליו ממך מכל זה ואם נעלם מב"א הלא תראה כי הדיין הוא דן כפי מה שנתקיים אצלו אם בעדים או בחושיו, ואם היה מתקיים אצלו מה שיש במצפונים היה דן עליו, והבורא ית' שידיעתו בכל שוה מן הדין הוא שישפוט כפי ידיעתו, כמו שאמר הכתוב (דברים נט) הנסתרות לה' אלהינו וגו'. ומשירצה הבורא להעיר אותך ולרדוכיך, יצוה אחד מן המשרתים להסתלק מעבודתך ויחלה האבר ההוא מנוסף או שניה או כלם, ויחלה וידוה עד עת ידוע, ואם תקצי וחשובי אליו יצוה לשוב לעבודתך וירפא גופך וישוב לענינו הראשון, כמו שאמר הכתוב (תהלים קז) אוילים מדרך פשעם וגו' כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויזעקו אל ה' וגו' ישלח דברו וירפאם וגו', ובאשר ישלמו ימי נסיוןך בעוה"ז יצוה הבורא ית' כל מי שזכרנו מן השערים והשוערים והעבדים והמשרתים לשוב מעליך וינתקו הקשרים והמצועים אשר בינך ובין גופך ותשובי אל ענין הראשון, וישאר גופך אין תנועה לו ולא הרגשה וישוב גם הוא לענינו הראשון, כמו שאמר החכם (קהלת יז) וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. ויִראו לך פנקסי מעשיך ומחשבותיך וחפצך ומה שבחרת והמרדת נפשך בו בעולמך ויהיה הגמול בפיהו, וכבר הזהירך על זה והתרה בך ע"י שלוחיו ונביאיו ורתורתו הנאמנה, כמו שאמר החכם (עזלי כז) הם אונך ושמע דברי חכמים כי נעים כי תשמרם בבטנך וגו' הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת

„Hab ich dir nicht geschrieben Herrlichkeiten an Rathschlägen und Lehren, um dich getreulich zu lehren die Aussprüche der Wahrheit, auf daß du wahrhaft Antwort gibst denen, die dich gesandt.“

begreifen und erfassen, welche Absicht ich mit dir habe, und wie gut ich es dir meine, und ziehst du es vor, mir hinsichtlich des Gebrauches dessen, was ich in deine Macht gegeben, mir zu dienen, als mir zuwider zu handeln, so will ich dich zur Würde meiner Auserwählten erheben, dich lieben und mit dem Glanze meiner Herrlichkeit umgeben; ziehst du es hingegen vor, mir zuwider zu handeln, so will ich dich hart strafen, und an langwierigen Krankheiten leiden lassen. Weißt du aber nicht, wie du das eine oder das andere, dessen Anwendung ich dir zur Pflicht gemacht, anwenden sollst, weil die Angelegenheiten deines Körpers, welche Versuchungen für dich sind, dich darin hindern, so habe ich für dich einen weisen, verlässlichen Rath bestimmt, der dich, wenn du ihn um Rath fragst, belehren, und wenn du unachtsam bist, wecken wird—den Verstand nämlich. Berathe dich mit ihm in allen deinen Angelegenheiten, denn er wird dir auftragen, dich dessen zu bedienen, was zu meinem Dienste dir zu Verfügung steht, und dann werden selbst die bösen Triebe sich in gute verwandeln, wie der fluge Arzt sich zur Heilung des Körpers Kräuter bedient, die gewöhnlich schaden, z. B. die Giftpflanzen u. dgl. Bist du nun dieser Ansicht, gewinnt der Verstand die Oberhand, und hörst du auf seinen Rath, so wird der zur Aufzeichnung der guten Handlungen bestimmte Schreiber jede deiner Bewegungen, wenn sie auch nur erlaubte seien, unter die guten Handlungen bringen, und alle deine Diener werden dir in meinem Dienste förderlich sein, verschmäht du aber seinen Rath und neigst du dich der Ansicht des zweiten Raths hin, der in allen Dingen dem entgegengesetzt ist, und folgest seinen Anordnungen, so werden deine lobenswerthen Eigenschaften in tadelhafte sich verwandeln, wie der unverständige Arzt aus Unwissenheit in der Gebrauchsanwendung, selbst mit den heilsamsten Kräutern töbten kann; der zur Aufzeichnung deiner schlechten Thaten bestimmte Schreiber bringt dann jede deiner Bewegung, wenn sie auch erlaubte sind, unter deine Schlechtigkeiten, deren Zahl dadurch größer wird, und du wirst zu deiner Freude finden, daß deine Helfer, Aufwärter und Diener und wenn du sonst triffst, alle werden deinen Willen billigen und deinen Wunsch ausführen helfen. Alles dieß ist gerecht von deinem Schöpfer, je nachdem du es vorziehst, ihm zu-

מתחדשים על גופך מבית או מחוץ אין דבר מהם לצרכך, והם ממך כשליא מן הולד וכקליפת הביצה מן האפרוח ואם תבני ותשכילי כונתי בך וטובתי עליך ותבחרי בעבודתי ותרחקי מהמרותי בהנהגת כל מה שהשלטתיך בו, אעלך אל הגדולה שבמעלות בחירי וסגולתי ואקרבך אל רחמי ואלבישך זיו כבודי, ואם תבחרי בהמרותי, אענשך עונש גדול ואענך ענוי ארוך, ואם תסכלי אופני השמוש בהם באחד מן הדברים אשר חייבתך בהם בעבודתי, מפני טרדתך בגופך ועסקיך אשר נסיתך בהם, הגד. יחדתי לך יועץ חכם נאמן כשתשאלני עצתו יורה אותך ואם תתעלמי יעירך, והוא השכל, התייעצי עמו בכל דברך כי הוא יצווך להשתמש בכל העומדים לפניך באופני עבודתי, ותשובנה המדות המנונות משובחות כאשר יעשה הרופא החכם שמשתמש בסמים שדרכם להזיק בתועלת הנוספות בסמים הממיתים וזולתם, ואם תהיו על הדעת הזאת ותגבירי שכלך ותשמעיל עצתו, יכתוב סופר המעשים הטובים כל תנועותיך המותרות בכלל מעשיך הטובים ותהיינה נוספות עליהם ויהיו כל שמשיך עוזרים לך בעבודתי, ואם תמרי את עצתו ותסי לדעת היועץ השני שהוא כנגדו בכל עניניו ותשתמשי בהם כאשר ייעצך, תשובנה מדותיך המשובחות מנונות כרופא הכסיל אשר ימית בסמים המועילים מפני סכלותו באופני שמושם, ויכתוב סיפר הדעות כל תנועותיך המותרות בכלל רעותיך ותהיינה נוספות עליהם ותמצאי עוזריך ושמשיך ומשרתיך וכל מי שתסנעי בו, מסכימים על רצונך ומסיקים חפצך ותוסיפי בהם שמחה וששון, וכל זה צדק מבוראך על

והם ממך כשליא מן הולד וכקליפת הביצה מן האפרוח ואם תבני ותשכילי כונתי בך וטובתי עליך ותבחרי בעבודתי ותרחקי מהמרותי בהנהגת כל מה שהשלטתיך בו, אעלך אל הגדולה שבמעלות בחירי וסגולתי ואקרבך אל רחמי ואלבישך זיו כבודי, ואם תבחרי בהמרותי, אענשך עונש גדול ואענך ענוי ארוך, ואם תסכלי אופני השמוש בהם באחד מן הדברים אשר חייבתך בהם בעבודתי, מפני טרדתך בגופך ועסקיך אשר נסיתך בהם, הגד. יחדתי לך יועץ חכם נאמן כשתשאלני עצתו יורה אותך ואם תתעלמי יעירך, והוא השכל, התייעצי עמו בכל דברך כי הוא יצווך להשתמש בכל העומדים לפניך באופני עבודתי, ותשובנה המדות המנונות משובחות כאשר יעשה הרופא החכם שמשתמש בסמים שדרכם להזיק בתועלת הנוספות בסמים הממיתים וזולתם, ואם תהיו על הדעת הזאת ותגבירי שכלך ותשמעיל עצתו, יכתוב סופר המעשים הטובים כל תנועותיך המותרות בכלל מעשיך הטובים ותהיינה נוספות עליהם ויהיו כל שמשיך עוזרים לך בעבודתי, ואם תמרי את עצתו ותסי לדעת היועץ השני שהוא כנגדו בכל עניניו ותשתמשי בהם כאשר ייעצך, תשובנה מדותיך המשובחות מנונות כרופא הכסיל אשר ימית בסמים המועילים מפני סכלותו באופני שמושם, ויכתוב סיפר הדעות כל תנועותיך המותרות בכלל רעותיך ותהיינה נוספות עליהם ותמצאי עוזריך ושמשיך ומשרתיך וכל מי שתסנעי בו, מסכימים על רצונך ומסיקים חפצך ותוסיפי בהם שמחה וששון, וכל זה צדק מבוראך על

den Lebensgeist, dann hat er dich durch seine Allmacht mit dem Palaste fest und dauernd verbunden und verknüpft, um die 3 erwähnten Dinge bei dir vollführen zu können. Er hat auch zu deinem Gebrauche 2 Rätthe bestellt, ihnen 2 Schreiber an die Seite gegeben, und dir Knechte und Diener zur Verfügung gestellt. Der eine von den Rätthen ist der Verstand, der dir zeigen soll, was dem Willen Gottes gemäß ist; der zweite ist die Leidenschaft in dir, die dich zu etwas verführt und verleitet, womit du Gott, deinen Schöpfer, erzürnst; von den beiden Schreibern zeichnet der eine deine guten Werke auf, mögen sie insgeheim oder öffentlich, nur gedacht oder gethan sein, und die vermittelt der erwähnten Pfortner, Fürsten, Beamten, Knechten, Rätthe und Diener geschehen; der zweite zeichnet auf die eben bezeichnete Weise die bösen Handlungen auf. Die Diener und Aufwärter sind die intellektuellen Eigenschaften und Zustände, als: die Freude und Sorge, Frohsinn und Kummer, Gedächtniß und Vergesslichkeit, Weisheit und Thorheit, Tapferkeit und Zaghaftigkeit, Freigebigkeit und Geiz, Tugend und Laster, Schamhaftigkeit und Frechheit, Hoffnung und Furcht, Liebe und Haß, Lust und Schmerz, Stolz und Demuth, Herrschsucht und Anspruchslosigkeit, u. dgl. m., deren du dich innerlich bedienst. Der Schöpfer hat nun den Pfortnern, Herren, Beamten, Knechten, Rätthen, Dienern und Aufwärttern befohlen, dir zu gehorchen und dir bis zu einem bestimmten Ziele zu Gebote zu stehen, ausgenommen einzelner Fälle, zur Zeit nämlich, wenn sie mit dir in Verbindung gebracht werden, wo Alles Nothwendigkeit und Bestimmung ist. Er hat dir erlaubt, sie alle zur Erhaltung deines Körpers zu gebrauchen, und Alles was er dir in die Macht gegeben, unter gewissen Umständen und Fällen auszuführen, wohin die Gebote der Vernunft und der Offenbarung und die erlaubten Handlungen gehören. Er hat dir nämlich gesagt: Alles, was ich in deine Hand und Macht gegeben, sich dessen hienieden zu bedienen, soll dich nicht irreleiten, indem es zu deinem Wesen nichts zu- noch abträgt, dir weder Lust noch Schmerz gewährt, sondern nur Veränderungen erzeugt, inner- oder außerhalb deines Körpers, ohne Bedürfniß deines Ichs zu sein, und dir nur das ist, was die Geburtshaut dem Kinde, und die Eischale dem Kucklein. Wirfst du

אל הַיִּכַּל הַזֶּה חֲבוּר מְתוּקִין וְקֶשֶׁר אֵלָיו כֶּשֶׁר מְסוּדֵר בִּיכְלָתוֹ וְחֻכְמָתוֹ ית', כְּדִי שִׁישְׁלְמוּ לְךָ הַשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֲשֶׁר זָכַרְתִּי לְךָ, וְהִכִּין לְךָ לְצִרְכְּךָ שְׁנַיִם יוֹעֲצִים וְהַמְקִיד עֲלֵיהֶם שְׁנֵי סוֹפְרִים, וְנָתַן לְךָ מִן הָעֲבָדִים וְהַשְּׁמַשִּׁי כְּצִרְכְּךָ בְּעוֹ"ה, וְהַשְּׁנֵי יוֹעֲצִים הָאֶחָד מֵהֶם הוּא הַשֶּׁכֶּל הַמּוֹרָה אוֹתְךָ מִה שִׁישׁ בְּרָצוֹן הָאֵל, וְהַיּוֹעֵץ הַשְּׁנִי תֹאוֹתָךְ אֲשֶׁר תִּשְׁיֹאֵךְ וְתִסְיֹתְךָ בְּמֵה שֶׁתִּקְצִיף ה' אֱלֹהִים בּוֹרְאֶךָ בּוֹ, וְהַשְּׁנֵי סוֹפְרִים אֶחָד מֵהֶם כּוֹתֵב מַעֲשֵׂי הַטּוֹבִים בְּסֵתֶר וּבְנִלְוִי וּבְמִצְפּוֹן וּבְנִרְאָה ע"י הַמִּשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ מִכָּל מִי שֶׁקֵּדֵם זָכָרוֹ מִן הַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְּגִידִים וְהַמְּשַׁרְתִּים וְהַשְּׁמַשִּׁים, וְהַסּוֹפֵר הַשְּׁנִי הוּא כּוֹתֵב הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים עַל הַדֶּרֶךְ הַנּוֹכַח בְּמַעֲשֵׂים הַטּוֹבִים, וְהַמִּשְׁתַּמְשִׁים וְהַשְּׁמַשִּׁים הֵם חֲמֻדוֹת הַנַּפְשִׁיּוּת, כְּשִׁמְחָה וְהִדְאָגָה וְהַשְּׁשׁוֹן וְהִיָּנוֹן, וְהַזְכָּרוֹן וְהַשְּׁכָחָה, וְהַחֲכָמָה וְהַסְּכָלוֹת, וְהַגְּבוּרָה וְהַמּוֹרָךְ, וְהַנְּדִיבוּת וְהַכִּילוּת, וְהַצֶּדֶק וְהַרְשָׁע, וְהַבּוֹשֶׁת וְהַעֲזוּת, וְהַתְּקוּהָ וְהִירְאָה, וְהַאֲהָבָה וְהַשְּׁנָאָה, וְהַהֲנָאָה וְהַצַּעַר, וְהַגָּאוּהָ וְהַעֲנוּהָ, וְהַשְּׁרָרָה וְהַשְּׁפָלוּת וְהַרְבָּה כְּאֵלוֹ מִמָּה שֶׁאֵת מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בָּהֶם בְּמִצְפּוֹנָךְ, וְהַבּוֹרָא ית' צוּה הַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְּגִידִים וְהַמְּשַׁרְתִּים וְהַשְּׁמַשִּׁי לְשִׁמּוֹעַ לְךָ וּלְעִמּוֹד לְמִצְוֹתָךְ עַד קֵץ יְדוּעַ, אֵלֹא בְּעִנְיָנִים מִיּוֹחָדִים בְּאֵדָם לָהֶם בַּעַת הַתַּחֲבֻרוֹת אֵלֶיךָ וְהֵם עֲנִין הַהֲכָרָה וּמִקּוֹם הַגְּזֵרָה וְהַתִּיר לְךָ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלם בְּתַקְנוֹת נֹסֶךְ וּבְכָל מֵה שֶׁהַשְּׁלִיטָךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעוֹ"ה עַל פְּנֵים יְדוּעִים וּבְעִנְיָנִים מִיּוֹחָדִים, וְהֵם כָּל הַמִּצְוֹת הַשֶּׁכֶּלִּיּוֹת וְהַשְּׁמַעִיּוֹת וְהַמּוֹתָרוֹת, וְאָמַר לְךָ כָּל אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּיָדְךָ וְהַשְּׁלִטְתִּיךָ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעוֹה"ז אֵל יִשְׂרָאֵל, כִּי לֹא יוֹסִיף לְךָ בְּעֶצְמְךָ מְאוּמָה וְלֹא יִנְרַע, וְלֹא תִגִּיעַ אֵלֶיךָ מִמֶּנּוּ הַנֶּאֱהָלָה וְלֹא צַעַר, אֶךְ הֵם דְּבָרִים

sammtheit der übrigen geistigen Wesen aus Nichts erschaffen, wo er dich bis zur Würde seiner Auserwählten, die dem Glanze seiner Herrlichkeit näher stehen, aus Güte und Huld zu dir, erheben wollte, wozu du aber erst nach drei Dingen fähig wirst, indem er 1) vor dir die Decke der Unwissenheit abzieht, und mit seiner Weisheit dir vorleuchtet; 2) dich auf die Probe stellt, ob du seinen Dienst wählen, oder ihm widerstreben wirst; 3) dich diesseits, trotzdem du die Last seines Gottesdienstes geduldig tragest, mit Leiden heimsucht, um dich auf die Stufe jener höhern, geduldigen Wesen zu bringen, von denen es heißt: „Preiset den Ewigen, ehret seine Engel, Machtbegabte, Vollführer seines Wortes,“ was dir aber in deinem Urzustande nicht möglich war; daher hat der Schöpfer in seiner Weisheit für dich diese Welt, mit allem, was darauf und darin, von dem Mineral- Pflanzen- und Thierreiche ist, hervorgebracht, wohlgeordnet und eingerichtet zu deiner Nutzung bestimmt. Auch wählte er für dich aus den edelsten Grundstoffen einen eingerichteten Palast, in seinem Ursprunge, seinen Wirkungen und Eigenschaften der Welt ähnlich, wohin er dir den Ausgang mittelst 5 Thore eröffnete, und woselbst er 5 treue Pförtner bestellte. Die Thore sind die Sinneswerkzeuge: Die Augen, Ohren, Nase, Zunge und Hände. Die Pförtner sind die 5 Sinne, deren man sich bedient: Gesicht, Gehör, Geruch, Geschmack und Gefühl, mittelst deren du alles das hienieden erreichst, was dir von Nutzen ist. In diesem Palaste sind auch 4 Stufen angebracht für vier Herren, die ihn leiten, nämlich: das Gehirn, das Herz, die Leber und die Hoden; ferner hat er daselbst vier Behälter für vier Beamte bestimmt, und diese sind: die anziehende, bindende, (affimilirende) verdauende und abstoßende Kraft, deren Behälter und Wohnung die beiden Gallen, die schwarze und die grüne, die weiße Feuchtigkeit und das Blut sind. Zur Erhaltung des Palastes, zu seiner Bedienung und Bewachung hat er in- und auswendig Diener vertheilt; inwendig: die Eingeweide, Adern, Sehnen, Flätsen und Pulse; auswendig: die Hände, Füße, Zunge, Zähne, Nägel u. dgl.; dann hat er Bindemittel bereitet zwischen dem Geistigen und Physischen, das fließende Blut nämlich, die natürliche Wärme und

מה שברא מן הגרמים הרוחניים, ורצה לנשאת ולד ים מעלתך עד מעלות סגולתו ובחיריו ובריו מן הקרובים אל אור כבודו לטוב לך ולחסד עמך, ולא היית ראוי לזה אלא אחר שלשה דברים, אחד מהם הסר מסך האולת מעליך והאיר לך בדעתו, והשני נסותך ובחנך אם תבחר בעבודתו או בהמרותו, והשלישי מיסוך בעו"הו בסבלר עול עבודתו בו להעלותך אל מעלת העליונים הסובלים שנא' בהם (תהליכ ק"ג) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, ולא יתכן לך זה ואת על ענינך הראשון, ומחכמת הבורא ית' ברא לך העו"הו בכל אשר בו מקופא וצומח וחי על סדר מתוקן והנהגה נכונה והכל מתוקן לתועלותיך, ובחר לך מסגולה יסודותיו היכל מתוקן דומה לעולם בשרשי ותולדותיו ותכונתו, ופתח לך בחמשה שערים אל העולם, והפקיד עליהם חמשה שוערים מנאמניו, והשוערים הם כלי החושי' העינים והאזנים והאף והלשון והידים, והשוערים הם החושי' החמשה המשתמשים בהם והם חוש הראות וחוש השמע והריח והמעם והמשיש, אשר בהם תניעי אל כל תועלותיך בעו"הו, והכין לך בתוך ההיכל ארבע מעלות לארבעה נגידים להנהיגו והם חמוח והלב והכבד והביצים, ותקן בתוכו עוד ארבעה אוצרות לארבעה פקידים, ר"ל הכח המושך והכח המחזיק והכח המעכל והכח הדוחה, ואוצרותם ומשכנותם הם שתי מרי' השחורה והאדומה והליחה הלבנה והדם לתקנת ההיכל, ופזר העבדים סבירת ומבחוץ לעבדו ולשמרו, הפנימים המעים והנגידים והמיתרים והעצבים והעורקים, והחצונים הידים והרגלים והלשון והרחם והשנים והצפרנים והדומה להם, והכין לך אח"כ קשרים ומצועים בין הרוחנית ובין הגשמית, והם הדם הנובע והחום הכבדי והרוח החיוני, ואח"כ חברך

andern sei. — Später waren sie wieder übereingekommen, einen Ausländer zu ernennen, der, klug und verständig, als er ernannt war, Einen aus ihrer Mitte wählte, dem er Gutes erzeigte; ihn befragte er, und bei ihm erkundigte er sich über die Gebräuche und Geseze des Landes, gegenüber seinem Vorgänger; was ihm jener offen sagte. Als er nun den Sachverhalt kannte, handelte er ganz anders, wie sein Vorgänger. Er bestrebte und bemühte sich, alle Kostbarkeiten des Landes in ein anderes Land, und seine Schätze und Reichthümer anders wohin zu bringen; er traute ihrer Huldiung und Ehrenbezeugung nicht, und so empfand er während seines Aufenthaltes in der Provinz, Traurigkeit und Freude; Traurigkeit wegen seines baldigen Abzuges, indem ihm das zu wenig schien, was er an Kostbarkeiten für sich weggeschafft, anderseits freute er sich dennoch seines baldigen Abzuges, insoferne er sich dort wird ansässig machen können, wohin er seine Schätze gebracht hat, um dieselben in Ruhe und Zufriedenheit dauernd gebrauchen und genießen zu können. Als nun das Jahr zu Ende ging, machte ihm seine Verabschiedung keine Sorgen, vielmehr that er freudig und froh das Seinige dazu, sich ob seines Thuns und Bestrebens lobend, und so zog er zu seinem Glücke, seiner Ehre und dauernder Freude ab. Und so waren beide Zustände für ihn freudige, und beide Orte befriedigten seine Wünsche. — Nun ich fürchte, mit dem Thoren ein gleiches Loos zu haben, der in beiden Zuständen sich nur plagte, und an beiden Orten nur Nachtheile hatte; so belehre mich, du Gottbegnadigter, über meinen Zustand, zeige mir, was dir von dem Geheimnisse meines Wesens bekannt ist, und wie dieses zu vervollkommen sei. Der Verstand: In dem Beispiele, das du angeführt, hast du ein Bild deines Zustandes im Leben gegeben; dein Zustand ist nämlich derselbe, wie der jener Könige, insofern du auch nur ein Fremdling hienieden bist, von da du bald abgerufen wirst. Du mußt also wie der kluge König handeln, damit es dir, wie ihm ergehe; gehst du aber von dem ab, so können dir meine Worte keinen Nutzen und meine Rede keinen Genuß gewähren. Die Seele: Wünschte ich nicht dieß, ich würde nicht dem nachforschen, was mir über mich selbst unbekannt ist. Der Verstand: Das Geheimniß deines Wesens ist, daß dich der Schöpfer in der Ge-

וקבץ והיה לזולתו, ואח"כ הסכימה רעתם למנות עליהם איש נכרי נלבב ונבון, וכאשר נתמנה עליהם בחר מהם איש אחד והטיב אליו ושאל אותו על מנהגי העם ודתייהם עם מי שנתמנה עליהם קודם, ונלה לו פודם ודעתם בו, וכאשר ידע הדבר לא נתעסק במאומה ממה שנתעסק בו הראשון אשר זכרנו, אך השתדל וסרח להוציא כל דבר יקר שהיה במדינה ההיא למדינה אחרת ושם כל מכמניו ומחמדיו בזולתם, ולא בטח בגדולתם ובכבודם והיה בין האכל והשמחה כל ימי עמדו במדינה, מתאכל במהירות יציאתו מאתם ועל שמעט בעיניו מה שמוציא מן החמודות כי אם היה עומד מוציא יות והי' שמח בצאתו מהרה ממנ' להתישב במסור אשר שם שם חמודותיו וישתמש בהם באופני תועלותיו ומיני הנאותיו בלב שלם ונפש בטוחה והתמדת ענין, וכששלמה שנתו לא דאג על צאתו מאתם אך מהר לדבר בשמחה לב וסבר פנים משבח מעשהו והשתדלותו, והלך לטובה רבה וכבוד גדול בשמחה מתמדת, ושמח בשני הענינים והניע אל תאורתו בשני המקומות, ואני יראה שיקרני מקרה הכסיל אשר יגע בשני העניני' והפסיד בשני המקומות, וכיון שחנני האל אותך הורני והראני עניני ומה שעמדת עליו מסוד דברי אופני תקנתו. אמר השכל כבר ספרת במשל שהבאת צורת עמך בעולם וכי עניןך בו כענין המלכים אשר זכרת, וכבר התברר אצלך גרותך ומהירות יציאתך, ואת צריכה שתעשי מה שעשה הנלבב הנבון שיהיה עניןך כענינו, ואם תמי ממנו אין לך תועלת בדברי ולא הנאה במליצתי. אמרה הנפש לולי חפצי בדבר לא הייתי חוקרת על מה שנעלם ממני מעניני אמר השכל אבל סוד דרך שהבורא בראך מלא דבר בכלל

mir über mich selbst unbekannt ist. Der Verstand: Das Geheimniß deines Wesens ist, daß dich der Schöpfer in der Ge-

was aber nur daher rührt, daß wir die Geheimnisse der Schöpfung zu wenig kennen, und unsere Kenntniß von dem Ursprunge der Wesen, ihren Folgen, Einzelheiten und besondern Kräften zu schwach ist. — Wer also in Dingen, wie die erwähnten, die er bei der Hand hat, so unwissend ist, wie soll es uns wundern, daß er nicht in den Rechtsprüchen des Schöpfers das Bewandniß mit dem, was Bestimmung und dem, was Gerechtigkeit, kennt, da es unendlich dunkler und verborgener ist, als all das Erwähnte. Darauf einschlägig sagt David: „Ewiger, nicht erhob sich mein Herz und nicht stolz waren meine Blicke.“ Ebenso zeigt von seiner Ergebung in Gott sein Spruch: „Beruhigt fürwahr und gestillt meine Seele habe ich, wie ein entwöhntes Kind an seiner Mutter; wie das entwöhnte Kind ist an mir meine Seele?“

9. Kapitel.

Die Seele: Du hast mich mit dem getröstet, daß du mir alle Hoffnung benommen, diesen Gegenstand in seiner Nacktheit und in seiner Tiefe zu erfassen; doch entdecke mir den geheimen Plan mit mir, und die Absicht, die meinem Dasein zum Grunde liegt, auch bringe mir den Begriff des Zwanges und des freien Willens, auf die möglichst kürzeste Art näher, damit nicht mein Zustand ähnlich werde dem jenes Königs, der seinen Vortheil nicht kannte. Es gab nämlich auf irgend einer Insel Indiens eine Provinz, deren Einwohner übereingekommen waren, jährlich sich einen Ausländer zum Herrscher zu wählen; wenn dann das Jahr zu Ende ging, so schickten sie ihn von sich weg, und sein Zustand war wieder derselbe, in welchem er sich vor seiner Ernennung befand. Unter den Ernannten gab es auch manchen Thoren, der von dem nichts wußte, der sammelte Gelder, bauete Palläste, befestigte sie, und suchte nichts (für sich) aus dem Lande zu schaffen, vielmehr bestrebte er sich Alles, was er im Auslande hatte, als: Geld, Weib und Kind, in's Zuland zu bringen. Als nun das Jahr zu Ende ging, da schickten ihn die Bewohner aus dem Lande, von Allem entblößt, und getrennt von dem, was er gebaut und nach und vor sich angeschafft. Als er also bei seinem Abzug nichts von all dem hatte, was ihm im In- und Auslande gehört hatte, bereuete er es, und kränkte sich darüber, daß all seine Mühe und sein Streben für einen

מהרים להכחיש ולהשיב על דבריו, וזה מפני מעוט ידיעתנו בסודי היצירה וחלישות הכרתנו בשרשי הנמצאים ותולדותיהם וטבעיהם וזכחותם המתבודדים, ומי שהוא בסכלות אשר ספרנו בדבר שהיה בין ידיו תדיר, אין מן התימה שלא ידע מהלכי הגזר והצדק ממשפטי הבורא יתברך אשר הם נעלמים ונעלים ממה שזכרנו עד אין קץ, ובכמותו אמר דוד ע"ה (תהלים קל"א) ה' לא נבה לבי ולא רמו עיני וגו', ואמר אחר זה מה שדומה לו מהמסר אל האלהים במאמרו, אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי:

פרק ט אמרה הנפש כבר נחמתני במה שיאשתני מהשיג סוד

הדבר הזה לרקותו ועומק ענינו, אך נלה לי סוד עניני והכונה בהעמדתו בעו"ה וקרבי לי צורת ההכרח והצדק בכל יכולתך מן הדרך הקצרה, ולא יהיה עניני כענין מי שלא הבין אופני מובתו מן המלכים כאשר הגיעני, והוא שבקצת איי הודו מדינה אחת הסכימו יושביה למנות עליהם איש נכרי בכל שנה, וכאשר תשלם לו השנה יוציאווהו מביניהם ויחזור על הענין אשר היה עליו קודם שיתמנה עליהם, והיה במתמנים עליהם איש אחר סכל לא ידע סודם בו, וקבץ ממונות ובנה ארמונות וחזקם ולא

הוציא ממדינתם דבר, והשתדל להביא כל אשר היה לו חוץ למדינה ממון ואשה ובנים אליה, וכאשר נשלמה לו השנה הוציאווהו אנשי המדינה ההיא נעור וריק מן הכל והפרידו בינו ובין כל מה שבנה וקנה תחלה וסוף ולא מצא בצאתו מאומה מכל מה שהיה לו בעיר וחוצה לה, והיה מתחרט ומתאבל על מרחו והשתדלותו במה שבנה

במה שהשיג סוד

hier nicht herauserkennen, welcher Mangel an Erkenntniß nichts anders als eine gütige Veranstaltung Gottes ist. Denn wenn die Enthüllung dieses Geheimnisses für uns von Nutzen gewesen wäre, würde es der Schöpfer uns entdeckt haben, wie der Schwachsichtige (welches Beispiel uns hier am nächsten liegt), weil ihm das Sonnenlicht keinen Nutzen gewährt, eine dünne Decke sich vor die Augen giebt; und je mehr seine Augenkrankheit zunimmt, desto vorthafter wird für ihn eine dickere sein, während ihm, wenn seine Krankheit abnimmt, eine dünnere nützlicher ist. — Zudem sehen wir es selbst bei vielen physischen Verrichtungen, daß wenn wir dieß nicht mit Augen sähen, und man uns davon erzählen würde, wir den Erzähler Lügen strafen würden. 3. B. das Astrolabium, ein Werkzeug der Astronomen: wenn wir dieses nicht schon vom Sehen aus kennen würden, und man uns dessen Gestalt und Form beschreiben würde, wie man mittelst seiner die Bewegung der Planeten, die Stellung der Sterne, das Eintreffen der Jahreszeiten, die Entfernung der verschiedenen Gegenstände und mehreres Unbekannte erfahren könne: wir blieben dennoch über sein Wesen und seine Gestalt im Unklaren. — Dasselbe Bewandniß hat es mit dem uns noch näher liegenden Werkzeuge, dessen sich die Meisten bedienen, z. B. die Schnellwaage. Ohne Anschauung hätte es uns nicht einleuchtend werden können, wie hier richtig abgewogen werden könne, wenn der eine Arm länger als der zweite ist, noch mehr aber, daß mit einem Laufgewicht die Gewichtsverschiedenheiten der Gegenstände, angezeigt werden können. Noch mehr bedienen sich die Menschen der freisförmigen Bewegung des obern Mühlsteines, die durch schwache, vom Wasser bewegte Mittel bewerkstelligt wird, während dem, wenn wir einen kleinen Stein in den Wasserstrom werfen, dieser im Augenblicke bis auf den Grund fällt; und doch sind die Mühlsteine ungleich schwerer als jener Stein, auch ist die bewegende Kraft geringer, als der Wasserstrom. Hätte man uns nun hiervon erzählt, ohne daß wir dieses mit unsern eignen Augen wahrgenommen hätten, so wären wir nicht angestand, diese Erzählung als Lüge zu bezeichnen, und gegen sie Einwendungen zu machen,

והגבולה שנודה בסכלות בדבר הזה מחכמת הבורא ית' מפני חלישות דעתנו ומעוט הכרתנו ובסכלותינו בו פנים מאופני הטוב ולזה בעלם ממנו, ואלו היתה לנו בעמדנו על הסוד הזה תקנה היה הבורא מנלה אותה לנו, והדמיון הקרוב בזה מה שאנו רואים מענין חלש הראות שאין לו תועלת באור השמש עד שישים מסך דק בינו ובין עיניו, וכל אשר יהיה החולי בעיניו יותר גדול תהיה תקנתו במסך יותר עבה, זכל אשר יקל החולי מעיניו יהיה המסך הדק יותר ראוי לו, ועוד כי אנו רואים ברוב המלאכות הגופניות פעולות, אלו לא היינו רואים אותם בעינינו והיה דברם מגיע אלינו היינו ממהרים להכזיב המניד בו עליהם, כמו האיסטרולב"י שהוא מאזני החושים שאלו לא השגנוהו בראותנו ויניד לנו מניד צורתו ודמותו, ומה שיושג בו מתנועת הגלגלים ומקומות הכוכבים וכיון השעות של כל עת ועת מעתי השנה, וידיעת מרחקי הדברים החלוקי והרבה מן הדברים שאינם ידועים לא נתבררה במחשבתנו ולא עלתה ברעיונינו צורתו, וכן מה שהוא יותר קרוב אלינו מן הכלים שמשתמשים בהם המון ב"א, הפלס, כי לולי השגת חוש ראותנו אותו לא היה מתקיים בנפשותינו שישקול שקל הצדק במאזנים שאחד מחלקיהם יותר ארוך מן השני, ומן התימה שישקלו בו שקלים רבים נחלקים בחסר וביתר באבן אחת ומה שמשתמשים בו בני אדם יותר תנועת האבן העליון מאבני הרחים בסבוב שוה באמצעיים חלשים מניעים אותם המים, וכשאנו משליכים אבן קטנה בשטף המים הנגרים לא היה מתעכב שעה עד שהי' מגיע לתחתיתם, וברחים ממשקל האבן כפלים רבים וכח האמצעיים שינועו הרחים בעבורם פחות מכח השטף הרבה, ואלו הניד לנו מניד ולא היינו רואים הדבר בעינינו היינו

nach seinen Handlungen und Bewegungen bemessen werden, je nachdem er dem Dienste Gottes sich unterzogen, oder ihm zuwidergehandelt hat. — Auch haben sich die Meinungen der Gelehrten in Beziehung eines Ausgleiches zwischen dem (moralischen) Zwange, und der Gerechtigkeit breit gemacht. Einige behaupteten, daß alle menschliche Handlungen von der Willkühr des Menschen, von seiner Kraft und Macht ausgehen, daß Gott dessen Angelegenheiten in seine eigenen Hände gelegt, wonach er über sie schalten und walten könne, und Gott dabei nichts zu thun hat, daher jener zurechnungsfähig ist; andere wollen aber alle menschliche Handlungen und alles übrige dem Schöpfer zuschreiben, indem sie sagen, daß jede Veränderung in der Welt, möge sie Menschen oder sonst ein Wesen betreffen, von der Einwilligung und Bestimmung des Schöpfers abhängt, und seiner festen Bestimmung untersteht, wonach um kein Haar weniger oder mehr geschehen könne; und macht man ihnen bezüglich der Belohnung und Bestrafung Einwürfe, so sagen sie, daß wir weder das Wesen, noch den Hergang der Belohnung und Bestrafung kennen, daß Gott aber gerecht sei und kein Unrecht thue, und consequent in seinen Bestimmungen von Lohn und Strafe sei; daß unsere Einsicht zu schwach sei, um die Intensität seiner Weisheit zu erfassen, auch sei seine Gerechtigkeit zu offenbar, seine Liebe zu sichtbar, als daß wir ihn in seinen Urtheilssprüchen verdächtigen sollten, ihn, außer dem kein Gott ist. — Andere sahen ein, beides anzunehmen: Zwang und Gerechtigkeit, und meinten, daß derjenige, der hier tiefer eingehen wollte, unausweislich fehlen und anstoßen müßte, und mag er sich diese auf welche Weise immer zu erklären suchen, daher sie auch sagten, am besten, wir üben fromme Handlungen aus, vermöge der Meinung, daß die Handlungen in des Menschen Willkühr liegen und er darnach belohnt oder bestraft werde, unser Streben auf das richten, was uns in beiden Welten von Nutzen ist, und auf Gott unser festes Vertrauen haben, wie der, dem es klar geworden, daß das Resultat aller Handlungen und Bewegungen: Gewinnst und Verlust, von Gott bestimmt, eingeräumt und verheißen werden, daß daher Gott mit Recht gegen uns, wir aber nie gegen ihn Einsprache thun können. — Diese Meinung bringt uns eher auf den Weg zur Glückseligkeit, als die vorerwähnten; denn in Wahrheit und Aufrichtigkeit müssen wir eingestehen, daß wir wegen unserer schwachen Einsicht und geringen Erkenntniß die Weisheit des Schöpfers

אח"כ שהנמול והעונש עוברי' עליו כפי מעשהו ותנועותיו לעבודת האלהים ולהמרורו, וכבר ארכו מחלוקות החכמים באופני ההפקה בין ההכרח והצדק, מהם מי שאמר כי כל המעשים האנושים הולכים כחפץ האדם בהם ויכלתו וכחו, מסר האלהים בידו עניניהם והשליטו בהם וכי כבוד האלהים נקי מהם, וע"כ התחייב עליהם הנמול והעונש. ומהם מי שמשיב המעשים האנושים וזולתם אל הבורא ית' ואומר כי כל תנועה המתחדשת בעולם ממדבר ודומם היא ברשות הבורא ית' ונזרתו ודינו ותחת מאסרו, אין נמלט מהם כשערה לא פחות ממנה ולא למעלה הימנה, וכאשר הקשו עליהם בדרך הנמול והעונש אמרו ענין הנמול והעונש אין אנו יודעים צורתו ולא מהלכי דיניו, והאלהים צדיק ולא יע"ל ונאמן במה שיעד מן הנמול והעונש לא יעבור, נחלשו דעותינו מהשיג כח הוית חכמתו וצדקו יותר גלוי וחסדו נרא' יותר ממה שנחשדהו כדיניו אין אלוה מבלעדיו, ומהם מי שנראה להאמין בשתי הדעות ההכרח והצדק, ואמרו כי המעמיק בהם אינו נצול מחטא ומכשול על איזה דרך שיסבור אותם, ואמרו הנכון שנעשה מעשה מי שיאמין כי המעשים מונחים לאדם ינמל ויענש עליהם ונשתדל בכל אשר יעילנו אצל הבור', בשני העולמים, ונבטח באלהים בטחון מי שהתברר אצלו כי ממשלת כל המעשים והתנועות והתועלת והנזק בגזרת ה' ורשותו ובמאמרו, וכי לאל ית' הטענה הנצחת על האדם ואין טענה לאדם על האלהים יתברך, והדעת הזאת קרובה אל דרך ההצלה מכל אשר קדם זכרו, כי מן האמת

Werkzeuge bestimmt hat, die vermöge seines Willens, seiner Kraft und Macht sich bewegen, aber ruhen müssen, sobald er ihnen Ruhe gebietet, wie es heißt: „Wenn er Ruhe gebietet, wer will toben?“ ferner: „Du birgst dein Antlitz — sie verfallen dem Schrecken; nimmst ihren Odem sie verschwinden und kehren in ihren Staub zurück;“ hinwiederum in der heiligen Schrift Stellen vorkommen, die dem widerstreiten, diese zeigen, daß alle Handlungen des Menschen seinem Willen überlassen sind, zu denen er sich frei entschließt, und die auf seinen Willen und freien Entschluß geschehen, daher für ihn auch, je nachdem er dem Willen Gottes gemäß oder zuwider handelt, Lohn und Strafe bestimmt sind, wie die Schrift sagt: „Siehe, ich lege dir heute vor das Leben und das Gute, auch den Tod und das Böse;“ ferner: „Du sollst das Leben wählen;“ ferner: „Von eurer Hand kommt solches;“ ferner: „Denn nach dem Thun des Menschen bezahlt er ihm;“ ferner: „Die Märrheit des Menschen führt ihn auf krumme Wege.“ — Auch weisen die in der Schrift vorkommenden Lehren, Gebote und Sittenregeln klar darauf hin, daß dem so sei; ebenso bezeugen dieses die Belohnung, die für die Gottesverehrung, und die Bestrafung, die für die Uebertretung bestimmt sind: alles dieß beweiset, daß die Handlungen des Menschen ihm selber überlassen seien, daß Gott in seiner Herrlichkeit frei sei (von allem Einflusse) auf dessen Tugend und Laster, Frömmigkeit und Verfehrtheit. — Dieser Umstand scheint mir nun ein schwieriger zu sein, auch ist ein Ausgleich hier sehr hart zu ermitteln; und ist eine Heilung gegen diese Krankheit zu ermöglichen, so kann dieß nur durch dich geschehen. Der Verstand: Was du da von Widersprüchen sagst, und von der Schwierigkeit, hier einen Ausgleich zu finden, so zeigt sich dieß in der heiligen Schrift nicht mehr, als in der Erfahrung, indem wir nämlich sehen, daß die Handlungen des Menschen zuweilen nach seinem Sinne und Wunsche vor sich gehen, zuweilen aber wider Willen und Absicht erfolgen, was dir beweist, daß der Schöpfer eine Herrschaft über den Menschen ausübt, und daß dieser unter seiner Nothmässigkeit steht, wonach er ihn das thun läßt, was ihm ge-, ihn aber von dem zurück- und abhält, was ihm mißfällt, daselbe zeigt sich auch in Sprache, Gehör und Gesicht: nichts destoweniger sehe ich, daß Lohn und Strafe

שנא והרבה ממה שדומה לזה מה שורה כלו כי האדם ושאר החיים הכינים הבורא לזיון העו"הו, ואם יניעם ינועו ברשותו ובחור ויכלתו ואם יניחם ינוחו מעשיהם, כמו שאמר (ליוזל"ד) והוא ישקט ומי ירשיע, ואמר (תהלנס ק"ד) תסתיר פניך יבהלן תוסף רוחם ינועון ואל עפרם ישובון, וכל דברי הראשונים בכל ספר מודים מכל הענין הזה מבלי מחלוקת בו, ונמצא בספר התורה מה שחולק עליו מה שמורה כי המעשים הנראים מן האדם נתונים ברשותו והוא בוהר בהם בחפצו והם הווים ברצונו ובחירתו, וע"כ התחייב בנמול ובעונש על העבודה ועל העבירה, והוא מה שאמר הכתוב (דברים ל') ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, ואמר (זה) ובחרת בחיים, ואמר (מלאכי ה') מידכם היתה זאת, ואמר (ליוזל"ד) כי פעל אדם ישלם לו, ואמר (משלי י"ט) אולת אדם תסלף דרכו, וכל מה שיש בספרנו מתורה ומצוה ומוסר מורה על בירור הענין הזה, וכן מה שיש בו מנמול העבודה ועונש העבירה הכל מורה כי מעשי האדם מונחים אליו, וכי כבוד האלהים נקי משובתו ורעתו וצדקותיו ומעוותיו, והענין אצלי קשה, והפק בין שני הענינים קשה מאד, ואם יש רפואה למדה הזה ירפאני האל ממנו על ידך. אמ' השכל אין במה שזכרת מקושי ההפקה בין שני אלו העניני' הנמצאים בספרי', גדול ממה שימצ' ממנו בפעל בדרך הבחינ', והוא מה שאנחנו רואים ממעשי האדם שיהיו כפי דעתו וחפצו בקצת העת', ויהיו שלא כרצונו וכונתו בקצתם, והם יורוך כי יש לבורא ית' ממשלת עליו ושהוא תחת מאסרו, יתיר לו מה שיחפון וימנעו ממה שאינו חפץ, ויראה לך ממנו גם זה בתנועת לשונו ושמעו וראותו, ואני רואה

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Original from
UNIVERSITY OF CALIFORNIA

berwillen zu geben; 2.) der Wohlthaten Gottes stets zu erwähnen, und ihm dafür, wie äußerlich durch Worte, so innerlich im Herzen zu loben und zu danken; 3.) seien sie nicht in seinen Augen gering und unansehnlich; 4.) daß er sie nicht, wenn sie ihm mittelbar geworden, einem andern zuschreibe, und es unterlasse, dem Schöpfer hiefür zu danken; 5.) daß er sich nicht überhebe, und sich's einfallen lasse, daß er mittelst seiner Kraft und seiner Weisheit sie errungen, indem er ihrer würdig ist; 6.) daß er nicht meine, daß er sie durch Fleiß stetig machen könne; so wie sie nur durch seine Fahrlässigkeit für ihn verloren gehen könnten; 7.) daß er den nicht gering achte, der des Guten entbehren muß, und sich nicht für besser vor Gott ansehe; da es möglich ist, daß ihn Gott nur erproben will, seine heimlichen schlechten Gesinnungen an den Tag zu fördern: das Glück hat ihn sonach nur verführt, und daher derjenige, der es vermisst, vor Gott besser ist, als er; 8.) sei seine Absicht, wenn er sich vor Gott bemüht, herzlich und lauter, und wenn er in seinen Handlungen nicht besser und sich nicht dankbarer zeigt als früher, so soll er wenigstens so bleiben, wie er ist, und sei bestrebt, all sein Thun auf Gott zu beziehen, nicht aber, daß das Glück ihn veranlasse, von seinen frühern Handlungen zu lassen, und ihn hindere, in seiner Gedankenrichtung auf Gott fortzufahren; 9.) sei sein Auge stets auf den gerichtet, der in Beziehung der Glücksgüter unter ihm, nicht auf den, der über ihm steht; ebenso sei sein Auge stets auf den gerichtet, der in Beziehung der Gottesverehrung mehr thut, als er, damit auch er sich bestrebe, mit demselben eine gleiche Stufe einzunehmen und sehe nicht auf den, der in dieser Beziehung weniger thut, als er, wodurch er stolz auf seine Handlungen, diesen gar nicht beachtet; 10.) lasse er sich nicht durch die Nachsicht und Langmüthigkeit des Schöpfers verleiten (zu meinen), daß er sicher vor dessen Zorne sei, und ihm zuwider handeln könne; denn so viel auf uns von der Vorzeit gekommen, und wir bei unsern Zeitgenossen zu bemerken Gelegenheit hatten, seien diejenigen, denen Gott so vielfach wohlgethan, nur von ihm ab, weil sie in dem fehlten, in dem, was ich dir

כי מרוב עסקיו צדקות הטובה לא יתרגל צדקה וצדקה וצדקה וצדקה. ומהם שיזכיר טובות האלהים בלשונותמיד וירבה להודות לו ולשבחו בלבו עליה ובנראה מדבריו, ומהם שלא תהיה נמבזה ומעושה בעיניו, ומהם שלא יתלה בזולתו אם תהיה על ידי אמצעי שירה האמצעי ויתעלה מהודות הבורא עליה, ומהם שלא יתפאר בהויעלה על דעתו כי בכחו לקחה ובחכמתו במה שהוא ראוי להם, ומהם שלא יעלה במהשבתו שיתמיד בהשתדלותו בה, ושתאבד ממנואם יתעלה ממנה, ומהם שלא יבזה מי שחסר הטובה ההיא ויראה את עצמו טוב ממנו לפני האלהים, ושמא האלהי מנסה אותו בה להראו מה שנסתברו מרוע המצפון ותיארו הטובה ויהיה כל חסר טוב טוב ממנו לפני האלהים, ומהם שיהיה לבבו שלם עם האלהים בכונתו ובהכנעו, ואם לא יוסיף במעשהו על מה שהיה בתחלה ולא הוסיף בהודאה ובשבח, יתמיד על מה שהיה בו וישתדל לכון את לבובמעשהו לאלהים, ואל תהיה הטובה גורמת לקצר ממעשהו הראשון ולטרוד אותו מהוסיף בכונתו לאלהים ומהם להיות עינו תמיד על מי שהוא למטה ממנו ברוב הטובות לא על מי שהוא למעלה ממנו, וכן ראוי לו להיות עינו תמיד על מי שהוא מרבה בעבודת האלהים יותר ממנו כדי שישתדל לעלות אל מעלתו, ואל יביט למי שהוא ממעט בה יותר ממנו ויתנאה במעשהו ויתעלה ממנו, ומהם שלא ישיארו אורך סתר הבורא ית' עליו ואורך אפיו לו כדי שיהיה בטוח מקצפו וימרה אורו, כי כל מי שהגיעו דבריהם אלינו מן הקדמונים שעברו וראינו מן הנמצאים עמנו שהטיב להם האלהים במיני הטובות ונטו מעבודת האלהים אל המרותו, לא נכשלו אלא במה שספרתילך וזה גלוי ומפורסם בספרי הנביאים ע"ה בכל דור ודור,

irgend eines Genusses zu verbinden. Ich habe es dir aber schon als ein vorzügliches Heilmittel angegeben, nach Kräften zu streben, diese Eigenheit von dir fern zu halten, wodurch für dich Gutes ersprießen kann. Zweitens weil du keinen rechten Begriff von der Liebe Gottes hast, so meinst du, daß dir nicht eher das Gute zu Theil werden könne, als bis du darum ansuchst; trotzdem, daß er dir schon viel früher Gutes erwiesen, das zum Theil dir bekannt, zum Theil unbekannt ist, denkst du wählend deines Bittens nicht daran, wer dir dies alles gethan. — Entferntest du aber von dir diese Ansicht, so würde deine Verehrung eine reine, deine Dankbarkeit eine innige sein, und was du nun von ihm erhoffst, das wäre nur Gebühr und Schuldigkeit. Drittens mangelte dir an Selbstkenntniß und Selbstbeurtheilung, weshalb du dich der höchsten Güter würdig hältst, und unablässig um sie bittest, und so viel du auch ihrer erlangest, so trägst du dennoch nach dem Höhern Verlangen; auch leuchtet es dir nicht ein, daß Gott auf die höchste Verehrung von deiner Seite Anspruch zu machen berechtigt ist, und verehrt du ihn, so siehst du es als eine Güte von dir an; trotzdem du es weißt, daß du seiner, er aber nicht deiner bedarf. Würdest du aber diese Thorheit von dir ablegen, mit offenen Augen darüber nachdenken und einsehen, daß dein Schöpfer dich stets im Sinne hat, und er es besser, als du versteht, was dir gut oder nicht gut thut, so würdest du dich dann mit dem zufrieden lassen, was dir zu Theil geworden, dafür mit innigem Herzen danken, und nicht deine Hoffnung an etwas knüpfen, das dich hindert, das Empfangene zu erkennen und dafür die Verpflichtungen gegen Gott nachzukommen; dann wird dir auch das werden, dessen du würdig bist und das dir vermöge deines Gottesdienstes gebührt, nicht aber, daß du es erhoffst, indem deine Gedanken stets darnach hängen.

7. Kapitel.

Betreff deiner Frage, welches das geringste Ausmaß von Gottesdienst sei, bei dessen Verringerung der Mensch nur seiner Verpflichtung nicht nachlässe, und wo die Stetigkeit der göttlichen Wohlthaten nur Pflicht wäre? ist hier zehnerlei zu beachten: 1.) ihm keine Veranlassung zu Wi-

רטואותי שתשתדלי בכל יכלתך להרחיק המדה הזאת ממך ובוזא אקוה לך הטוב, והמדה השנית מפני שאינך מבינה חסד הבורא עליך, ויעלה במחשבתך שאינך מנעת אל הטובה אלא בבקשתך עליה, וכבר הטיב לך במה שתדעי ובמה שאינך יודעת, ואת לא תשכילי בבקשתך מי עשה לך כל. זאת בתחלה, אם היית מרחקת ממך המחשבה הזאת הייתה עבודתך בכונה שלמה והודאתך לו במצפונך, ומה שתקוי ממנו אז יהיה ראוי ומחוייב לך יותר, והמדה השלישית שאינך מכרת א"ע ולא ענין הנהגתך, ואת רואה אותך ראויה לגדולה שבכל הטובות ואינך פוסקת לבפש אותם, וכל אשר תגיעי מהם על דבר מחשבתך עולה למה שלמעלה ממנו, ואינך רואה דבורא ית' ראוי לגדולה שבעבודת ממך, וכשתהיה ממך עבודה תחשבה חסד ממך עליו עם ידיעתך מחסורך אליו ושאינו צריך לך, ואלו היית מגלה הסכלות הזה מעליך ותעייני בעין פקוחה והיית יודעת כי הבורא אשר בראך חושב עליך ויודע בטוב לך ובמה שאינו טוב יותר ממך, היית רוצה במה שיגיעך מהם ותגדל הודאתך לו עליהם בלב שלם, ולא היית תולה תקותך במה שיטרידך מהכרת מה שהגיע אליך מהם ופרוע חובות האלהים עליהם, ומה שאר ראויה לו אי אפשר שלא תגיעי אליו כשיתחייב לך בעבודתך, לא שתקוי אותו בתלות דעתך בו:

פרק ז ומה ששאלת על המעוטה שבעבודת האלהים שאין אדם יוצא ידי חובתו בפחות ממנה ותתחייב לו בה התמדת טובתו עליו הם עשרה ענינים, מהם שלא ישימנה סבה להמרותו, (ס"ח שלל ישימה סיבה ועלה לחטאתיו ולסכעיים צורח,

giebt, daß derjenige, der Gott mit besondern Wohlthaten ausgezeichnet, auch um so mehr dienstverpflichtet ist. Den Frommen der Vorzeit wandelte daher, wenn ihnen irgend ein Gut zu Theil geworden, eine gewisse Furcht an, und zwar aus zwei Gründen. Einmal fürchteten sie, Gott nicht in gehörigem Maße dienen und danken zu können, wodurch ihnen das Gute zum Bösen werden könnte, wie unser Erzvater Jakob sagte: „Ich bin gering für all die Gnaden;“ zweitens fürchteten sie, die diesseitige Belohnung könnte der zukünftigen in Abrechnung kommen, auf welche Art die Alten den Vers erklärten: „Er bezahlt seinen Haffern alsbald, um sie dann untergehen zu lassen.“ Genug davon. Die Seele: Ich begreife Alles, was du behauptet hast, nur muthe ich mir die Kraft nicht zu, Gott gebührend die Wohlthaten zu entgelten, die er allen Menschen gleich zukommen läßt, um so weniger die, die er mir besonders erzeugt; und jedem Wunsche und Streben, die Schuld zu entrichten, geht die Hoffnung, etwas Gutes hiefür zu erhalten, voran. Ebenso ist es, wenn ich Gott danke, so danke ich ihm zwar mit meinen Worten für die Größe seiner Güte gegen mich, aber, indem ich danke, denke und beabsichtige ich, um die Dauer und Zunahme des Guten zu bitten, welcher Absicht ich mich nicht ent schlagen kann. — Gehört es mir nun so hinsichtlich meines Gottesdienstes und der Dankbarkeit, die seine Güte mir zur Pflicht macht, und zeige ich hier so wenig reine Absicht; wie soll ich mich des Dienstes entledigen können, den ich ihm für seine besondern Wohlthaten, schuldig bin? Ich finde es daher nothwendig, daß du mich unterweist, zu welchem Grade von Gottesdienst, ich verpflichtet bin, um mich der Fortdauer der empfangenen Wohlthaten würdig zu zeigen. Der Verstand: Betreff deines Vorwurfes, daß die Absicht bei deinem Gottesdienst und deiner Dankbarkeit nicht genug rein sei, und daß du, indem du dankest, zugleich die Absicht habest, dir hiedurch die Zunahme und die Stetigkeit deines Glückes zu erwirken, so liegt dies in folgenden drei Umständen. Erstens liegt dieß in dem hohen Grad deiner Selbstliebe und in deinem Streben, dir alle Annehmlichkeiten zu verschaffen, daher thust du keinen Schritt zum Gottesdienste, oder zu

הזאת תתחייב מי שיחדהו הבורא ית' למובה בתוספת עבודה עליה, וע"כ היו החסידים הראשונים כשהיתה באה להם טובה מטובות העולם מתפחדים לה משני פנים, אחד מהם שלא יקצרו מהשלמת העבודה עליה וההודאה בעבודה ותשוב להם לרעה, כמו שאמר יעקב אבינו (נרמזית ל"ז) קטנתי מכל החסידים, והשני שלא תהיה נמול הבורא על עבודתם ויגרע מגמולם לעו"הב, כמו שפירשו הקדמונים בענין (דברים י') ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, ודי לך בזה, אמרה הנפש כבר הבינותי מה שזכרת, ואיני מוצאה את עצמי יכולה לשלם חובי הבורא על טובותיו הכוללות המדברים, כ"ש מה שיחד אותו בו בהם, ואם חפצי ורצוני לשלם מה שאני חייבת עליהם, מיד קודמת למחשבתי בהשלימו תוחלת טובה עתידה ממנו, וכן בהודותי לאל כשאהודנו אודנו במלותי על גודל טובו עלי, ומחשבתי וכוונתי בהודאה לבקש על התמדת הטובה ולהוסיף עליה, לא כונת הנאש מתוס הטובה והתמדתה, וכשאני על הדרך הזה בעבודתי והודאתי לאלהים ממעוט הכונה בהודאה לחובת טובתו, איך אניע לשלם שאר עבודתו על טובותיו המיוחדות, ואני צריכה שתורני מה שאני חייבת בו עליהם מעבודת האלהים, על המעוט שאהיה ראוייה להתמדתם. אמר השכל מה שהתרעמת ממעוט כונתך בעבודתך והודאתך לאלהיך, וכי דברי פיה דברי מודה וכוונתך בהם כוונת מבקש ולבך להוסיף על הטובה ולשאול התמדתה, הוא מפני שלש מדות, המדה האחת רוב אהבתך את נפשך וחפצך למשוך הנעימות אליה, ולא תפסעי פסיעה לעבודת האל ולא לזולתה אלא שכונתך בה להתענג בוגאות, וכבר הקדמתי לך בתחלת

etwas anderem, ohne damit die Absicht

hervorgehoben und ausgezeichnet, wie der auserwählte Profet und der Fürst, der bestellt ist, eine Nation zu leiten, oder der Weise, dessen Geist Gott geweckt hat zu Weisheit, Einsicht und Rath u. dgl., wonach diese auch zu einem besondern Gottesdienste verpflichtet sind. Wer ihn ausübt, dem werden diesseits all die allgemeinen und besondern Wohlthaten stets zu Theil werden, dazu ihm Gott noch Kraft und Einsicht geben wird, wie es heißt: „Geschworen hat der Ewige dem David Treue, nicht wird er davon lassen, von deiner Leibesfrucht setze ich dir auf den Thron! Wenn deine Söhne meinen Bund halten, und das Zeugniß, das ich sie lehre, so sollen auch ihre Söhne für ewig dir auf dem Throne sitzen,“ — und jenseitiger Lohn, wie es heißt: „Wenn ich nicht vertraute, die Güte des Ewigen zu schauen im Lande des Lebens.“ Wer aber Gott, trotz der ihm besonders gewordenen Wohlthaten, zuwider handelt, der verliert auch all die besondern Auszeichnungen diesseits, wie geschrieben steht: „Das ist, was der Ewige geredet und gesprochen: An den mit Nahe will ich geheiligt werden und vor dem ganzen Volke will ich verherrlicht werden. Und Ahron schwieg;“ ferner: „Nur euch habe ich erkannt vor allen Geschlechtern des Erdbodens; darum will ich ahnden an euch all eure Missethaten;“ und noch größere Strafe wartet seiner jenseits, wie geschrieben steht: „Denn gerüstet seit gestern ist Tofet, auch dieses ist für den König bereitet, tief, weit.“ — In Folge dieser vier Fälle sind die Menschen zum Gottesdienste verpflichtet, und dieß um so mehr, je mehr Wohlthaten sie von dem Schöpfer empfangen; Beweis: sind doch die Feldfrüchte dem Zehent unterworfen, denn es heißt: „Verzehnten sollst du all den Ertrag deiner Saat;“ wer also hundert Ehur eingebracht, ist von hundert zehn Ehur Gott zu geben verpflichtet; wem aber Gott nur zehn Ehur gegeben, ist hiervon ein Ehur Gott zu geben verpflichtet, und gibt ersterer nur $9\frac{1}{10}$ und der zweite 1 Ehur, so wird jener bestraft, dieser hingegen belohnt. Ebenso hat für denjenigen, der keinen Sohn hat, die Pflicht der Beschneidung und des Unterrichtes im Geseze, für den Lahmen, die Pflicht der Festwallfahrt, für den Kranken all die Gebote und Pflichten keine Anwendung, denen er nicht nachkommen kann, woraus sich der Schluß er-

au chab der eir halleim at ruhu
bachma uabuna uca uduma lue
uel kl uuba mah itahib beburu
itara laalleim, umi sheslimu
matmidut lu kl shubut hoollut
uhmiodut beulm uioif lu halleim
ch עליהם דעת בהם, כמו שנאמר
(תכליס קל"ז) נשבע ה' לדוד אמת
לא ישוב ממנה מפרי בסנך אשית
לכסא לך אם ישמרו בניך בריתי
ועדותי זו אלמדם גם בניהם עדי עד
ישבו לכסא לך, והנמול לע"ה כמו
שכתוב (טס"ז) לולי האמנת לראות
בשוב ה' בארץ חיים, ומי שימרה
האלהים בטובה אשר יחדהו בה יפול
מכל המעלות היתרות וידקדק עליו
הבורא בחשבון יותר בעו"הו, כמו
שנא' (ויקרא י') הוא אשר דבר ה'
לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל
העם אכבד וידום אהרן, ואמר (עמוס
ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות
האדמה ע"כ אפקוד עליכם, ויהיה
עוד עונשו בע"הב יותר קשה, כמו
שנא' (ישעיה ל') ביערוך מאתמול
תפתה גם היא למלך הוכן העמיק
הרחיבונו, ועל אלה ארבעה הענינים
חייבים ב"א בעבודת האלהים, וכל
אשר יוסיף הבורא טובה לאדם חייב
עליה עבודה. ומן הראיה על זה כי
התבואות חייבות במעשר שנאמר
(דברים י"ד) עשר תעשר את כל
תבואת זרעך, ומי שנתן לו האלהים
מאה כור של תבואה חייב ממנה
עשרה כורים לאלהים, ומי שנתן לו
האלהים עשרה כורים חייב לאלהים
מתם כור אחד, ואם יוציא האחד
תשעה וחצי והשני אחד, יהיה הראשון
ענוש והשני מקבל שכר, וכן אומר
במי שלא היה לו בן בטלה ממנו חובת
המילה ולימוד התורה, ומי שהוא
פיסח בטלה ממנו חובת החג, ומי
שהוא חולה בטלו ממנו מן המצות מה
שאנו יכול לעשותם, ועל ההקשה

zu einem höhern Gottesdienste verpflichtet, nämlich zur Beobachtung von geoffenbarten Lehren, die zu den Vernunftgesetzen hinzu gekommen sind. Wer sich zur Annahme derselben zur Ehre Gottes versteht, den behandelt Gott mit besonderer Güte, und verpflichtet ihn, außer dem Gottesdienste, wie ihn seine Nation und sein Stamm beobachten, noch zu einem besondern, wie wir dieses beim Stamme *E ö w i* finden, als *Moses* zu ihnen sagte: „Wer es mit dem Ewigen hält, zu mir! Da versammelten sich zu ihm alle Söhne *E ö w i*!“ — weshalb sie Gott mit besonderem Wohlwollen auszeichnete, aus ihnen zum Dienste seiner Herrlichkeit den *A h r o n* und seine Söhne erwählte, ihnen vor den übrigen der Nation besondere Lehren gab, und für sie die jenseitige Belohnung bestimmte; wer hingegen ihr zuwider handelt, der verliert diese beiden Vorzüge, und wird hier und dort bestraft, wie der Weise sagt: „Und nicht gut wird es sein für den Frevler, er wird nicht so lange leben.“ — 3.) Die Güte Gottes gegen eine einzelne Familie in der Nation, wie z. B. hinsichtlich des Priester- und des Levitendienstes, und des erblichen Königthums im Hause *David*, wodurch er diese zu einem besondern Gottesdienste verpflichtet. Die Priester- und Levitendienste sind deutlich im Buche Gottes angegeben; bezüglich der besondern Vorschriften für das Haus *David* heißt es: „Haus *David*, so spricht der Ewige: Haltet euch an jedem Morgen und rettet den Beraubten aus der Hand eines jeden Unterdrückers.“ „Wer diese, weil ihm so sehr an dem Wohlgefallen Gottes gelegen ist, in Ausführung bringt, dem läßt Gott diesseitiges Wohl und jenseitiges Heil zu Theil werden, und er wird ein ausgezeichneteter Fürst, oder ein gerechter Richter, wie es von *Pinchas* heißt: „Da trat *Pinchas* auf und schlichtete, und das Sterben ward aufgehört. Und es ward ihm angerechnet zum Verdienst, für alle Geschlechter bis ewig;“ ferner heißt es: „Aber die Priester, die Leviten, die Söhne *Sabofs*, welche der Obhut über mein Heiligthum wahrten, u. s. w.“ Wer sich aber Gottes Widerwillen zuzieht, der verlieret diesseits alle diese Würden, und erfährt jenseits die peinlichsten Schmerzen, wie du dies aus der Geschichte *Korahs* und seiner Gemeinde weißt. 4.) Die Güte Gottes gegen einen Menschen, aus der Gesamtheit heraus, den er aus seiner Familie, seinem Volke und den übrigen Menschen

ארץ כנען, וחייבם באה עבודה יתרה על העבודה הראשונה, והיא התורות השמעיות אחר שהזכיר והעיר על התורות השכליות, ומי שקבלה לכבוד האלהים יחדו האל בטובה וחייבו עליה עבודה זולתי עבודת אומתו ושאר שבטו, כמו שמצאנו שבט לוי כשאמר משה (שמות ל"ג) מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי, הוסיף להם האל טובה יתרה. ובחר מהם לשרת כבודו אהרן ובניו וצוה אותם בתורות יתרות משאר האומה ויעד אותם בנמול הגדול לע"הב, ומי שימרה הבורא יתברך מהם יפול משתי המעלות ויענש בשני העולמים, כמו שאמר החכם (קהלת ח') וטוב לא ידיה לרשע ולא יאריך ימים, ותענין הג' טובת האלהים על משפחה ממשפחות האומה בכחונה ולויה זרע המלוכה כבית דוד, וחייבם על זה עבודת יתרות, ועבודות הכהונה והלויה ידועות ומבוארות בספר תורת האלהים, אך תורת ב'רית דוד כמו שכתוב (ירמיה כ"ח) בית דוד כה אמרה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק, ומי שהשלימם לאהבת רצון האלהים יחדו האל בטובה בע"הז ובנמול הגדול לע"הב, ויהיה נדיב נבחר או מורה צדק, כמו שאמר הכתוב על פנחס (תהלים ק"ו) ויעמוד פנחס ויפיל ותעצר המנסה, ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם, ואמר (יחזקאל ע"ד) והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי ונז', ומי שהמרה האלהים מהם נפל מכל המעלות העליונות בע"הז ויגיע לו צער גדול בע"הב כמו שידעת מדבר קרח ועדתו, והענין הרביעי טובת האלהים על איש מאישי ב"א נתיחד בה משאר משפחתו ועמו ושאר המדברים, כנביא מובחר או נביד (ס"ט נביא) מצוה להגהיג אומה,

auch durch das Gegentheil werden die Gegenstände beurtheilt und erkannt. — Ich glaube dir nun genug zusammengestellt und gesammelt zu haben, was dich auf das Uebrige und Entgegengesetzte leiten kann. Muß nun das Benehmen der Diener ver- art, wie wir es gezeigt, sein, wenn er sich des Beifalles ihrer Herren erfreuen soll, trotzdem ihre Wohlthaten nur geringfügig sind, wie viel und wie doppeltsach bist du erst Gott Entgeltung für die Menge seiner Wohlthaten gegen dich schuldig!

6. Kapitel.

Die Seele: Ich habe alles das, was du behauptet und mir erklärt hast, aufgefaßt und begriffen; jedoch gib mir nun an, in welchen Fällen ich zu einem erhöhten Gottesdienst verpflichtet bin. Der Verstand: Der erhöhte Gottesdienst hängt bei den Menschen von den allgemeinen und besondern Wohlthaten, die sie empfangen, ab. Die Güte (Gottes) gegen die Menschen zeigt sich in viererlei Weise: 1.) Die Güte des Schöpfers, die alle Menschen umfaßt, wie: daß er sie in's Leben gerufen, sie erhält, und ihnen all das Gute zukommen läßt, dessen wir in der zweiten Pforte erwähnten, darnach sie zu einem allgemeinen Gottesdienste verpflichtet, der in der Beobachtung von Lehren der Vernunft besteht, wie ihnen Adam, Henoch, Noa und seine Söhne, Noob und seine Freunde bis auf die Zeit Mose gebul- digt haben. Wer diese Lehren in der Ab- sicht festhält, damit Gott zu dienen, den wird auch Gott durch ein besonderes Wohl- wollen vor den übrigen Menschen auszeich- nen, ihn diesseits höher stellen und jenseits belohnen, wie Gott zu Abra- ham gesagt: „Fürchte nicht, Abraham, ich bin ein Schild dir, deines Lohnes ist sehr viel.“ Wer hingegen trotz aller Wohl- thaten Gottes ihm zuwider handelt, der sinkt diesseits von der Stufe des Menschen zum Thiere herab, und ein gleiches Loos wird ihm hier mit den Thieren, wie es heißt: „Die Feinde Gottes sind den Fei- sten auf den Wiesen gleich“ und jenseits aufs Furchtbarste gerichtet, wie es heißt: „Wer Obem ist ein Feuer, das euch frist.“ 2.) Die Güte Gottes, die irgend einem Volke oder irgend einer Nation zu Theil wird, wie: daß Gott die Israeliten aus Mizrajim, und

הדברים, וכבר הכינותי וקבצתי לך מהם כלל, שיש בו די יורה אותך על שאריתם ועל הסכם, וכיון שהטוב מעבדי העולם בעיני אדוניהם כמו שספרנו, וכבר ידעת קטנות מעלת טובתם עליהם, כמה ארת חייבת לאלהי' ית' מכפלי מה שזכרנו, בתשלומי לו מה שיש לו עליך מרוב הטובות:

פרק ו' אמרה הנפש כבר הבינותי מי שזכרת ובמה שפרשת די, אך באר לי על כמה פנים אני חייבת בתוספת העבודה לאלהים ית', אמר השכל כי תוספת העבודה על אנשיה מתחלקת מדרך הכלל והפרט בטובה עליהם, והטובה על המדברים על ארבעה ענינים, הראשון טובת הבורא הכוללת כל האדם והוא המציאם אחר שלא היו דבר נמצא, והחיותם והטובה להם בכל אשר הקדמנו וזכרו בשער השני מן הספר הזה, וע"כ חייבים לבורא ית' עבודה כוללת, והם כל התורות השכליות אשר נהג בהם אדם וחנוך ונחובניו ואיוב וחבריו עד ימות משה רבינו ע"ה, ומי שדבק בהם כלם לעבודת האלהים, ייטיב לו האלהים בטובה מיוחדת משאר ב"א ויתן לו מעלה יתירה בעו"ה והנמול הנדול בעו"ה, כמנ אברהם שאמר לו האלהים (צ"ל ע"ו) אל תירא אברם אנכי מגן לך שבך הרבה מאד, ומי שימרה האלהים בטובותיו יפול ממדרגת המדברים ומעלותם אל שפל מדרגת החי שאינו מדבר, ויהיה דינו כדן הבהמות בעולם כמו שנאמר (ה'ל'ס ל"ז) ואויבי ה' ביקר כרים וגו', ודינו בע"ה הרעה שאין למעלה ממנה כמו שנא' (ישעיה ל"ג) רוחכם אש תאכלכם, והענין השני טובות הבורא על עם מן העמים ואומה מן האומות, כמו שהטיב לבני ישראל בהוציאם מארץ מצרים והביאם אל

ins Land Canaan geführt, wodurch er sie

er verboten, seine begangenen Fehler sich zu Herzen nehmen, dann werden auch die Wohlthaten ihm mehr und größer scheinen, sein eigenes Thun ihm nur geringfügig scheinen gegen das, was er zu thun verpflichtet ist; er wird seine Mühen nur unbeträchtlich halten in Vergleich dessen, was sich gebührt, seine Niedrigkeit der Größe seines Herrn gegenüber selbst einsehen, und sich dann um so mehr bücken und beugen und demüthigen vor ihm, und in allen seinen Nothen auf ihn sein Vertrauen haben; er wird unter jeder Bedingung wollen, daß er nur um denselben sei; er wird ihm Lob und Dank wissen. wenn er ihn sättigt, es geduldig ertragen, wenn er ihn hungern läßt, seine Urtheile nicht verdächtigen, in seinen Verfügungen kein Unrecht erblicken, zufrieden mit dem, was er ihm biethet, und ihn selbst dann für gerecht halten, wenn er ihn züchtigt. — Was ferner von ihm schön ist, ist, daß er in allen seinen Bewegungen und Eigenschaften stets das Zeichen der Abhängigkeit und Zugehörigkeit zur Schau trage, sich ergöße, wenn (der Herr) nur seiner erwähne, daß er nur dessen Wege sehe, dessen Worte nur höre, nur das genieße, was dieser ihm reicht, nur an dessen Erhöhung denke, ihm seiner Zeit Dienste leiste, an diesem Dienste seine Freude finde, dessen Zufriedenheit nur erstrebe, nur in dessen Auftrage eilig thue, und nur dann müßig stehe, wenn es demselben anders mißfalle, daß er nur in dessen Hause wohne, in seiner Treue ausdauernd sei, nur dessen Buch lese, nur in dem Mantel der Ehrfurcht sich hülle, nur auf dem Lager der Liebe ruhe; daß nur dessen Bild ihm vorschwebt, in der süßen Erinnerung an ihn erwache; daß er nur Ergötzen finde, wenn er mit ihm ist, und nur seinen Unwillen fliehe, nur betrübt sei, wenn er zürnt, keine andere Furcht, als die Furcht vor ihm kenne, nur nach seinem Wohlwollen sich sehne, sich nur erzürne, wenn ihn dazu der Wille seines Herrn bestimmt, und nur an dem Wohlgefallen finde, der dessen Willen gemäß handelt; daß er nichts ohne Erlaubniß nehme, und nichts gebe, wenn er nicht den Auftrag dazu hat. — Ebenso sei er in all seinen Bewegungen: er rühre keinen Fuß und bewege keine Augenwimper, wenn er nicht hiezu den Willen seines Herrn eingeholt. — Was dagegen Seitens des Dieners schlecht ist, muß das Gegentheil von dem sein, was in des Herrn Augen für gut befunden wird; denn

ויסחד שיהיה מקצר במה שצוהו וישמור מצותו ויתרחק ממה שהזהירו ממנו, וישיב אל לבו מה שחלק לו מן העונות, וירבו בעיניו טובותיו ויגדלו, ויבו מעשהו בצד מה שהוא חייב בו וימעט אצלו פרחו לנגד מה שראוי לו, ויודה בקטנות מעלתו בעיניו אצל נדולת אדוניו בנפשו, וירבה להשתחות ולכרוע לו כריעה וכניעה ושפלות, ושיבסח בו בכל צרכיו, ושירצה בכל ענין שיעתיקנו, אליו, ואם ירעיבהו ירצה ויסבול, לא יחשדנו בדינו ולא יעולנו בגזרתו ויהיה די לו במה שחננו ויצדיקנו ביסרו אותו, וממה שהוא טוב ממנו עוד להראות סימני העבודה והמקנה עליו (ס"ח סיכיה מקנא עליו) בכל תנועות אבריו ובמדותיו, ולא יהנה כ"א בזכרו ולא יביט כ"א אל דרכיו, ולא ישמע כ"א אל דבריו, ולא יאכל אלא מה שהטריפו, ולא יחשוב אלא בנדולתו, ולא ישמש אלא ברצותו אותו, ולא ישמח כ"א בעבודתו, ולא יבקש כי אם רצונו, ולא ירוץ כ"א בשליחותו ולא יעמוד כ"א מהמרותו, ולא ישב כ"א בביתו ולא יקום כ"א באמונתו, ולא יקרא כ"א ספרו ולא ילבש כ"א סות יראתו, ולא יישן כ"א על יצועי אהבתו, ולא יתדמה לו כ"א תמונתו, ולא יעור אלא במתיקות זכרו, ולא ימצא קורת רוח כ"א עמו ולא יכרח כ"א מהמרותו, ולא יאבל כ"א בעת כעסו ולא יסחד כ"א מפחדו עליו, ולא יקוה כ"א חסדו ולא יכעוס כ"א במה שמחייב רצונו, ולא ירצה אלא כמי שעושה רצונו, ולא יקח כ"א ברשותו, ולא יתן אלא למי שצוה אותו לתת לו וכן בכל תנועותיו לא יעתיק רגל ולא יניע עפעף אלא אחר הפקרת רצון אדוניו בהם. אך הענינים שהם רעים מן העבד, הם הפך כל הטובים בעיני אדוניו ממנו ובהפכם יוכרו

so weniger die ganze Reihe deiner Wünsche und Bestrebungen in Erfüllung gehe. Die Seele: Ich begreife, was du gesagt, auch hoffe ich, daß mir dadurch das Entbehren, das mir früher so hart fiel, geringer werden wird, nur gib mir noch ein Heilungsmittel an, zeige mir, wie ich zu der erwünschten Gottesverehrung gelangen könnte. Der Verstand: Die Hauptsache ist die, daß du von deinem Vorgesetzten das ertragest, was du wünschest, daß ein dir Untergeordneter von dir ertrage, d. h. das Verhältniß sei so, daß du so, wie du bei diesem etwas billigst oder mißbilligst, es auch bei dir von deinem Vorgesetzten zulässest. Die Seele: Erkläre dich deutlicher. Der Verstand: Vergewaltige dir die Wohlthaten, die du in Gemeinschaft mit andern empfangest, und diejenigen, die dir besonders zu Theil werden; denke dir ferner, du thätdest dies Alles in demselben Maße deinem dir erkauften Sklaven; wie du dann wünschtest, daß dieser gegen dich sei, so sei gegen deinen Schöpfer, und unterlasse das, was dir von diesem mißfällt. Die Seele: Ich begreife das, was du im Allgemeinen gesagt, erkläre mir es aber gefälliger umständlicher. Der Verstand: Was man immer von einem Diener seinem Herrn gegenüber, — wenn dieser ihm auch nur einen Theil des Guten erwiesen, das du vom Schöpfer empfangest, — verlangen kann, ist, daß er ihn in Wort und That ehre, daß er in dessen Angelegenheiten treu und thätig sei, frei und im Stillen; daß er eine gewisse Furcht empfinde, wenn er vor ihm steht, wie ein frommer Mann einst gesagt; daß er sich demüthig und unterwürfig zeige seinem Herrn, was sich sowohl in Handlungen, als in Gefinnungen kund geben muß; daß er sich in Tracht und Benehmen in Demuth vor ihm zeige; daß er ihn ehre und erhebe im Sprechen und Denken; daß er ihm lobend danke Tag und Nacht, seiner Wohlthaten geheim und öffentlich eingedenk bleibe, ihn gebührend lobe und preise, freudig zu seinen Diensten bereit sei; daß er nur wünsche, dessen Gunst sich zu erwerben, seinem Wohlwollen sich zu nähern, ihn stets um sein Wohlwollen und Verzeihung bitte, und stets besorgt sei, daß er dessen Befehle pünktlich ausführe, seine Gebote beobachte, und meide, was

הבינותי מהשוכרת ואני מקוה שיכל בעיני בעבודי פרידת מה שהיה עלי קשה קודם לכן, אף הוסף לי שער שני מאופני הרפואה יורני מה שחפצתי מעבודת האלהים, אמר השכל ממשלת הדבר וכללו של ענין הוא שתקבלי עליך ממי שלמעלה ממך, מה שאת רוצה שיקבל ממך עליו מי שהוא למטה ממך עם השתוות הערכים, ומה שהוא טוב בעיניך ממנו וירע לך ממעשהו, קבלי ממי שלמעלה ממך כמוהו, אמרה הנפש הוסיפה לי פירוש ובאור, אמר השכל העלי על דעתך טובות האלהים עליך במה שכולל עם זולתך ומה שאת מיוחדת בו, ואח"כ העלי על מחשבתך שארת הטובות בכמותם לעבודך מקנת כספך, והפנים אשר ייטיבו בעיניך ממנו קבלי איתם עליך מבוראך, ומה שהוא בעיניך רע ממנו ירע בעיניך גם כן ממך לבוראך, אמרה הנפש הבינותי מה שזכרת לי בכלל, אך עשה עמי חסד ובאר אותו לי בפרט, אמר השכל הענינים שהם טובים מאחר מעבדי העולם שיתנהג בהם לפני אדוניו, כשינמלהו מן הטוב קצת מה שנמלך בוראך, מהם שיכבדהו (ס"א טיעזדכו) לבדו בדבור ובמעשה, ושיהיה נאמן ומשתדל בעניניו בגלוי ובסתר, ושיירא אותו ויפחד ממנו כל זמן שהוא עומד לפניו כמו שאמר קצת החסידים אל תמרה את אדוניך והוא יראה אותך, ומהם שישפלו ויכנע לאדוניו בנראה ממעשיו ובסתר מצפונם, ושינהג בשפלות לפניו במלבושו ובמדותיו, ויכבדהו וירוממהו בלשונו ובלבבו, וישבח ויורה אותו ביומו ולילו, ושיזכור טובותיו בסתר ובגלוי, ויספר מהלליו ושבחיו כפי שראוי לו, וירוץ לעבודתו בשמחה ובטוב לבב ומאהבתו שימצא חן בעיניו, ויתקרב אל רצונו ויתחנן לו תמיד לרצות אותו ולכפר לו ויאהבהו,

Leben, zu viel Umgang mit Menschen, die Schönlüberei, die Sucht sich von ihnen gelobt und geehrt zu wissen, die Verehrung um das, was sie von weltlichen Gütern besitzen, ja selbst um das, was ihnen unentbehrlich; die Spott- und Tadelsucht, u. dgl. m. Und ist es, wie du sagst, dein ernstes Verlangen und Bestreben, die Wohlthaten Gottes zu entgelten, so suche nach Kräften von dir die ebenerwähnten Anlässe und Eigenschaften zu entfernen, und dann will ich dich in die erste Pforte der Heilung führen. Die Seele: Es fällt mir aber nun nach so langer Gewohnheit schwer, diese zu lassen; zeige mir auch gefälligt, wie ich dieß leichter ausführen könnte. Der Verstand: Du weißt doch, daß es dem Einsichtsvollen nur ein Leichtes ist, sich ein Stück oder ein Glied seines Körpers abnehmen zu lassen, wenn bei irgend einer eingetretenen Krankheit die Gefahr vorhanden ist, daß diese sich auch über alle übrigen Glieder verbreiten könnte, sobald er nur den Wechselfall und die beiden Uebel genau kennt und begreift; so mußt auch du, — wenn dir das, was dir nun das Davonlassen so schwierig macht, ein Leichtes werden soll —, mit Herz und Verstand erwägen, welches Glück es dir bringt, wenn du davon lässest, und welches Unglück für dich entstünde, wenn du dabei beharrestest? dann wird es dir ein Leichtes sein, (was dir jetzt so schwer fällt) von deinen üblen Eigenschaften zu lassen. Die Seele: Und welches Glück bringt mir das Davonlassen und welches Unglück das Darinverharren? Der Verstand: Das Gute besteht in dem Seelenfrieden, wenn sie (die Seele) unangefochten von den Geheimnissen der Welt bleibt, deren Annehmlichkeit nur mit Schmerzen gemengt und deren Genüsse eudlich sind, welcher Umstand dich zur Erkenntniß von dem Zustande der ewigen Ruhe bringt, wonach du jagen und dich bestreben sollst. — Es ist dies eine Pforte, von denen, die zu deiner Rettung und deinem Leben führen. — Das Uebel liegt wieder in den mannigfachen Sorgen, den sich wiederholenden Besorgnissen, und in der steten Traurigkeit, daß nämlich deine Wünsche in diesem Leben unerfüllt bleiben, und sie dir nur, wenn sie erfüllt werden, Nichtiges, Unhaltbares und Unbeständiges biethen, (weil alles von einer Hand in die andere übergeht,) und du so das Diesseits verlierst und das Jenseits nicht gewinnst; daß um

בקנינים העולמים והכריחם באשר בידם, ובזות אותם וזכור ננותם והדומה לזה, ואם מה שזכרת מכוספך ורב חפצך לפרוע טובות האלהים עליך אמת, הרחיקי מעליך מה שזכרתי לך מן הכחות והמדות בכל יכלתך, ואח"כ אעלה אותך אל שער אחר מן הרפואה, אמרה הנפש זה יקשה עלי להפריד ממנו מלני אורך רגילותי בו, לכן הורני באיזה פנים יקל עלי בחסדך, אמר השכל הלא ידעת כי המשכיל יקל בעיני לברות נתח אחד מנתחיו ולפקח אבר אחד מאבריו כשיארע לו בו חולי ומפחד מהתפשטו בשאר אבריו, כשהוא מבין מה שיש בין שני הענינים ומכיר מה שיש בין שתי הדעות, וכן את אם תרצי שתקל בעיניך פרידה מה שפרידתו קשה, שימי אל לבך והשתמשי בבינתך בשקול מה שיש בין הטובה אשר תגיע אליך בהפרידך ממנו והרעה אשר תמצא אותך בהתמך חברתו, ואז יקל בעיניך פרידת מה שיקשה עליך ממדותיך המנוונות, אמרה הנפש ומה היא הטובה שתגיע אלי בפרידתו והרעה אשר תמצא אותי בהתמדתו, אמר השכל הטובה שלות נפשך ומנוחתה ממאפל קדרות העולם שהנאותיו מעורבות בעצבים ותאותיו נפסקות, והביאך להכיר באחרית חזקת הכרתך בבית מרגועך ושתשתדל לו ותחוש עליו, והשער הזה משערי הטובות אשר הצלתך וחיותך בהם, אך הרעה משיבת דאגתך וחכפלת יגונך והתמדת אכלך בהעדר משאלותיך בעו"ה, אשר אם תגיע אליהם תגיע אל ההבל אשר אין לו קיום ולא התמדה, כי הוא הולך אל זולתך בלי ספק ולא ישאר בידך העו"ה ולא תגיע אל הבא, כ"ש שלא תגיע בו אל משאלותיך עם אורך השתדלותך בהם, אמרה הנפש

Der Verstand: Wenn deine Sehnsucht aus dem klaren Bewußtsein hervorgeht, wie viel du Gott schuldig, und wie wenig du im Stande bist, und daß in deiner Fahrlässigkeit dein Verfall, in deiner Strebsamkeit deine Rettung und dein Bestand liegen, so ist deine Sehnsucht eine ernste, dein Verlangen ein heftiges; wo aber nicht, ist sie nur Täuschung. Die Seele: Mein Verlangen war so lange ein schwaches und meine Sehnsucht eine trügerische, als ich nur durch die Geschichte der Vergangenheit angeregt worden bin; anders ist es aber, seitdem ich auf wissenschaftlichem Wege die Wahrheit dessen einsehe, wovon du gesprochen, und dieses mir einmal durch die Thora, und dann durch die Beweise der Vernunft klar gemacht wurde: da ist meine Sehnsucht eine wahre, und mein Verlangen ein sich bewußtes.

Der Verstand: Ist dem wirklich so, wie du gesprochen, so halte auch an dir bei den Schmerzen, die die Heilung dir verursacht, ertrage die Bitterkeit, und den üblen Geschmack der Medizin, mit Geduld, vorausgesetzt, daß du dich der schädlichen Speise entwöhnt hast. Die Seele: Und welche ist diese schädliche Speise, woran ich gewohnt war? Der Verstand: Jene üble Eigenschaft nämlich, die von deinem Anbeginn her die Oberhand über dich gewonnen, und die Kräfte, die sie vom Anfange deiner Heranbildung an unterstützen. Die Seele: Welche Eigenschaft meinst du, und welche sind die Kräfte, die sie unterstützen? Der Verstand: Der üblen Eigenschaften an Dir sind viele, nur haben sie insgesamt ihre Wurzel und ihren Ursprung in zwei: die eine ist die Vorliebe für leibliche Genüsse, als: Speise, Trank, Befriedigung des Geschlechtstriebes und sonstige körperliche Bedürfnisse, welche Eigenschaft du deinem schlechten Nachbar, dem Körper, zu verdanken hast; die zweite ist die Sucht nach Herrschaft und Größe, der Stolz und Hochmuth, der Reib, welche Eigenschaft dich dahin bringt, daß du deinem Wohlthäter zu wenig Dank zollst; diese hast du nur von deinen Nachbarn, unter denen du groß gewachsen, deinen Brüdern und Verwandten, angenommen. Du, habe ich von mir ferne zu halten? Der Verstand: Die Kräfte, die die erste Eigenschaft unterstützen, sind: der Ueberfluß an Speise, Trank, Kleidung, der Schlaf, die Ruhe und Sorglosigkeit u. dgl. m.; die Veranlassungen zur zweiten sind: viel

ובהשתדלותך בו הצלתך וחיותך, כוספך אמת וחפצך נחוק, ואם לאו הוא שקר, אמרה הנפש לא פסק חפצי מהיותי רפה וכוספי כוזב מעת העירו אותי דברי הימים ההדמונים שחלפו, עד אשר נתבאר לי בדרך החכמה אמתת מה שזכרתו, ונתברר אצלי מדרך הערת התור'תחלה ואח"כ בדרך הראיה השכלית, עד ששב כוספי אמת וחפצי ברור, אמר לה השכל אם מה שזכרת אמת התאסקי על צער הרפואה וסבלי מרירות הסם ורוע מעמו, אחר אשר תמנעי מן המאכל הרע שהיית רגילה בו, אמרה הנפש ומה הוא המאכל הרע אשר הייתי רגילה בו ונוהגת, אמר לה השכל היא המדה המנונה שנברה עליך מראשיתך, וכחותיה המחזיקים אותה מתחלת גדולך, אמרה הנפש ואיו מדה היא המדה הזאת, ומה הם הכחות המחזיקים אותה, אמר השכל המדות המנונות שבך רבות אבל שרשם ועקרם שתיים מדות, אחת מהן אהבת ההנאות הגופיות מן המאכל והמשתה והמשגל ושאר צרכי גופך, והמדה הזאת קנית אותה מן שכנך הרע והוא גופך, והמדה השנית אהבת השררה והגדולה והנאו' והנבהות והקנאה, והיא מביאה אותך למעט בשילום הגמול לבעל הטובה אצלך, והמדה הזאת היא קנויה לך משכנך אשר התגדלת ביניהם והם אחיך וקרוביך, אמרה הנפש ומה הן הכחות שאני צריכה למנעם ממני, אמר השכל כחות המדה הראשונה הן מותרי המאכל והמשתה והלבוש והתנומה והמנוחה וחשלוה והדומה להן, אבל כחות המדה השנית הן מותרי הדבור ורב חברת ב"א והתנאות להם ואהבת המהלל והכבוד מהן, והקנאה בהם

Die Seele: Und welche Kräfte meinst du, die die erste Eigenschaft unterstützen, sind: der Ueberfluß an Speise, Trank, Kleidung, der Schlaf, die Ruhe und Sorglosigkeit u. dgl. m.; die Veranlassungen zur zweiten sind: viel

kenntnißvermögens klar geworden, so beweist dieses, daß er Fertigkeit im Denken und Gewandtheit im Erkennen erlangt hat: und läßt ihm dann auch Gott von seiner Güte zukommen, so wird all sein Dichten und Trachten dahin gehen, dessen Güte recht einzusehen, dadurch er an Erkenntniß gewinnen wird; und indem er sich nur erfolglos bemühen wird, sie heranzählen, und mit seinem Verstande zu erfassen, (weil sie so umfassend, viel, stetig und dauernd sind) wird er hierin eine Aufforderung für sich selber erkennen (da die Pflicht der dankbaren Wiedervergeltung gegen seinen Wohlthäter ihm klar ist) das Recht zu wählen, gleichsam als Vergeltung gegen Gott, für dessen Güte und Wohlwollen; aber weil er sich da hinwiederum von seiner Unfähigkeit hiezu überzeugt, dazu noch, daß der Schöpfer dessen nicht bedarf, so wird er sich verpflichtet fühlen, sich zu demüthigen und sich selber für unbedeutend und unwichtig zu halten, und sodann seinen Verstand zu Handlungen auffordern, die ihm Gott näher bringen und führen, anstatt jeder Vergeltung. Die Aufforderung dürfte Seitens des Verstandes auf diese Art geschehen, indem er zur Seele spricht: „Ist es dir klar und zur Ueberzeugung geworden, daß du durch die Güte deines Schöpfers, durch die Menge seiner Wohlthaten und durch die Größe seiner Güte ihm gleichsam verpfändet und zum Eigenthum geworden bist? Darauf sie: Ja. Der Verstand: Bist du auch Willens einen Theil deiner Schuld an deinem Schöpfer zu tilgen? Sie: Ja. Der Verstand zu ihr: Wie ist dies möglich, da du dich so wenig nach ihm sehnst? Die Bitterkeiten der Heilung wird nur der geduldig ertragen, der nach der Genesung sich sehnst; wer aber nach der Genesung sich nicht sehnst, wird auch nicht die Mühseligkeiten der Heilung ertragen. Die Seele: Meine Sehnsucht ist gewaltig, mein Schmerz groß, indem ich soviel als möglich von der Forderung abzutragen wünsche, die der Schöpfer an mich hat; sporne mich nur ferner dazu an. Der Verstand: Ist das wahr, was du da sagst, so ist noch Heilung bei dir möglich; ist es aber nicht: wozu willst du dich selber täuschen? Der Kranke, wenn er den Arzt belügt, thut nur sich Abbruch, indem er dem Arzte vergebliche Mühe und seine Krankheit schwieriger macht. — Die Seele: Woran aber läßt sich erkennen, ob die Sehnsucht eine ernste oder nur eine vermeintliche sei?

הכרתו בהם, וכאשר ישתדל לספרם ולעמוד אליהם בשכלו ולא ישיג את זה בעבור כלילתם ורובם והתמדתם ומשיכתם יתבע את נפשו במה שהתברר חיובו בשכלו מנמול בעלי הטובות בטוב ובחור בצדק, ויבחר לנמול האלהים ית' על רוב טובותיו אצלו, וכאשר יראה בענין לבבו שאין לו יכולת לזה עם שאין הבורא צריך לו, יתחייב להכנע ולהיות שפל ונקל אצל עצמו, ואח"כ יתבע את שכלו במעשים אשר בהם יתכן לנשט ולהתקרב אל האלהים, כדי שיהיו תמורת נמולו ויעירו שכלו על הדרך הישרה בזה, — ויאמר לנפש האם התברר אצלך והתקיים בדעתך שאת חבולה בטובות בוראך וקנויה ברב חסדיו ועוצם חנותיו, ותאמר כן, אמר לה השכל האם דעתך לפרוע קצת מה שאת חייבת לבורא, אמרה הנפש כן, אמר לה השכל והיאך יתכן לך זה עם דפיון כוספך אליו ואיננו סובל מרירות הרפוא' אלא מ'שהוא נכסף לבריא', אבל מ' שאינו נכסף לבריא' לא יסבול קושי הרפואה, אמרה הנפש כוספי חזק וצערי גדול לפרוע מה שתשיג ידי ממה שיש לאלהי עלי ואתה זרו אותי עוד, אמר לה השכל אם תאמרי אמת כאשר ספרת אפשר שתצליח בכך הרפואה, ואם איננו אמת כאשר אמרת למה תפתי נפשך, כי החולה כשהוא מכוב לרופא איננו מונה כ"א עצמו, ומפסיד הרופא טרחו ויכפול על החולה חליו, אמרה הנפש והיאך יהיה ממני הכוסף לו או הרפיון בו, אמרה לה השכל אם יהיה כוספך לו אחר ידיעה ברורה בעוצם מה שאת חייבת לאלהים מן הנמול ומעוט מה שיש ביכלתך ממנו, וכי בהתרפותך בו מפלתך

התורה ותכונות ומעלות המאמינים
בה, ואפשר שימצא במדרגות אנשי
התבונות בתורה זולתי מה שספרנו,
אך זכרנו הנמצא עליו רוב המון
האומה, ובזכרנו אותו תועלתו
מוכיח למבקש הדרך הישרה, והוא
כאשר תמצא בו מעלה שהוא קרוב
אלה וידע מה שסמוכה לה מן
התכונות וישתדל לעלות אליה,
ויתבאר מה בינו ובין התכונה
העליונה מן התכונות וישתדל לעלות
אליה מדרגה אחר מדרגה ויהיה יותר
קל עליו:

פרק ה' וראוי לנו עתה לבאר אופני
ההערה השכלי' על דבר

השאלה והתשובה עד סוף חשער
בעבור מה שיש בזה מן הבאור והגלוי
למחקרנו כי ההערה השכלית היא
הזכרת האלהים את האדם באמצעות
שכלו לדעת אותו ולהכיר סימני
חכמתו, והיה זה מאת האלהים למי
ששם התורה אור לנתיבתו כשהוא
מגיע אל תכלית שכלו ובדור הכרתו
ויהיה נכסף להגיע לרצון האל
ולעלות במעלות החסידים ופנה לבבו
מדאנות עו"ה ויטרדותיו, אך הדברים
אשר יגיע בהם האדם לענין ההערה
השכלית שיתברר אצלו מה שנשע
הבורא בשכל בשבח האמת וננות
הכזב ובחור בצדק וסור מעול, וגמול
בעלי הטובה בטוב והודותם וגמול
אנשי הרעה ברע וננותם, ולהשלים
עם בני האדם ולהטיב אליהם,
ולשקול הטובות בשבח והצדקות
בגמול והרעות בעונש, ויתרון גמול
על גמול ועונש על עונש, והמחילה
לפושעים בשוכם באמת, וכאשר
תתבררנה אלה הידיעות בנפש האדם
בדרך שכלו והכרתו יהיה שכלו שלם
והכרתו חזקה, ואם יזכירו האלהים
דרך טובתו יעורר העיוני נפשו
ומחשבתו להבין טובותיו עליו ויחזק

muß die Furcht Gottes sein über euch.“ Achte: Hieher gehören diejenigen, denen das bisher Gesagte klar geworden, aber sie fügen sich doch nur in den Dienst Gottes, weil sie fürchten, dies- oder jenseits gestraft zu werden. Die Eitelhaftigkeit dieser Meinungen haben wir schon früher dargethan. — Neunte: Hieher gehören diejenigen, die an die geoffenbarte Lehre glauben, auch daß nach ihr dies- und jenseits Lohn und Strafe bemessen werden, und Gott nur um seines Namens willen, weil es ihm gebührt, dienen; nur achteten sie nicht auf die Hindernisse der gottesdienstlichen Verrichtungen, wodurch sie, ohne zu wissen: woher? eintraten, ähnlich dem Spruche: „Tobte Fliegen machen das Del des Salbenmischers stinkend und gährend, so ein wenig Thorheit das, was noch werther als Weisheit und Ruhm;“ ferner: — „Ein Sünder vernichtet viel Gut.“ — Ein Frommer sagte einst zu seinen Schülern: „Hättet ihr keine Sünden, ich würde bei euch etwas befürchten, das ärger als die Sünde?“ „Was kann denn ärger als die Sünde sein?“ — warfen diese ein. Darauf er: „Der Stolz und der Hochmuth, wie es in der Schrift heißt: „Ein Gräuel dem Ewigen ist der Hochmüthige.“ — Zehnte: Hieher gehören diejenigen, die überzeugt sind von der Wahrheit der Thora und von dem Einflusse, den diese auf die dies- und jenseitige Belohnung und Bestrafung hat, sich vor jeder Gleichgültigkeit in Acht nehmen, einsehen, was sie Gott für die Größe seiner Huld und Güte schuldig sind, und die dies- und jenseitige Belohnung und Bestrafung nicht berücksichtigend, dienen sie Gott eifrig nur um seines Namens willen, erheben und verehren ihn mit sehnsuchtsvollem und mit ungetheiltem Herzen, weil sie ihn erkannt und sein Wesen begriffen haben. — Es ist dieß die höchste Stufe, zu der sich die Propheten und Ueberfrommen erhoben, indem sie sich Gott ganz hingaben, mit ihm ein Bündniß schloßen, mit ihm verkehrten, seinen Willen nur kannten, für ihn ihr Leben, ihre Kinder und ihr Vermögen hingaben, in ihrem angenommenen Glauben untrandelbar blieben. — Von ihnen sagt die Schrift: „Versammelt mir meine Frommen, die meinen Bund schließen über mein Opfer!“ — Auf diese Art regt nun die Thora an, und dieses sind die Abstufungen derjenigen, die sich mit der Thora befassen, die Eigenschaften und Classen

השמינית אנשים התברר להם במשותם כל מה שקדם זכרו אלא שהם מקבלי עבודת ה' מיראתם את עונשו בעו"ה וכבא, וכבר בארנו גנות שתי הדעות האלה במה שמדם לנו. — והמדרגה התשיעית אנשים האמינו בתור' ובנמול ובעונש עליה בשני העולמים ובזונו בעבודת ה' לשמו ולמה שיאות לו, אלא שלא נשמרו ממסדי העבודת ונכנסו ההפסד עליהן ולא הכירו מאין, דומה למה שנאמר (קהלת י') זכובי מות יבאיש יביע שמן רוקח יסר מחכמה מכבוד סכלות מעט, ואמר (טס ט') וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואמר קצת החסדי' לתלמידי' אלו לא היה לכם עונות הייתי מסחד עליכם. ממה שהוא גדול מן העונות, אמרו לו מה הוא גדול מן העונות, אמר הנבהות (ס"ח חנוך) והנאווה, כמו שאמר הכרתוב (מסלי ט') תועבת ה' כל נבה לב. — והמדרגה העשירית אנשים התבררה אצלם אמתת התורה וכל מה שהן חיבין מן הנמול והעונש עליה בשני העולמים, ונתעוררו מהתעלמותם וראה לבם מה שחייבים בו לבורא לגדל טובו וחסדו עליהם, ולא שמו לבם אל הנמול והעונש, אך מהרו אל עבודת האלהים לשמו לגדל ולרומם בכוסף ובלבב שלם בעבור ידיעתם אותו והכרתם את ענינו, וזאת המעלה הרמה שבמדרגת אנשי התורה, וזאת מעלת הנביאים והחסידים אשר נמסרו אל האלהים וכרתו עמו ברית וסחרו עמו והסכימו עליו, ונתנו לו נפשותם ובניהם וקנינם ועמדו באמונתם במה שקבלו לו על נפשותם, ועליהם אמר הכתוב (תהלים ל') אספו לי חסידי כורת בריתי עלי זבח, וזאת צורת ההערה התוריה ומדרגו' אנשי החכמה בספרי

schen den Hirstehenden ;“ ferner : „Nie hat ein Auge gesehen einen Gott außer dir solches thun dem auf ihn Harrenden ;“ ferner : „Und Viele von denen, die schlafen im Erdenstaube werden erwachen ; diese zum ewigen Leben und jene zu Schande, zu ewigem Abscheu ;“ ferner : „Und es ziehet, dir voran deine Frömmigkeit, die Herrlichkeit des Ewigen schließt deinen Zug“, u. dgl. m., deren Aufzählung zu lange wahren würde. Vierte: Hieher sind diejenigen zu zählen, in denen die Ueberzeugung von der Lauterkeit der Thora und der Wahrheit einer jenseitigen Belohnung und Bestrafung fest ist; aber, zu sehr der Welt und ihren Reizen ergeben, wollen sie mit den gottesdienstlichen Verrichtungen, wie mit Nezen, die Welt fangen, und also nur öffentlich, aber nicht innerlich, die Thora annehmen, mit ihrer Zunge, aber nicht mit Herzen. Ueber Leute dieses Schlages wird gesagt: „Mit seinem Munde redet er freundlich mit seinem Nächsten, aber in seinem Herzen stellt er ihm einen Hinterhalt ;“ ferner : „Mit seinem Munde und seinen Lippen ehrt er mich, sein Herz aber hält er fern von mir.“ Fünfte: Hieher gehören diejenigen, denen Alles, was wir über die Thora und die Wahrheit der jenseitigen Belohnung und Bestrafung gesagt klar geworden; nur haben sie die Thora aus Liebe zur Welt angenommen, indem sie mit dieser Annahme von Gott Lohn, bei den Menschen Lob und hienieden Ehre zu erlangen strebten, sie also nur Heuchler sind, und insgeheim einen Nebenzweck verbinden. Sechste: Hieher gehören diejenigen die bei ihren Handlungen nur die Absicht haben, diesseits von dem Schöpfer belohnt zu werden, weil sie diese Welt nur lieben, ihre Annehmlichkeiten nur wünschen, den Lohn in jener Welt und ihre Annehmlichkeit nicht auffassen. Siebente: Hieher gehören diejenigen, denen Alles, was wir bereits gesagt, klar geworden, nur verbinden sie mit ihren gottesdienstlichen Verrichtungen die Hoffnung auf dies- und jenseitige Belohnung, verstehen es nicht, Gott nur um seinerwillen zu dienen, ihn zu erheben und zu verehren darum, weil es ihm gebührt. Hierauf bezüglich sagen unsere Lehrer: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn in der Absicht, ihren Lohn zu empfangen; sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem Herrn auch ohne die Absicht, ihren Lohn zu empfangen, es

ראתה אלהים וילתך יעשה למחכה לו, ואמר (דניאל י"ג) ורבים מי שני אדמת עפר יקיצו אלה לחי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם, ומהם מה שאמר (ישעיה נ"ח) וחלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק, והרבה כאלה מה שיארך זכרם. — והמדרגה הרביעית אנשים התקיים בנפשותם בירור התורה ואמתת הנמול והעונש בעולם הבא, אלא שנפשותם הם אותם אל אהבת העולם ותאוותיו ולקחו מעשי העבודה למצודות יצודו בהם העולם, וקבלו התורה בגלוי ולא במצפונם ובלשונם ולא בלבם, ובכמותם נאמר (ירמיה ט') בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו, ונאמר (ישעיה נ"ט) בפיו ובשפתיו כבודני ולבו רחוק ממני. — והמדרגה החמישית אנשים נתברר להם כל מה שהקדמנו מענין התורה ואמתת הנמול והעונש בעולם הבא, אלא שהם אותם נפשותם לאהבת העולם וקבלו התורה וכוונתם בקבלתה להגיע לנמול האלהים ולשבח בני אדם וכבודם בעו"הו עליה, והוא שער משערי החונף והוא השתוף הנסתר. — והמדרגה הששית אנשים כוונתם במעשיהם נמול הבורא בעולם הזה בלבד מאהבתם אורו ובהרם בנעימותיו, ואינם מבינים נמול העולם הבא ונעימותיו. — והמדרגה השביעית אנשים התברר להם כל מה שהקדמנו זכרו, אלא שהיתה כונתם רעבודתם לאלהים תוחלת הנמול בעו"הו ובעו"הב, ולא ידעו אופני עבודת ה' לשמו לגדלו ולכבודו ולרוממו למה שיאות לו בלבד, ועליהם אמרו רז"ל (לכות פ"ט ג') אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הו' כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לסבל פרס ויהי מורא שמים עליכם. — והמדרגה

pfer keine Einrichtung verändern und keine Wunder wirken würde durch Jemanden, der den guten und rechten Weg nicht kennt. Derjenige, den der Schöpfer erwählt, uns den guten und rechten Weg zu zeigen, und uns zu leiten, und durch den er Wunder sehen ließ, ist sonach werth, daß wir uns nach ihm in unsern Combinationen und Einrichtungen richten, zumal wir dieses einem Könige und Herrscher gegenüber zu thun verpflichtet sind, wenn dieser auch nicht weise ist, wie es heißt: „Fürchte den Ewigen, mein Sohn, und den König u. s. w.“ um so mehr dem, durch den Wunder geschehen. In beiden Fällen sind sie demnach zur Annahme der Thora verpflichtet. Von Leuten dieses Schlages sagt der Weise: „Lernet, Einfältige, Ueberlegung, und Thoren denkt mit Verstand.“ — Dritte: Hieher gehören diejenigen, die sich von der Wahrheit der Thora überzeugt halten, und meinen, daß sie Gott in seiner Gnade nur zu dem Behufe bestimmt habe, seine Geschöpfe hienieden zurecht zu bringen und zu leiten, ohne aber jenseits nach ihr Lohn und Strafe zu bemessen. Was sie aber auf diese Zumuthung bringt, ist der Umstand, daß in den profetischen Schriften mehrmals von diesseitiger Belohnung und Bestrafung, nie aber von jenseitiger die Rede ist. Die Haltlosigkeit eines solchen Ansinnens ist schon von Rabenu Saadiah (in seinem Commentar) zum Abschnitt „אם בהקיותי“ zur Genüge nachgewiesen. Aber auch in den profetischen Schriften finden sich die Andeutungen genau, bezüglich der jenseitigen Belohnung und Bestrafung. Hieher der Spruch: „Denn jegliche That wird Gott bringen vor das Gericht über alles Verborgene, sie sei gut oder böse;“ ferner, wenn es heißt: „Und werdet niedertreten die Freveler, denn sie sollen Asche sein unter euren Fußballen u. s. w.“; ferner: „Und ihr werdet euch befehren und sehen den Unterschied zwischen dem Frommen und dem Freveler, zwischen dem Diener Gottes und dem, der ihm nicht gebient;“ ferner: „Und man wird hinausgehen und schauen die Leichen der Männer, der von mir Abtrünnigen, denn ihr Wurm wird nicht sterben und ihr Feuer nicht verlöschen, und sie sind zum Ekel allem Fleisch.“ ferner: „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchten, bereitet hast denen, die sich bei dir bergen, Angesichts der Menschenkinder.“ ferner: „Und ich gewähre dir Gänge zwi-

d *

כן היה מן הדין להמשך אחריו, כי אין הבורא ית' משנה מנהג ולא מראה מופת על ידי מי שאינו יודע הדרך הטובה והישרה, ומי שבחרהו הבורא ית' להורות לנו הדרך הטובה והישרה ולהנהיגנו אחרי שנראו האותות על ידו, ראוי הוא שננסמוך עליו בהרכבתנו והנהגתנו ואנו חייבים בזה למלך או לשלטון מאין חכמה כמו שאמר (ס"ז) ירא את ה' בניומלך ונו' וכ"ש מי שנראה מופת על ידו, ועל שני הפנים הם חייבים בקבלת התורה, ובכמותם אמר החכם (ס"ח) הבינו פתאים ערמרה וכסילים הבינו לב, — והמדרגה השלישית אנשים שנתבררה אצלם אמתת התורה וחשבו כי הוא מחסד האלהים לישר בה בריאותיו בעולם הזה ולהנהיג אותם בו בלבד, לא לגמול בעו"הב ולא לעונש, והספקם בזה מה שהושב פעמים בספרי הנביאים מן הגמול והעונש בעו"הז ולא בעו"הב, וכבר האריך רבינו סעדיהו"ל בפרשת אם בחקותי מה שיתברר בו בטול דעות האנשים האלה, ובספרי הנביאים מימנים חזקים בעניני השכר והעונש בעו"הב, מהם מה שאמר (קכ"ז) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, ומהם מה שאמר (כלאכי ג') ועמותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם ונו', ואמר (ס"ט) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו, ואמר (יטע"ה ס"ו) ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים. בי כי תועלתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר, ואמר (תהלים ל"ח) מה רב טובך אשר צפנת ליראוך פעלת לחוסים בך נגד ב"א, ואמר (זכריה ג') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ואמר (יטע"ה ס"ד) עין לא

האנשים הפושעים. בי כי תועלתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר, ואמר (תהלים ל"ח) מה רב טובך אשר צפנת ליראוך פעלת לחוסים בך נגד ב"א, ואמר (זכריה ג') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, ואמר (יטע"ה ס"ד) עין לא

jahs, Rabbi Tarphon, Rabbi Simeon, Sohn Gamliels; von da an Rabbi Meir, Rabbi Juda, Rabbi Jose, Rabbi Simeon, Rabbi Juda, den Fürsten, derselbe, der auch der Heilige genannt wird, der den Inhalt der Mischnah sammelte, ordnete, sie in Abschnitte eintheilte, abfaßte, und die nun die Grundlage der Tradition bilden, auf die wir uns in unserer Lehre stützen.

Bezüglich der verschiedenen Ansichten der Thora-Jünger in ihrem Glauben und Gottesdienste, lassen sich 10 Abstufungen annehmen. Zuvörderst kommen diejenigen, die durch ihre Thorheit und die Macht ihrer Leidenschaft verleitet wurden, die Thora gering zu schätzen, und sie gleich zu achten den Einrichtungen bei den Heiden und den Gesetzen, wie sie für Thoren vorgeschrieben, und dieß rührt von der Uebermacht ihrer sinnlichen und rohen Natur über ihren Verstand her, und zwar, wollen sie nicht unter das Joch der Gesetze gehen und den Leitsäden ihres Verstandes folgen, weil sie die Ungebundenheit lieben. Von Leuten ihres Schlages sagt der Weise: „Der Thor hat kein Gefallen an Einsicht, sondern nur an dem freien Lauf seines Triebes.“ — Zweite: Hieher gehören diejenigen, die zwar, wegen ihrer Offenkundigkeit, die durch die Profeten geschehenen Wunder und Zeichen nicht in Abrede stellen oder gar läugnen, aber die Wahrheit der Schrift bezweifeln, indem sie gleich denen, die wir kurz zuvor erwähnten, behaupten, daß Gott nur seinen Geschöpfen den Weg zur Förderung ihres zeitlichen Wohles zeigen wollte, und daher den Profeten angeregt hat, sie nach Gesetzen zu leiten, wie dieser sie für zweckdienlich hält, und durch denselben Zeichen und Wunder wirkte, auf daß dessen Worte Anklang und seine Gesetze Anhang fänden; auch glauben sie nicht an richtige Belohnung und Bestrafung. — Ich finde es auch am Orte, hier Einiges in Kürze anzuführen, das sich dagegen einwenden ließe, und zwar auf dem Wege des Widerspruches und auf dem Wege der Einräumung. Auf dem Wege des Widerspruches: indem Gott zu erhaben ist, als daß er eine Einrichtung verändern sollte wegen eines Lügners, der in seinem Namen etwas sagt, das er nicht gesagt, und geschehe dieß auch, um durch seine Lügen sie zurecht zu bringen; anderseits ist die Erscheinung, die dem Profeten wird, nicht wunderbarer und unmöglicher als eine seinetwegen vorgenommene Veränderung in der Einrichtung (der Natur). — Auf dem Wege der Einräumung: ist jene Behauptung klar und deutlich nachgewiesen, so ist es eben nur recht, ihm (dem Profeten) zu folgen, da der Schö-

רשב"ג, ומהן לר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' יהודה הנשיא והוא רבינו הסדוש אשר קבץ עניני המשנה וסדרם וחלקם לפרקים וחברם, והוא עיקר כל הקבלה שפוטמים עליו בתורתנו:

אך דעות אנשי התורה באמונתם וקבלת עבודת ה' יתברך הם על עשר מדרגות, תחלתם אנשים נשא אותם הסכלות גם נזכר התאוות עליהם למאוס בתורה, וחשבו אותה כמנהגים שמנהיגים בהם הכסילים מפני גובר התאוה על שכלם ועובי טבעם, ואינם נכנסים תחת עול התורה ולא נמשכים בעבודות השכל מפני שהן חפצים בהפקר, ובכמותם אמר החכם (עסלי י"ח) לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתנלות לבו, והמדרגה השנית אנשים לא יוכלו לדחות האותות ולהכחיש המופתים אישר נראו על ידי הנביאים מפני פרסומם, אלא שנמתפקו באמתת התורה ואמרו דברים קרובים לדעת מי שהקדמנו זכרם שהאלהים רצה להורות את בריותיו דרך שיתמן בו ענינם בעו"ה, והעיר הנביא להנהיגם במה שצריך להם מן החקים ונתן לו אותות ומופתים לשמוע דבריו ולקבל חקיו, ואינם מאמינים בנמול ועונש, ואני רואה לבאר מה שיש עליהם מן התשובות בקצרה על דרך המניעות וההסכמה, על דרך המניעות, כי הבורא נעלה ומרום לשנות מנהג למי שמכזב עליו ויאמר בשמו מה שלא אמרו ואם הוא מישר אותם בכזבו על אלהים, כי אין החזון הנראה אל הנביא יותר נפלא וקשה משנות המנהג לו, ועל דרך ההסכמה, אלו היה מתברר בראיה ברורה שהוא

הוא מי שגויס, ומהן לר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' יהודה הנשיא והוא רבינו הסדוש אשר קבץ עניני המשנה וסדרם וחלקם לפרקים וחברם, והוא עיקר כל הקבלה שפוטמים עליו בתורתנו:

der Betrachtung entzogen, wo sie es nicht dürfen, als: über die Angelegenheiten ihrer Seelen, worüber wir nachzudenken verpflichtet sind, über die Wahrheit der durch den Propheten gezeigten Wunder, über die Ueberslieferung, und die zu ihrer Erläuterung nothwendigen Bedingungen, über das, was uns sonst vom Schöpfer zur Pflicht gemacht ist, als: die Beweisführung über seine Existenz, die innige Gottesergebung, und vieles andere, das ich, so weit mittelst eigenen Nachdenkens möglich ist, später erörtern werde. — Die neunte nehmen die ein, die sich Mühe gegeben, die innern und äußern Pflichten und die Hindernisse der (religiösen) Verrichtungen zu kennen, die den einfachen und den tiefen Sinn der heiligen Schriften begriffen, sich von der Echtheit der Tradition sowohl durch die Schrift als durch Vernunftgründe überzeugt hielten, Gesetze ordneten, die äußern Pflichten, den verschiedenen Zeiten entsprechend, eintheilten, und für manche Orte gewisse Gesetze verordneten, nachdem sie auf die Grundlage der heiligen Schrift zurückgegangen waren, welche sie genau beobachteten und zur genauen Beobachtung empfahlen, der Wahrheit geheim und offen huldigten, und ihr folgten, wohin sich diese neigen mochte. — die Talmudisten, und die Geonim, die ihren Gebräuchen folgten. Die zehnte nehmen die ein, die die Kenntniß der Schrift mit ihren Erklärungen und Folgerungen von den Propheten erbten — die Männer der großen Synode, und diejenigen, die sie von diesen erhielten, als: die Verfasser der Mischnajoth und Boraitoth, wie dessen in dem Traktat Aboth Erwähnung geschieht: „Mose empfing das Gesetz auf Sinai, überlieferte sie dem Josua; Josua den Alten; die Alten den Propheten; die Propheten überlieferten sie den Männern der großen Synode; die Männer der großen Synode, Simeon dem Gerechten; Simeon der Gerechte, dem Antigonus; Antigonus Josef, dem Sohne Josefs, und Jose, dem Sohne Jochanans; diese überlieferten sie Josua, dem Sohne Perachjabs und Itai aus Arbele. Diese überlieferten sie Juda, dem Sohne Labbajs und Simeon, dem Sohne Schetachs; diese überlieferten sie dem Schemajah und Chalion, von da an Hillel und Sammaj; von da an Rabbi Jochanan den Sohn Sachajs. Rabbi Jochanan Sohn Sachajs an Rabbi Eliezer, Rabbi Joffa, Rabbi Gamliel, Rabbi Eliezer, Sohn Arochs, Rabbi Josa, den Priester, und Simeon Sohn Netanel's; von da an Rabbi Akiba, Rabbi Eleasar, Sohn Asar-

ממנו מעניני נפשותם אשר הם חייבין לחקור עליו, מאמתת אותיות הנביא ע"ה והקבלה ותנאיה אשר בהם תתברר, ומה שחייבנו בו הבודא מהבאת הראיות עליו בשכלנו ולעבדו בלב שלם, והרבה בזה ממה שאני עתיד לבארו מאשר יושג בדרך השכל בשער הזה. — והם אנשים שהוניעו נפשותם לדעת חובות הלכבוד והאברים ומפסדי המעשה, והבינו פשט דברי הסדש ומצפוני ענינו, ועמדו על אמתת הקבלה מן הכתוב והמושכל, וסדרו הדינין וחלקו חובות המעשים כפי הראוי לעניני כל זמן, והתחלקות מדיני כל מקום, אחר שהבינו שרשי ספר התורה ונוהרו בהם והזהירו עליהם עם הפקת האמת בכתר ובגלוי ונשות עם האמת כאשר הוא נוטה, והם בעלי הגמר והגאונים הנוהגים מנהיגיהם אחריהם. — והעשירית אנשים שירשו חכמת התורה מהנביאים בכל פירושיה ותולדות שרשיה, והן אנשי כנ"ה ומי שקבל מהם מן התנאים והם בעלי המשני' והברייתות כמו שזכר במסכ' אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאי' ונביאי' מסרוה לאנשי כנ"ה, ואנשי כנ"ה לשמעון הצדיק ושמעון הצדיק לאנטיגנוס ואנטיגנוס ליוסי בן יעזריאל ויוסף בן יוחנן איש ירושלים, והן מסרוה ליהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי והן מסרוה ליהודה בן טבאי ולשמעון בן שמח והם מסרוה לשמעיה ואבטליון, ומהם לשמאי והלל ומהם לרבן יוחנן בן זכאי ורבן יוחנן בן זכאי לרבי אליעזר ור' יהושע זר"ג ור' אלעזר בן ערך ור' יוסי הכהן ושמעון בן נתנאל, ומהם לרבי עקיבא ור' אלעזר בן עזריה ור' מרסון

והם מסרוה לרבי יוחנן בן זכאי ורבן יוחנן בן זכאי לרבי אליעזר ור' יהושע זר"ג ור' אלעזר בן ערך ור' יוסי הכהן ושמעון בן נתנאל, ומהם לרבי עקיבא ור' אלעזר בן עזריה ור' מרסון

von Bezeichnung zu kennen, und damit auch verbanden die Kenntniß des Sprachgebrauches; der Grammatik; der Haupt-Zeit- und Verhältnißwörter; der verbundenen und getrennten Weise; des Gebrauches der künftigen Zeit anstatt der vergangenen, der unbestimmten Art anstatt der gebietenden; (der Zeitwörter alle,) bei denen die einzelnen Buchstaben in der Abwandlung bleiben, fehlen, nicht oder doppelt gehört werden; der hör- und nicht hörbaren Buchstaben, und ähnlicher Regeln. Zur vierten Ordnung zählte man Männer, die weiter als die Ebengebachten gingen, und sich mit der Erklärung der in den heiligen Büchern vorkommenden zweifelhaften Wörter abgaben, und dabei die Kenntniß der uneigentlichen und eigentlichen Ausdrücke, der sinnverwandten und nicht verwandten, der abgeleiteten und nicht abgeleiteten Hauptwörter, der Ausnahmen — und ebenso bei den Eigenschafts- und Zeitwörtern — verbanden. Die fünfte Rangordnung nehmen sie ein, die tiefer als die Ebengebachten in den Inhalt der heiligen Bücher ringingen, ihre Grundsätze erwogen, das Eigentliche und Figürliche erforschten, wie z. B. die darin vorkommenden Versinnlichungen (in Beziehung auf Gott) — diejenigen, die die göttlichen Bücher nach ihrem klaren Wortsinne ohne Rücksicht auf die Ueberlieferung auslegten. — Die sechste Rangordnung nehmen die ein, die, nur die ältere Ueberlieferung, die Mischnah nämlich, anerkennend, nur zur Kenntniß einiger Lehren, Gebote und Rechtsprüche gelangt sind, ohne sich mit dem Talmud befaßt zu haben. Die siebente nehmen die ein, die in Beziehung des tiefen Eingehens in den Talmud, mehr als die Ebengenannten gethan, und sich viel mit dem Lesen seiner Deduktionen abgegeben, ohne aber seine Schwierigkeiten behoben und seine Räthsel gelöst zu haben. — Die achte nehmen die ein, die sich in der theologischen Wissenschaft nicht mit dem begnügten, was den Früheren schon genug war, sondern sich bemühten, die Worte der Talmudisten aufzufassen, die Zweifel in dem Talmud zu beheben, und das Verborgene daselbst zu erschließen, um sich dadurch Nam' und Ehr' zu verschaffen; dagegen aber die Herzenspflichten unberücksichtigt ließen, und gleichgültig blieben gegen die Hindernisse der religiösen Berrichtungen. Diese brachten ihre Zeit zu mit der Kenntniß der sonderbaren Schlußfolgerungen, die aus den bestehenden Gesetzen sich ergeben, mit den schwierigen Rechtsfällen, und den getheilten Meinungen der Talmudisten über gewisse neue Rechtsangelegenheiten, während sie sich da

אליהם דעת שמוש הלשון ודקדוקו, ודעת השמות והפעלים וכות'ם ודעתם והסמוך והנפרד, וספור העבר בלשון עתיד והצווי בלשון המקור, והשלם והחסר והנח והכפול והנראה והנסתר, והדומה לזה, — והד' אנשים שהוסיפו על מה שהקדמנו זכרם בפירוש המלות המסופקות בספרי הקדש והנראה מן הפשט, והקרועם זה על ידיעת העובר והאמית' בלשון העברית, והשמות הדומי' ושאינם דומים והנגזרים ושאינם נגזרים והזרים, וכן בתארים ובפעלים והדומה להם, — והה' אנשים שהוסיפו על מי שהקדמנו זכרם בדעת עניני ספרי הקדש ולהבין שרשי' ולחקור על העובר והאמית' מעניני' כנשמות הנזכרת בו, והם המפרשים ספרי האלהים כנראה ממנו ואין סומכים על הקבלה, — והששי אנשים סמכו על הקבלה הקדמונית שהיא המשנה, והגיעו לקצת חיובי התורות והמצות והדינין מבלי עיון בתלמוד, — והז' אנשים שהוסיפו על כל מה שזכרנו בענין התלמוד והשתדלו בנרכות וקריאת הלכותיו, מבלי פרוק קושיותיו ופתח סתומותיו. — והה' אנשים לא הספיק להם מחכמת התורה מה שהספיק למי שקדם זכרו, עד שהתרחיחו את עצמם לחבין דברי אנשי התלמוד ולהתיר ספקותיו ולפתוח סתומותיו לקנו' בזה השם והתפארת, והם מתעלמים מחובת הלכבוד ואינם מתעוררים למפסדי המעשים, כלו' ימיהם בידיעת הענינים הנכרים מתולדות הדינין והזר הקשה מפסקי הדינין וזכרו מחלוקת בעלי התלמוד בחדושי' הנופלים בדינין, והתעלמו מעיין במה שאין להם רשות להתעלם

der wohl und gut thut — er richtet sein Thun nach Gebühr ein;“ ist er verschwenderisch, indem er die Gränze des Nothwendigen überschreitet, so ist er pflichtvergessen, weil ihn dieß endlich dahin bringt, daß er das Verbotene ausübt. Beschränkt er aber freiwillig seine Bedürfnisse in der Absicht, mit Leib und Seele Gott ergeben zu sein, seine Leidenschaften zu beherrschen, um der Gottheit sich zu nähern, oder indem er von dieser Welt sich abwendet, der zukünftigen sich zuzuwenden, so ist er fromm und dessen Thun ist gut; thut er dieß aber nicht um des himmlischen Namens willen, so ist er pflichtvergessen und ist sein Thun ein tadelhaftes. — Hiernach sind die Handlungen der Menschen entweder gut oder schlecht, und der Einsichtsvolle, wird seine Unternehmungen, ehe er sie vollführt, nach dieser Wage abwägen, sie nach Maßgabe seiner Erkenntnißkraft prüfen und genau überlegen, darauf das Gute wählen, das Gegentheil unterlassen, wie David sagte: „Ich überdenke meine Wege und wende meine Füße zu deinen Zeugnissen. Ich eile, säume nicht zu beobachten deine Gebote.“ Bestätigung dessen, was wir über die guten und bösen Handlungen gesagt, ist das, was der Weise sagt: „Denn jegliche That wird Gott bringen vor das Gericht, über alles Verborgene, ob es gut oder böse,“ also bringt auch er die Handlungen alle unter die Rubriken: gut oder böse, was eben mit dem zusammenläuft, was wir als lobenswerth oder tadelhaft bezeichnet haben. Ebenso ist es schon dargethan worden, daß alle Handlungen der Menschen sich nach Eintheilung der Thora in ge- und verbotene eintheilen lassen. — Und weil die Thora aus Wort und Inhalt besteht, so lassen sich hinsichtlich ihrer Jünger zehn Rangordnungen annehmen. Zuvörderst kommen jene, die mit der Bibel sich befassen, denen aber schon das mechanische Lesen genügt, ohne den Inhalt aufzufassen, noch die Bedeutung der Wörter und den Sprachgebrauch zu kennen — ein mit Büchern beladener Esel. Die zweite Rangordnung nehmen die ein, die sich bestreben, richtig zu lesen, auf die Punktation achteten, und sich alle Mühe gaben, zu wissen, wo diese oder jene Punktation zu setzen sei — die Punktatoren und Massoreten. Zur dritten Ordnung zählte man diejenigen, die die Mangelhaftigkeit der Obenerwähnten einsahen, und sich bestreben, die Ursache der Punktation und der

קי"ז) טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט, ואם יהיה מרבה ועובר די הספוק הוא מקצר, מפני שהוא מביא למה שהזהיר ממנו האלהים, ואם יקצר מדי הספוק עם יכלתו עליוותהיה כונתו ליסר נפשו בעבודת ה' ולמשול בתאוותיו כדי להתקרב אל האלהים או לפרוש מן העולם ולנמנות אל העוה"ב, הוא צדיק ומעשהו טוב, ואם אינו לשם שמים, הוא מקצר ומעשהו מגונה: והנה נחלקו מעשי ב"א אל טוב ואל רע, והמשכיל מי ששוקל את מעשיו קודם עשותם במשקל הזה ויבחן אותם במחשבתו הטובה וכח הכרתו, ויבחר בטוב מהם ויעזוב זולתו, כמו שאמר דוד ע"ה (ס"ק"ט) חשבת דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך, והראיה על ברור מה שזכרנו מהמעשים הטובים והרעים, מה שאמר החכם (קכ"ט) כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע, והנה הכנים המעשים כלם תחת טוב ורע, והוא מה שזכרנו מענין המשובח והמגונה, וכבר התבאר כי מעשי ב"א יחלקו לשני חלקי התורה, ר"ל הצויים והאזהרות לבד, ומפני שהיתה התורה מלות וענינים נחלקו ב"א בחכמת התורה על עשר מעלות, תחלתם אנשים למדו רחומש והמקרא, והספיק להן בגירסת הספוק מבלי הבנת ענין ואינם יודעים פ' המלות ושמוש הלשון, והם בתכונת חמור נושא ספרים, — והב' אנשים בקשו לברר קריאתם ולשמור התנועות, ושמו השתדלותם בידיעות מקומות הנקוד, והם בעלי הנקוד והמסורת, — והג' אנשים רצו חסרון מי שקדם זכרם והשתדלו לדעת עלות הנקוד והמעמים, וחברו

samkeit zu rühmen, so ist es nur tadelhaft, weil er dann nur Gottes Güte unbeachtet läßt, und seines Ehrgeizes halben seinem Leibe unrecht thut. Einige Weisen sagen: „Wer aus Liebe zur Welt der Welt entsagt, heißt Feuer mit Stroh löschen wollen.“ — Die Enthaltbarkeit im Reden und Schlafen ist zu loben: im Reden, weil das Schweigen am Ende vortheilhaft ist, wie der Weise sagte: „Sei nicht vorschnell mit deinem Munde, und dein Herz sei nicht geschwind, auszustossen ein Wort vor Gott; denn Gott ist im Himmel und du bist auf Erden, darum seien deine Worte wenig;“ im Schlafen, wie es heißt: „Ein wenig Schlaf, ein wenig Schlummer, ein wenig die Arme verschränken zum Ruhen.“

Aus dem Gefagten ist nun hervorgegangen, daß die Handlungen der Menschen auf gebotene, verbotene und solche auslaufen, die zu seiner Erhaltung nothwendig; denn alles, was die Gränze des Nothwendigen überschreitet, möge es Ueberfluß oder Entsagung werden, muß nothwendig entweder zu den gebotenen Handlungen gehören, wenn es um des himmlischen Namens willen, oder zu den verbotenen, wenn es nicht in dieser Absicht geschieht. Gehen wir nun auf das ein, was man, in Beziehung der Nahrung nothwendig heißt, so stellt sich uns dieß auch als geboten heraus, wie es Anfangs der Schöpfungsgeschichte heißt: „Und Gott segnete sie und sprach zu ihnen: Seid fruchtbar und mehret euch und machet sie euch unterthan.“ Dann heißt es: „Sieh, ich gebe euch alles Kraut, Samen tragend, das auf der Fläche der ganzen Erde;“ folglich ist das, was bezüglich der Nahrung nothwendig, auch geboten, woraus folgt, daß im Grunde alle Handlungen der Menschen auf gebotene und verbotene auslaufen. Sonach wird es klar, daß derjenige, der eine That verübt, und sie eine gebotene ist, gut handelt, während er nur pflichtvergessen ist, wenn er sie, ohne daß die Pflichterfüllung, seiner Existenz Eintrag thäte, unterläßt. Ebenso ist der, der etwas Verbotenes verübt, ein Sünder, während er, wenn er sich dessen aus Frömmigkeit enthält, ein Frommer heißt, wie die Schrift sagt: „Keine Ungerechtigkeit üben, heißt auch in seinen Wegen wandeln.“ — Macht er von den Zugeständnissen echten und rechten Gebrauch, heißt er ein Frommer, wie es heißt: „Gut ist der Mann,

מן המותר ומסתמס מן העולם בפחות ממזונו זה מנונה, מפני שהוא יוצא מנתיב הבחינה והוא חומס את גופו וזה מפני רוב אהבתו בעולם, ואמר קצת החכמים מי שפורש מן העולם לאהבת העולם כמו שמכבה האש בתבן, אבל הדבור והשינה הקצור בהם משובח, הדבור מפני שהשתיקה אחריתה יותר טובה כמו שאמר החכם (טס ה) אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ ע"כ יהיו דבריך מעטים, אבל השינה כמו שאמר (מסלי ו) מעט שנורת מעט תנומות מעט חבוק ידיים לשכב; וכבר התבאר במה שזכרנו שכל מעשי האדם אינם יוצאים מצווי ואזהרה ודי הספוק, כי כל מה שיוצא מגדר די הספוק או אל התוספות או אל החסרון, איננו נמלט מהשיג בצווי אם יהיה לשם שמים, או באזהרה אם לא יהיה לשם שמים, וכאשר נחקור על די הספוק להגיע מן העולם אל המזון, נמצאנו מצוה בו כמו שאמ' בראשית היצירה (בראשית ח) ויברך אותם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, ואמר אחר כך הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ, א"כ די הספוק במזון נכנס בשער הצווי, וכיון שהוא כן כבר התברר כי כל מעשי ב"א אינם יוצאים מן הצווי ואזהרה, ובאור זה כי כל העושה מעשה אם הוא מן הצווים הוא מעשה טוב, ואם יניח מעשותו והוא יכול לעמוד בחובתו הוא מקצר, וכן מי שעושה דבר מן האזהרות הוא חוטא, ואם יניח מעשותו הוא צדיק כשיניחנו בעבור יראת ה', כמו שאמר הכתוב (תהלים קיט) אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו, ואם יעשה מן המעשים המותרים ע"ד שוה ונבונה הוא צדיק, כאשר אמר (טס

Menschen zur Erhaltung seines Körpers und zur Besorgung seiner Angelegenheit Unentbehrliche, als: Speise und Trank, Kleidung und Bedeckung, Anwendung seiner Sprache, inwiefern er ihrer in seinem Thun und Lassen, in seinem Handel bedarf, Gebrauch seiner Gliedmaßen, und zwar in dem Maße, als es zur Förderung seiner Angelegenheit unerlässlich ist, wie die Schrift sagt: „Gut geht es dem Manne, der mildthätig ist, und leiht, er richtet ein sein Thun nach Gebühr;“ zweiterer Art, wohin das Zuviel gehört, ist das Ueberschreiten der Marke von dem Genug zum Ueberflüssigen und Entbehrlichen, als: das Uebermaß im Essen und Trinken, wovon schon der Weise gewarnt, wenn er sagt: „Sei nicht unter den Weinsäufern und Fleischfressern“; die Prunksucht in Kleidung und Wohnung, überhaupt der Ueberfluß an Dingen; wobei er vor Fehlritten nicht sicher ist, wie der Weise sagt: „Bei Ueberfluß an Dingen bleibt das Fehlen nicht aus“; die Ausschweifung, von der derselbe sagt: „Wer Buhldirnen nachhanget, verschwendet Kraft und Vermögen;“ ferner: „Lieb nicht Weibern deine Kraft;“ ferner: „Auch soll er sich nicht viel Weiber nehmen“; das Streben nach Besitzthümern und Anhäufung von Geld, in welcher Beziehung es heißt: „Strebe nicht reich zu werden; laß ab von deinen Entwürfen;“ vom Könige heißt es: „Und Silber und Gold soll er nicht in Menge anschaffen.“— Selbst das, was wir als zur Kräftigung des Körpers vortheilhaft bezeichnet haben, kann zuletzt tadelhaft werden, weil es den Menschen zu dem verleitet, wovon uns der Schöpfer gewarnt und es verboten hat.— Die Zugeständnisse der dritten Art beziehen sich auf das Zuwenig, d. h. wenn der Mensch das Nothwendige an Speise und Trank, Kleidung, Neben, Nahrungsgeschäfte u. a. sich versagt, und dieses kann geschehen, entweder aus Frömmigkeit und weltlicher Rücksichten wegen. Geschieht dieses aus Frömmigkeit, um sich auf dem Wege der Enthalttsamkeit Gott zu nähern, ist es lobenswerth, und wird auch belohnt, wie der Weise sagt: „Das Herz des Weisen ist im Hause der Trauer, und das Herz der Thoren im Hause der Freude“; geschieht es aber wegen äußerer Rücksichten, entweder zu ersparen oder um ihn wegen seiner Enthalttsamkeit und Genüg-

המזון במאכל ובמשתה והמלבוש ובמכסה, והדבור מה שהוא צריך אליו בסדור עניניו ופעולותיו וכחוררתו והשתמשו בכל מיני תנועותיו, ושיקח מהם כדי הספוק והנכונה אשר בהם יכון ענינו, כמו שאמר הכתוב (תהלים קיז) טוב איש חונן ומלו' לכלל דבריו במשפט, והחלק השני שהוא הרבוי, והוא עבור גבול די הספוק אל התוספות אשר אין צורך בהם לאדם, כמו הרבוי מן המאכל והמשתה, וכבר הזהיר ממנו החכם באמרו (משלי כג) אל תהי בסובאי' יין בזוללי בשר למו, וכן שיפליג להתקשט במלבושים ומרחיב במשבנים ללא דוחק, ומותר הדברים אשר איננו בוסח שלא יכשל בהן, כמו שאמר החכם (סס י') ברב דברים לא יחדל פשע, ורב הבעילות ובו אמר (סס כז) ורועה זונות יאבד הון, ואמר (סס לח) אל תתן לנשים חילך, ואמר במלך (דברים יז) ולא ירבה לו נשים, והשתדלות ברוב הקנין וקבוץ הממון ובה נאמ' (משלי כג) אל תיגע להעשיר מבינתך חדל, ואמר במלך (דברים יז) וכסף וזהב לא ירבה לו מאד, וכל מה שזכרנו בתקנת הנופורה והנאותם מגונה באחרונה, מפני שמביא האדם אל מה שהזהיר הבורא ממנו ואמר אותו, והחלק השלישי מן המותר הוא הקצור, והוא שלא יגיע האדם אל גדר די הספוק במאכל ובמשתה ובמלבוש ובדבור בעסק בצרכי המזון והדומה לזה, וזה יחלק לשני חלקים, שיהיה חסידות או לענין העולם, ומה שיש ממנו לחסידות ולהתקרב בו אל ה' על דרך הפרישות הוא משובח ויש עליו גמול, כמו שאמר החכם (קהלת ז) לב חכמים בבית אבל ולב כסילים בבית שמחה, ומה שיש ממנו לענין העולם והוא להיות ממנו (ס"ח עמונו) או לשבח אותו שהוא פורש

Rangordnung der Gelehrten vermöge (ihrer wissenschaftlichen Behandlungsweise der Thora), ihres Glaubens und Festhaltens an dieselbe. Die Anregung von Seiten der Thora geschieht, indem sich Gott durch irgend einen Mann, der ihm vor den übrigen wohlgefällt, offenbart, und bestimmt, wie man ihm dienen solle, auf daß (den Menschen) hieburch Lohn und Entgeltung in dieser Welt, und Huld, Liebe und Gnade in der zukünftigen Welt zu Theil werde. Die Handlungen der Menschen betreffend, zerfällt die Thora in 3 Theile, nämlich in Gebote, Verbote, und Zugeständnisse. Die Gebote sind zweierlei Art: Gebote, die auf das Herz sich beziehen, d. h. solche, die den innern Glauben bestimmen sollen: daß er an die Einheit Gottes glaube, ihm treu sei, auf ihn vertraue, in seine Schickungen sich willig füge, an dessen Profeten und Lehrern glaube, ihn fürchte, seine Gebote beobachte, über dessen Wunder nachdenke, seine Wohlthaten nicht außer Acht lasse, u. dgl. m. deren Aufzählung lange währen würde, and Gebote, die den innern und äußern Menschen in Anspruch nehmen, als: das Einverständnis der Sprache mit dem Herzen, das Lesen der heiligen Schrift, dessen Studium, das Gebet, das Fasten, die Mildthätigkeit, die Enthaltung von jeder Geschäftsthätigkeit an Samstags- und Festtagen, die Gebote hinsichtlich der Laubhütte, des Palmzweiges, der Schaufäden u. dgl. m. Die Verbote sind auch zweierlei Art, entweder Herzenspflichten, oder äußere Pflichten. Ersterer Art ist das Verbot, heuchlerisch mit der Anbetung Gottes eine Nebenabsicht zu verbinden, das auszuüben, was Gott zu unterlassen geboten, stolz, hoch- und übermüthig zu sein, andere gering zu schätzen, der Profeten und der durch sie von Gott verkündeten Worte zu spotten, das Gute und seine Träger zu verabscheuen, Uebelthätern wohl zu wollen, neidisch, mißgünstig und schadenfroh zu sein, über die Schickungen Gottes sich zu ereifern u. dgl. m.; zweiterer Art sind die Verbote: neben dem Schöpfer noch einen Gott anzuerkennen, falsch zu schwören, zu lügen, zu verläumdern, verbotene Speisen zu essen, auf verbotene Art und Weise sich zu begatten, Menschenblut zu vergießen, u. dgl. m. Die Zugeständnisse sind dreierlei Art, sie erstrecken sich auf das Genug, Zuviel und Zuwenig. Unter dem Genug versteht man das

החכמה ורמזונתם ואמונתם בה וקבלתם אותה, ואומר כי ההערה התוריה היא חזון מאת האלהים על ידי איש מבני אדם כמה שהוא טוב בעיניו מהם מעבודתו לגמלם על קבלתה נסול בעוה"ז ובעה"ב חסד ונדבה ושובה, והתורה חולקת מעשי ב"א לג' חלקים. צווי ואזהרה ומותר, והצווי מתחלק לשני חלקים, אחד מהם מצות הלבבו' והם הדברים אשר יתבאר באמונת הלב, ביחוד האלוהיות הלב שלם עמו ובטוח עליו והמסר אליו ורצות בגורלו והאמן בנביאיו ובתורתו, וירוא אותו ושמור מצותיו ובמחשבה בפליאותיו והבחינה בטובותיו והרבה כזה ממה שיאריך ספורם, ומהן מצות הלבבות וחאברים יחדיו, ביחוד הלשון עם הלב וקריאת ספר התורה ולמודו והתפלה והצום והצדקה והשבירה מן המעשים בשבתות ובמועדים ועשות סוכה ולולב וציצית והדומה לזה, והאזהרה מתחלקת גם כן לשני חלקים, אחד מהם חובת הלבבות והשני חיבת האברים, והאזהרת שבחובות הלבבות כשרתוף עם הבורא בסתר ובחונף ואהבת עשות מה שהזהיר האל מלעשותו, והנאות והגובה והנאות ובזאת בני אדם ולעונג לנביאים ולדברים הבאים מהאלהים על לשונם, ומאוס בטוב ואנשיו ומצוא קורת רוח במרעים והקנאה והחמדה ואהבת הרע לב"א, והתקצף על גזרות הבורא והרבה כזה, אך חובות האברים המזהיר מהם השתוף עם הבורא בגלוי ושבעת שקר והכזב והרכילות ואכילת האסור והבעילות האסורות ושפיכות דמים והרבה כזה, והמותר מתחלק לג' חלקים, די הספוק והרבוז והקצור, ודי הספוק הוא מה שא"א לאדם לעמוד בלעדיו בתקנת גופו והנהגת עניניו, כמו

muß. — Wer jene Wohlthaten Gottes berücksichtigt, die er mit allen übrigen Menschen gemeinsam genießt, wird sich zur Annahme jenes Gottesdienstes verpflichtet fühlen, wie ihn der Verstand hiezu bestimmt; erwägt er aber die Wohlthaten Gottes, womit er ihn besonders vor allen übrigen Völkern bedacht, so wird er sich auch zu den positiven Geboten verpflichtet halten, wie kein anderes Volk: ebenso wird derjenige, der die Güte Gottes erwägt, daß dieser nämlich seinen Stamm durch die Priester- und Levitenwürde ausgezeichnet, wird sich auch zu den Geboten verpflichtet halten, die Gott seinem Stamme besonders gegeben, daher du auch findest, daß die Vorschriften für die Priester 24 sind, weil die Wohlthaten die Gott diesen erzeugt, auch 24 sind, nämlich die 24 Abgaben an die Priester. Sonach ist Jederman, dem der Schöpfer eine besondere Wohlthat vor den übrigen Menschen erwiesen hat, zu einem besondern Dienste gegen Gott verpflichtet, indem er sich während des allgemeinen Gottesdienstes nach Kraft und Vermögen bestrebt, Gott zu danken, daß er ihm besondere Wohlthaten erwiesen, wodurch er sich (bei Gott) ihre Stetigkeit und Zunahme, und den jenseitigen Lohn erwirken wird, und nicht denen gleicht, von denen es heißt: „Das Silber, das ich ihr gehäuft und Gold, verwendeten sie an Baal.“ Wer aber den Gottesdienst außer Acht läßt, zu dem er vermöge der ihm besonders erzeugten Wohlthaten verpflichtet ist, wird auch dessen verlustig, womit seine Familie, und dann dessen, womit er besonders bedacht wurde; endlich verläßt er das Gesetz, und hat er dieß gethan, so erkennt er auch nicht die Vernunftgesetze an, und erkennt er trotz aller Anregungen die Vernunftgesetze nicht an, so tritt er aus der Klasse der Menschen, ja selbst die Thiere verstehen sodann ihren Vortheil besser, als er, wie es heißt: „Der Ochse kennt seinen Käufer, der Esel die Krippe seines Besitzers. Israel kennt nicht! Mein Volk sieht nicht ein,“ und es wird ihm ergehen, wie jenem, von dem geschrieben steht: „Denn die Frevler kommen um, und die Feinde des Ewigen, wie die Pracht der Ager schwinden sie, gleich dem Rauche schwinden sie.“

4. Kapitel.

Es liegt uns nun ob, anzugeben, wie die Anregung von Seiten der Thora geschieht; die Eintheilung der Thora; die

שער עבודת אלהים

הבריאה והיצירה מן ההערה השכלית, ומי שיבין טובות האלהים עליו אשר ישתוו בהן עם כל ב"א, יאמין בחיוב קבלת עבודת האלהים בכל מיני השכליות, וכשיבחן טובות הבורא עליו אשר יחד בהן עמו משאר העמים, יאמין בחיובו במצוות השמעות מבלעדי שאר האומות, וכן כאשר יבחן טובות האלהים עליו אשר יחד בהן שבטו מבלעדי שבטי שאר עמו בכהונה ולויה, יאמין בחיובו במצוות אשר יחד בהן האלהים שבטו, ועל כן תמצא תורות כהונה ארבעה ועשרים, כנגד ארבעה ועשרים טובות שהטיב בהם הבורא לכהנים והם כ"ד מתנות כהונה, ועל ההקשה הזאת כל מי שיחד האלהים אותו בטובה מבלעדי שאר ב"א, צריך שיחייב את עצמו עבודה שיתיחד בה מבלעדיהם, עם השתדלו בעבודה הכוללת אותו עמהם כפי יכלתו והשגתו להודות ה' ית' על מה שיחדו בו מן הטוב, ויהיה נורם התמדתם ולהוסיף לו עליה ולגמול על עבודתו בבא, ולא יהיה כמי שנאמר בו (כוטע ג') וכסף חרבתי להם וזהב עשו לבעל, ומי שמקצר בעבודה על מה שיחד בו מן הטובה, יגרום לו לקצר במה שיחדה בו משפחתו, ואח"כ במה שיחד בו עמו ויניח את התורה, וכיון שאינו מקבל את התורה אינו מקבל חיובי השכליות, וכשאינו מקבל מה שמחייבו השכל עם המצאו לו והתעורר עליו, יצא לו מתכונת החי המדבר ויהיו הבהמות מבינות דרך תקנתם יותר ממנו, כמו שאמר (יטעיה ל') ידע שור קוניה וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן, והיה דרכו כדרך מי שנא' עליו (תקלי' ל"ז) כי רשעים יאבדו ואויבי ה' כיקר כרים כלו בעשן כלו:

פרק ד וראוי לנו לבאר צורת ההערה התורית וחלקי דתורה ומעלות אנשי

mir deine Worte, so nahm ich sie in mich auf, und dein Wort ward mir zur Wonne und zu meiner Herzensfreude; denn dein Name ist über mich genannt, Ewiger, Gott der Heerschaaren;“ ferner: „Es freuet sich der Gerechte des Ewigen und birgt sich bei ihm, und es rühmen sich Alle, die geraden Herzens sind;“ ferner: „Licht ist ausgesäet dem Gerechten, und denen, die redlichen Herzensfreude sind, —“ und jenseits dadurch belohnt werden, daß sie zu jenem Lichte oben gelangen, das unbeschreiblich und unvergleichlich ist, wie es heißt: „Wenn du auf meinen Wegen wandelst, und meine Vorschrift beobachtest, und du mein Haus auch verwaltest, auch warest meiner Höfe, so gewähre ich dir Gänge zwischen den hier Stehenden;“ ferner: „Wie groß ist dein Gut, das du geborgen hast denen, die dich fürchten, bereitet hast denen, die sich bei dir bergen, Angesichts der Menschenkinder;“ ferner: „Nie hatte ein Auge gesehen einen Gott außer dir solches thun dem auf ihn Harrenden.“ Sechstens enthält die Thora Vorschriften, über deren Verbindlichkeit der Verstand uns keine Aufklärung geben kann — hieher die positiven Gebote — und Vernunftgesetze, was deshalb geschehen mußte, weil das Volk, dem die Thora gegeben wurde, jener Zeit ganz den physischen Trieben unterlegen war, und sein Verstand und sein Verstandesvermögen zu schwach waren, um auf manche Vernunftgesetze selbst zu kommen, daher mußte ihm die Thora in einer Form gegeben werden, daß er zu Vernunftgesetzen und zu positiven gleich angeregt werde. Wessen Verstand und Erkenntnisvermögen stark genug sind, wird darauf kommen, und sie ihrem gesonderten Wesen nach aufnehmen; wessen Verstand aber ihre Verbindlichkeit nicht einfließt, wird sie als gebene aufnehmen, und als solche beobachten. Auf diese Art nun wurde für Alle gut gethan, wie es heißt: „Ihre Wege sind freundliche Wege und alle ihre Steige — Heil.“ Siebentens, gelangen wir zur Thora durch die Vermittlung eines Menschen, der Zeichen und Wunder zeigt, die von Niemanden, — da alle Menschen Wahrnehmungsvermögen besitzen, — geläugnet werden können, und ihnen daher klar werden muß, daß das, was er bringt, wenn er diese sinnlich als geistig wahrnehmbare Wunder übt, nur von Gott kommen könne, was also den ihm angeborenen geistigen Impuls nur unterstützen

בעולם הזה השמחה במתיקות עבודת ה' כמ"ש הנביא (ירמיה טו) נמצאו דברי דואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחה ללבבי וגו', ואמר (תהלים סד) ישמח צדיק בה' וחסהבו ויתהללו כל ישרי לב, ואמר (סס לי) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. ונמולו לעולם הבא להגיע אל האור העליון אשר לא נוכל לספרו ולא לדמותו, כמו שאמר (זכריה ג) אם בדרכי תלך ואם את משמרת תשמור וגם אתה תדין את ביתי וגם תשמור את חצרי ונתתי לך מהלכים בין העימדים האלה, ואמר (תהלים לא) מה רב טובי אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד ב"א, ואמר (ישעיה ס"ד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחבה לו, — והששי כי התורה כללה ענינים לא יוכל השכל (ס"ח הספר), לבאר אופני חיובם, והם המצות השמעיות וכללים משרשי השכליות, וזה היה בעבור שהיה העם שנתנה להם התורה בעת ההיא בענין גובר התאוות הבהמיות עליהן ונחלשו מדעם והכרתם מהבין הרבה מן השכליות, ונתנה בהם התורה בזה מנהג א' ושב חשכליות והשמעיות יצלם שוים בהערה עליהם, ומי ששכלו והכרתו חזקים יתעורר אליהם ויקבלם על עצמו לשני הפנים, ומי שנחלש שכלו מדרך חיובם יקבלם מצד התורה בלבד וינהג בהם מנהג השמעיות, והיתה בזאת תקנת הכל כמו שאמר (מסלי ג') דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, — והשביעי כי התורה נגיע אליה במציעות אדם שיראו על ידו אותות ומופתים כל ב"א שוים בהם מצד הרגשותם לא יוכלו לדחותם, ויתברר להם מה שהוא בא בו משם הבורא במופתים מורגשים ושכליים, וזאת תוספת על מה שהוטבעו אליו בשרש

ספרות: „Versammle das Volk, die Männer und die Weiber, und die Kinder und deinen Fremdling, der in deinen Thoren“ u. s. w.; ferner: „Du sollst vorlesen diese Lehre in Gegenwart von ganz Israel, vor ihren Ohren.“ Vierten, sind bekanntlich die Menschen sich gegenseitig in dem Maße dienstverpflichtet, als sie sich wohlthun; nun aber verändern sich in jedem Zeitalter die Verhältnisse derart, daß ein Volk vor dem andern, von Gott durch Wohlthaten ausgezeichnet wird, folglich dieses auch gegen den Schöpfer mehr dienstverpflichtet ist, als die übrigen Völker. Dieses kann aber mittelst des Verstandes allein nicht erkannt werden. — Indem also Gott uns aus dem Lande Mizraim geführt, das Schilfmeer getrennt, und andere Wohlthaten erwiesen, die zu bekannt sind, um erwähnt werden zu müssen, so hat uns auch der Schöpfer mehr als die übrigen Völker zu seinem Dienste verpflichtet, und uns angehalten, ihn anzunehmen, um des dies- und jenseitigen Lohnes willen, was auch von seiner unaussprechlichen Güte und Liebe zeigt. Dies alles wird uns aber nur durch die Thora klar, wenn sie sagt: „Ihr habt gesehen, was ich an Mizraim gethan, und wie ich euch getragen auf Adlersflügeln und euch gebracht zu mir. Und nun wenn ihr höret auf meine Stimme und meinen Bund haltet, und ihr sollt mir sein ein König reich von Priestern und ein heiliges Volk“ u. s. w. Fünftens muß die Anregung von Seiten der Lehre der des Verstandes vorangehen; Beweis: bedarf doch der Mensch in seiner Jugend der Leitung, Erziehung und Ueberwachung seiner Triebe, bis sein Verstand die gehörige Festigkeit erlangt hat. Ebenso würden Frauen und leichtsinnige Männer der Leitung des Verstandes nicht folgen, weil er sie nicht genug stark zu fesseln und zu binden vermag, daher sie nothgedrungen einer Leitung bedürfen, die ihnen nicht zu lästig und beschwerlich fällt; weshalb die sämtlichen Lehren auf Punkte der Hoffnung und Furcht beruhen. Wer die Gebote des Gottesdienstes ungeschmälert erfüllet, hat die Stufe der Frommen und Geläuterten erklommen, und ist des dies- und jenseitigen Lohnes würdig; wer dann noch zu jenem Gottesdienste gelangt, dazu ihn sein eigener Verstand bestimmt und veranlaßt, ist bis zur Stufe der Propheten und Gotterwählten gelangt, die in dem Genuß des Gottesdienstes hier ihren Lohn finden, wie der Prophet sagt: „Gelangten zu

את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם, — והרביעי כי מן הידוע כי עבודת ב' א' חייבין בדין כפי מעלות הטובות עליהם, ובכל דור ודור מתחדשות סבות לעם זולתי עם אחר מביאות ליחדם בטובה מאד ה' ית', וצריך בעבודה שיתחדו גם הם מתוספת עבודת הבורא מבלעדי שאר העמים, ואין דרך לדעת זה מצד השכל לבדו, כאשר בחר בנו בהוציאנו אותנו מארץ מצרים ובקיעת ים סוף ומה שסמוך להם מן הטובות, אשר אין צורך לזכרם בעבור שהן ידועות ומפורסמות, ויחדנו הבורא ית' משאר האומות בעבודה חייבנו בה להודות לו, ויעד אותנו על קבלתה מהנמול בעה"ז ובבא מה שלא יסופר מרוב חסד וטובה ממנה ית', וכל זה לא יתברר כי אם בתורה, כמו שאמר הכתוב (זמות יט) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי וגו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו', — והחמישי כי ההערה התוריה היא ההדמה ומבוא אל הערת השכל וראיה עליו, בעבור צורך האדם בנערותו אל חנוך והנהגה ולמנוע רגאוותיו ער שיחזק ויכון שכלו, וכן הנשים וקלי הדעת מן האנשים אינם נמשכים אחר הנהגת השכל מפני חלישות איסורו בהם וקשורו אותם, והצריך הדוחק להנהגה בינונית שיסבלוה ולא יבצר מהם לעמוד בה, וע"כ נוסדו התורות על קטבי היחול והרהות, ומי שאינו מקצר בחיובי העבודה, יהיה במדרגת החסידים הזכים ויהיה ראוי לגמול העולם הזה והבא, ומי שעולה ממנה אל העבודה שהיא מדרך הערת השכל, יגיע אל מדרגת הנביאים ובחירי עליון החסידים ויהיה גמולו

gelegenheiten fördern kann, und seine Wege, bezüglich der beiden Welten, die rechten sein können, indem zwischen Vernunft und Leidenschaft das Gleichgewicht hergestellt wird, — und dieses geschieht durch die Thora, die wohlbewährte, die die Gerechtigkeit offen und geheim wahrt, den Menschen in dieser Welt von Leidenschaften ferne hält, und ihm seinen Lohn nach dem Tode verschafft, wie die Schrift sagt: „Neige dein Ohr und höre die Worte der Weisen, denn angenehm wird es dir sein, wenn du sie verwahrst in deinem Innern;“ ferner: „Habe ich dir nicht geschrieben Herrlichkeiten an Rathschlägen und Lehren? Um dich getreulich zu lehren die Aussprüche der Wahrheit, auf daß du wahrhaft Antwort giebst denen, die dich gesandt.“ Zweitens veranlaßt die Anregung des eigenen Verstandes die gewisse gottesdienstliche Verrichtungen, als: Gebet, Fasten, Almosen, Sehent, Dienstfertigkeit; auch würde da der Mensch nicht zur Kenntniß der Grenzen gelangen, wo die Strafen einzutreten haben, die über den verhängt werden, der dem Gottesdienste sich entzieht. Es bedurfte sonach der Bestimmung und Begränzung mittelst der Thora und der Unterweisungen der Profeten, damit durch ein beiderseitiges Zusammenwirken der beabsichtigte Zweck, nämlich die Gottesverehrung, erreicht werde, wie es heißt: „Gott hat es so gemacht, damit man sich fürchte vor ihm.“ Drittens würde nicht Jeder von Seiten des Verstandes (zur Gottesverehrung) angeregt werden weil der eine mehr oder weniger geistig beanlagt ist; hingegen regt die Thora auf gleiche Weise alle an, die den Bedingungen der Gebotsannahme genügen, und so verschieden auch ihre Anschauungsweise ist; wie wir dieses in der ersten Pforte Dieses Buches vorausgeschickt. Ebenso würde der Mensch in der einen Beziehung zu wenig, in der andern zu viel gethan haben, und er würde von seinem Verstande bald so, bald anders bestimmt worden sein, je nachdem seine Anschauungsweise sich verändert hätte; die Anregung aber, die von der Thora ausgeht, bleibt sich gleich, ja selbst die Form ist eine und dieselbe für den Knaben und den Jüngling, den Alten und den Greis, den Verständigen und den Thoren, und daher auch die Handlungsweise, die von dieser veranlaßt wird (von der, die von jener veranlaßt wird) verschieden sein wird, ganz wie wir dieß angegeben. Dieß ist auch in jener Ansprache an das Volk ausge-

drückt in zwei eulmim בסדר אמצעי בין השכל והתאוה, והיא התורה הנאמנה השומרת הצדק בגלוי ובנסתר שמרחקת האדם מתאוותיו בעה"ז ושומרת לו גמולו באחריתו, כמו שאמר הכתוב (משלי כז) הט אונך ושמע דברי חכמים וגו' כי נעים כי תשמרם בבטנך וגומר, להיות בה' מבטחך וגו' הלא כתבתי לך שלשים וגו' להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמרת לשולחך, — והשני כי הערת השכל איננה נוררת חיובי מעשה עבודת האלהים מתפלה וצום וצדקה ומעשר וגמ"ח, ואין אדם מגיע בה לידיעת גבולי העונשין אשר יתחייב בהן המקצר בעבודה, והוצרך למעמד וגבול בכל זה בדרך התורה והוראת הנבואה, כדי שיסדר לנו הענין המכוון ממנו בהתקבצם והיא עבודת ה' יתברך כמו שנאמר (קכ"ז ג) והאלהים עשה ש"ראו מלפניו, — והשלישי כי ההערה השכלית איננה כוללת כל המצווים מפני קוצר מחשבת קצתם ויתרון הכרת קצתם על קצתם, וההערה התורית כוללת כל מי שהגיע לתנאי הצווי על דרך שוה ואם הם חלוקים בהבנתם אותו, כמו שהקדמנו בסוף השער הראשון מן הספר הזה, ויש שיהיה האדם מקצר בקצת עניניו ומוסיף בקצתם ומתחלפת הערת השכל בו כהתהלף הכרתו, וההערה התורית אינה מתחלפת בעצמה, אבל צורתה צורה אחת לנער ולבחור ולשיש ולזקן ולמשכיל ולכסיל, ומתחלף המעשה שיהיה מחמתו בכל אשר זכרנו (ס"ח זאטר כפרנו) כמו שאמר הספר בכלילת ההערה התורית לכל העם (דברים לא) הנהל את העם האנשים והנשים והטף ונרך אשר בשעריך וגו', ואמר (טז) תקרא

schon David sagte: „Jeder Tag strömt Lehre aus;“ ferner: „Wasserbäche strömen meine Augen herab, weil sie nicht beobachtet deine Lehre.“ 6.) Ist die mittelst der Lehre angeregte Gottesverehrung in der Macht des Menschen, wenn ihm nur daran liegt, und er dazu thut; anders ist es mit der innern Gottesverehrung, diese kann nur mit großer Anstrengung und göttlichem Beistande (weil die menschliche Macht allein nicht ausreicht) zur Reife beim Menschen gebracht werden, daher siehst du auch, daß David in dem Psalm: „Heil denen, deren Weg untadelig,“ nur zu Gott um dessen Beistand sich wendet. 7.) Ist der Mensch, bei der mittelst der Lehre beigebrachten Gottesverehrung vor Fehlritten nicht sicher, weil die Leidenschaft lauert und Augenblicke abwartet, wo er ihrer nicht achtet, während die von dem Verstande hervorquillende Gottesverehrung sicher vor Fehlritten und Vergehungen ist, weil die Seele nur dann sich ihr ergiebt, wenn sie die Leidenschaft getödtet, den Verstand zur Herrschaft gebracht, und er nach Wunsch und Willen mit ihr hantieren kann. Eine solche Gottesverehrung wird nie wanken, und der sie inne hat, nie sündigen, wie die Schrift sagt: „Dem Gerechten begegnet keine Unthat!“

Es ist auch nothwendig, daß ich die Vortheilhaftigkeit der Lehre, so viel als zulässig, auseinandersetze, und zwar, sind der Umstände, die die Anregung von Seiten der Thora erheischen, sieben. Einmal, ist der Mensch zusammengesetzt aus Seele und Körper, wonach er Eigenschaften besitzt, vermöge welcher er sich gerne Vergnügungen hingibt, leiblichen Genüssen sich in die Arme stürzt, und das Band der Vernunft von sich ablöst; und wieder andere, die ihm einen gewissen Widerwillen und eine Gleichgültigkeit gegen die Welt einflößen, wegen der Verkehrtheiten, Unfälle und Leiden, die er hier erfahren muß, und daher seine Gedanken auf eine höhere geistige Welt hinlenken. — Beide Einflüsterungen sind nicht zu billigen, weil die eine zur Auflösung der Weltordnung führen, die andere den Menschen um diese und um die zukünftige Welt bringen würde. Der Schöpfer hat daher in seiner Allbarmerzigkeit und Allgüte dem Menschen gnädiglich etwas verliehen, wodurch er seine An-

העבודה בשעבר, כמו שאמר דוד ע"ה (סס יט) יום ליום יביע אומר ונו', ואמר (סס ק"ט) פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך, והששי כי העבודה שהיא מן התורה היא ביכולת האדם כשהוא מכוין בה ומודמן אליה איננה נמנעת ממבקשה, אך העבודה שהיא מן השכל לא תגמר לאדם אלא בכח גדול ועזר מאת האלהים יתברך כי יכולת האדם קצרה מהשיגה, וע"כ אתה רואה דוד ע"ה משיב תמיד התחנה לאל לעזרו עליה באשרי תמימי דרך, — והשביעי כי העבודה כשהיא מן התורה בלבד אין אדם בוסח בעצמו שלא יכשל בה, כי כח התאוה אורב לה ומצפה העתות שהוא מתעלם ממנה, אבל העבודה שהיא מהערת השכל בטוח הוא מהכשל בה ומחטא, כי הנפש אינה נמשכת אליה אלא לאחר המית תאות הנופות והגברת השכל עליה ושמושו בה בחפצו ורצונו, וע"כ היא עבודה מובטחת מהכשל בה ובעלה שמור מן החטא, כמו שאמר הכתוב (משלי יז) לא יאונה לצדיק כל און:

אך מעלות התורה צריך שאבאר מהם שידמן לי, ואומר כי הענינים המצריכים להערת התורה נ"כ הם שבעה, — אחד מהם כי האדם מחובר (ס"ח מורכב) מנפש ונוף, ובמדותיו מה שיביאהו להתמכר להנאות ולשקוע בתאוות הבהמיות ולנתק קשר השכל מעליו, ויש בו מדות שיביאהו למאוס בעולם ולהגיה ישובו, מפני התהפכות עניניו בו והתמדת הפנעים והיגונות עליו, ולנסות אל עולם השכל העליון, ושתי העצות אינם משובחות, מפני שהאחד מביאם להפסדת סדר העולם, והשנית מביאם להפסדת עניני האדם בעולם הזה ובבא, ומחמלת הבורא ית' ועוצם טובתו על האדם, שחננו מה שירקן בו ענינו ויכוננו בו

lich die Wohlgefälligkeit Gottes, weit höher steht als das, was sie biethet. 3.) Ist die Gottesverehrung, die mittelst Lehr und Unterweisung beigebracht wurde, mehr eine äußere, durch gute Handlungen sich kundgebende, als eine innere, während diejenige die von eigenem Verstande ausgeht, mehr im Herzen waltet, als äußerlich sich kundgibt, und dieß sind die Herzenspflichten. 4.) Ist die Gottesverehrung, die von der Lehr gebothen wird, nur der Eingang zu derjenigen, die von dem eigenen Verstande angeregt wird. Diese ist gleichsam das in den Boden gelegte Samenkorn: die Lehr bearbeitet, lockert und reinigt da den Boden; die Hilfe Gottes ist der bewässernde Regen; dasjenige aber, was er da hervorbringt und wachsen läßt, ist diejenige Gottesverehrung, die im Herzen wurzelt, und weder auf Furcht noch auf Hoffnung beruht; daher schon unsere weisen Lehrer warnen: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn in der Absicht, ihren Lohn zu empfangen; sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem Herrn auch ohne die Absicht ihren Lohn zu empfangen: es muß die Furcht Gottes sein über euch.“ 5.) Beschränken sich die Gebote der Lehre auf eine gewisse Zahl, nämlich auf 613, aber die Gebote der Vernunft sind zahllos, denn täglich nehmen sie zu, und je mehr der Mensch an Erkenntniß und an Einsicht in die Wohlthaten Gottes, seine Allmacht und Weltregierung zunimmt, desto mehr wird er sich auch demüthigen und beugen; daher siehst du auch, daß David Gott bittet, daß er ihn auf sie aufmerksam mache und die Decke der Unwissenheit von seinen Augen abziehe, wie es heißt: „Deffne meine Augen, daß ich Wunder schaue aus deiner Lehre. Lehre mich, Erwiger, den Weg deiner Satzungen; leite mich auf der Bahn deiner Gebote; neige mein Herz zu deinen Zeugnissen;“ ferner: „Aller Vollendung sah ich ein Ziel, sehr weit reicht dein Gebot,“ und damit will gesagt sein, daß die Pflichten, die in Folge deiner stets waltenden Liebe zahllos sind, weil deine Wohlthaten zahllos sind. Es ist auch bekannt von einigen hyperfrommen Männern, daß sie zeitlebens Bußübungen anstellten, weil sie dieß täglich von Neuem thun mußten, je mehr sie die Größe Gottes und die Mangelhaftigkeit erkannten, wie sie ihn verehren; wie

האל אותה, — והשלישי כי העבודה שהיא מן התורה בלבד יהיה הנראה ממנה על האברים מן הקעשים הטובים, יורר ממה שהוא צפון בלב מעבודת האלהים, והעבודה שהיא מן השכל הצפון בלב, כפלים ממה שנראה ממנה על האברים והם חובות הלבבות, — והרביעי כי העבודה שהיא מן התורה כמבוא אל העבודה אשר היא מן השכל, והיא כנרגיר חזרוע והתורה לה כעבודה לאדמה וחרישתה ונקותה, והעזר שהוא מן האלהים כמסר המשקה אותה, ומה שהיא ממציאה ומצמחת במה שיתקיים בלבבות מעבודת האלהים לשמו לא ליחול ולא לרהות, כמו שרהזירו חז"ל עליו (לזות פ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס ובו' ויהי מורא שמים עליכם, — והחמישי כי מצות התורה יש תכלית למספרן וזן מגיעות עד סך ידוע והוא תרי"ג מצות, אך מצות השכל כמעט שאין להם תכלית, כי בכל יום יוסיף האדם דעת בהן, וכל אשר תוסיף הכרתו ויבין טובות האלהים ועוצם יכולתו ומלכותו יוסיף להכנע לו ולרהשפל לפניו, וע"כ אתה רואה דוד ע"ה מתחנן אל האלהים להעיר אותו עליהם ולהסיר מסך הסכלות מעל עיניו, כמו שאמר (סכלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, הורני ה' דרך חקך וגו', הדריכני בנתיב מצותך וגו', הם לבי אל עדותיך וגו', ואומר (טס) לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד, ר"ל כי כל מה שאנו חייבים מעבודתך על התמדת טובותיך אין קץ לו מפני שאין קץ לאופני טובותיך עלי, וכבר נאמר על קצת הפרושים שהיו כל ימיהם בתשובה, מפני שהיו מחדשים בכל יום תשובה בעבור תוספת הכרתם בגדולת האלהים בכל יום, וקצורם במה שהם חייבים לו מן

des Menschengeschlechtes beabsichtigt wurde.

3. Kapitel.

Bezüglich der engern Bedeutung des Gottesdienstes, seiner Eintheilung und der Vortheilhaftigkeit jeder seiner Arten, ist die engere Bedeutung von „Dienst“ überhaupt: Unterwürfigkeit, wie sie der Günstling gegen seinen Gönner zeigt. Diese ist zweierlei Art: die eine ist die, die auf Furcht und Hoffnung beruht, also eine willenlose, eine erzwungene, die andere ist die der Schuldigkeit, in so ferne den zu erheben billig ist, dem man sich unterwirft. Ersterer Art ist die Demüthigung vor Gott, die durch äußere Anregung veranlaßt wird, wie wir dessen erwähnten, zu der man sich nämlich verpflichtet fühlt in Folge der dies- und einseitigen Belohnung und Betrachtung; zweiterer Art ist die dem Menschen angeborene und eingepflanzte, vom Anbeginne seines Seins an. Beide sind jedoch lobenswerth und dienen zur Fürsprache im Lande der Ruhe, nur ist diejenige, die auf unterrichtlichem Wege veranlaßt wird, Voraussetzung der andern, und die Stufe, die zur letztern führt, während jene Demüthigung, die eine Folge eigener Anregung und innerer Ueberzeugung ist, Gott näher bringt, und ihm wohlgefälliger ist, und zwar aus sieben Ursachen: 1.) Ist eine solche, die mittelst Lehr und Unterricht angeregt wird, eine unverlässliche, es kann hierbei der Mensch den himmlischen Namen in Absicht haben, möglich aber ist ihm hierbei nur an der Lobhudelei und den Ehrenbezeugungen der Menschen gelegen, da sie ihre Wurzel nur in einer gewissen Furcht und Hoffnung hat, während die aus eigener Anregung veranlaßte Unterwürfigkeit, nur um des Himmels Namen willen geschieht, mit keiner Art von Heuchelei und Falschheit zu thun hat, nicht auf Furcht und Hoffnung beruht, sondern von der Einsicht und Erkenntniß ausgeht: daß der Erschaffene dem Schöpfer dienstverpflichtet ist. 2.) Geht der Demüthigung, die vermittelt Lehr und Unterricht angeregt wird, die Hoffnung auf Lohn und die Furcht vor Strafe voraus, während diejenige, die in dem Verstande ihre Anregung findet, nur aus freiem Antriebe der Seele geschieht, indem sie nach gewonnener Einsicht und Erkenntniß bemüht ist, Gott nach Kräften zu dienen, weil sie der Ueberzeugung ist, daß das Eingetauschte, näm-

שער עבודת אלהים

תכלית הענין המכוון בו בבריאת המין האנושי בעולם הזה:

פרק ג אך נדר העבודה ובאור חלקיה ומעלות כל חלק מחלקיה, הוא שגדר העבוד כניעת מי שמטיבין לו למטיב בטובה שינמלהו על טובתו כפי יכולתו, והכניעה נחלקת לשני חלקים, האחד כניעת רהות ויחול והכרח וחזקה, והשני כניעת חובה ודין לגדל ולרומם למי שנכנעין לו, אך החלק הראשון הוא הכניעה לאל שתהיה מצד ההערה הקנויה אשר זכרנו, שחיובה מדרך הגמול והעונש בעה"ז ובעה"ב, אבל החלק השני הוא הכניעה אשר תהיה מצד ההערה התקועה בשכל, והנוצרה בטבע האדם בהקשר נפשו עם גופו, ושתי הכניעות משובחות מביאות אל דרך ההצלחה בעולם המנוחה, אלא שאחת מהנה נודמת לחברתה ומעלה שעולים ממנה אליהם, והיא הערת התורה, והכניעה שתהיה מחמת הערת השכל ודרך הראיה קרובה אל האלהים ורצויה יותר לשבעה פנים, — אחד מהם שהעבודה שתהי' מהערת התורה אפשר שיהיה האדם מכויין בה לשם שמים, ואפשר שיהיה כונתו לחנופה ולשבח בני אדם וכבודם בעבורה, כי שרשה מוסר על התוחלת והרהות, אך העבודה שהיא מצד הערת השכל לא תהיה כי אם מיוחדת לשם שמים, לא יתערב בה שום חונף ולא זיוף מצד שיתפאר בה, כי אינה מיוסדת על תוחלת ועל רהות, אך היא מצד החכמה והידיעה במה שהנברא חייב לבורא מן העבודה, — והשני כי העבודה שהיא מהערת התורה לא תהיה אלא אחר היחול בגמול והרהות בעונש, ואשר תהיה מהערת השכל לא תהיה כ"א לגדיבות הנפש ורצונה להשתדל בכל יכולתה בעבודת אלהיה לשמו אחר ידיעה והכנה, כי הנפש לא תתנרב במה שיש לה אלא אחר שיתברר לה שהתמורה עורפת עליה, והוא רצות

moralische Uebel, und du findest daher, daß sie vor gewissen Speisen, Kleidungsstücken, Begattungen, Gewerben und Handlungen warnt, die die Sinnenlust nur unterstützen, wie sie wieder anderseits die Anwendung von Mitteln gebietet, die ihr entgegen wirken, (wie z. B. Gebet, Fasten, Milb- und Wohlthätigkeit) und dem Verstande Nahrung geben, und so dem Menschen dadurch zum zeitlichen Wohl und ewigen Heil zu verhelfen, wie David sagte: „Eine Leuchte meinem Fuße ist dein Wort, und ein Licht für meine Bahn;“ ferner heißt es: „Denn eine Leuchte ist das Geboth, die Weisung ein Licht;“ ferner: „Und ich sah, daß die Weisheit einen Vorzug hat vor der Thorheit, wie das Licht einen Vorzug hat vor der Finsterniß.“ Die dritte Ursache ist die, daß der sinnliche Trieb durch die Nothwendigkeit der leiblichen Nahrung Tag und Nacht in Anwendung gebracht wird, während der Verstand nur dann thätig ist, wenn es gilt, dem sinnlichen Triebe widerstehen. Bekanntlich werden die Organe brauchbarer, je häufiger sie in Anwendung gebracht werden, während sie im umgekehrten Falle, nur schwächer werden, also muß die Sinnenlust nur an Stärke gewinnen, weil sie immer thätig ist, der Verstand aber, weil er selten zu dem gebraucht wird, wozu er bestimmt ist, erschlaffen, daher mußte die Noth auf ein Mittel führen, das gar nichts (wie die Glieder des Menschen) mit den physischen Genüssen zu thun hat, und nur von dem Verstande gebraucht wird gegen die Heftigkeit des sinnlichen Triebes, und dieses ist die *Thora*; und wenn der Verstand den gehörigen Gebrauch von ihr macht, wird er klar und lauter, abwendend vom Menschen jedwede Thorheit, die seiner sich bemächtigen, und ihn hindern könnte, die Gegenstände wahr und richtig zu beurtheilen, wie es heißt: „Die Lehre des Ewigen ist untadelig, seelenerquickend, den Ewigen Zeugniß bewährt, macht Thoren weise. Die Befehle des Ewigen sind recht herzeuerfreuend, des Ewigen Geboth ist lauter, erleuchtet die Augen.“ Aus dem Gesagten geht also die Nothwendigkeit der Anregung von Seiten der *Thora* hervor, welche Vernunft- und positive Gesetze enthält, die zum Dienste (Gottes) führen, wozu der Mensch aus Vernunftgründen verpflichtet ist, indem dieses der Zweck ist, der mit der Schöpfung

zuweilen machlii הנפשות ומדוי המדות, וע"כ תמצא התורה מזהרת מהרבה מאכלים ולבושים ובעילות וקנינים ומעשים שהם מחזקים כח התאוה, וכן הוא כמצווה במה שהוא עומד כנגדה מהדברים שהם הפכה, והם התפלה והצום והצדקות וגמילות חסדים ולהחיות בהם סימני השכל ולהועיל האדם בהם בעה"ז ובעה"ב, כמו שאמר דוד (תהלים קיט) נר לרגלי דברך ואור לגת'יבתי, ואמר (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור, ונאמר (קהלת ז) וראיתי-אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך, והג' כי התאוה שמשתמשים בה תדיר במזון הנוף לא תרפה מהעבודה לילה ויום, והשכל אין משתמשים בו אלא במה שהוא מפי' לתאוה, ומן הידוע שהכלים משתמשים בהם תמיד ע"ד הטבע מוסיף תקונם ומתחזקים מעשיהם, וכאשר ימעט שמושם יפסדו ויחלשו מעשיהם, והדין נותן שתחזק התאוה מפני שמשתמשים בה תדיר, ויחלש השכל מפני מעוט השמוש בו והנהגתו על מה שהוטבע עליו, והצריך הדוחק למציאות ענין שאין משתמשים באמתתו מאברי האדם ותאוותיו הבהמיות מאומה, אבל משתמשים בה בשכל הנצל מנובר התאוות עליו, היא התורה אשר בהשתמש השכל בה יחזיק ויזקק ויזהיר, וידחה מעל האדם הסכלות הנוכרת על נפשו המונעת אותו מראות הדברים על אמתתם ומהגיחם על מכוניהם, כמו שאמר (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, פקודי ה' אשרים משמחי לב, מצות ה' ברה מאירת עינים, והתחייבה מאשר זכרנו הערת האדם בדרך התורה הכוללת המצות השכליות והשמעיות, לעלות בהם אל העבודה אשר האדם חייב בה מדרך הראיה השכלית, אשר היא

die natürliche Anregung aus drei Ursachen geschwächt wird, und wir sie daher mittelst der Thora zu unterstützen verpflichtet sind. Die erste Ursache ist die, weil der Mensch aus verschiedenartigen, einander widerstreitenden und entgegengesetzten Naturen und Wesen, der Seele und dem Leibe nämlich, besteht. Der Schöpfer hat nun in ihn Kräfte und Eigenschaften verpflanzt, kraft welcher er sich nach Dingen sehnt, wovon sein körperliches Gedeihen abhängt, und er fähig gemacht wird, zum Bestande der Welt beizutragen, und das Menschengeschlecht fortan bestehen könne, wenn es auch in der Einzelzahl verringert wird: den Trieb nämlich nach leiblichen Genüssen; ferner, hat der Schöpfer der menschlichen Seele Anlagen und Kräfte einverleibt, bei deren Anwendung ihm das Leben widerlich scheint, und er aus demselben zu scheiden wünscht — die höhere Erkenntniß nämlich. Da aber der Mensch es früher mit den leiblichen Genüssen zu thun hat und durch diese von seinem Beginne an bedingt ist, so überwältigt der sinnliche Trieb alle andern, so daß er den Verstand bezwinget, um dessen willen er geschaffen wurde, das Auge verbunkelt, und so alle Spuren seiner innern Vorzüge verschwinden; daher bedurfte der Mensch äußerer Mittel, um seinem Triebe nach physischen Genüssen widerstehen, und seine edlere Anlage, nämlich den Verstand, nähren zu können, und diese Mittel sind der Inhalt der Thora, womit Gott durch seinen Boten und Propheten gezeigt, wie seine Geschöpfe ihm zu dienen haben. Die zweite Ursache ist die, daß der Verstand, ein geistiges Wesen, einer höhern Welt entstammt, in der Körperwelt ein Fremdling ist, der sinnliche Trieb aber, ein Conglomerat von Naturkräften und einem Gehäufte von Urstoffen, in der sinnlichen Welt seinen Ursprung und seine Wurzel hat, daher ihn auch die Nahrungsmittel nur kräftigen, und leibliche Genüsse stärken müssen, während der Verstand, weil er ein Fremdling, Niemanden für oder neben, vielmehr Alles gegen sich hat, natürlich unterliegen müßte, daher er eines Mittels bedarf, das die heftige Leidenschaft niederzupfen und ihm die Oberhand über sie verschaffen soll — Die Thora also ist ein Heilmittel für solche Seelenkrankheiten und

c *

מג' פנים, התחייבנו לחזקה בהעדר התורה, והאחד מהג' פנים הוא מפני שנברא האדם מדברים שונים זה מזה ושבעים מתגברים זה ע"ז ומעצמים זה הפך זה והם נפשו ונופו, ונפש הבורא ית', בנפשו מדות וכחות יכסוף בהם לדברים, כאשר יתנהג בם האדם ינדל בהם גופו ויתחזק על ישוב העולם הזה, וישאר רמין האנושי על ענינו ואם יפסדו אישיו, והמדה הזאת היא התאווה להנאות הגופיות, והיא כוללת כל מיני החי הגדל, והרכיב הבורא ית' בנפש האדם עוד מדות וכחות, יכסוף בהם כאשר ישתמש בהם למאוס בעמידתו בעה"ז ויחפץ להפריד ממנו והיא החכמה (ס"ח הכנה) השלמה, ומפני שהיו ההנאות הגופיות קודמות אל נפש האדם מנעוריו, וצוותו בהם מתחלת ענינו חזק וגדול ונחוצו בם יותר, הגבירה מדת התאווה על שאר מדותיו, עד שנברה על השכל שנוצר עליו האדם וטחרה מראות עינו ואכדו סימני חמודותיו, והוצרך האדם בעבור זה לדברים שהם חוצין לו לעמוד בהם כנגד מדתו המגונה והיא התאווה להנאות הבהמיות, ולהחיות בהם סימני מדתו המשובחת והוא השכל, והדברים ההם עניני התורה אשר הורה בהם האל ברואיו דרך עבודתו על ידי שלוחיו ונביאיו ע"ה, והשני שהשכל הוא עצם רוחני נגזר מן העולם העליון הרוחני והוא נכרי בעולם הגופים העבים, והתאווה אשר באדם מחוברת מכחות הטבע ומזג היסודות, והיא בעולם יסודה ומעין שרשה מושכים אליה המאכלים כח ומחזקים אותה ההנאות הגופיות, והשכל מפני שהוא נכרי אין לו מחזק ולא חבר והכל כנגדו, ומן הדין היה שיחלש ונצטרך לדבר שינחה בו מעליו גובר התאווה ושיחזקהו עליה, והיתה התורה רפואה לחלי

Punkte auseinander zu setzen. 1) die Nothwendigkeit der äußern Anregung zur Gottesverehrung, und wie vielfach diese ist; 2) die Nothwendigkeit jeder dieser Arten; 3) den Umfang der Gottesverehrung, ihrer Arten und Grade; 4) die Art, wie die *Thora*, und wie vielfach sie hiezu anregt, und die verschiedene Anschauungs- und Auffassungsweise der Menschen in derselben; 5) die Art, wie der Verstand hiezu anregt; (in dialogischer Form dargestellt); 6) daß die Verpflichtungen zur Gottesverehrung so vielfach sind, als die Wohlthaten vielfach sind; 7) die Verpflichtung, die jeder Empfänger einer Wohlthat gegen seinen Gönner auf sich hat; 8) die verschiedenen Ansichten der Gelehrten über die waltende Nothwendigkeit und Gerechtigkeit, und welche dieser Ansichten sich am meisten der Wahrheit nähert; 9) die Absicht, die der Schöpfung des Menschengeschlechtes zum Grunde gelegen; 10) über den richtigen Gebrauch unserer Anlagen.

1. Kapitel.

Die Nothwendigkeit der Anregung zum Dienste Gottes, und daß diese von verschiedenen Seiten geschehen müsse, liegt darin, daß, trotzdem der Mensch von Verstandes wegen zum Dienste Gottes verpflichtet ist, doch eine geraume Zeit vergeht von dem Zeitpunkt, als die Wohlthaten (Gottes) dem Menschen sich zeigen, bis zu dem Zeitpunkte, als er einsieht und erkennt, zu welcher Ergebenheit er hiefür verpflichtet ist, dieserwegen ist es Pflicht, den Menschen auf die Handlungen und Gesinnungen aufmerksam zu machen, die zu einem vollkommenen Gottesdienste gehören, damit er nicht so lange ohne Religion bleibe, als sein Verstand noch nicht gereift ist. Die Anregung selber geschieht auf zweierlei Art: die eine liegt in ihm, die nämlich zur Zeit seiner Geburt und seines Entstehens mit dem Verstande und Erkenntnißvermögen in ihn verpflanzt wurde; die zweite geschieht auf dem Wege der Offenbarung, und die ist die *Thora*, die der Prophet den Menschen bietet, um ihnen zu zeigen, die Art des Gottesdienstes, zu dem sie verpflichtet sind.

2. Kapitel.

Daß aber von beiden Seiten die Anregung ausgehen müsse, kommt daher, weil

נבל ולא חכם, א"כ כבר נתברר חייב קבלת עבודת האלהים על בני אדם מצד התמדת טובותיו עליו, וצריך שנבאר מענין השער הזה עשרה ענינים, אחד מהם ההערה על העבודה וחלקיה, והשני בצורך המביא אל כל חלק מחלקיה, והשלישי בנדר העבודה וחלקיה ומעלותיה, והרביעי בצורת ההערה התוריה וחלקיה ומעלות אנשים בדיעת ספר התורה והבנת ענינו, והחמישי בצורת ההערה השכלית ולהורות עליה ע"ד השאלה והתשובה, והששי במיני חיובי העבודה כפי מיני הטובות ומחלקותיה, והשביעי בבאור הפחות מה שחייב בו מי שמטיבין לו בטובה מן הטובות למטיב בה, והשמיני במחלוקת החכמים בהכרח ובצדק והדעת הקרובה אל האמת מן הדעות בזה, והתשיעי בספור סוד יצירת המין האנושי בעולם הזה בדרך קצרה, והעשירי בספור דרך השמוש בכל מדה ממדותינו במקומה:

פרק א אמר המחבר אך הצורך אל ההערה על עבודתה וחלקיה הוא, מפני שהאדם חייב בעבודת ה' ית' מדרך השכל וההכרה, ויש בין עת הראות הטובות על האדם ובין עת שישכיל ויכיר מה שהוא חייב עליהם מן העבודה זמן ארוך, היתה הערת האדם על מה שחייב בו מן המעשים ואמונות הלבבות אשר בהם תשלם לו העבודה לאל יד חובה, כדי שלא ישאר בלי דת עד שיגמר שכלו, וההערה על שני ענינים, אחד מהם תקוע בשכל נטוע בהכרת האדם נוצר עליו בשרש בריאתו ותולדתו, והשני קנוי בדרך השמע, והיא התורה אשר יגיענה הנביא אל בני אדם להורותם דרך העבודה אשר הם חייבין בה לבורא יתברך:

פרק ב אך הצורך המביא אל כל חלק מחלקי ההערה הוא, מפני שההערה התקוע בשכל נחלשת

4.) betreffs seiner Rathlosigkeit, wenn irgend ein Unfall seinem Gehirne zustoßt, und er die Denkkraft einbüßt, die ihm der Schöpfer vor den übrigen Thieren gegeben hat; dann ist er beschränkter und blöder als die übrigen lebenden Wesen, so daß er sich nicht selten selber beschädigt oder gar tödtet. Es zeigt sich überhaupt bei den meisten Thieren ein gewisses Erkennen des ihnen Wohlthunenden, und gewisse Kunstgriffe in der Herbeischaffung ihrer Nahrung, was vielen der klügsten Menschen abgeht, um so mehr dem Verstandlosen — Wenn wir nun betrachten die Größe des Schöpfers, den hohen Grad seiner Macht, Weisheit und Reichthumsfülle, und beobachten, wie ohnmächtig, mangelhaft und unvollkommen der Mensch ist, wie viel seine Bedürfnisse und wie wenig die Mittel, sie zu befriedigen; wenn wir erwägen die mannigfaltigen Wohlthaten des Schöpfers gegen ihn, und daß er ihn auch nur deshalb so mangelhaft, armselig, und hingewiesen auf das, was zu seiner Vollkommenheit gehört, und nur mit harter Mühe zu erlangen ist, erschaffen hat, damit er sich selber nach allen Seiten hin kenne und erprobe, in Folge dessen er sich gewiß dem Dienste Gottes willig fügen, und dadurch des jenseitigen Lohnes theilhaftig werde, um dessen willen er erschaffen wurde; wie wir dieß in der zweiten Pforte dieses Buches vorausgeschickt): zu welcher Ergebenheit, Ehrfurcht, Lob, Dankbarkeit und stetem Preis, ist da nicht der Mensch gegen seinen Schöpfer verpflichtet, zumal wir deutlich nachgewiesen, wie sich selbst die Menschen gegenseitig Lob und Dank schuldig sind! Und wenn noch Jemand thörichterweise diese Verpflichtung des Menschen gegen den Schöpfer in Abrede stellen wollte, so muß bei reiflicher Erwägung dieser Angelegenheit und Anerkennung der Wahrheit gegen sich selber, der Schlafende erwachen, der Gleichgültige angeregt, der Thor zur Prüfung veranlaßt werden, und der Verständige zur klaren Ueberzeugung gelangen, daß er Gott dienen müsse, zumal die Beweise so klar, die Zeugnisse so allgemein, und die Wunder nicht zu läugnen sind. Ähnlich sagt der Prophet denen, die über die Verpflichtung zur Gottesverehrung nachzudenken unterließen: „Wie? dem Ewigen vergeltet ihr so? unwürdiges, unweises Volk!“ Sonach ist die Verpflichtung der Menschen zur Gottesverehrung wegen seiner immerwährenden Wohlthaten nachgewiesen, und wir haben daher in dieser Pforte zehn verschiedene

כשיחסר כח הדבר אשר נתן בו יתרון על שאר החיים שאינם מדברים למאורע שיארע במוחו, כי בעת ההיא יהיה נעוה ונתעה משאר ב"ח, ואפשר שישחית עצמו בשחיתו ובתמותות, ונמצא רוב ב"ח שיש להם מן ההכרה בדרכי טובותם והתחבולה בהשגת מזונותם, מה שמקצרים רבים מן המשכילים שבבני אדם מכמותה, כ"ש מי שיפקד שכלו מהם, וכאשר נעמוד במחשבותינו על גדולת הבורא ית' ועוצם יכולתו וחכמתו ועשרו, ונשתכל בחלישות האדם וחסרונו ושאינו מגיע אל השלמות ורוב צרכו ורישו לדבר שימלא מחסורו, ונבחן רוב טובות הבורא יתברך וחסדו עליו, ושבראהו כמו שבראהו מן החסרון בעצמו והוא רש וצריך אל מה שיש בו תקנתו ולא יגיע אליו כי אם ביגיעת נפשו, וזה מחמלת הבורא עליו כדי שיכיר את עצמו ויבחן בכל עניניו וידבק בעבודת האל על כל פנים, ויקבל על זה גמול העולם הבא אשר לו נברא, כמו שהקדמנו מן הדברים בשער השני מן הספר הזה, כמה האדם חייב לו ית' מן העבודה והיראה והשבח וההודאה והתמדת התהלה, עם ברור חיוב כל אשר הקדמנו מן שבח ב"א והודאתם קצתם לקצתם, ואם יש איש סכל שחולק בחיוב כל זה לבורא ית' על האדם, כשהוא מבחין ומתכוון בענין הזה ומודה באמת על עצמו, הלא יעור הישן ויביע המתעלל ויבחין הכסיל וישכיל המשכיל ברור חיוב קבלת עבודת האלהים עם ברור הראיות ופרסום העדים ואמתות המופתים, וכמו שאמר הנביא ע"ה למי שהתעלם מעיין בקבלת עבודת האלהים ית' (דברים לז) הלי' תגמלו זאת עם

Mensch seinem Schöpfer Ergebenheit, Lob und Dank, dessen Güte grenzenlos, dauernd, anhaltend, uneigennützig, nur aus Guld und Liebe gegen die Menschen ausgeübt wird!

Es darf auch nicht übergangen werden, daß derjenige, der auf die eine oder die andere der erwähnten Arten seinem Nebenmenschen Gutes thut, von dem Empfänger desselben sich nur in etwas höchst Zufälligen unterscheidet, denn ihrem Menschthum und Wesen nach sind sie einander ähnlich und verwandt, (nämlich dem Wesen, der Gestalt, ihrer Zusammensetzung, ihrer Form und ihren wesentlichen, ja selbst vielen ihrer zufälligen Eigenschaften nach,) und dennoch ist, wie gesagt, der Empfänger der Wohlthat seinem Wohlthäter Dienstfertigkeit schuldig, und dieß würde er um so mehr schuldig sein, je unvollkommener und unvollständiger er in Zusammensetzung, Verbindung und Gestalt wäre. Denken wir uns ferner den Wohlthäter als das Vollkommenste und Beste, den Empfänger des Guten aber als das Mangelhafteste und Ohnmächtigste unter allen Geschöpfen, so versteht es sich von selbst, daß dieser jenem knechtische Unterwerfung schuldig ist. Zielen wir hierauf das Verhältniß Gottes zu den Menschen in Betrachtung, so werden wir den Schöpfer hoch, hehr und erhaben über alles sinnlich und geistig Wahrnehmbare finden, wie wir dieses in der ersten Pforte dieses Werkes auseinandergelegt. Selbst mit den übrigen lebenden Wesen verglichen, erscheint der Mensch in dreifacher Beziehung als das Mangelhafteste und Ohnmächtigste. 1.) Bezüglich seiner Auferziehung und erster Kindheit, da die übrigen lebenden Wesen kräftiger sind, Schmerzen nicht so unterliegen, und ihren Eltern in ihrer Auferziehung nicht so zur Last fallen, wie der Mensch; 2.) rücksichtlich der Eingeweide der Menschen, die voll Schmutz und Unrath sind, und in Ermangelung der äußern Pflege ist er auch äußerlich unsauberer als die übrigen lebenden Wesen; dieß zeigt sich auch nach dem Tode des Menschen, indem sein Leichnam eher in Fäulniß übergeht, als der der letztern, 3.) betreffs seiner Unbeholfenheit, wenn ihm eine jener Kräfte abgeht, womit ihn der Schöpfer vor allen übrigen lebenden Wesen bevorzugte;

הטובה והמטיב בה אשר אין תכלית לטובתו, אך היא מתמדת ונמשכת מבלתי כונת תועלת ולא דחיית נזק, רק נדבה וחסד ממנו על כל המדברים. וממה שראוי לעמוד עליו כי כל מטיב לזולתו מבני אדם מכל המינים אשר זכרנו, אין לו יתרון על מי שמטיב לו אלא במקרה מן המקרים, אבל באנושותם (ס"ל ניסוחם) ועצמם הם נמשלים וקרובים זה לזה בעצם ובדמות ובחבורם ובצלמם ומבעיהם וברוב מקריהם, ועב"י חייב מי שמטיב לו מן העבודה למטיב מה שספרנו, ואם היינו חושבים כי מי אשר מטיבין לו בתכלית החסרון והגליעות ובהרכבתו וחבורו ודמותו, היה חייב בעבודה יותר, וכן כאשר נחשוב כי המטיב בטובה טוב ושלם מכל נמצא, ומי שמטיבין לו גרוע מכל נמצא וחלוש מכל נברא, השכל מחייב בתוספת העבודה למטיב עד אין תכלית, וכאשר נבחן על ההקשה הזאת דבר הבורא ית' וב"א בשכלנו נמצא הבורא ית' נעלה ונשא ומרומם על כל נמצא וכל מושג בהרנשה ובשכל, כפי אשר התבאר בשער הראשון מן הספר הזה, וכן נמצא האדם בהקשתו אצל שאר מיני החיים שאינם מדברים חסר וחלש מכלם, ויראה לך זה בנ' ענינים, אחד מהם בענין גדולו ועוללותו, כי נמצא שאר מיני החיים חזקים ממנו ויבולים לסבול הצער יותר ולנשא את עצמם, ואינם מטריחים אבותם בגדולם כאדם, והענין השני כשנעין במה שישתך גוף האדם מן הלכלוכים והטנופים ומה שיראה עליו מחוץ ממה שהוא קרוב מהם כשהוא נמנע מן הרחיצה והנקיות ימים רבים וכן כאשר ימות, כי זוהמתו יותר כבדה מכל זוהמת כל גבלות שאר ב"ח, וצואתו יותר מסרחת מצואת שאר בעלי חיים וכן שאר טנופיו, והענין השלישי מה שהוא נראה מחולשת תחבולותיו

innern an einen Kaufmann, der ein großes bleibendes, erst mit der Zeit erreichbares Gut für ein geringes, unbeständiges und verächtliches sich erkaufte, indem (der Reiche) mit dem Guten, das Gott ihm zur Verwendung an Bedürftige gegeben, seine Seele für die Zukunft zieren will. Offenbar verdient er demungeachtet Dank und Lob, obschon er es zu seinem Seelenschmuck gethan; wie es heißt: „Des Herumirrenden Segen kam auf euch;“ ferner: „Vielmehr segneten mich nicht seine Hüften und erwärmte er sich nicht mit der Schur meiner Schafe.“ — Diejenigen, die sich gegenseitig wohl thun, des Ruhmes, der Ehre und der Wiederentgeltung wegen, gleichen demjenigen, der seinem Nachbar Gut und Geld in Verwahrung gibt aus Vorsicht, daß er es später brauchen würde. Obwohl nun dieß seines eigenen Vortheiles wegen geschieht, dennoch ist der Empfänger Lob und Dank dafür schuldig, wie der Weise sagt: „Viele begrüßen das Antlitz des Vornehmen, und Alles gefällt dem Freigebigen sich;“ ferner: „Das Geschenk schafft dem Menschen Raum, führen ihn bei Großen ein.“ — Ebenso will der Mittheilende mit den Wohlthaten, die er den Armen zukommen läßt, nur selber der Schmerzen ledig werden, die er durch die Schmerzen des andern empfindet, und es scheint, als wolle er mit dem ihm von Gott gewordenen Guten diese heilen; dennoch muß ihm Dank werden, wie Hiob sagt: „Konnte ich sehen einen Herumirrenden ohne Kleid, und ohne Bedeckung den Dürftigen? Vielmehr segneten mich nicht seine Hüften, und erwärmte er sich nicht mit der Schur meiner Schafe?“ — Aus dem Gesagten geht hervor, daß all die Wohlthaten, die der Mensch einem andern erzeigt, Egoismus zum Grunde haben: sich entweder damit eine zeitliche oder ewige Zierde anzuschaffen, oder Schmerzen von sich abzuwenden, oder seine Geldumstände zu verbessern. Dennoch wird ihnen Niemand Lob, Dank, Ehrfurcht und Liebe versagen wollen, obwohl das Gut selber nur ein Erborgtes bei ihnen ist, und sie zur Wohlthat gezwungen sind, wie wir dieß erwähnt, zudem ihre Güte nicht dauernd, ihre Liebe nicht anhaltend ist, und ihre Milde entweder eigenen Vortheil und Entfernung der Nachtheile zum Zwecke hat. — In welchem Maße schuldet nicht erst der

ואבודה ונבזית יתננה מעד, ולא נתכוון אלא לפאר נפשו באחריתו. בטובה שהפקידה האלהים בידו לתת למי שיהיה ראוי לה, ומן הידוע כי ראוי להודות אותו ולשבחו אף ע"פ שהיתה כונתו לפאר את נפשו באחריתו, ועכ"ז נתחייבה לו ההודאה כמו שאמר איוב (נסימן כ"ט) ברכת אובר עלי תבא, ועוד אמר (סס לא) אם לא ברכוני תלציו ומנו כבשי יתחמם, אבל טובת בני אדם קצתם אל קצתם בעבור אהבת השבח והכבוד ונמול העולם, הוא כמי שאוצר דבר אצל חברו או מפקיד אצלו ממון מפני יראתו שיצטרך לאחר זמן, אף ע"פ שכונתו לתועלת עצמו בהטיבו לזולתו כמו שאמרנו חייב לו השבח וההודאה עליה, כמו שאמר החכם (משלי י"ט) רבים יחלו פני נדיב וכל הרע לאיש מתן, ואמר (סס יח) מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו, אך טובת החומל על העני הכואב לו, הוא מכון בה לדחות צער מעל עצמו אשר מצאהו מענמת נפשו ולאבו למי שחמל עליו, והוא כמי שמרפא כאב שמצאהו בטובת ה' עליו ואינו נשאר מבלתי שבח, כמו שאמר איוב (נסימן לא) אם אראה אובר מבלי לבוש ואין כסות לאביון, אם לא ברכוני תלציו ומנו כבשי יתחמם, וכבר נראה ממה שהקדמנו כי כונת כל מטיב לזולתו מבני אדם היא לתועלת עצמו תחלה ולקנות קשור נאה לעה"ז או לעה"ב, או לדחות צער מעל נפשו, או לתקנת ממונו, ואין כל זה מונע משבחם והודאתם ומיראה ומאהבה אותם ומהשיב להם נמולם, אע"פ שהטובה היא שאולה בידם והם מוכרחים להטיב בה כאשר זכרנו, וטובתם אינה תמידית ולא נדיבותם נמשכת, וחמידותם מעורבת עם כונת תועלת נפשם או לדחות ההיזק ממנה, א"כ כמה האדם חייב מן העבודה והשבח וההודאה לבורא

להועיל לנו, ואם תגיע לנו שום טובה על ידי מי שלא כיון בה אלינו, יסתלקו מעלינו חיובי ההודאה לו ואין אנו חייבין בה, וכאשר נתבונן בטובות בני אדם קצתם על קצתם, אינן יוצאות מאחד מחמשה פנים (ס"א מינים), האחד טובת האב על הבן, והשני טובת האדון על עבדו, והשלישי טובת העשיר על הרש כדי לקבל שכר שמים, והרביעי טובת בני אדם קצתם לקצתם לסנות השם והכבוד ולגמול העולם, והחמישי טובת החזק על החלש בעבור חמלתו עליו, ושהוא כואב על ענינו, וצריך שנעיין עתה בכונת כל אשר ספרנו אם אינה תלויה בדבר כ"א לתועלת מי שמטיבין אליהם אם לא, ותחלתם טובת האב על בנו, ומן הידוע כי הוא מכויץ לתועלת עצמו בו, כי הבן נתח מהאב עם עוצם תקותו (ס"א תשוקתו) בו, והלא תראה כי הוא מרגיש עליו יותר מנופו במאכלו ובמשתהו ובכסותו ולדחות כל נזק מעליו, ונקל בעיניו סבל הטורח והיגיעה בעד מנוחתו, עם מרה שהוטבעו על האבות מן הרחמים והחמלה על בניהם, ועכ"ז חייבה להם התורה והשכל על הבן העבודה והכבוד והיראה כמו שאמר הכתוב (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו, (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן, ואמר (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדוניו, ואם האב מוכרח זה בדרך הטבע והטובה לאל והוא שליח בה בלבה, אבל טובת האדון על עבדו, ידוע כי הוא מכויץ לתקן ממונו בממונו עם צרכו לעבודתו, והוא אינו מכויץ בזה כי אם תועלת עצמו, ועכ"ז כבר חייבו חבדא ית' בעבודתו והודאתו, כמו שאמר בן יכבד אב ועבד אדוניו, אבל טובת העשיר על הרש לקבל שכר שמים, הוא כסוחר שהוא קונה הנאה גדולה קיימת יגיע אליה אחר זמן, בטובה קטנה

weniger das, was außerhalb derselben sich befindet. Erwäge daher, mein Bruder, dieses Gleichniß, prüfe es, und denke dir so dann den Schöpfer seinem wahren Wesen nach. Es wird dir auch dann das größer scheinen, was er dir in seiner Güte und Barmherzigkeit verliehen, zumal er bei der Masse seiner Geschöpfe sein Auge auch auf dich gerichtet hat. Behandle seine Schrift, seine Gebote und Gesetze mit einem umsichtigen Blick, vergegenwärtige dir nur stets die Ehrfurcht und Achtung, die du dem zollest, der mehr vermögend ist, als du; wie du, je nach dem er höher als du ist, und unabhängig von dir lebt, auch seine dir zugewandte Guld und Liebe höher schätzen wirst, ebenso und wegen derselben Ursache, halte hoch die Ge- und Verbothe (Gottes), und beschäftige und befaße dich mit seinen Anordnungen. Denke nach und forsche, du wirst es unter Gottes Beistand finden. Möge uns Gott zu einem seiner Verehrer machen, die seine Güte, Guld und Liebe zu würdigen verstehen! Amen.

Dritte Pforte.

Ueber die Verpflichtung zur Gottesner-
ehrung.

E i n g a n g.

Da wir in dem Frühern über die Verpflichtung zur innigen Auerkennung der Einheit Gottes und zur Betrachtung seiner an dem Menschen sich zeigenden Allgüte gesprochen, so ergiebt sich für uns die Pflicht, nun von dem zu sprechen, was der Mensch zu thun schuldig ist, wenn jene ihm klar geworden, nämlich von der schuldigen Ergebenheit gegen Gott (wie hiezu der Verstand Jedermann gegen seinen Wohlthäter verpflichtet.) Wir schicken aber in dem Eingange dieser Pforte einiges über die Wohlthaten der Menschen und ihrer gegenseitigen Dankverpflichtungen voraus, und ziehen daraus den Schluß, welchen Dank und Preis wir erst dem Schöpfer für seine unermessliche Güte und unendliche Gnade schuldig sind. — Bekannt ist es, daß wir jedem in dem Maße Dank schuldig sind, als er uns zu nützen gewillt war, und zwar, selbst in dem Falle, wenn er durch Zufall in der Ausübung seiner Wohlthat gegen uns verhindert wor-

ואתה אחי שים לבך אל הדמיון הזה כשתשכל בגלגל הסובב את הארץ, כי אין אנו מבינים מה שיש בבקעה קטנה מן הארץ כ"ש בכולה וכ"ש מה שיש אחרי הגלגל, התבונן אחי המשל הזה ובחון אותו והבן מענין הבורא ית' כפיהו, ויגדל בעיניך מה שחננך מטובו וחסדו אשר שם עליך עינו לטובה בכלל בריותיו, והבט אל ספרו ומצותיו וחקיו בעין הגדולה, והעבר על מחשבתך רוב המורא והגדולה אשר תמצא בלבך, למי שתמצא ידו מן הטוב יותר ממך מב"א כי כפי יתרון מעלתו על מעלתך ומעוט צרכו אליך, תהיה גדולתו וטובתו אצלך, וכן תהיה למצותיו ואזהרותיו מעלה בלבך בפי זה והשתדלך וטרחך בעניניו, בין והתבונן תמצא בע"ה, והאלהים שימנו מאנשי עבודתו המכירים עניני טובתו ברחמיו וחסדיו אמנ:

נשלם השער השני, אל ה' אקרא ויעניני.

השער השלישי

בבאר אופני חיוב קבלת עבודת האלהים יתברך.

חזק פתח השער

אמר המחבר מפני שבארנו כמה שעבר חיוב יחוד האלהים בלב שלם ואופני בחינת טיבותיו על האד', התחייבנו לזכור אח"כ מה שהאדם חייב לנהוג בו כשירתברר אצלו, והוא קבול עבודת האלהים כפי אשר יחייבו השכל למטיב על מי שהטיב לו, וראוי להקדים בפתיחת השער הזה באור אופני הטובות וחיובי ההודאה עליהם מב"א קצתם לקצתם, ונעלה מזה אל מה שאנו חייבין בו לבורא ית' מן השבח וההודאה על רוב חסדו וגודל טובו עלינו, ונאמר כי מן הידוע אצלנו כי כל מטיב אלינו אנו חייבין להודות לו כפי כונתו להועיל לנו, ואם יקצר במעשהו לדבר שיקרהו ימנעו מהטיב אלינו, הודאתו חובה עלינו כיון שנתברר לנו כי דעתו עלינו לטוב וכי כונתו

boren wurde, dessen sich nun der König huldvoll annimmt, und befiehlt, daß es auf's Beste gepflegt und unterhalten werde. Es wuchs heran und kam zu Verstand, wußte aber von nichts mehr, als von der Grube und ihrem Inhalte; nur der königliche Beamte besuchte es immer und reichte ihm das, was es zu seiner Unterhaltung nöthig hatte als: Licht, Speise und Trank, und Kleidungsstücke, und sagte ihm nur, daß es ein Knecht des Königs sei, dem die Grube und ihr Inhalt gehöre, und von dem alles, was er ihm reicht, komme, dem es daher Lob und Dank schuldig sei. Es spricht: „Ich lobe den Eigenthümer dieser Grube, daß er mich zu seinem Knechte genommen, mich mit seinen Wohlthaten erfreut, und sein Herz und Auge auf mich richtet.“ Darauf der Beamte: „Nicht so, du könntest dir sonst ein Verbrechen zuziehen: nicht auf die Grube allein erstreckt sich die Herrschaft des Königs, sondern über ungeheure Länder, die zahllos sind im Vergleiche zu dieser Grube; auch bist du nicht der einzige Diener des Königs, denn seiner Diener Zahl ist sehr groß, und was er dir zukommen läßt, ist als Nichts anzusehen, im Verhältnisse zu dem Guten, das er an andern außer dir ausübt; auch die Fürsorge die er dir zuwendet, steht in keinem Verhältnisse, zu der gegen andere.“ „Von dem, was du mir nun sagst,“ erwiderte der Knabe, „wußte ich nichts, demnach konnte ich ihn nur insoweit kennen lernen, als ich seine Güte und Herrschaft wahrzunehmen Gelegenheit hatte.“ Der Beamte wieder: „Sage also: Ich preise den erhabenen König, dessen Regierung endlos, und dessen Güte und Milde gränzenlos sind, gegen dessen zahllose Heere ich als Nichts erscheine, und meine Angelegenheit der Größe seiner Macht gegenüber nichtsagend ist.“ — Nun war der Knabe im Stande sich einen Begriff von einem Könige zu machen, was er bis jetzt nicht konnte, und lernte diesen würdigen und ehrfürchten, auch gewann das Gute, das er von diesem empfangen, an Werth in seinen Augen, da er dessen Größe, und seine eigene Menigheit erst kennen lernte. — Und nun, mein Bruder, habe stets dieses Gleichniß im Herzen, wenn du das Erdenrund betrachtest; wir begreifen das nicht, was eine kleine Ebene der Erde, um so weniger das, was diese umfaßt, noch

עליי מחכמת הבורא ויכלתו בעה"ז איננו נחשב למאומה לנגד יכלתו וחכמתו, כי אין נראה אלא מה שהצורך אליו בעבור האדם בלבד, לא כפי הגעת יכלתו כי אין לה קץ, וראוי שיהיה בלבך מיראתו ונודל יכלתו כפיהו, לא כפי מה שתבין ממנו בלבד, אך דמה עצמך בעולם אל ילד שיוולד בבור מאסר המלך, וחמל עליו המלך וצוה לו בכל הטוב לו וכל הצריך לתקנתו עד שגדל והשכיל ואיננו יודע מאומה חוץ מן הבור ומה שיש בו, והיה שליח המלך בא אליו תדיר בכל מה שצריך לו מנר ומאכל ומשתה וכסות, והודיעו כי הוא עבד המלך וכי הבור וכל אשר בו וכל אשר יביא אליו מן המזון של מלך הוא, וחייבו להודות לו ולשבחו, ואמר אני משבח בעל הבור הזה אשר לקחני לעבד לו ויחדני בכל טובותיו ושם עינו ולבו עלי, אמר לו השליח אל תאמר כן פן תחטא, כי אין הבור הזה לבדו ממשלת המלך, כי ברחבי ארצותיו מכפלי הבור הזה מה שלא יספר מרוב, וכן אין אתה לבדך עבדו כי עבדיו רבו מספר, וכן מה שהגיע אליך מטובותיו וחסדיו אינם נחשבים למאומה לנגד טובותיו על זולתך, וכן השגחתו עליך איננה נחשבת לנגד השגחתו על זולתך, ואמר הנער אינני יודע מה שזכרת אך הבינותי מדבר המלך כפי מה שראיתי טובתו וממשלתו בלבד, אמר לו השליח אמור אני משבח המלך העליון אשר אין קץ למלכותו ולא תכלית לטובתו וחסדו, ואני כלא חשוב בין רובי חייליו ועניני איננו כלום לפי גדול יכלתו, והבין הנער מעגין המלך מה שלא היה מבין, וגדלה מעלתו בנפשו ונכנסה אימתו בלבו ותגדל בעיניו טובתו ומה שהגיע אליו ממנו מפני גדול מעלתו ומעום חשיבותו הנער במלכותו ויגדלו מתנותיו אצלו,

einer Nacht entstanden, und als Kind einer Nacht verschwunden ist, und mir soll nicht leid sein, um Nintweh, die große Stadt?" u. s. w. Und David sagt: „Gütig ist der Ewige gegen Alle, und sein Erbarmen ist über alle seine Werke.“

6. Kapitel.

„Was die Betrachtung verhindert und ihre Ergebnisse schmälert?“ Hierauf erwidere ich, daß all die Hindernisse, deren wir in der Pforte über die Einheit Gottes Erwähnung thaten, auch hier sich zeigen, wozu sich die 3 Ursachen, die mir Eingangs dieser Pforte angaben, gesellen. Zudem gehört noch der Hochmuth, daß mancher eingebildete Narr meint, daß er der Wohlthaten des Schöpfers, und noch weit größerer würdig sei, und sich daher dem Schöpfer nicht zu Dank und Lob verpflichtet fühlt, von dem eben der Weise sagt: „Ein Greuel dem Ewigen ist jeder Hochmüthige.“ — Die Ergebnisse der Betrachtung (der Natur) sind: daß der Mensch dadurch die Güte des Schöpfers einflieht, und seinen Dienst willig annimmt; ferner, daß er stets die Zeichen der göttlichen Weisheit berücksichtigt, und ihn jede Gelegenheit zum Nachdenken und Forschen bestimmt, wodurch er mit jedem Tage neue Zeichen (der Allweisheit) entdeckt, wie David sagt: „Jeder Tag quillt Lob und Preis!“ — Wenn du diese Abhandlung liest, ist es jedoch nothwendig zu wissen, daß diese nur ein Geringes ist im Verhältniß dessen, was sich dir durch dein eigenes Nachdenken von den Geheimnissen der Allweisheit bei einer Reinheit deines Herzens und Lauterkeit deiner Seele erschließen wird, und daß selbst in dem Falle, als du zum äußersten Resultate gelangt bist, und du die sich in dieser Welt fund gebenden Allweisheit und Allmacht Gottes begriffen zu haben meinst, es als Nichts anzusehen sei, im Vergleiche der wirklichen Allmacht und Allweisheit; weil nur das wahrnehmbar ist, was in einer gewissen Beziehung mit dem Menschen steht, aber nicht die Tragweite seiner Allmacht, denn diese ist unendlich. — Du mußt sonach die Allmacht Gottes in ihrer wahren Größe dir denken, aber nicht nach Maßgabe deines Erkennens. Du hast dich also in der Welt gleich einem Kinde zu halten, das in einem der königlichen Gefängnisse ge-

אליהם בעצמם מעט ותועלתם יותר רחוקה אלא מצד החכמה עליהם, לא נמצא מהם אצל המון בני אדם מה שנמצא מן המאכל אצל אחד מהם, וזה בעבור העלה אשר זכרנו שיכול אדם לעמוד זולתם, ישתבח הבורא החכם החומל והמרחם על עבדיו אשר עינו עליהם לטובה בכל מה שיש בו תקנתם אין אלוה מבלעדיו, כמו שאמר ליונה (נסימן ד) אתה חסת על הקקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו וגו' ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה וגומר, ואמר דוד ע"ה (תהלי' קמ"ה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו:

פרק ו אך מפסידי הבחינה והדברים התלויים בה, אומר כי כל הדברים המפסידים את היחוד אשר הקדמנו זכרם בשער הראשון כלם מפסידים הבחינה, והשלשה פנים אשר הקדמנו זכרם בתחלת השער הזה גם הם מפסידים, ומהם הנאות בטובות הבורא שיחשוב הכסיל הפתי כי הוא ראוי להם וליותר מהם, ואינו בוחן בטובות האלהים ולא יחייב את נפשו לשבח עליהם ולהודות לבורא, ובכמורה אמר החכם (תהלי' טז) תועבת ה' כל נבה לב, אך הדברים התלויים בבחינה, מהם שיבין האדם טובות האלהים עליו ושיקבל עבודתו בעבודה, ומהם שישיב אל לבו תמיד סימני חכמת הבורא, ולא יעמוד מחשוב בהם ומחקור עליהם בכל אשר יגיע אליו מן המוחשים והמושכלים. ואינו פוסק מראות סימן חדש בכל יום, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים י"ט) יום ליום יביע אומר, ומה שראוי לך לדעתו בעת קריאתך מה שהעירותך עליו בשער הזה כי הוא מעט מדרכה, ממה שתגיע אליו בבינתך מסודי החכמה שנגלו לך בכור לבבך וזכות נפשך, וכאשר תגיע מזה עד התכלית אשר ביכלתך, ראוי לך לדעת כי כל מה שעמדת

huten Werth haben. Hierin liegt auch ein erhabener Gedanke der höchsten Weisheit. — Betrachtet du die Dinge, die zur Erhaltung der Körper und zur Beförderung ihres Bestandes, so wirfst du sie quantitativ so vorfinden, wie sie nothwendig sind. Das Mehrnothwendige findet sich stets und häufig vor, das Mindernothwendige nur selten und schwer. 3. B. Die atmosphärische Luft, weil man ihrer nicht eine Stunde entbehren kann, hat der gütige Schöpfer so verbreitet, daß sie dem Menschen nirgends und nie fehlt; das Wasser aber, welches zwar nothwendig, doch zur Erhaltung des Lebens nicht von solcher unerlässlichen Bedingung wie die Luft ist, hat der Schöpfer auf der Oberfläche der Erde verbreitet, es an gewissen, den lebenden Wesen zugänglichen Orten gesammelt, doch nicht wie die Luft, es überall sein lassen, weil es für Geld angeschafft werden kann, was bei der Luft nicht der Fall ist; auch ist jenes dem einen oder dem andern mehr zugänglich, während die Luft überall vorfindig und jedem zugänglich ist. Die Speise ist ebenfalls ein Bedürfnis, aber doch ersetzbarer als es bei Luft und Wasser der Fall ist, deshalb ist sie schwerer zu erringen und auch seltener, als das Wasser, vorfindig, aber dennoch hinreichend, um Niemanden abzugehen. Ebenso verhält es sich mit den Kleidungen aus Häuten, Wolle und Pflanzstoffen, sie sind eher zu ersetzen, als die Speisen und können erst nach einiger Zeit angeschafft werden, weil der Mensch ohne sie bestehen, oder mindestens sich hier durch eine längere Zeit mit Wenigem eher begnügen kann, als dieß bei den Speisen der Fall sein könnte. Edelsteine, Gold, Silber und andere Fundgegenstände aber, weil sie nicht so nothwendig, und ihr Werth sich nur auf ein Uebereinkommen stützt, finden sich daher nicht bei jedem einzelnen im Publikum vor, wie dies bei den Speisen der Fall ist, und zwar wegen der eben erwähnten Ursache, daß der Mensch ohne sie bestehen könne. Gelobt sei der allweise Schöpfer, der sich erbarmet und gnädig annimmt seiner Diener, und stets sein Auge zu ihrem Guten und Vortheile auf sie gerichtet hat (es ist kein Gott außer ihm!) wie er dieß zu Jonah gesagt: „Dir ist leid um den Kifajon, mit dem du keine Mühe gehabt, und den du nicht groß gezogen, der als Kind

לא היו מניעים בהם אל חסין, ומהם מעט מצד והרבה מצד, וכן הם יסרים מצד ונמכרים מצד מפני שאין תועלת בעצמם, וזה מן המחשבה המעולה אשר בחכמה העליונה, ואחר כך עיין בדברים אשר בהם קיום הגופות והשארם על ענינם ונבולם עד קצם, תמצאם ברב ובמעט כפי רוב הצורך אליהם, וכל אשר יהיה הצורך אליו גדול יהיה מזומן ונמצא, וכל מה שאפשר לעמוד בלעדו ולהתעכב זולתו, תהיה מציאותו יותר קשה והודמנותו מעוטה, והדמיון בזה האור הנשאר מפני שא"א לעמוד בלעדיו שעה אחת בשום פנים, המציאו הבורא יתברך בעולם והזמינו הזמנה שאינה נמנעת משום אדם באיזה מקום שיהיה ובכל עת וזמן, ומפני שהצורך ג"כ למים, אלא שהם יכולים לעמוד בלעדיהם יותר ממה שיכולים לעמוד בלתי האור, שלחם הבורא על פני הארץ וקבצם במקום מיוחד שהולכים בעלי חיים אליו איננו נמנע מהם אלא שאינם בכל מקום כאור, ומביאים אותם בדמים לקצת בני אדם מה שאין כן באור, והם מזומנים לקצת החיים יותר מקצתם, והאור שוה במציאותו והשנתו לכלם תמיד על ענין אחד, ומפני שהצורך ג"כ אל המאכל אלא שאפשר לעמוד בזולתו ולמצוא תמורתו יותר ממה שאפשר באור ובמים הרבה, היתה השנתו יותר קשה ומציאותו יותר יקרה מן המים, אלא שהוא עכ"ז נמצא הרבה ואיננו נמנע כלל מב"א, וכן אודות המלבושים מן העוררות והצמר והצמחים יש מהם תמורה יותר מן המאכל והשנתם יותר מעוטה אלא לאחר זמן, מפני שיכול אדם לעמוד זולתם ולהסתפק מהם במעט בזמן ארוך יותר ממה שיכול בזמן, אבל האכנים היקרות והזהב והכסף ושאר מיני המוצאים מפני שהיה הצורך

erwägen möge, ist, daß trotz der Charakterverschiedenheit der Menschen, sie dennoch einstimmig und einhellig die Nothwendigkeit eines Oberhauptes anerkennen, dem sie gerne dienstbar und in Allem, was er ge- oder verbiethet, gehorsam sind, und ihn ehrfürchten, wie er wieder seinerseits über sie zu wachen, sie mildvöllig zu behandeln, das Recht unter ihnen zu erhalten, und ihre Angelegenheiten nach innen und nach außen hin, dem Feinde gegenüber, zu verwalten hat. Hätte aber der Mensch nur sich im Auge, und wäre nur darauf bedacht, von sich alles Schädliche ferne zu halten, da hätte auch kein Einflang bei der Errichtung einer Mauer und eines Thurmes statt finden können, und ihre Angelegenheiten wären nur in die Freie gestellt. Ueberdies wacht der Regent auf die Aufrechterhaltung des geoffenbarten Gesetzes, leitet und lenket sein Volk in die Bahn des Rechtes und der Tugend, dient selber dem Geseze und beobachtet jede gute Sitte, wodurch seine Herrschaft halt, und seine Regierung Dauer haben kann, wie es heißt: „Liebe und Treue bewachen den König,“ und unsere Lehrer sagen: „Bete für das Wohl der Regierung, denn wenn nicht Furcht vor ihr, einer würde den andern lebendig verschlingen.“ Woran du ferner ein Zeichen der Allweisheit und der über uns waltenden gütigen Hand Gottes erkennen kannst, ist die Uebereinkunft der Menschen, ihren Handel vermittelt des Goldes und Silbers zu betreiben, und ihr Streben, sich durch Gottes gütigen Beistand zu bereichern, weil dadurch ihre Angelegenheiten gefördert werden, wenn auch kein unmittelbarer Vortheil für sie selber daraus erwächst: Gold und Silber, und seien sie noch so in Hülle und Fülle, stillen nicht den Hunger, löschen nicht den Durst, heilen keine Wunde, und so häufig die übrigen Naturprodukte als Arzneimittel gebraucht werden, so selten geschieht dieses mit Gold und Silber. — Wunderbar zeigt sich auch ein Zeichen der Weisheit in der Vertheilung der Güter, daß diese nämlich bei einigen Menschen in Menge und immer, bei den meisten aber in Wenigkeit angetroffen werden; denn wären sie überall in großer Menge, dann wären sie auch nicht zweckdienlich; auch sind sie nur relativ viel oder wenig, werthvoll oder werthlos zu nennen, weil sie keinen abso-

ביום עלינו אדם, ושאר המזמור, ואני עתיד להרחיב בשער קבלת עבודת האלהים בזכרון רב טוב האלהים עלינו בתורתו אשר נתן לנו מה שיש בו די בע"ה. וממה שראוי לתת אל לבך ולבחון בו הסכמת ב"א והתחברות לבותם עם רוב התחלקות מדותם, למנות עליהם איש מהם ומקבלין עבודתו ושומעין בקולו במה שהוא מצוה ומזהיר אותם ויראים אותו, והוא שומר אותם וחומל עליהם ודן בצדק ביניהם ומנהיגם על מה שישבו תקנת כלם, כדי שלא יתקלקלו עניניהם ולא יוכל האויב להם, ואלו היה ב"א מבני אדם חושש לעצמו ולדחות מעליו, לא היו מסכימים על בנין מגדל ולא חומה והיו עניניהם מופקרים, ועכ"ז שהמושג בהם שומר חקי התורות ומנהיגם במשפטי צדיקים ובדרכים טובים וישרים והוא משרת לתורה ושומר מנהג הצדק ובהם רכון ממשלתו ותתמיד ממלכתו, כמו שאמר (משלי כ') חסד ואמת יצרו מלך, ואמרו ח"ל הוי מתפלל בשלומה של מלכותה שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. ומה שצריך לך לבחון בו ולהבין סימני החכמה העליונה והיד הטובה ממנו, הוא הסכמת בני אדם על המקח ועל הממכר בזהב ובכסף והשתדלם להרבות מהם בחמלת הבורא עליהם שיהיה בהם תקן ענינם, ואם לא יעשה להם חסן בנפשם, כי כל מי שימצאנו רעב או צמא מחסרון המזון והמים לא יעילהו רובם ולא ימלא מחסורו, וכן אם ימצאנו באחד מאבריו כאב לא ירפא בזהב ובכסף, והרבה משתמשים בשאר המוצאים במיני הרפואות ומעט שמשתמשים בזהב ובכסף, ומפלאי סימני החכמה בהם שהם הרבה אצל קצת ב"א מצד שאינם ריקים מהם והם מעט אצל רובם, ואלו היה הרבה אצל כלם

schöpfnisse—abgemessen.“ Zahllos sind auch die Nahrungsmittel, die für jedes einzelne der lebenden Wesen bestimmt worden sind, und der Weise, der dieß erwägt, und ihre Ursachen kennt, wird auch darin die weisen Pläne des Schöpfers erkennen. Hierauf beziehend sagt David: „Sie alle harren auf dich, ihnen ihre Nahrung zu geben zur rechten Zeit. Du gibst ihnen, sie lesen auf, du öffnest deine Hand, sie sättigen sich an dem Regen.“ ferner: „Du öffnest deine Hand, und sättigst alles Lebendige seines Verlangens.“ — Doch hierüber ausführlicher in der Pforte vom Vertrauen. — Was uns aber als die größte Wohlthat des Schöpfers und zugleich als der triftigste Beweis für dessen Dasein gelten muß, ist die Gesetzgebung durch Moses, die Zeichen, die er durch diesen hat sehen lassen, die Veränderungen in den Gesetzen der Natur und die furchtbaren Wunder, die er hat damals vorgenommen, wie es heißt: „Und Israel sah die gewaltige Hand, welche der Ewige bethätigt an Mizrajim, und das Volk fürchtete den Ewigen, und sie glaubten an den Ewigen und an Moses, seinen Diener.“ ferner: „Dir ist es gezeigt worden, daß du erkennest, daß der Ewige dein Gott ist, und keiner außer ihm. Von dem Himmel hat er dich sehen lassen sein großes Feuer, und seine Worte hast du gehört, mitten im Feuer.“ Dieselben Wunder offenbaren sich noch heutzutage, wenn wir nämlich mit unbestochenen Auge unsere Stellung unter den übrigen Völkern seit dem Exil betrachten und die Verwaltung unserer Interessen trotz unserer ohne Gehl ausgesprochenen, und ihnen bekannten Nichtübereinstimmung mit ihnen (in religiöser Beziehung), wie uns dieß unser Schöpfer versprochen: „Und auch dann noch, wenn sie im Lande ihrer Feinde, habe ich sie nicht verworfen und nicht verstoßen.“ Auch Esra sagt: „Denn Knechte sind wir, und in unserer Knechtschaft hat uns unser Gott nicht verlassen.“ Ferner heißt es: „War's nicht der Ewige, der für uns gewesen, da aufstand wider uns ein Mensch, sagt Israel,“ und so der ganze Psalm.

In dem Abschnitte über die Gottesverehrung werde ich, so Gott will, bis zur Genüge darthun, wie wohlthätig sich uns Gott gezeigt, indem er uns sein Gesetz gegeben. — Was du aber beherzigen und

יהיה שרשם נרגיר אחד ונדול אחד על ההקשה אשר זכרתי מן הכפל, ישתבח החכם החונן המסבב להיות הדברים הנדולים מן הקטנה והחלושה שבסבורת, כאשר אמר הכתוב (שמואל א' ז') ולו נתכנו עלילות, אך הפרסים המיוחדים לאיש מיני החיים רבו מספר, והחכם כאשר יתבונן בהם ויבין סבותם יכיר חכמת מחשבת הבורא ית' בהם, ועל־ידם אמר דוד (תהלים ק"ד) כלם אליך ישכרון לתת אכלם בעתו, תתן להם לקוטון תפתח ירך ישבעון טוב, ואמר (סס קמ"ב) פותח ארתי ירך ומשביע לכל חי רצון, ואני עתיד לבאר הענין הזה יורג בשער הבטחון בע"ה:

והנדולה שבטובות שהיטיב בדם הבורא לאדם והראיה החזקה עליו, התורה הנתונה למשה נביאו ע"ה והראות האותות על ידו, ושנות המנהגים והטבעים והראות המופתים הנורא' כדי להאמין בבורא יתברך ובנביא, כמו שאמר (שמות י"ד) וירא ישראל את ה' הנדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ואמר (דברים ז') אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, ואמר (סס) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הנדולה ודבריו שמעת מתוך האש, ואם יבקש אדם בזמן הזה לראות מה שהוא דומה לענינים ההם, יביט בעין האמת עמדנו בין האומות מעת הגלות וסדר ענינינו ביניהם, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהם בסתר ובגלוי והם יודעים בזה, כמו שהבטיחנו יוצרנו יתברך (ויקרא כ"ו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתם ולא נעלתם וגו', ואמר עזרא (נסימן י') כי עבדים אנחנו ובעבודתנו לא עזבנו אלהינו, ונאמר (תהלים קכ"ד) לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל

bich verhängt, und du ziehst dir seine Zufriedenheit und eine glückliche Zukunft zu, wie die Schrift sagt: „Wer auf Gott vertrauet, den wird Guld umgeben.“ Beobachte auch bei allen Widerwärtigkeiten und Unannehmlichkeiten des Lebens ihre Folgen, und du wirst die Merkwürdigkeit daran wahrnehmen, daß sie nicht selten eine glückliche Wendung nehmen, wie es auch umgekehrt der Fall zu sein pflegt. Bekannt ist die Erzählung von jener Karavane, die unter einer Mauer übernachtete; einer aus derselben, ward von einem Hund besudelt, dadurch geweckt, begibt er sich weg, um sich abzuwaschen, und siehe! kaum hatte er sich entfernt, stürzte die Mauer ein, und erschlug alle übrigen Gesellschaftler — nur er war gerettet. Ähnliche Ereignisse und ihr Gegenheil kommen sehr oft vor. Besonders beachte jenes herrliche Geschenk, das Gott den Thieren und Pflanzen, durch den Regen zu Theil werden ließ, daß er zur rechten und gehörigen Zeit falle, wie die Schrift sagt: „Wer unter den Götzen der Völker läßt regnen? oder gibt ihn der Himmel?! Nur du, o Ewiger, auf den wir hoffen, nur du machst es;“ ferner: „Und sie sprechen nicht in ihrem Herzen: Lasset uns doch fürchten den Ewigen, unsern Gott, der Regen gibt, Frühregen und Spätregen zur rechten Zeit. Die bestimmten Wachen der Ernte hält er uns.“ Du wirst auch finden, daß die Schrift diesen Umstand sehr hoch hält, wenn sie sagt: „Der Großes thut, nicht zu fassen, Wunderbares, nicht zu zählen, der Regen gibt auf die Fläche der Erde, und Wasser sendet auf die Fläche der Fluren: Daß er setzen werde die Niedern in die Höhe, und die Trauernden in ragendes Glück.“ — Staunen erregt auch die Entwickelung der Nahrungsmittel aus dem Samen, daß nämlich ein Körnlein, wenn nichts Schädliches auf ihn einwirkt, tausend und noch mehr erzeugt. Es ist auch bekannt, daß aus einem Weizenkorn 300 Aehren, und aus jeder Aehre mehr als 20 Körnlein gewonnen werden; auch, daß die größten Bäume oft in einem Körnlein ihre Entstehung verdanken, und daß andere Gewächse, sich auf ähnliche Weise vervielfältigen. Gepriesen sei der Allweise und Allbarmherzige, der aus dem Kleinen und Unansehnlichen das Große werden läßt, wie die Schrift sagt: „Von ihm werden die Ge-

והנמותר, חוץ ממה ששם ברשותך מבחירת הטוב והרע, וכאשר יתברר לך זה תפקוד עצמך בכל תנועה שתנוע, וזכור הקשר אשר קשרך הבורא בו, והתבונן ממנו תמיד ותירא אותו, ותמסר לדינו ורצונו בגזרותיו, תניע אל רצונו ותהיה אחריתך לטוב, כמ"ש הכתוב (תהי' ל"נ) והבוטח בה' חסד יסובבנו, וממה שראוי לך לבחון בו מעניני העולם שתסתכל תמיד באחרית הדברים שהם מתקשים עלינו ומזדמנים לנו, ותראה בהם פליאה גדולה כי הרבה דברים באים על כרחנו ושכח אחריתם ובהפך, וכבר נאמר כי חבורה אחת מעובדי דרכים לנה אצל כותל אחד, ובא כלב והשתין על אחד מהם ונעור וקם לרחוק עצמו מן השתן וכשהרחיק מחבריו נפל הכותל עליהם ומתו וניצל הוא, והרבה פעמים יקרה כזה והפכו, ומן הגדול שבדברים שראוי לך לבחון בהם כלילת מתנות האלהים לבעלי חיים וצמח האדמה בנשמים בעת הצורך אליהם וירידתם בעתם, כמו שאמר הכתוב (ירמיה י"ד) היש בהבלי הגוים מנשימים ואם השמים יתנו רביבים הלא אתה הוא ה' אלהינו ונקוה לך כי אתה עשית את כל אלה, ואמר (סס"ה) ולא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלהינו הנותן נשם יורה ומלקוש בעתו שבועות חקות קציר ישמר לנו, ותמצא הכתוב מגדיל ענינם מאד באמרו (ליונ"ה) עושה גדולות ואין חקר נפלאות עד אין מספר, הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות, לשום שפלים למרום וקודרים שנכו ישע, ומן התימה בסבת המזונות מן הזרעים כי נרגיר אחד מוציא אלף ויותר כשינצל מן הפגעים, וכבר נאמר כי ימצא בנרגיר אחד של חטה שלש מאות שבלים ובכל שבלת יותר מעשרים נרגרים, ונמצא אילנות גדולים אשר

berbar ist es auch, daß die Himmelsfarbe zu denjenigen Farben gehört, die das Augenlicht stärken, dadurch, daß sie dem Dunklen sich nähert, dessen Eigenthümlichkeit es ist, daß es das Augenlicht sammelt und stärkt, während dem sie, wenn sie weiß gewesen wäre, den Augen geschadet und nachtheilig gewesen wäre. Ebenso zeigt sich die Weisheit in den übrigen Schöpfungen.

Gütevoll für das Menschengeschlecht hat Gott den übrigen schädlichen Thieren eine Scheu vor dem Menschen eingegeben, wie es heißt: „Und eure Furcht und euer Schrecken sei auf allem Gethier der Erde u. s. w.“ damit das Kind vor Mäusen und Ragen und ähnlichen Thieren sicher sei. Ist aber der Mensch todt, dann hört dieß auf, wie unsere Lehrer sagen: „Ein eintägiges Kind, wenn es lebt, hat man es vor Mäusen zu schützen nicht nöthig, während man es selbst bei Dg, König von Baschan, sobald er todt ist, zu thun Ursache hat; denn so ist es auch geschrieben: „Und eure Furcht und euer Schrecken sei auf allem Gethier des Feldes.“ Was aber unter allen Wesen, den höhern und niedern, den kleinsten und größten, vornehmlich deine Beachtung verdient, ist jenes erhabene Etwas, das die Weltenordnung und Vollendung vermittelt, ohne unsern Sinnen wahrnehmbar zu sein — der Zustand des Wechsel nämlich, dem alles Zusammengesetzte unterliegt, den wir nur in seiner Wirkung kennen, ohne von seinem Vor- und Hergang etwas zu wissen, und ohne welchen kein Werden und Aufhören irgend eines Wesens möglich wäre. Ein Philosoph behauptet, daß die meisten Dingen durch diesen Wechsel bedingt sind. Ja, wenn du diesen Umstand in seiner Tiefe erwogen, in seiner Wahrheit und Nothwendigkeit begriffen, des Schöpfers wunderbare Weisheit und seine Huld und Milde daran erkannt haben wirst, dann wird's dir auch klar werden, daß aller Wechsel in dir, mag er bedeutend, oder unbedeutend, sichtbar oder unsichtbar sein, bis auf den, der in deiner Sphäre und deinem freien Willen liegt, von Gottes Wunsch und Willen, und seiner Schickung abhängt. Und ist dir dieß klar geworden, so beobachte jeden Wechsel in dir, gedenke des Bandes, womit der Schöpfer dich an sich geknüpft, schäme dich stets vor ihm, fürchte ihn, unterwirf dich seiner Fügung, nimm willig und zufrieden an, was er über

מבעלי חיים כראוי ומסני שהיה האדם צריך לאור בלילה לעשות בו קצת מעשיו ולהיות בו צוור לחולה, העמיד לו הבורא במקומו מאור האש, להשתמש בו הלילה בעל עת שירצה ויכבהו בכל עת שירצה, ומן התימה שיהיה מראה השמים מן המראים המחזיקים את עוד העינים שהוא נוטה אל השחור, ומכחו המיוחד לו שהוא מקבץ אור העינים ומחזקו, ואם היה מראהו לבן היה מוֹיֵק לעיני בעלי החיים ומחלישם, וכן שאר החכמה בשאר הבריות:

ומרב טוב האלהים על האדם ששם מוראו על שאר החיים המזיקים, כמו שנא' (זרלסית ט') ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו'. כדי שיהיה התינוק בטוח מן החתול והעכבר והדומה לו, וכשחאדם מת איננו בטוח מהן, כמו שארז"ל תינוק בן יומו חי אינו צריך לשמרו מן העכברים, עונ מלך הבשן מת צריך לשמרו מן העכברים, שנא' ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיתו וגו' וממה שראוי לך להבין מכל הבריות העליונים וחתחתונים מקטנם ועד גדולם, הענין הנעלה אשר בו סדר הכל והשלמתו ואיננו מושג בחושים הנשמים, והיא התנועה הדבקה לכל מחובר ואין חוש מהחושים הנשמים משינאותה, אך השכל משיג אותה באמצעות הגע אשר ישיגוהו החושים, ולולי התנועה לא היתה נגמרה הוית שום דבר מן הנמצאות ולא הפסדם, ואמר אחד מן הפלוסופים רוב הטבעים עם התנועה, וכשתבין סוד התנועה ותשכיל ענין אמתתה ורוחניותה, ותדע כי היא מפלאי החכמה האלהית, ותכיר רוב חמלת הבורא על ברואיו, אז יתברר לך כי כל תנועותיך נקשרות בחפץ הבורא יתברך והנהגתו ורצונו, הקטנה והגדולה שבהם והגלויה

dem Menschen am meisten in die Augen fällt: wo dieser auch steht, überall steht er einen Halbkreis um die Erde sich wölben; weil bei dessen genauer Betrachtung er einseht, daß der, durch dessen Willen jener geschaffen wurde, unendlich an Macht, Weisheit und Größe ist. Denn wenn wir bei der Ansicht mancher Gebäude des grauen Alterthums über die Kraft staunen, die sie hat hervorgebracht, und uns von der Körpers- und Geisteskraft derjenigen überzeugt halten, die solche Besten für sich aufführen ließen, und dieses hier, wo es sich bloß um eine geringe Ueberlegenheit an Kraft handelt; um so mehr müssen wir über den staunen, der Himmel und Erde und alles, was sie umfassen, ohne Mühe und Plage, durch seinen bloßen Willen aus Nichts hat hervorgebracht, wie es heißt: „Auf des Ewigen Wort sind die Himmel geworden, und auf seines Mundes Hauch ihr ganzes Heer.“ — Es wirkt auch wohlthätig auf den Menschen ein, daß, wenn er die Zeichen göttlicher Weisheit an den Geschöpfen beobachtet, er zugleich, neben den Zeugnissen der Göttlichkeit und Einheit des Schöpfers, ihren Nutzen und Zweck für den Menschen wahrnimmt; nur liegen diese zum Theil am Tage, zum Theil hingegen versteckt. Z. B. die Vortheile des Lichtes sind offensichtlich und unverkennbar, anders ist es mit denen der Finsterniß, weil mit ihr eine Confusion, eine Störung in den Unternehmungen und Bewegungen für die Menschen eintritt; und doch hätten ohne die Nacht alle lebende Wesen bei einer immerwährenden Thätigkeit und rastlosen Bewegung zu Grunde gehen müssen. Durch die Nacht werden auch Zeitabschnitte begränzt, Zeiträume bestimmt, und die Dauer des Lebens angezeigt. Verließe ferner die Zeit gleichförmig, so fielen auch die auf Zeiten sich beschränkenden Gebote weg, wie: Samstags- und Fasttage; die Menschen hätten keine Zeitbestimmungen, und vermißten überhaupt jene Wissenschaften, die auf diese sich beziehen: auch ginge die Verdauung nicht gut von statten. Da aber der Mensch des Lichtes in der Nacht bedarf, um manche Geschäfte zu verrichten, oder Kranken Beistand zu leisten, so hat der Schöpfer dessen Stelle durch das Feuer vertreten lassen, das der Mensch zu jeder Zeit zünden oder löschen kann. — Wun-

המוסלא שבמה שנוסלת עליו עין האדם מבריאות הבורא ית' הגדולות, השמים, כי בכל מקום שהוא עומד מן הארץ יראה חצי הגלגל הסובב את הארץ, וכשמסתכל בו האדם ע"ד הבחינה, יראה כי הבורא אותו בחסדו אין תכלית ליכלתו וחכמתו וגדלו, כי כאשר אנחנו רואים ממעשה בני בני אדם הקדמונים מאומה, נתמה על יכלתם לעשות כמורה, ויורנו על חזקת גופם ויכרת נפשם לעשותם מבצר חזק לעצמם, וכאשר יגדל בעינינו זה המעשה המזער והמעשה הנבזה הזה שאינו מוסיף על מעשינו אלא מעט, כמה אנו חייבין שתגדל תמיהתנו על בורא שמים וארץ וכל אשר בהם, מבלי יגיעה וטורח ולא ליאות ועמל מאין דבר ולא על דבר אלא ברצונו וחסדו, כמו שנא' (סס ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, ומן הטובות על האדם כי כל אשר תסתכל בס'מני החכמה בברואים, תמצאם עם מה שהן מעידים בו לבורא מן האלהות ומן האחדות, אינם נמלטים להיות בם לאדם אופני תועלת וכונת תקנה, אלא שקצתם גלויים וקצתם נעלמים, ומהם האור והחשך כי תועלות האור נגלות ונראות אינם נעלמות, אך החושך תועלותיו נעלמות, מפני שבני אדם משתוממים בו ונספקים מעשיהם ותנועותם בבואו, ולולי חשכת הלילה היו גופי רוב בעלי חיים כלים בהתמדת יגיעתם ועמלם ואורך תנועתם, ובלי לילה יבדל קצת הזמן מקצתו, ובו ידעו הזמנים שאינם ידועים ואורך ימי החיים וקצרותם, ואלו היה הענין הולך תמיד על צורה אחת, לא היתה מצוה תלויה בזמן כשבתות וכמועדים וכצומות, ולא היה בין בני אדם מועד לעת קצוב, ולא היו ידעין רוב הידיעות התלויות בזמן, ולא היה נגמר בשול המאכל בבטן אחד

bern von einander Nachricht, wovon nicht selten die Erhaltung des Lebens und Errettung von Unglück und Unfall abhängen. Durch sie werden die Wissenschaften in Büchern erhalten, und die verschiedensten Entwürfe des Herzens gesammelt, Kauf- Leih- Trauungs- und Scheidebriefe ausgefertigt, u. s. w.

Besonders gut ist es für den Menschen, daß ihm Hände und Finger gegeben worden sind, wodurch der Mensch zeichnen, schreiben, stiften, überhaupt welche edle Arbeiten immer verfertigen kann, entgegenge setzt den übrigen lebenden Wesen, die diese nicht nöthig haben. Ich behaupte auch, daß es kein Glied gebe, daran nicht hinsichtlich seiner Zusammensetzung, Beschaffenheit und Verbindung der Einsichtsvollere Merkmale der göttlichen Weisheit, unumstößliche Beweise und schlagende Belege für die Barmherzigkeit Gottes gegen uns wahrnehmen wird. Galenus hat sich über die Vortrefflichkeit und Nützlichkeit der menschlichen Glieder eines weitern ausgesprochen, und wollten wir dieses nur bei einem Gliede thun, so müßten wir aufhören, gedrängt und kurz zu sein; anderseits wird das Gesagte genügen, denjenigen anzuregen, dem Gott den Weg zu seinem Heile gezeigt. Auch wird Niemanden die Betrachtung der übrigen lebenden Wesen, ihrer Lebens- und Nahrungsweise gleichgültig scheinen, der sie nur einigermaßen beobachtet und ihnen Spuren der göttlichen Weisheit entnommen hat. Deshalb erwähnen auch ihrer so oft die heiligen Bücher, wenn sie von den Wundern des Schöpfers erzählen, wie es heißt: „Wer bereitet den Raben seine Speise, wenn seine Jungen zu Gott schreien?“ ferner: „Er gibt dem Viehe seine Nahrung, den jungen Raben, die da rufen,“ u. dgl. m. Dieß wird auch der Fall sein, wenn man den Lauf der verschiedenen Himmelskörper in ihren verschiedenen Bewegungen und Lichtvertheilungen, der Weltenordnung entsprechend, beobachtet; auch hier zeigen sich Merkmale der unbegreiflichen und unaussprechlichen Allmacht und Allweisheit, wie David sagte: „Die Himmel erzählen die Herrlichkeit Gottes, und seiner Hände Werk thut die Böschung kund“ u. s. w. der ganze Psalm; ferner: „Wenn ich deine Himmel sehe, das Werk deiner Finger, Mond und Sterne, die du eingerichtet.“ Merkwürdig ist es, daß unter allen Werken des Schöpfers, der Himmel

ועניני קרוביהם אשר בארץ אחרת, שאפשר שבהגיעם אליהם חיי רוחם והצלחתם מרעתם ושחיתותם, ובו תתקיימנה החכמות בספרים, ויתחברו הענינים המפורים בלבבות, ובו כותבין מה שיש ביניהם מעניני משא ומתן וסחורה והלואה וקנין ונשואין ונידושין, והענין רב מהשלים ומהשלמת המובה על האדם שהוכן לו כף ואצבעות לתקן בהן הרושם והמכתב והרקמה וקדיחת האש ושאר המעשים והמלאכות הדקות, מבלעדי שאר מיני החיים מפני שאינם צריכין להם, ואומר כי אין אבר שזכרתי תועלותיו שאין סימני החכמה נראים בהרכבתו ותכונתו וחבורו למי שמתבונן בהם, ועדותם חזק וראייתם גלויה על חמלת הבורא עלינו, וכבר באר גלינו"ם בכמה ספרים תועלות האברים באר היטב, ואלו היינו מכונים לבאר את זה באבר אחד לבדו, היינו יוצאים בדברים מנבול הדרך הקצרה. ובמה שהבאנו די להעיר מי שיורהו הבורא דרך הצלתו בע"ה:

אך הבחינה בשאר מיני החיים והנהגתם ומדייתם, איננה נעלמת ממי שמסתכל בהן ומתבונן סימני החכמה מהם, וע"כ שונים אותם הספרים בזכרם פליאות הבורא ית, כמו שאמר לאיוב (סימן ל"ח) מי יבין לעורב צידו כי ילדיו אל אל ישועו, ואמר (תהלים קמ"ז) נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו, והרבה כאלה, וכן כשהוא מעיין במרוצת הגלגלים החלוקים בתנועות משתנות והמאורים החלוקים לסדר ענין הכל, בהם ראה מסימני היכולת והחכמה מה שלא תכילהו מחשבת אדם וילאה לספרם בלשון, כמו שאמר דוד ע"ה (סס י"ט) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מניד הרקיע, ושאר המזמור, ואמר (סס ח') כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וככבים אשר כוננתה, ומן

st, und es für ihn weder Gebot, noch Lohn und Strafe gibt. Durch den Verstand ist der Mensch im Stande wahrzunehmen und zu begreifen, von dem Unbekannten auf das Bekannte zu schließen, wie z. B. von dem Schatten (auf den Gegenstand selber), von der Höhlung des harten Fels auf den Wassertropfen; Wahres vom Falschen zu unterscheiden, Ueberfluß von Mangel, Gutes vom Bösen, Lößliches vom Edelhaften, Nothwendiges vom Möglichen und Unmöglichem; durch ihn kann der Mensch die übrigen Wesen für sich zweckdienlich und nutzbringend machen, erkennt er die Stellungen der Sterne, ihre Abstände und Bewegungen, begreift er die Verhältnisse und Deduktionen in der Zahlenlehre, die Beweisformeln in der Logik, und andere Wissenschaften und Künste, deren Aufzählung zu lange währen würde. Ebenso wirst du bei näherer Betrachtung die sonstigen Eigenschaften des Menschen nützlich und vortheilhaft finden, wie wir dieß vom Verstande darthaten. — Bedenke ferner, wie gütig Gott gegen den Menschen ist, indem er ihm die Sprache und die Darstellungsfähigkeit verliehen, wodurch der Mensch einerseits seine Gedanken kund geben, anderseits die Angelegenheiten eines andern erfahren kann; die Zunge ist die Feder des Herzens und der Dolmetsch des Innern. Ohne Sprache könnte, wie bei dem Vieh, keine Gegenseitigkeit zwischen dem einen und dem andern statt finden; durch die Sprache nur offenbart sich die Uelegenheit des einen vor dem andern; sie ist das Band, das die Menschen an einander, an Gott und seine Kinder knüpft; mittelst ihrer thut der Mensch Buße und erbittet Versöhnung seiner Sünden; sie spricht für den Werth oder Unwerth eines Menschen. Auch ist es schon behauptet worden, daß der Mensch nur Herz und Zunge sei, und daß hierin das Menschengeschlecht seine Bezeichnung findet, worunter aber nur die Sprache verstanden wird, weil die Eigenthümlichkeit des Menschen darin besteht, daß er lebt, spricht und stirbt, und in ihr sein Unterschied von den Thieren liegt. — Sodann erwäge die Vorthelle, die die Schrift und die Schreibart gewähren: durch sie wurden die Begebenheiten der Vergangenheit und der Gegenwart und ihr Einfluß auf die Zukunft in Büchern verzeichnet; durch sie geschehen Mittheilungen an abwesende Personen; Verwandte erhalten dadurch selbst in den entferntesten Gegenden und Län-

b *

לידי חשבון ומדקדק עליו בודאו ית', ומי שפקד שכלו מסתלקות מעליו המעלות האנושיות כלן והמצור והגמול והעונש, וממעלות השכל שבו ישג האדם כל מושגיו המוחשיים והמושכלים ובו יראה מה שנעלם, מחושיו והגשמיים מן הנראות, כנסיעת הצל ומעשה הטפה האחת מן המים בצור החלמיש, ובו יבדיל בין האמת והשקר ובין היתר והחסר והטוב והרע והמשובח והמנונה, ובין הראוי והאפשר והגמנע, ובו יעביר שאר מיני חיים בתועלותיו והנאותיו, ויביר מקומות הכוכבים, ויעמוד על מרחקיהם ותנועות גלגליהם, ויבין הערכים וההקשות שבחכמת השעור וצורות המופת אשר בחכמת הדבר ושאר החכמות והמלאכות שיארך זכרם, וכן שאר כל מדות האדם כאשר תבחנם תמצאם בתכלית התקנה והתועלת לו כאשר זכרנו בשכל, ואח"כ חשוב במה שהטיב בו האלהים לאדם בדבור והסדרת הדברים אשר יליץ בהן על מה שיש בנפשו במצפנו ויבין בהן עניני זולתו, והלשון קולמוס הלב ושליו המצפון, ולולי הדבור לא היה לאדם צוות בחבירו והיה כבהמה, ובדבור יראה היתרון בין בני אדם, ובו תהיה ברית כרותה ביניהם ובין האלהים ועבדיו, ובדבור ישוב האדם ממעוותיו ויבקש כפרת עונותיו, והוא הראיה על חשיבות האדם ונריעתו, וכבר נאמר כי האדם הלב והלשון ובו השלמת גדר האדם, ר"ל הדבור, כי גדר האדם חי מדבר מת, ובו נבדל מן הבהמות, ואח"כ חשוב במעלות אחיות המכתב והכתובה, אשר בהמה מחברים מעשה העוברים והגמלאים ועניניהם לבאים אחריהם, ומניעים דבריהם אל מי שאינו נמצא עמהם, ויודעים דברי הרחוקים מהם

zeigt, und nie das Böse gemieden; ja viele Gebote der Thora werden nur aus Schamhaftigkeit ausgeübt. Viele Menschen würden ihre Eltern nicht geehrt haben (wie viel weniger Fremde!), das Verlorene nicht zurückgegeben, überhaupt keine Sünde unterlassen haben; da der Mensch nur dann diese tadelhaften Handlungen begeht, wenn er das Kleid der Schamhaftigkeit abgelegt, wie es heißt: „Sie schämen sich nicht, kennen das Erröthen nicht;“ ferner: „Der Ruchlose kennt die Scham nicht.“ Sonderbar ist es, daß der Mensch mehr Schamhaftigkeit einem andern Menschen, als Gott gegenüber empfindet, der doch stets sein Auge auf ihn gerichtet hat! Es liegt aber darin, damit der Mensch zu seinen gottesdienstlichen Verrichtungen nicht gezwungen sei, wo er dann weniger Anspruch auf Lohn und Entgeltung hätte. Aber eine genauere Erwägung und Erkenntniß dessen, was uns zur Gottesverehrung verpflichtet, macht es uns auch zur Pflicht, vor dem Schöpfer uns zu schämen, zumal er unsere Handlungen und Gesinnungen erschauet, wie es in der Schrift heißt: „Schämet euch und erröthet vor eurem Wandel, Haus Israel.“ — Ungleich gütiger hat sich Gott gegen uns gezeigt, daß er uns mit der Denk- und Erkenntnißkraft vor den übrigen lebenden Wesen hat bevorzugt. Ihr wohlthätiger Einfluß zeigt sich schon in der Bewegung und Haltung unseres Körpers, bei dem ausgenommen, der durch eine Verletzung des Gehirnes sie vermißt. Uebrigens gewährt uns der Verstand noch mannigfaltige Vortheile. So gelangen wir durch ihn zur Ueberzeugung, daß es einen weisen, ewig seienden, in der Urzeit gewesenen, mächtigen, von Zeit und Raum nicht beschränkten, über menschliche Eigenschaften und Gedanken erhabenen, barmherzigen, gnädigen und gütigen Schöpfer gibt, der Niemanden, und dem Niemand ähnlich ist. Ferner erkennen wir durch den Verstand die wal-tende Weisheit, Macht und Gnade in der Welt, und die Verpflichtung für uns, Gott zu verehren, sowohl seiner selbst willen, als wegen seiner allgemeinen und besondern gütigen Fürsorge. Durch den Verstand wird uns die Wahrheit der durch Moses uns gegebenen Thora einleuchtend; durch ihn werden wir zurechnungsfähig; daher derjenige, dem der Verstand abgeht, auch die Vorzüge des Menschen nicht be-

שום דבר, עד כי דברים רבים מדברי התורה עושים בעבור הבושת, כי רוב מבני אדם לא היו מכבדים את אבותם לולי הבושת כל שכן זולתם, ולא היו משיבין אברהם ולא נמנעין מעבירה, כי כל אשר יעשה מכל אלה הדברים המנונים שזכרנו, אינו עושה אותם אלא לאחר שיפשוט כסות הבושת מעליו, כמו שאמר הכתוב (ירמיה ז') גם בוש לא יבושו גם הכלם לא ידעו, ואומר (לפניה ג') ולא יודע עול בושת, ומן התימה הגדול שהוטבע האדם על הבושת מב"א, בעבור מה שזכרנו מתועלותיו בה ויותר ממה שזכרנו, ולא הוטבע על הבושת מבוראו המשקיף עליו תמיד, כדי שלא יהיה מוכרח על עבודתו אותו ויחלש חיוב תגמולו עליה, אבל אנחנו חייבין להתבושש מן הבורא מדרך הבחינה, ובידיעה מה שאנו חייבין מעבודתו ודעתנו השקפתו על נגלותינו ונסתרותינו, כמו שאמר הכתוב (יתחקל ל"ו) בוש והכלמו מדרכיכם בית ישראל, אך רב טוב האלהים עלינו בשכל ובהכרה אשר בהם יחדנו משאר בע"ח, אין תועלתם לנו נעלמת ממנו בהנהגת גופנו והסדרת תנועותינו, מבלעדי מי שפקדם ממנו לפנע שאירע את מוחו, אך המדות אשר נגיע אליהן בשכל רבות מאד, מהן שבו נדע שיש לנו בורא חכם קיים אחד קדמון יכול, לא יכולהו זמן ולא מקום, נעלה ממדות הברואים והתרומם ממחשבו הנמצאים, רחום וחנון ומטיב לא ידמה אל דבר ולא יתדמה אליו דבר, וגם מהם שאנחנו מבינים בו החכמה והיכולת והרחמים המקויימים בעולם, וחיוב עבודתו לאשר יאות לו ובעבור טובתו הכוללת והמיוחדת, ובשכל יאמן אצלנו ספר תורת האלהים הנאמנה הנתונה למשה נביאו ע"ה, ומפני שכל האדם והכרתו הוא בא

Lob gegen den Schöpfer angeregt fühlen, wie schon David sagte: „Alle meine Gebeine sprechen: Eriger, wer ist dir gleich?“ Die Speise geht nämlich durch einen hiezu bestimmten in gerader Linie, ohne Biegung und Krümmung liegenden Kanal, den Schlund, in den Leib, wo sie feiner gemacht wird, als dieß mittelst der Zähne geschehen ist; dann gelangt sie mittelst feiner, mit ihr in Berührung stehenden Adern, die, wie ein Seiler, dazu dienen, nichts Grobes dahin gelangen zu lassen, in die Leber, wo sie in Blut umgesezt, und mittelst eigener, den Wasserleitungen ähnlicher Kanäle, an alle Theile des Körpers versendet wird, wo auch das Unbrauchbare mittelst eigener Kanäle ausgeschieden wird. Ferner was zur grünen Galle gehört, geht in die Gallenblase, was zur schwarzen, in die Milz, andere Feuchtigkeiten in die Lunge, und die aus dem Blute abgesonderte, in die Urinblase. Betrachte auch jene Glieder, die der Schöpfer an gewissen Orten angebracht, das Unbrauchbare aufzunehmen, damit es sich nicht im Körper selbst verbreite, und ihn krank mache. Beobachte ferner die Stimm- und Sprachwerkzeuge: Die hohle Kehle, zur Hervorbringung der Stimme, die Zunge, die Lippen, die Zähne, zum Vergliedern der Mit- und der Selbstlaute. Diese Glieder haben noch einen anderen Nutzen. Durch die Kehle geht die Luft in die Lunge; die Zunge kostet die Speisen und trägt zur Beförderung der Speisen in den Magen bei; die Zähne kauen die Speise; durch die Lippen werden beim Trinken Menge und Maß bestimmt, und so ist es bei den übrigen Gliedern der Fall; von einigen ist uns der Nutzen bekannt, von andern nicht.

Betrachte ferner, mein Bruder, die vier im Körper wirkenden Kräfte, als: die Anziehungskraft, die die Aufnahme und die Beförderung der Speise in den Magen bewerkstelligt; die bindende Kraft, wodurch die Speise so lange festgehalten wird, bis die Natur ihr Geschäft vollzogen hat; die zerseßende Kraft, welche die Speise zersezt und das Brauchbare vom Unbrauchbaren sondert, und sie in den Leib versendet; die abstoßende Kraft endlich, die das Unbrauchbare und zur Nahrung überflüssige ausscheidet. Sieh'

דקים נותנים בינתיים הושמו במסגרת למזון שלא יגיע ממנו שום דבר עבה אל הכבד ויהפכהו לדם, ויחלקהו על הגוף וישלחהו אל כל חלקיו בתעלות מוכנות לזה כתעלות המוכנות למים, וישלח מה שנשאר מן הפסולת אל תעלות הוכנו להם, מה שהוא מן המרה האדומה הולך אל כים המרה, ומה שהוא מן המרה השחורה הולך אל הסחול, ומה שהוא מן חליחה והרוטב הולך אל הריאה, ומה שהוא מתמצית הדם ילך אל השלפוחית, התבונן אחי בחכמת חבורא בהרכבת גופך, ושמו אלה האברים בו במקומותם לסבול הפסולות ההם, שלא תתפשטנה (ס"א תשתפכנה) בגוף ותחלינה אותו, ואח"כ התבונן בתכונת כלי הקול ומוצאי הדבור, הקנה נבוב (ס"א כאבוב) להוצאת הקול, וחלשון והשפתים והשנים לחתוך האותיות והטעמים, וכאלה האברים תועלות אחרות, האויר הולך אל הריאה בקנה, והלשון למעורר בו המטעמים ויש בו עם זה עור להעביר המאכל והמשתה, והשנים ללעוס המאכל, והשפתים לעכב המשתה כדי שיהא הנצוק ממנו בשעור ובכונה, וכן בשאר האברים תועלות מקצתם ידועות ומקצתם אינם ידועות לנו, ואח"כ תתבונן אחי בכח הארבעה שהמה בגוף ומעשיהם בו, הכח המושך הוא המקבל המאכל והמניעו אל האצטומכא, והכח המחזיק הוא המעכב המאכל בו עד שיעשה בו הטבע מעשהו, והכח המבשל הוא המבשל אותו מוציא חזק שבו ומפרידו מן הפסולת הבלתי נאות ומשלח אותו אל הגוף, והכח הדוחה הוא הדוחה הפסולת הנותרת אחר שיקח הכח המבשל צרכו מן המזון, ראה היאך הופקדו אלה הכחות על הגוף לשמש אותו במה שיש בו תקנתו, והוא כחצר המלך י"ש בו עבדים ונציבים פקידים על

und erkennt der Mensch in seiner Kindheit nicht das Gute und Böse; denn besäße er in der Zeit seines Aufwachsens diese Kraft zum Verstehen und Erkennen, er würde alsbald die Vorzüge der übrigen Menschen hinsichtlich ihrer Selbstständigkeit, Nüchternheit und Anständigkeit herausfinden, seine eigene Mangelhaftigkeit einsehen, und vor Gram und Kränkung sterben. — Sonderbar, selbst das Weinen soll, nach dem Ausspruche von Aerzten, vom Nutzen sein, weil im Gehirne sich eine Feuchtigkeit befindet, die wenn sie stets so bliebe, viele Uebel herbeiführen würde; durch das Weinen werden diese Säfte abgeleitet, und jene Uebel verhindert. Ebenso gütig ist es, daß der Schöpfer die Zähne nur nach und nach wechseln läßt, damit der Mensch während des Nachwachsens der bereits ausgefallenen Zähne, essen könne. Späterhin ist auch der Mensch Krankheiten und schmerzlichen Erfahrungen unterworfen, damit er die Welt kennen lerne, und ihm nicht unbekannt bleibe, wessen er sich zu versehen hat; weil sonst seine Leidenschaft über ihn herrschen würde, und er zu einem vernunft- und verstandlosen Thiere herabsinken würde; wie es heißt: „Seid nicht dem Koffe, dem Maulthiere gleich, dem unverständigen.“ Erwäge ferner den Nutzen und die Verwendung eines jeden Gliedes. So sind bestimmt: die Hände zum Nehmen und Geben, die Füße zum Gehen, die Augen zum Sehen, die Ohren zum Hören, die Nase zum Riechen, die Zunge zum Sprechen, der Mund zum Essen, die Zähne zum Kauen, der Magen zum Verdauen; die Leber die Speise abzusondern, die Kanäle zum Ausscheiden des Ueberflüssigen, und gewisse Blasen, um sie aufzubewahren. — Ebenso ist das Herz die Wohnung der natürlichen Wärme und die Quelle des Lebens, das Gehirn der Sitz der Geisteskräfte, die Quelle der Empfindung und der Ursprung des Rückgrats, der Mutterleib zur Fortpflanzung. Dasselbe ist bei den übrigen Gliedern des Körpers der Fall, nur ist ihr Nutzen vollends noch nicht erkannt. Nicht minder merkwürdig sind die Prozesse der Natur im menschlichen Körper, wenn er bereits die Nahrung zu sich genommen, und sie allen seinen Theilen zukommen läßt; der Einsichtsvolle wird hier ein Zeichen der Weisheit erkennen und sich dadurch zu Dank und

כל זה, היה מת מן הראגה והיגון, ומן חתימה בענין בכייתו כי הילד יש לו תועלת בה, כפי מה שאמרו חכמי הרופאים כי במוחי הילדים ליתא כשהיא נשארת על ענינה מחדשת עליהם חדשים רעים, והבכי מתוך הליחה ההיא ממוחיהם וינצלו מרעת מאורעיה, ומרוב חנות הבורא ית' על האדם שהוא מחליף את שניו זו אחר זו, שלא ימנע מאכל כל ימי צמיחה מה שנפל מהם, ואח"כ יעברו עליו חלאים ומקרים מכאיבים, כדי שיכיר העולם ולא יעלם ממנו ענינו, שיבטח בו וימשלו בו תאוותיו ויהיה כבהמות לא ישכיל ולא יבין, כמו שכתוב (תהלים ל"ז) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, ואח"כ ישיב אל לבו וישתכל בתועלות איברי גופו ואופני תקנתו בכל אחד מהם, הידים לכחת ולתת, והרגלים ללכת, והעינים לראות, והאזניים לשמוע, והאף להריח, והלשון לדבר, והפה לאכול, והשנים ללעוס, והאסטומכא לבשל, והכבד לזקק המזון, והסימפונורית להוציא המותרות, והכיסים וס"א והמעיים לסבלם. והלב משכן החיים הטבעי ומבוע החיים, והמוח משכן הכח' הרוחניים ומבוע ההרגש ושרש העצבים, והרחם לקיים הזרע, וכן שאר אברי הגוף ואשר יעלם ממנו מתועלתם יותר ממה שנראה לנו, וכמו כן תראינה פעולות הטבע בתיך הגוף למתבונן בהם, בהגיע המזון אליו בחלקו אותו על כל חלק מחלקי הגוף, ויראה מסימני החכמה מה שיורז אותנו להודות לבוראו ולשבחו עליהם, כמו שאמר דוד ע"ה (ס"ג ל"ה) כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, והוא שהמאכל הולך אל הבטן אל תעלה מוכנת על קו ישר, אין בה עקום ולא עוות והוא הושט, אח"כ טוחן אורזו הבטן יותר מן המחינה שטחנו אותו השנים בתחלה, ואח"כ ישלחנו אל הכבד בגידים

barmherzigen Schöpfers, wie es heißt: „Weißt du die Gebärzeit des Felsgeiß, vermerkst du das Kreisen der Hindinnen? Du zählst die Monde, bis sie um sind, und du weißt die Zeit, wann sie gebären!“ Das Kind tritt sodann an's Leben, noch schwach seine Sinne, bis auf den Taft- und Geschmackssinn, findet es, durch die weise Anordnung des Schöpfers, seine Nahrung an der Mutter Brust, indem er das Blut, das jenem im Mutterleibe Nahrung gewesen, in Milch umwandelt, die fließend, angenehm und süß ist, die ihm, wie eine Quelle, so oft, er ihrer bedarf, zufließt; nicht zu viel, damit sie der Mutter nicht lästig werde, und ohne Druck fließe, und nicht zu wenig, damit das Kind sich nicht anstrengen, wenn es saugt; und dieß liegt darin, daß der Schöpfer in seiner Allgüte die Oeffnung der Brust nicht größer, als ein Nadelohr machte: also nicht zu weit, daß die Milch nicht von selbst fließe, oder das Kind ersticken könnte; nicht zu eng, damit das Kind sich nicht beim Saugen anzuanstrengen brauche.

Mit der Zeit nehmen seine Körperkräfte zu, und er kann Gegenstände sehen, und Stimmen hören. Auch hat Gott den Eltern das Gefühl der Theilnahme, Liebe und Huld für ihr Kind gegeben, auf daß seine Erziehung ihnen nicht lästig werde. Sie empfinden vielmehr bezüglich der Speise und des Trankes weit mehr für es als für sich selber; die Beschwerclichkeiten und die Mühen seiner Auferziehung, als: Baden, Einwickeln u. dgl. m. erscheinen ihnen nur als Leichtigkeit; sie sind nur bestrebt, es still und sanft zu leiten, und alles Schädliche von ihm fern zu halten. Und tritt der Mensch vom Kindes- in's Knabenalter über, so wird er darum den Eltern wegen seiner vielen Bedürfnisse nicht zu viel, auch vergeben sie ihm gerne, wenn er im Verhältnisse der Bürde und Last, die sie seiner und seines Unterhaltes halber zu tragen hatten, nur wenig erkenntlich ist. Vielmehr tragen sie vom Herzen gern alle Sorgen, bis er das Jünglingsalter erreicht, und Geläufigkeit und Fluß im Reden, Gewandtheit im Anschauen und Erkennen erlangt hat, wie es heißt: „Denn der Ewige gibt Klugheit, aus seinem Munde Erkenntniß und Einsicht!“ Zum Glücke versteht

על בריותיו, כמו שאמר לאיוב (ס"ט) ה' ידעת עת לדת יעלי סלע חולל אילור תשמור, תספור ירחים תמלאנה וידעת עת לדתנה, ואח"כ יצא הולד אל העולם הזה והוא חלש בחושיו וולתי חוש המשוש והטעם, ויומין לו הבורא ית' מזונו משדי אמו, ויהפוך הדם אשר היה מזונו בקעי אמו לחלב בשדיה, ניגר ערב ומתוק כמעין הנובע בעת הצורך אליו, איננו רב שיכבד על אמו משאו ויגר מבלי מיץ, ולא מעט שיינע הילד בהוציאו מוצאו מן השד, ומחנותו בזה ששם נקב השד כפי מחס, לא רחב שיגר החלב מבלי מיץ, או שיחנק בו הילד בעת מצאו את השד, ולא צר הרבה שיטרח בהוצאתו במיץ:

אחר כן יחזק גופו לראות המראים ולשמוע הקולות, ויתנהו האלהים לחן לחסד ולרחמים בלב יולדיו, כדי שלא יכבד עליהם גדולו, וירגישו עליו יותר מעצמם במאכל ומשתה, ויקל בעיניהם כל טרחו ועמל גדולו מרחיצה וחתול וכיוצא בהם, ולנהלו לאט ולדחות מעליו כל נזק על כרחו, ואח"כ יעתק מענין הילדות אל הנערות, ולא יקוצו בו אבותיו ולא יתקצפו לרוב צרכיו ומעוטי הכרתו מה שהם סובלים מטרחו וספוקו ומשאו; אך תגדל הדאגה לו מלבם עד שיגיע לימי הבחירות, וכבר למד לדבר על סדר ודלוג, ויחזקו כחות חושיו וכחורת נפשו ויקבל החכמה והדעת, ויכיר קצת המוחשים מקצתם בחושיו הגשמיים וקצת המושכלים בחושיו הרוחניים, כמו שאמר החכם (משלי ז') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ומרוב הטובה על האדם שאיננו משכיל ולא מכיר הטוב והרע בעת ילדותו, שאם היו שכלו והכרתו שלמים בעת גדולו, ויכיר יתרון בני אדם עליו בהנהיגם עצמם ומהירו תנועתם ומקיותם ויראה עצמו בהפך

Menschen; es wird dir da nicht entgehen können, daß nur die Liebe Gottes ihn aus seinem ursprünglichen Nichts entstehen ließ. Aus den Grundstoffen hervorgegangen; geht er in einen Pflanzenstoff über, dieser wieder in einen Nahrungsstoff, dieser wird wieder zu Samen und Blut, daraus endlich das Leben fließt, und so steht er da, als lebendes, redendes Wesen, Veränderungen, Umwälzungen, dem Wechsel der Dinge, plan- und zweckmäßig vorbereitenden Anordnungen unterliegend. Und wenn du dieß betrachtest, und darin Zeichen der Allgüte, Allweisheit und Allmacht des Schöpfers wahrgenommen haben wirst, denke sodann über seine Hauptbestandtheile, seinen Geist und Körper nach.

Du wirst da bemerken, wie der Schöpfer in seiner Allweisheit und Allmacht den menschlichen Körper aus verschiedenen und ungleichartigen Theilen zusammengesetzt hat, äußerlich als ein Einheitliches erscheinend, aber seinen Elementen nach verschiedenartig, und mit ihm eine geistige, seine, den höhern Wesen nur eigenthümliche Substanz, seine Seele nämlich, verbunden, und zwar durch Mittel, die diesen beiden Extremen (dem Körper und der Seele) entsprechen, als: durch den Lebensgeist, die natürliche Wärme, das Blut, die Adern, die Muskeln und die Pulsadern, die er wieder durch das Fleisch, die Knochen, die Nerven, die Haut, das Haar und durch die Nägel vor äußern Einbrücken schützte und bewahrte. Erwäge ferner die Fürsorge, die der Schöpfer dem Menschen während seiner Entwicklung zuwendet: Anfangs läßt er ihn im Mutterleibe sein, an einem sichern und verlässlichen Orte, wo er Niemanden zugänglich, der Kälte und Wärme nicht ausgesetzt, vielmehr beschützt und beschirmt, und mit der nöthigen Kost versehen ist. Und so entwickelt er sich immer mehr und mehr. Zuerst bis er sich (im Mutterleibe) wenden und kehren, und die für ihn vorräthige Speise ohne Plage und Mühe, von Niemanden darin beirrt, zu sich nehmen kann, und zwar je größer er wird, desto mehr wird er bis zu einem gewissen Zeitpunkt genießen; dann verläßt er, ohne selbst dazu zu rathen, zu thun, zu helfen, durch einen schmalen Gang den Mutterleib, einzig und allein durch die Güte des all-

חיים צאתו מתכונת היסודות אל תכונת הצמח, ואח"כ יעתק מתכונת הצמח אל תכונת המזון, וממנו יעתק אל תכונת הזרע וחדם, וממנו יעתק אל תכונת החיים, ואח"כ יעתק ממנה אל תכונת האדם והוא! החי המדבר המת, והוא הולך בשנויים ונלנולים וסבות מתחלפות ומצועים מתמידים מחברים במחשבה נכונה וחבור מתוקן, וכאשר התבונן בזה ותראה סימן הטובה והחכמה והיכולת בכל, רשתכל וחשוב בשרשי חבורו הנראים, ר"ל נפשו ונפשו, תראה גוף האדם מורכב מיסודות חלוקות וטבעים שאינם דומים, חברים הבורא יתברך בנבירתו וקשרם בחכמתו, והתחבר מהם גוף עומד מתאחד במראיתו מתחלק בטבעיו, וחבר אליו עצם רוחני ואירי דומה לרוחניות האישים העליונים, וזה העצם הוא נפשו אשר קשרם בו באמצעיים ראויים לשתי הקצוות, והם רוח החיים והחום הטבעי והדם והנידים והעצמים והעורקים, ושם להם סבות לשמרם ולהגן עליהם מהפגעים, והם הבשר והעצמות וחמיתרים והעור והשער והצפרנים, וכלם מנינים ומחסים להגן עליהם מהפגעים, ואח"כ חשוב בחנות הבורא יתברך בהגנתו את האדם, אשר שם לו במן אמו למצע בתחלת ענינו, כדי שיהיה במקום שמור ומבצר נצור, מקום שלא תשינהו יד ולא יגיע אליו לא חום ולא קור, עם המגן החזק והמחסה הנבצר ועם המזון המזומן, והוא הולך וגדל עד שיחזק על התנועה והתנועה, עם הגעתו אל מונו מבלי יגיעה וטורח, הוכן לו במקום אשר לא יוכל אדם להגיע אליו בשום פנים, וכל אשר יגדל נפשו ירבה מונו עד עת קצוב, ואח"כ יצא מבטן אמו אל דרך צר, מבלי תחבולה שיתחכם בה לצאתו ולא דבר שיעשה לסייע לו בו, אלא ביכולת החכם ורחמים וחנן המרחם

erbaut, hat ihre sieben Säulen ausgehauen," angedeutet finden.

5. Kapitel.

„Welche Gruppe der Weisheitsmerkmale uns am nächsten liegt, und wir zu ihrer Betrachtung um so mehr verpflichtet sind?“ Hier auf erwidern wir, so nothwendig und pflichtgemäß die Betrachtung jedes einzelnen Wesens ist, uns doch jene Gruppe, die sich an dem Menschen, der die Welt im Kleinen vorstellt und die nächste Ursache der Weltenschöpfung ist, zeigt, näher und offenkundiger liegt. Wir sind daher verpflichtet, die allmähliche Werbung des Menschen in Betrachtung zu ziehen, seine Geburt, die Verbindung seiner Theile, die Zusammensetzung seiner Glieder, den Nutzen, den jedes von ihnen gewährt, die Nothwendigkeit, die seine gegenwärtige Gestalt bestimmte. Wir müssen ferner nachdenken über die ihm gewährten Vortheile, Eigenschaften, Seelenkräfte, über das Licht seines Verstandes, über seinen innern und äußern Werth, über seinen letzten Zweck. Und sind wir hierüber im Reinen, dann werden sich uns auch die Geheimnisse der Welt, der der Mensch ähnlich ist, erschließen. Es behaupteten deshalb einige Gelehrte, daß die höchste Weltweisheit die Erkenntniß seiner selbst sei, d. h. die Erkenntniß dessen, was wir bezüglich des Menschen gesagt, weil wir durch die sich an ihm zeigenden Weisheit Gottes, diese erkennen; wie es heißt: „Aus meinem Fleische erkenne ich Gott.“ Demnach liegt es uns ob, über das, was wir bezüglich des Menschen erwähnt haben, einiges zu sprechen, um den Unaufmerksamen aufmerksam zu machen auf das, woran er stets denken soll, und ihn zu weiterem Nachdenken zu veranlassen. Dann wird er auch in Demuth die mannigfachen Wohlthaten des Schöpfers dankend anerkennen, wie David sagt: „Ich preise dich, daß ich so wunderbar ausgezeichnet bin; wunderbar sind deine Werke, und meine Seele erkennt es wohl. Nicht verhohlen war mein Wesen vor dir, da ich entstand im Verborgenen, gewirkt ward in den Tiefen der Erde. Meine Nasse sahen deine Augen, und in dein Buch wurden sie alle verzeichnet, die künftig gebildet werden, und unter denen kein Einziger da ist.“ Vorerst unterziehe deiner Betrachtung den Ursprung und das Werden des

בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, שכיון אל אלה השבע פנות אשר זכרנו:

פרק ה' אך איזה מין קרוב אלינו ואנו חייבין לבחון בו יותר, נאמר כי הבחינה בכל אחד מהם ואם הצורך אליו גדול ואנו חייבין לבחון בו יותר, הקרוב אלינו יותר והגלוי לנו הוא סימן החכמה הנראה במין האדם אשר הוא העולם הקטן, והוא הסבה הקרובה להיות העולם הגדול הזה, וחייבין אנו לעיין בהתחלת האדם ומולדתו וחבור חלקיו והרכבת אבריו ותועלתו בכל אחד מהם, והצורך המביא לעשותו על הצלם אשר הוא, ואחר כן נעיין בתועלותיו ובכל מדה ממדותיו וכחות נפשו ואור שכלו, והדברים העצמיים וחמקריים אשר בו ותאוותיו ותכלית ענינו, ובעמדנו על מה שזכרנו מן האדם, יתבאר לנו מסוד העולם הזה הרבה מפני שהוא דומה אליו, וכבר אמרו קצת החכמים שהפילוסופיא היא ידיעת האדם את עצמו, ר"ל ידיעת מה שזכרנו מענין האדם כדי שיכיר הבורא ית' מסימן החכמה בו, כמו שאמר איוב (נסימן י"ט) ומבשרי אחזה אלוה, וכיון שהוא כן ראוי לנו לחזכיר מכל מה שזכרנו מענין האדם מעט מועד מכל ענין, להעיר המתעלם על מה שהוא חייב לזכרו תמיד, ויביאהו לחקור על מה שלא זכרתי, ואז יכנע לבורא על רוב חסדו וטובו עליו ותתגדל הודאתו לו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים קל"ט) אודך על כי נוראות נפילתי נפלאי מעשיך ונפשי יודעת מאד, לא נבחר עצמי ממך אשר עושיתי בסתר רוקמתי בתחתיות ארץ, גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יוצרו ולא אחד בהם, ותחלת מה שרצוני לך שתעלה במחשבתך אל תחלת האדם ואל ראשית היותו, ואז תראה כי חסד תאלהים עליו המציאו אחר אפסו,

reitet dem Raben seine Speise? u. s. w. Die fünfte Gruppe zeigt sich an den Pflanzen und den übrigen Produkten, die zur Vervollkommenung des Menschen und zu seiner Nutzenwendung, je nach ihrem Wesen, ihren Eigenschaften und Kräften, geschaffen worden sind. Auch haben sich schon hierüber frühere Gelehrte in ihren Werken nach ihrer Anschauungsweise ausgesprochen, und wie es heißt: „Und er redete über die Bäume, von der Zeder auf dem Libanon, bis zum Ijop, der herauswächst an der Mauer.“ Die sechste Gruppe zeigt sich in den Wissenschaften, Künsten und Gewerben, wozu der Schöpfer den Menschen beanlagt hat, auf daß dieser sich vervollkomme, seinen Lebensunterhalt dadurch sich suchen könne, oder sonst einen allgemeinen oder besondern Nutzen daraus ziehe, worauf Job eben zielt, wenn er sagt: „Wer gab in die Brust Weisheit, ins Herz Einsicht?“ Es heißt auch: „Denn der Ewige gibt Weisheit, aus seinem Munde Erkenntnis und Einsicht.“ Die siebente Gruppe zeigt sich in der Einführung der Lehre und ihrer Gesetze, durch deren Beobachtung wir Gott dienen, und uns dießseitige Freuden und jenseitige Belohnung zu Theil wird; wie es heißt: „Höret mir zu, und ihr sollet Gutes genießen, und es soll sich legen am Marke eure Seele;“ ferner: „Neiget euer Ohr und kommet zu mir, höret, und aufleben soll eure Seele.“ Daran knüpfen auch die Staatsgesetze, die bei den übrigen Völkern, in weltlicher Angelegenheit, die Stelle der geoffenbarten Lehre vertreten. — Es ist auch schon gesagt worden, daß der Abstand der Natur von der geoffenbarten Lehre so groß ist, wie der Abstand des Dieners vom Herrn. Denn die Waltung der Naturkräfte wird von der Thora bestimmt, (d. h. je nachdem deren Gesetze befolgt werden) wie es heißt: „Und ihr sollet dienen dem Ewigen eurem Gotte, und er wird segnen dein Brod und dein Wasser; und ich werde entfernen Krankheit aus deiner Mitte;“ ferner: „Und er sprach: wenn du hörst auf die Stimme des Ewigen, deines Gottes, und was recht ist in seinen Augen, thust, und neigest dein Ohr seinen Geböthen und beobachtest alle seine Satzungen, keine der Krankheiten, die ich auf Mizrajim gelegt, werde ich auf dich legen, denn ich der Ewige bin dein Arzt.“ u. dgl. m. Einige wollen diese sieben Gruppen in dem Spruche des Weisen: „Die Weisheit hat ihr Haus

הנראה בצמחים ובמוצאים המוכנים לתקנת האדם, ואוסני תועלותיו בהם על התחלקות מבעיהם ומוניהם וכחותם, וכבר הזכירו הקדמונים במסריהם מן הענין כפי השנתם, נבמו שכתוב (מלכים א' ז') וידבר על העצים מן הארץ אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר וגומר, — והשש' סימן החכמה הנראה בחכמו ובמלאכות ובפעולות, אשר הכינם הבורא יתברך לאדם להשלמת תקנתו וסבות מרף חקו, ושאר תועלותיו הכוללות והמתבודדות, ועל זהרמו הכתוב באמרו (ליוז ל"ח) מי שרת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה, ואמר (מסלי ז') כי ה' יתן חכמה מפיי דעת ותבונה, — והשביעית סימן החכמה הנראה בקביעות התורה והחקים לעבוד בהם הבורא ית' להגיע בהם השוקד עליהם להנאות העוה"ז מיד ולגמול העולם הבא באחרית, כמשה"כ (יסעיה נ"ה) שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם, ואמר (סס) הו אונכם ולכן אלי שמעו ותחי נפשכם וגומר, ותלוי בזה עניני המנהגים אשר בהם סדר הנהגת שאר האומות ותועלותם, והם עומדים להם במקום התורה בעניני העולם בלבד, וכבר נאמר כי מדרגת הטבע מן התורה כמדרגת העבד מאדוניו, כי כחות הטבע הם נוהגים בהנהגת העולם כפי מה שיאור לתורה, כמו שאמר (סמות כ"ג) ועבדתם את ה' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, ואמר (סס ט"ו) ויאמר אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעש' והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ורבים כאלה, ויש מי שסובר במאמר החכם (מסלי ט') חכמות

u. dgl. m. Einige wollen diese sieben Gruppen in dem Spruche des Weisen: „Die Weisheit hat ihr Haus

באמצע והמים סמוכים לה למעלה
ממנה, והאור סמוך להם והאש
למעלה מכלם על משקל ושעור לא
ישתנה, ממנה דבר, כל אחד מהם
שוקד על מקומו המת'חד בו והמונבל
לו, והים עומד והמים אסורים בתוכו
לא יעבור את גבולו ואם יהמו גליו
ויסתערו רוחותיו, כמו שכתוב (ליוז
ל"ח) ואשבור עליו חקי ואשים בריח
ודלתים, ואומר עד פה תבא ולא
תוסיף ופה ישית בגאון גליך, ואמר
בעמידת השמים והארץ (תהלים
קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים,
לדור ודור אמונתך כוננת ארץ
ותעמוד, למשפטך עמדו היום כי
הכל עבדיך, וכמו שזכר דוד ע"ה
מהענין הזה במזמור ברכי נפשי את
ד', — והפנה השנית סימן החכמה
הנראה במין האדם אשר הוא העולם
הקטן, אשר בו השלמת סדרי העולם
ויופיו וזיונו ותמימותו, ואליו רמו
דוד ע"ה באמרו (טס ח') ה' אדונינו
מה אדיר שמך בכל הארץ, —
והשלישית סימן ההכמה הנראית
בהרכבת האדם וחבור נופו וכחות
נפשו, ואור השכל שיחד אותו בו
הבורא ושם לו בו יתרון על שאר
החיים שאינם מדברים, והוא דומה
לעולם הגדול ונמשל אליו בשרשי
ויסודותיו, ואליו רמו איוב באמרו
(ליוזי') הלא כחלב תתיכני וכנבינה
תקפיאני, עור ובשר תלבישני
ובעצמות וניידים תסוככני חיים
וחסד עשית עמדי ופקודתך שמרה
רוחי, — והרביעית סימן החכמה
הנראה במיני שאר החיים מקטנם
ועד גדולם, מהם המעופף והשוחה
והזוחל וההולך על ארבע, לפי
התחלקות צורותם ומדותם ושמושם
והנאותם ותועלתם בעולם, כמו
שזכר במענה שהוכיח בו הבורא
את איוב כדי להעיר אותו (טס
ל"ח) מי יכין לעורב צידו וגו' ושאר
מה שספר בו ממיני החיות המדבריות
והימיות, — והחמישית סימן החכמה

nem Acker. Diese Handlungsweise setzte er so lange fort, bis sein Acker in gehörigen Stand gebracht war. Zur Zeit der Reife und der Ernte sammelte und brachte er die Früchte ein, und ernährte sich davon im kommenden Jahre. Nun konnte er mit Ruhe seinen Acker pflegen. Er bereicherte ihn mit Bäumen, und bald erhielt er nebst seiner Nahrung noch ein Ersparniß, das er zur Vergrößerung seines Ackers benützte. — Sein thörichter Bruder aber, überzeugt, daß die ausschließliche Beschäftigung mit seinem Acker ihn abhalten würde, seinen Lebensunterhalt sich zu verschaffen, vernachlässigte diesen völlig, und vermietete sich als Feldarbeiter. Seinen Lohn verbrauchte er, ohne etwas ersparen zu wollen; und war ihm zufällig so viel übrig geblieben, um einen Tag davon leben zu können, so brachte er diesen müßig und tändelnd zu, ohne an seinen Acker nur zu denken; und war er eine Zeit arbeitslos, so verlebte er sie im Bade. Und so ward sein Boden wüste, darauf nur Unkraut wucherte; die Umzäunung fiel endlich ein, und eine Ueberschwemmung riß die Bäume um. Ähnlich schildert dieß der Weise: „An dem Felde eines trägen Mannes ging ich vorbei, und an dem Weinberge eines unverständigen Mannes. Und siehe, er ging ganz auf in Dornen, seine Fläche war bedeckt mit Nesseln, und seine steinerne Mauer war niedergerissen.“

Der verständige Leser wird ausbald in diesem Beispiele die Auspielung auf seine Zukunft erkennen, die sein Haus und Hof ist; er wird aus allen Kräften nur für sie arbeiten, während er das, was er für dieses Leben thut, nur so ansehen wird, als müsse er, um sein Leben zu erhalten, Fremden dienen. Der Thor hingegen handelt in beider Beziehung verkehrt: er fördert nur die Angelegenheit dieser Welt, und läßt die der zukünftigen Welt ganz außer Acht. Ebenso schließt auch der Weise seine Betrachtung über den Thoren: „Und ich schaute das, und nahm es zu Herzen; ich sah es, und gewann daraus Nucht.“

4. Kapitel.

„Wie viel (Gruppen) von Merkmalen der göttlichen Weisheit sich an den Geschöpfen wahrnehmen und betrachten lassen?“ Hierüber sagen wir, daß sie sich, wie sie bei der Menge von Arten und Individuen unter

מניח לעשות בשל אחרים בעת ההיא, ועושה בשלו בתכלית השתדלותו וחריצותו, ולא סר לעשות כן עד שנגמרה עבודת אדמתו כהונן, ובהגיע עת פירות' וזמן תבואתה, קבצם ואספם והתפרנס מהם בשנה השנית, והיה עובד אדמתו כרצונו והולך ומוסיף בה אילנות, עד שהיתה תבואתה מספיקת לפרנסתו והותירה לו מה שהוסיף בו אדמה על אדמתו, והאח הכסיל כיון שידע שעבודתו באדמתו תמנעו מהתעסק בענין מזונותיו, עזבה לגמרי, והיה משתכר לבני אדם בעבודת האדמה, ולקח שכרו ומתפרנס ממנו ולא היה מותיר כלום, וכשהיה נשאר בידו מזון יום אחד, היה משים אותו יום מנוחה ובטלה ושעשוע ולא היה חושב בענין אדמתו, והעתות אשר היה נפטר מן העבודה בימי עבודתו, היה הולך בהם אל המרחק, ונשארה אדמתו שסמה לא הצמיחה דבר, ותעל כלה קמשונים ונחרס נדרה ונשאו השמפון את אילניה, כמו שאמר החכם (משלי כ"ד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, והנה עלה כלו קמשונים כמו פניו חרולים ונדר אבניו נהרסה, והמשכיל כאשר יעיין במשל הזה יתבונן ממנו עניני אחריתו אשר היא ביתו באמת ויעשה לה בכל יכולתו, וכשהוא עושה לעולמו יעשה לו כמי שעושה בשל אחרים כדי הצורך והספק בלבד, והכסיל עושה בשני דברים בהפך משתדל בעניני עולמו ומתעלם מעניני אחריתו, כמו שאמר החכם בבחינתו בכסיל (סס) ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר: פרק ד אך כמה סימני חכמה בברואים אשר נוכח לבחון בהם, נאמר כי פנות החכמה המקויימות בברואים לרוב מיניהם ואישיהם, שבע — אחת מהנה סימן החכמה הנראה בשרשי העולם זימדותיו, בראותנו עמידת הארץ

der Schwachsinrige wird nach längerem Nachdenken darauf kommen; wie der Wechsel der vier Jahreszeiten und ähnliche Erscheinungen. — Der Einsichtsvollere hingegen verfolgt bei Allem bloß die abstrakte Idee, beweist daher das Dasein des Schöpfers und verehrt diesen um so inniger, je mehr er dessen Größe und Erhabenheit erfaßt, die Merkmale seiner Allgüte erkennt, und dessen allumfassende, und besonders die Liebe berücksichtiget, die er ihm, ohne ein früheres moralisches Verdienst, das auf Lohn Anspruch zu machen berechtigt ist, angedeihen läßt. Er benützt auch von den Naturkörpern nur das, was zur Erhaltung seines Körpers und seiner Bervollkommenung in dieser Welt nothwendig und unentbehrlich ist, meidet aber jeden Ueberfluß und Aufwand, die die Herzen von Gott abwenden, und ist nur bemüht, für seine Zukunft, seine Bestimmung nach dem Tode vorzuarbeiten. Er sieht die Erde und ihre Güter, für eine Vorbereitung auf den zu kommenden zukünftigen Tag an, und benützt sonach nur das, was zu seiner Reise dahin nothwendig ist. Der Thor hält hingegen, aus Mangel an richtiger Einsicht in den Weltenlauf, diese Welt, für eine ewige, bleibende Wohnstätte, arbeitet nach Leibeskraften nur für sie, denkt und handelt nur für sie, sieht darin nur sein Heil, und bedenket nicht, daß sein Erwerb und sein gesammeltes Vermögen nach seinem Tode, vielleicht gar beim Leben einem andern zufallen werden; er läßt seine Zukunft unbeachtet.

Welche Aehnlichkeit haben sie mit den zwei Brüdern in folgender Erzählung. Zwei Brüder erbten von ihrem Vater einen Acker, der der Bearbeitung bedurfte, den theilten sie unter einander, außerdem hatten sie kein Vermögen. Der eine war flug und thätig, das Gegentheil der andere. Jener sah nun ein, daß eine ausschließliche Beschäftigung mit seinem Acker ihn nur hindern würde, seinen Lebensunterhalt sich anderweitig zu verschaffen, und ging daher als Feldarbeiter in fremde Dienste. Sein Arbeitslohn gab ihm nun sein täglich Brot, und die Abends gewonnenen Ruhestunden widmete er seinem Acker. Grüßte er von seinem Lohne so viel, daß er davon einen Tag, oder mehrere Tage leben konnte, so ließ er die fremde Arbeit sein, und arbeitete um so fleißiger und emstiger an sei-

בהם וידקדם עליהם, כחשתנוה עניני השנה בארבע תקופותיה וחדומה לזה, והחכם המבין יברור לו מן העולם דעת רוחניות ודקות, וישימם כסולם להבאת הראיות על בורא הכל יתברך, וידבק בעבודתו כפי גדלו ורוםמותו בלבו, וכפי הכרתו סימני טובותיו וחנותו אל כל מעשיו, ואת אשר חננו מרוב הטובות ואת אשר נשאו, מבלי מעשה שקדם לו ולא מדה יתרה התחיל בה, התחייב לו בעבורם הגמול הטוב מאת ראלהים, ואח"כ יברור לו מנשמי העולם מה שיש בו הנאת נוסו ותקין ענינו בעולם כפי הצורך והספק בלבד, ויעזוב שדמותי העולם ומשכיותיו המטרידים את הלבבות מן האלהים, וישתדל לעשות לאחריתו ולאשר הוא הולך אליו לאחר מותו, ויחשוב העולם וקנינו צידה מנעת ליום מועדו ולאחריתו, ויקח ממנו מה שילך עמו בנסיעתו בלבד, והסכל בדרכי העולם ובסימני החכמה בו, יחשבהו בית עולמים ומכון שבתו ומשתדל בו בכל יכלתו וישים כל לבבו אליו וכל עמלו, והוא סובר כי הוא רק לתקנת נפשו, ואיננו שוער כי עמלו ומותר קבוצו יהיה לזולתו בחייו ואחרי מותו והתעלם מענין אחריתו:

ומה נדמו בזה לשני אחים ירשו מאביהם אדמה שצריכה לעבדה, וחלקו אותה לשנים ולא היה להם דבר זולתה, והיה האחד מהם דעתן וזריו והשני הסכו, הדעתן ראה כי עסקו באדמתו בלבד ימנע אותו מעסוק בפרנסתו ומהגיע אל מרפו, והשתכר לעבוד באדמת אחרים כדי שיחיה משכר עמלו יום יום, וכשהיה נפטר מן העבודה לערב, היה עושה באדמתו שעה אחת בהשתדלות וחריצות, וכשהיה נותר לו משכירות ימים כדי מזון אחד על מזונותיו או יותר, היה

gethan, daß die Betrachtung der Natur und die Beweisführung aus den Merkmalen der göttlichen Weisheit Pflicht für uns sei. Und nun merke es!

3. Kapitel.

„Wie die Betrachtung anzustellen sei?“ Sie sei derart, daß sie sich erstrecke auf die Elemente des Weltalls, und die aus diesen hervorgehenden Produkte; auf die Bestandtheile eines jeden Aggregats, auf dessen Nutzen, auf die darin sich zeigenden Merkmale der Weisheit, auf die Form und Gestalt desselben, auf dessen letzte und eigentliche Ursache; auf die dieser Welt zu Grunde liegende Idee, auf ihren ursächlichen Zusammenhang, auf das Formale und Materiale derselben, auf die Geschöpfe in derselben: die sprechenden und sprachlosen, ruhenden und bewegenden, Mineralien und Pflanzen, höhern und niedern; auf die Verhältnißmäßigkeit, Zweckmäßigkeit und Bestimmtheit, die der Schöpfer bei der Zusammensetzung, Anordnung und Begrenzung beobachtet hat. Denn er hat Alles so gemacht, daß es auf ihn zurückzeigt und hinweist, wie das Werk auf den Meister, und das Gebäude auf den Baumeister. Ebenso nothwendig ist es, zu wissen, daß die Bestandtheile der Welt materielle und formelle sind, die zusammen, wie Seele und Körper, ein Ganzes sind, und sich gegenseitig bedingen. Die daraus sich ergebenden Merkmale sind dreierlei Art. Die einen liegen offen und am Tage, und entgehen selbst dem Thoren nicht, wie die Bewegung des Sonnenwagens zur Beleuchtung und Ergözung der Erde, wie es in der Schrift heißt: „Aufgeht die Sonne, sie ziehen sich zurück u. s. w. Der Mensch geht aus zu seinem Geschäfte, und zu seinem Dienste, bis zum Abend. Wie viel sind deine Werke, Ewiger! sie alle hast du mit Weisheit gemacht.“ u. Die andern sind solche, deren Zusammenhang nur der Einsichtsvollere zu begreifen vermag; wie z. B. der Tod, der alles Körperliche trifft, und den Bestand der Welt bewirkt. Unsere Alten sagen hierüber: Es heißt: „Und Gott sah alles, was er gemacht, sehr gut sei;“ „sehr gut“ ist der Tod. Auch der Weise sagt: „Ich preise glücklicher, die längst Gestorbenen, als die noch Lebenden.“ Endlich gibt es solche, die einerseits Licht, andererseits Dunkel sind;

הראיות מסימני החכמה, ואתה דע לך:

פרק ג אך אך אוסני הבחינה בברואים, נאמר כי

הבחינה בברואים היא העיון בסגולות העולם ותולדותיהם המחוברות מהם ובתבונת חלקי כל מורכב, ואוסני תעלתו וסימני החכמה בברואות ובמתכונות ודמותו ועלתו השלמה אשר לה נברא, והדרת רוחניות העולם הזה ועלוליו ומעולליו ותקנתו התמימה שנברא בעבורה, ולדעת רוחניות העולם הזה ונשמותיו ומדבריו ודוממו ונחו ונעו וקפאיו וצמחיו ועליונו ותחתונו, ושהבורא יתברך הרכיבו הרכבה נכונה וסדרו סדור מתוקן חלק אותו חלק מבורא, ושמהו רומז אליו ומורה עליו כאשר תורה המלאכה על עושה והבניה על בונה (ס"ח והבית על בונה). וראוי שתדע כי כל העולם מחובר מנשמות ורוחניות נמזגו ונתערבו, עד ששב קצתם מעמיד את קצתם בנפש ובנוף בחיים, וסימני החכמה בכל זה על ג' ענינים, האחד מהם סימנים מבוראים וגלויים אינם נעלמים מן הכסילים כ"ש מן המשכילי, כתנועת גלגל השמש ממעל לארץ ביום להאיר פאת הישוב ויהנו בה הברואים, כמו שאמר הכתוב (תהלים ק"ד) תזרח חשמש יאספון וגו', יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו', והשני סימנים נעלמים מן הברואים אשר לא ידע קשרם כי אם המשכיל המבין ישרם, כמות הכולל כל בשר ובו תקנת העולם, כמו שארז"ל (נדרים ס"ח) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד והנה טוב זה המות, ואמר החכם (קהלת ד') ושבח אני המתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנח, והשלישי סימני החכמה שהם נראים מצד אחד ונעלמים מצד אחר, ולא יכירם מי שבינתו מעומה אלא לאחר שהתישב

החכמה ובוחר סימניה, יהיה יתרונו
על הבהמה כפי הבנתו, ואם יתעלם
מהם לא יהיה דומה לבהמה אך יותר
נרוע ממנה, כמו שאמר הכתוב
(ישעיה ח') ידע שור קונו ויחמור
אבוס בעליו ישראל לא ידע וגו',
ומן הכתוב מה שאמר (שם ע') שאו
מרום עיניכם וראו מי ברא אלה,
ואמר (תהלים ח') כי אראה שמך
מעשה אצבעותיך ירח וככבים אשר
כוננתה, ואמר הכתוב (ישעיה ע')
הלא תדעו הלא תשמעו הלא הונד
מראש לכם וגו', ואמר (שם ע"ג)
החרשים שמעו והעורים הביטו לראות,
ואמר (קהלת ז') טוב ללכת אל בית
אבל מלכת אל בית משתה באשר
הוא סוף כל האדם והחי יתן אל
לבו, ואמר (שם צ') החכם עיניו
בראשו והבסיל בחשך הולך, ואמר
(משלי ד') ואורח צדיקים כאור נוגה
הולך ואור עד נכון הים, דרך רשעים
כאפלה לא ידעו במה יכשלו, ומן
המקובל מה שאמרו ז"ל (סנהדרין ע"ב)
כל היודע לחשב בתקופות ומזלות
ואינו מחשב, עליו הכתוב אומר
(ישעיה ה') והיה כנור ונבל תוף
וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא
יביטו ומעשה ידיו לא ראו, ואמרו
מנין שחייב אדם לחשוב בתקופות
ומזלות, שנאמר (דברים ד') ושמרתם
ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם
לעיני העמים אשר ישמעון וגו' איזו
היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים
הוי אומר זה חשבון תקופות ומזלות,
ואמרו (לכות פ"ג) הוי מחשב הפסד
מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד
הפסדה, ואמרו (עירובין ק') אלמלא
נתנה תורה לישראל למדנו צניעות
מחתול ועריות מיונה ודרך ארץ
מתרנגול וגזל מנמלה, וכבר התבאר
חובב הבחינה בברואים והבאת

ern Gotteslohn, und den Gewinn bei je:
: „Wenn den Israeliten auch das Ge:
tte die Raße und Schicklichkeit gelehrt,
hrlichkeit die Ameise.“ Somit wäre das

die Pflicht für uns, sie genau zu erwägen und zu überdenken, damit wir sie zusammenfassen und zu einem klaren Begriffe bilden können, während dem wir bei einem Einerlei in der Schöpfung nie hierzu gelangen könnten. — Auch hätte es dann der Weise dem Thoren nicht zuvor thun können, und zwar deshalb, weil derjenige, dessen Geschäft immer eines und dasselbe ist, zeigt, daß er nicht nach seinem Willen handelt, sondern nach einem Naturgesetze, so und nicht anders zu handeln gezwungen wird, wie das Feuer zum Brennen, und das Wasser zum Abkühlen; denn derjenige, der nach seinem Willen handelt, wird auch nach Verschiedenheit der Zeit, auch verschieden handeln. Da aber der Schöpfer mit Wissen und Willen, und nicht aus Zwang, Veranlassung und Bestimmung handelt, so hat er auch, je nachdem seine Weisheit es bestimmte, eine Verschiedenheit in die Schöpfung gebracht, als Beweis seiner Einheit und seines bewußten Wollens, wie geschrieben steht: „Alles, was der Ewige wollte, hat er gemacht im Himmel und auf Erden.“ Wahrscheinlich sind auch diesertwegen die Geschöpfe an Gestalt und Form so verschieden, wodurch auch, als dessen natürliche Folge, die Merkmale der Weisheit an den Geschöpfen sich verschieden kund geben. Die Weisheit Gottes selbst bleibt unserer Fassungskraft entrückt, und wir haben auch nur eines von dem Vielen genannt, das wir nicht vollkommen zu erfassen vermögen, da nur Gott allein die vollkommenste Weisheit zukommt, und Keinem außer ihm!

2. Kapitel.

Auf die Frage: Ob die Betrachtung der Natur für uns Pflicht sei, oder nicht? erwidern wir, daß diese uns, da sie die göttliche Allweisheit beweist, von der Vernunft, Schrift und Ueberlieferung zur Pflicht gemacht wird. Von der Vernunft: da diese uns sagt, daß der Vorzug des Menschen vor den übrigen Thieren eben in seiner Ueberlegenheit im Erkennen, Begreifen und Erfassen der in dem großen All dunkel waltenden Weisheit Gottes liegt, wie die Schrift sagt: „Er macht uns kenntnißreicher als das Gethier des Landes, und weiser als der Vogel in der Luft.“ Der Vorzug des Menschen wird

כאשר ספרתי לך בע"ה ומפני שהם מתחלקות בברואים התחייבנו להתבונן ולחשוב בהם, עד שיתישב ענינה בנפשותינו וינוח ברעיונינו, ואלו היו סימניה על דרך אחת בברואים כלם, לא היה ענינה מסתפקת על א' מהם, והיה המשכיל והכסיל שוה בהכרתם, והעילה בזה שהדבר שהוא עושה מעשה אחד תדיר, מורה שמעשהו אינו לרצונו אך הוא עושה בטבעו שהוטבע עליו בלבד, ויש לו מכריח שמכריחו על המעשה ההוא ואין לו יכולת לשנות ממנו, כאשר אשר כחה השרפה בלבד, וכמים אשר הם מקררים בטבעם בלבד, ואשר הוא עושה בחפצו, יראו ממנו מעשים משתנים בעתים משונים, ומפני שהבורא ית' חפץ במעשהו ואיננו מוכרח ולא צריך ולא מוטבע, עשה הדברים משתנים זה מזה כפי שמחייבת חכמתו בכל עת, כדי שיורה השתנותם על אחדותו ועל חפצו בפעלו, כמו שאמר (תהלים קל"ה) כל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ, והאלהים ידע אם בעבודה לא היו כל הבריות בדמות אחד ותמונה אחת, וחדין נותן בעבור זה השתנות סימני החכמה בברואים, וחכמתו יתברך נעלתה מחשינ', אך זכרנו אחד מהרבה פנים שלא הגענו אליהם, ולו ית' החכמה המנעת ואין אלוה מבלעדו:

פרק ב' אך אם אנו חייבין לבחון בברואים אם לא, נאמר כי הבחינה בברואים והבאת ראיה מהם לחכמת הבורא יתברך, אנו חייבין בה מן המושכל ומן הכתוב ומן הקבלה, מן המושכל כי השכל מעיד שיתרון המדבר על שאינו מדבר הוא, בעבור יתרון הכרתו והבנתו וקבולו דעת סודי החכמה המקויים בכל העולם, כמו שאמר הכתוב (איוב ל"ה) מלפנו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמו, וכשארם חושב ומתבונן ביסודי

wollend eingeräumt wurden, so werden sie auch ihrem Wohlthäter mehr Lob und Dank wissen, und sodann des Lebens sich freuen, und des jenseitigen Lohnes sicher sein. Schon der Weise sprach sich hierüber folgendermaßen aus: „Die Worte der Weisen sind wie Stacheln, wie eingeschlagene Nägel mit breiten Köpfen.“ „Die Worte der Weisen werden „Stacheln“ geheißen, weil sie anregen und wecken, und „eingeschlagene Nägel“, wegen ihres bleibenden Haltes in den Herzen, und wegen der Dauer, die die Wissenschaft durch sie erhält. Aelteren Auslegungen zufolge, bedeutet der Ausdruck „Schriftsteller“, wonach diese Stelle, mit Beziehung des frühern דברי חכמים, mit Beziehung des frühern דברי חכמים hieße: „Wie eingeschlagene Nägel sind die Worte der Schriftsteller;“ weil die verfaßten Bücher einen steten und bleibenden Nutzen gewähren.

Es ergeben sich für uns sechs Punkte, die wir bezüglich der Betrachtung der Natur zu erörtern haben: 1.) worin diese bestehe; 2.) ob diese für uns Pflicht sei, oder nicht; 3.) wie sie anzustellen sei; 4.) wie viele Gruppen der Merkmale der göttlichen Weisheit wir da wahrnehmen; 5.) welche uns am nächsten liegen und uns mehr als die übrigen zur Betrachtung auffordern; 6.) was die Betrachtung verhindert und ihre Ergebnisse schmälert.

1. Kapitel.

Die Betrachtung (der Natur) besteht darin, daß man die Merkmale der an den Geschöpfen sich kundgebenden Weisheit erwägt, und vor die Seele führt und stellt. Denn die Weisheit, so verschieden und getrennt ihre Merkmale sich an den Geschöpfen kund geben, ist ursprünglich eine, wie die Sonne ihrem Ursprunge und Wesen nach eine ist, trotzdem ihre Strahlen zerstreuet, und, je nachdem das Glas, woran sie brechen, weiß, schwarz, roth oder grün ist, in verschiedenen Farben erglänzen, und wie das Wasser, womit man Blumen und Blüthen begießt, in den Farben erscheint, die diese haben. Erwäge daher in der Schöpfung Alles, das Kleine, wie das Große. Denke über das mit Mühe nach, was dir räthselhaft zu sein scheint, und du wirst das bestätigt finden, was ich behauptet. Und gerade in der Verschiedenheit der Merkmale der göttlichen Weisheit liegt

שגלם מרעתם מהם, יגדל שבחם ותרבה הודאתם למטיב להם, וישירי בזה אל התענוג וההנאה בהם בעולם הזה ולשכר טוב לעולם הבא, וכבר אמר החכם בענין הזה (סס י"ז) דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות, דמה החכם דברי חכמים לדרכונות בענין ההערה, דמה אותם למסמרות נטועים בעלי אסופות בעבור קיום עניניהם בלבבות וקיום אופני החכמה בהם, וכבר פירשו בבעלי אסופות בעלי החבורים בהסתרת דברי אשר בתחלת הפסוק, והטעם וכמסמרות קבועים דברי בעלי אסופות, כי הספרים המחוברים במיני החכמה קיימים עומדים אין תועלתם נפסקת, ועל כן דמה אותם למסמרות נטועים. וצריך שנבאר עתה מענין הבחינה ששה ענינים, הראשון מהם מהות הבחינה ואמתתה, והשני אם אנחנו חייבין לבחון בברואים אם לא, והשלישי איך אופני הבחינה בברואים, והרביעי כמה מיני סימני החכמה בברואים אשר נוכל לבחון מהם, והחמישי איזה מהם קרוב אלינו ואנחנו חייבין לבחון בו יותר משאריתם, והששי במפסידי הבחינה והדברים התלויים בה :

פרק א' אמר המחבר אך מהות הבחינה היא התבונן בסימני חכמת הבורא בברואים, ושערם בנפש כפי כח הכרת המבחין כי החכמה ואם סימניה נחלקים בברואים היא ביסודה ועיקרה אחת, כשמש אשר היא אחת בעיקרה ובעצמה, ומתחלקות מראות נצוציה בשמשות הגעשות מן הזכוכית הלבן והשחור והאדום והירוק, ומשתנה אורה כפי השתנות צבעי הזכוכית, וכמים שמשקין מהם הפרדס שפרחיו שונים זה מזה, במראה שהם נראים עליהם במראיהם, ע"כ התבונן בברואות הבורא מקמנם ועד גדולם והתישב בגלם ממך מהם, תמצאם

„Heil dem Manne, den du züchtigst, Jah, und aus deiner Lehre unterweischst“) nicht kennen. Sie vergessen, daß sie und was sie haben, nur Spenden und milde Gaben des Schöpfers, und seine Verhängnisse weise und gerecht sind. Vertrießlich, wenn Gottes Gerechtigkeit sich an ihnen zeigt, gleichgültig bei den Beweisen seiner Liebe, veranlaßt sie endlich ihre Thorheit, daß sie Wohlthat und Wohlthäter verläugnen, und nicht wenige unter ihnen, Gott in seinen Werken und wohlgemeinten Einrichtungen zu tadeln sich erlauben! Sie gleichen hierin jenen Blinden, die in ein Haus gebracht wurden, das für sie errichtet und eingerichtet ward. Es stand da Alles an Platz und Ort, Jegliches hatte Zweck und Bestimmung. Ueberdies waren Heilmittel bereitet, und ein verständiger Arzt bestellt, damit sie das Augenlicht wieder gewinnen. — Sie aber vernachlässigten die Heilung ihrer Augen, hörten auf die Anordnungen des ordnenden Arztes nicht, sondern schlichen in ihrem elenden, blinden Zustande im Hause herum, und da strauchelten sie über die Gegenstände, die zu ihrem Nutzen und Besten angeschafft wurden, und fielen; die Füße verwundeten, die Andern beschädigten sich, und ihr Schmerz vermehrte und ihr Leiden verdoppelte sich. — Nun brachen sie gegen den Hausherrn und Baumeister in Tadel aus, warfen diesen Sachunkennniß und Unverständniß in der Leitung vor, stellten deren fromme und edle Absicht in Abrede, schoben ihnen sogar die Schuld an ihren jetzigen Schmerzen und Leiden unter, und verleugneten so die Güte und die Liebe ihrer Beschützer. In ähnlichem Sinne sagt der Weise: „Und auf welchem Wege auch ein Thor gehe, fehlt ihm sein Verstand, und da hält er die übrigen für Thoren.“ Es haben daher weise und kenntnißreiche Männer es für nöthig gehalten, auf die Wohlthaten des Schöpfers aufmerksam zu machen, und die Menschen über den Vorzug zu belehren, den ihnen Gott durch ihre Vernunft eingeräumt, weil es nur in dem Mangel an Einsicht und Erkenntniß gelegen ist, daß manche Erdengüter entweder gar keinen, oder nur einen getrübten Genuß gewähren. Werden aber die Begüterten auf die Vorzüge aufmerksam gemacht, die ihnen wohl-

a *

אופני טובתם בהם ותועלות הגמין והמוסר להם, כדברי הכתוב (תהלים ל"ד) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ושכחו כי הם וכל אשר להם טובות שהטיב להם הבורא, נדבה וחסד וגור בהם בצדק כפי מה שחייבה חכמתו, וקצו בהראות צדקו בהם ולא שבחוהו בהגלות חסדו עליהם, והביאה אותם סכלותם לכפור בטובה ובממזב בהם, ואפשר שתביאה סכלות רבים מהם להתחכם עליו במעשהו ובמיני הבריאות אשר בראם לתקנתם, ומה נדמו בזה אל אנשים עורים הובאו אל בית מוכן להם בכל תועלותיהם, והרשם כל דבר בו על מכונתו הטובה, והותקן על התקון הנאה והנאות לתועלותם וכונת תקונתם, וזומן להם בו עם כל זה כחלים מועילים ורופא חכם לרפואם בהם כדי שייטיב ראותם, והם התעלמו מעסוק ברפואת עיניהם, ולא שמעו אל הרופא אשר היה מתעסק ברפואתם, והיו הולכים בבית בענין רע מעורונם, וכל אשר הלכו בבית נכשלו בדברים המוכנים לתועלתם ונפלו על פניהם, והיה מהם מי שנפצע ומי שנשבר ורב צערם ונכפלה רעתם, והיו מתרעמים על בעל הבית והבונה אותו וגנו את מעשהו והיה בעיניהם כמקצר וכמנהיג רע, וחשבו כי לא כיוון בהם כונת טובה וחסד כי אם כונת הצער והגזק, וגרם להם זה לכפור בטובת בעל הבית וחסדו כמו שאמר החכם (קהלת י') וגם בדרך כשסכל הולך לבו חסר ואומר לכל סכל הוא, וכיון שהוא כן התחייבו אנשי החכמה והמדע להעיר מי שלא הבין טובות הבורא, ולהורות בני אדם לדעת יתרונם בדרך שכלם, כי כמה טובות מנע בעליהם ליהנות מהם וערבב שמחתו בהם חסרון חברתו אותם וידיעתו מעלותם, וכשמעידים את בעלי הטובות להכיר אופני יתרונם, ומגלים להם מה

ist der Mensch bei seiner Geburt,“ zu reden, vernunftlos wie das Thier, in's Leben, wachsen hier, von Gott mit Wohlthaten überhäuft, heran, und leben sich in diesen Zustand so hinein, daß er ihnen endlich als ein gewöhnlicher und ganz natürlicher, als Nothwendigkeit und Bedingung zu ihrem Sein erscheint. Und nehmen sie auch an Verstand und Einsicht zu, so erkennen sie doch nicht die Wohlthaten Gottes dankbar an, weil sie Gabe und Geber nicht zu würdigen verstehen. Sie gleichen hierin einem Kinde, das in der Wüste gefunden, von einem wohlthätigen Manne in's Haus genommen, daselbst erzogen, gespeist, gekleidet, und huld- und liebevoll behandelt wird, bis es nun selbst den Edel-muth seines Wohlthäters begreift und ein-sieht. Mittlerweile hört derselbe Mann, daß Jemand in Feindes Hand gefallen und gefangen, schon eine längere Zeit auf's äußerste gequält werde, dem Hunger und der Noththeit preisgegeben sei. Mitleidsvoll begibt er sich zum Feinde, beschwichtigt ihn, und dieser gibt nun seinen Gefangenen frei, und erläßt ihm seine Schuld. Sein Gönner nimmt ihn nun in's Haus, und läßt ihm einen Theil des Guten zukommen, das derselbe dem Kinde erwiesen. — Sicherlich wird der Gefangene sich erkenntlicher und dankbarer gegen seinen Gönner zeigen, als der Knabe; weil jener aus dem Zustande der Noth und des Elends in den des Glückes und der Ruhe in einem Alter versetzt wurde, wo sein Verstand schon gereift war, und er seines Wohlthäters Guld und Milde zu erfassen vermochte; dieser aber, von Kindheit auf daran gewöhnt, begreift den hohen Werth des ihm gewordenen Guten auch dann nicht, wann er zu Verstand und Einsicht zunimmt. — Und doch wird Niemand in Abrede stellen wollen, daß die Guld und Liebe gegen den Knaben umfassender und offenkundiger waren, also denselben um so mehr zu stetem Lob und Dank verpflichten! Analog sagt die Schrift: „Und ich bestellte Ephraim einen Führer, der sie auf seine Arme nahm; aber sie mochten nicht erkennen, daß ich sie geheilt.“

3. Weil die Menschen den ursächlichen Zusammenhang zwischen den mannig-fachen Uebeln und Geschicken, denen sie und ihr Gabe unterworfen sind, und dem heilsamen Einflusse derselben, als Prüfungen und Züchtigungen (wie geschrieben steht:

ועיר פרא אדם יולד, והתגדלם בטובת חאלהים העורפות והתגלגלם בהם, עד ששבו אצלם רגילות וידועות, כאלו הם עצמיות להם בלתי סרות מאתם ולא נפרדות מהם כל ימיהם. וכאשר ישליך ותתחזק הכרתם יסכלו טובות הבורא עליהם, ואינם משימים על לבם חיוב ההודאה עליה, מפני שאינם יודעים מעלת הטובה והמטיב בה אליהם. ומשלם בזה לתינוק שמצא איש אחד מאנשי החסד במדבר, וחמל עליו ויאספהו אל ביתו ויגדלהו ויאכילהו וילבישהו ויתגדב עליו בכל הטוב לו, עד שהישיביל והבין אופני דרכי טובתו, ואח"כ שמע האיש ההוא על אסיר שנפל ביד שונאו, והגיעהו אל תכלית הצער והרעב והעירום ימים רבים, ונכמרו רחמיו על צעריו ופייס לשונאו עד שהתירו ומחל לו את דמיו, ויאספהו האיש אל ביתו והטיב לו במקצת הטוב אשר היטיב בולתינוק, והיה האסיר מכיר בטובת האיש עליו ומודה עליה יותר מן התינוק שנדל בה, מפני שיצא מענין העוני והצער אל ענין הטובה והשלוח בעת שהכרתו בה גמורה, ע"כ הכיר טוב האיש החסיד וחסדו מאד, והתינוק לא הבין מעלת הטובה עליו אע"פ שהתחזקה הכרתו והתישב בדעתו, מפני שהיה רגיל לה מימי גערותו, ואין איש מאנשי השכל מסתפק שחסדו וטובו על התינוק כוללים ונראים יותר, ושהוא חייב בהתמדת ההודאה והשבח עליהם יותר, וזה דומה למה שאמר הכתוב, (הושע י"ח) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי ולא ידעו כי רמאתים:

והשלישי מפני מה שמוצא אותם בעולם ממני הפגעים ומה שמגיע אליהם מעניני החפסד בגופם ובממונם, ולא הבינו סבות

Zweite Pforte.

Ueber die Betrachtung der Natur und
der sich in ihr offenbarenden Güte Gottes.

Eingang.

Da wir in der ersten Pforte über die innige Erfassung der Einheit Gottes gesprochen, und die Betrachtung der in derselben Schöpfung sich kundgebenden Weisheit, als den Weg bezeichnet haben, der uns am nächsten und sichersten zur Erkenntniß der Existenz Gottes führt; so sind wir auch gehalten, um die ihrem Inhalte nach verwandten Pforten aneinander zu reihen, diese Pforte an die frühere zu knüpfen, und folgerichtig dieser Abhandlung die über die Gottesverehrung, welche nach dem Ausspruche der Weisen: „Gott hat es so gemacht, daß man sich fürchte vor ihm,“ Zweck unseres Daseins ist, folgen zu lassen.

Vorerst bemerken wir, daß die Wohlthaten Gottes, so allgemein und umfassend sie sind, wie schon die Schrift sagt: „Gütig ist der Ewige gegen Alle,“ dennoch bei den meisten Menschen keine Anerkennung finden, weil diese, wie Blinde, ihren hohen Werth nicht einsehen, und ihr Wesen nicht erfassen; und zwar aus drei Ursachen:

1. Weil die Menschen sich zumeist mit weltlichen Angelegenheiten und den Genüssen des Lebens abgeben, und nach Unerreichbarem Gelüste tragen. Sie achten sodann auf die Wohlthaten des Schöpfers nicht, weil ihr Herz gierig nur an dem hängt, wonach sie streben, verlangen und begehren, und sie, unbefriedigt mit dem, was ihnen geworden, nur nach dem Größern sich sehnen — ohne aber das MindergröÙe aufgeben zu wollen. — Daher kommt es, daß ihnen die vielen Wohlthaten und Geschenke Gottes nur gering und unbedeutend scheinen; daß sie um das zu kurz gekommen zu sein meinen, was ein anderer besitzt; daß sie das ihnen Gewährte und Bescheerte als Unheilsquelle ansehen, und so die Werke Gottes, die zu ihrem Besten geschaffen sind, unbeachtet lassen. Ähnlich sagt die Schrift: „Der Frevler in seinem Hochmuth läßt Alles unbeachtet, daher er meint, es gebe keinen Gott.“

2. Treten die Menschen, um mit den Worten des Weisen: „Wie das Waldbfüllen

השער השני

כבאור אופני הבחינה בברואים ורב טוב אלהים עליהם

וזה פתח השער

אמר המחבר מפני שהקדמנו בשער הראשון אופני יחוד האלהים בלב שלם, והיתה הבחינה בחכמה הנראית בבריאת הבורא יתברך, הדרך הקרובה אל בירור מציאותו והגת' הסלול לדעת אמתתו, התחייבנו להדביקו אליו כדי לסמוך קל שער אל מה שהוא דומה לו מן השערים, ולהביא אחר כל ענין מה שיאות לו מן הענינים אשר בהם נתחייב בעבודת האל יתברך אשר בראנו לה, כמו שאמר החכם (קהלת ג') והאלהים עשה שייראו מלפניו, ונאמר תחלה כי טובות האל יתברך על ברואיו, ואם הן כוללות את כלם כמו שאמר הכתוב (תהלים קע"ה) טוב ה' לכל, רובם בעורים מהכירם ומהבין גודל מעלותם, ואינם משכילים ענינם מפני ג' דברים:

אחד מהם רוב התעסקם בענין העולם ותענוגיו והתאוותם מה שלא יגיעו ממנו, והתעלמם מהביט אל טובות הבורא עליהם, מפני שלבם תלוי בעוצם מה שהם מקוים ממלאת תאוותם והשלמת משאלותם, כי כל אשר יגיעו ממנו אל מעלה, מבקשים מה שהוא למעלה ממנו ודורשים מה שאחריה, ותמעטנה בעיניהם הטובות הרבות, ותקטננה אצלם המתנות הנדולות, עד שהם חושבים כל טובה שיש לזולתם כאלו גשלה מהם, ומה שהגיע אליהם ממנה רעות מוצאות אותם ולא יבינו אל פעלות ה' המטיב בהם אליהם, כמו שאמר הכתוב (תהלים י') רשע כנוכה אפו בל ידוש אין אלהים כל מזמותיו: והשני צאתם אל העולם הזה והם נמשלים כבהמות סכלות וכעיר, כמו שאמר החכם (איוב י"ח)

מציא גאולה לעולם, ומה שאמרתי כי הספר הזה צאתי העתקות ועל שלשה עיניו, מפני שיש ממנו ציד קלת בני אדם ספרים, שהשער הראשון זהם מהעתקתי בלעד. ואח"כ העתיק ר' יוסף גם הוא השער הראשון והשלים הספר משלו וישנו ציד אחרים כלו מהעתקתי, וגם אנכי השלמתי כלו מהעתקתי, כאשר שאל ממני הרב החכם הנזכר נד"ו ומי שמתקן צמלותיו במקום הראוי לתקן וידינני לזכות צמה שקלרתי, וזכהו יולדו לראות צטוצו וזה החלי בדצרי המחצר צסם האל האחד.

דברי המגיה בדפוס מנשובה

כאשר שמענו כן ראינו מה יפו ומה נעמו דצרי הספר הנכבד הזה לטהר את הנפש מכמה פנים לאור צאור החיים אשר על זאת יתפאר כל חסיד ומחוייב כל צד ישראל ללמוד וללמד לשמור ולעשות ככל הכתוב צו ויצרך יי איתו לרגלו לצ טהור יצדל לו אחרים ורוח נכון יחדש צקדצו ופנה למעל' והיו עיניו ולצו שם כל הימים לחזות צנועם יי לשדתו ולצרך צסמו. כל זאת צאתנו והציאתנו לידי מדה צו להדפיס הספר יקר הערך הזה ורצ טוצ לצית ישראל כמלות עשה שהזמן גרמא כי השע' לדיכה לכך. ומה גם עתה להפקת חפץ רצים וטוצים מצני עמנו יל"ו אשר נדצה רוחם אותם והמה צחרו צדרכיהם להתענג מזיו כצודו ולהסתכל צאספקלריאה שלו המאיר' פעמים צצצוע פנים ואחר לגופי הלכות קצעו להם עתים לתור' ויהיו צעיניהם כרדת המן ציניהם תחתיו ועליו שכצת הטל כי טל אורות טליו. אף המה ראו כן תמהו על הנמלא צדפוס אללם כי יצא העם לדרוש' מעל ספר וקראו והנ' עלה כלו קמטובים מלא שביאות רצ חסרונות פרוץ מרוצ' על העומד עד שצ להם צמקומות רצים כדצרי הספר החתום וצמקומות אחרים כמעט נטיו רגליו מן האמת עד שיש צו פדי להשגות עוד צדרך צאופן נמנו וגמרו על שפל מדרגתו צחמד ולור' היות העדרו צו קודם להוי'. וצין כה וכה כי גדל' תשוקתם אליו ולא יכלו לעמוד עליו צקשו זאת מידנו לחדש כנשר הדפסתו ולפקח על עיניו צעיון נמרץ כנל האפשר. גם אנתנו קמנו ונתעורר ולא היינו סרצנים צאות' שעה חשנו ולא התמהמהנו להציא העתקים רצים כתוצים צאלצע רצי הדיוק והכוון על פיהם ועל פי כתצם עם רצ העיון והשגח' פרטית כי יי הטוצ' עלינו שמנו העקוצ למישור והחסרים על מלאת. וצכל זאת לא צזה מלאכתו מתוך ידנו כי ראינו את הנולד מהכרח חמד הדפוס ועלילותיו לנפול צו עוות מה שביאות מי יצין אמרנו (להפטר ממנו גם על האולסין) אחרי נבמר גאול' תהי' לו צלוח שצצרי לוחות מונחין צו והניף ידו אל המקום אשר יהי' שם צדק על פיו יסק כל הצא להלילו ממקדץ אלה שעל המעט מתי מספר ונער יכתצם גם נער קטן ינהג צס ירוץ ולא יכשל כי מוצנים המה מעלמן אפילו לתינוקו' של צית רצן. גם לתוספת שלמות המלאכ' כי רצה היא הוספנו צה שני לוחות כתוצים. האחד צחלוקת שצרי הספר ופרקיו יכין הדרך לכל דורש דצרי ומצקס ענינו לעמוד על מצוקסו צסקירה אחת. והשני צזכרון הפסוקים ומאמרי רז"ל המוצאים צספר איש על מקומו יצא צשלוס.

ועוד צו שניסיה וצפתחו יעמדו כל רוחיו ויראו כי החזרנו עטרה ליושנ' ויחסנו הספר למחציו צחמה וצלדקה לא כהשפט הדפוס הראשון אשר העתיקו צו שם המחצר למעתיקו. ויפה דגנו יפה הכרענו צזה מסי סופרים ומסי ספרים צהעתקים עתיקי' והרי עדות יש צסתיחת המעתיק עלמו אשר הוספנוה צראשו גם כן לצל יחסר כל צו שם שם שם המחצר ושם גלהו. גם דצרי פי חכם חן רצינו צחיי צ"ר אשר ז"ל צסירונו על התורה יעידון יגידון כי שם הציא ספר זה צפרשת ויהי מקן ויחסו לנעליו. ועוד זאת צכרון צספר הודחת המחצר עלמו אשר מפיו חנו חיון כי צחו דצרי צמחקל ושיר כולל דרישי הספר צסופר וראש דלתיו פתח צסמו ושם חציו. גם את זה לעומת זה עשינו צסם המעתיק לנא עד תכונתו אשר מכותלי דצרי צסתיחתו הנ"ל וצסוף השער הראשון רשמי נכר ואם שמו לא מנר כי נכרו עם הדצרים ישר כתצ אל חציו ה' שמואל' ו' תבין צהקדמתו לספר המור' גם הוא יור' יגיד עליו ריעו ונודעו איסח שניהם מי המה מחצר הספר והמעתיקו כן הודענו צסער שם לומר הדצרי' צסם אומרם המציא גאול' לעולם צמהרה צימיו חמן: נאם זעירא דמן חברי'א אברהם בכמה"ר דוד פרוצצאלי יצ"ו.

Baume des Lebens, wie geschrieben steht: „Sie ist ein Baum des Lebens, die an ihr festhalten.“ Ferner: „Sie sind Leben für die, die sie finden. — Möge uns Gott zeigen den Weg zu seiner Erkenntnis, und anleiten zu seinem Dienste, und uns zufließen lassen sein Wohlwollen in seiner Barmherzigkeit und Milde! Amen.

והמוסר בעץ החיים, ככתוב (משלי ב) עץ חיים הוא למחזיקים בה וכו'. ואמר (סס ד) כי חיים הם למוצאיהם. ואלהים יורנו דרך ידיעתו ויישירנו לעבודתו ויסק לנו רצונו ברחמיו ובחמלתו אמן:

דברי המתרגם ר' יהודה ן' תבון

אמר המתרגם מן הידוע אשר השכל מעיד עליו, כי כל מלאכה לריקה ידיעה וכל מעשה לדרך למחשבה. ואם ישאל שאל מה היא הידיעה, נאמר כי הידיעה היא התצורות הדבר והתצונותו כאשר הוא, ואם נאמר המדה אשר תודענה זה הידיעות יהיה ג"כ נכון, וכן אם ישאל מה היא המחשבה, נאמר כי המחשבה היא כח שכלי יסודי דברים, והוא כח מכחות הנפש המדברת, ועל כן כל מחשבה מדבר, וכן מן הידוע שהמחשבה היא קודמת למעשה, כאשר אמרו החכמים תחלת המעשה היא סוף המחשבה, ואע"פ שמה שאמרנו הוא תקוע צשכל, ונמלא דברי החכמים, התורה ג"כ מעידה עליו צמה שאמרה צמלכת המשכן, מלא אותם חכמת לצ לעשות כל מלאכת חרש וחושב, ואמרה ולחשוב מחשבות לעשות צזהב וצכסף וצנחושת, ואחרי אשר הקדמנו זה המלמד נאמר כי כל מעשה שיהיה ללורך צ"א, לריך שיעשהו עושהו צאמונה וצזהירות, אחד שיחשוב עליו ויתצאר לו כי ידיעתו נבעת לעשותו על אופניו, כ"ש מעשה שהוא ללורך תורתם ואמונתם שהיא מלאכת שמים ומלאכת ה', וצספר מצחר הפנינים כתוצ, אין דבר שמועיל לאדם כדעת מעלתו והגעת שכלו וחכמתו, וידבר צפיהם, ויש צו כתוצ מי שמתחכם מצלי חכמה, הוא כחמוד הרחיים סוצ צסוצ ואינו צו ממקומו, ויש צו כתוצ אל תאמר צמה שלא תדע אדע, פן תחשד צמה שתדע, ואמרו החכמים מי שסכל וחשב שידע, סכלותו כפולה, והצאתי הדברים האלה צעצור מה שאדע לנו צהעתקת הספר הזה, והוא שהרצו הגדול החכם צנא משלם צר יעקצ צל"ל שאל ממני להעתיק לו ממנו השער הראשון שהוא שער היחוד, והעתקתי לו אע"פ שהיה קשה צעיני שהכניסני צזה, מפני הענינים אשר זכרתיה צפתיה אשר כתצתי לו על השער ההוא, אך צטלתי רצוני מפני רצונו, וצא אחר כן רצי יוסף קמחי הספרדי להעתיק לו שאר הספר, והעתיק מן השער השני והלאה, ועתה שאל ממני החכם הגדול הרצו רצי אצרהם צרצי דוד צל"ל להשלים לו כל הספר מהעתקתי, ויהי גם כן קשה צעיני צעצור שקדם צולתי להעתיקו, שלא יחשוב אותי כמתכצד צקלונו, ופייסתי אותו להניח לי שלא יציאני אל הדבר הזה, וגלית את אצו שצעצור כצוד ר' יוסף שקדם להעתיקו אני עושה, ולא שזה לי עמו, וכאשר ראיתי הסכמתו התחייצתי לצטל דעתי מפני דעתו כדי להפיק רצונו ותאותו, ונלמדתי לזכור את זה צתחלת הספר הזה, שלא יחשוב אדם עלי כי מדלוני צאתי צעקצ' ההעתקה ההיא, וידע מחשבות אדם ידע כי לא לאחת מאלה נכנסתי צדבר, וכי לא לדלוני החילותי אותו, אך הגצרתי רצון מי שנתחייצתי לעשות רצונו על רצוני, והוא עדי וסהדי על זה, ודי צזה לנקות את עצמי, ואחרי אשר החילותי להעתיק לא יכולתי לשקר צאמונתי, לנעות מדרך האמת והנכונה ולעשות מלאכת ה' צדמיה, ואחזיק עצמי כפתי וסכל צעצור כצוד אחרים, והעתקתי כאשר נראה לי וכפי הצנתי, ומפני שהספר הזה עתה צצתי העתקות ועל ג' ענינים, אצי מפייהם כל מי שיצא לכתוצ מאי צו מהם ומשציעו צאלהים שיכתוצ שם המתרגם תחלה על הספר, כדי שלא תושט עלינו חטאת צאשר לא נואלנו ולא חטאנו, ודי לנו צצביאותנו מעמוס עלינו משל אחרים, ומהוסיק על חטאתינו פשעי צולתנו, ורצ"ל הזהירו על זה ואמרו כל האומר דבר צסס אומר

für Alle die Augen haben, in drei Theile. Die erste Klasse umfaßt die, die einen lautern Verstand und klare Einsicht haben; der zweite Theil umfaßt Menschen, deren Verstand zu schwach ist, um irgend etwas zu begreifen, was in der Thora vorkommt; der dritte berührt Menschen, deren Verstand zu beschränkt ist, um so, wie die erste Klasse, zu begreifen, aber sie haben die Kraft, leichte Gegenstände, die ihnen nahe liegen, zu erkennen. — Die erste Klasse nun, nämlich die Männer von gesundem, fehlerlosem Verstande, setzen sie Herz und Sinn daran, das zu verstehen, was ihnen aus der Thora geworden, verstehen es, durch die Kraft ihrer Einsicht und durch ihren klaren Verstand und behalten den Gegenstand im Herzen. — Diese eben brauchen dieses Werk bloß um an Manches erinnert zu werden, das ihnen entfallen. Die zweite Klasse kennt die Thora nicht, um so weniger die Einheit, die darin enthalten ist. Sie hören wohl davon, verstehen es aber nicht, für die hat mein Werk gar keinen Nutzen. Die dritte Klasse endlich, die die in der Thora vorkommende Einheit ein wenig begreift, aber nicht die Erkenntnißkraft besitzt, um ihre Eigenthümlichkeit und ihren wahren Sinn zu begreifen und zu erfassen, wird, wenn ein Lehrer sie unterweisen, und es ihnen durch wahre Beweise und Vernunftgründe begreiflich machen wird, Klarheit von dem Gegenstande gewinnen; und es erschließt sich ihnen das Geheimniß, und kommen dann der ersten Klasse gleich; vernachlässigen sie es aber, hierüber zu forschen, und werden sie müde, um über das nachzudenken, was ihre Erkenntniß stärkt und ihren Verstand polirt, so sinken sie herab zur Klasse der Thoren. — Von großem und umfassenden Nutzen ist mein Buch aber für diese Klasse, weil sie zu untersuchen vermögen, und dieses Werk ihnen ebenso nützen kann, wie die Salben denen, die schwache Augen haben, und Heilung dadurch erwarten. — Auch die Schrift vergleicht den Thoren mit einem Blinden, die Weisheit mit dem Lichte und die Thorheit mit der Finsterniß, indem sie sagt: „Und ich sah, daß der Vorzug der Weisheit vor der Thorheit sei, wie der Vorzug des Lichtes vor der Finsterniß;“ ferner: „Der Weise hat Augen im Kopfe, der Thor aber geht im Finstern;“ ferner: „Ihr Taube! höret es, und ihr Blinde, schauet und seht!“ Sie vergleicht auch die Weisheit und die Moral mit dem

זכרנו, ומתחלקת הבנתם לשלשה חלקים. הא' מהם אנשי השכל הצלול והתבונות הזכות, והחלק השני בני אדם ששכלם חלש מהבין מה שיש בספר התורה לגמרי, והחלק השלישי בני אדם שקצר שכלם מהשיג כמו הכת הראשונה, אך יש בהם כח להכיר הענינים הרובים הקלים, והכת הראשונה שהם אנשי השכל השלם הנמלט מכל פגע, כשהם משימים אל לבם להבין מה שהגיע אליהם בספר התורה, יבינו אותם ויכנס ענינו בלבם בכח הבנתם וזכות שכלם, ואלה הם שאינם צריכים אל הספר הזה, אלא להזכיר דבר שהתעלמו ממנו, אך הכת השניה אינה יודעת ספר תורת אלהים כ"ש היחוד אשר בו, והם שומעים את שמעו ואינם מבינים ענינו, אין להם תועלת בספרי זה כלל, והכת השלישית שמבינים היחוד אשר בספר תורת אלהים קצת הבנה, ואין בכח הכרתם להבין ענינו ולעמוד על אמתתו, אם יורם אותו מורה ויבינם ענינו על דרך המופתים האמתיים והראיות השכליות, יתברר להם ענינו ויגלה להם סודו ויגיעו בכת הראשונה, ואם יתעלמו מחקור ייתרשלו מעיין במה שיחזק הכרתם וילטוש שכלם ירדו אל מדרגת הפתאים, וספרי זה מועיל לכת הזאת תועלת גדולה וכוללת, מפני שיכולים לחקור ויהיה להם הספר הזה ככחלים המועילים לבעלי העינים ההלושות, שמקוים הארוכה ברפאם אותם, וכבר המשיל הספר האדם הכסיל בעור והחכמה באור והסכלות בחשך, (קהלת ז) וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות ביתרון האור מן החשך, ואמר (טז) החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך, ואמר (ישעיה נז) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות, והמשיל החכמה

„Ihr Taube! höret es, und ihr Blinde, schauet und seht!“ Sie vergleicht auch die Weisheit und die Moral mit dem

lung, die ich in der fünften Pforte dieses Buches auseinandersehen werde; dann die Hinneigung zu sinnlichen, schändlichen Gelüsten, was auch eine indirekte Vielgötterei ist, da der Mensch mit dem Dienste Gottes auch den seiner Leidenschaften verbindet, während die Schrift sagt: „Es soll in dir keine fremde Gottheit sein,“ worauf unsere Lehrer sagen: „Welcher fremde Gott ist im Körper des Menschen?“ es ist die Leidenschaft.

Vielleicht könnte sich aber ein Unverständiger, wenn er dieses Buch liest, und das erwägt, was wir in dieser Pforte gesagt, denken: „Hätte denn der Begriff der Einheit dem entgehen können, der nur eine Seite aus der Thora gelernt, daß der Verfasser uns dazu bestimmt und verweist? dem würde ich nach den Worten des Weisen: „Antworten dem Thoren nach seiner Thorheit,“ geradezu sagen: daß derjenige, der dieses sagt, zu erkenntnißschwach ist, um das Allgemeingiltige der Gegenstände, die auf verschiedene Art gegeben und aufgefaßt werden, bald mehr oder weniger gründlich oder oberflächlich, zu verstehen. Es verhält sich dieß so wie mit dem Nutzen des Sonnenlichtes, der allen Menschen zu Theil wird, und doch auf dreierlei Art sich zeigt. Die einen deren Augen gut sehen und krankheitslos sind, genießen die Sonne, bedienen sich ihres Lichtes und erzielen von ihr, welchen Genuß immer; den zweiten wieder, die blind sind, denen das Augenlicht ganz abgeht, nützt die Sonne nicht, und schadet ihnen nicht, sondern können nur den Nutzen durch einen Vermittler haben; den dritten wieder, deren Augen zu schwach sind, um sich ihrer der Sonne gegenüber zu bedienen, schadet die Sonne, wenn sie sie nicht vor ihrem Lichte verbergen; heilen diese schleunigst ihre Augen durch Salben, Pflaster und Diät und verwahren sie dieselben vor dem Sonnenlichte, so können sie vielleicht noch zur Gesundheit kommen und an der Sonne sich ergötzen dürfen, die ihnen zuvor schädlich gewesen, während sie, wenn sie mit der Heilung zögern, bald zur Klasse der Blinden gehören würden, und das Augenlicht vermissen müßten. — Dem analog zerfällt der Begriff der Einheit, der in der Thora vorkommt, nach den verschiedenen Menschenklassen, in mehrere Klassen, und zwar nach dem er allgemein gegeben ist, wie die erwähnte Allgemeinheit des Sonnenlichtes

F

אותם בשער החמישי מן הספר הזה בע"ה, ומהם הנמירה אל תאוות הנופות המנונות, כי הוא שתוף געלם, מפני שמשחק האדם עם עבודת אלהיו ועבודת תאוותו, והכתוב אומר (סס פא) לא יהיה לך אל זר, ואמרו רבותינו ז"ל אי זהו אל זר שיש בנופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע, ושמה הכסיל הפתי כשיקרא הספר הזה ויעמוד על מה שזכרנו בשער הזה, ואמר בלבו היעלם ענין היחוד ממי שלמד דף אחד מן התורה, עד שיעיר אותנו המחבר הזה עליו ויורנו אותו אומר בתשובתו כמו שצוה החכם (מסלי כז) ענה כסיל כאולתו ונו', כי האומר זה הכרתו חלושה להבין כלל הענינים הנאמרים על מינים נחלקים, וקבולם מתחלק ברכ ובמעט ובחזק ובחלש, והדומה לזה תועלת אור השמש שכוללת כל ב"א, ומצאנו אותה מתחלקת לשלשה חלקים, האחד קהם למי שעניניהם מאירות ונצלות מכל חולי, שהם נהנים מן השמש ומשתמשים לאורה, ומגיעים לכל הנאתם ממנה, והחלק השני העורים אשר נעדר אור עיניהם לגמרי, אין השמש מועילה אותם ולא מוקת אותם, אבל תועלתם ממנה תהיה על ידי שליח, והחלק השלישי ב"א שנחלשו עיניהם מחשתמש בהם כנגד השמש, והשמש מוקת אותם אם לא יסתירום מאורה, שאם ימהרו לרפא עיניהם בכחלים וברטיות ובתכונ מאכלם, עם שמירת עיניהם מחשתמש בהם לאור השמש, אפשר שיגיעו אל הבריאות ויחנו בשמש שהיתה מוקת אליהם, ואם יתעכבו לרפא עיניהם, ויגיעו אל כח העורים במהרה ויעדר מאור עיניהם לגמרי, ועל הדמיון הזה יתחלק ענין היחוד הנכרת. בספר התורה לקהלת המדברים, אחר שכלל אותם בכלול אור השמש לכל בעלי העינים כאשר

nem Wesen beilegt, oder die ihm die Propheten beigelegt, daß man sie nicht nimmt, wie es der Wortlaut zeigt, und wie eine sinnliche Interpretation sie deutet, sondern wir müssen die klare Ueberzeugung haben, daß sie uneigentliche, rednerische, unserem Erkenntniß-, Begriffs- und Verstandesvermögen angepasste Ausdrücke seien, zu denen wir durch unser dringliches Bedürfnis, ihn zu erkennen und zu erheben, bestimmt sind, während er über dieß Alles bis ins Unendliche hoch und erhaben ist, wie die Schrift sagt: „Er ist erhaben über jeden Preis und Lob.“ So sagte auch ein Philosoph: „Nur derjenige, dessen Verstand zu beschränkt ist, um abstrakte Gegenstände zu begreifen, hält fest an den Benennungen, die in den geoffenbarten Schriften vorkommen, und weiß nicht, daß die Redeweise in den biblischen Büchern dem Verstandesvermögen derjenigen angepasst ist, denen sie gegeben wurden, aber nicht so sei, wie man von demjenigen reden müßte, der sich ihrer in seiner Rede bediente, sie sind gleichsam das, was das Pfeifen beim Wassertrinken des Viehes, das sie eher zum Trinken bringt, als es eine reine und richtige Rede im Stande wäre. — Bist du also durch deinen Verstand und durch deine Einsicht bezüglich der Einheit zu dieser Stufe gelangt, so weihe deine Seele deinem Schöpfer, und bestrebe dich, durch seine Weisheit, Stärke, Barmherzigkeit, Gnade und seine Fürsorge für seine Geschöpfe auf seine Existenz zusammen und zeige dich ihm willig, indem du seinen Willen ausführst, und du wirst zu denen gehören, die Gott suchen, und du wirst von ihm Hilfe und Beistand erlangen, um ihn zu begreifen, und sein wahres Wesen zu kennen, wie David sagte: „Das Geheimniß Gottes ist für seine Verehrer, seinen Bund macht er ihnen kund.“ — In der zweiten Pforte dieses Buches werde ich dir auch hierüber einige Gleichnisse anführen; hältst du dich an sie und gehst du in ihren Stegen, wird unter Gottes Beistand der Gegenstand dir leicht werden. — Der Hindernisse der Einheit giebt es viele. Einmal, wenn man Gott in Gemeinschaft treten läßt, was auf mehrere Arten geschehen kann, indem man erstens bei ihm eine Mehrheit zuläßt, oder wenn man Sonne, Mond und Sterne und ihre Gebilde u. dgl. anbetet; dann die indirekte Beigefellung, wie der, der in religiösen Dingen dem Menschen schmeichelt, und zwar in mehrfacher Bezie-

םפר בהם עצם כבודו ואשר ספרוהו בהם נביאיו. שלא לחשוב אותם כנראה מהמלות ומה שיורה עליהם פירושם הגשמי, אך צריך שנדע ידיעה ברורה, כי הם על דרך העברות ומליצות כפי כח הכרתנו ויכולת תבונתנו ושכלנו, מפני דוחק צרכנו לדעתו ולרוממו, והוא יתברך גדול ומרומם מכל זה עד אין תכלית, וכמו שאמר הכתוב (נחמיה ט) ומרומם על כל ברכה ותהלה, ואמר אחד מן הפלוסופים מי שקצר שכלו להבין ענין הפשיטות. החזיק בשמות אשר דברו בהם הסופרים הנתונים מאת הבורא, ולא ידע כי המליצה בספרי התורות לא תהיה אלא כפי בינת מי שנתנו להם, לא כפי מה שמליצין בו על המדבר אליהם, אך הם כמוה שריקה לבתמה בעת שתות המים, שמביאתה לשותות יותר ממה שהיה עושה הדבור הצח והנבון, וכאשר תעמיד על מעלה הזאת מן היחוד בשכלך ותבונתך, יחד נספך לבדא יתברך, והשתדל להשיג מציאותו מצד חכמתו ונבורתו וחנותו ורחמנותו ורוב השנחתו על ברואיו, והתרצה אליו בעשות רצונו, אז תהיה ממבכשי ה', ואז תשיג ממנו העזר והאומץ להבינו ולדעת אמתת ענינו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים לז) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, ואני עתיד לבאר לך דמיונות בשער השני מן הספר הזה, כשתתנהג בהם ותלך בנתיבם, יסל עליך הדבר בעזרת האל ית':

אך מפסידות היחוד בלב שלם רבה, מהם לשתף הבורא והוא על כמה פנים, מהם בהנחת הרבוי, ומהם בעבודת השמש והירח והמולות, מהם השתוף הנעלם, והוא החונף בעניני הדת לבני אדם, והוא על כמה ענינים אני עתיד לבאר

überzeugt ist, daß der Stein nicht von selber seinen Ort verläßt, denn das, was mittelst der physischen Sinne wahrgenommen wird, kann der Verstand ohne sie unmöglich begreifen, um so weniger können die physischen Sinne das wahrnehmen, was ausschließlich durch den Verstand erfaßt werden kann. Ist es nun dem Verstande nicht möglich, die eigentliche Substanz Gottes zu erfassen, wie soll es uns nun zustehen, ihn vergleichen, begränzen, und irgend einem sinnlich wahrnehmbaren Dinge ähnlich halten zu wollen; dieß ist eine Unmöglichkeit! Das zweite Beispiel wird dir zeigen, daß bei geistigen Objecten, wenn wir die Ueberzeugung ihrer Existenz haben, es von keinem Eifer zeigt, sie ergründen und bis zu ihrer Machttheit erforschen zu wollen, denn dieß thut unserem Verstande Eintrag. Es ist dieß analog einem Menschen, der sich bemüht die Sonne kennen zu lernen; will er dieß bezüglich ihres Lichtes, ihrer Strahlen, ihres Scheinens und des Weichens des Dunfels vor ihr, so wird er von ihrer Existenz bald überzeugt sein, an ihr Ergößen finden, ihres Lichtes sich bedienen und so das Gewünschte erreichen; bestrebt er sich aber sie bezüglich ihrer Rundung kennen zu lernen, und will er mit seinen Augen in's Sonnenaug' sehen, so werden seine Augen dunkel werden, ihr Licht ihm abgehen und die Sonne ihn nicht ergößen. Ebenso wird es uns gehen, wenn wir die Existenz Gottes von Seite seiner Zeichen, seiner Weisheit und seiner Macht, die an seinen Geschöpfen sich fundgeben, zu erfassen suchen; wir werden sie verstehen und begreifen, und es wird unser Verstand durch diese Erkenntniß erleuchtet werden, und wir werden das begreifen, was wir mit der Kraft unseres Verstandes zu begreifen vermögen, wie geschrieben steht: „Ich, der Ewige, dein Gott, lehre dich zum Frommen, leite dich auf dem Wege, den du gehen sollst.“ — Strengen wir aber unsern Verstand damit an, die Substanz seiner Erhabenheit kennen zu lernen, und ihn in unseren Gedanken unter einem Gleichniß und Bilde vorzustellen, so geht unser Verstand und unsere Erkenntnißkraft verloren, und wir begreifen dann mittelst ihrer selbst das Bekannte nicht, wie es unsern Augen geht, wenn wir in das Sonnenaug' gesehen. — Wir müssen in dieser Sache behutsam sein und an das Gesagte denken, wenn wir über die Existenz Gottes Untersuchungen anstellen. Ebenso müssen wir behutsam sein, bezüglich der Attribute, die man sei-

קרירותה וכשורה, ואחר עמדו החושים הנשמיים ולא השינו מענין האבן יותר מזה, ואח"כ השיג השכל כי לאבן משליך השליכה, מפני שהתברר כי האבן לא נדחה ממקומה מאליה, כי מה שדרכו שיושג בחושים הנשמיים, ימנע מהשכל להשינו מבלעדיהם, כל שכן שימנע מהחושים הנשמיים, מה שדרכו שיושג בשכל בלבד, וכיון שנמנע משכלנו להשיג הוית עצם כבוד הבורא ית', איך יהיה לנו רשות להמשיכו או להגבילו ולדמותו לשום דבר ממושגי חושינו הנשמיים, וזה דבר נמנע, וודמיון השני יורך כי הענינים הרוחניים כאשר נעמוד על ברור מציאותם, אין מן הזרירות לדקדק בהם ולחקור על גופם, כי זה מפסיד את שכלנו וזה כמי שטרח להשיג השמש מצד אורה וניצוצה וזריחתה ורוחקה האופל ממנה, יעמוד על מציאותה ונהנה ממנה ומשתמש לאורה, ומניע אל הענין המבוקש ממנה, ומי שיטרח למצאה מצד עגולה, וכיון בעיניו להביט אל עין השמש, תכהינה עיניו ויעדר אורם ולא יהגה מהשמש, וכן יקרנו בשנשיג מציאות הבורא יתב' מצד אותותיו וחכמתו בהם ויכלתו בכל ברואיו, נשכיל ונבין ענינו, אז יאיר שכלנו בידיעתו, ונשיג כל מה שיש בכח שכלנו להשיגו, כמו שכתוב (יזעיק מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך רתלך, ואם נטריח שכלנו להשיג ענין עצם כבודו ולדמותו ולהמשיכו במחשבותינו, נפסד שכלנו ודברתנו ולא נשיג בהם שום דבר מן הידוע לנו, כמו שיקרה עינינו ברהיטנו אל עין השמש, וצריכים אנו להזהר בענין הזה ולזכרו בחקרנו על ענין מציאות הבורא ית', וכן אנו צריכים שנוזהר במדותיו אשר

— Wir müssen in dieser Sache behutsam sein und an das Gesagte denken, wenn wir über die Existenz Gottes Untersuchungen anstellen. Ebenso müssen wir behutsam sein, bezüglich der Attribute, die man sei-

nahe steht, erfaßt und begreift er in seiner wahren Wesenheit, was ihm aber entfernt und verborgen ist, nimmt er durch Beweise, die darauf führen, wahr; da nun der Schöpfer bezüglich der Substanz seiner Erhabenheit uns am verborgensten und entferntesten ist, so könnte der Verstand nur seine Existenz ermitteln; würde er sich aber bestreben seine wahre Substanz zu ermitteln oder sich ihn in einem Bilde vorzustellen, so würde ihm wieder das abhandeln kommen, was er bereits gefunden, weil er nach Etwas gestrebt, was nicht in seiner Macht, wie wir es gesagt haben von der Unmöglichkeit, einen sinnlichen Gegenstand wahrzunehmen, wenn man ihn mit dem ihm entsprechenden Sinne thut. Wir müssen daher das Dasein Gottes aus den Merkmalen seiner Thaten in der Schöpfung zu finden suchen, die uns als Beweise hiezu dienen, und wenn wir auf diesem Wege zur Ueberzeugung seiner Existenz gelangt sind, dann müssen wir uns damit begnügen, und nicht suchen, ihn in unsern Gedanken zu vergleichen, oder in unserer Phantasie ihm eine Gestalt zu geben, und seine eigentliche Substanz zu erfassen; denn thun wir dieß, und meinen wir, ihn unserer Einsicht nahe zu bringen, dann geht uns auch seine Existenz ab, denn was wir uns auch in unsern Gedanken vorstellen, ist nur ein Attribut eines andern Wesens. Die Schrift sagt: „Hast du Honig gefunden, so iß, bis du genug hast, du könntest seiner satt werden, und ihn von dir geben.“

Ich fand es auch für gut, dir diesen Gegenstand durch zwei sehr nahe liegende Beispiele näher zu bringen. Das erste soll dir zeigen, daß der eine Sinn den Gegenstand wahrnimmt, dann stehen bleibt, und der nächst andere seine Thätigkeit beginnt, der auch stehen bleibt und so die übrigen Gegenstände, und dann, wenn sie stehen bleiben, der Verstand das zu erfassen anfängt, was zu erfassen in seiner Kraft liegt; und zwar soll dieß dir an einem und demselben Gegenstande gezeigt werden. Stelle dir einen Stein vor, der, von Ferne her geworfen, ein Pfeifen verursacht, und einen Menschen beschädigt; man hat also mit dem Gesichtsinne die Farbe und die Gestalt des Steines wahrgenommen, mit dem Gesichtsinne, das Gausen des Steines, mit dem Taftsinne, dessen Kälte und Härte; aber nachdem die physischen Sinne stille gestanden und von dem Zustande des Steines nichts mehr wahrgenommen, machte der Verstand die Wahrnehmung, daß Jemand den Stein geworfen haben müsse, weil er

בחוש הגשמיים. וכן נאמר בשכל שהוא משיג הדברים המושכלים בעצמו ובדרך הראיות, מה שהוא קרוב אליו ישיגהו באמתת עצמו, ומה שהוא רחוק ונעלם ממנו, ישיגהו בדרך הראיות המורות עליו, וכיון שהבורא ית' נעלם ורחוק מכל נעלם ורחוק מכל רחוק מצד עצם כבודו אצלנו, לא השיג השכל זולתי ענין מציאותו בלבד, ואם ישתדל להשיג אמתת עצם כבודו או לדמותו, תהיה מציאותו נעדרת ממנו אחר המצאו, מפני שהשתדל בדבר שאיננו ביכלתו, כמו שספרנו מזה ענין המוחש הגשמי, כשמבקשים אותו בבלתי החוש המוכן לו, ועל כן אנחנו צריכין לבקש מציאת הבורא ית' מצד סימני מעשיו בברואים ויהיו לנו לראיות עליו, וכשתתקיים לנו מציאותו מן הדרך הזה, אנחנו צריכין שנעמוד ולא נבקש במחשבותינו לדמותו, ולא ברעיונינו לשום לו תבנית ולהמשילו, ולהשיג היות עצם כבודו, ואם נעשה כן ואנו חושבים להקריבו אל ביתנו, אז תעדר ממנו מציאותו, כי כל המתרדמה במחשבותינו הוא ענין זולתו, ואמר הכתוב (משלי כה) דבש מצאת אכול דין פן תשבענו והקאותו. וראיתי לקרב לך הענין הזה בשני דמיונים קרובים, האחד מהם יורד כי כל חוש משיג מוחשו ואחר יעמוד, ויתחיל חוש אחר סמוך לו ואחר יעמוד גם הוא וכן שאר החושים, וכשיעמדו יתחיל השכל להשיג מה שיש בכחו להשיג, וכל זה נענין א' בעצמו, והוא שמתחשב באבן מושלכת מרחוק עשתה צליל והכתה אדם אחד, השיג בחוש ראותו מראה האבן ודמותה, והשיג בחוש שמעו צליל אבן, והשיג בחוש מישורו

er schlug die Leute von Beth Schemot h, weil sie die Lade Gottes angesehen;“ ferner: „Eine Ehre Gottes ist's, die Sache geheim zu halten,“ das will sagen, sein Geheimniß vor dem Ungelehrten zu verbergen; ferner: „Gottes Geheimniß für seine Verehrer.“ — Es ist dir auch zu wissen nöthig, und es wird sich dir auch klar ergeben aus den erwähnten physischen Sinnen, wie aus den geistigen, die da sind: Die Gedächtniß-, Denk-, Einbildungs-, Combinations- und Erkenntnißkraft, daß sie Alle auf Eines auslaufen, nämlich auf den Verstand, der ihnen das Vermögen giebt, die Gegenstände zu erfassen. Jeder Sinn aber hat ein eigenes Object, das er und kein anderer wahrzunehmen vermag, wie wir Gestalten und Bilder nur durch den Gesichtssinn, Stimmen und Gesänge durch den Gehörsinn, Geruch und etwas Riechbares durch den Geruchssinn; schmackhafte Gegenstände durch den Geschmackssinn, Wärme und Kälte und andere Zustände der Dinge durch den Tastsinn wahrzunehmen vermögen. Ferner reicht das Wahrnehmungsvermögen eines jeden Sinnes bis zu einer gewissen Gränze, an deren Ende es stehen bleibt, wie das Gesicht den Gegenstand in der Nähe wahrnimmt, aber ihn immer nur schwächer wahrnehmen wird, je weiter dieser sich entfernt, bis es endlich stille steht und ihn gar nicht wahrnimmt. Ebenso ist es mit dem Gehörsinn, und nicht minder mit den andern Sinnen. Kein Sinnesgegenstand kann also ohne seinen correspondirenden Sinn wahrgenommen werden, und wer sich bemühen wollte, dieß anders zu erreichen, würde seinen Wunsch nicht erreichen, so z. B. wer sich bemühen würde, den Gesang mit seinem Gesichtssinne wahrzunehmen, die Gestalten mit dem Gehörsinne, die Geschmacksgegenstände mit dem Tastsinne, würde dieß nicht erzielen und erreichen, und sind sie auch vorhanden; weil er sie mit andern Gliedern wahrzunehmen sucht, als mittelst welcher er dieß erreichen könnte. Dasselbe behaupten wir von den Sinnen des Geistes, die wir oben erwähnten. Es hat jeder von ihnen ein eigenes Vermögen um gewisse Gegenstände wahrzunehmen, die mittelst anderer nicht wahrgenommen werden können, und, so wie es bei den physischen Sinnen erwähnt haben, so hat auch hier jeder Sinn seine Gränze, wo er stehen bleibt; dasselbe ist auch beim Verstande der Fall. Er nimmt die Begriffsgegenstände unmittelbar, oder auf dem Wege der Argumentation wahr; was ihm

כי ראו בארון ה' ואמר (מטלי זה) כבוד אלהים הסתר דבר, רוצה לומר להסתיר סודו מבני אדם שאינם חכמים, ואמר (תהלים זה) סוד ה' ליראיו:

וממה שצריך שתדע ויתבאר אצלך מענין החושים הנשמיים אשר זכרנו, והחושים הנפשיים אשר הם הזכרון והמחשבה והרעיון והזמם וההכרה שכלם מגיעים עד ענין אחד והוא השכל הנותן להם כח להשגת הענינים, ולכל חוש מהם ענין מיוחד להשיג מוחשו לא יושג בזולתו, כמראים והצורות אשר לא נשיגם כי אם בחוש הראות בלבד יבקולות והננונים אשר לא נשיגם כי אם בחוש השמע בלבד, וכן הריח ומיני המורחים בחוש האף, וכן מיני המטעמים בחוש הטעם בלבד, והחום והקור והרבה מעניני האיכות בחוש המשוש, ולכל חוש מהם כח להשיג מוחשו עד גבול ידוע מגיע אצלו, ואחד יעמוד בתכלית הגבול ההוא, כראות שהוא משיג הדבר הנראה מקרוב, וכל אשר ירחק ממנו תחלש השגתו אותו, עד שתעמוד ולא ישיגהו, וכן חוש השמע וכן שאר החושים, וא"א להשיג מוחש בבלעדיו חושו המוכן לו, ומי שיטרח להשיגהו בזולתו לא יגיע אל חפצו, כמו מי שיטרח להשיג הנגון בחוש ראורו, והמראים בחוש שמעו והטעמים בחוש משושו, לא יוכל ולמצאם ולהשיגם ואם הם נמצאים מפני שמבקשים בבלעדיו האברים אשר בהם יושגו, וכן נאמר בחושים הנפשיים אשר זכרנו שיש לכל חוש מהם כח מיוחד להשיג מוחש מיוחד לא יושג בזולתו, והגבול אשר יגיע החוש אליו יעמוד אצלו, כמו שזכרנו

drücken, die wohl auf die Attribute des Schöpfers, aber nicht auf die des Schöpfers führen; die Eigenschaften hingegen, die wir uns bei Gott vorzustellen haben, sind die angeführten, weil es uns anders nicht möglich ist." So soll auch das Gebet eines Weisen, also gelautet haben: „Mein Gott! wo finde ich dich? oder besser, wo finde ich dich nicht? Du bist verborgen und unsichtbar, und doch ist Alles von dir voll." Ähnlich sagt Gott: „Himmel und Erde fülle ich." Der Zweck der Erkenntnis ist, daß du eingestehst und überzeugt seiest, daß du bezüglich der eigentlichen Substanz seiner Herrlichkeit ganz und gar unwissend bist. Machst du dir in der Idee oder Phantasie ein Bild oder eine Vorstellung von ihm, so bestrebe dich, sein Wesen zu untersuchen und es wird sich dir seine Existenz klar ergeben, jede Vergleichung mit ihm aus den Gedanken dir schwinden, und du wirst auf sein Dasein nur durch Argumentationen gebracht werden. Annäherungsweise dürfte die Seele eine Ähnlichkeit hiezu liefern. Wir sind nämlich auf die Wahrheit der Seele gekommen, ohne daß wir ein Bild, eine Vorstellung, eine Gestalt oder einen Geruch von ihr erhalten möchten, obschon ihre Wirkungen sichtbar und ihre Handlungen an uns erkenntlich sind. Ebenso ist es mit dem Verstande. Seine Handlungen und Merkmale sind erkenn- und sichtbar, und doch können wir keine Vorstellung und kein Bild von ihm erhalten, und in unserer Phantasie ihm nichts ähnlich finden, um so weniger nun vom Schöpfer, dem Niemand gleicht. So sagte auch ein Philosoph: „Mühen wir uns umsonst bezüglich des Wesens der Seele, um so mehr bezüglich des Wesens Gottes!"

Sind wir nun in unserer Abhandlung so weit gekommen, so ist es nicht mehr nöthig, diesen Gegenstand eines Weitern zu entwickeln, da wir dabei eine gewisse Scheu, Furcht und Angstlichkeit empfinden müssen. So sagte auch einst ein Weiser: „Suche nicht nach dem, was dir sonderbar, nach dem, was dir verborgen, forsche nicht; erwäge das, was dir gestattet, mit dem Verborgenen hast du nichts zu thun!" Unsere Lehrer sagen: „Wer nicht auf die Ehre seines Schöpfers heifel ist, der hätte es verdient nicht zur Welt zu kommen." Die Schriftstelle: „Wird es ihm gerühmt, so lange ich rede, oder spricht ein Mensch, wenn er zu Grunde geht," erklären sie dahin: „Wenn Jemand die Stärke Gottes schildern will, wird er von der Welt vertilgt." — So sagt auch die Schrift: „Und

וְלֹא עַל בּוֹרָא, אֶךְ הַמְדוּרָה שְׁצִירָךְ לְהַבִּין מְבוֹרָאנוּ יְיָ, מֵה שְׁאִמְרַתִּי לְךָ מִסְּנִי שֶׁאֵל לִנְוֹזֹלֶת זֶה, וְנֹאמַר עַל קִצַּת מִן הַחֲכָמִים שֶׁהִיא אוֹמֵר בְּתַפְלָתוֹ. אֱלֹהֵי אֱנִי אֲמַצְאֶךָ אֶךְ אֱנִי לֹא אֲמַצְאֶךָ, נִסְתָּרְתָּ וְלֹא תִירָאֶה וְהַכֹּל מִמֶּךָ מֵלֵא, דּוֹמֵה לְמֵה שְׁאִמְרַתִּי (יִרְמִיָּה כג) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא נֹאמֵר ה', וְתַכְלִית דַּעְתְּךָ אוֹתוֹ שְׁתוּדָה וְתֹאמִין שְׁאִתָּהּ בְּתַכְלִית הַסְּכֵלוֹת בְּאִמְתָּת עֲצָם כְּבוֹדוֹ וְכִשְׁתַּדְמָה לוֹ צוּרָה בְּמַחְשַׁבְתְּךָ אוֹ חֲמֶשֶׁל בְּרַעֲיוֹנֶיךָ, הַשְׁתַּדֵּל לַחֲקוֹר עַל עֲנִינוֹ, הִזָּה תִּתְּבַרֵּר לְךָ מְצִיאוֹתָיו וְתִרְדַּחַה מִמַּחְשַׁבְתְּךָ דְּמוּתוֹ, עַד שֶׁלֹּא תִמְצָאֵהוּ אֵלֵא בְּדֶרֶךְ הַרְאִיּוֹת בְּלִבְךָ, וְהַדְמִיּוֹן בּוֹהַ עַל דֶּרֶךְ הַקִּירּוֹב, מִצָּאֵנוּ אִמְתָּת הַנֶּפֶשׁ מִבְּלִי שְׁנִשְׁיֵינ מִמֶּנּוּ צוּרָה וְלֹא דְמוּת וְלֹא מִרְאָה וְלֹא רִיחַ, אֶפְ"ס שֶׁפְּעוּלוֹתֶיהָ נִרְאוֹת וּמַעֲשֵׂיהָ נִכְרִים בְּנוֹ, וְכֵן הַשְׁכֵּל שֶׁפְּעוּלוֹתָיו וְסִימְנֵי נִכְרִים וְנִרְאִים לֹא נִשְׁיֵינ מִמֶּנּוּ דְמוּת וְלֹא צוּרָה וְלֹא נִמְשָׁלָהּ בְּרַעֲיוֹנֵינוּ כִּשֶׁ יוֹצֵר הַכֹּל אֲשֶׁר אֵין כְּמוֹהוּ יְיָ, וְאִמְרַת הַפִּילּוֹסוֹף אִם הַדְּבָרִים יִנְעִים בְּעֵינֵי הַנֶּפֶשׁ ק"ו בְּעֵינֵי הַבוֹרָא יִתְעַלֶּה, וְכִיּוֹן שֶׁהִגַּעְנוּ עַד הֵנָּה מִדְּבָרֵינוּ, אֵין צוּרָה לְבֹאֵר הַעֲנִין הַזֶּה יוֹתֵר מִסְּנִי שֶׁאֵנוּ חַיִּיבִין לִרְהוֹת וְלִירָא וְלִהְיוֹת מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁאִמְרַת קִצַּת הַחֲכָמִים בְּמוֹפְלֵא מִמֶּךָ אֵל תִּדְרוֹשׁ וּבְמִכּוֹסָה מִמֶּךָ אֵל תַּחֲקוֹר בְּמֵה שֶׁהוֹרֶשֶׁת הַתְּבוּנָה וְאֵין לְךָ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹ וְאִמְרוּ רַז"ל כֹּל מִי שֶׁלֹּא חָס עַל כְּבוֹד קוֹנֵנוּ רָאוּי לוֹ כְּאֵלוֹ לֹא בֵּא לְעוֹלָם. וְאִמְרוּ (חִיוֹז לז) בְּהִיסוּפֵךְ לוֹ כִּי אִדְבַּר אִם אִמְרַת אִישׁ כִּי יִבּוֹלַע אִם בֵּא אָדָם לְסַפֵּר גְּבוּרָתוֹ שֶׁל מְקוֹם מִתְּכַלֵּעַ מִן הָעוֹלָם, וְאִמְרַת הַכְּתוּב (זְכוּרָה ל ו) וַיֵּךְ בְּאִנְשֵׁי בֵּית שֶׁמֶשׁ

Chaninah gebetet und gesagt hatte: „Gott, der große, starke, furchtbare, mächtige, gewaltige und tapfere,“ dieser ihm gesagt hat: „Bist du zu Ende mit den Preisungen deines Herrn?“ Selbst die Benennungen: „Gott, großer, gewaltiger und furchtbarer,“ hätten wir nicht aussprechen dürfen, wenn sie nicht Moses ausgesprochen und die Männer der großen Synode in unsern Gebeten eingeführt hätten, und nun preisest du ihn dermaßen? Es ist dieß, als wenn man einen König, der 1000 Dinare besitzt, damit rühmen wollte, daß er Geld habe; ist ihm dieß nicht eine Schande? Es heißt daher: „Dir Gott in Zion ist Schweigen ein Lob,“ worauf unsere Lehrer bemerken: „Das wirksamste Mittel gegen Alles ist Schweigen, wie du einen unschätzbaren Edelstein nur tadelst, indem du ihn lobst.“ Du mußt daher deinen Geist anstrengen, bis er den Schöpfer erkannt hat, und zwar aus den Merkmalen seiner Werke, aber nicht von Seite seiner glorreichen Substanz, denn er ist sehr nahe durch seine Werke, aber entfernt, ganz entfernt, um von seiner Substanz sich eine Vorstellung zu machen und eine Vergleichung zu bilden; denn wir können ihn uns von dieser Seite aus in unsern Gedanken nicht vorstellen. Wenn du nun dahin gekommen, einzusehen, daß du ihn nicht mittelst deiner Vorstellungen und Empfindungen erkennen kannst, weil er also nicht zu erkennen ist, sondern auf sein Dasein von den Merkmalen seiner Werke schließt, als wäre er von dir nicht getrennt, so ist dieß das Ziel der Erkenntniß, wozu uns der Prophet ermuntert, wenn er sagt: „So erkenne denn heute, und führe es dir zu Herzen, daß der Ewige Gott ist u. s. w.“ Ein Weiser sagte auch einst: „Je mehr Jemand Gott erkennt, desto ängstlicher ist er seinem Wesen gegenüber.“ Ein anderer sagte wieder: „Der Weiseste in der Erkenntniß Gottes ist am meisten unwissend bezüglich der eigentlichen Substanz seiner Herrlichkeit, und nur derjenige, der ihn nicht erkennt, meint, daß er das Wesen seiner Glorie kenne.“ „Was ist Gott?“ wurde einst ein Weiser gefragt. „Ein einziger Gott,“ antwortete er. „Wie ist er?“ fragte Jener weiter: „Ein großer König,“ war die Antwort. „Wo ist er?“ „In der Anschauung.“ „Ich habe dich nicht darauf gefragt,“ sagte darauf der Fragesteller. „Du fragtest mich,“ so war die Antwort, in Aus-

E*

ול החוץ שליחא דצבורא דנחיר קמיה דרבי חנינא אמר האל הנדול הנבור והנורא העוז החזק האמין אמר ליה סיימתינה לבלהו שבחי דמרך. ומה האל הנדול הנבור והנורא אי לאו דמשה אמרינהו ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוה אמרינן להו, ואת שבחת' כולי האי, משל למלך ב'ו שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף, וחלא ננאי הוא לו, ואמר (תהליס סה) לךדומיה תהלה אלהים בציון, ואמרו קדמונינו ז"ל סמא דכולא משתוקא, משל למרגניתא דלית בה טימי כל כמה דאת משבח לה את מננא לה, על כן אתה צריך להטריח נפשך עד ירדע את בוראך יתעלה מצד סימני מעשי ולא מצד עצם כבודו, כי הוא קרוב מכל קרוב מצד פעולותיו, ורחוק מכל רחוק מצד דמות עצם כבודו והמשלו, כי לא נוכל למצאו במחשבתנו מן הצד הזה אשר הקדמנו, וכשרתניע להוציאו ממחשבותינו והרגשותינו מפני שאיננו נמצא, ומצאת אותו מצד סימני פעולותיו כאלו אינו נפרד ממך, זאת היא תכלית ידיעתו אשר הזהיר הנביא עליה, באמרו (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים ונו, ואמר אחד מן החכמים היודע את הבורא דעת יתירה, הוא נבהל בענינו יותר, ואמר אחר, החכם שבבני אדם בדעת הבורא הוא יותר סכל באמתת עצם כבודו ומי שאינו יודע אותו הוא סבור שיודע עצם כבוד:

ונשאל קצת החכמים על הבורא מהו, ואמר אלוהי אחד, אמר לו השואל ואיך הוא, אמר לו מלך גדול, אמר לו ואנה הוא, אמר לו בצפיה, אמר לו השואל לא שאלתיך על זה, אמר לו שאלתני במלות האלה שמורות על המדות הראויות לנברא

baren; 2) den der Tradition von den Vätern, wie die Schrift sagt: „Was Weise sagen und von ihren Vätern nicht verholen war.“ — Da uns die Erkenntniß der vorhandenen Dinge auf dreierlei Art zugemittelt wird, einmal durch unsere Sinne, wie Gesicht, Gehör, Geschmack, Geruch und Tastgefühl, dann durch unsere Vernunft, indem sie durch die Merkmale und Wirkungen auf das vorhandene Ding schließt, und sich von der Wahrheit seiner Existenz und seiner Eigenschaft so überzeugt hält, als wäre unsere Erkenntniß durch unsere Sinne bestätigt, was in der Schrift: Kenntniß, Sucht, Einsicht heißt; 3) durch treuen Bericht und glaubwürdige Tradition, und da es unmöglich ist, den Schöpfer mittelst unserer Sinne zu erfassen, so können wir ihn nur kennen lernen entweder durch einen treuen Bericht, oder indem die Zeichen seiner Werke Beweise für ihn liefern. Da wir nun von den Zeichen seiner Thätigkeiten an den Geschöpfen Beweise für ihn liefern dürfen, und ihre Zahl groß ist, so mußte auch die Zahl seiner Attribute groß werden, die die Propheten und die Frommen auch verschieden schilberten. Moses sagte: „Der Hott ist vollkommen ist sein Werk; denn alle seine Wege sind recht;“ ferner noch: „Er ist Gott der Götter und Herr der Herren, der Gott, groß, mächtig und furchtbar;“ ferner: „Er führt aus das Recht der Waise und der Witwe.“ Gott selber sagt bei der Schilderung seiner Eigenschaften: „Ewiger, Ewiger, Gott, barmherzig und gnädig, langmüthig und reich an Guld und an Treue; bewahrend die Guld bis ans tausendste Geschlecht u. s. w.“ Diese Eigenschaften alle ergeben sich aus den Zeichen seiner Handlungen an den Geschöpfen und aus der Weisheit und Macht, die an diesen sich zeigen. Wollten wir diesen Gegenstand mit unserem Verstande und unserer Erkenntniß untersuchen, so würden wir müde werden, um nur den kleinsten Theil seiner Eigenschaften und Guldigungen zu erfassen, wie David sagte: „Viel hast du gethan, du, Ewiger, mein Gott! deine Wunderthätigkeit und deine Gedanken sind für uns;“ ferner: „Wer verkündigt die Stärke des Ewigen, macht kund all seinen Preis;“ ferner heißt es: „Und sie werden loben den Namen deiner Herrlichkeit, erhaben über Lob und Preis.“ Auch unsere Lehrer erzählen, daß, als ein

אותות פעולותיו הנראו' בבריותיו והשני מצד הקבלה מן האבות, כמו שאמר הכתוב (לוי' טו) ואשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם: ומפני שהיתה השגתנו לכל נמצא על אחד משלשה צדדים, הא' מהם הרגשותיו הגשמיים, כראות וכשמע וכטעם וכריח וכמשוש, והשני בדרך שכלנו, והוא שער הראיה על הדבר הנמצא מסימניו ומעשיו, עד שתקיים לנו אמתת מציאותו וענינו ממנה בקיום השגתנו בהרגש תינו, והוא הנקרא בס' דעת ומוסר השכל, והנ' ההגדה האמתית והקבלה הנאמנת, ומפני שנמנעה השגת הכורא מצד הרגשותינו, לא יכולנו להשיגו אלא מצד ההגדה האמתית, ומצד הראי' עליו מאותות מעשיו בלבד, וכיון שעמדו לנו הראיות מצד אותות פעולותיו בברואים ורבו מספריהם, רבו ספורי מדותיו ית' בעבורם, וספרוהו הנביאים והחסידים בספורים שאין דומין זה לזה, אמר מרע"ה (דברים לז) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, ואמר עוד (ס' י) הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הנדול הנבור והנורא ונו' עושה משפט יום ואלמנה ונו', ואמר הוא ית' בפרור מדותיו (סמות לד) ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת, נוצר חסד לאלפים ונו', וכל אלה המדות הראי' עליהם מסימני מעשיו בבריותיו, והחכמה והיכולת הנראת במעשיו, ואם נחקור על הענין הזה בשכלנו והכרתנו, נלאה מהשיג הקטן שבקטנים מחלקי מדותיו ושבחיו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים מ) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו ונו', ואמר (ס' קו) מי ימלא נבירות ה' ישמיע כל תהלתו, ואמר (לחמ"כ ע) ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה, וכבר אמרו

Gemeindevertreter im Beisein des Rabbi

dieser Seite aus kennen gelernt und sein Wesen begriffen haben. Seine Existenz ist uns bekannt von unsern Vätern aus, wie es heißt: „Der Ewige, der Gott eurer Väter, der Gott Abrahams, der Gott Isaaks, der Gott Jakobs, schickt mich zu euch. Dieß ist mein Name ewiglich,“ damit wird herausgehoben, daß er uns von der Seite aus bekannt ist, die uns gegeben, nämlich von der Tradition unserer Väter aus, von denen seine Wege auf uns gekommen sind, wie es heißt: „Denn ich liebe ihn, damit er befehle seinen Kindern und seinem Hause nach ihm, daß sie beobachten den Weg Gottes, zu üben Tugend und Recht.“—Möglich hat er sich ihnen geoffenbart, weil sie in ihrer Zeit im Dienste Gottes allein waren, da ihre Zeitgenossen fremden Göttern gebient haben. Das ist auch unsere Ansicht, wenn man ihn nennt: „Gott der Hebräer; Gott Israels,“ oder wie die Schrift sagt: „Nicht wie diese ist Jakob's Theil, denn er ist der Schöpfer von Allem.“ David sagt: „Ewiger! Mein Antheil! mein Becher! du wirfst für mich das Loos!“ Hätten wir sein wahres Wesen begreifen können, so hätte er uns auf keine andere Art bekannt zu werden brauchen; weil es aber unserem Verstande nicht möglich ist, sein eigentliches Wesen zu begreifen, schildert er die Substanz seiner Herrlichkeit damit, daß er der Gott seiner Auserwählten, der vernünftigen, wie der vernunftlosen ist, daher er auch zu Moses sagt, als dieser fragt: „Wenn sie mir sagen werden: wie ist sein Name? was soll ich ihnen sagen?“ „Sage also den Kindern Israel: Eheieh sendet mich zu euch.“ Weil er aber wußte, daß mit diesem Namen das Volk noch nicht sein wahres Wesen begreifen werde, so erklärt er es weiter und sagt: „Also sage den Kindern Israels: der Ewige, der Gott eurer Väter, der Gott Abrahams, der Gott Isaaks, der Gott Jakobs sendet mich zu euch. Das ist mein Name für ewig, das mein Angebenken für ewige Zeiten,“ womit er nur meint: wenn das Volk diese Wörter und ihre Bedeutung nicht auf dem Wege ihres Verstandes begreifen werden, so sage ihnen, daß ich derjenige bin, der ihnen von der Tradition aus, die sie von ihren Vätern erhalten, bekannt ist, weil der Schöpfer keinen andern Weg geöffnet, ihn zu erkennen, als diese beiden: 1) den der Vernunft, durch die Zeichen seiner Werke, die sich an seinen Geschöpfen offen-

בזה כי הוא נודע אלינו מן הצד אשר ממנו ידענוהו והשכלנו ענינו ומציאותו נודע אלינו הרבה, מצד אבותינו כמו שאמר (סמות ג) ה' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם, והעלה בזה שנודע אלינו מן הצד שעמדנו עליו והוא קבלת אבותינו אשר ירשנו מהם דרכיו, כמו שאמר (נרמסית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואר. ביתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ואפשר שנודע אליהם בעבור התיחדם בעבודתו בדורם, מפני שהיו אנשי דורם עובדים לאלהים אחרים, וכן נאמר בהקראו (סמות ג) אלהי העברים (נרמסית לב) אלהי ישראל, וכמו שאמר הכתוב (ירמיה י) לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא, ואמר דוד (תהלים עז) ה' מנרת חלקי וכומי אתה תומיך גורלי, ואלו היינו יכולים להשיג אמתת ענינו, לא היה נודע אלינו בזולתה, וכיון שנמנעה משכלנו השגת אמתת ענינו, ספר עצם כבודו שהוא אלהי מבחר יצוריו מדברים ושאינם מדברים, ועל כן אמר למשה רבינו עליו השלום בעת ששאלו (סמות ג) ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם, ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם, וכיון שידע שהשם הזה לא יבין העם ממנו אמתת ענינו, הוסיף באור ואמר כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, והיה רצונו בזה אם לא יבין העם המלות האלו וענינם בדרך שכלם, אמר להם שאני הוא הידוע אצלם מצד הקבלה שקבלו מאבותם, מפני שלא שם הבורא דרך לדעתו זולתי אלה השני דרכים, ראחד מה שהשכל מראה מדרך

denn ihr habet keine Gestalt gesehen u. s. w. ;“ ferner : „Ihr sahet kein Bild, nur eine Stimme,“ das will sagen : Nehmt euch in euren Gedanken und Vorstellungen in Acht, daß ihr Gott mit keiner Gestalt vergleicht, und mit keinem Bilde und keiner Nachahmung ähnlich findet, da eure Augen weder Bild, noch Gestalt wahrgenommen, da er mit euch geredet.“ So heißt es auch : „Wem wollet ihr Gott ähnlich, und welches Bild ihm gleich finden?“ ferner : „Wem wollet ihr mich vergleichen, dem ich wirklich gleiche?“ spricht der Heilige;“ ferner : „Wer in der Höhe gleicht dem Ewigen, ist gleich dem Ewigen unter den Göttersöhnen?“ ferner : „Niemand gleicht dir unter den Göttern, nichts deinen Werken u. dgl.“ Weil es nun unmöglich ist, ihn in der Idee sich vorzustellen, und sich in der Phantasie ein Bild von ihm zu machen, so fanden wir, daß dieses Buch zu meist allen Lob und Preis dem Namen Gottes zuschreibt, wie es heißt : „Sie preisen den Namen deiner Herrlichkeit;“ „zu fürchten den geehrten und gefürchteten Namen;“ „Sie loben deinen Namen, der groß und furchtbar;“ „Und vor einem Namen beugt er sich;“ „Und es wird euch, die ihr meinen Namen fürchtet, die Sonne des Heiles scheinen;“ „Singet Gott, lobt, singt seinem Namen, machet Bahn dem auf Wolken Einherfahrenden; in Jah sein Name.“ Dieß Alles geschieht zur Erhebung und Verherrlichung seiner Gloria, da wir nebst dem Bewußtsein seiner Existenz von seinem übrigen Wesen keine klare Vorstellung haben, nur sein Name allein, aber für die Substanz seiner Herrlichkeit und für sein eigentliches und wahres Wesen findet sich in unsern Gedanken kein Bild und keine Vorstellung : weßhalb wird an vielen Stellen des Pentateuch und der prophetischen Schrift sein Name wiederholt, da wir von ihm nichts weiter kennen, als seinen Namen und seine Existenz. Sie fügten auch seinem Namen Himmel und Erde und Geister an, wie Abraham sagte : „Und ich beschwöre dich bei dem Ewigen, dem Gotte des Himmels und der Erde.“ Sona h sagt : „Den Ewigen, den Gott des Himmels und der Erde fürchte ich.“ Moses, unser Lehrer, sagt : „Es bestellte der Ewige, Gott der Geister, in allem Fleisch.“ Ferner sagt die Schrift : „Ich der Ewige, Gott alles Fleisches,“ womit er herausgehoben haben will, daß wir ihn von

ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל רמונה, ואמר (סס) ותמונה אינכם רואים זולת כול, ר"ל הזהרו במחשבותיכם ורעיוניכם שלא תמשילו לבורא ית תבנית ולא תדמוהו בדמות ולא דמיון, מפני שלא נפלו עיניכם על דמות ולא על צורה בעת שדבר עמכם, ואמר (יסעיה ה) ועל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו, ואמר (סס) ואל מי תדמיוני ואשור יאמר קדוש, ונאמר (תהלים פט) כי מי בשחק יערוך לה' בבני אלים, ואמר (סס פו) אין כמוך באלהים ה' ואין כמעשיך, והרבה כזה, ומפני שנמנע לדמותו בשכל ולהמשילו ברעיון, מצאנו הספר הזה שהוא מיחס רוב שבחיו ותהלותיו אל שם הבורא, כמו שאמר (נחמיה ט) ויברכו שם כבודך, (דברים כח) ליראה את השם הנכבד והנורא, (תהלים לט) יודו שמך גדול ונורא, ואמר (מלאכי ז) ומפני שמי נחרת הוא (סס ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו', (תהלים סח) שירו לאלהים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו, וכל זה לנדל ולרומם עצם כבודו ית', מפני שאין מתברר במחשבתנו מענינו אחר מציאותו, זולתי שמו הנדול בלבד, אבל עצם כבודו ואמתת ענינו אין לו דמות ותמונה במחשבתנו, ועל כן שנה במקומות רבים בספר התורה שמו וכן בספרי הנביאים, כי לא נבין ממנו כלתי שמו ומציאותו וכבר צרפנו שם כבודו אל השמים ואל הארץ ואל הרוחות, כמו שאמר אברהם (בראשית כד) ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ, ואמר יונה (זסמן ח) את ה' אלהי השמים אני ירא, ואמר משה רבינו ע"ה (צמדנ כז) יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר, ואמר ד. כתוב (ירמיה לז) אני ה' אלהי כל בשר, והעלה

weise gewählt hätte, die nur der einsichts-
volle Verständige zu verstehen vermag,
so wären die meisten Menschen ohne Gesetz
und Lehre, wegen Unzulänglichkeit ihres
Verstandes und der Schwäche ihrer Auffas-
sung in geistigen Dingen, geblieben; das
Wort aber, das etwas versinnlicht, schadet
dem Verständigen nicht, weil er es versteht,
und ist vortheilhaft dem Thoren, weil es
ihm einprägt und zu Gemüthe führt, daß
er einen Schöpfer habe, zu dessen Dienst er
verpflichtet ist.

Es verhält sich das so, wie mit einem
Menschen, der zu einem reichen Freunde zu
Gast kommt, der nun die Pflicht hat, ihn
zu verpflegen und dem Viehe, das er mitge-
bracht, Futter zu geben. Darauf schickt er
ihm eine Menge Gerste für sein Vieh, aber
zu seiner Nahrung schickt er von der entspre-
chenden Speise so viel als nöthig und hin-
reichend. — Ebenso ergehen sich die heilige
Sprache, die prophetischen Schriften und
die Abhandlungen der Frommen, in an-
thropomorphistischen Redeweisen eines Wei-
tern, wenn es sich um die Eigenschaften
Gottes handelt, wie es das Verständniß
der Menge und der allgemeine Sprachge-
brauch erfordern, daher auch unsere Lehrer
in einer ähnlichen Beziehung sagen: „Die
Thora spricht in der Redeweise der Men-
schen,“ dagegen deuten diese Schriften gei-
stige Gegenstände nur mit Wenigem an,
wie es nur Männer von Verstand und Herz
begreifen können, damit alle gleiche Kennt-
niß vom Dasein Gottes haben, und wenn
auch die Wahrhaftigkeit seines erhabenen
Wesens verschieden aufgefaßt wird. — Das-
selbe behaupten wir von jedem subtilen Ge-
genstande des Buches Gottes, wie z. B.
von dem Lohne und der Strafe Jenseits.
Ebenso verhält es sich mit der Erklärung
der Weisheit, die wir in diesem Buche aus-
einanderzusetzen beabsichtigen. Die Thora
nämlich faßt sich kurz in der Erklärung die-
ses Gegenstandes, weil sie sich hierin auf
den Verstand verläßt und deutet nur mit ei-
nigen Winken darauf hin, um darauf auf-
merksam zu machen, wie wir dieß Anfangs
dieses Buches erwähnt, und jeden, der dar-
über zu forschen und nachzudenken vermag,
dazu zu ermuntern, auf daß er es erreiche, und verstehe, wie es heißt: „Die Gott
suchen, verstehen Alles.“

Schon der Profet hat uns gewarnt, daß wir uns ja vor dem Gedanken hüten möch-
ten, daß Gott Gestalt und Ähnlichkeit habe, wie es heißt: „Hütet euch bei eurer Seele,

נוהג הם' כשמתרגם הענין הזה המנהג
הראוי באמתו, אשר לא יוכל להבינו
כי אם המשכיל הנלבב לבה, היו
נשארים רוב המדברים בלי דת ובלי
תורה, מפני קצד שכלם וחלישות
הכרתם בעניני' הרוחני'. כי הדבר
שיוכן ממנו ענין נשמי לא ייק
המשכיל מפני שהוא מכיר בו, ומועיל
הכסיל כדי להתישב בלבו ובדעתו כי
יש לו בורא שהוא חייב בעבודתו:
וזה דומה לאדם שבא אל אחד
מאוהביו מן העשירים והיה חייב
בארוחתו, והיו לו בהמות שחייב לתת
להם מספוא, ושלח אליו הרבה שעורים
לבהמותיו, ושלח מן המאכל הראוי
לו מעט כפי הצורך והמספיק למזונו
בלבד, וכן הרחיבה לשה"ק וכל ספרי
הנביאים דברי החסידים במדות הבורא
ית' במליצות הגשמיות אשר זכרנו,
כפי הבנת ההמון ובלשון שמדברים
בו ב"א איש אל רעהו, ועל כן ארז"ל
בדומה לענין זה דברה תורה כלשון
ב"א, ורמזו הספרים במעט מן
העבנים הרוחני' אשר יבינו אנשי
השכל והלבבות, להיות הכל שוים
בדעת מציאות הבורא ית', ואם
תתחלק אמתת עצם כבודו בדעתם,
וכן נאמר בכל ענין דק שיש בספר
תורת האלהים, כמו גמול העוה"ב
וענשו, וכן נאמר בבאור החכמה
הצפונה אשר כוננו לבארה בספר
הזה, כי התורה קצרה בבאור ענינה
מפני שסמכה בו על השכל, ורמזה
ממנה ברמזים להעיר עליהם, כבר
זכרנו בתחלת הספר הזה, להתעורר
אליה כל מי שיוכל לחקור עליה
ולדרוש אותה כדי שיגיע אליה ויבינה,
כמו שנאמר (משלי כה) ומבקשי ה'
יבינו כל, וכבר הזהירנו הנביא
שנשמר מהשוב שיש לה' צורה או
דמיון, כמו שנאמר (דברים 7)

in seinem Werke *Emunoth*, in seinem Kommentar zu *בראשית* und *וארא*, wie auch in seinem Buche *Jezi'rah* über diesen Gegenstand eines Weiteren und zur Genüge ausgesprochen, daher wir dieß nicht mehr in diesem Buche auseinander zu setzen und zu erklären brauchen. Worin wir ihm aber Alle beipflichten müssen, ist, daß die Noth uns dazu veranlaßt hat, Gott zu verkörpern, und ihm Eigenschaften, die den Geschöpfen zukommen, beizulegen, um die Sache begreiflich zu machen und damit die Menschen vom Dasein Gottes sich überzeugt halten, daher gaben sie dem Menschen dieß in den Büchern der Profeten mit gewissen sinnlichen Bezeichnungen, die ihrem Verstande und ihrer Einsicht näher liegen; denn wenn sie zur Bezeichnung seines Wesens geistiger Wörter und Begriffe angewendet hätten, so hätten wir weder die Worte noch die Sache verstanden, und es wäre unmöglich gewesen, einem Wesen zu dienen, das wir nicht kennen, weil es unzulässig ist, einem unbekannten Wesen zu dienen, daher mußte Wort und Sache der Fassungskraft des Hörers angepaßt sein, damit ihm zuvor die Sache mittelst Verkörperungen, nämlich durch Worte, die solche bezeichnen, einleuchtend gemacht werde, dann werden wir über ihn nachdenken und uns bestreben, ihn zu verstehen und andern verständlich zu machen, daß dieß Alles nur analogienmäßig und sprachlich geschieht, und daß das eigentliche Wesen zu subtil, hochehaben und weit ist, als daß wir es bis zu seiner Subtilität auffassen könnten. Der Verständige bestrebt sich jedoch die Schale der Wörter und der Verkörperungen von dem Kern der Sache zu beseitigen, und läßt ihn in der Idee von Stufe zu Stufe steigen, bis er nach Maßgabe seiner Fassungskraft so weit als möglich auf das wahre Wesen, was er eigentlich angestrebt, gekommen. Der Thor nun denkt sich Gott so, wie er ihm aus dem sprachlichen Stil erscheint, und kommt es zum Dienste Gottes und zur Verherrlichung seines Namens, so hat er in Folge seiner Thorheit und dem Mangel an Einsicht Grund zur Entschuldigung, weil der Mensch nach Maßgabe seines Fassungs- und Begriffsvermögens, seines Verständnisses, seiner Kraft und seines Vermögens beansprucht wird, und nur dann zurechnungsfähig und straffällig ist, wenn es ihm möglich ist, dem Studium der Wissenschaft obzuliegen, und er es unterlassen, weil er fahr- und nachlässig im Studium gewesen. Wenn also die Schrift zur Uebertragung der Sache eine der Erkenntlichkeit entsprechende Ausdrucks-

ז'ל'בם' האמונות, ובפי' סדר בראשית ובפי' ס' וארא ובספר יציר' מ' שבודי, ושל'א נצטרך עמו לפרשם ולבארם בספר הזה. ואשר נסכים עליו כלנו כי הדחק הביאנו להגשים הבורא ית' ולספר אותו במדות הברואים, כדי לשער ענין שיקיים מציאות הבורא ית' בנפשו, והוציאו אותו ספרי הנביאים לבני אדם במלות נשמיות. שהם הרובות לשכלם ולהבנתם, ואלו היו מספרים אותו בענין שראוי לו מן המלות הרוחניות והענינים הרוחניים, לא היינו מבינים לא המלות ולא הענין ולא היה אפשר שנעבוד דבר שלא נדע, כי לא יתכן עבודת דבר שאינו נודע, על כן היה צריך שתהינה המלות והענינים כפי כח בינת השומע, כדי שיפול הענין על לבו על דרך הנשמות המובן מן המלות הנשמיות בתחלה, ואחר כן נתחכם לו ונדקדק להבינו ולהודיעו, שכל זה ע"ד הקרבה ומליצת הספר, ושהענין האמתי הוא יותר דקומעולה ומרומם ורחוק מאשר נוכל להבין אותו על תכונת דקות ענינו, והמשכיל הגלבב ישתדל להפשיט קליפות המלות ונשמות מעל הענין ויעלהו במחשבתו ממדרגה אל מדרגה, עד שיגיע מאמתת הענין הנדרש אל מה שיש בכח יכלתו והשנתו, והכסיל הפתי יחשוב הבורא ית' על דרך הנראה ממליצת הספר, וכשהוא מקבל על עצמו עבודת אלהיו והוא משתדל לעשות לכבודו, יש לו טענה גדולה מצד פתיותו ומעוט הבנתו, מפני שאין האדם נתבע אלא כפי יכלתו והשנתו בשכלו והבנתו וכחו וממונו, אלא שהכסיל כשאפשר לו ללמוד החכמה והתעלם ממנה, הוא נתבע עלי' ונענש על אשר קצר ועמד מללמוד, ואלו היה

daher du auch unter den Eigenschaften Gottes, die wir erwähnten, die Negationen der Entgegengesetzten zu verstehen hast. — Die objektiven Attribute Gottes sind diejenigen, die ihm wegen seiner Werke beigelegt werden. Wenn er aber auch durch diese Beilegung in eine gewisse Collegialität mit seinen Geschöpfen tritt, so ist sie uns doch gestattet, wegen der dringenden Nothwendigkeit, uns bekannt und vertraut zu machen mit seiner Existenz, damit wir uns seinem Dienste unterziehen. Wir finden in der That auch, daß sie sich dieser Gattung der göttlichen Attribute in der Thora und in den prophetischen Schriften, wie in den Lobgesängen der Frommen bedienen, und zwar von zweierlei Arten, entweder Eigenschaften, die auf eine körperliche Gestalt und Form hinweisen, wie die Schrift sagt: „Und Gott bildete den Menschen in seinem Ebenbilde, im Ebenbilde Gottes schuf er ihn;“ „denn im Ebenbilde Gottes schuf er ihn;“ „auf den Mund Gottes;“ „ich, meine Hände haben die Himmel gespannt;“ „in die Ohren Gottes;“ „unter seinen Füßen;“ „erwache;“ „der Arm Gottes;“ „der zum Falschen nicht meine Seele erhob;“ „in den Augen Gottes;“ „und der Ewige sprach zu seinem Herzen“ u. dgl. körperliche Glieder; oder Eigenschaften, die auf Bewegungen und physische Handlungen hinweisen, wie es heißt: „Und es roch der Ewige;“ „er sah;“ „er bereuete;“ „er kränkte sich in seinem Herzen;“ „der Ewige ließ sich herab;“ „der Ewige gedachte;“ „der Ewige hörte;“ „es erwachte, wie vom Schlafe der Ewige,“ u. dgl. menschliche Handlungen. Unsere Altvordern aber haben bei der Erklärung der heiligen Schriften, diese Art Eigenschaften so viel, als es hien möglich war, übertragen und gesucht, sie auf eine schickliche Art zu interpretiren, indem sie alles auf die Glorie Gottes bezogen. So übertragen sie: Und steh', der Ewige stand bei ihm: „Die Herrlichkeit Gottes war bereit für ihn;“ Und der Ewige ließ sich herab: „Es offenbarte sich die Herrlichkeit Gottes;“ Und es erhob sich Gott von ihm: „Es wich von ihm die Herrlichkeit Gottes.“ Sie legten Alles zur Ehre Gottes aus, und abstrahirten sie von Gott, damit ihm nichts Körperliches und Accidenzielles beigelegt werde. Schon A. S a a b j a h hat sich

האלה השלש אשר זכרנו, הדחקת שכנדם מעל הבורא ית': אך המדות האלהיות הפעליות הם המדות אשר יסופר בהן הבורא ית' מצד פעלותיו, ואפשר שישתתף בספורם עם קצת ברואיו, והתרנו לספר אותם בהם, מפני הדחק המצריך אותנו להודיענו ולעמוד על מציאותו כדי שנקבל עבודתו, וכבר מצאנו שמשתמשין במין הזה ממדות הבורא בם' התורה ובספרי הנביאים הרבה מאד ובתושבחות הנביאים החסידים, והם על שני דרכים, הדרך האחד מדות שהן מורות על דמות וצורה נשמית, כמו שאמר הכתוב (נחלסית ב) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, (סס ט) הי בצלם אלהים עשה ארת האדם, (נמדנר ט) על פי ה', (יסעיה עכ) אני ידי נמו שמים, (נמדנר יח) באוני ה', (תכלי נד) אשר לא נשא לשוא נפשי, (נחלסית ו) בעיני ה', (סס ה) ויאמר ה' אל לבו, והדומה לזה מן האברים הנופיים. והשני מדות שהן מורות על תנועות ומעשים נשמיים, כמו שנאמר (סס) וירח ה' (סס ו) וירא, (סס) וינחם, (סס) (סס יח) וירד ה' (סס ח) ויזכר אלהים (נמדנר יח) וישמע ה' (תכליס יח) ויקץ כישן ה', ורבים כאלה ממעשי המדברים, אלא שסדמונינו ז"ל בפרשם כתבי הקדש, תרגמו לנו המין הזה מן המדות, ודקדקו בו כפי יכולתם להבינם דרך כבוד, ויחסו הכל אל כבוד הבורא יתברך כאשר תרגמו (נחלסית נח) והנה ה' נצב עליו, והא יקרא דה' מעתה עלוהי, (סס ו) וידא ה' ונלי קדם ה' (נמדנר יז) וירד ה', ואתגלי יקרא דה' (סס לה) ועל מעליו אלהים, ואסתלק מעלנהי יקרא דה', והוציאז את הכל דרך כבוד, והרחיק אותם מהבורא ית', כדי שלא ישינהו שום הנשמה ולא שום מקרה, וכבר האריך בבאור הענין הזה הנאמן הגדול רבינו סעדיה

dingt. Das Prädikat der absoluten Einheit gebührt ihm, weil das, was beständig existirt, und keinen Anfang und kein Ende hat, keine Mehrheit sein kann, denn jede Mehrheit hat einen Anfang, nämlich die Einheit, folglich kann die Mehrheit nicht ewig sein; das Ewige kann sonach nur eins sein, und die Prädikatsbestimmung der Einheit liegt in der Prädikatsbestimmung der Ewigkeit, und ebenso ergiebt sich die Prädikatsbestimmung der Existenz aus der Prädikatsbestimmung der Ewigkeit, denn das Nichts kann weder als ewig, noch als entstanden bezeichnet werden. — Es ist somit dargethan, daß diese drei Attribute ihrem Wesen nach, ein einziges sind, und auch als solches angesehen werden, die von der Substanz der göttlichen Glorie jede Veränderlichkeit, jede Unterwürfigkeit unter Zufälligkeiten, jede Mehrheit ausschließen; weil sie uns aber den Begriff beibringen, daß Gott weder etwas Negatives, noch entstanden, noch eine Mehrheit ist. Und könnten wir diesen Begriff in einem Worte geben, das diese drei Attribute in Einem in sich schließt, wie es der Verstand thut, so daß diese drei Begriffe in uns hervorgerufen werden, wie es durch diese drei erwähnten Worte geschieht, so würden wir sie durch dasselbe gegeben haben; da wir aber in allen redenden Sprachen kein Wort finden, das das wahre Wesen Gottes bezeichnen möchte, so haben wir den Begriff durch mehr als ein Wort geben müssen. Wenn wir aber doch einer Mehrheit in der Beziehung der Eigenschaften Gottes begegnen, so liegt dieß nicht in seiner Substanz, sondern in der Unzulänglichkeit der Ausdrucksweise des Erzählenden, um den Begriff mit einem ihn bezeichnenden Worte zu geben. Du mußt auch wissen, daß das Wesen Gottes darin besteht, daß ihm nichts gleicht, und daß alle Attribute, die man ihm beilegt, nur Negationen des Entgegengesetzten sind, wie Aristoteles sagt: „Die Negationen der göttlichen Attribute sind wahrer, als die Affirmationen, weil die Attribute, die man seinem glorreichen Wesen beilegt, nothwendig entweder substantielle, oder accidenzielle sein müssen, dem Schöpfer der Substanz und der Accidenz können aber in seiner Gloria nicht diese Eigenschaften zukommen, daher auch die Abstraktion der Attribute von ihm offenbar wahrer sind, was bei ihm auch geschehen muß, da er erhaben über jede Eigenschaft und Beschaffenheit und hoch über jede Vergleichung und Ähnlichkeit ist,

לו תחלה איננו מתרבה, שכל מתרבה יש לו תחלה והוא האחד, א"כ אין המתרבה קדמון, והקדמון לא יתכן שיהיה אלא אחד, והתחייבה מדת האחד בחיוב מדת הקדמון, וכן צריך שתתחייב מדת המציאות בהתחייב מדת הקדמות, כי האפס לא יסופר לא בקדמון ולא בחדש: וכבר התבאר כי המדות האלה השלש ענינם אחד והנראה מהן אחד, ושאינן מחייבות שנוי לעצם כבוד הבורא ית', ולא הכנסת המקרים עליו ולא הרבוי על ענינו, מפני שהענין אשר נבין מהם הוא שהבורא ית' איננו נעדר ולא חדש ולא מתרבה, ואלו היינו יכולין להליץ על ענינו במלה אחת שכוללת אלו המדות בבת אחת כמו שכולל אותם השכל, כדי שיעלו אלה השלש ענינים בדעתנו בה, כאשר הם עולים בשלש אשר זכרנו, היינו מליצים בה עליו, וכיון שלא מצאנו במה שאנו מדברים בו מן הלשונות, מלה שתורה אל אמתת ענין הבורא יתברך, הוצאנו הענין ביותר ממלה אחת, והרבוי הנמצא במדות הבורא ית' איננו מצד עצם כבודו, רק מצד קוצר כח מליצת המספר מהשיג ענינו במלה אחת שתורה עליו, וצריך שתבין מענין הבורא שאין כמוהו דבר, וכל אשר תספר אותו בו מן המדות, צריך שתבין מהם ריחוק שכנגדם ממנו כאשר אמר אריסטו השוללות במדות הבורא יתב' אמתיות מן המחייבות, מפני שכל מה שמחייבין לעצם כבודו מן המדות, איננו נמלט ממדות העצם או ממדות המקרה, ובורא העצם והמקרה לא תשיגהו מדה ממדותם בעצם כבודו, וכל המרוחקות ממנו מן המדות הנאמנות בלי ספק והנה נאותות לו, כי הוא נעלה מכל מדה ותאר, ומרומם מכל דמות ודמיון, וע"כ אתה צריך שתבין מן המדות

keit, Entstehung, Auflösung, Verbindung, Trennung, Ähnlichkeit, Gemeinschaftlichkeit, und die sonstigen Bestimmungen der Mehrheit von seinem wahrhaften, erhabenen Wesen ausschließt. Es ist aber hiebei wohl zu beachten, daß diese Eigenschaften nicht für sich bezüglich seines erhabenen Wesens eine Veränderung und Umwandlung bedingen, vielmehr ist es ihre Sache, das Gegentheil von ihm zu abstrahiren, und ihre Eigenthümlichkeit machen es unserem Verstande und Sinne einleuchtend, daß der Schöpfer der Welt weder eine Mehrheit, noch etwas Negatives, noch entstanden ist. Es ist auch zu bemerken nöthig, daß jede dieser erwähnten drei Eigenschaften, wenn wir sie genau erwägen, die andern sich bedingen, was sich folgendermaßen erklären läßt. Jedes Wesen, dem die absolute Einheit unzertrennlich anhaftet, muß in jedem Falle uranfänglich dagewesen sein, weil es klar ist, daß etwas nicht Existirendes weder als Ein-, noch als Mehrheit bezeichnet werden kann, und kommt nun irgend einem Dinge die Eigenschaft der absoluten Einheit zu und haftet sie ihm an, so muß ihm auch folgerichtig Existenz und ihre Prädikate zukommen; ebenso muß ihm das Prädikat der Ewigkeit anhaften, weil die absolute Einheit weder entsteht, noch vergeht, noch veränderlich, noch wandelbar ist, und hat es keinen Anfang, so muß es ewig sein; wo sich also das Prädikat der absoluten Einheit bewährt, da muß auch das Prädikat der Existenz und der Ewigkeit bestanden haben. So behaupten wir auch, daß einem Wesen, dem die Eigenschaft der beständigen Existenz zukommt, auch die absolute Einheit und die Ewigkeit zukommt. Daß ihm das Prädikat: *E i n h e i t* gebührt, so liegt das darin, weil das, was beständig existirt, unmöglich seine Existenz von einem Nichts haben kann, auch nicht von dem Sein zum Nichtsein, und vom Nichtsein zum Sein übergehen kann; was also diese Eigenschaft hat, kann keine Vielheit sein, weil eine Vielheit nicht beständig existirt, da das Eins ihr vorgegangen sein muß; was also beständig existirt, kann keine Vielheit sein, folglich eine Einheit. Das Prädikat der Ewigkeit kommt ihm zu, weil das, was eine beständige Existenz hat, keinen Anfang und kein Ende hat, folglich muß ihm in jedem Falle die Ewigkeit anhaften. Ebenso behaupten wir, daß die Ewigkeit die Eigenschaft der absoluten Einheit und der beständigen Existenz be-

החבור והפרידה והדמיון והשתוף מאמתת עצם כבודו, ושאר גדרי הרב: וצריך שתבין מן המדות האלה שהן לא תחייבנה לעצם כבוד הבורא שנוי וחלופ, אך ענינם להרחיק זילתם ממנו ית', והעולה אל דעתנו ושכלנו מענינם, כי בורא העולם ית' לא מתרבה ולא נעדר ולא מחודש, וכן צריך שתדע כי כל אחת מאלה המדות השלש אשר זכרנו, מחייבת שאריתם כאשר נתבונן בעניניהם, ובאור זה כי האחד כשהוא דבק וקיים בשום דבר, צריך על כל פנים שיהיה נמצא קדמון, מפני שהתברר כי הנעדר לא יסופר באחד ולא ברב, וכשיאות לשום דבר ענין האחד האמת ויתקיים לו, דין הוא שיאות לו שם המציאות וענינה, וכן ענין הקדמות דבק לו, מפני שהאחד האמת לא יהיה ולא יפסד ולא ישתנה ולא יתחלף, וא"כ הוא קדמון כיון שאין לו תחלה: ומי שהתקיים לו ענין האחדות האמתית כבר התקיים (ס"ל להתברר) לו ענין המציאות וקדמות וכן נאמר כי מדת המציאות התמידה כשהיא נאותה לדבר, תאות לו עמה מדת האחד האמת ומדת הקדמות, אך מה שראוי לו ממדת האחד, מפני שהנמצא תדיר לא יתכן שיהיה נמצא אחר אפס, ולא ישתנה מענין המציאות אל אפס מציאות ולא מאפס מציאות אל מציאות, ומה שהוא במדה הזאת איננו רב, מפני שהרב לא ימצא מציאות תדירה מפני הקדמת האחד לו, וכל הנמצא תדיר איננו רב, א"כ הוא אחד, וכן ראוי לו עוד מדת הקדמות, כי הנמצא תדיר אין לו תחלה ולא תכלה א"כ ענין הקדמות דבק לו עכ"פ וכן נאמר כי מדת הקדמות מחייבת למי שהיא ראוי לו מדת האחד האמת ומדת המציאות התדירה, ומה שראוי לו ממדת האחד האמת, מפני שהנמצא תדיר הוא שאין לו תחלה, ומה שאין

ft der absoluten Einheit seinem glorreichen
 ft der Einheit, jede Mehrheit von sei-
 veränderlichkeit, Wandelbarkeit, Zufälligkeit

Dinge in sich schließt, die als Eins gelten, indem sie in einer Beziehung Ähnlichkeit und Zusammenhang haben, an sich aber eine Vielheit ist, weil es der Vielfältigung, Veränderlichkeit, Trennung, Theilbarkeit, Verbindung, Sonderung, Vermehrung, Behinderung, Bewegung, Ruhe, Ähnlichkeit, Formirung und den andern speziellen und universellen Aeidenzien jedes einzelnen Geschöpfes unterliegt. Die absolute Einheit aber ist in Wahrheit bei keinem erschaffenen Wesen anzutreffen, und kann ihm auch nicht beigelegt werden. Weil also die Einheit, die an den Geschöpfen sich vorfindet, nur etwas Zufälliges ist, und alle Anzeichen und Beweise darauf hinweisen, daß Gott einzig ist, so können wir mit Gewißheit annehmen, daß die Einheit, die nach unserer Behauptung bei den Geschöpfen eine relative ist, emanirt ist von dem wahren Eins und der absoluten Einheit, welche nur dem Schöpfer allein beigelegt werden kann, der dieß absolute Eins ist, und keiner außer ihm. Alle erwähnten Bedingungen des absoluten Eins kommen also ihm allein nur zu, so wie alle Fälle von Vielfältigung, Zufälligkeiten, Veränderungen, Bewegungen und Analogien, überhaupt was bei dem absoluten Eins nicht zulässig ist, bei ihm wegfallen, wie David sagte: „Viel hast du geübt du Ewiger mein Gott, deiner Wunderthaten und deiner Gedanken für uns. Nichts gleicht dir!“ Ferner heißt es: „Zu wem wollt ihr Gott vergleichen, welches Bild ihm beismessen?“ ferner: „Nichts ist wie du untern den Göttern, nichts wie deine Thaten;“ ferner: „Nichts ist wie du, Ewiger! groß bist du und groß dein Name, an Stärke u. s. f.“ Es ist sonach dargethan und bewiesen, daß der Schöpfer der Welt der absolut-Eine ist, und daß keiner außer ihm absolut einzig ist; denn Alles, dem noch außer Gott die Benennung: einzig zukommt, ist, wenn auch einerseits eine Einheit, doch anderseits eine Vielheit, wie wir dieß erwähnt; aber der Schöpfer ist, wie wir dieß dargethan, in jeder Beziehung einzig. Es dürfte somit das für den Verständigen hinreichen, was wir in dieser Sache angeführt haben.

10. Kapitel.

Die Attribute Gottes, sowohl diejenigen, die ihm der Verstand, als die, die ihm die Schrift beilegt, und die Fälle, wann und wo sie ihm beigelegt, und wann sie ihm nicht beigelegt werden können.

Was die Erklärung der göttlichen Eigenschaften betrifft, die aus dem Verstande

שנקראו אחד מדרך הדמות והתחברותם בענין א' והוא רב בעצמו מפני שמקבל הרבוי והשנוי, והחלוק והמחלוקת, והחבור והפרידה והתוים והחסרון והתנועה והמנוחה, והדמיון והצורה, ושאר המקרי' המיוחדים והכוללים לכל אחד מהברואים, והאחדות האמתית איננה נמצאת ולא נאמרת באמת על דבר מן היצירות, ומפני שהיה הא' נמצא בברואים בדרך המקרה, והורה האות והמופת כי הבורא אחד, ידענו דעת ברורה כי האחדות אשר אמרנו על כל אחד מהברואים ע"ד העברה נאצלת מענין האחד האמת, והאחדות האמתית היא הנאמרת על בורא הכל ית', והוא האחד האמת ואין אחד אמת זולתו כמו שהקדמנו, וכל חקי האחד האמת אשר זכרנו לא יאותו כי אם לו לבדו, וכן כל עניני הרבוי והמקרים והשנויים והתנועות והדמיונים, וכל מה שלא-יאות לאחד האמת רחוקים ממנו ית' כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים ה) רבות עשית אתה ה' אלהי גפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך וגו' ואמר הכתוב (ישעיה מ) ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו, ונאמר (תהלים פו) אין כמות באלהים ה' ואין כמעשיך, ונאמר (ירמיה י) מאין כמות ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה וגו', וכבר התבאר והתברר כי בורא העולם ית' אחד אמת, ושאין אחד אמת זולתו, כי כל מה שיפול עליו שם האחד זולת הבורא, אם הוא אחד מצד א' הוא רב מצד אחר כאשר זכרנו, אך הבורא אחד מכל פנים כמו שבארנו, ובמה שהבאנו בענין הזה די למבין:

פרק

נמדות האלדית המושכלות והכתובות והפנים אשר יתברר מהם לקיימן לו ולהרחיקן כמנו: אך באור המדות האלהיות

heit die Einheit vorangehen muß. Da die Ursachen an ihren Anfang kommen müssen, und es unmöglich ist, daß irgend etwas sich selber schaffe, so ist es auch unmöglich, daß die Ursache der Ein- und Mehrheit, (als welche der Verfasser Eingang dieses Kapitels alles Zusammengesetzte bezeichnet hat) wieder eine ihnen gleiche Ein- und Mehrheit sei; da also die Ursache der Wesen nicht die Mehrheit, und auch nicht die Einheit und Mehrheit sein könne, so ist es ganz folgerichtig, daß die Ursache des Seins ein absolutes Eins sein müsse. Wir haben auch schon früher bemerkt, daß die Ursachen, je weiter man auf sie zurück geht, in ihrer Zahl abnehmen, bis sie zur Wurzel jeder Zahl anlangen, nämlich zum absoluten Eins, und dieß ist — Gott. Es ist auch bekannt, daß Alles, was bei einem Dinge als Zufälligkeit vorkommt, bei andern Dingen als das eigentliche Wesen derselben sich vorfindet, das nur mit dem Aufhören der Dinge selbst von ihnen sich abstrahiren läßt, wie die Wärme beim warmen Wasser, die dem Wasser als bloße Zufälligkeit zukommt, beim Feuer aber bleibende Substanz ist. Ebenso ist es bekannt, daß Alles, was bei irgend einem Dinge als Zufälligkeit erscheint, es nur dasselbe von einem andern Dinge, wo sie Wesen und Substanz ist, als solche empfangen hat, wie wir dieses bezüglich der Wärme des Wassers bemerken, die nur vom Feuer auf dasselbe ausgeströmt ist, wo die Wärme Wesenheit ist. Dasselbe nehmen wir bezüglich der Feuchtigkeit wahr, die an feuchten Dingen Zufälligkeit ist, die auf sie vom Wasser übergegangen, wo die Feuchtigkeit Substanz ist. Ebenso ist es bei allen übrigen Wesen, wenn wir ihre Zustände betrachten. Auf diese Folgerung wollen wir unsere Schlüsse über die Einheit führen. Denn, sobald sie, wie wir dieß vorausgeschickt, an jedem einzelnen Geschöpfe als Accidenz vorkommt, so muß sie folgerichtig an der Ursache der Geschöpfe Wesenheit sein, und zwar eine stetige, absolute, von der die Geschöpfe die Einheit als Accidenz, wie wir dieß dargethan, empfangen haben. Als wir nun betreffs der absoluten Einheit bei den Geschöpfen Untersuchung angestellt haben, so fanden wir sie bei keinem als stetig-absolut, und wenn man auch bei den einzelnen Klassen, Arten, Individuen, Substanzen, Accidenzen, obern Sphären und geistigen Wesen, bei Zahl und Gezählten und bei Allem, was Ende und Gränze hat: Eins sagt, und ihnen die Eigenschaft der Einheit beilegt, so ist dieses Eins, das man hier sprachlich gebraucht, nur relativ, weil es

ואחדות, וכיון שאין עלת ההווה הרב בלבד ולא רבואחדות, מן הדין שיהיה עלת ההווה אחד אמת, וכבר הקדמנו בדברינו כי העלות כל אשר תעלינה למעלה תתמעטנה בתחלתן, עד אשר תהיין מניעות אל שרש המנין, והוא האחד האמת והוא הבורא ית' ומן הידוע עוד כי כל מה שימצא בשום דבר מקרה, א"א שלא ימצא בדבר אחד עצמי אמת, אין לו העתקה ממנו כי אם בהפסדו, כחום במים החמים שהוא מקרה במים, והוא באש עצמי קיים, ומן הידוע עוד כי כל מה שימצא בשום דבר מקרה, אין הדבר ההוא אשר יקרה בו המקרה, מסביל אותו המקרה אלא מן הדבר אשר הוא בו עצמי, כמו שאנחנו רואים בחום המים שהוא מקרה בהם, נאצל עליהם מן האש שחומה עצמי בה, וכאשר אנחנו רואים מלחות הדברים הלחים במקרה, שנאצל עליהם מן המים שהלחות בהם עצמית, וכן שאר כל ההוויות כאשר נסתכל בעניניהם. ועל ההקשה הזאת ננהיג דברינו בענין האחדות, כי כיון שהיתה בכל אחד מהברואים מקרית כאשר הקדמנו, מן הדין הוא שתהיה בקלת הברואים עצמית קיימת אמתית, וממנה קבלו כל ההוויות ענין האחדות בדרך המקרה כאשר בארנו, וכאשר חקרנו על ענין האחדות האמתית בברואים, לא מצאנוה לאחד מהם קיימת אמתית, ואם יאמר (על כל אחד מן הסוגים והמינים, והאישים והעצמים והמקרים והגרמים העליונים והגופים הרוחניים, וכל מנין ומניי וכל אשר לו תכלה וגבול) אחד, ומיחסים אליו ענין האחדות, לא יאמר לו אחד אלא ע"ד העברה מפני שהוא כולל דברים

Alles, das entsteht und vergeht, ist veränderlich; die Veränderlichkeit widerspricht aber die Einheit, folglich müßte er (Gott) mehr als eins sein, da sie vor dem Anfange des ihm Folgenden war, was ihr eine Mehrheit vindizieren würde. Ebenso ist die Ähnlichkeit des Ähnlichsehenden eine Accidens, und Alles dem Zufälligkeit beigelegt werden kann, ist es eine Mehrheit; denn dem absolut Einen kann vermöge der Wesenheit seiner Glorie in keinem Falle eine Accidens zukommen. Wollte man aber sagen, daß die Einheit beim absoluten Eins auch nur eine Zufälligkeit ist, so erwidern wir, daß die Einheit beim absoluten Eins jede Mehr- und Vielheit ausschließt, und wenn wir ihn als einzig schildern, so wollen wir damit jede Mehr- und Vielheit bei ihm ausgeschloffen und negirt haben. Der absolut Eine kann also mit keiner Eigenschaft geschildert werden, die für seine erhabene Wesenheit irgend eine Mehrheit, Veränderlichkeit und Umgestaltung bedingen würde. Hiemit sind unsere Ansichten über relative und absolute Einheit zu Ende; merk es!

9. Kapitel.

Gott ist absolut einig, und es ist außer ihm keine absolute Einheit.

Um aber den Beweis zu liefern, daß Gott nur absolut einzig ist, und keiner außer ihm, so sagen wir: das Zusammengesetzte kann bezüglich seines Seins nur vollständig sein, wenn die Theile, aus denen er zusammengesetzt ist, sich zu einander gesellen und gegenseitig vereinigen, wonach die Grundlage der Verbindung die Einheit ist. Ebenso kann von einer Existenz des Zusammengesetzten die Rede sein, wenn die Theile, aus denen es zusammengesetzt ist, sich wieder zerlegen lassen; denn das Verbundene besteht ja aus Gegenständen, die mehr sind als eins, wonach die Grundlage der Theilbarkeit die Mehrheit ist. Da sich nun in der Welt, in ihren Universalitäten, Spezialitäten, Theilen, Wurzeln und Zweigen, Anzeichen der Verbindung, Zusammensetzung und Anreihung finden, so muß alle Verbindung und Theilung statt haben können, deren Grundlage: Einheit und Mehrheit ist. Da die Einheit ihrer Natur nach der Mehrheit vor- und vorangeht, wie das Eins den übrigen Zahlen, so ist es nur folgerichtig, daß die Ursache aller Mehrheit als Ursprung selber ohne Mehrheit, weil jeder Mehr-

ma שתכנס ההוי וההפסד משתנה, והשנוי. כנגד האחדות, א"כ יהיה יותר מאחד, כי הוא קודם להתחלה לזולתו אחריה, וזה מחייב לו הרבוי, וכן הדמו' במתדמה מקרה, וכל אשר ישיגו מקרה, מתרבה, והאחד האמת לא ישיגו שום מקרה בעצם כבודו בשום פנים, ואם יאמר אומר שהאחדות באחד האמת מקרה, נאמר כי ענין האחדות באחד האמת מקרה, נאמר כי ענין האחדות באחד האמת הוא הריקת הרבוי והרב ממנו, וכאשר נספר הא' לא נספרהו כ"א בענין אפיסת הרבוי והרב, והא' האמת לא יסופר במדה שמחייב לעצם כבודו רבוי ולא שנוי ולא חלוק בשום פנים, ובוה נשלמו כל דברינו באחד העובר והאחד האמת, ואתה דע לך:

פרק ט

שהבורא ית' אחד אמת ואין אחד אמת וזולתו: אך הראיה שהבורא ית' אחד אמת אין אחד אמת וזולתו, נאמר כי מפני שכל מחובר לא תגמר היותו אלא בהשתתף חלקיו אשר חובר מהם, והוא התאחד קצתם עם קצתם, ועיקר השתוף האחדות, וכן לא יתכן מציאות המחובר, אלא בהתחלק חלקיו אשר מהם חובר, כי החבור לא יהיה כי אם מדברים שהם יותר מאחד, ועיקר המחלוקת הרב, וכיון שהיה סימן החבור וההרכבה והסדור נמצא בעולם הזה בכלליו ובפרטיו וחלקיו ושרשיו וענפיו, צריך שימצא בכלם ענין השתוף והמחלוקת, ועיקרם האחדות והרב, ומפני שהאחדות קודמת לרב בטבע כקדימת האחד לשאר המנין, מן הדין שיהי' עלת כל מתרבה בלתי מתרבה בראש התחלות, מפני הקדמת ענין האחדות לכל מתרבה, וכיון שהיו העליות מניעות בתחלתן וגמנע שיפעל הפועל בעצמו, לא היה אפשר שתהיה עלת האחדות והרב כמותן רב

Lung und der Verbindung, der Trennung, Veränderung, Umgestaltung und Gemeinschaft unterliegt; folglich kann nach dem, was wir erwähnt, Mehrheit auch solchen Dingen zukommen, die als Eins bezeichnet werden, weil sie contrastiren mit der wirklichen Einheit, da ein Eins, das bei Gegenständen gebraucht wird, denen in gewisser Beziehung Mehrheit und Veränderlichkeit zukommen, ohne Zweifel ein bloß zufälliges ist, es ist bloß ein relatives, aber kein absolutes, welches zu merken du beherzigen mögest. — Die absolute Einheit ist auch zweierlei Art. Die eine ist eine bloß in der Vorstellung existirende, subjektive, die andere ist eine in der Wirklichkeit, objektive. Die erstere ist die numerische, die die Wurzel jeder Zahl und ihr Anfang ist, als Zeichen und Bezeichnung für den Anfang, der selber ohne Anfang, denn jeder wirkliche Anfang heißt Eins, wie es heißt: „Und es war Abend und Morgen einen Tag.“ Er bedient sich da ausnahmsweise des Ausdruckes: Eins, weil Eins die Benennung für den Anfang ist, der selber ohne Anfang. Wiederholt sich dieses Eins, so heißt es der Zweite; verdreifacht es sich, so ist es das Dritte u. s. f. bis zum Zehnten, das wieder ein Eins ist; dann kommt es bis Hundert, zu Tausend und so bis in's Unendliche; daher auch die Definition einer Zahl die ist: ein Inbegriff von Einern. Daß ich es aber: vorgestellt genannt, so ist die Ursache, weil die Zahl nicht etwas sinnlich Wahrnehmbares, sondern etwas Vorgestelltes ist; nur das Gezählte ist etwas durch die fünf Sinne oder durch einen Theil derselben Wahrnehmbares. Die zweite Art ist die objektive, thatsächliche Einheit, die an sich keine Mehrheit ist, nicht veränderlich, nicht umgestaltungsfähig, als keine körperliche Eigenschaft bezeichnet werden kann, der kein Sein, kein Aufhören und Ende zukommt, nicht verrückt und bewegbar ist, keinem Gegenstande ähnlich ist, der kein Gegenstand gleicht und die mit keinem Dinge in Gemeinschaft tritt; sie ist in jeder Beziehung die absolute Einheit, die Wurzel jeder und aller Mehrheit, denn wie bereits aus unseren Worten hervorgegangen, ist sie Ursache der Mehrheit. Die absolute Einheit hat keinen Anfang und kein Ende; denn was Anfang und Ende hat, unterliegt folglich dem Entstehen und Vergehen; und

וצורה ועצם ומקרה, ואור מקבל ההדיר וההפסד, והחלוק והחבור, והפרידה והשנוי, והחלוק והשתות, אמר הרבוי שיג הדבר הנאמר עליו אחד מכל מה שספרנו מפני שהם כנגד האחדות, כי הא' הנאמר על הרבוי אשר שיגנו בעצמו ענין מעניני הרבוי והשנוי הוא מקרה מבלי ספק, והוא א' על דרך העברה לא על דרך האמת, שים לבך להבין: אך האחד האמת יאמר גם כן על שני פנים, הא' מהם במחשבה, וחשני בפעל, והמחשבי הוא האחד המניני אשר הוא שרש כל מנין ותחלתו, וטעם האחד המניני שהוא אות וס' לתחלה שאין תחלה לפניו, כי כל תחלה אמיתית תקרא אחד, כמו שנא' (נדרסית ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, במקום יום ראשון הוציאו בלשון אחד, מפני שהאחד שם לתחלה שאין לפניו תחלה, וכשהוא שונה יקרא שני, וכשהוא משלש יקרא שלישי וכן עד עשרה, ואחר כך ישוב אל האחד, ואח"כ ישוב אל מאה ואל אלף אין תכלית למנין, וע"כ היה נדר המנין כלל מורכב מן האחדים, והטעם שקראתיו מחשבי, מפני שהמנין אינו נכנס תחת החושים הנשמיים אבל ישג במחשבה, אך המנין הוא מורגש בחושים הנשמיים החמשה או במקצתם, והענין השני אשר הוא א' אמתי נמצא בפעל, הוא ענין אשר לא יתרבה ולא ישתנה ולא יתחלף, ולא יספר במדה ממדות הנשמיים, ולא תשיגהו לא הויה ולא הפסד ולא תכלה ולא יעתק ולא ינוע ולא ידמה אל דבר ולא ידמה אליו דבר ולא ישתתף עם דבר, כי הוא עכ"פ א' אמתי והוא שרש לכל מתרבה, כאשר עבר מדברינו כי האחדות עילת הרבוי, ואין לאחד האמתי תחלה ולא תכלית, כי כל מה שיש לו תחלה ותכלה, מן הדין שתכנס ההויה וההפסד עליו וכל

men die göttliche Waltung an den Geschöpfen; denn die Waltung kann nur vollkommen und dauernd sein, wenn Einem allein Rath und That überlassen ist, wie dem Könige im Lande, der Seele im Körper. Aristoteles in seinem Werke sagt bezüglich der Einheit: „Es ist nicht gut, wenn der Häupter mehrere, sondern nur ein einziges.“ Salomon sagt: „Frevelt das Land, so sind ihrer Fürsten viele.“ — Was wir bis nun über diesen Gegenstand angeführt, wird für den Verständigen genügen, und hinreichend sein, zur Widerlegung derjenigen, die eine Mehrheit gelten lassen; denn haben wir einmal die Einheit des Weltenschöpfers begründet, so stößt dieß jeden Einwurf desjenigen um, der da meint, daß Gott mehr als einer sei. Merk dir dieß!

8. Kapitel.

Auseinandersetzung der relativen und der absoluten Einheit.

Die Erklärung der absoluten und der relativen Einheit ist die. **Ein** ist eine Derivation von der Einheit, und wird in zweierlei Fällen gebraucht, einmal bloß accidenziell, relativ, und dann substantiell, an sich, absolut. Die accidenzielle Einheit ist auch zweierlei; an der einen ist eine Mehrheit, Gesamtheit und Kollektion sichtbarlich: eine Gattung, die mehre Arten in sich schließt; eine Art, die viele Individuen umfaßt; ein Individuum, das aus vielen Theilen besteht; ein Heer, das viele Menschen enthält; oder wie wir sagen: ein Thur, ein Hin, ein Viertel, ein Pfund, trotzdem jedes mehrere Gegenstände in sich schließt, so sagt man doch auf jedes: eins. Ein solches **Ein** heißt bloß relativ eins, weil die Gegenstände, die dieser Name zusammenfaßt, in einer Beziehung gleich sind, und viel heißen kann, weil es viele Gegenstände umfaßt, die getrennt und vereinzelt, für sich eine Einheit macht. Eine Einheit in diesen Fällen ist eine bloße Accidenz; von der einen Seite aus ist es eine Einheit, von der andern eine Mehrheit. Die andere accidenzielle Einheit ist die nämlich, die auf das Einzelne angewendet wird, welches scheinbar keine Mehrheit ist und nicht aus mehreren Dingen besteht; aber es ist eine Mehrheit an und für sich, insoferne er aus Materie und Form, Substanz und Accidenz besteht, und dem Sein und dem Aufhören, der Thei-

ruais הנהגת הבורא השלמה בברואים, כי ההנהגה לא תהיה שלמה מתמדה על ענין אחד, אלא בהתיחד אחד בעצה ובנהגה ככלך במדינה והנפש בנות, ואמר ארסמ"ו בספרו בענין היחוד אין טוב ברבות הראשיב אך הראש האחד, ואמר שלמה (משלי כח) בפשע ארץ רבים שריה ונו', ובמה שהבאנו בענין הזה די למבין, ומספיק בתשוב' על הנחת הרבוי, כי בהעמידנו האחדות לבורא העולם, תדחה טענת מי שאמר שהוא יותר מאחד, ואתה דע לך:

פרק ח

לכאור עניני האחד העובר והאחד האמת:

אך באור אופני האחד האמתי והאחד העובר, הוא שהאחד שם נגזר מן האחדות, והוא נאמר על שני ענינים, הא' מהם מקרי והוא העובר, והשני עצמי קיים והוא האמתי והאחד המקרי גם כן הוא על שני ענינים, הא' מהם נראה בו הרבוי והכלל והקבוצ כסוג האחד אשר הוא כולל מינים רבים, וכמין האחד הכולל אישים רבים, כאיש האחד המחובר מחלקים רבים, וכצבא האחד הכולל אנשים רבים, וכאמרנו כור אחד והין אחד ורובע אחד וליטרא אחת, וכל א' מהם כולל דברים רבים יאמר על כל אחד מהם אחד, וכל א' ממה שהזכרנו נקרא אחד על דרך העברה, והוא מפני שהדברים ההם אשר יקבץ אותם השם ההוא שוים בענין אחד, ונקרא רב מפני שכולל דברים רבים, וכאשר יתפרדו הדברים ההם ויתבודדו, יאמר על כל א' מהם אחד, והאחד בכמו הענינים האלה אשר זכרנו מקרה, והוא אחד מצד ורב מצד והענין השני מהא' המקרי הוא האחד הנאמר על האיש האחד, לא מתרבה ורא כולל דברים רבים כנראה ממנו, אך הוא רב בעצמו מצד חבורו מחמר

S i e b e n t e n s . Zugegeben , daß der Schöpfer mehr als Einer sei, so muß entweder jeder von ihnen im Stande sein, die Welt zu erschaffen, oder er ist es nicht im Stande ohne Beihilfe des andern; kann es nun jeder, so ist der andere Schöpfer überflüssig, da es der eine ohne den andern im Stande ist; und kann die Sache nur zu Stande kommen, wenn sie vereint sind, so hat der Einzelne von ihnen nicht die erforderliche Macht und die gehörige Kraft, weil er für sich allein ohnmächtig und unzureichend ist, sonach ist jeder Einzelne von ihnen schwach. Alles Schwache ist der Kraft und der Substanz nach endlich, alles Endliche begrenzt, alles Begrenzte zusammengesetzt, alles Zusammengesetzte entstanden, alles Entstandene durch Jemanden hervorgebracht, folglich kann das Schwache unmöglich ewig sein, weil das Ewige nicht unzureichend und der Hilfe eines andern bedürftig ist; also ist Gott nicht mehr als einer. Und die Möglichkeit zugegeben, daß er mehr als Einer sein kann, so hätte es doch kommen können, daß bei der Schöpfung unter ihnen Ueincinigkeit entstanden wäre, und die Schöpfung hätte nicht vollendet werden können. Da wir aber in der ganzen Welt eine Ordnung und in jedem ihrer Theile eine gleiche, für alle Zeiten unveränderliche Bewegung finden, so können wir schließen, daß ihr Schöpfer und Erhalter E i n e r ist, außer dem Niemand sein Werk ändern und seine Waltung anders machen kann, wie es heißt: „Wer, wie ich, ruft herbei und verkündigt es und stellt es mir dar?“ D a v i d sagt: „Du Erde gegründet und sie steht!“ Es geht auch d

תשיננו מדה ממדותם בעצם כבודו
וכאשר התברר כי הבורא התעלה מכל
דמיון וערך אל דבר מבריאותיו מן
השכל ומן הכתוב, והיה הרבוי הנכנס
על עצם המתרבה מקרה, לא יאות
שתשיננו עצם כבוד הבור' מדה ממדות
הרבוי ואם לא יסופר ברוב הוא אחד
עכ"פ, מפני שאין בין הרב והאחדות
אמצעי, א"כ אין הבורא יותר מאחד
והוא אחד עכ"פ, כ"ש חנה (ט"ז ז)
אין קדוש יכה' כי אין בלתיך וגו' :
והשביעי כי הבורא אם הוא יותר
מאחד, יהיה כל אחד מהם יכול לברוא
העולם, או לא יוכל אלא בעזר חבירו
ואם כל אחד מהם יכול הבורא הא'
נוסף מפני שהאחד יכול ואינו צריך
לזולתו, ואם לא יוכל הדבר כי אם
בהתחברם, אין לאחד מהם יכולת
שלמה ולא כח נמור, מפני שכל
אחד מהם נלאה ומקצר וכל אחד
מהם חלש, וכל חלש יש תכלית
לכח וולעצמו, וכל אשר יש לו תכלית
יש לו גבול, וכל אשר יש לו גבול
מחובר, וכל מחובר מחודש, וכל
מחודש יש לו מחדש, א"כ החלש
א"א שיהיה קדמון, מפני שהקדמו
לא תקצר ידו מדבר ולא יצטרך לעזר
זולתו, א"כ אין הבורא יותר מאחד
ואלו היה אפשר להיות יותר מאחד
היה אפשר שרתהיה ביניהם
מחלוקת בבריאת הברואים, ולא
היתה נגמרה מהם יציאת הברואים,
ובמצאנו כל העולם הזה על סדר
אחד, ותנועה אחת נמצאת בכל חלק
מחלקיו לא נשתנה עם הדורות,
נדע שיוצרו ומנהיגו אחד, לא ישנה
מעשהו ולא יחליף הנהגתו זולתו.
כמו שאמר (ישעיה עד) ומי כמוני
יקרא ויגידה וערכה לי וגו' ואמר
דוד (תהלים קיט) לעולם ה' דברך
נצב בשמים, לדור ודור ימונתך
כוננת ארץ ותעמוד, ומה שאנו :

für währst deine Treue, du hast die
hervor, daß wir sehen wie vollkom-

die des andern sei, so müssen wir doch allenfalls annehmen, daß ein Unterschied zwischen ihnen obwalte, wegen ihrer Differenz und Verschiedenheit; aber alles Unterschiedene ist begränzt, alles Begränzte endlich, alles Endliche zusammengesetzt; alles Zusammengesetzte entstanden, alles Entstandene hat Einen, der es hat entstehen lassen; wer also meint, daß der Schöpfer mehr als einer sei, muß zugleich annehmen, daß er entstanden ist, während wir schon vorausgeschickt, daß der Schöpfer der Welt ewig ist, die Ursache aller Ursachen, der Anfang aller Anfänge, und daher in jedem Falle einzig. So sagt auch die Schrift: „Du bist der Ewige allein.“

Die fünfte ergibt sich aus dem Begriffe der Mehrheit und Einheit. Gullies definiert nämlich in seinem Werke die Einheit und sagt: „Die Einheit ist das, was man jedem einzelnen Dinge beilegt,“ das will sagen: „Die Einheit geht ihrer Natur nach dem Einzelnen voran, wie die Wärme dem warmen Gegenstande; denn wäre nicht die Einheit, so hätte man auf keinen Gegenstand sagen können, daß er einzig sei. Den Begriff aber, den wir von der Einheit aus zu machen haben, ist die vollkommene und wahrhafte Besonderheit, ohne Verbindung und Ähnlichkeit, ohne Mehrheit und Zählbarkeit, gesondert und getrennt von Jedwem und Allem; Vielheit ist der Inbegriff der Einheiten, wonach es unstatthaft und unzulässig ist, daß die Vielheit der Einheit vorangehen soll, durch die sie zur Vielheit geworden. Nehmen wir also mit unserer Vernunft oder unseren Sinnen irgendwo eine Vielheit wahr, so können wir uns als sicher überzeugt halten, daß die Einheit ihr vorangegangen, wie die Priorität der Zahl Eins vor den übrigen Zahlen; wer also den Schöpfer als mehr denn Einen annimmt, muß doch allenfalls zugeben, daß Einer den Uebrigen vorangehen müsse, vermöge der Priorität der Eins-Zahl, und der Einheit von der Mehrheit, folglich muß doch Gott in jedem Falle einzig sein und ewig, wie keiner außer ihm, wie es heißt: „Vor mir ist kein Gott gebildet und nach mir wird keiner sein.“

Die sechste ergibt sich aus den Accidenzien jedes mehrfachen Dinges, und zwar ist Mehrheit und Vielfachheit Accidenz der Substanz, was man die Quantität nennt. Gott aber, als dem Schöpfer aller

D *

יאמר כי לכ"א מהם עצם איננו עצם האחד, נצטרך ע"כ שיהי ביניהם הפרש מפני מחלקותם והשתנותם וכל נפרש מונבל וכל מונבל יש לו תכלית וכל אשר יש לו תכלית מחובר, וכל מחובר מחודש וכל מחודש יש לו מחדש, ומי שחושב כי הבורא יותר מאחד מצריך שיהיה מחודש, וכבר הקדמנו כי בורא העולם קדמון, והוא עלת העלור ותחלת התחלות והוא עכ"פ אחד והוא כמו שאמר הכתוב (נהמיה ט) אתה הוא " לבדך:

והחמישי מצד ענין הרבוי והאחדות והוא ע"אקלדס נדר האחדות בספרו, ואמר כי האחדו' היא אשר בה יאמר לכל דבר אחד, ר"ל כי האחדות, קודמת לאחד בטבעה, כאשר נאמר כי החום קודם לכל דבר חם; ולולי האחדות לא הי' נאמר על דבר מן הדברים אחד, והענין אשר אנחנו צריכין להעלות על דעתנו מן האחדות הוא יחידות נמורה ובדידות שאין עמה חבור ולא דמיון בשום ענין, ולא רבוי ולא מספר בשום פנים, ולא התחבר אל דבר ולא התפרד מדבר, וענין הרב הוא כלל אחדים, ולא יתכן שיקדים הרב לאחדות אשר ממנה נתרבה, ואם נמצא בשכלנו או בהרנשותינו שום רבוי נדע ידיעה ברורה כי האחדות קדמתו, כקדימת האחד המניני לשאר המנין ומי שיחשוב כי הבורא יותר מאחד יש לו לומר על כל פנים כי האחד קודם לכלם מפני הקדמת הא' למנין והאחדות לרב, א"כ הבורא אחד, עכ"פ קדמון אין קדמון וולתו, כמו שנא' (ישעיה מג) לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה:

והששי מצד המקרים הדבקים אל כל מתרבה והוא שהרבוי והכלל מקרה נכנס על העצם והוא הכמות, והוא יתברך הבורא העצם והמקרה לא

יתברך הבורא העצם והמקרה לא

versteht, ihn geschrieben, und daß kein anderer ihm beigegeben, denn das Walten zweier differirt, ist nicht gleichmäßig und geordnet, und ist verschieden in seiner Einrichtung und Beschaffenheit. Ebenso verhält es sich in Bezug auf Gott. Da die Zeichen der Weisheit an den Schöpfungen sich ähnlich und gleich sind, so sind wir zu glauben genöthigt, daß ein Schöpfer sie erschaffen, da ohne denselben die Existenz derselben unmöglich ist, daß er kein Wesen sei, das in seiner Substanz oder Accidenz sichtbar wäre; und ist er unsichtbar, so ist es nicht anders möglich ihn zu finden und kennen zu lernen, als auf dem Wege der Demonstration und der Betrachtungen seiner Schöpfungen, die auf ihn hin- und zurückweisen, wo auch dann der Glaube sich in uns befestiget, daß er da ist, einzig, ewig, gewesen ist und sein wird, der erste und letzte, mächtig, weise, lebendig; die Beweise für ihn haben so die Stelle der eigenen Anschauung vertreten, da er nicht zu den sichtbaren Gegenständen gehört. Wir mußten sonach den Gedanken uns anzueignen suchen, daß ein Schöpfer sie erschaffen, da ohne ihn die Existenz der entstandenen Dinge unmöglich ist, und wenn es auch möglich ist, daß es mehr als einer sind, so ist es doch nicht nothwendig; daher auch derjenige, der behaupten wollte, daß er mehr als einer sei, seine Worte nur durch andere Beweise, als die von uns angeführten begründen müßte, was aus- und durchzuführen ihm aber unmöglich sein wird, da Vernunftbeweise sich nicht widersprechen; vielmehr bezeugen alle Demonstrationen seine Einheit, und abstrahiren von ihm jede Mehrheit, Rivalität und Ähnlichkeit, wie Gott, der Herr, spricht: „Ist ein Gott außer mir? und es ist kein Gott, den ich nicht kenne;“ ferner: „Ich bin der Erste und ich der Letzte;“ ferner: „Auch meine Hand hat die Erde gegründet und meine Rechte die Himmel ausgespannt; ich rufe ihnen zu und sie stellen sich ein insgesammt;“ ferner: „Außer mir kein gerechter Gott und Retter.“ Die vierte besteht darin, daß wir sagen, daß derjenige, der da meint, daß es mehr als einen Schöpfer gebe, annehmen muß, daß sie entweder alle einerlei Wesen haben, oder nicht; nimmt man an, daß das Wesen eines und einerlei sei, so ist ja das dasselbe und Gott ist also nicht mehr als einer; nimmt man wieder an,

ולא השתתף בו עמו וולתו מפני סדר חבורו והשוואתו, מפני שמעשה שני עושים מתחלף, ואיננו שורה ומסודר על ערך אחד ומשתנה בתקונו ותכונתו וכן נאמר בבור' ית', כי מפני שהי' אותו החכם בבריאותו מתדמות ושוות, הוצרכנו להאמין כי בורא אחד בראם, שא"א למציאות המחודשים מבלעדיו, ושאיןנו דבר נראה כעצם וכמקרה, ומפני שאיןנו נראה א"א למצאו ולדעתו אלא בדרכי הראיות והבחינות המורורות עליו מצד בריאותו, אז תעמוד לנו אמונתנו שהוא נמצא ושהוא אחד קדמון היה ויהיה ראשון ואחרון נבור חכם חי, ועמדו לנו הראיות עליו במקום עמדנו עליו וראותנו אותו ית', מפני שאיןנו מהענינים הנראים ע"כ הוצרכנו להעלות על דעתנו שבורא אחד בראם, כי א"א בלעדיו במציאות המחודשים, אך יותר מאחד אפשר בלעדיו ואין צורך אליו, על כן מי שיטעון שהוא יותר מאחד, לא יתקיימו דבריו אלא בראיה זולת הראיה שהבאנו, ואי אפשר להעמידה מפני שהראיות שהן מדרך השכל אינן מכחישות זו את זו, אך כל הראיות מעידים על אחדותו ומרחיקות ממנו ענין הרבוי והשתוף והדמיון כאשר אמר הבורא ית' (ישעיה מד) ה'ש אלוה מבלעדיו ואין צור כל ידעתי ואמר (סס) אני ראשון ואני אחרון, ואמר (סס מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני מפקדה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו, ואמר (סס מח) צדיק ומושיע אין זולתי:

והרביעי שנאמר למי שהוא חושב כי הבורא יותר מאחד, לא ימלט שיהי' עצם הכל עצם א' או שלא יהי' אחד, ואם יאמר כי העצם אחד, א"כ הענין א' והבורא איןנו יותר מא', ואם

הוא, daß die Substanz des einen, nicht

deine Gedanken.“ — Die dritte geht aus der Entstehung des Weltalls hervor. Weise haben bereits ihre Entstehung nachgewiesen, folglich muß sie auch Jemanden gehabt haben, der sie hat entstehen lassen; da es unmöglich ist, daß etwas von sich selbst entsteht, so wissen wir, sobald wir ein Wesen treffen und es klar ist, daß es ist, nachdem es nicht gewesen, kraft des Beugnisses des gesunden Verstandes, daß ein anderer es erschaffen, ihm das Sein gegeben und es gebildet. Ist es es nun sicher, daß die Welt einen Schöpfer hat, der sie erschaffen und hervorgebracht hat, so ist nicht mehr darüber nachzudenken, ob er mehr als einer, oder weniger sei, da die Entstehung der Welt ohne irgend einen Schöpfer unmöglich ist, und wäre es auch möglich, in uns den Gedanken aufkommen zu lassen, daß die Welt ihren Bestand haben könne durch einen Schöpfer, der weniger ist als eins, so hätten wir uns dieß allenfalls so vorstellen können; da wir aber nicht begreifen können, wie ein Ding, das weniger als eins, ein anderes schaffen könne, so haben wir die unumstößliche Ueberzeugung, daß er einzig ist; denn bei Dingen, die durch Beweise zur Gewißheit werden und gelangen, und deren Dasein unbestreitbar ist, haben wir von ihnen nicht mehr zu denken und vorzustellen nöthig, als die Nothwendigkeit zur Vollständigkeit des Beweises erfordert. Wenn wir z. B. einen Brief sehen, der in seiner Abfassung symmetrisch ist, und einerlei Schriftzüge hat, so wird uns alsbald der Gedanke beikommen, daß ein Schreiber ihn geschrieben und abgefaßt, denn weniger als einer kann ihn nicht geschrieben haben, was wir wohl hätten meinen können, wenn er durch Jemanden, der weniger ist als eins, hätte geschrieben werden können; und ist es auch möglich, daß ihn mehr als einer hätte schreiben können, so können wir eine solche Meinung nur in uns aufkommen lassen, wenn irgend ein Beweis die Sache belegte, z. B. wenn die Schriftzüge unter einander variirten u. dgl. Ist nun dem so, so haben wir es nicht nöthig, denselben (Schreiber) persönlich zu kennen, (wenn wir von dieser Seite aus nicht darauf kommen können,) sondern es treten für uns an die Stelle der persönlichen Anschauung die Beweise von seinem Produkte, nämlich in der Anordnung seiner Schreibart, durch welche Anordnung und Symmetrie in der Abfassung wir die klarste Ueberzeugung gewinnen, daß ein Schreiber, der Stil und Schrift kennt und

והשלישי מפני החדוש הכולל את כל העולם, כי הראיות למדו על חדושו, והוצרך בעבור זה שהיה לו מחדש, מפני דמנע הוית הדבר מאליו, וכשאנו מוצאים הווה ויתברר לנו כי היה אחר שלא היה, נדע בעדות השכל השלם וולתו בראו והמציא הויתו ויצר אותו, וכיון שהתקיים כי לעולם בורא שבראו וחדשו, אין ראוי להעלות על דעתנו שהוא יותר או פחות מאחד, שא"א למציאות העולם מבלי בורא אחד, ואלו היה אפשר שיעלה בדעתנו שיתקיים העולם בפחות מבורא אחד, היינו מעלים על דעתנו כן, אך מפני שלא יכולנו להשכיל דבר שיוכל לעשות את וולתו פחות מאחד, ידענו ידיעה שא"א לדחותה כי הוא אחד, כי הדברים אשר יתבררו מצד הבאת הראי' עליהם, ותהיה מציאתם מציאותה שא"א לדחותה, אין אנו צריכין להעלות על דעתנו שהם יותר ממה שהצורך מביא אליו בהשלמת הדבר שהוא לראיה עליהם, והדמיון כי בעת שנראה כתב שוה בחבורו וצורת המכתב אשר נכתב בו צורה אחת, יעלה בדעתנו מיד כי כותב אחד כתבו וחברו, כי הכתב לא יתכן בפחות מכותב אחד, ואלו היה יכול להכתב בפחות מכותב אחד, היינו חושבים כן, ואע"פ שאפשר שיכתבנו יותר מאחד, אין ראוי להעלות על דעתנו כן אלא בראיה שתעיד על ברור הדבר, מהתחלק צורת המכתב במקצתו והדומה לזה, ואם היה הדבר כן אין אנו צריכין לדעתו פנים בפנים אם א"א לעמוד עליו מן הצד הזה, ועמדו לנו הראיות עליו ממעשהו בסדור כתיבתו, במקום ראותנו אותו, וידענו ידיעה ברורה כי כותב אחד נמצא, יודע מכתב ויכול לכתוב כתבו,

! Alle hast mit Weisheit du geschaffen, voll
groß sind deine Werke, Ewiger! sehr tief

sich faßt und schließt, und die Arten der Zahl nach, minder sind; ordnen wir wieder die Arten nach den sie einschließenden Gattungen, so wird die Zahl der letztern minder als jener Zahl sein, da unter jeder Gattung viele Arten begriffen sind, und je höher sie steigen, desto geringer wird die Zahl der Gattungen, bis sie zu der Hauptgattung gelangen. Schon der Philosoph (Aristoteles) sagte, daß es solche (Kategorien) zehn gebe; nämlich: die Substanz, die Qualität, die Quantität, das Verhältniß, das Wo? das Wann? die Lage, die Eigenschaft, das Wirken, das Leiden.*) Untersuchen wir die Ursachen dieser zehn Hauptklassen, so finden wir deren eigentlich nur fünf, nämlich: die Bewegung**) und die vier Elemente: Feuer, Luft, Wasser und Erde. Wir werden aber die vier Elemente, wenn wir sie untersuchen, nur auf zwei reduziert finden, nämlich auf die Materie und die Form, also auf die Zahl zwei, und untersuchen wir diese, so finden wir ihre Zahl noch geringer, und das ist: der Wille Gottes; da es aber nächst zwei keine geringere Zahl als eins giebt, so muß Gott in jedem Falle nur Eins sein, wie David sagte: „Dein Gott ist die Herrschaft und erhebt über Alles dich zum Haupt u. s. w.“ das will sagen, daß er erhaben über alles Erhabene, hoch über alles Hohe, der Anfang jedes Anfanges, die Ursache aller Ursachen und des Verursachten ist.

Die zweite ergibt sich aus den Merkmalen der Weisheit, die sich an dieser Welt zeigen, oben wie unten, an den Mineralien, Pflanzen und Thieren. Betrachten wir diese, so lehren sie uns, daß sie alle Gedanken eines Denkers und Produkte eines Schöpfers sind. Wir finden nämlich, daß sie trotz ihrer Verschiedenheit in Wurzel und Grundlage, doch ähnlich in ihren Folgen und symmetrisch sind in ihren Theilen. Die Zeichen der göttlichen Weisheit geben sich ebenso an den kleinsten wie an den größten Dingen der Schöpfung kund, sie zeigen alle, daß sie

אותם, יהיה מספרם פחות מן האישים אשר תחתיהם, כי כל מין מן המינים כולל אישים רבים, והמינים יש תכלית למספרם, וכאשר נערוך המינים אל סוגיהם הכוללים אותם יהיה מספר הסוגים פחות ממספרם, כי תחת כל סוג מהסוגים מינים רבים, וכל אשר יעלו יהיה מספר הסוגים פחות עד אשר יגיעו אל סוגי הסוגים, וכבר אמר הפילוסוף כי סוגי הסוגים הם עשרה, והם עצם וכמה ואיך ומצטרף ואנה ומתי ומצב וקנין ופועל ונסעל, וכאשר נחקור על עליות אישי מיני עשרת הסוגים האלה, נמצאם חמש התנועה והיסודות הארבעה שחם האש והרוח והמים והעפר, וכאשר נחקור על עליות היסודות הארבעה, נמצאם החמר והצורה והם שנים, וכאשר נחקור על עלותם יהיה מספרם פחות מהם והוא רצון הבורא ית', ואין מספר פחות משנים אלא אחד, אם כן הבורא ית' אחד על כל פנים, וכן אמר דוד עליו השלום (ד"ה ט' כט) לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש ונו', רוצה לומר כי הוא ראש על כל רמים ועליון על כל העליונים, וראש כל תחלה ועלת כל עלה ועלול.

והשני מצד סימני החכמה הנראים בכל העולם הזה עליונו ותחתונו קפאיו וצמחיו ובעלי חיים אשר בו, וכאשר נשתכל בו יורנו כי כלו מחשבת חושב אחד ומלאכת בורא אחד, והוא שאנו מוצאים אותו על מחלוקותיו בשרשיו ויסודותיו מתדמה בתולדותיו ושוה בחלקיו ואותות חכמת הבורא יתברך נראות בקטני היצירות וגדוליהן, מעידות כי הם לבורא אחד חכם, ואלו היה לעולם

*) Sieh Emunah Ramah א"ח פ"א (Ed. f. a. M. 1852).

**) Der Uebergang von der Potenz zur Wirklichkeit die Verbindung der Materie und Form erfolgt durch die Bewegung. (Sieh Philosophie der Juden von Munk, übersetzt von Dr. Weer, S. 20.) Die Religionsphilosophie des M. A. ben David ha Lewi, v. Gegenheimer S. 20 u. f. Emunah Ramah.

ומחשבת חכם בעל יכולת, ומן הידוע
אצלנו כי הדברים אשר הם מבלי
כונת מכיון, לא ימצא במאומה מהם
סימן לחכמה וליכולת, והלא תראה
אם ישפך לאדם דיו פתאום על נייר
חלק, שא"א שיצטייר ממנו עליו כתב
מסודר ושיטות נקראות כמו שיהיה
בקולמוס, ואלו הביא אדם לפנינו
כתב מסודר ממה שאי אפשר להיות
מבלי מצוץ קולמוס, ואומר כי נשפך
הדיו על הנייר ונעשתה צורת הכתב
עליו מעצמה, היינו ממהרים להכזיבו
על פניו שאיננו נמלט מכונת מכיון,
וכעין שזה בעינינו דבר שא"א להיות
בצורות רשומות בהסכמת דעתנו,
איך יוכל לומר בדבר שמלאכתו יותר
דקה ותקונו יותר רחוק ועמוס בענינו
עד אין תכלית, שיהיה מבלי כונת
מכיון וחכמת חכם ויכולת יכול, וכל
מה שהבאנו להעמיד מציאות הבורא
ית' מצד מעשיו, די למי שיבין ויודה
על האמת ומספיק בתשובת אנשי
הקדמות שאומרים כי העולם קדמון
ודחיית דבריהם, ואתה דע לך.

להביא ראיות שהוא אחד:

האחד מהם מצד בחינתנו לעלות
הנמצאות, כי כאשר נתכון בהן נמצא
מספרן פחות מעלוליהן, וכל אשר
נחקיר על עליות העלות ההן למעלה
נמצא מספרן פחות מהן, וכל אשר
תעלינה יתמעט מספרן עד שיגיע אל
עלה אחת והיא עלת העלות ובאור זה
כי אישי הנמצאים אין תכלית למספרם
וכאשר נתבונן במיניהם הכוללים

Beweisführung, daß Gott einzig ist.

Was den Beweis für die Einheit Gottes betrifft, so sind wir, nachdem es uns auf dem Wege der Demonstration klar geworden, daß die Welt einen Schöpfer habe, zu untersuchen verpflichtet, ob dieser einer oder mehr als einer sei. Die Wahrhaftigkeit seiner Einheit haben wir von sieben Seiten aus zu erörtern. Die eine liefert uns die Betrachtung der vorhandenen Ursachen; denn betrachten wir diese, so werden wir ihre Zahl geringer finden als ihre Wirkungen, und je weiter wir die Ursachen der Ursachen verfolgen, desto geringer werden wir ihre Zahl finden, und je weiter hinauf sie gehen, desto mehr vermindert sich ihre Zahl bis man zu aller Ursachen ist. Deutlicher: Die vorhandene ten wir hingegen die Arten, die dieselben einschließen, geringer als die ihnen untergeordneten Individuen.

sichtbar. Betrachten wir das Pflanzen- und das Thierreich, so finden wir sie zusammengesetzt aus vier Elementen, nämlich aus Feuer, Luft, Wasser und Staub. Geschieden und gesondert, wie sie sind, haben wir nicht die Kraft, sie in eine natürliche Verbindung zu bringen. weil sie einander gegenüber zum Theil verschiedenartig, zum Theil entgegen gesetzt sind, und wenn wir auch aus ihnen eine Verbindung zu Stande bringen, alsbald sich verändern und umgestalten. Die Verbindung, die die zeugende Natur bewerkstelligt, ist eine gehörige und dauernde bis zu der Zeiten Ende. Selbst einige Philosophen meinten, die Himmelskörper, die Sterne und die höhern Wesen sind Erzeugnisse des Feuers, welcher Meinung der Spruch David's analog ist: „Er macht zu seinen Boten Winde, zu seinen Dienern flammendes Feuer,“ was diese Meinung bestätigt, und sie nicht als fünftes Element hält, wie Aristoteles gemeint. Sind nun die Wesen aus den Elementen entstanden und zusammengesetzt, und haben wir die Ueberzeugung, daß sie sich nicht von selber vermischt und nicht von Natur verbunden sind, da sie unter einander heterogen sind, so mußte es uns in den Sinn kommen und uns klar werden, daß ein Wesen außer ihnen sie verbunden und wider Natur und Willen verknüpft hat, welches der Schöpfer ist, der ihre Verknüpfung angeordnet und ihre Verbindung eingerichtet. Forschen wir über die vier Elemente nach, so finden wir, daß sie aus Materie und Form bestehen, nämlich aus Substanz und Accidenz. Ihre Materie ist die Urmaterie, welche die Wurzel der vier Elemente, ihre Materie und ihr Urstoff ist. Die Form ist die Ur- und Universalform, welche die Wurzel jeder wesentlichen und zufälligen Form ist, wie Hitze und Kälte, Feuchtigkeit und Trockenheit, Schwere und Leichtigkeit, Bewegung und Ruhe u. dgl. — Zusammensetzung und Ineinanderfügung sind in der ganzen Welt, in allen ihren Theilen, in ihren Wurzeln und Aesten, in ihren einfachen wie in ihren zusammengesetzten Bestandtheilen, in dem, was über, und in dem, was unter ihr sichtbar, daher auch Alles, wie wir bloß vorausgeschickt, entstanden sein muß, indem es uns klar geworden ist, daß alles Zusammengesetzte auch entstanden sein müsse, und wir sind daher mit Recht zu glauben verpflichtet, daß die Welt entstanden ist. Ist dem so, und ist es unmöglich, daß ein Ding

נראים בכלו ובמקצתו, וכשנעיין בצמחים ובבעלי חיים, נמצאם מחוברים מהיסודות הארבעה והם האש והרוח והמים והעפר, והמה נחלקים ונפרדים, ואין בנו יכולת לחברם החבור הטבעי, מעני שקצתם משתנה אל קצתם וקצתם כנגד קצתם, ואם נחבר דבר מהם הם ממהרים להשתנות ולהתחלק, אך החבור שחברה אותם התולדה הוא חבור מתוקן וקיים עד עת סוף, וכבר חשבו קצת הפלוסופים כי הגלגלים והכוכבים והאישים העליונים הם מתולדות האש, ודומה לזה מה שנאמר (תהלים קד) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לוהט, ובוה ראי' על המחשב' הזאת, ואיננה תולדה חמישית כאשר חשב אריסטו, וכיון שהנמצאות הוות מן היסודות ומחוברות מהם וידענו כי לא נמזנו מאלהן ולא נתחברו בטבען מפני המחלוקת שביניהם, עלה בדעתנו ונתברר בנפשותינו כי מחברם זולתם וקושרם בלעדיהם ומרכיבם כנגד טבעם על כרחם, הוא בוראם ית' אשר תקן קשורם ותכן חבורם, וכאשר נחקור על היסודות הארבעה, נמצאם מחוברים מחמר וצורה, והמה העצם והמקרה, והחמר שלהם הוא החמר הראשון, אשר הוא שרש היסודות הארבעה והחמר וההיולי שלהם, והצורה היא הצורה הראשונה הכללית, אשר היא שרש כל צורה עצמית וכל צורה מקרית, כחום וכקור ופלחות וכיובש, והכובד והקלות והתנועה והמנוחה והדומה להם, וההרכבה והחבור נראים בכל העולם ובכל חלקיו, בשרשי ובענפיו בפשוטו ובמורכבו בעליונו ובתחתונו וצריך ממה שהקדמנו שיהיה כלו מחודש כאשר התברר לנו כי כל מחובר מחודש, והדין חייב שנאמין כי העולם מחודש, וכיון שכן הוא

und wir sind daher mit Recht zu glauben verpflichtet, daß die Welt entstanden ist. Ist dem so, und ist es unmöglich, daß ein Ding

und bewiesen, so stehen diese drei Prämissen fest.

6. Artikel.

Die Anwendung derselben, zur Bestätigung des Daseins Gottes.

Die Art und Weise, wie wir die erwähnten Prämissen zum Beweise des Daseins Gottes anwenden und gebrauchen können, ist folgende. Wenn wir nämlich die Welt betrachten, so werden wir sie zusammengesetzt und zusammengefügt finden, kein Theil ohne Zusammenfügung und Gegenseitigkeit; denn wir finden sie mit unserm Sinne, wie mit unserem Verstande einem gebauten Hause gleich, wo alles Nöthige in Bereitschaft ist. Den Himmel oben wie eine Decke, wie einen Teppich die Erde unten, die Sterne wie Lampen, die Körper sind darin wie Schätze aufgehäuft, die alle Beruf und Bestimmung haben, und der Mensch, wie ein Hausherr, der sich alles dessen bedienen darf, das sich darin befindet. Die Pflanzengattungen sind zu seiner Nutznießung bestimmt, die Thiergattungen zu seinem Vergnügen verwendbar, wie David sagt: „Du lässest ihn herrschen über dein Handwerk, alles legst du zu seinen Füßen, Schafe, die Rinder alle, und auch das Vieh des Feldes; den Vogel des Himmels, den Fisch im Meere, der durchzieht die Bahnen der Meere.“ Der Sonnenauf- und Niedergang dient zur Feststellung der Tages- und Nachtzeiten, ihr Vor- und Rückwärtsschreiten hat den Zweck, bezüglich der Jahreszeiten Kälte und Hitze, Sommer und Winter zu bringen, ihre Vortheile, und ihren steten unaufhörlichen gleichmäßigen Wechsel, wie geschrieben steht: „Der da zur Sonne spricht, daß sie nicht scheine und die Sterne versiegelt;“ ferner: „Du machst Finsterniß und es wird Nacht.“ Den Umlauf der Sphären, deren Bewegungen verschiedenartig sind, der Sterne und Planeten, geschieht nach einer wohlerrungenen Leitung und Absicht, unverrückt und unverändert, wobei nur der Nutzen und die Vortheilhaftigkeit für die Menschen beabsichtigt wird, wie Salomo sagte: „Alles hat er schon in seiner Zeit gemacht, auch die Welt hat er in ihr Herz gelegt;“ ferner: „Allem seine Zeit und jedem Streben seine Zeit unter dem Himmel,“ bei dem Allem ist im Allgemeinen wie im Besonderen ein Zusammenhang und eine Zusammensetzung

א"כ כל מחובר. איננו קדמון ועל כל פנים הוא מחודש, וכיון שנתבררה ההקדמה השלישית אשר זכרנו נתקיימו השליש הקדמות:

פרק ו

האריך נביאם לקיים מציאות הבורא:

אך על איזה פנים נשתמש בהקדמות אשר זכרנו בברור מציאות הבורא ית' הוא כאשר נסתכל בעולם הזה נמצאנו מחובר ומורכב, אין חלק מחלקיו מבלי חבור וסדור, כי אנחנו רואים אורנו בהרגשותינו ושכלנו, כבית הבנוי אשר זמן בו כל הצריך לו, השמים ממעל בתקרה, והארץ מתחת (ס"ח מתוחה) כמצע, והכוכבים מסודרים כנרות, וכל הנופות צבורות בו כמכמנים, כל דבר למה שצריך לו, והאדם כבעל הבית המשתמש בכל אשר בו, ומיני הצמחים מזומנים לתועלתו, ומיני החיות משתמשים להנאתו, כמו שאמר דוד ע"ה (תהלים ח) תמשילוהו במעשה ידיך כל שתה תחת רגליו, צונה ואלפים כלם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עופר ארחות ימים, וסדר זריחת השמש ובואה להעמיד עתי היום והלילה, ועלייתה וירידתה להמציא הכור והחום והקיץ והחורף מעניני הזמנים ותועלותיהם, ושנותם תמיד על סדור אחד מבלי הפסק, כדכתיב (איזנ"ט) האומר לחרם ולא יזרח ובעד כוכבים יחתום וכתיב (תהלים קד) תשת חשך ויהי לילה וגו', וסבוב הגלגלים אשר תנועותם מתחלפות, והכוכבים והמזלות על הנהגה משוערת ומשקל מכוון, לא יזח ולא ישתנה, והכוונה בכל דבר ממנו כוננת תועלת ותקנה למדברים, כמו שאמר שלמה עליו השלום (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם וגו', ואמר לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, וכל זה חבורו והרכבתו

weil der Theil nichts anderes ist, als eine abgesonderte Größe einer Größe, da die kleinere Größe die größere bestimmt, wie Euflyd es Anfangs des fünften Abschnittes der Elemente erwähnt. Stellen wir uns nun eine Sache vor, die in der Wirklichkeit unendlich ist, und thun wir einen Theil davon weg, so wird zweifelsohne der Rest geringer als das Frühere sein; wäre nun der Rest unendlich, so würde ein unendlicher Gegenstand größer sein, als der andere unendliche Gegenstand, was aber unmöglich ist; hat aber der Rest ein Ende, wird auch, wenn wir ihm den abgesonderten Theil anfügen, (der doch endlich ist,) das Ganze ein Endliches werden; da wir von Anfang nur von etwas Unendlichem gesprochen, so wäre es endlich und unendlich zugleich, was ein Widerspruch ist, der aber unmöglich. Zudem kann man nicht von etwas Unendlichem einen Theil wegnehmen, denn Alles was Theile hat, hat auch sonder Zweifel ein Ende. Sondern wir in Gedanken von allen Menschen, die an's Dasein gelangten, einen Theil ab z. B. die Periode von Noa bis Moses, so wird dieß doch ein Theil der Gesamtheit der Weltwesen sein, und doch endlich sein, folglich wird das Ganze eine Endzahl haben, und ist diese Welt endlich, so müssen doch ihre Anfänge auch eine Endzahl haben; es hat daher folgerichtig diese Welt ein Erstes, das kein anderes vor sich hat, und die Anfänge müssen sonach, wie wir es vorangeschickt auf einen Ersten kommen. Die dritte Prämisse ist erklärlich, indem wir behaupten, daß alles Zusammengesetzte sicherlich aus mehr als einem Dinge besteht; die Dinge aber, aus denen es besteht, müssen demselben natürlich vorangegangen sein, und ebenso muß der Zusammensteller der Zeit und der Natur nach, früher als es gewesen sein. Das Uranfängliche aber ist das, das keine Ursache hat, und was keine Ursache hat, hat keinen Anfang, und was keinen Anfang hat, hat kein Ende; aber was einen Anfang hat, ist nicht ewig, und was nicht ewig ist, ist entstanden, weil es zwischen dem Ewigen und dem Entstandenen kein Mittel Ding giebt, das nicht ewig, und nicht entstanden sein soll, folglich ist alles Zusammengesetzte nicht uranfänglich, und in jedem Falle entstanden. Ist nun auch die dritte der erwähnten Prämissen erklärt

אין הכל כי אם כלל חלקיו ולא יתכן להיות חלק למר שאין לו תכלית, כי נדר החלק אינו כי אם שעור נפרד משעור, כי השעור הקטן סופר את הגדול, כאשר זכר אקלידס בראש המאמר החמישי מס' השעור, ואם נעלה במחשבתנו דבר שאין לו תכלית בפועל ונפריש ממנו קצתו יה' הנשאו פחות ממה שה' קודם בלי ספק, ואם יה' השאר מאין תכלית יה' דבר שאין לו תכלית גדול מדבר שאין לו תכלית, והוא מה שא"א, ואם יהיה לשאר תכלית אם נוסף עליו החלק המופרש ממנו והוא יש לו תכלית, יה' הכל דבר שיש לו תכלית, וכבר הי' בתחלת דברנו מאין תכלית, וא"כ יה' בתכלית ומאין תכלית, וזה הפך שא"א להיות ולא יתכן להפריש ממה שאין לו תכלית חלק, כי כל מר שיש לו חלק יש לו תכלית מבלי ספק, וכשנחלק ממה שיצא אל נדר ההוי' בעולם מן האישים מימי נח עד ימי משה ע"ה במחשבתנו, יה' חלק מכל אישי העולם והוא מניע עד תכלית, א"כ הכל הוא מניע אל תכלית מספר, וכיון שכל העה"ז מניע עד תכלית, צריך שיהיו תחלותיו מניעות עד תכלית מספר, ויהיו נותן שיהי' לעה"ז ראשון אין ראשון לפניו, וצריך בעבור זה להניע התחלות בראשיתן כאשר הקדמנו, וברור ההקדמה השלישית שנאמר כי כל מחובר מורכב בבלי ספק מדברים יוהר מא' והדברים ההם אשר חובר מהם הם קודמים לו הקדמה טבעית, וכן צריך שיהיה מחברו קודם לו הקדמה זמנית וטבעית, והקדמון הוא שאין לו עלה, ומה שאין לו עלה אין לו תחלה, ומה שאין לו תחלה אין לו תכלה, ומה שיש לו תחלה איננו קדמון, וכל מר שאינו קדמון הוא מחודש מפני שאין בין הקדמון והמחודש אמצעי שיהי' לא קדמון ולא מחודש

ſie doch ein Erſtes haben, dem kein Erſtes vorangeht; 3) daß alles Zuſammengeſetzte entſtanden iſt. Stehen nun dieſe 3 Antecedenzen feſt, ſo wird ſich für den, der ſie anzuwenden und zu combiniren verſteht, die Conſequenz ergeben, daß die Welt einen Schöpfer haben müſſe, der ſie aus nichts hat entſtehen laſſen, wie dieſes in dem Weiteren dargethan werden wird. Als Beweis für die Klarheit und Wahrheit dieſer drei Prämiſſen mag Folgendes gelten. Bei Allem und Jedem, was exiſtirt, muß, weil es früher nicht exiſtirt hat, nothwendiger Weiſe eines von beiden der Fall ſein, entweder hat es ſich ſelber, oder hat ihm ein anderer das Daſein gegeben. Zugegeben, es hat ſich ſelber gemacht, ſo kann dieß auch nicht anders als in einem der beiden Fälle möglich ſein: entweder hat es ſich vor oder nach ſeinem Sein hervorgebracht; beides aber iſt eine Unmöglichkeit. Denn nehmen wir an, es hat ſich hervorgebracht nach ſeinem Sein, ſo hat es wieder nichts hervorgebracht, da es ſich nicht hervorbringen nöthig hatte, weil es bereits war, ehe es was gethan, ſolglich hat es auch nichts hervorgebracht; nehmen wir an, es hat ſich hervorgebracht, ehe es war, damals war es aber ein Nichts, und von einem Nichts iſt kein Thun und Laſſen zu erwarten, denn ein Nichts kann kein Etwas machen. Es iſt daher in keinem Falle möglich, daß ein Ding ſich ſelber hervorbringe, und die erſte Prämiſſe iſt ſonach klar dargethan. — Die Beweisführung der zweiten Prämiſſe geſchieht auf folgende Art. Alles was ein Ende und Ziel hat, muß auch Anfang und Urfprung haben, denn es iſt erwieſen, daß Alles und Jedes was keinen Anfang hat, auch kein Ende hat, weil man bei einem Dinge, das keinen Anfang hat, auch zu keinem Gränzpunkte gelangen könne, wo der Menſch ſtille zu ſtehen hat; wir können alſo bei Allem, das ein Ziel und Ende hat, annehmen, daß es ein Erſtes gehabt, dem kein anderes vorangegangen, und einen Anfang, der keinen Anfang mehr hat. Sobald wir nun bei den Anfängen auf ein Ende kommen, ſo können wir auch annehmen, daß ſie ein Erſtes haben, dem kein anderes vorangegangen, und einen Anfang, der keinen andern mehr hat, denn es giebt keine Urfachen ohne Ziel und Ende. Zudem iſt es bekannt daß alles, was Theile hat, einem Ganzen angehören müſſe; denn das Ganze iſt doch nur der Inbegriff ſeiner Theile, und es iſt unmöglich, daß das Unendliche Theile habe,

למספרך, וכיון שיש תכלית למספרך יש להן ראשון שאין ראשון לפניו, והשלישית בי כל מחובר מחודש, וכאשר תתקיימנה אלה השלש הקדמות, תהיה התולדה מהן למי שידע להשתמש בהן ולחברן, כי יש לעולםבורא בראו מאין, כמו שיהבאר ממה שאנו עתידין לבארו בע"ה, והראיה על ברור אלה השלשהקדמות היא מה שאספר, והוא שנאמר כי כל נמצא אחר שלא היה, איננו נמלט מאחד משני דברים, אם שהמציא הוא את עצמו, או שהמציא אורו וולתו, וכל מה שנחשוב עליו שהוא עשה א"ע, לא ימלט נ"כ מאחד משני דברים, אם שעשה את עצמו קודם היותו או אחר היותו, ושניהם אי אפשר, כי אם נאמר שעשה את עצמו אחר היותו, לא עשה כלום, שלא היה צריך לעשות את עצמו מפני הקדמת היותו למעשהו, אם כן לא עשה כלום, ואם נאמר שעשה את עצמו קודם היותו בער. ההיא היה אפס ואופס, והאפס לא יהיה ממנו מעשה ולא הנחה, כי האפס לא יעשה דבר, ונמנע שיהיה הדבר עושה את עצמו בשוםפנים, והתבררה ההקדמה הראשונה אשר הסדמנה — וברור ההקדמה השנית הוא על דרך הזה, שכל מה שיש לו תכלה יש לו תחלה, כי כבר נתברר שכל מה שאין לו תחלה אין לו תכלה, מפני שאי אפשר להגיע בדבר שאין לו תחלה אל גבול שיעמוד האדם אצלו, ומה שנמצא לו אחרית נדע כי היה לו ראשון אין לפניו, ותחלה שאין לה תחלה, וכל אשר נעמוד על תכלית מהתחלות הנמצאות בעולם, נדע כי היה להם ראשון אין ראשון לפניו, ותחלה שאין לה תחלה, כי אין התחלות מבלי תכלית לתחלתם, ועוד מן הידוע כי כל מה שיש לו חלק יש לו כל, כי

Es ist sonach aus der Vernunft, der Schrift und der Tradition dargethan, daß wir über das nachzudenken verpflichtet sind, dessen Klarheit und Wahrheit wir mit unserem Verstande zu erfassen vermögen.

4. Kapitel.

Wie der Weg der Spekulation hier sei, und was wir zuvor wissen müssen, ehe wir über die Einheit forschen.

Welcher der Forschungsweg sei, der uns auf die Wahrheit der Einheit führt, und was müssen wir wissen, ehe wir über die Einheit forschen? Hierauf erwiedere ich: bei jedem Gegenstande, den wir kennen zu lernen suchen, und dessen Existenz zweifelhaft ist, muß man vorerst fragen: existirt er oder nicht? und ist die Wahrhaftigkeit seines Daseins dargethan, so ist zu erforschen und zu erfragen: was, wie und warum. Bezüglich des Schöpfers aber ist es dem Menschen gestattet zu fragen: ob er ist; und ist auf dem Wege der Spekulation seine Existenz dargethan, haben wir zu ergründen und zu erforschen, ob er Einer sei, oder mehr als Einer, und ist es uns klar, daß er Einer ist, so ist zu untersuchen der Begriff der Einheit, und in wie vielen Fällen der Ausdruck: *eines* gebraucht wird, wodurch sich uns die wahre und eigentliche Einheit ergeben wird, wie die Schrift sagt: „Höre Israel, der Ewige unser Gott, ist ein einziger, einziger Gott.“ Wir sind daher zu untersuchen verpflichtet, vorerst: hat diese Welt einen Schöpfer oder nicht? und ist es klar, daß die Welt einen Schöpfer habe, der sie erschaffen und hervorgebracht, so werden wir untersuchen, ob er Einer sei oder mehr als Einer; und wird es erwiesen sein, daß er Einer ist, so werden wir unsere Untersuchung anstellen über den Begriff der relativen und der absoluten Einheit, und welche dem Schöpfer beizulegen sei, und dann erst würden wir den Begriff der Einheit in unserem Herzen und Gedanken ganz und völlig erfaßt haben.

5. Kapitel.

Die Klarmachung der Prämissen, daraus klar hervorgeht, daß die Welt einen Schöpfer habe, der sie aus Nichts hervorgerufen.

Der Prämissen, aus denen sich ergibt, daß diese Welt einen Schöpfer hat, der sie aus Nichts hervorgebracht, sind drei: 1) daß kein Ding sich selber machen kann; 2) daß die Ursachen bezüglich ihrer Zahl, Ende und Ziel haben, und haben sie dieß, so müssen

der Thabbar מן השכל ומן הכתוב ומן הסבלה שאנו חייבין לעיין במה שנוכל להשיג ברורו בדעתנו:

פרק ד

איך דרך מחקרו ומה אנו צריכין לדעת תחלה קודם שנחקור על היחוד:

אז איך דרך המחקר על אמתת היחוד ומה שאנו צריכין לדעתו. קודם שנחקור על היחוד, אומר כי כל דבר שמבקשים לדעת אותו כשמתפק' במציאותו, צריך לשאול עליו תחלה אם הוא נמצא אם לא. וכשתתברר אמתת מציאותו, צריך לחקור עליו מהו ואיך הוא ולמה הוא, אך הבורא יתעלה אין אדם רשאי לשאול עליו אלא באם הוא בלבד, וכשתתברר מציאותו בדרך העיון, נחקור עליו אם הוא אחד או יותר מא', וכאשר יתברר לנו שהוא אחד, נחקור על ענין האחד, ועל כמה פנים יאמר אחד, וכו'. יתקיים לנו היחוד השלם, כמו שאמר הכתוב (דנדיסו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, על כן אנחנו חייבין לחקור תחלה היש לעולם הזה בורא, אם לא, וכאשר יתברר שיש לעולם בורא בראו וחדשו, נחקור עליו אם הוא אחד, או יותר מאחד, וכשיתברר כי הוא אחד, נחקור על ענין האחד העובר, והאחד האמת, ומה שצריך לספר בו על הבורא מענינו, ובו ישלם ענין היחוד בלבנו, ויגמר במחשבתנו בע"ה:

פרק ה

לברר ההקדמות אשר יתברר מהן כי יש לעולם בורא בראו מאין:

איך ההקדמות אשר יתברר מהן כי לעולם הזה בורא בראו מאין, הן שלש הקדמות. אחת מחנה כי הדבר אינו עושה את עצמו, והשנית כי ההתחלות יש תכלית

Standestegriffe zu untersuchen im Stande ist, es nach Maßgabe seines Begriffs- und Erkenntnisvermögens zu thun verpflichtet ist. Ich habe auch schon Anfangs dieses Buches Manches vorausgeschickt, das die Verpflichtung hiezu zur Genüge zeigt. Wer es also unterläßt, darüber nachzudenken und zu forschen, ist tadelnswerth, und ist zu denen zu rechnen, die in der Wissenschaft und in der Praxis zurückbleiben, und gleicht einem Kranken, der, selber mit seiner Krankheit und mit dem Wege sie zu heilen, vertraut, auf den Arzt sich verläßt, der zu seiner Heilung verschiedene Heilmittel anwendet, während er zu faul ist, in seiner Weisheit und Einsicht die Behandlung des Arztes zu untersuchen, ob er in der Behandlung seines Zustandes den richtigen Weg gehe, oder nicht, was zu ermitteln ihm ohne Hinderniß möglich ist. Auch die Thora verpflichtet uns hiezu, wie es heißt: „Und du sollst heute erkennen und dir zu Herzen führen.“ Zum Beweise, daß unter „zu Herzen“ führen die Vernunftforschung verstanden ist, dienen die Schriftstellen: „Und er führt es sich nicht zu Herzen, und hat nicht Erkenntniß und nicht Einsicht u. s. w.“ David sagte: „Und du Salomo, mein Sohn, erkenne den Gott deines Vaters und diene ihm mit ganzem Herzen und williger Seele, denn alle Herzen erforscht der Ewige;“ ferner: „Erkenne, daß der Ewige der Gott ist u. s. w.“; ferner: „Ich hebe ihn hoch, weil er meinen Namen kennt;“ ferner heißt es: „Nur damit rühme sich, der sich rühmen will, daß er mich verstanden und erkannt.“ Auch unsere Lehrer sagen: „Sei fleißig und emsig im Studium der Thora und wisse, dem Ungläubigen zu antworten.“ Die Thora sagt: „Ihr sollet sie bewahren und sie thun; denn dieß ist eure Weisheit und eure Einsicht vor den Augen der Völker;“ es ist aber nicht möglich, daß uns die Nationen einen Grad von Weisheit und Einsicht einräumen werden, wenn nicht Beweise und Schlüsse, die Zeugen der Vernunft, die Wahrheit unserer Thora und die Bewährung unseres Glaubens bezeugen und bekräftigen. Selbst Gott hat uns versichert, die Decke der Thoraheit von ihrem Verstande abzuthun, und seine glänzende Herrlichkeit ihnen zu zeigen, als Zeichen der Wahrheit unserer Thora, wie es heißt: „Und es werden Völker folgen deinem Lichte;“ „Und es werden viele Völker hinziehen und sagen: Kommet, wir wollen hinaufziehen zu dem Berge Gottes u. s. f.“

על הענין הזה והדומה לו מן הענינים המושכלים בדרך הסברא השכלית. חייב לחקור עליו כפי השנתו וכח הכרתו, וכבר הקדמתי בתחלת הספר הזה מן הדברים המראים חיוב הענין מה שיש בו די והמתעלם מחקור הרי זה מגונה, ונחשב מן המקצרים בחכמה ובמעשה, והוא דומה לחולה שהוא בקי בחליו, ובדרך רפואתו סמך על רופא שמרפא אותו בכמה מיני רפואות, והוא מתעצל לעיין בחכמתו וסברתו ברפואות הרופא, לדעת אם הוא מתעסק בענינו על דרך נכונה אם לא, והיה יכול לעמוד על זה מבלי דבר שימנעהו, וכבר חייבתנו התורה בזה, כמו שכתוב (סס) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו', והראיה שההשבה אל הלב הוא עיון השכל, הוא מה שאמר הכתוב (יטעיה מד) ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה וגומר, ואמר דוד ע"ה (ד"ה ל כה) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וגו' ואמר (תהלים ק) דעו כי ה' הוא אלהים וגו', ואמר (סס לא) אשגבהו כי ידע שמי, ואמר (ידמיה ט) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, ואמרו רבותינו ז"ל הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ואמרה תורה (דברים ד) ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו', ואי אפשר שיודו לנו האומות במעלת החכמה והבינה, עד שיעידו לנו הראיות והמופתים ועדי השכל על אמתת תורתנו ואומן אמונתנו, וכבר הבטיחנו יוצרנו לגלות אור כבודו על כל בשר, ושיראה כבודו הבהיר גאות לנו על אמתת תורתנו, כאשר אמר (יטעיה ה) והלכו גוים לאורך וגו', ואמר (סס ז) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו', וכבר

zum Sehenden, der an der Spitze der Gesellschaft steht, indem er sie leitet; vergeht sich nun der Sehende an ihnen, und ist er gleichgültig gegen sie und unachtsam, oder straußelt einer von ihnen oder stößt ihm ein Unfall zu, so trifft dieß Alle, sie irren alle vom Wege ab, und können sogar in einen Graben oder in eine Grube fallen oder auf etwas stoßen, das sie im Weitergehen hindert. Ebenso verhält es sich mit demjenigen, der traditionell der Einheit huldigt; man ist bei ihm nicht sicher, daß er nicht in den Glauben an Mehrheit der Götter verfallen werde; möglich wird er, wenn er die Ansichten der Dualisten und ihre Einwürfe hören wird, seine Meinung ändern, in Irrthum verfallen und sie (die Einheit) nicht anerkennen, daher auch unsere Lehrer sagen: „Sei emsig und fleißig im Erlernen der Thora, damit du wissest dem Ungläubigen zu antworten.“ Zur dritten Klasse gehört die Gotteinheit, der mit Herz und Zunge gehuldigt wird, nachdem man durch den Weg der Spekulation für deren Wahrheit Beweise zu bringen im Stande ist, ohne aber das Wesen der absoluten und der relativen Einheit zu kennen. Es ist dieß gleich einem Sehenden, der, willens in ein entferntes Land zu ziehen, sich auf die Reise macht; nun theilt sich aber die Straße in viele Wege, ohne daß er den rechten Weg, der in die Stadt führt, dahin er gehen will, wissen und kennen möchte: mag er nun Seite und Ecke kennen, und sich noch so viel Mühe geben, er wird seinen Wunsch nicht erreichen, weil er den Weg nicht kennt, wie die Schrift sagt: „Das Mühen des Thoren macht ihn müde, weil er nicht weiß, nach der Stadt zu gehen.“ Hier: *זנו* die Gotteinheit, der man mit Herz und Zunge huldigt, nachdem er Beweise hiefür bringen kann, und durch Spekulation und richtige Vernunftgründe von der Wahrheit seiner Einheit überzeugt ist; diese Weise ist die rechte und achte, und auf diese Stufe verwies uns der Prophet, wenn er sagt: „So erkenne denn heute und führe es dir zu Herzen, daß der Ewige, der Gott ist u. s. w.“

3. Kapitel.

Ob wir verpflichtet seien, auf dem Wege der Spekulation Untersuchungen hierüber anzustellen.

Um aber zu wissen, ob wir auf dem Wege der Spekulation über die Einheit nachzudenken verpflichtet seien oder nicht, behaupte ich, daß jeder, der diese oder ähnliche B-

בראש החבורה שמנהיגם, שאם יפגע הפקח הזה בהב. יתעלם מהם ולא יזהר משמירתם, או אם יכשל אחד מהם או יקרהו מקרה, יקרה לכל המקרה ההוא ויתעו מני דרך, ואפשר שיפלו בבור או שיכשלו בדבר שימנעם מלכת, וכן המיחד מצד הקבלה אין בוטחין בו שלא יבא לידי שיתוף, שאם ישמע דברי המשנים ומענותם, אפשר שתשתנה דעתו ויטעה ולא יכיר, ומפני זה אמרו רז"ל ר"י שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, והחלק השלישי מחלקי היחוד הוא יחוד הבורא בלב ובלשון, אחרי שיוכל להביא עליו ראיות על אמתת מציאותו בדרך העיון מבלי דעת ענין האחד האמת והאחר העובר, וזה דומה לפקח שהוא הולך בדרך והוא רוצה ללכת אל ארץ רחוקה, והדרך מתחלקת לדרכים רבים מסופקים, ואיננו יודע ומכיר הדרך הנכונה אל העיר אשר שם מנמנו אליה, אע"פ שהוא יודע אותו חצד ואותה הפאה, והוא יגע למאד ואיננו מניע אל חפצו מפני שאינו ידע הדרך, כמו שאמר הכתוב (קהלת י) עמל הכסילים תיגענו כי לא ידע ללכת אל עיר, והחלק הרביעי הוא יחוד האלהים בלב ובלשון אחר אשר ידע להביא הראיות עליו, ולעמוד על אמתת אחדותו מדרך העיון והסברות הנכונות השכליות, וזהו החלק השלם והחשוב שבהם, והמעלה הזאת, היא אשר הזהיר עליה הנביא באמרו (דנדיס ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים ונו' :

פרק ג

אם נתחייב לחקור עליו בדרך העיון אם לא. אך לדעת אם אנו חייבין לחקור על היחוד בדרך העיון אם לא, אומר כי כל מי שיוכל לחקור

sich auch dasselbe in ihrer Sprach- und Ausdrucksweise angewöhnten, bis es bei ihnen zu einem Ausdruck der Verwunderung über das Gute wie über das Böse geworden ist, und sie sich dessen bedienen, ihren Schrecken bei einem großen Unglücke zu bezeichnen, um es als groß und außerordentlich darzustellen, ohne daß es ihnen in den Sinn käme, den Inhalt dessen, was sie über die Zunge fahren lassen, in Wahrheit verstehen zu wollen, und zwar aus Unwissenheit und Faulheit. Sie meinen nämlich, daß wie sie das Wort einzig aussprechen, sie auch einen vollkommenen Begriff von der Einheit (Gottes) haben, und fühlen nicht, daß die Wahrheit derselben ihrem Herzen abgeht, und ihr Inneres den Begriff derselben nicht erfaßt hat, da sie ihn (Gott) nur in Sprache und Ausdruck für eins halten, aber sich ihn im Herzen mehr als eins vorstellen, und ihn in ihrem Innern analog allen Einern halten, die vorhanden sind; sie legen ihm Eigenschaften bei, die der absoluten Einheit nicht zukommen, weil sie nicht den Begriff der absoluten und den der relativen Einheit kennen, bis auf die Ausgewählten der Einheitsbekenner, die in der Wissenschaft tiefer eingegangen sind, und den Begriff: „Schöpfer und Geschöpf,“ und die Gesetze der absoluten Einheit und was sie in sich schließt, verstehen. Es ist daher nur Wahrheit, was der Philosoph sagt: „Nur der Prophet von Natur oder der ausgezeichnete Philosoph, vermöge der sich eigen gemachten Weisheit, können der letzten Ursache und dem Urfange (=Gott) dienen, aber die übrigen dienen einem andern, weil sie sich ein Wesen nicht anders, als zusammengesetzt vorstellen, weshalb auch die Einheit, je nach der Verschiedenheit der Begriffe der Menschen und ihrer besseren Erkenntnis, auf vier verschiedene Weisen anerkannt wird. 1) die Gottheit, der mit der Zunge allein gehuldigt wird, und dieß ist eine Stufe, zu der ein Kind oder ein Thor, der gar nicht den Begriff des Glaubens kennt und dessen Wahrheit in seinem Herzen nicht befestigt ist; 2) die Gottheit, der traditionell mit Herz und Zunge gehuldigt wird, weil er (der Einheitsbekenner) denen glaubt, von denen er es empfangen, ohne die Wahrheit der Sache von seinem eigenen Verstande und seiner eigenen Einsicht aus zu kennen, gleichsam ein Blinder, der einem Sehenden folgt; hier ist es aber möglich, daß er es von einem empfangen, der es, so wie er, auch nur empfangen hat, wie eine Gesellschaft von Blinden, von der jeder Einzelne die Hand auf die Schulter seines Nachbarn legt, was so fort geht, bis

בלשונם ובמלותם תמיד עד אשר שבה אצלם ממלות התימה על הטוב ועל הרע, והם משתמשים בה בחרדתם לצרה גדולה, להגדילה ולהפליא ענינה, ואינם מעלים על מחשבתם, להבין אמת ענין מה שיעבירו על לשונם מפני הסכלות והעצלנות, והם חושבים כי ענין היחוד נגמר להם כאשר נגמרה מלתו, ולא ירנישו כי לבותם ריקים מאמתו ומצפוניהם נעורים מענינו, מפני שמיחדים אותו בלשונם ובמליהם, ויחשבוהו בלבבם יותר מאחד וידמוהו במצפונם כדמות שאר האחדים הנמצאים, ויספרו אותו במדות לא תאותנה לאחד האמת בעבור שאינם יודעים ענין האמת וענין האחד העובר אלא הסגולה מאנשי היחוד שהעמיקו בחכמה והבינו ענין הבורא והנברא, וחוקי האחד האמת למה שהוא מתבודד בו, ואמה אמר הפילוסוף באמרו לא יוכל לעבוד עלות העלות ותחלת ההתחלות, אלא גביא הדור בטבעו, או הפילוסוף המובהק במה שקנהו מן החכמה, אבל זולתם עובדים זולתו מפני שאינם מבינים נמצא אלא מורכב, ובעבור זה מתחלק היחוד כפי התחלקות דעות בני אדם ויתרון הכרתם, על ארבעה חלקים, תחלתם יחוד האל בלשון בלבה, והמעלה הזאת היא המעלה אשר יגיע אליה הקטן והפתי אשר איננו יודע ענין האמונה ואין אמתתה קבועה בלבו, והחלק השני הוא יחוד האל בלב ובלשון על יד הקבלה, מפני שהוא מאמין במי שקבל מהם, ואיננו יודע אמתת הענין מצד שכלו ותבונתו, וחוא כעור הנמשך אחרי פקח, ואפשר שיקבל ממקבל כמותו, והוא כחברת עורים שם כל אחד מהם ידו על שכם חברה עד שהגיעו אל הפקח אשר

Fälle, wo man sie ihm beilegen könne und wo sie von ihm zu trennen seien.

1. Kapitel.

Definition der innigen Anerkennung der Einheit.

Die innige Anerkennung der Einheit Gottes besteht darin, daß Herz und Zunge bezüglich der Anerkennung der Einheit Gottes harmoniren, nachdem man auf dem Wege der Spekulation durch Beweisgründe die Gewißheit seines Daseins und die Wahrigkeit seiner Einheit erlangt hat. Denn je nach der Verschiedenheit der Erkenntniß und der Einsicht der Menschen, ist auch ihre Anerkennung der Einheit Gottes verschieden. Der Eine nämlich spricht die Einheit Gottes nur aus, und zwar weil er es so von andern hört, ohne aber selber den Inhalt dessen zu verstehen, was er spricht; der andere bezeuget die Einheit mittelst Herz und Zunge, und verstehet auch den Inhalt dessen, was er sagt, weil es ihm von Seiten seiner Eltern überliefert worden, ohne sich aber dessen klar bewußt zu sein, was er darüber empfangen; ein anderer wieder erkennt die Einheit an, nachdem er durch Beweisgründe sich von der Wahrheit der Sache überzeugt hat, aber er denkt sich diese Einheit, wie die übrigen vorhandenen Eines, wodurch er dahin kommt, Gott zu verkörpern, sich ihn unter einer Form und Gestalt zu denken, weil er nicht die eigentliche und wahre Einheit und den Begriff: Dasein bei ihm versteht; endlich giebt es manchen, der seine Einheit bekennet mit Herz und Zunge, nachdem er den Begriff der absoluten und relativen Einheit verstanden, und Beweise hat für die Gewißheit seines Daseins und die Wahrheit seiner Einheit, und diese Anerkennung der Einheit ist eben die vollkommene; daher ich auch sagte, daß unter vollkommener Anerkennung der Einheit die Harmonie zwischen Herz und Zunge bezüglich der Einheit zu verstehen sei, nachdem er nämlich hierüber Beweise zu bringen weiß und auf dem Wege der Spekulation den Begriff der wahren Einheit kennen gelernt hat.

2. Kapitel.

Wie vieltheilig der Begriff Einheit sei.

Anlangend die Verschiedenheit der Auffassung der Einheit Gottes bemerke ich, daß weil das Wort einzig in den Reden der Einheitsbekenner vorkommen mußte, di-

האלהיות המושכלות והתובות, והפנים אשר יתברר מהן לקיימם לו ולהרחיקם ממנו:

פרק א

מה נדר היחוד בלב שלם:

אמר המחבר שנדר יחוד האלהים בלב שלם הוא, שיהיו הלב והלשון, שוים ביחוד הבורא יתברך, אחר אשר יבין בדרכי הראיות ברור מציאותו ואמתת אחדותו מדרך העיון, מפני שיחוד האלהים מתחלק במדברים כפי התחלקות הכרתם והבנתם, מהם מי שמיחד אותו בלשונו בלבד, והוא שישמע בני אדם אומרים דבר, והוא נמשך אחריהם מבלי דעת ענין מה שהוא אומר, ומהם מי שמיחדו בלבו ולשונו, ויבין ענין מה שהוא אומר בדרך הקבלה שקבל מאבותיו, ואיננו יודע בירור מה שקבל מהענין ההוא, ומהם מי שמיחדו אחר שיבין מדרך הראיות אמתת הענין, אך יחשבונו במחשבתו כשאר האחרים הנמצאים, ויבוא להנשים הבורא ולהמשילהו בצורה ובדמות, מפני שאיננו יודע אמתת יחודו וענין מציאותו, ומהם מי שמיחדו בלבו ולשונו אחר שיבין ענין האחד האמת והא' העובר, ויביא ראיות על ברור מציאותו ואמתת יחודו, והוא החלק השלם בענין היחוד, על כן אמרתי בנדר היחוד השלם, שהוא שווי הלב והלשון ביחוד הבורא, אחר שידע להביא ראיה עליו, ולדעת אופני אמתת אחדותו מדרך העיון.

פרק ב

על כמה חלקים מתחלק ענין היחוד:

אמר המחבר אך על כמה פנים מתחלק יחוד הבורא, אומר מפני שפשטה מלת יחוד בדברי אנשי היחוד, הרגילו בה הרבה

du sollst sie schreiben an die Pfosten deines Hauses und an deine Thore," darunter er die Denkfriemen der Hand und des Kopfes, und die Mesusah versteht, weil sie alle Veranlassungen sind, an Gott zu denken, ihn mit ganzem Herzen zu lieben, und nach ihm sich zu sehnen. So drückt dieß auch die Schrift aus, indem sie die Erinnerung an Freundesliebe also schildert: „**D** lege mich wie ein Siegelring auf dein Herz, wie einen Siegelring an deinen Arm;" ferner: „**E**in Myrrhenbündel ist mir mein Geliebter, an meinem Busen ruhend." Er bestimmte drei, damit sie fester und dauernder seien, wie der Weise sagte: „**D**reisfacher Faden wird nicht so bald zerrissen." Dieser Abschnitt umfaßt zehn Punkte, wovon fünf den Geist und fünf den Körper betreffen. Die geistigen sind: 1) daß es einen Schöpfer giebt; 2) daßer unser Gott; 3) daß er einig ist; 4) daß wir ihn lieben sollen; 5) daß wir ihn mit aufrichtigem Herzen lieben. Die fünf körperlichen bezeichnet er: 1. du sollst sie einschärfen; 2. du sollst von ihnen reden; 3. du sollst sie binden zum Zeichen; 4. sie sollen sein zum Stirnbande; 5. und du sollst sie schreiben an die Pfosten u. s. w." Unsere Lehrer sagen: „**W**arum steht der Abschnitt **וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ שָׁמַע** vor **וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ**? damit er früher das Joch der Anerkennung der Gotteſherrſchaft auf sich nehme und dann das der Gebote, weßhalb ich mich bemüßigt sah, die Pforte über die Einheit den übrigen Pforten dieses Buches vorangehen zu lassen. Bezüglich der innigen Anerkennung der Einheit habe ich zehn Punkte auseinander zu setzen: 1) was man unter **i**nniger Anerkennung der Einheit Gottes zu verstehen habe; 2) wie vieltheilig der Begriff Einheit sei; 3) ob wir verpflichtet seien, auf dem Wege der Speculation Untersuchungen darüber anzustellen; 4) wie der Weg zur Forschung hier sei, und was wir früher wissen müssen, ehe wir über Einheit forschen; 5) die Klarmachung der Prämissen, daraus klar hervorgeht, daß die Welt einen Schöpfer habe, der sie aus Nichts erschaffen; 6) wie wir sie auch anwenden können zur Bestätigung für das Dasein Gottes; 7) die Beweisführung, daß er einig ist; 8) die Erklärung der Begriffe der relativen und der absoluten Einheit; 9) daß Gott allein nur absolut einig sei, und daß es keine absolute Einheit außer ihm gebe; 10) die göttlichen Eigenschaften, wie sie aus der Vernunft und der Schrift sich darthun, und die

C*

לטמפורת בין עיניך, וכתבתם על מזוזת ביתך ובשעריך, והם תפלה של יד ותפלה של ראש והמזוזה, וכלם גורמים לזכור את הבורא ולאהבו בלב שלם ולכסוף לו, וכמו שאמר הכתוב בחקי זכרון אהבת האוהבים (סכ"ז) שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', ואמר (סס"א) צרור המור דודי לי בין שדי ילין, ושם אותם שלשה, כדי שיהיו חזקים וקיימים יותר, כאשר אמר החכם (קכל"ד) והחוט המשולש לא במהרה ינתק, והפרק הזה כולל עשרה ענינים, חמשה מהם רוחניים, וחמשה מהם גשמיים, והרוחניים תחלתם שהבורא נמצא והשני שהוא אלהינו, והג' שהוא אחד, והרביעי שנאהבהו, והה' שנאהב אותו בלב שלם (וי"ג סנעזדכו), והחמשה הגשמיים תחלתם ושננתם, והשני ודברת בם, והשלישי וקשרתם לאות וגו' והרביעי והיו לטוטפות וגו', והחמישי וכתבתם על מזוזות וגו', ואז"ל למה קדמה שמע לווהיה אם שמע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עליו עול מצות, ועל כן ראיתי להקדים שער היחוד על שאר שערי הספר הזה, וצריך שאבאר עתה מענין היחוד בלב שלם עשרה ענינים, הראשון מהגדר היחוד בלב שלם, והשני על כמה חלקים מתחלק ענין היחוד, השלישי אם נתחייב לחקור עליו בדרך העיון אם לא, והרביעי איך דרך מחקר, ומה אנו צריכין לדעת תחלה קודם שנחקור על היחוד, והחמישי לברר ההקדמות אשר יתברר מהן כי יש לעולם בורא בראו מאין, והששי היאך נביאם לקיים מצאות הבורא, והשביעי להביא ראיות שהוא אחד, והשמיני לבאר עניני האחד העובר והא' האמת, והתשיעי שהאל ית' אחד אמת ואין אחד אמת זולתו והעשירי במדות

er nichts anderes damit, als glauben und annehmen. Sind wir nun verpflichtet, an die Wahrheit seiner Existenz zu glauben, so sind wir auch verpflichtet zu glauben, daß er wahrhaft, absolut einzig ist, wie er dieß mit אֶחָד „sagt. Nachdem er es uns zur Pflicht gemacht, die drei erwähnten Dinge gläubig anzunehmen, geht er zu dem über, was wir damit zu verbinden verpflichtet sind, nämlich die Liebe zu Gott, mit ganzem Herzen, insgeheim wie öffentlich, mit unserer Seele und unserem Vermögen, wie er sagt: „Und du sollst lieben den Ewigen deinen Gott, mit deinem ganzen Herzen, mit deiner ganzen Seele und mit deinem ganzen Vermögen.“ — Ich werde auch, so Gott will, diesen Punkt eines Weitern erörtern in der Pforte von der Liebe zu Gott. — Er geht dann darauf über, die Herzenspflichten zu empfehlen, indem er sagt: „Und es sollen dir bleiben diese Worte, die ich dir heute gebiete, auf dem Herzen,“ d. h. du sollst sie dir an's Herz binden und in deinem Innern an sie glauben. Darauf geht er zu den äußern Geboten über, die das Wissen und Handeln umfassen, wie er dieß sagt: „Und du sollst sie einschärfen deinen Kindern und du sollst davon reden,“ wenn du nämlich keinen Sohn hast, so halte nicht das Kind als die Ursache, sie lesen zu müssen. Er sagt dann: „Wenn du in deinem Hause sitzt, und wenn du auf der Straße gehst, wenn du dich niederlegst und wenn du aufstehst,“ weil Herz und Zunge nie und nirgends von dem abgehalten werden können, was ihre Pflicht ist, wie dieß bei den andern Gliedern vielmehr der Fall ist, haben, wie wir in der Einleitung dieses Buches schon dargethan haben, die Herzenspflichten stets Geltung; und zwar soll dieß Alles geschehen, um das rege zu erhalten, was er diesem Verse vorangeschickt: „Und es sollen bleiben die Worte, die ich dir heute gebiete, auf deinem Herzen,“ daß nämlich durch die stete Gewohnheit der Zunge auch das Herz veranlaßt werde, daran zu denken, und Herz und Sinn nie aufhören, stets an Gott zu denken. Es ist dieß dem analog, was David sagt: „Ich setze mir Gott stets gegenüber;“ auch die Schrift sagt: „Denn die Sache ist dir sehr nahe, in deinem Munde und in deinem Herzen, es zu thun.“ Dann kommt er zu jenen äußern Pflichten, die nur in Handlungen bestehen, welche er in drei Theile scheidet, indem er sagt: „Du sollst sie knüpfen als Zeichen an deine Hand, sie sollen sein ein Stirnband zwischen deinen Augen und

שמיעה לא התכוון בו כי אם להאמין ולקבל, ואחרי אשר חייבנו להאמין באמתת מציאותו, חייבנו להאמין שהוא אלהינו כמו שאמר אלהינו ואחרי כן חייבנו להאמין כי הוא אחד אמת, כמו שאמר ה' אחד, ואחר שחייבנו להאמין ולקבל שלשה הענינים האלה אשר זכרנו, נעתק מהם אל מה שאנו חייבין לחבר אליהם, והוא אהבת האל בלב שלם בכתרובגלוי בגפשו ובמאדנו, כמו שאמר (טז) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ואני עתיד לבאר הענין הזה בשער אהבת האל בעזר הצור, ואחר כן נעתק מהם להזהיר על חובות הלבבות, באמרו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, רוצה לומר שתדביקם אל לבך ותאמין בהם במצפונך, ואחר כן נעתק מהם אל מצות האברים שהם כוללים היריעה והעשייה, כמו שאמר ושננתם לבניך ודברת בהם, שאם לא יהיה לך בן אל תשים הבן עילת קריאתך אותם, ואחר כן אמר בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, שאין נמנע מן הלב ומן הלשון מה שהם חייבין בו, כמו שאפשר לימנע משאר האיברים, כאשר הקדמנו מחיוב מצות הלבבות תדיר בפתיחת הספר הזה, וכל זה להזהיר על מה שהקדים במאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שתיה רגילות לשוננו בהם תמיד מביאה לידי זכרון הלב, ולא יסנה לבנו מזכור האלהים תמיד, וזה דומה למה שאמר דוד ע"ה (תכליסטו) שויתי ה' לנגדי תמיד, ואמר הכתוב (דנריס ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בסוף ובלבבך לעשותו, ואחר כן נעתק מחובות האברים אל מה שיש בו מעשה בלבד, ושמהו ג' חלקים באומרו וקשרתם לאות על ירך והיו

השער הראשון

1. Pforte.

Ueber die Pflicht, die Einheit Gottes mit innigem Herzen anzuerkennen.

Eingang.

Darstellung, daß die Pflicht, die Einheit Gottes mit innigem Herzen anzuerkennen, Wurzel und Grundlage der Religion sei. Eine eigene Art der Erklärung des Abschnittes vom Schema. Auseinandersetzung, daß bezüglich der innern Anerkennung der Einheit zehnerlei zu berücksichtigen sei, was eben den Inhalt der zehn Kapitel ausmacht.

Als wir darüber nachdachten, welche von den Pfeilern und Wurzeln unserer Religion nöthiger und wichtiger sei, fanden wir die innige Anerkennung der Einheit Gottes als ihre Wurzel und Grundlage, als Hauptpforte nämlich unter den Eingangspforten in die Thora. In der Anerkennung der Einheit liegt der Unterschied zwischen dem Gläubigen und dem Ungläubigen; sie ist Haupt und Spitze der Religionswahrheit, und wer von ihr abgeht und ablenkt, dessen religiöses Gebahren hat keinen Inhalt und Sinn, dessen Glaube nicht Halt und Dauer. Daher war auch das erste Wort Gottes auf dem Berge Sinai an uns: „Ich bin der Ewige, dein Gott, du sollst keine andern Götter haben u. s. w.“ Daher warnt er uns durch seinen Propheten mit den Worten: „Höre Israel! der Ewige unser Gott ist ein einziger, einziger Gott.“ Du mußt nur den Abschnitt des Schema bis zu Ende auffassen, und du wirst bemerken, wie da die Worte von dem einen Punkte zu dem andern übergehen (deren Zahl der der zehn Gebote entspricht.) Er befiehlt uns nämlich an den Schöpfer zu glauben, indem er sagt: „Höre Israel, der Ewige,“ mit welchem Ausdrücke: „Höre,“ er nicht das Hören mit dem Ohre meint, sondern den innigen Glauben, wie die Schrift sagt: „Wir wollen handeln und hören (=glauben). Und so höre Israel und beobachte zu thun;“ überhaupt wo auf diese Art der Ausdruck des „Hörens“ vorkommt, meint

שער היחוד

בבאר אופני חיוב יחוד האל יתברך בלב שלם.

זה פתח השער.

בביאור היות יחוד האל בלב שלם שרש התורה ויסודה. ולפי דרכו יבאר סרשת שמע ישראל ויאמר כי בענין היחוד בלב שלם ראוי להתבונן בעשרה ענינים והם עניני עשרת סרקי השער:

אמר המחבר כאשר חקרנו על מה שהצורך אליו יותר מסנור דתנו שרשיה, מצאנו יחוד האלהים בלב שלם שרשה ויסודה שהוא השער הראשון משערי התורה, וביחוד יסוד המאמין מן הכופר, והוא ראש אמתת הדת, ומי שנטה ממנו לא יתכן לו מעשה ולא תתקיי' לו אמונה, ומפני זה היה תחלת דברי האלהים אלינו על הר סיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך, לא יהיה לך אלהים אחרים וגו', והזהירנו אחר כן על ידי נביאו באמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וצריך שתבין הפרס הזה של שמע ישראל עד סופו, ותראה היאך נעתקו בו דבריו מענין לענין, וכלל עשרה ענינים כנגד עשרת הדברות, והוא שצונו להאמין בבורא ית' באמרו שמע ישראל ה', ולא התכוון בכאן באמרו שמע לשמע האזן, אך התכוון לאמונת הלב, כמו שאמר הכתוב (שמות כד) נעשה וגשמע (דברים ו) ושמעת ישראל ושמרת לעשות וגו', וכל מה שבא על הדרך הזה בלשון

Werte des Saabja Gaoe; denn sie er-
leuchten den Verstand, schärfen den Sinn,
belehren den Einfältigen und regen an den
Faulen. Und möge Gott uns den Weg zu
seinem Dienste zeigen, wie sein Gesalbter
es von ihm verlangte: „Mache mir bekannt
den Pfad des Lebens; der Freuden Fülle
ist vor deinem Angesichte, Süßigkeit in
deiner Rechten immerdar.“ —

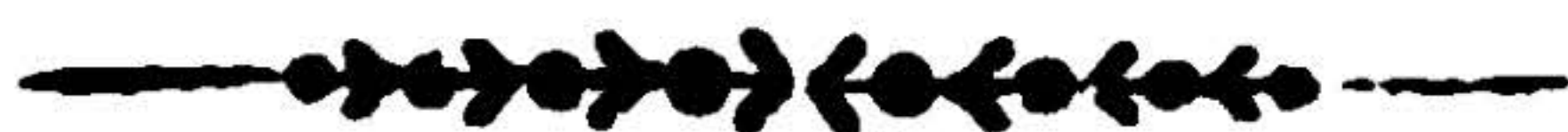
אלהיך מה שהעירותך עליו, והעזר
להשיג אותו בקריאת ספרי הנאון
רבינו פעדיה ז"ל, שהמה מאירים
השכל ומחדדים הבינה, ומורים הפתי
ומזרזים העצל, והאלהים יורנו דרך
עבודתו כאשר שאל ממנו משיחו,
(תהליסיט) תודיעני אורח חיים שובע
שמחות את פניך נעימות בימינך נצח:

וזאת הסדרת שערי הספר הזה על סדריהם.

השער הראשון בבאור אופני חיוב יחוד האל בלב שלם.
השער השני בבאור אופני הבחינה בברואים ורב טוב האלהים עליהם.
השער השלישי בבאור אופני חיוב קבלת עבודת האלהים עלינו.
השער הרביעי בבאור אופני חיוב הבטחון באלהים ית' לבדו.
השער החמישי בבאור אופני חיוב היות כל מעשינו מיוחדים לשמו ולחגור.

מן החונף

השער השישי בבאור אופני חיוב הכניעה והשפלה מפניו.
השער השביעי בבאור אופני חיוב התשובה וגבוליה וחדברים חתולים בה.
השער השמיני בבאור אופני חיוב חשבון האדם עם נפשו לאל יתברך.
השער התשיעי בבאור אופני חיוב הפרישות ומה שראוי לנו ממנה.
השער העשירי בבאור אופני חיוב אהבת האלהים ומעלותיה.



flüchtigen und Klugen, zog ihn in seine Nähe und erhob ihn in den Rang seiner Lieblinge; an dem Verfahren des Thoren fand er aber Mißfallen, so daß er ihn vertrieb, ihn in die ödesten Gegenden seiner Länder bringen, und ihm seine Wohnung unter die anweisen ließ, die sich seinen Bohn zugezogen. — Ebenso hat Gott das Buch seiner Thora seinen Dienern gegeben, um sie zu prüfen. Der offene Denker nun, wenn er es liest, und davon eine klare Kenntniß hat; theilt es in drei Theile: 1) in die Kenntniß der subtilen, geistigen Gegenstände, welche zu der Wissenschaft des Innern gehören, den Herzenspflichten und Sittengesetzen, die stets auszuüben er sich verpflichtet; dann sucht er sich den zweiten Theil aus, nämlich die Wissenschaft der Gliederpflichten, wie sie an der Zeit und am Orte; endlich bedient er sich des dritten Theiles, nämlich von den geschichtlichen Gegenständen, zur Kenntniß der verschiedenen Klassen Menschen und ihre Begebenheiten nach der Ordnung der Geschlechter, die vergangen, wie auch die Ereignisse und die in frühern Zeiten bekannten Räthsel, und macht von jedwedem Gebrauch nach Zeit, Ort und Schicklichkeit, je nachdem die Nothwendigkeit sich zeigt; benützt bei der Anwendung derselben die Hilfswissenschaften und die der Beweisführung, als Zweig der Logik, die als Vorbereitungen zu der Metaphysik gelten; denn derjenige, der nicht hierin bewandert ist, erkennt nicht die Zeichen der Weisheit Gottes in seinen Geschöpfen, und kennt seine eigenen Umstände nicht, um so weniger die eines Andern, wie der unflüchtige Diener die Werkzeuge der Professionisten bestellt hat, um das zu vollenden, was er mit der Seide des Königs zu machen beabsichtigte. Der unvorsichtige Thor aber, wenn er sich mit dem Buche Gottes befaßt, so thut er es bloß, um die Räthsel der Vorzeit und die Sprüche der Altvordern zu kennen, und beeilet sich in weltlichen Angelegenheiten daraus Nutzen zu ziehen, zitirt daraus Beweise, um sinnlichen Vergnügungen nachzugehen, den Weg der Enthaltensamkeit zu lassen, jedem zu Willen handeln, und nach dem Bunsche und der Einsicht einer jeden Menschengattung handeln zu dürfen, was eigentlich die Schriftstelle sagen will: „Er stirbt ohne Bucht, und in der Fülle seiner Thorheit irrt er herum.“ Prüfe, Bruder, dieses Beispiel, führe es dir vor den Sinn, und erwäge in dem Buche Gottes das, worauf ich dich aufmerksam gemacht, und lies als Nachhilfe, dies zu erreichen, die

הגלבב והקריבו אליו והעלהו אל מעלת אנשי סגולתו, וירע בעיניו מעשה הכסיל ויגרשוהו והרחיקו אל שוממות ארצותיו והשכינו עם אנשי קצפו, וכן האלהים ית' נתן ספר תורתו האמת לעבדיו לבחון אותם, המשכיל הפסח כשהוא קורא אותו ויבינהו הבנה ברורה, יחלקהו לשלשה חלקים, האחד מהם לדעת הענינים הדקים הרוחניים אשר הם מחכמת המצפון, כחובות הלבבות ומוסרי הנפשות, ויחייב את נפשו לעשותם תדיר, ואח"כ יברור ממנו חלק שני והוא חכמת חובות האברים בזמנם ובמקומם, ואח"כ ישמש בחלק הג' בעניני דברי הימים לדעת כתות בני אדם ותולדותם על סדר הדורות שעברו, ומה שאירע מן הדברים והחידות בימיסדמונים, וישמש בכל ענין ממנו בזמנו ובמקומו ובראויו לו כפי הצורך אליו, ויעזר על השתמשו בכל א' מהם בחכמת השמוש ובחכמת המוסר אשר בחכמת הדבר שמתם תהיינה ההקדמות לחכמה האלהית, כי מי שאינו בקי בהם, אינו מכיר סימני חכמת הבורא בבריאותיו ולא ידע עניני גיפו כלשכן זולתו, כאשר זימן העבד הזריז כלי בעלי המלאכות להשלים מה שכיון לעשותו מן חמשי של המלך, והפתי הנמהר בעמדו על ספר האלהים, הוא משמש בו לדעת חידות הראשונים ודברי הקדמונים וימחר ליהנות בו בעניני העולם, ויבא ראיה ממנו לרדוף אחרי התאווה, ולהגיה דרך הפרישות, לעשות כרצון איש ואיש, וללכת אחרי רצון כל מי ומין מבני האדם כרעתם וכחפצם, והוא כמו שאמר הכתוב (עלי ה) הוא ימות באין מוסר וברוב אולתו ישנה, בחון אחי המשל הזה והשיבהו אל מחשבתך, והתבונן מספר תורת

כופר למעות ולשניאח שתחיינה בו,
וראוי שתדע כי כל חובות הלכבות
ומוסרי הנפשות, נכנסים תחת אלה
העשרה שרשים אשר חברתי בספר
הזה, צוייהם ולאוייהם כהכנסת הרבה
מן המצות תחת (ויקרא יט) ואהבת
לרעך כמוך, ותחת דברי הכתוב
(תהלים טו) לא עשה לרעהו רעה,
ותחת מה שנא' (סס לד) סור מרע
ועשה טוב, הדבק אותם אל מחשבתך,
והשיבם אל רעיוניך תמיד, ויראו לך
תולדותיהם בע"ה, כשיראה מלבך
שאתה חפץ בהם ונוטה אליהם, כמו
שכתוב (סס כה) מי זה האיש ירא
ה' יורנו בדרך יבחר, נפשו בטוב תלין
וזרעו יירש ארץ, סוד ה' ליראיו ובריתו
להודיעם, וראיתי לחתום פתיחת
הספר הזה במשל נאה יורו אותך
לעמוד על עניניו, ויעריך לדעת מעלת
המין הזה מן המצות משאריהן, ומעלת
שאר החכמות הטבעיות והמוסריות
והדבריות מחכמת התורה, והבינהו
בקראך אורו והשיבהו ברעיוניך.
תמצא מה שאתה חפץ בע"ה, והוא
שאחד מן המלכים חלקאל עבדיו לווי
חמשי לבחון בהם את דעתם, הזריז
מהם והנלבב שבהם בחר מחלקו הטוב
שהיה בו, ומן השאר גם כן בחר הטוב
שבו, ועשה מחלקו שלשה מינים, טוב
ובינוני ופחות, ועשה מכל מין לבדו
הטוב במה שראוי לעשות ממנו,
ועשה ממנו אצל האומנים הבקיאים
בנדי חופש מענינים שונים זה מזה,
וצבעונים שאינם דומים זה לזה,
וילבשם לפני המלך בכל זמן ובכל
מקום כראוי לו מהם. והכמיל מעבדי
המלך עשה מכל חלקו מן המשי מה
שעשה הזריז מהמין הפחות שבו,
ומכרו במח שנודמן לו מן הדמים,
וימחר ליהנור בו במאכל טוב
ובמשתה טוב וכדומה לו, וכשהגיע
הדבר אל המלך רצה את מעשה הזריז

um das Geld, das ihm zufällig geboten
guten Speisen und Getränken u. dgl. zu
Gefallen an der Handlungsweise des Ums

mir jedoch keine Mühe geben, ihnen darauf zu erwidern, weil meine Absicht mit diesem Werke nicht dahin geht, mit denjenigen, die irgend einen Grundsatz unserer Thora bestreiten wollen, zu polemischen, sondern es ist nur meine Absicht, das aufzudecken, was von den Grundsätzen unseres Gesetzes in unserer Vernunft tief sitzt, und was von den Grundpfeilern unserer Thora in unserer Seele verborgen ist, und indem wir unsere Gedanken bestimmen, über sie nachzudenken, überzeugt sich unser Inneres von ihrer Wahrheit, und es offenbaren sich an unserem Aeußern ihre Lichtstrahlen. Es ist dieß zu vergleichen mit einem Astrologen, der in den Hof eines seiner Freunde geht und merkt, daß daselbst ein Schatz sein müsse, er sucht darnach, und findet das Silber schwarz, dessen Gestalt von dem Roste ganz verändert. Er nahm nun ein wenig davon, ätzte es mit Salz und Essig, spülte es ab und polirte es, bis das Silber wieder zu seiner schönen Gestalt, zu seiner Pracht und seinem Glanze kam, und befahl dann dem Hausherrn, ebenso mit dem übrigen Schätze zu verfahren. Auf diese Art nun beabsichtigte ich mit den Schätzen des Herzens zu verfahren, um sie zu offenbaren und den Glanz ihrer Vorzüglichkeit zu zeigen. Liesest du nun, mein Bruder, dieses Buch und ist dir dessen Inhalt klar, so memorire es, fälle über dich selber ein gerechtes Urtheil, wiederhole und wiederhole es, bis du es wieder geben (reproduzieren) kannst, und lasse es an deinem Herzen und Innern haften; siehst du darin einen Irrthum, so verbessere ihn, eine Lücke, so fülle sie aus; beabsichtige dabei, nach den Anweisungen und Anleitungen darin zu handeln, ohne die Absicht zu haben, dir einen Namen zu machen und mit dessen Kenntniß dich zu rühmen. Entdeckst du darin einen Fehler oder Irrthum oder sonst etwas, das da zeigt, daß ich dem Inhalte und Ausdrücke nicht gewachsen war, so beurtheile mich von der guten Seite, da ich mit der Abfassung geeilt, und nicht säumen wollte, weil ich fürchtete, daß der Tod mich ereilen und mich abhalten werde, von dem, was ich erhofft. Auch weißt du wohl, daß jede fleischliche Kraft zu beschränkt ist, um Alles zu erreichen, und die menschliche Natur zu mangelhaft ist, um Vollkommenes zu leisten, wie die Schrift sagt: „Nur ein Hauch sind die Menschenfinder, Täuschung die Menschensohne; auf der Waagschale gewogen sind sie insgesamt — nichts.“ Auch habe ich zuvörderst meine geringe Fähigkeit eingestanden

החונף והשקר, מפני שהאמת כבד עליהם ושהם מבקשים להקל על עצמם, ולא אמרח להשיב עליהם, מפני שלא היתה כונתי בזה הספר להשיב על החולקים על עיקר תורתנו, אך כונתי לגלות מה שהוא תקוע בשכל הצלול נרשי דתנו, וטמון בנפשותינו מסבכי תורתנו, וכאשר נעורר מחשבותינו לחשוב בהם, תתברר אמתתם במצפוננו ויראו מאוריהם על אברינו, וזה דומה לאחד מחכמי החז"ים שנכנס בחצר אחד מאוהביו והרגיש שיש בה מטמון, חקר עליו וימצארו כסף שחור נשתנית צורתו מן החלודה שעלתה עליו, לקח ממנו מעט ומרסו במלח ובחומץ ושטפהו ויפהו, עד ששב הכסף אל צורתו הנאה ואל הדרו וזיוו, ואחר כך צוה בעל הבית לעשות בשאר המטמון כן, ואני כונתי לעשות כן במטמוני הלבבות, לגלות אותם ולהראות פני זוהר מעלותם, כדי שיעשה כן מי שרוצה להתקרב אל האלהים ולהדבק בו, וכאשר תקרא אחי את ספרי זה ותעמוד על עניניו, קחהו אליך לזכרון, ודון על נפשך דין אמת, והפך בו וילדהו, והדבק אותו אל לבך ומצפונך, ואם תראה בו שום מעות תקנהו, או חסרון השלימהו, וכיון בו כדנת המעשה במה שיוורה עליו וינהיג אליו, ואל תכוין לקנות השם ולהתפאר בחכמתו, ודונני לזכות במה שתשקיף עליו מטעות או משגיאה, ובמה שיראה מקוצר ידי בענייניו ובמליו, מפני שמהרתי לחברו ולא התמהמהתי, כי יראתי שימהרני המות וימנעני ממה שקויתי בו, ותדע כי הכח הבשרי קצר מהשיג, והטבע האנושי חסר מהשלים, כמו שאמר הכתוב (תהלים סז) אך הבל בני אדם כזב בני איש במאזנים לעלות המה מהבל יחד, וכבר הקדמתי להתודות על קוצר כחי במה שיש בו

Meine Absicht damit ist, die Einfältigen und
Fahrlässigen unter unsern Religionsgenossen
und den Erben der Vorschriften unseres Ge-
setzes, anzuregen und weise zu machen, und dieß durch Beweise, die ihnen genügen, deren
Klarheit und Wahrheit die Vernunft bestätigt, und nur Heuchler und Lügner leugnen
können, weil die Wahrheit ihnen eine Last ist, die sie sich zu erleichtern suchen. Ich werde

Gottes zu ihrer Spitze und dem allerhöchsten Grundsatz. Dann dachte ich nach, welche von den erwähnten ihr entsprechenden Pflichten wir mit der Einheit zu verbinden verpflichtet sind. Da ich aber mit Gewißheit weiß, daß der Schöpfer, (weil er die absolute Einheit ist, und ihr keine wesentliche oder zufällige Eigenschaft zukommen kann, und unser Verstand keinen Gegenstand fassen kann, dem weder Wesenheit noch Zufälligkeit zukommen kann,) Seitens des Wesens seiner Herrlichkeit von uns nicht begriffen werden kann, und wir genöthigt sind, ihn von Seiten seiner Geschöpfe zu erkennen und sein Dasein zu begreifen, was die Pforte von der Betrachtung der Geschöpfe ausmacht, habe ich die Betrachtung (der Natur) zur zweiten Wurzel der gesammten Herzenspflichten gemacht. Ich erwog nun, welche Herrschaft wohl dem Absolut Einen gebühre, und zu welchem Dienste ihm seine Geschöpfe verpflichtet seien, und machte daher die Unterziehung unter den Dienst Gottes zur dritten Wurzel für die gesammten Herzenspflichten. Dann that sich mir dar, was dem Absolut-Einen gebühre, insoferne er einzig und allein Alles leitet, und Nutzen und Schaden nur von ihm ausgehen und in seiner Willkür allein liegen: daß wir nämlich verpflichtet seien, auf ihn zu vertrauen und sich ihm anheim zu geben, daher machte ich das Vertrauen zur vierten Wurzel der gesammten Herzenspflichten. Und als ich über den Begriff des Absolut-Einen nachdachte, daß er einzig in seiner Herrlichkeit, mit Niemanden Gemeinschaft mache, mit Niemandem Ähnlichkeit habe, so mußten wir dem (die Pflicht) folgen lassen, ihm allein zu dienen, unsere Handlungen alle seinem Namen zu weihen, da er keine Handlung aufnimmt, die außer ihm noch einem andern gewidmet ist, und bestimmte daher die Gottesweihe unseres Thuns als fünfte Wurzel für die Gesammtheit der Herzenspflichten. — Als ferner meine Gedanken umher schweiften und erwogen, wie sehr wir es dem Absolut-Einen schuldig seien, seine Erhabenheit und Größe zu erzählen, da Niemand ihm gleiche, mußten wir mit dem die Pflicht in Verbindung bringen, uns vor ihm nach Möglichkeit zu demüthigen, und die Demuth ward also zur sechsten Wurzel der gesammten Herzenspflichten bestimmt. Und als ich die Vorkommnisse unter den Menschen erwog, daß sie sich nämlich dem pflichtgemäßen Gottesdienste entziehen, oder darin zu wenig thun, und daß der Weg, ihr Unrecht und ihre Nachlässigkeit zu verbessern, die Buße

זולתן וסובבו' את שאריתן, ושמת' שרשן העליון ויסודן הגדול יחוד האל בלב שלם, ואח"כ עיינתי במה שאנחנו חייבין לחבר אל יחודו מהחובות הנזכרו הראויו' לו ממנו, וידעתי דעת ברורה כי הבורא ית' מפני שהוא אחד אמתי, ולא ישיגהו שום עצם ולא מקרה, ואין מחשבתנו משנת דבר שאינו עצם ולא מקרה, נמנעה ממנו השגתו מצד עצם כבודו יתברך, והוצרכנו לדעתו ולחשינו מציאותו מצד בריאותו, וזה הוא שער הבחינה בברואים, שמת' הבחינה שרש שני לכלל מחובו' הלבבות, והתבוננתי במה שראוי לאחד האמת מן האדנות ומה שחייב' בריותיו בו מעבודתו שמת' קבל' עבודת האלהים שרש שלישי לכלל מחובות הלבבות, ואחר כך נתבאר לי מה שראוי לאחד האמת מהתייחדו בהנהגת הכל, ושהתועלת והנזק אינה כי אם ממנו וברשותו לבדו התחייבנו לבטוח עליו ולהמסר אליו, שמת' הבטחון שרש רביעי לכלל מחובות הלבבות, ואח"כ חשבתי בענין האחד האמת מהתייחדו בכבודו, ושאנינו משתתף עם דבר ואינו דומה לדבר, הוצרכנו לחבר אל זה שנעבדהו לבדו וניהד כל המעשים לשמו, כי איננו מקבל המעשה המשתתף בו זולתו עמו, שמת' המעשה המיוחד לשם האל שרש חמישי לכלל מחובות הלבבות, וכאשר שוטטו רעיוני לחשוב במה שאנו חייבים לאחד האמת מספר דממותו וגדולו מפני שאין כמוהו הוצרכנו לחבר אל זה שנקבע לו כפי יכולתנו שמת' ארת הכניעה שרש ששי לכלל מחובות הלבבות, וכאשר הבינותי מה שהוא עובר על בני אדם שהם מתעלמים ומקצרים במה שהם חייבים בו מעבודת האל יתברך, והדרך שיכולין לתקן בה מעוותם וקצורם

והנזק אינה כי אם ממנו וברשותו לבדו התחייבנו לבטוח עליו ולהמסר אליו, שמת' הבטחון שרש רביעי לכלל מחובות הלבבות, ואח"כ חשבתי בענין האחד האמת מהתייחדו בכבודו, ושאנינו משתתף עם דבר ואינו דומה לדבר, הוצרכנו לחבר אל זה שנעבדהו לבדו וניהד כל המעשים לשמו, כי איננו מקבל המעשה המשתתף בו זולתו עמו, שמת' המעשה המיוחד לשם האל שרש חמישי לכלל מחובות הלבבות, וכאשר שוטטו רעיוני לחשוב במה שאנו חייבים לאחד האמת מספר דממותו וגדולו מפני שאין כמוהו הוצרכנו לחבר אל זה שנקבע לו כפי יכולתנו שמת' ארת הכניעה שרש ששי לכלל מחובות הלבבות, וכאשר הבינותי מה שהוא עובר על בני אדם שהם מתעלמים ומקצרים במה שהם חייבים בו מעבודת האל יתברך, והדרך שיכולין לתקן בה מעוותם וקצורם

den Hilfswissenschaften immer auf befriedigende Auskunft Anspruch machen, und bei der Metaphysik nicht auf Handgreiflichkeit und Ähnlichkeit, und nicht bei der Schöpfungsgeschichte auf Beweis, und bei den Voraussetzungen der Logik auf Demonstration, denn wie wir dergleichen vermeiden, wird's uns leicht, unsere Wünsche zu erreichen, während wir, wenn wir nicht so verfahren, nur von unserem Gegenstände abkommen, und es wird uns hart, unsern beabsichtigten Zweck zu erreichen. Da nun mein Werk in die Metaphysik gehört, so habe ich mich darin aller Beweise enthalten, die in der Logik und in der Hilfswissenschaft gang und gäbe sind, außer in der ersten Pforte, wo uns möglich wegen der Subtilität unserer Forschung daselbst die Nothwendigkeit dazu drängen wird. Ich habe die meisten meiner Beweise aus vernunftgemäßen Sätzen hervorgehen lassen, und habe sie durch nahe liegende, unzweideutige Analogien verdeutlicht, habe ihnen Schriftstellen angelehnt, wie ich sie in den Büchern der Profeten geschrieben gefunden, und dann Traditionen, die wir von unseren Lehrern empfangen, und von den Frommen und Gelehrten aller Nationen, deren Aussprüche zu uns gekommen sind, weil ich hoffte, daß sich die Herzen dem hinneigen werden und ihrer Weisheit Gehör schenken, wie den Worten der Philosophen, den Sittenlehren der Frommen und ihren löblichen Gebräuchen. Schon unsere Lehrer sagten: „In einer Stelle heißt es: Und nach den Gebräuchen der Völker, die um euch, habt ihr gehandelt,“ und eine andere Schriftstelle sagt: „habt ihr nicht gehandelt; wie ist das? nach dem Rechtlichen habt ihr nicht gehandelt, sondern nach dem Verderblichen habet ihr gehandelt!“ Ferner sagen sie: „Wer ein weises Wort sagt, und gehört er auch zu den heidnischen Nationen, wird Weiser' genannt.“ So sagen sie auch bei Anführung von Beispielen, zur Deutlichmachung von schwierigen Gegenständen: „Ich will es kennen lernen durch Merkmale und verständlich machen durch Analogien.“ Auch der Weise sagte: „Zu verstehen Gleichniß und Deutung der Worte der Weisen und ihre Räthsel.“

Als ich mich nun geeinigt hatte, in diesem Buche Theile der Herzenspflichten abzuhandeln, so war meine Absicht dahin gerichtet, sie so zu wählen, daß sie die andern umfassen und die übrigen in sich begreifen sollen, und machte die innige Anerkennung der Einheit

נמצא במופת, ולא שנבסש בחכמת השמוש הדבר המספיק, ולא בחכמת האלהות להרניש ולהמשיל ולא בתחלת החכמה היצורית (ס"ח) (טענעית) מופת, ולא בראשית המופת מופת, כי כאשר נשמר מן הדברים האלה, יקל עלינו להגיע אל בקשותינו ואם לא נעשה כן נמעה מדרך עניננו, ויקשה עלינו למצוא מה שהיתה כוונתנו אליו, ומפני שהיה ספרי זה מן החכמה האלהית, נשמרתי בו מן הראיות שהן הולכות על דרך חכמת הדבר וחכמת השמוש אלא בשער הראשון ממנו, כי אפשר שידחקנו חצורך אליהן מפני דקות מחקרנו בו, ושמת' רוב ראיותי מן הדברים המושכלים, וטרבתים בדמיונים הקרובים אשר אין בהם ספק, וסמכתי להם מה שמצאתי כתוב בספר הנביאים, ואחר כך סמכתי להם דברי הקבלות שקבלנו מרבותינו ז"ל, ומן החסידים והחכמים שבכל אומה שהגיעו דבריהם אלינו, מפני שקויתי שיהיו הלבבות נוטים אליהם ומקשיבים אל חכמתם, כמו דברי הפילוסופים ומוסרי הפרושים ומנהיגי המשובחים, וכבר אמרו רבותינו ז"ל כתוב אחד אומר (יהזקאל יב) וכמשפטי הנוים אשר סביבותיכם עשיתם, וכתוב אחד אומר (ס"ח) לא עשיתם, הא כיצד כמתוסנים שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם, ואמרו כל האומר דבר חכמה אפי' באומות העולם נקרא חכם, ואמרו בהבאת המשלים לקרב הענינים הקשים בהם, אנמרה בסימנין ואסברה בדמ לה, והחכם אמר (מסלי ח) להבין משל ומליצה דברי חכמים וחדיתם:

אמר המחבר, כאשר הסכמתי לחבר בספר הזה חלקי חובות הלבבות, כוונתי ארץ מחשבות לבחור אותן שתהיינה כולל' את

schafft ist für seine Seele und ein gewaltiger Herrscher, der ihn festbindet mit dem Bande der Gottesverehrung und ihn bändiget mit dem Gebiß der Gerechtigkeit, und sie mit der Ruthe der Moral schlägt, wird er nicht säumen, wenn er Gutes zu thun denkt, und wird, wenn sein Sinn ihn zu einem andern Weg verleiten will, ihm abwehren, ihn übermannen. Deshalb sah ich mich veranlaßt, meine Seele zu zwingen, die Mühe der Abfassung dieses Buches zu übernehmen und seinen Inhalt auseinander zu setzen, in welcher mir mächtigen Sprache und in welcher sich mir darbietenden Ausdrucksweise immer, daraus der Gedanke begreiflich gemacht werden kann. Ich werde sonach von den Consequenzen der Herzenspflichten die erwähnen, die sich mir zunächst darbieten und mich nicht bemühen, sie alle anzuführen, damit das Werk sich nicht in die Länge ziehe, werde aber die für jede Wurzel nöthigen Dinge in einer entsprechenden Pforte erwähnen. Auf Gott, den einigen und wahren, stütze ich mich, auf ihn vertraue ich, und ihn bitte ich, daß er mir zeige den geraden Weg, der ihm lieb und wohlgefällig ist, in Wort oder in That, im Verborgenen oder öffentlich.

Als nun mein Entschluß fest war und ich mich geeinigt hatte, es abzufassen, befestigte ich seine Grundlagen, legte seine Unterlage, und baute es auf 10 Wurzeln, die alle Herzenspflichten umfassen, und theilte es in 10 Pforten ein, wovon jede Pforte für eine seiner Wurzeln bestimmt ist, die ihre Grenzen, Eintheilungen und alle Umstände, die daran hängen, wie die sie beeinträchtigenden Fälle umfaßt. Ich schlug dabei den nächsten Weg ein, in einer deutlichen, faßlichen und gebräuchlichen Sprache anzuregen, zu lehren und verständlich zu machen, damit das, was ich auseinander zu setzen wünsche, auch leicht verständlich sei, und vermied jeden tiefer gehenden Ausdruck, jedes fremde Wort, und jede Spitzfindigkeit nach Art der Dialektik, die die Logiker in der arabischen Sprache *Algabae* nennen, und jede fernliegende Forschung, die in diesem Buche nicht erledigt werden kann, da ich daselbst nur genügende Beweise brachte, die der Verstand vermöge der metaphysischen Grundsätze einzuräumen muß. So sagte auch ein Philosoph: „Wir können nicht von jeder philosophischen Forschung verlangen, daß sie demonstriert sei, denn nicht jede Vernunftserkenntnis läßt sich beweisen, wir können auch nicht bei

מאלהיו ומוכיח מזומן לנפשו, ושלטון נזיר אשר יקשור אותה בחבק העבודה ויבלמנה ברסן הצדק, ויכנה בשוט המוסר, וכאשר יחשוב לעשות טובה אל יאחר, ואם ישיאהו לכו לדרך אחרת ינער בו ויתנבר עליו, על כן ראיתי להכריח את נפשי לסבול טורח חבור הספר הזה, ולבאר עניניו בכל לשון שאוכל ובכל מליצה שתזדמן לי שיובנה ענין מהם, ואזכור מתולדות חובות הלבבות מה שיבא לידי, ולא אמרח להביאם כלם כדי שלא יארך הספר, אך אזכור מן הדברים הצריכים לכל שרש משרשיו בשער שלו מה שראוי לו, ובאלהים האחד האמת לעזור ועליו אבטח, וממנו אשאל להורות אותי בו את הדרך הישרה אשר הוא רוצה בה, ושהיא מקובלת בעיניו בדבור ובמעשה בסתר ובגלוי.

וכאשר נגמרה עצתי והסכמתי לחברו, תקנתי אשיותי והצעתי מכוונותי, ובניתי אותו על עשרה שרשים מקבצים כל חובות הלבבות, וחלקתי אותו לעשרה שערים, כל שער מהם מיוחד לשרש אחד משרשיו כולל את נבוליו ומחלוקותיו והענינים התלויים בו והפנים המפסידים אותו, ואני אוהז בו הדרך הרובה להעיר ולהורות ולהשביל בלשון המבואר הקרוב והנוהג, כדי שיהיה מה שאני רוצה לבארו קרוב להבין, ואניח הלשון העמוק והמלות הנכבדות, והמופתים ההולכים על דרך מלאכת הנצוח שקורין אותה אנשי חכמת הדבר בלשון ערב אלנד"אל, והמחקרים הרחוקים אשר לא יתכן להתישב עליהם בספר הזה, מפני שלא הבאתי בו אלא הראיות המספיקות אשר התיישב הדעת עליהן על משפטי החכמה האלהית, וכמו שאמר הפילוסוף אין ראוי שנבקש בהשגת כל מחקר המצאה שהיא על דרך המופת, כי אין כל מחקר שכלי

zu lassen, was ich in dieser Beziehung beschlossen hatte.

Als ich nun wieder den Plan gefaßt hatte, diese Last von mir abzuwälzen und die Abfassung zu unterlassen, verdächtigte ich wieder meine Seele, daß sie der Ruhe fröhnen, und still und sicher in der Trägheit Wohnung weilen wolle, und fürchtete, daß es nur Wille der Leidenschaft sei, diesen Gedanken fallen zu lassen, und daß sie mich auf den Weg der Ruhe und Unthätigkeit hinlenke, um mich zur Unterlassung zu entschließen, und den Sitz der Faulheit einzunehmen. Wohlwissend, daß manches Verständige durch diese Furcht und verloren gegangen ist und daß diese Angst manchen Schaden verursacht, und mich an die Worte erinnernd: daß es nur vorsichtig sei, nicht zu vorsichtig zu sein, sagte ich mir, wenn jeder, der damit umgeht, etwas Vortheilhaftes zu leisten, oder den rechten und richtigen Weg zu zeigen, schweigen und stehen bleiben würde, bis sein Wunsch und Wille ihm ganz gelängen, so würde Niemand nach den Propheten, die Gott zu seiner Sendung erwählt und mit seinem Beistand unterstützt hat, ein Wort sprechen dürfen; und wenn Jeder, der alles Gute ausführen wollte und es nicht erlangen könnte, das unterließe, was zu thun sich ihm darbietet: so wären alle Menschen bar vom Guten und nothdürftig an manchem Wünschenswerthen und würden sich nur in den Gängen trüglischer Hoffnungen bewegen, die Pfade des Guten würden öde, und verlassen die Wohnungen der Milben sein. Ich bemerkte, daß die Menschen eine vehemente Lust haben, böse Zwecke zu erreichen, dagegen fahrlässig sind in der Beschäftigung mit dem Guten und Milben und faul, dem Guten entgegen zu kommen, und immer nur Unterhaltungen und Vergnügungen nachgehen. Zeigt sich ihnen ein Schein einer sie einladenden Lust und Begierde, ersinnen sie lügenhafte Dinge, um sich ihm hinneigen zu können, und unterstützen seine Vorwände, um seine Krümme eben zu machen, seine Ursachen zu begründen und seine Lockerheit zu befestigen; leuchtet ihnen aber die Leuchte der Wahrheit zu, um sie einzuladen, ersinnen sie eitle Vorwände, um sich ihm nicht hinneigen zu müssen, machen dagegen Einwürfe, stellen ihre Pfade als irreführend dar, stürzen ihre Interessen, um ihren Zusammenhang zu lösen und sich von ihr zu trennen. Es hat jeder Mensch seinen Feind zwischen seinen Rippen, und nur, wenn ihm Hilfe wird von Gott und ein Suchtmeister in Bereit-

מחשבת ו להשיבה ממה שהסכימה עליו:

וכאשר זמתי להסיר משא הטורח הזה מעלי ולהניח לי מחברו, שבת וחדתי את נפשי על בחרה במנוחה, ולשכון במעון העצלה בהשקט ובבטחה, ויראתי שיהיה רצון התאוה להניח המחשבה הזאת, ושהוא ימני אל דרך המנוחה והשלום ולהסכים על ההנחה ולשבת במושב העצלות, וידעתי כי כמה שכלים (ס"א סכר"ס) אבדו בעבור המורא, וכמה חסרונים גרם אותם הפחד, וזכרתי דברי האומר מן הזהירות שלא תרבה להזהר, ואמרתי שאם היה כל מתעסק בענין מעניני הטובה או להורו' הדרך הישרה והנכונה שותק ועומד עד אשר יגמר לו כל רצונו, לא היה אדם מדבר דבר אחרי הנביאים ע"ה אשר בחרם השם לשליחותו ואמצם בעזרתו, ואלו היה כל מי שרוצה למלאות לו כל מדות הטוב ולא יכול להשיגן, מניח מה שיזדמן לו מהן, היו כל בני אדם ריקים מן הטובות, וחסרים מן החמודות, ושבים במרוצת תוחלת נכזבה, והיו שבילי הטוב שוממים ומעונות החסד נעזבים, והבינותי כי הנפש שורת תאותן רבה להשיג תכלית הרע, ומתרשלות לעסוק בדרכי החסד ומתעצלות להקדים אל הטובות, והולכות תמיד בדרכי השחוק והשמחה, ואם נראה אליהן מראה תאוה שיקרא אתהן, בודות דברי שקר לנשות זליו, וסומכות את מענותיו להעמיד נטייתו ולחזק אודותיו ולחבר פרודותיו, ואם יאור להם נר האמת לקרוא אותן, בורות דברים בטלים להמנע מנשות זליו, וטוענות עליו ומחטיאות את שביליו וסותרות את ענייניו, להפריד חברו ולהפריד ממנו. וכל אדם אויבו בין צלעיו, אלא אם יהיה לו עזר

seinen Feind zwischen seinen Rippen, und nur, wenn ihm Hilfe wird von Gott und ein Suchtmeister in Bereit-

fassen soll, damit ich von meiner Seele immer verlangen kann, sie kennen zu lernen, und ich dieselbe verpflichten kann, sie auszuüben. Und wenn hierin meine Handlungsweise mit meiner Rede übereinstimmte, so dankte ich Gott, der mir hiezu geholfen und mir seine Wege gezeigt; divergirten aber (meine Handlungen) von ihr und konnten sie mit ihr nicht gleichen Schritt halten, so beschuldigte ich meine Seele, wies sie zurecht und machte ihr hierüber Vorwürfe, bis ihr erwiesen wurde, daß sie unrecht hat, während er recht hat, daß sie krumm gegangen und er gerade, daß sie fehlerhaft und daß ihre Handlungsweise unzulänglich gegenüber seiner Vollkommenheit. — Ich erachtete es für gut, es zu einer bleibenden Sache zu machen, zu einem verborgenen Schätze, zu einer Leuchte, die leuchten soll den Menschen, und ihnen zeigen den Weg, den sie gehen sollen, indem ich hoffte, daß es mehr Nutzen für einen Fremden haben würde als für mich, und daß mehr Belehrung darin sich fände für andere, als Befriedigung meines Wunsches, und dachte daher, über diesen Gegenstand ein Buch zu verfassen, das, nach den Wurzeln der Herzenspflichten und der innern Gebote eingetheilt, alles in sich fassen und diesen Gegenstand erschöpfen soll, indem es den guten und rechten Weg zeigen, in die Gebräuche der Altvordern und die Sitten der Frommen einführen, von dem Schlafe der Thorheit wecken, in die Einzelheiten dieser Wissenschaft tief eindringen, zur Kenntniß Gottes und seiner Lehren erinnern, die Rettung der Seele veranlassen, den Thätigen aneifern, den Fahrlässigen ermuntern, den Vorschynellen zurecht, den Säumenden zum Gehen bringen, die Anfänger anleiten und den Verirrten den Weg zeigen soll. — Als ich aber daran war, das auszuführen, was ich mir bezüglich der Abfassung dieses Buches vorgenommen hatte, da fand ich, daß ein Mann, wie ich, nicht fähig sei, ein solches Werk zu verfassen; es kam mir vor, daß meine Kraft unzulänglich sei für nur einen seiner nöthigen Theile, da meiner Ansicht nach die Sache so schwierig und mein Verstand zu schwach sei, um die

genug vertraut bin mit der Eleganz der arab unsern Zeitgenossen am ehesten verständlich ist, mußte, mich mit einer Sache abzumühen, wo Kraft herausstellen würde, und das richtige mir schon vorgenommen hatte, von meinem

נפשי תמיד לדעת ואחייבנה לעשותם,
ובמה שיהיה מהם פעלי שוה עם
דבורי, אודה לאל העוזר אותי עליו
וחמורה לי את שביליו, ובמה שיהיה
מהם חולק עליו ומקצר מהגיע אליו,
אנשים את נפשי ואוכיחנה ואמנע
עליה ממנו עד שיתבאר לה
עולה מצדו, ונמותה מיושרו,
ועותה מתקונו, וקוצר מעשיה
מתמותו, וראיתי לשומו דבר סיים
וממון צפון, ונר שיאיר לבני אדם
ויורה להם הדרך אשר ילכו בה, וקרית
שתהיה תועלת זולתי בו מתועלת,
והוראת בלעדי מהשלמת חפצי,
ואמרתי בלבי שאחבר בענין הזה
ספר שיהיה מתחלק על שרשי חובות
הלבבות ומצות המצפונות, ולשומו
מאסף לכל, ושיהיה מספיק בענין
ומורה הדרך הטוב והישר, ומנהיג
במנהגי הקדמונים ומוסר החסידי,
ומעיר משינת הפתירות, ומעמיס
בדקדוקי החכמה הזאת, ומזכיר דעת
חאלהים ותורותיו, וגורם להצללת
הגפש, ומורו העושה, ומעורר
המתעלם, ומישר המקדים, ומרגיל
המתאחר, ומאשר המתחילים, ומראה
הדרך לנבוכים:

וכאשר זממתי לעשות מרה
שהסכמתי עליו מחבור הספר הזה,
ראיתי כי אין איש כמוני ראוי לחבר
חבור כמוהו, ושערתי בנפשי כי כחי
מצר מחלק מחלוקותיו כפי הצריך
לו, מפני כובד הדבר בעיני וקוצר
דעתי וחלישות שכלי מהשיג הענינים
ושאינני בקי בצחות לשון הערבי
אשר בה חברתי אותו מפני שהיא
קרובה להבין לרוב אנשי דורנו,
ויראתי שאמרח בדבר שיראה בו
קוצר כחי ושאעבור בו את המדה
הנכונה. עד שאמרתי בנפשי לשוב
Gegenstände aufzufassen, und ich nicht
bischen Sprache, in der ich es, weil sie
abfassen müßte, und daher fürchten
so sich nur die Unzulänglichkeit meiner
ge Maß zu überschreiten, deshalb ich
Vorhaben abzustehen und das fallen

spricht und das eine das andere Lügen straft, mag es in Wort oder That sein, da ist an seine Gerechtigkeit zu glauben, auf dessen Wahrheit kann sich Niemand verlassen. Ebenso ist es, wenn das Offenbare dem Geheimen widerspricht, unsere Herzensabsicht unsern Worten, und die Bewegung unserer Glieder unserm Innern; dann ist unser Dienst vor Gott nicht vollkommen, weil er keine falsche Verehrung annimmt, wie es heißt: „Ich mag nicht Unt that und Fest versammlung;“ ferner: „Denn ich, der Ewige, liebe das Recht, hasse das Ganzopfer, das ein Raub;“ ferner: „Und bringet ihr ein Blindes zum Schlachten, ist dieß nicht böse?“ ferner: „Sieh, gehorchen ist besser als Schlachtopfer,“ daher wiegt eine Gebotserfüllung viele auf, je nach der Gesinnung und Absicht, und eine Uebertretung viele; möglich, wiegt schon der Gedanke an die Wohlthat und die Sehnsucht, sie aus Gottesfurcht auszuüben, viele andere Wohlthaten, die diese vermessen, auf, wie Gott zu David sagte: „Weil du es im Herzen gehabt zu bauen ein Haus meinem Namen u. s. w.“ ferner heißt es: „Einst bereben sich, die den Ewigen fürchten, einer mit dem andern, und der Ewige vernimmt und hört es, und es wird verzeichnet ein Buch des Gedächtnisses vor ihm für die, die den Ewigen fürchten, und die, die auf seinen Namen sinnen,“ welchen Ausdruck: „die auf seinen Namen denken,“ so auslegen: „dachte er etwas Gutes zu thun, und that er es nicht, weil ihm etwas zustieß, so rechnet es ihm die Schrift an, als hätte er es gethan.“

Als ich mich überzeugt hatte, daß die Vernunft, die Schrift und die Tradition zu den Herzensgeboten ermahnen, fing ich an, mich daran zu üben, und lud auf mich die Last, sie kennen zu lernen und auszuüben; hatte sich mir hierin nur etwas eröffnet, so machte es mir das nächste kund, und dieses wieder das nächste, so daß der Gegenstand sich in die Weite zog, und es mir hart wurde, ihn immerwährend im Sinne und Gedächtnisse zu behalten, und ich fürchten mußte, das zu vergessen, was mir bereits hievon eingefallen ist, und daß bei dem Mangel an Förderern unter unsern Zeitgenossen das wieder schmelzen werde, was bezüglich ihrer in meinem Gedanken fest geworden. Ich entschloß mich daher, sie in einem Buche niederzuschreiben und sie in einem Werke zusammen zu fassen, das ihre Wurzeln enthalten, und ihre Abschnitte und viele ihrer Konsequenzen

על קצתו ומכזיב קצתי את קצתו בדבור או במעשה, אין מאמינים בצדקו ואין הנפשות מתישבות על אמתו, וכן אם יחלוק גלוינו על נסתרנו וכוננת לבבנו על דבורנו ותנועת אברינו על מצפוננו, לא תהיה עבודתנו לאלהינו שלמה, מפני שאינו מקבל עבודה מזויפת, כמו שנאמר (ישעיה ח) לא אוכל און ועצרה, ואמר (זס סא) כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה, ואומר (מלאכי ח) וכי תגישון עור לזבוח אין רע ונומר, ואמר (סמואל ח טו) הנה שמוע מזבח טוב וגו', ומפני זה תהיה מצוה אחת שקילה כמצות רבות כפי הלב והכונה, ועבירה אחת שקולה כעבירות רבות, ואפשר שתהיה המחשבה במצוה והכוסף לעשותה מיראת אלהים, שוקלת מצות רבות מזולתה כאשר אמר ה' לדוד (דב"ז ו) יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי ונומר, ואמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו, ואמרו ז"ל בפירושו מאי ולחושבי שמו, אפילו חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתיב כא' עשאה; וכאשר עמדתי על מה שהזהיר עליו השכל והכתב והקבלה ממצות הלבבות, החילותי להרגיל את נפשי בהם, ועמסתי עליה משא ידיעתם ועשייתם, וכל אשר נגלה אלי מהם ענין, נלה לי את הסמוך לו, והסמוך לו את הסמוך לו, עד אשר רחב הענין והיה לי קשה לזכור איתות מלבי ויראתי השכחה על מה שעלה, במחשבתי מהם, והתכת מה שקפא ברעיוני מעניניהם, עם מעוט העוזרים מאנשי דורנו עליהם, והסכמתי לכתבם על ספר ושאחברם בחבור שיהיה כולל שרשיהם וסובב פרקיהם והרבה מתולדותם, כדי שאבקש את

nommen werden, und wären sie noch so viele und noch so andauernd, wie die Schrift sagt: „Und häuft ihr auch Gebete u. s. w.“ „Waschet, reinigt euch, schaffet weg euer bösen Handlungen u. s. w.“; ferner: „Denn nahe ist dir die Sache, in deinem Munde und in deinem Herzen, es zu thun;“ ferner: „Weihe dein Herz mir, mein Sohn, und deine Augen mögen meine Wege beobachten.“ Unsere Altvordern sagen: „Wenn du mir Herz und Auge weihetest, so wüßte ich, daß du mir gehörst.“ Auch die Schrift sagt: „Ihr sollet nicht wandeln nach eurem Herzen und nach euren Augen;“ ferner: „Womit soll ich vor den Ewigen treten, soll ich mich beugen dem Gotte in der Höhe? soll ich vor ihn treten mit Ganzopfern u. s. w.“ Und darauf: „Es ward dir kund gethan, o Mensch, was gut ist, und was fordert der Ewige von dir u. s. w.“; ferner: „Nur damit rühme sich, wer sich rühmen will, mich zu verstehen und zu erkennen, daß ich der Ewige bin u. s. w.“ welche Bemerkung sagen will, daß der Rühmeube sich rühmen könne, meine Wege verstanden und meine Gnade erkannt zu haben, indem er meine Schöpfung betrachtet und in meinen Handlungen, meine Macht und Weisheit erkennt. — Alle Verse, die ich angeführt, sind Beweise für die Pflicht der Herzensgebote und die Veredelung der Seele. Wisse aber, daß Absicht und Nutzen der Herzensgebote die seien, unser Äußeres und unser Inneres gleich und harmonisch in dem Dienste Gottes zu erhalten, so daß Herz, Zunge und Glieder dasselbe bezeugen, eines das andere rechtfertige und bestätige, ihm nicht widerstreite, es nicht widerspreche, was eben die Schrift „Aufrichtigkeit“ nennet, indem sie sagt: „Aufrichtig (= ganz) sollst du sein mit dem Ewigen, deinen Gott,“ ferner: „Er war aufrichtig in seinen Zeiten;“ ferner: „Der aufrichtig wandelt, Gerechtigkeit übt und Wahrheit in seinem Herzen spricht;“ ferner: „Achten will ich auf den Weg der Aufrichtigkeit, wann wirst du zu mir kommen? will wandeln in meines Herzens Aufrichtigkeit im Innern meines Hauses.“ — Von dem, dessen Inneres nicht seinem Äußern gleicht, heißt es wieder: „Und sein Herz war nicht ganz mit dem Ewigen, seinem Gotte;“ ferner: „Und sie überredeten ihn mit ihrem Munde, mit ihrer Zunge logen sie ihm, und ihr Herz war nicht treu mit ihm.“ — Bekannt ist es aber, daß wo das eine dem andern wider-

demעשים מקובלים ואם ירבו ויתמידו כמו שאמר הכתוב (ישעיה ח) גם כי תרבותפלה ונו', רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם ונו', ואומר (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בפך בלבבך לעשותו ואומר (משלי כג) תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה ואמרו קדמונינו ז"ל בזה אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת דילי ואמר הכתוב (דברים ל) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ונו', ואומר (מיכה ו) במה אקדם ה' אכף לאלהי מרום האקדמנו בעולות ונו', והיתה התשובה הניד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך ונו', ואומר (ירמיה ט) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' ונו', ופי' ענין התשובה הזאת שצריך המתהלל להתהלל בהבנות דרכי והכרת חסדי להתבונן בבריאתי ולהכיר נבורתי וחכמתי מתוך מעשי וכל מה שהבאתי מן הפסוקים, הם ראיות על חיוב מצות הלבבות ומוסר הנפשות, וצריך שתדע כי הכוונה והתועלת במצות הלבבות הם שיהיו גלוינו וצפונינו שויים ושקולים בעבודת השם, עד שתהיה עדות הלב והלשון והאברים שוה, ויצדיק כל אחד מהם את חברו ויעיד לו, ולא יחלוק עליו ולא יסתור דבריו, והוא אשר יקראהו הכתוב תמים באמרו (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך, ואמר (זרעית ו) תמים היה בדורותיו, ואמר (תהלים טו) הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו, ואמר (סם קל) אשכילה בדרך תמים מתי תבא אלי אתהלך בתם לבבי בסרב ביתי, ואמר במי שאין תוכו כבדו (מלכים א יא) ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו, ואמר (תהלים עט) ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ונו', ומן הידוע שכל מי שחולק קצתו

ihrem Verstande ihrer Zeit darüber nach, und folgerten ihre Entscheidung aus dem Hauptsatz, den sie kannten; machten aber ihrem Verstande nicht früher damit zu thun, weil die weltlichen Interessen ihnen gering schienen. Mußten sie diesfalls einen Gesetzesauspruch fällen, und ward ihnen dieser Gesetzesauspruch aus den Grundsätzen klar, die sie von den Propheten empfangen hatten, so fällten sie ihn auf diese Art: war die Frage eine aus diesen Grundsätzen gezogene Folgerung, so dachten sie darüber mittelst ihrer Einsicht nach; stimmten sie alle in einer Ansicht überein, so entschieden sie hienach; waren sie aber in dem Rechtspunkte getheilte Meinung, so entschieden sie nach der Meinung der Mehrheit. So sagt man von den Sanhedrin: kam ihnen eine Frage vor, und faßten sie sie gleich auf, so sprachen sie sich sofort aus, wo nicht, so erhoben sie sich zur Zählung; waren die Meisten für die Reinsprechung, so sprachen sie rein, war die Mehrheit für die Unreinheit, so sprachen sie unrein, weil sie den Grundsatz hatten: „Wo einem Einzelnen die Mehrheit gegenüber steht, ist der Mehrheit zu folgen.“ Sie haben auch in dem Traktat Aboth ihre Moralien und ihre rechtlichen Grundsätze, wie sie von ihnen überliefert wurden, jeder in seiner Zeit und an seinem Orte, gegeben. Das, was die Talmudisten über ihre Lehrer sagen und berichten, zeigt auch von ihrer tiefen Weisheit und von ihrem eifrigen Streben, ihre Handlungen zu läutern, indem sie berichten: „Zur Zeit des Rabbi Jehudah war Alles beschäftigt mit dem Studium des Mein und Dein, während wir Mannigfaches studiren, und doch, zog R. Jehudah nur seinen Schuh aus, so kam der Regen, und wir, wenn wir uns wieder und wieder kasteien — es reflektirt keiner darauf.“ — Hierauf sagte man ihnen: „Die Altvordern gaben zur Heiligung ihres göttlichen Namens ihr Leben hin, wir aber opfern nicht unser Leben der Heiligung des göttlichen Namens.“ Ebenso heißt es: „Rabbi Huna sagte: „Wer sich ausschließlich mit der Thora beschäftigt, ist gleich zu achten, als habe er keinen Gott, denn es heißt: „Und lange Zeit war Israel ohne wahren Gott,“ sondern nur durch die Thora und durch Ausübung von Wohlthaten.“ — Es wurde mir sonach klar, daß die Wurzeln aller Handlungen, die wir zu seines Namens Ehre nur ausüben, in der Reinheit des Herzens und Lauterkeit des Innern gelegen sind; ist aber die Absicht eine mackelhafte, so können auch die Handlungen nicht wohl aufge-

דרך הסברה ומוציאם את דינה מן העיקר שהיה בידם, ולא היו מטרידים דעתם עליה קודם לכן. מפני שהיו עניני העולם נקלים בעיניהם, וכשהיו צריכין לפסוק את הדין בענין ההוא אם הי' הדין ברור להם מן היסודות שקבלו משם הנביאים ע"ה, היו פוסקים אותו על הדרך ההיא, ואם תהיה השאלה מן התולדות שמוציאים דינם מן היסודות ההם, היו מעיינים בה דרך סברתם, ואם יסכימו כלם לדעת אחת, היו פוסקים, ואם ר"ה חולקים בדין, היו פוסקים כדעת הרוב, כמו שאמרו על הסנהדרין נשאלה שאלה לפניהם, אם שמעו אמרו להם, ואם לאו עומדים למנין, רבו המטהרין טהרו רבו המטמאים טמאו, מעיקר שבידם יחיד ורבים הלכה כרבים, וחברו במסכת אבות מוסרם ויושר מדותם המקובלות מהם, כל איש בזמנו ובמקומו, ואנשי התלמוד אמרו על רבותיהם מה שירה על עומק חכמתם ורוב השתדלם לברר את מעשיהם, והוא מה שאמרו בשני דרב יהודה כוליה תנוי בניקין הוה ואנן קא מתנינן טובא ואלו רב יהודה כד הוה שליה מסאניה הוה אחי מטרא, ואנן אלו מענינן ואולינן ומענינן ליכא דמשנח בן, אמרי ליה קמאי הוו מסרי נפשיהו על קדושת השם, אנן לא מסרינן נפשינן על קדושת השם. ואמרו אמר רב הונא כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שגא' (דס"ז עו) וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת, אלא בתורה ובנמילות חסדים, והתברר לי כי כל שרשי המעשים שמתכוונים בהם לשמו ית', הם מוסדים על בר חלב וזך המצפון, ואם יארע על הכוונה הפסד, לא יהיו

B •

אמר המחבר וכיון שעמדתי על חוב
מצות הלבבות ושאנחנו חייבים בהם
ממה שזכרנו וראיתם שהונחו ולא
חובר בהם ספר מיוחד, והתבוננתי
מה שהם בו אנשי דורנו מקוצר דעתם
לחבינם כל שכן לעשותם ולהתעסק
בהם, והירי מחסד האלהים עלי
שהעירני לחקור על חכמת המצפון,
וראיתי במעשי קדמונינו ז"ל ובמה
שקבלנו מדבריהם כי יותר היו זריזים
ומשתדלים בחובות עצמם, ממה
שהיו משתדלים בתולדות הדינים
ותשאלות הנבריות המסופקות,
ושחשתדלותם היתה בכללי הדינים
ולברר ענין אסור והרר, ואחר כך
היו מתעסקים ומשתדלים לברר
מעשיהם וחובות לבותם, וכשהיתה
באה לידם שאלה נכרית מתולדות
הדינים היו מעיינים בה בעת ההיא

auf die allgemeinen Regeln der Geseze ge-
und Erlaubten im Reinen zu sein, aber
Handlungen und Verzenspflichten zu län-
Konsequenz der Geseze, so dachten sie mit

vergeßt du dich hierin, so unterlässest du die Pflicht, die du deinem Schöpfer gegenüber auf dir hast. Dieß läßt sich auf zweierlei Art darthun. Erstens aus dem, was die Schrift sagt: „Wenn dir eine Sache unbekannt ist für den Rechtspruch zwischen Blut und Blut, zwischen Recht und Recht u. s. w. so thue gemäß dem Ausspruch, den sie dir fänden werden u. s. w.“ Erwägst du nun die Rechtsaussprüche, die der frühere Vers enthält, so wirst du finden, daß sie Gegenstände betreffen, die auf dem Wege der Tradition spezifiziert, eingetheilt und zergliedert werden müssen, und nicht auf dem Wege der Vernunftschlüsse; du siehst ja, daß er unter ihnen keinen Gegenstand erwähnt, der vom Verstande aus ermittelt werden könnte. Denn es heißt nicht, wenn du in Zweifel sein werdest über das Wesen der Einheit, oder über die Namen und die Eigenschaften Gottes, über die Grundlagen des Gesetzes, (wie z. B. darüber: Gott zu dienen; auf ihn zu vertrauen; sich vor ihm zu demüthigen und alles Thun ihm zu weihen und zu widmen; die guten Handlungen von schädlichen Einflüssen zu läutern; von Sünden sich reuig zu befehren; ihn zu ehrfürchten; ihn zu lieben; vor ihm sich zu schämen; mit der Seele um feinetwillen abzurechnen u. dgl., wohin der Mensch auf dem Wege der Vernunft und der Erkenntniß gebracht werden kann,) daß du hierin das, was durch gesetzkundige und verlässliche Männer dir geworden, glauben, und dich lebiglich auf ihre Ueberlieferungen verlassen sollst; vielmehr heißt es, daß du dich bei ähnlichen Gegenständen deines Sinnes und Verstandes bedienst, nachdem du sie von der Tradition aus kennst, die alle Gebote der Thora, ihre Allgemeinheiten und Besonderheiten enthält, und daß du darüber mit Vernunft, Einsicht und praktischem Verstande nachdenkst, bis die Wahrheit sich dir klar ergiebt und die Unwahrheit entweicht, wie es heißt: „So erkenne denn heute und führe es dir zu Herzen.“ Dieß hat auch Anwendung und Bezug auf Alles, worüber wir uns mittelst des Verstandes Klarheit verschaffen können, wie unsere Lehrer sagen: „Alles, was unter der allgemeinen Regel begriffen ist, und wegen besonderer Hinweisung aus der allgemeinen Regel tritt, ist nicht herausgetreten, um auf sich selbst hinzuweisen, sondern um auf die allgemeine Regel im Ganzen hinzuweisen.“ Danun die Kenntniß des Wesens der Einheit wie ein Zweig dieser Gegenstände erscheint, welche auf dem Wege der Vernunft begriffen und

חייב לבוראך יתברך, וזה יתבאר משני פנים:

האחד מהם ממה שאמר הכתוב (דנריסיו) כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגו' ועשית על פי דבר אשר יגידו לך וגו' וכשאתה מסתכל במה שכולל הפסוק הראשון מעניני הדינין תמצאם דברים שצריכים לפרוט אותם ולחלקם ולדקדק בהם בדרך הקבלה, לא בדרך אותיות השכל, הלא רמזה שלא הזכיר בכללם ענין מן הענינים אשר יושגו מצד השכל כי לא אמר כשתסתפק בענין היחוד איך הוא, או בשמות הבורא ובמדותיו ובשרש משרשיהם, כעבודת המקום ובטוח עליו ורהכנע לפניו ויחד המעשה לשמו ולברר המעשים הטובים מפני רהפסד, ועניני התשובה מן העבירות, ולירא ממנו ולאהבה אותו, ולהשובש מפניו ולחשוב עם הנפש בעבור שמו והדומה לזה ממה שיגיע אליו האדם בדרך השכל וההכרה שתאמין בהם על ידי חכמי התורה והסמך ותסמוך על דברי קבלתם בלבה אבל אמר שתשוב אל דעתך ותשמש בשכלך במה שדומה לזה אחר שתעמוד עליו מצד הקבלה שהיא כוללת כל מצות התורה ושרשיה ופרקיה, וחקור עליו בשכלך ותבונתך ושקול דעתך עד שיתברר לך האמת וידחה השקר כדכתיב (ס"ז) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' וכן אומר במה שנוכל לעמוד על ברורו מדרך השכל כמו שארז"ל כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא מפני שדעת ענין היחוד כענה מן הדברים שזיבנו בדרך השכל, וכיון שיתחייב בו יתחייב בכלם:

Vermögen hat, nachzuspinnen, wie: Frauen, Kinder und verstandlose Männer; wer sich aber mittelst der Kraft seiner Vernunft und Erkenntniß über das, was ihm überliefert worden, Klarheit verschaffen kann, und nur aus Faulheit und Geringschätzung der Gebote Gottes und seiner Lehre sich abhalten läßt, mit seinem Verstande darüber nachzuspinnen, der wird darob bestraft, und macht sich schuldig, weil er fahrlässig gewesen. Es ist dieß ähnlich einem Diener, dem der König geboten, von den Untertanen seines Reiches Geld einzunehmen, es zu zählen, zu wägen und zu besichtigen. Der Diener war wohl flug und vorsichtig in Allem, was ihm der König geboten; aber die Staatsdiener wußten ihn listiger Weise durch Worte zu überreden, bis er ihnen Glauben schenkte. Sie brachten ihm das Geld und gaben vor, daß es in Zahl, Gewicht und Probe richtig sei; er glaubte ihnen und war zu träge, sich von der Wahrheit ihrer Worte zu überzeugen, was eine Geringschätzung des königlichen Gebotes war. Die Sache kam vor den König und er befahl, ihm das Geld zu bringen. Als Jener nun, befragt über Gewicht und Zahl, keine Auskunft geben konnte, so verurtheilte ihn alsbald der König, weil er seinen Befehl gering geachtet, und sich auf die Worte seiner Diener in einer Sache verließ, wo er sich hätte selber überzeugen können, und fände sich auch das Geld so, wie sie es angegeben; nur wenn er der Sache nicht kundig gewesen wäre, da wäre er nicht darüber verurtheilt worden, daß er sich auf sie verließ. Ebenso verhält es sich mit dir. Könntest du zu dem Gegenstande auf dem Wege deines Verstandes nicht gelangen, wie es bei den Ursachen der geoffenbarten Gebote der Fall ist, so wäre dein Einwurf doch scheinbar begründet, wenn du abständigst, hierüber weiter zu forschen, und ebenso wenn dein Verstand zu beschränkt und deine Erkenntnißkraft zu schwach wäre, dieß zu erreichen, so wärest du auch nicht ob deines Vergehens strafbar, und du kämest den Frauen und Kindern gleich, bei denen dieß Ueberlieferung ist. — Bist du aber ein Mann von Verstand und Einsicht, wonach du dir Klarheit verschaffen kannst über das, was du von den Weisen im Namen der Propheten bezüglich der Grundsätze des Gesetzes und der Bestimmungen der Handlungen empfangen hast, so ist es dir Gebot, dich ihrer zu bedienen, bis du den Gegenstand erfaßt hast, und er dir durch die Tradition und die Vernunft zugleich klar geworden; entziehst du dich aber dem und

B

כנשים וכקטנים וחסרי הדעת מן האנשים, אך מי שבכח שכלו והכרתו לעמוד על ברור מה שקבל, ועכבוהו מלעניין בו. בשכלו העצלות והקלות במצות האלו ובתורתו הוא נזנש על זה ואשם על אשר התעלם ממנו. וזה הדבר דומה לעבד שצוהו המלך לקבל ממון מעבדי מלכותו ושימנ' המעות וישקלם ויריצם, והיה העבד סקח בכל אשר צוהו המלך, ויתחכמו לו עבדי. המלכות לפייסו בדברים עד אשר האמין בהם, והביאו הממון אליו ואמרו לו כי הוא שלם במנינו ובמשקלו ובמרצו, והאמין להם והתעצל לעמוד על ברור דבריהם והקל במצות המלך, וכאשר הגיע הדבר אל המלך, צוה להביא ממון לפניו, וכאשר שאל אותו על משקלו ומנינו לא יכול להשיב על הדבר, וחייבו המלך על אשר הקל במצותו וסמך על דברי עבדיו בדבר שהיה יכול לעמוד עליו, אם ימצא הממון כדבריהם, ואלו לא היה בקי בענין לא היה מתחייב על אשר סמך עליהם, וכן אתה אם לא היית יכול להגיע אל ענין זה מדרך שכלך כמו עילות מצות השמע, היה נדאית מענתך מענה בעמדך מחקור עליו, וכן אם היה דעתך קצרה והכרתך חלושה מהשיג אליו, לא היית נענש על פשיעתך, ותהיה כנשים וכקטנים אשר הוא בידיהם דרך קבלה, אבל אם אתה איש דעת ותבונה שתוכל לעמוד בהם על ברור מה שקבלת מן החכמים בשם הנביאים משרשי הדת וקטבי המעשים אתה מצוה להשתמש בהם עד שתעמוד על הענין ויתברר לך מדרך הקבלה והשכל יחד, ואם תתעלם ותפסע בדבר תהיה כמקצר במה שאתה

im Namen der Propheten bezüglich der Grundsätze des Gesetzes und der Bestimmungen der Handlungen empfangen hast, so ist es dir Gebot, dich ihrer zu bedienen, bis du den Gegenstand erfaßt hast, und er dir durch die Tradition und die Vernunft zugleich klar geworden; entziehst du dich aber dem und

er den halben Tag über im geselligen Leben verkehrte; wenn er aber für sich allein war, gesagt haben soll: „Bringet das verborgene Licht!“ worunter er die Herzensgebote verstand. Ein Weiser, über eine sonderbare Frage bezüglich der Ehescheidung befragt, erwiderte: „Lieber! du fragst da über etwas, dessen Unkenntniß uns von keinem Nachtheile sein kann; kennst du denn schon all die Gebote, die zu kennen du verpflichtet bist, die unbeachtet zu lassen du nicht Erlaubniß, und daran dich zu vergehen nicht Zug und Recht hast, daß du dir Zeit nimmst über sonderbare Fragen und Fälle nachzudenken, die weder bezüglich der Thora und des Glaubens dir einen Vorzug einräumen, noch einen Fehler deiner sittlichen Anlagen verbessern. Ich schwöre dir, schon 35 Jahre bin ich beschäftigt mit den nöthigen Geboten meiner Thora, und du kennst meinen großen Fleiß im Studium und die Menge Bücher, die mir zu Gebote stehen, und noch habe ich nicht Zeit gewonnen, darüber zu fragen, wozu du dir Zeit genommen!“ So fuhr er noch lange fort ihn zurecht zu weisen, und darüber zu beschämen. Ein anderer Weiser sagte: „25 Jahre habe ich lernen müssen, um mein Thun rechtfertigen zu können.“ Wieder ein anderer sagte: „Es giebt manche Wissenschaft, die in den Herzen der Weisen verborgen liegt, wie im verwahrten Schatze; halten sie sie geheim, so kann sie Niemand entdecken, und geben sie sie kund, so kann Niemanden die Richtigkeit ihrer Ansprüche entgehen.“ Es ist dieß analog dem, was die Schrift sagt: „Ein tiefes Gewässer ist die Gefinnung im Herzen des Menschen, der Verständige schöpft sie herauf,“ was sagen will, daß die Weisheit vermöge der Abstammung, Natur und Erkenntnißkraft des Menschen in ihn gepflanzt ist, wie das Wasser in der Erde Schooß, und der einsichtsvolle Kluge bestrebt ist, der in seiner Kraft und in seinem Innern sich vorfindenden Weisheit auf den Grund zu kommen, sie kund zu thun und zu zeigen, und so schöpft er sie aus seinem Herzen heraus, wie man nach dem Wasser sucht, das in den Tiefen der Erde. — Einst fragte ich auch einen der angesehensten Theologen über Einiges, was ich bezüglich der innern Wissenschaft erwähnte, und er erwiderte mir, daß hier und bei ähnlichen Gegenständen die Tradition an die Stelle der Spekulation trete. Ich sagte ihm aber, daß dieß nur der Fall sein könne bei demjenigen, der wegen seiner geringen Erkenntnißkraft und seiner schweren Fassungs-gabe nicht das

יושב עם בני אדם עד חצי היום ולשהיה מתיחד עם אבריו היה אומר הבו האור הצפון, והיה אומר על מצורת הלבבות, ונשאל אחד מן החכמים על שאלה נכרית מענין דין הגרושין, והשיב את שואלו אתה האיש השואל על מה שלא ייקנו אם לא ידענו, הידעת כל מה שאתה חייב לדעתו מן המצות אשר אינך רשאי להתעלם מהם, ואין ראוי לך לך לפשוט בהם, עד שפנית לחשוב בשאלות נכריות אשר לא תקנה בהם מעלה יתירה בתורתך ואמונתך, ולא תתקן בהם מעורר במדות נפשך, והנה אני נשבע כי מחמש ושלשים שנה אני מתעסק במה שצריך לי ממצות תורתך, ואתה יודע רוב טרחי בעיון ורב הספרים אצלי, ולא פנית לבי למה שפנית לבך לשאול עלי, והצריך להוכיחו ולביישו על זה וחכם אחר אמר למדתי לברר מעשי כ"ה שנה, ואמר חכם אחר יש מן החכמה מה שהוא צפון בלבבות ההחכמים כמטמון הנסתר, אשר אם יסתירוהו לא ישיגנו אדם, וכאשר יגלוהו לא יעלם מאדם יושר אמריהם בו, וזה כמו שאמר הכתוב (מטלי מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה, ר"ל כי החכמה תקועה בתולדת האדם וטבעו ובכח הכרתו, כמים הטמונים בלב הארץ, והנכון המשכיל ישתדל לחקור על מה שיש בכחו ובמצפוניו מן החכמה לגלותו ולהראותו, וישאבנה מלבו כאשר יחקור על המים אשר במעמקי הארץ, ואני שאלתי אחד מהנחשבים מחכמי התורה במקצת מה שזכרתי לך בחכמת המצפון, והשיב אותי כי הקבלה תעמוד במקום העיון בזה ובמה שדומה לו, אמרתי לו אין זה ראוי אלא למי שאין בו יכולת לעיין מפני מעוט הכרתו ודוחק הבגרות

bekannt, und hangen die Menschen so an ihnen, daß sie es nicht nöthig hatten, in einem Buche zu behandeln, und betrachte daher die Sitten der Menschen in den meisten Zeitaltern, so wie es in den Büchern erwähnt wird; aber ich fand, daß sie entfernt waren von dieser Gattung von Geboten, mit Ausnahme der Muthvollen und Sonderlingen unter ihnen, wie es von denselben erwähnt ist; aber die übrigen, wie mußte man sie anregen und unterweisen! und nun um so mehr die meisten unserer Zeitgenossen, die die Kenntniß der Gliedergebote geringschätzen und achten, um wie viel mehr die Gebote des Herzens! Entschließt sich Jemand dem Studium der Thora obzuliegen, so hat er dabei nur die Absicht, daß man ihn beim gemeinen Volke einen Weisen nenne, und er sich einen Namen unter den Großen mache, und er wendet sich so vom Wege der Thora ab, einem Etwas zu, das ihm keinen besondern Vorzug gewähren, seine Seele nicht von Fehlern reinigen kann, und welches ihn, wenn er es nicht gekannt hätte, nicht straffällig gemacht haben würde, während er es unterlassen, über die Wurzel des Gesetzes, die Grundlage seiner Lehre nachzudenken, was er nicht unberücksichtigt und unbeachtet hätte lassen sollen, weil er die Gebote nicht beobachten kann, wenn er sie nicht kennt und ausübt, wie z. B. bezüglich des Glaubens der Einheit Gottes: ob wir verpflichtet seien hierüber mit unserer Vernunft nachzudenken, oder ob es für uns genüge, wenn wir uns durch die Tradition hievon überzeugt halten, wenn wir nämlich ohne Zeichen und Beweis annehmen und einfach sagen: daß unser Gott einzig und einzig, wie es die Einfältigen thun, oder ob wir, um diese Einheit von allen andern vorkommenden zu unterscheiden, über das Wesen der absoluten und der relativen Einheit nachzudenken verpflichtet seien, oder nicht. Und dieß zu kennen und zu wissen ist des Gläubigen Pflicht, denn die Thora macht darauf aufmerksam, indem es heißt: „Und du sollst es heute erkennen und dir zu Herzen führen u. s. w.“ — Ebenso ist es mit den übrigen Herzenspflichten, die wir bereits erwähnt und die wir noch erwähnen werden. Der Glaube des Gläubigen ist nicht ganz und fertig, wenn er diese nicht kennt und ausübt. Es ist dieß die geheime Wissenschaft, die da ist des Herzens Licht, der Seelen Glanz, darüber die Schrift sagt: „Siehe, Wahrheit begehrt du, im Innern und in dem Verborgenen laß Weisheit mich erkennen!“ Man erzählt von einem Weisen, daß

שמא הם כל מבוארות וידועות לכל, וכל בני אדם דבקים בהם עד שלא נצטרכו לחברם בספר, ועיינתי מנהגי בני אדם ברוב הדורות הנזכרים בספרים ומצאתים רהוקים מן המין הזה מן המצורת, אלא הזריזים הפרושים בהם כפי הנזכר עליהם, אך השאר כמה היו צריכין להעיר ולהורות אותם וכל שכן רוב אנשי זמננו זה. אשר זלולו בחכמת מצות האיברים כל שכן במצות הלבבות, ואשר ידבנו לבי מהם לעיין בחכמת התורה, הוא מתכוין לדבר שיקרא בו חכם אצל עמי הארץ ושיעשרה לו שם אצל הגדולים, ויטרה מדרך התורה אל מה שלא יקנה מעלה יתירה, ולא ינקהו ממכשול בנפשו ושואם לא היה יודעו לא היה נענש עליו, ויהינח לעיין בשרשי דתו ויסודי תורתו אשר לא היה לולהתעלם מהם ולהניחם, ושלא יוכל לקיים מצות אם לא ידעם ויעשם, כמו אמונת היחוד אם אנחנו חייבים לעיין בו מצד שכלנו או אם יספיק לנו אם נדעהו מצד הקבלה, שנאמר שאלהינו א' כאשר יאמרו הפתאים מבלי אות ומופת, או אם אנחנו חייבים לחקור על ענין האחד האמת והאחד העובר להבדיל הענין אצלנו משאר עניני האחדים הנמצאים אם לא והענין הזה אין המאמין רשאי שלא ידענו שהתורה הזהירה עליו דכתוב (דברים ז') וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' וכן שאר מצות הלבבות שזכרנו ושאוועתידים לזכור, אשר לא ידעם ויעשם, והיא החכמה הצפונה אשר היא אור הלבבות ונונה הנפשות, ועליה אמר הכתוב (תהלים נל) הן אמת חספה במחורת ובסתום חכמה תודיעני, ואמרו על אחד מהחכמים כי היר

Vielleicht aber, so dachte ich dann wieder, ergeben sich aus dieser Gattung Gebote, nicht viele andern, daher unterließen sie es, und verfaßten hierüber kein besonderes Werk; als ich hingegen ihre Anzahl und ihre Abschnitte untersuchte, fand ich ihrer Ergebnisse so viele, daß ich denken mußte, daß der Spruch D a v i d's: „Aller Vollendung sah ich ein Ziel, sehr weit geht dein Gebot,“ nur auf die Herzensgebote sich beziehen müsse, da die Gliedergebote eine bestimmte Anzahl haben, wie die 613 Gebote, und nur die Herzen sequenzen zahllos sind. — Dann dachte ich wi

ואמרת'י שמא המין הזה מן המצות
אינו מתילד למצות רבות, וע"כ
הניחו אותם ולא חברו בהם ספר
מיוחד, וכאשר חסרתי על מספרם
ופרקייהם, מצאתים לדוב מאד
בהתילדם עד שחשבתי כי מה שאמר
דוד ע"ה (תכלים קיט) לכל תכלה
ראיתי קץ רחבה מצותך מאד אמרו
על מצות הלבבות כי מצות האיברים
יש להם מספר ידוע כמו תרי"ג מצות,
אך מצות הלבבות רבות מאד עד כי
אין לתולדותיהן מספר, ואמרת'י עוד

gebote so zahlreich sind, daß ihre Con-
der, vielleicht sind sie Allen so klar und

len darauf zurück, die ich aber nicht wieder zu bringen brauche, weil ihrer eben viel, und sie bekannt sind.

Als mir nun die Verpflichtung zu den Herzensgeboten von Seiten der Lehre ebenso klar geworden war, wie von Seiten des Verstandes, so suchte ich in den Aussprüchen unserer Lehrer nach, und fand es hier offenkundiger als es durch die Schrift und durch den Verstand offenkundig geworden, und zwar theils allgemein gehalten, wie ihr Spruch: „Der Barmherzige will und wünscht nur das Herz;“ ferner: „Herz und Auge sind zwei Vermittler der Sünde,“ und theils besonders im Traktat Abot, was keiner weiteren Erwähnung bedarf. Auch fand ich Vieles in ihren auf uns gekommenen Sitten und Gebräuchen, bei dießfälligen Anfragen, das dieses darthut, so bei der Frage: „Wodurch und durch was bist du zu so einem hohen Alter gekommen?“ — Ich entnahm dieß auch ferner aus der Schrift, weil derjenige, der eine Person unvorsätzlich todtschlägt, nicht zum Tode verurtheilt wird, und daß derjenige, der unvorsätzlich eines der Gebote übertreten, die, vorsätzlich übertreten, eine der vier gerichtlichen Todesarten oder Ausrottung nach sich zogen, nur zu einem Sünd- oder Schuldopfer kondemnirt ist. Dieß Alles dient nur zum Beweise, daß es beim Strafurtheil hauptsächlich darauf ankommt, daß Herz und Körper die That gemeinschaftlich vollbrachten: das Herz durch die Absicht und der Körper durch die Bewegung. Ebenso sagen sie von dem, der ein Gebot (Gottes) ausgeübt, ohne dabei die Absicht gehabt zu haben, dieß um des himmlischen Namens Willen zu thun, daß er dafür keine Belohnung erhält. — Da nun der Drehpunkt und die Stabilität auf die Absicht des Herzens und dessen Gefinnung beruhen, so ist es in der Natur der Sache ausgesprochen, daß die Kenntniß der Gebote des Herzens der Kenntniß der äußern Gebote vorangeht.

Nachdem sich mir aber die Nothwendigkeit der Kenntniß des Innern von der Vernunft, Schrift und Tradition aus klar ergeben hat, so dachte ich wieder, vielleicht gehört diese Art von Geboten zu denjenigen, die, wie das Erlaß- und Jubelfahr und die Opfer, nicht zu jeder Zeit und an allen Orten ihre Verpflichtung für uns haben; als ich aber darüber nachdachte, fand ich; daß wir stets, Zeit unseres Lebens, ununterbrochen hiezu verpflichtet sind, und daß wir gar keinen Einwand und Einwurf haben, sie zu unterlassen, wie z. B. die Einheit Gottes in unserem Herzen anzuerkennen, ihm in unser

בכמה מקומות ואינני צריך להביאם מפני שהם רבים וידועים:

וכאשר התברר לי חיוב מצורח הלבבות מן התורה כאשר התברר מן השכל, חפשתי עליו בדברי רז"ל ומצאתי יותר מפורש בדבריהם ממה שהוא מפורש בספרים ומן השכל, קצתו בכלל כמו שאמרו רחמנא לבא בעי, ואמרי לבא ועינא תרי סרסורי דחמאה נינהו, וכצורתו בפרט במסכת אבות שאין צריך להאריך בזכרו, ומצאתי הדבר ממנו במדותיהם ובמנהגיהם המקובלים מהם כשהיו נשאלים על עניניהם, כמו שאמרו רז"ל במה הארכת ימים. וראיתי מצד הכתוב עוד במכה נפש בשננה שאינו חייב מיתה, ומי שהוא שונג במצות אשר לא תעשירה שחייבים עליהן במזיד אחת מ' מיתות בית דין או כרת, שאינו חייב עליהם אלא חטאת או אשם, וכל זה ראיה כי העיקר בחיוב העונש אינו אלא עד שיהיו הלב והגוף משתתפין במעשה, הלב בכונתו והגוף בתנועתו, וכן אמרו במי שעשה מצוה ולא נתכוון לעשותה לשם שמים שאינו מקבל עליה שכר, וכיון שקוטב המעשה ועמדו בנויים על כונת הלב ומצפוננו, ראוייה שתהיה חכמת מצות הלב קודמת בטבע לחכמת מצות האיברים:

וכאשר נתברר לי היום החכמה הצפונה מן השכל והכתוב והקבלה, אמרתי שמא המין הזה מן המצות אינו חייבים בו בכל עת ובכל מקום כשמטה וכיובל וכקרבות, וכאשר עיניתי מצאתי שאנו חייבין בו תמיד כל ימינו בלי הפסקה, ושאינו לנו שום טענה בהנחתו, כמו יחוד אלהינו בלבנו ועבדו בצפוננו, ולירא

ausgewählten Theile unseres Wesens sind, außer Acht zu lassen, und sie nicht zu seinem Dienste nach ihrer Möglichkeit zu verpflichten, da erst durch sie der Dienst seine Vollendung erlangt. Wir sind demnach zu äußern und innern Pflichten verpflichtet, auf daß unser Dienst vollkommen und vollständig sei, und unser Inneres und Äußeres für unsern Schöpfer umfasse.

Als mir nun ihre Verpflichtung von Seiten des Verstandes klar geworden war, dachte ich: vielleicht ist dießfalls in dem Buche unserer Lehre nichts geschrieben, und deshalb unterließen sie es, ein Buch darüber zu verfassen, das uns hierüber belehren und seine Wege uns zeigen soll, so daß ich in dem Buche der Lehre suchte, aber fand, daß viel-
mahl hievon erwähnt wird, wie es heißt: „Und du sollst lieben den Ewigen deinen Gott mit deinem ganzen Herzen, mit deiner ganzen Seele und mit deinem ganzen Vermögen, und es seien diese Worte, die ich dir heute gebiete, auf deinem Herzen;“ ferner: „Zu lieben den Ewigen deinen Gott, seiner Stimme zu gehorchen und an ihm zu hängen;“ ferner: „Zu lieben den Ewigen, euern Gott und ihm zu dienen aus eurem ganzen Herzen und eurer ganzen Seele;“ ferner: „Dem Ewigen, eurem Gotte solltet ihr folgen, und ihn ehrfürchten;“ ferner: „Und du sollst lieben deinen Nächsten wie dich;“ ferner: „Und nun Israel, was verlangt der Ewige dein Gott von dir, als daß du ihn ehrfürchtest;“ ferner: „Und ihr solltet lieben den Fremden,“ und Furcht und Liebe sind doch Herzenspflichten.— Die dießfälligen Verbote heißen: „Du sollst nicht gelüsten nach dem Weibe deines Nächsten und nicht begehren u. s. w.“ „Du sollst dich nicht rächen und nichts nachtragen;“ „Du sollst nicht hassen deinen Bruder in deinem Herzen;“ „Und ihr solltet nicht nachgehen eurem Herzen und euren Augen;“ „Verhärte nicht dein Herz und verschließe nicht deine Hand“ und mehrere andere Stellen. Zuletzt führt er den ganzen Dienst auf das Herz und die Zunge zurück, wie es heißt: „Denn dieses Gebot, das ich dir da gebiete, u. s. w. es ist nicht im Himmel u. s. w. es ist nicht jenseits des Meeres u. s. w., sondern sehr nahe ist dir die Sache in deinem Munde und in deinem Herzen, es zu thun.“ In den andern Büchern der Profeten ergehen sie sich eines

שנתברר כי הבורא חייב את אבריו במצותיו לא היה נכון להניח נפשנו ולבנו שהם מבחר חלקי עצמנו שלא יחייבם בעבודתו כפי יכולתם מפני שבהם נמר העבודה ועל כן נתחייבנו בהובותגלויינו ומצפונינו כדי שתהי' עבודתנו שלמה ונמורה, וכוללת מצפונינו וגלוינו לבוראנו יתברך: וכאשר התברר לי חובם מדרך השכל, אמרתי בלבי שמא הענין הזה אינו כתוב בספר תורתנו ועל כן הניחו לחברו בספר שירוננו אותו ויראנו עניניו, עד אשר בקשתיו בספר התורה ומצאתיו שנוכח בו פעמים רבות, כמו שנא' (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ודיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, ואמר (סס ל) לאהב את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, ואמר (סס יא) לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, ואמר (סס יג) אחרי ה' אלהיכם תלכו ואותו איראו, ואמר (ויקרא יט) ואהבת לרעך כמוך, ואמר (דברים י) וצתה ישראל מרה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה, ואמר (סס) ואהבתם את הגר ונו' והיראה והאהבה מחובות הלבבות, ואמר בלאוין שבהן (סס כ) לא תחמדי אשת רעך ולא תתאוה ונו' (ויקרא יט) לא תקום ולא תטור את בני עמך, (סס) לא תשנא את אחיך בלבבך ונו' (צמדז עו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם ונו', (דברים עו) לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך ורבים כאלה, ואחר כך השיב את כל העבודה אל הלב ואל הלשון, כמו שנאמר (סס כ) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום ונו' לא בשמים היא ונו' ולא מעבר לים היא ונו' כי קרוב אליך הדבר מאד בסוף ובלבבך לעשותו, ובשאר ספרי הנביאים האריכו בענין והשיבו אותו

Wellern und kommen an manchen Stel-

ihre Verpflichtung für uns in der Moral, um uns die rechte und gerade Bahn zu zeigen, und seien sie jenen Zusätzen gleich zu halten, die unserem freien Willen überlassen sind, zu denen wir aber keineswegs gehalten, und wobei wir nicht straffällig werden können, wenn wir sie außer Acht lassen, daher es auch die Altvordern unterließen, sie in einem Werke zu behandeln. Ein weiteres Nachdenken über die Herzenspflichten, ob wir nämlich von Seiten der Vernunft, Schrift und Tradition zu ihnen verpflichtet seien oder nicht, ließ mich sie als die Grundlage aller Gebote finden, so zwar, daß die geringste Einbuße, die sie trifft, jedwedes Gebot von den äußern Geboten unstatthaft macht.

Von Seiten der Vernunft. Es ist klar, daß der Mensch aus Seele und Körper besteht, beide Wohlthaten Gottes gegen uns, ist der eine sichtbar, die andere unsichtbar, wonach wir auch zu einem äußeren und innerem Gottesdienste verpflichtet sind. Der äußere besteht in Gliederpflichten (=äußern Pflichten) als: Gebet, Fasten, Wohlthätigkeit, Lernen und Lehren der Thora, Errichtung von Laubhütten, Ergreifung des Palmzweiges; das Gebot der Schaufäden; der Pfostenschriften, vom Geländer u. dgl. vieles, das durch die sichtbaren Sinne des Menschen vollzogen wird. — Was aber den innern Gottesdienst betrifft, so besteht dieser in Herzenspflichten, nämlich: daß wir Gottes Einheit in unserem Herzen anerkennen, an ihn und seine Lehre glauben, seinem Dienste uns unterziehen ihn ehrfürchten, vor ihm uns demüthigen und schämen, ihn lieben, auf ihn vertrauen, unser Leben ihm anheimstellen, das meissen, was ihm verhasst ist, unser Thun auf ihn beziehen, seine Wohlthaten betrachten und erwägen und Ähnliches thun sollen, das bloß in den Gedanken des Herzens und seinen Gefinnungen vor sich geht, ohne daß die sichtbaren Glieder des Körpers dabei zu thun haben.

Auch weiß ich gewiß, daß die Gliederpflichten erst ihre Vollendung erlangen, wenn das Herz und die Seele es wollen und wünschen, und unser Herz sich nach deren Ausführung sehnt. Denn käme uns der Gedanke bei seien, den Dienst Gottes zu wählen und zu wünschen, so hörte auch für unsere Glieder die Verpflichtung der äußern Gebote auf, weil keine That vollendet ist, wenn nicht die Seele sie gewünscht hat. Ist es nun klar, daß der Schöpfer unsere Glieder zu seinen Geboten verpflichtet hat, so wäre es nicht richtig, unsere Seele und unser Herz, die doch die

וכמותו כמו התוספות שהם רשות שאין אנחנו נתבעין בהם ולא נענשים אם נתעלם מהם ועל כן הניחו הקדמונים לחברו בספר, עד שחפשי על חובות הלבבות מן השכל ומן הכתוב ומן הקבלה אם אנחנו חייבים בהם אם לאו ומצאתים שהם יסודי כל המצות, ואם יארע בהם שום הפסד, לא תתכן לנו מצוה ממצות האברים:

מן השכל שאמרתי, כי כבר נתברר לנו כי האדם מחובר מנפש ונוף ושניהם ממוכות הבורא עלינו, האחד נראה וחשני איננו נראה, ואנחנו חייבים לעבוד אותו בעבור זה עבודה גלויה ועבודה צפונה, הגלויה חובות האברים כמו התפלה והצום והצדקה ולמוד תורה ולמדה ועשות סוכה ולולב וציצית ומזוזה ומעקה והדומה להם ממה שינמר מעשהו על ידי חרשי האדם הנראים אך העבודה הצפונה היא חובת הלבבות, והיי שניחד האל בלבבותינו ושנאמין בו ובתורתו ושנקבל עבודתו, ונראה אורו ונכבד מפניו ונבדש ממנו ונאהב אורו ונבטח בו ונמסור נפשותינו אליו, ושנפרוש מאשר שנה ושניחד מעשינו לשמו ושנתבונן בטובותיו, והדומה לזה ממה שינמר במחשבת הלב ומצפוננו מכל אברי הנוף הנראים ממנו וידעתי דעת ברורה כי חובות האברים לא תשלמנה כי אם ברצון הלב וחפץ הנפש לעשותם, ותאות לבנו לסעול אותם, ואם יעלה במחשבתנו שאין לבורנו חייבין לבחור בעבודת השם ולהפוך בה יסתלק מעל אברינו חוב המצות שאנו חייבין בהם, מפני שאין מעשה נשלם מבלי חפץ הנפש בו וכיון

daß unsere Herzen nicht verpflichtet sind, so hörte auch für unsere Glieder die Verpflichtung der äußern Gebote auf, weil keine That vollendet ist, wenn nicht die Seele sie gewünscht hat. Ist es nun klar, daß der Schöpfer unsere Glieder zu seinen Geboten verpflichtet hat, so wäre es nicht richtig, unsere Seele und unser Herz, die doch die

Volltes; ferner: daß wir nach der Sünde nicht Sinn und Begehr richten und uns nicht entschließen sollen, sie auszuführen, u. dgl., was im Innern des Menschen vorgeht, und ausschließlich nur dem Schöpfer sichtbar ist, wie geschrieben steht: „Ich der Ewige, ergründe das Herz, prüfe die Nieren;“ ferner: „Eine Leuchte des Ewigen ist des Menschen Seele, durchforschend alle Kammern des Innern.“

Weil nun die Wissenschaft von den Geboten der Thora zweierlei Objekte hat, nämlich eines, das Offenbare betreffend, und das zweite, das Geheime, so bin ich eingegangen in die Werke der Altvordern, der Nachfolger der Talmudisten, die viele Werke über die Gebote verfaßten, um mittelst ihrer über das Objekt des Verborgenen in's Klare zu kommen, fand aber, daß Alles, was sie zu erklären und zu erörtern suchten, sich bloß auf eines dieser drei Objekte beschränkt: 1) suchten sie die Thora und die Bücher der Propheten zu erklären, und dieß auf zweierlei Art, entweder indem sie Worte und Inhalt erklärten, wie dieß R. Saadja bei den meisten Büchern der Bibel gethan, oder indem sie die sprachlichen Elemente behandelten, die Theorie wie die Praxis nach allen Richtungen und Seiten hin und die Korrektur, wie die Werke Ben Menach, der Masforeten und ihrer Nachfolger; 2) die Erklärung des gebotlichen Theiles, wie das Werk R. Chephaz b. Jazliach, oder die Auseinandersetzung dessen, was heutzutage für uns Anwendung und Geltung hat, wie die Sammlungen von Entscheidungen und ähnliche Schriften, oder Auszüge aus denselben, wie die Werke einiger Geonim, in Responsen auf gewisse Anfragen bezüglich äußerer Gebote oder Rechtsausprüche; 3) die Feststellung der gesetzlichen Vorschriften durch Beweise und Widerlegungen Kettern gegenüber, wie die Werke: Emunoth, Schorscho Hadath, Mekamez und ähnliche. Ich forschte und suchte, fand aber kein Werk, das eigens die innere Pflicht behandelte, überzeugte mich vielmehr, daß sie diese Wissenschaft, nämlich die Wissenschaft von den Herzenspflichten, ganz unberücksichtigt gelassen, und sie nicht in einem Werke behandelten, das die allgemeinen wie die besondern Regeln derselben in sich enthielte. —

Ich wunderte mich hierüber dermaßen, daß ich endlich der Meinung Raum gab, daß wir zu dieser Art von Geboten gar nicht von der Thora aus verpflichtet seien, und liege nur

naherher בעבירות ולא נמאום ולא נסכים, ומה שדומה לזה במה שהוא במצפון האדם ולא ישקף עליו זולתי הבורא, כדכתיב (ירמיה יז) אני ה' חוקר לב בוחן כליות, וכתיב (משלי כ) נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן:

ומפני שחכמת המצות שבתורה על שני ענינים, האחד מהם גלוי והשני נסתר, עיינתי בספרי הקדמונים שהיו אחרי אנשי התלמוד אשר חברו בעניני המצות חבורים רבים לעמוד מהם י"ל חכמת הענין הנסתרה וראיתי כי כל מה שכונו לפרש ולבאר איננו יוצא מאחד משלשה ענינים, האחד מהם לפרש ספר התורה והנביאים, וזה על שני דרכים, או לבאר פי' המלות והענינים כמו שעשה רבינו סעדיה ז"ל ברוב ספרי המקרא, או לבאר עניני הלשון והדקדוק והשמוש לכל עבריו וצדדיו ולתקן מלורתי, כספרי בן גאנח ובעלי המסורת ומי שנהג מנהגם, והענין השני לחבר עניני המצות על דרך קצרה כספר רב חפץ בן יצליח ז"ל, או מה שאנו חייבים בהן בזמן הזה כהלכות פסוקות ונדולות והדומה להם, או חלק מחלקיהן כספרי קצת הגאונים בתשובות שאלות במצות הנוף ופסקי דינין, והענין השלישי לישוב עניני התורה בלבבנו בדרכי הראיות ותשובת המינים, כספר האמונות וספר שרשי הדת וספר המקמץ והדומה להם. וחקרתי עליהם ולא מצאתי בהם ספר מיוחד בחכמת המצפון, וראיתי החכמה הזאת שהיא חכמת חובות הלבבות שהניחיה ולא חברה בספר שיהיה כולל שרשיה ופקיה, ותמהתי על זה תימה גדולה עד שאמרתי בלבי שמא המין הזה מן המצות אין אנחנו חייבים בו מן התורה אלא שחיבונו בדרך המוסר, ולהורות הדרך הנכונה והישרה

barte Lehre; 3. Traditionen, die von den Altvordern auf uns gekommen sind, welche sie von den Propheten erhielten, und die der große R. Saadja h. genügend erörtert hat.

Die Thora aber enthält zweierlei: 1) die Kenntniß der Gliederpflichten: die Wissenschaft des Sichtbaren; 2) die Kenntniß der Herzenspflichten, der innern nämlich: die innere Wissenschaft. Die Gliederpflichten zerfallen in zwei Abtheilungen: a) in solche Gebote, zu denen uns schon der Verstand verpflichtet, wenn sie auch die Thora nicht zur Pflicht gemacht hätte; b) in die geoffenbarten, die die Vernunft weder gebietet, noch umstößt, wie das Verbot: Fleisch und Milch zu genießen, Zeug von zweierlei Gewebe zu tragen, zweierlei Gattungen zu säen u. dgl. Verbote, wo uns die Ursache ihres Verbotes und ihrer Verpflichtung für uns unbekannt ist. Die Herzenspflichten insgesamt haben Ursprung und Wurzel im Verstande, wie ich dieß, so Gott will, auseinander setzen werde. — Alle Verordnungen werden wieder in Gebote und Verbote eingetheilt, was wir bei den Gliederpflichten nicht darzuthun brauchen, da sie Jedermann bekannt sind; dagegen werde ich einige Gebote und Verbote unter den Herzenspflichten, so wie sie sich mir darbieten, erwähnen, damit sie als Muster und Maßstab für die dienen mögen, die ich nicht erwähnen werde. Zu den Geboten der Herzenspflichten gehört es, zu glauben, daß die Welt einen Schöpfer hat, der sie aus Nichts erschaffen und hervorgebracht und daß Niemand ihm gleicht; daß wir seine Einheit anerkennen; daß wir ihm in unserem Herzen dienen; daß wir die Wunder seiner Schöpfungen, als Zeichen seines Daseins betrachten; daß wir auf ihn vertrauen, uns vor ihm demüthigen, ihn fürchten, und Scham empfinden, weil er unsere offenen und unsere geheimen Handlungen erschaut; daß wir uns sehnen nach seinem Wohlgefallen, unsere Handlungen zu seines Namens Ehre bestimmen und widmen, ihn und seine Freunde lieben, um ihm näher zu kommen, und seine Hasser hassen u. dgl. thun sollen, was mittelbar unserer Glieder nicht sichtbar wird. Das Entgegengesetzte von dem Allen macht die Verbote der Herzenspflichten aus; auch daß wir nicht nach fremdem Gute gelüsten, uns nicht rächen, und Niemanden nachtragen sollen, wie geschrieben steht: „Du sollst dich nicht rächen und nichts nachtragen den Kindern deines

שקבלנו מקדמוננו שקבלו מן הנביאים ע"ה, וכבר הקדים לבארם הרב הגדול רבינו סעדיה ז"ל במה שיש בו די. אך חכמת התורה מתחלקת לשני חלקים, האחד מהם לדעת חובות האברים והיא החכמה הנראית והשני לדעת חובות הלבבות והם המצפונים והיא החכמה הצפונה וחובות האברים יחלקו לשני חלקים, האחד מהם מצוות שמחייב בהם השכל אפילו אם לא חייבה ברה"ק התורה, והחלק הב' מצוות השמע' שאין השכל מחייב בהם ולא דוחה אותם, כאסור בשר בחלב ושעטנז וכלאים, והדומה להם ממה שנעלמה ממנו עילת איסורם, ועילת חיוב ממה שנתחייבנו מהן, אך הובור הלבבות כל שרשיהן הן מן השכל כאשר אבאר בע"ה, וכל המצוות הם נחלקות למצוות עשה ולמצוות לא תעשה ואין אנו צריכין לבאר את זה במצוות האברים, מפני שהם ידועות לכל, אבל אני זוכר ממצוות עשה ומצוות לא תעשה שבחובות הלבבות מה שיזדמן לי, כדי שיהיה דמיון למה שלא אזכור מהם בע"ה, וממצוות עשה שבחובות הלבבות שנאמן כי יש לעולם בורא בראו מאין, ושאין כמוהו, ושנקבל עלנו יחוה, ושנעבדהו בלבנו, שנתבונן בפלאי יצירותיו כדי שיהיו לנו לאות עליו, ושנבטח בו, ושנכנע מפניו, ושנראה אורו, ונספח ונבוש מהשקיפו על גגלותינו ונסתרותינו, ושנכסוף לרצונו, וניחד מעשינו לשמו, ושנאהב אותו ואת אוהביו כדי להתקרב אליו ונשנא את שונאיו והדומה לזה ממה שאינו נראה מן האברים:

אך הלאוין שבחבורת הלבב ר הפך כל אלו, וגם מהם שלא נחמור ולא נקום ולא נטור את בני עמנו כדכתיב (ויקרא יט) לא תקום ולא תטור את בני עמך, ומהם שלא

הוא נחמור ולא נקום ולא נטור את בני עמנו כדכתיב (ויקרא יט) לא תקום ולא תטור את בני עמך, ומהם שלא

Verstande und den überfinnlichen Wesen handelt. — Und alle diese Wissenschaften, jede nach ihrer Art, sind Pforten, die der Schöpfer den Menschen aufgethan, durch sie zur Lehre und zur Welt zu gelangen; nur stellt sich die Nothwendigkeit der einen mehr bei der Beschäftigung mit der Lehre, die der andern mehr bei weltlichen Dingen heraus. In weltlichen Dingen ist die niedere nothwendig, nämlich die Wissenschaft von den Naturkörpern und ihren Eigenschaften, und die mittlere, nämlich die Hilfswissenschaft; denn diese beiden Wissenschaften geben Aufschluß über die Geheimnisse dieser Welt, über ihre Vortheile und Genüsse, sie geben Aufschluß über gewisse Künste und Erfindungen, die zum Lebensunterhalt und zum weltlichen Erwerbe nothwendig sind. Die Wissenschaft aber, deren Nothwendigkeit sich für die Beschäftigung mit der Lehre ergibt, ist die höchste Wissenschaft, nämlich die Metaphysik, die wir nur darum zu lernen verpflichtet sind, um durch sie zum Verständniß der Thora zu gelangen, keineswegs aber weltlicher Genüsse wegen! Unsere Lehrer sagen: Es heißt: „Zu lieben den Ewigen, eueren Gott, seiner Stimme zu gehorchen, und ihm anzuhängen;“ es sage aber Niemand: „Ich will lernen, auf daß man mich weise, ich will lernen, auf daß man mich Lehrer heiße, will lernen, auf daß ich Senator werde und bei Versammlungen den Vorſitz führe; sondern lerne aus Liebe zur Sache; der Ruhm kommt endlich.“ Ferner sagen sie: „Liebe das Gute, um es zu üben; rede davon; wenn es dein Interesse erheischt, mache sie aber nimmer zur Krone, mit ihr groß zu thun, und nicht zum Spaten, damit zu graben.“ Sie sagen ferner: Es heißt: „Heil dem Manne, der den Ewigen fürchtet, an seinen Geboten hat Wohlgefallen;“ das will sagen: an seinen Geboten, nicht aber an ihrer Belohnung, wie gelehrt worden ist: „Seid nicht wie die Knechte, die da dienen dem Herrn in der Absicht, ihren Lohn zu empfangen, sondern seid wie die Knechte, die da dienen dem Herrn auch ohne die Absicht ihren Lohn zu empfangen, es muß sein die Furcht Gottes über euch.“

Die Pforten, die der Schöpfer aufgethan, um zur Erkenntniß seiner Lehre und seines Gesetzes zu gelangen sind drei. 1. Der unerschließbare, gesunde Menschenverstand; 2. seine

קורין לה בלשון ערב אל עלם אלד"י והיא חכמת האלהיות והיא דעת האל יתברך ודעת תורתו ושאר המושכלות בנפש ובשכל ובאישים הרוחנים וכל חלסי החכמה לפי מחלשות עניניו המה שערים פתחם הבורא יתברך למדברים להשיג בהם התורה והעולם אלא שמקצת החכמות הצורך אליהם יותר לענין התורה ומקצת הצורך אליהם יותר לתועלת העולם ואשר הצורך אליהם יותר לענין העולם היא החכמה התחתונה אשר היא הכמות מבעי הנוספות ומקריהן ומהכמה התיכונה חכמת השמוש, ושת החכמות האלה מורות על כל סודות העולם הזה ותועלותיו והנאותיו ממנו, ומורות על עניני המלאכות ומיני התחבולות הצריכות לנוספות ולעניני סניני העולם, אך החכמה שהצורך אליה יותר אל התורה, היא החכמה העליונה והיא החכמה האלהית, ואנחנו חייבין ללמוד אותה כדי להבין ולהגיע אל תורתנו, אך ללמוד אותה כדי להגיע אל הנאות העולם אסור לנו, ואמרו רבותינו תניא לאהבה את "אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו, שלא יאמר אדם אקרא כדי שיקראוני חכם אשנה כדי שיקראוני רבי, אשנה כדי שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא, ואמרו עשה דברים לפעלם ודבר בהן לשמן ואל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחתוך בהם ואמרו אשרי איש ירא את "במצותיו חפץ מאד (תהליס קינ) א"ר אלעזר במצותיו ולא בשכר מצותיו כדתנן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס לא הו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ שלא לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם: והשערים שפתחם הבורא לדעת תורתו ודתו הם שלשה, האחד מהם השכל והניצל מכל פגע, והב' ספר תורתו הגתונה למשה נביאו (ס"ח והנ' מה שהוא מחוט) והג' הקבלות

דורך מוסס, פנינן פרוטטן, גטופטן

הקדמת המחבר.

Gepriesen sei der Ewige, der Gott Israels, der da allein ist absolut einig, dessen Güte unaufhörlich; der da die Wesen alle hat hervorgebracht zum Zeichen seiner Einheit, gebildet hat Geschöpfe als Belege seiner Allgüte gezeugt hat Neues zur Offenbarung seiner Allweisheit, wie es heißt: „Ein Geschlecht rühmt dem andern deine Werke und deine Wohlthaten ergründen sie;“ ferner: „Es preisen dich, Ewiger, all deine Werke und deine Frommen beneiden dich. Die Herrlichkeit deines Reiches sprechen sie aus, und von deiner Stärke reden sie, und zu thun den Menschenkindern seine Stärke u. s. w.“ Die größte der Wohlthaten aber, die der Schöpfer den Menschen erwiesen, insofern er sie mit der Fähigkeit zum Erkennen und Begreifen ausgestattet, ist die Weisheit (= Wissenschaft), die da ist ihres Geistes Leben und die Leuchte ihres Verstandes, die sie dem Willen Gottes näher bringt und vor seinem Borne schüllet, wie die Schrift sagt: „Denn der Ewige giebt Klugheit, aus seinem Munde Erkenntniß und Einsicht.“ und Elihu: „Doch, der Geist ist es in dem Menschen, und der Odem des Allmächtigen, der sie verständig macht; und Daniel: „Er giebt Weisheit dem Weisen;“ ferner sagt die Schrift: „Ich der Ewige lehre dich zum Frommen, leite dich auf dem Wege, den du gehen sollst.“ —

Die Weisheit (= Wissenschaft) zerfällt in drei Theile: 1) in die Naturwissenschaft, die sich mit den Naturkörpern und ihren Eigenschaften befaßt; 2) in die Hilfswissenschaft, auch die bildende genannt; als: die Arithmetik, Geometrie, Astronomie und Musik; 3) in die Wissenschaft von dem Göttlichen, welche von Gott, seiner Lehre und sonstigen Abstrakten, als: der Seele, dem

אמר המחבר ברוך "אלהי ישראל אשר לו יאות ענין האחד האמתי הקדמון במציאות המתמיד טובתו אשר ברא כל הנמצאות לאות על אחדותו, ויצר יצירות לעד על גבורתו והחל חרשות לחעיד על חכמתו, וגודל טובו, כדכתי' דור לדור ישבח מעשיך ונבירותיך יגידו וכתוב ידוך ה' כל מעשיך וחסידיך יברכו, כבוד מלכותך יאמרו ונבורתך ידברו להודיע לבני האדם נבירותי וכו' והגדולה שבטובות אשר הטיב בהם הבורא לעבדיו המדברים אחר המציאות אותם על תכונת הכרתם בהן נמורה והבנתם שלמה היא החכמה אשר היא חיי רוחסונר שכלסוהמביאה אותם אל רצון האלהים, והמצלת אותם מסצפור בעולם הזה ובעולם הבא כאשר אמר הכתוב (משלי ז) כי ה' יתן חכמה מסיו דעת ותבונה, ואמר (חיוני לז) אליהוא אכן רוח היא באנוש וגשמת שדי תבינם, ודניאל אמר (דניאל ד) יחב חכמתא לחכימין וגומר, ואמר הכתוב אני הוא אלקיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך (ישעיה) והחכמה מתחלפת לשלשה חלקים, החלק הראשון חכמת היצירות שקורין לה בלשון ערב אל ע"לם אל טבעי, והיא חכמה טבעי הנוספות ומקריהן והחלק השני הוא חכמת השמוש שקורין לה בלשון ערבי אלעלסריצאיהוהיא חכמת המנין בשעור וחכמת הכוכבים וחכמת הגנון הנקראת מוזיקא והחלק השלישי

שיגע צו מחצרו גשמד ונוהר צעניניו, ותקן שערץ ותכן מחלקותיו ואון וחקר
 דצרו, ויצוא הוא לחצל ולשנת ויאמר כי זה הוא, והמעיינים צו יתלו כל הטעות
 צמחצר. ויש לנו ללמוד מצעל החצור הזה הרצ' בחיי צ'ד יוסף ז"ל כי אף
 ע"פ שחצר מעלמו צענין שתלה צדעתו, ולא היה מעתיק חצור אחרים, דלה לחזר
 צו ולהמנע מחצר, מפני שהיה צענין במקלד צהצנת לחזת לשון הערצו, אע"פ
 שגדלה מחצורו כי חכם היה צלשון; וכ"ש שהיה לאיש כמוני להזהר מן ההעתקה,
 מכל אלה הענינים אשר זכרתי. ועוד כי מנהג דוד צ"א צומן הזה, להתעולל
 ולהתגולל על מי שמחדש דצר מצני דודם צין צהעתקה צין צחצור צין צפיוע, צין
 צשאר הענינים הדומים לאלה. והמשכיל יזהר מהכנס צמשעול הזה ויותר צולתו,
 וימלט נפשו מלשונות צ"א ומעלילות. והגדתי כל זה להודיע לכל צני העולם
 צהערות השער הזה, כי לא מלצו ולא צדלני נכנסתי צענין זה, וכי לא נסתד
 מנגד עיני כל אשר זכרתי. אצל מפני שאני חייב לצטל דלני מפני דלון המלוא
 לותי, ולמחול כצורי מפני כצורו; שמעתי למלותיו ואצתי לעשות כחפלו ותלותו,
 ואשימה נפשי צכפי ולא שמתו יד לפי, והצתי עלמי כמטרה לחלי המודים וצור
 נתתי למכיס, ונוהרתי כפי יכלתי מהטות דצרי המחצר מדרכיהם, וכל אשר
 מללה ידי להעתיק מלה צמלה, אע"פ שלא היה הלשון נאה כחפלי, עשיתי כן.
 ואשר לא יכולתי להעתיק על הדרך הזה, הייתי משתכל ומתצונן עד שאצנבו,
 ואח"כ העתקתי כפי יכלתי. ומה שהיה מסתפק לי, הייתי מעיין עליו צספרי
 החכמה ההיא אשר הציא הענין ההוא ממנה, ולאחד שהייתי מצין לותו הצנה
 צדודה הייתי מעתיק. ודליתי כי המחצר הזה ז"ל הנוח דצר אחד שהיה לריך
 להקדמו צתחלת ספרו או לצלד לותו צמקומו. והוא שיפרש ענין המלות והשמות
 אשר הציא מספרי החכמות החילונות ללודך דצרו, ועל מה הם אמורים
 צחכמות ההן; כי כן מנהגי החכמים צכל חצורי החכמות, מפני שהם שמות
 ומלות שאין המון צני אדם דגילים ואינם מציינים צהם, ומשתמשים צמקלתם
 צדרך אחרת, ומפילים ומפרשים לותם על ענינים אחרים. ושאל עשה זה מפני
 שאמר כי חצרו לזכרון לעלמו ולחצרו. אצל מפני שאמר אחד כן כי גם דלני היה
 להועיל צו לשאר צני אדם, היה לו להרגיש למה שאמרתי; ועל כן מי שאינו צקי
 צמלות וצשמות ההם ואינו דגיל צחכמות ההן, לריך לשאל עליהם. ואל יאשימני
 המעיין צהעתקה הזאת מפני שצניתי צמקלת המקומות צקלת הפעלים והשמות
 צנינים שאינם צמללים צלשון העצדית, כי דוחק הענין עם קולד הלשון כאשר
 אמרתי הציאני לידו כך, וג"כ נהגו חכמי ההעתקה אשר היו לפנינו, כי נהגו
 צצנינים ההם מנהג מצני לשון הערצו שהיא קרוצה ללשוננו צרוד צניניה. ואל
 יחסיאני מפני שערצתי לשון המקרא ולשון דצותינו צמקומות, ושהצאתי לשון
 דצותינו צמקום שהייתי מולל לשון המקרא; כי אחזתי הלשון הקרוד, וכפי שצודמן
 לי צשעת ההעתקה. והמתקן אח"כ צמקום שלריך, משוצח; כי המעיין יכול
 להשתכל יותר מן המעתיק, והשומע יותר מן המדצר. והחכמים המעיינים צו
 צכל עת, יתחזקו לצרר מלותיו ולתקן שגיותיו כיד חסדם העוצה וחכמתם
 הדחצה. וכאשר נשאל מאלהינו להגילנו מכל מכשול ואשמה צכל מעשינו, כן נשאל
 ממנו להגילנו מתכשול דצרונו וחטאת פינו, וכמו ששאל ממנו משיחו שיתה ה'
 שמרה לפי נלדה על דל ספתי. וזה החלי לתרגם דצרי המחצר, וצאלהים ה'
 אעזר אמן:



ההיא ואינו מצין ענינה ודרכיה. רק משים מגמתו להעתיק הלשון כפי הצנתו
 יהגדלה אליו. והחלק השני מי שהוא מאנשי החכמה ההיא ומצין עניניה ודרכיה;
 ומפני שהספר ההוא לא קצל אותו ממחצדו ולא עמי שקצלו ממנו; אפשר שיצין
 ענינים רצים מדצדיו על דרך אחרת וכאשר דעתו נוטה, ויעתיק דצדו המחצד
 על הדרך ההוא, ושם צעזור זה יצא להקשות מדצדיו על דצדיו, וימלא מקלתם
 סותרים את מקלתם. וזה יקרה מפני הסדרת הקריאה שלא בסדרה, והוא מענין
 הסמוך והנפרד והקרוז והרחוק, והפרט שצא עם הכלל למנותו או למנות את
 עלמו והדומה לזה, ובצר ראיתי קלת גדולי החכמים נכשלו דצד זה, ועוד כי
 לא נוכל להוליא כל מסצות לצנו. צמלילה שמבעת לתכלית הענין על דרך קלרה
 וצלשון נאה צלשון העצדית, כאשר נוכל צלשון ערצית, כי לשון הערצית רחצה
 ולחה מאד, ומזומנת ליודעיה צכל ענין כחפלים וכלצצם; ולשון העצדית כאשק
 אמרנו אין צידינו ממנה כדי הלורך לכל דצדיו, על כן לריך שיהיה כל מעתיד
 מלשון אל לשון אחרת, צקי ומלומד צשתי הלשוניות וצכל עניני דקדוקיהם. ומנייני
 מיני שרשיהם, והשתנות עניניהם לפי מקומותיהם ותוכן שמוש תיצות טעמיהם,
 ודביל לדצד זהם על אופניהם, ולהניחם צכל מקום על מכוניהם, איש למשפחותיו
 לצית אצותיו, כי כמה מלות יש צלשון הערצ שכל אחת מהן מתחלקת לבמה
 ענינים, יורה עליהם מקומם או חלף תיצות שמושם או השתנות צנינם, כמו
 מלת פקד אללנו שמתחלקת לענינים רצים, והרצה נמלא במוה צמקרא איני מאריך
 צצכרם. ועם כל זה לריך לדעת ולהצין ענין הספר אשר יעתיק, דעפ צרורה
 והצנה נכונה, כדי שלא ישנה מדעת צעליו ויקסיר חכמת הספר ההוא, ונמלא
 אשם עם צעליו ועם כל המעיינים צו מפני שהוא מכשיל אותם. דצדיו טעות,
 כי זה המעתיק נעשה עתה צספר הזה כאצ וכרצ, ואם היה יכול המעתיק שתמלא
 ידו להעתיק מלה צמלה מצלי תום' ומגרעת היה נלול מן המכשול הזה והאשמה
 הזאת, אע"פ שההעתקה על הדרך הזה תהיה קשה להצין אלא לחכמים הגדולים
 המצינים דרכי לשון הקדש, והלשון לא יהיה ערצ ומקוצל כל כך, ושם עם קושי
 הלשון יקשה הענין להצין. ומכל אלה הפנים אנחנו רואים כי המעתיק לריך
 שיזהר צכל הדצרים האלה, ואם ידע צעלמו כי הוא ממילא מכל הענינים אשר
 צמלאתם יהיה ראוי להעתיק, יעתיק, ואם לא, יחדל, כי לא יוכל היעתיק
 לתקן את לשון העתקתו, עד שיקדים ויאחר ויוסף ויגרע. ופעמים שהוא לריך
 לתרגם ענין המלה צענין שהוא דומה לו וקרוז אליו צלשון שהוא מעתיק אליה,
 או להחליף המשל והמלילה אשר אינם נוהגים צלשון ההיא, צמשל ומלילה שרומים
 להם ונוהגים זה. וכללו של דצד שיהיה מצין דרכי הלשון אשר יעתיק ממנה
 ואשר יעתיק אליה, ועניני החצור אשר יעתיק על אופניהם, כדי שיהיו מיושצים
 צלצו ונכונים צדעתו. ואח"כ יש לו להעתיק אותם על איזה דרך שירלה וצמלות
 אשר יצחר, וצלצד שיהיו דצדיו קרוצים להצין ולא ישנה מדעת הצעלים. וכן
 מלאנו המעתיקים הקדמונים אשר העתיקו ספר התורה והמקרא, ר"ל צעלי
 התרגום אשר נהגו להחליף המשל והמלילה, כמו שתרגם אנקלוס יולאים ציר
 דמה צריש גלי, כי כן היה מנהג הלשון להציא על מי שאינו צורח. והנה אנחנו
 רואים כי כמה מפרשים ומעתיקים פרשו והעתיקו ספרי המקרא וסדרי המשנה
 והתלמוד צלשוניות אחרות, וכמה דעות נשתנו זהם אחת מחצרתה זה אומר
 צבה זה אומר צבה. ומפני שהספרים ההם על מתכונתם צידינו וצפני עלמם
 מצלי תוספת ומגרעת, והפירושים צפני עלמם וההעתיקות גם הן צפני עלמן;
 הועיל הענין ולא הזיק כלום, וישועטו רצים ותרצה הדעת. וכן מי שיחצר חצור
 מעלמו, אם יעשה צענין או יכשל צצד או יקלר צו; נאמר כי הוא אשר השיגה
 ילו ודעתו, ועד פה הגיעה חכמתו. אך האשם הגדול מי שמעתיק ס' ר או חצור

וצארו טעמי התורה צמסנה וצתלמוד, ויסדו יסודות והעמידו עמודים לחזק צדק תורת אלהינו אשר צית ישראל נכון עליהם, וגם צדרך ארץ וצשערי המוסר וצתקן המדות חצרו אמרים אשר לא יערכם זהב וזכויות; מהם מחוצרים צמסכות מיוחדות להם צמסכת אצות והלכות דרך ארץ, ומהם מפוזרים צסדרי המשנה והתלמוד צכמה מקומות. ואחריהם היו רוצ הגאונים צגלות מלכות ישמעאל צצצל וצאדן ישראל וצפרם ומצצרים צלשון ערצית, וכל קהלות ישראל אשר היו צמקומות בהם מצצרים צלשון ההוא, פידשו רוצ מה שפידשו מספרי המקרא וסדרי המשנה והתלמוד צלשון ערצית, וגם צרוצ מצוריהם אשר חצרו ותשוצת השאלות הנשאלות מהם עשו כן, מפני שכל העם היו מציינים צלשון ההוא, ועוד כי הוא לשון רחצה וממולאה צכל ענין וכפי כל הגורך לכל מצד ומחצר, והמליצה צה מיושרת ומצוארת ומגעת לתכלית כל ענין, יותר ממה שיתכן צלשון העצרים; מפני צלשון העצרים חץ ממנה נמלא צידיו כי אם מה שמלאנו צספרי המקרא, ואינו מספיק לכל לורך המצד. וגם כונתם היתה להועיל צחצור הם לעמי הארץ שאינם צקייאים צלשון הקדש, על כן היו רוצ מצוריהם צלשון ערצ צכל הענינים אשר חצרו, צין צחכמת התורה צין צחכמת אפרות, גם צאלות אדום היתה פלטה לשאר עמנו, היו צהם חכמים גדולים צחכמת התורה והתלמוד מימים קדמונים, אך לא היו מתעסקים צחכמות אחרות מפני שהיתה תורתם אומנותם, ומפני שלא היו ספרי חכמות אחרות נמלאים אללם, עד שנקצעה צתוכם המנורה העבודה נר מלוא ותורה, הרצ הגדול החסיד הקדוש רבנא משלם נר"ו צן החכם הישיש רצי יעקב ז"ל, אשר שמן צצונתו זך כתית להעלות נר החכמה תמיד, ותדצק נפשו צתורת אלהיו וציראתו, ושם החכמה כוסו ומנתו, ויכסוף לספרי החכמות אשר חצרו הגאונים, וכפי יכלתו קצן ורצן והעתיק (צין) מחכמת התורה וחכמת הלשון וחכמת האמונה וספרי המלילות וחצורי המוסר ומשלי החכמים, ותמלא כקן ידו לכל חמודותיהם, וצגצורת שכלו ועולם כחו הצין דצר מתוך דצר והוליא ענין מענין, והוא גם הוא הוליד ילדים צמשלי החכמות ועניני המדות, ופתח שערים צדרכי היראה והמוסר, הגיה צהם חשכנו ויישר מעקשות דרכנו, ועוד יד בצורתו נטויה לקצן ולרצן. וכשמעו עתה כי לאחד מחכמי ספרד הוא רצינו בחיי הדיין צ"ר יוסף ז"ל, חצור צתורת חוצות הלצצות יסדהו על ענין היחוד, כלתה נפשו לראותו, וצהגיע לידו לווי לתדגם לו ענינו צלשון עצרית, וכאשר שמע את דצרו ואת שיחו, לא דפתה רוחו עד אשר לוא להעתיקו, ואותי לוא לתדגם לו ממנו השער הראשון שהוא שער היחוד, ואף ע"פ שיקרה צעיני מלותו, ראיתי שהכניסני צענין שלא היה רלוני להכנס צו, וצכל עת הייתי גשמר ממנו, וכמה פעמים פייסו או י קלת הנדיצים אורהינו מחכמי המקומות האלה, להעתיק להם קלת מחצורי הגאונים אשר צלשון ערצ אל לשון הקדש, ולא נתפייסתי להם מפני כמה פנים שדרך האדם להזהר מהם צענין הזה, ואני מספרמקלתם ואומר, כי כל אשר ראיתי מן הספרים אשר העתיקו מן לשון הערצ אל לשון העצרים, לא נמלט מהם אחד שלא השחיתו המעתיקים הודו ושנו את ענינו והפסידו את טעמיו. וההפסד הזה יצא משלשה פנים: האחד מפני שיט מהם שאינם צקייאים ולחים צלשון הערצית אשר יעתיקו ממנה. והשני שאם היו צקייאים ולחים צלשון הערצית, שמא לא היו צקייאים צלשון העצרים אשר הם מעתיקים אליה, והשלישי שאם היו צקייאים צשתי הלשונות, שמא לא יצינו דצרי המחצר כאשר היה עם לצצו, והם מעתיקים כפי הצנתם ודעתם על דרך אחרת ושלא כדעת המחצר; ואפשר שיעתיק מי שנתקצלו כל המדות האלה צו, וידוע לכל מצין כי כל אחד מאלה הפנים משנה הענינים והופך אותם לענינים אחרים. אך הבת השלישית מתחלקת לשני חלקים. החלק האחד מי שאינו מאגשי החכמה

הקדמת המעתיק

ר' יהודה בן שאול נ' תבון ממגדל ירחי.

אמר המדרג

יהי שם אלהינו מצורך מעתה ועד עולם, אשר המליא יש מאין חכמתו, ואל הכל בצורתו. ונחזר באלים להיותו תרומת נדליו וסגולת נמליו, ואל כל עליו מרוח תצונתו, והאיר עיניו נגד נשמתו, כדכתיב: אכן רוח היא באלים נשמת שדי תצונם, וכתיב: נד אלהים נשמת אדם. והצדילו חכמה וצדעת מכל ילדותיו, והמשילו בכל צדיותיו, כדכתיב: מלפני מזהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו, וכתיב: תמשיכהו צמעשי ידיך כל שנה תחת רגליו. וכל חכם לצד יודע כי האדם מתחלת ילדתו וראשית יסודתו, נולד על החכמה והועצו עליה, כדכתיב: ויאלץ ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באליו נשמת חיים והיה האדם לנפש חיה. אך מפני שיסודות תולדתו שונים זה מזה ובוזרים זה על זה, הם מתגרים זו תמיד להטות אותו מדרך החכמה והאמת אל דרך התאוה והשקר, וכפי בצורתם על שכלו תקלר ידו להחזיק בחכמה, והיה כאשר ידים השכל ידו ובצרה החכמה, וכאשר יניח ידו ובצרה התאוה; וצענין הזה נדלים בני האדם איש מדעהו חכמה וצסכלות. וכל דור ודור אנחנו רואים סגולת בני אדם, אשר הלכו לאור החכמה וסרו ממחשבי התאוה, המה היו הקדושים הקדושים אל יולדם והנקדמים אנשי אלהים ואוהביו, כדכתיב: ויתהלך חנוך את האלהים, וכתיב: את האלהים התהלך נח. וצמעלת החכמה נדל אצרהם אצונו מאנשי דורו, ונקרא אוהבו של צוראיו כדכתיב: זרע אצרהם אוהביו. וזה הביע אל המעלה הגדולה, אשר היא הכרת הצורא ויחודו ועצודתו אשר צעורה נדל האדם, כדכתיב: כל הנקרא צממי ולכצודי צדאיתו. וזה נדל ילחק צנו משאר צנו, ויעקצ אצונו מאחיו ותהי מורשה לזרעו אחריו, כדכתיב: תורה ליה לנו משה מורשה קהלת יעקצ. וצעצורה נקראו עם ה' וצחידיו וצנו וצכודיו וחשוקיו ואוהביו וידועיו ומקודאיו וסגולתו וחלקו וחצל נחלתו, כדכתיב: צאמור להם עם ה' אלה ומאלרו ילאו, וכתיב: זרע ישראל עצדו צנו יעקצ צחידיו, וכתיב: צנים אתם לה' אלהיכם, וכתיב: צנו צכורי ישראל, וכתיב: לא מרובכם מכל העמים חשק ה' צכם, וכתיב: אהצתי אתכם אמר ה', וכתיב: רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, וכתיב: שמת אלי יעקצ וישראל מקודאיו, וכתיב: כי יעקצ צחד לו יה ישראל לסגולתו. וכתיב: כי חלק ה' עמו יעקצ חצל נחלתו. וצעצורה נקצעה השכינה צתוכנו, והיתה הנצולה צקדצנו. ורוח הקדש שורה עלינו. ואחר שגרמו עונותינו צנטותנו מדרך התורה והחכמה, ונסתלקה השכינה ונפסקה הנצולה ורוח הקדש מצינינו; לא כלו רחמי אלהינו והותיר לנו שריד, והשאיר צכרמו עוללות שנים שלשה בדברים צכל דוד ודוד, להאיר עיני השאדית הנמלאה צאור החכמה, לתת ליעקצ נח ולאין אונים עלמה. וחקרו על לפוני החכמות, והאילו לאור תעלומות.

kennen gelernt hat. **O ß t h e's Spruch:** „Wer den Dichter will verstehen, muß in des Dichters Lande gehen,“ tritt hier in seiner vollen Giltigkeit und Anwendung auf.

Dieses vorausgeschickt, glauben wir mit Gewißheit annehmen zu dürfen, daß die Vorrede Ibb'n Tibbons, dieses verdienstvollen Uebersetzers der wichtigsten Schriften der spanisch-maurischen Periode, nicht zu den Eingangs erwähnten gehören werde. Sie ist zu charakteristisch und die ganze Zeitrichtung bezeichnend, die Alles auf den Ursprung alles Seins, auf den Einen zurückführt, und von da aus uns Zeiten und Personen, wie sie folgen, in geschlossenen Reihen vorführt, als daß sie übergangen werden sollte.

Was er über Uebersetzung sagt, ist später auch von **Mendelssohn**, und den Rezensenten der Mendelssohnischen Uebersetzung, geltend gemacht worden: der klarste Beweis für die Richtigkeit und Wahrheit dessen, was er sagt. Eines glauben wir jedoch noch hinzufügen zu müssen. Es ist nämlich ein Unterschied zu machen, zwischen Wortübersetzungen und Sachübersetzungen. Zu erstern sind die Uebersetzungen der heiligen Schrift zu zählen. Sie suchen sich nämlich mehr oder weniger dem **W o r t e** zu accomodiren und anzupassen, weil die heilige Schrift, als einziger Wortschatz und Wortvorrath der hebräischen Sprache kein Abgehen von ihrem Geleise duldet. — Nicht ganz anzuwenden ist dieß bei den poetischen Schriften (Sieh' **M o s e s M e n d e s s o h n's**, gesammelte Schriften B. VII, S. XVII.-XVIII.) — Anders ist es aber mit Uebersetzungen nach-exilischer Schriften, namentlich von Schriften ähnlicher Tendenz, wie die vorliegende. Hier will nur die **S a c h e**, der **I n h a l t** wiedergegeben sein, und zwar im **G e i s t e** derjenigen Sprache, in der die Uebertragung geschieht. — Dieß in Kürze zugleich über den Standpunkt unserer Uebersetzung

Baumgarten.

Zur Vorrede

des I b b'n T i b b o n.

Vorreden bleiben in der Regel ungelesen. Man läßt sie, wo sie anzutreffen sind, als einen von den Autoren sanctionirten Usus, gelten, ohne auf sie weitere Rücksicht zu nehmen. Nur Vorreden älterer Autoren genießen hlerin eine Prærogative. Die historische Kritik hat ihnen nämlich in neuerer Zeit ihren wahren Werth und ihre eigentliche Bedeutung mit richtigem Maße zugemessen. Namen, Geschehnisse, Situationen, die in der Hastigkeit und Schnelligkeit, mit der sie in der Gegenwart an uns vorüber eilen, vor unsern Blicken verschwimmen, gewinnen, oder besser erhalten erst Gestalt und Bildung, bis sie uns wieder als Spiegelbilder erscheinen, für die Zeit, die gewesen ist. Es zeigen sich uns an ihrer Seite die dünnen Fäden, wie sie sich am Webestuhl der Zeit abwickeln und fortziehen, in einander verkneten und verschlingen, und zu einem Gewebe gestalten. Man konnte daher mit gutem Rechte Vorreden älterer Autoren zu historischen Quellen erheben, weil sie, indem der Verfasser sich da über die Zeit, in welcher, über die Verhältnisse, unter welchen er geschrieben, ausspricht, die Copien ihrer Zeit und deren Anschauungsweise bilden. — Anderseits mußte auch der Maßstab gesucht werden für die Geistesproduktionen jeder Zeit, und dieser konnte nur in der Vorrede gefunden werden. Der menschliche Geist, durch äußere Wahrnehmungen und Eindrücke zum Denken gebracht, kann zumeist in seinen Produktionen nur Abdrücke dieser letztern bringen, und sie stehen zu einander in einem Verhältnisse, wie Ursache und Wirkung, Antecedens und Consequenz. Es wäre sonach nur Selbsttäuschung, wenn man sich einbilden wollte, diese zu verstehen, wenn man nicht jene

und Pfeil. Drum thu' an jedem Tag das Seine, ohne Rest; aus seiner Heimat eilt der Mensch, gleich wie der Vogel aus dem Nest; Denk' nicht: Wenn aus des Leibes Gast ich bin befreit, ist noch zur Umkehr Zeit von sündiger Abtrünnigkeit; — dort ist zum Gutthun keine Zeit, zur Sünde nicht Gelegenheit. Dort frommt nicht Reue nach Untreue, nicht kann Gewissenspein von Sünd' und Schuld befrei'n. Denn jene Welt — die ist zur Rechenschaft bestellt, fürs Buch, drin, was geheim und unter Riegel geschah, trägt von der Menschenhand das Siegel, bestimmt, Lohn Gottes zu gewähren, den Gottesfürchtigen, die seinen Namen ehren, und Strafgericht mit denen zu halten, die Gott vergessen und sein Walten, die zu ihm sprechen: Weiche von uns, wir mögen deinen Weg nicht betreten; was nützt Gott zu dienen? was frommt, zu ihm zu beten? Mein Geist! So du weise bist, ist's dein Gewinn, dein Schaden, — hegst du eitlen Thorenfinn. Drum höre Warnung an, sei klug, verwirf nicht Rath, zu Herzen nimm, was Davids Sohn gesprochen hat: „Das Höchste und Beste ist: Fürchte deinen Gott; bewahre treulich sein Gebot. „Das macht den ganzen Menschen aus. Denn alles Thun bringt Gott einst ins Gericht, „ob gut, ob böse, er zieht Verborgenes an das Licht.“ Vergiß es nicht: „daß jedes Menschen Hand sein Thun befestigt, daß es wieder widerkannt.“ Bedenke wohl: „Nicht Finsterniß, nicht Todesnacht verhüllet den, der Böses hat vollbracht.“ Suche Gott, deinen Meister, mit aller Kraft deiner Lebensgeister. Such' frommen Sinn und Demuth, das schirmt dich wohl am Tag der Jorngluth. Dann wirst du glänzen, wie das Firmament, wie hell in ihrer Pracht die Sonne brennt. Dann leuchtet dir der Gnaden Sonne, an ihren Fittigen Heil und Wonne. Drum jetzt, wohlan, zu deinem Gotte singe, daß deines Flehens Ruf zu deinem Meister bringe. Lobe Gott! denn schön ist's, unserm Gotte zu singen, süß, Ihm den gebührenden Preis zu bringen!

ילד יום. ודעי כי תמול לעד לא ישוב. וכל אשר פעלת בו שקול וספור וחשוב. ואל תאמרי קחר אעשה. כי יום המות מכל סי מביאה. מהרי עשות בכל יום חקו. כי המות בכל עת ישלח חצו וברקו. ואל תתמהמהי מעשות חק דבר יום ביומו. כי בצפור נודדת מן קנה בן איש נודד מקמו. ואל תדמי בנפשך כי אחרי צאתך ממסגר פניך תשובי לתובחת. ממשויה נצחת כי לא יתכן לך אז עשורת טוב ורע. ולא יועילך תשובה ממשויה. ולא הנחם לך מרשע ואשמה ופשע. כי העולם דהוא נכון לחשבון וספר כל סתום וצפון. אשר ביד כל אדם חתום. וערוך לשלם שכר טוב ליראי יהוה ולחושבי שמו. ולהנחם בו גקם ברית מן שוכחי אל. האומרים לאל סור מסנו ודעת דרכיה לא תספנו. מה שדי כי געגדנו ומה נועיל כי נפגע בו: נפשי אים חכמת חכמת לך ואם לצת אתך. תלין משינתך. שמעי מוסר וחדמי ואל תפרעי. שיתי על לבך תמיד ודברי קהלת בן דוד. סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: כי את כל מעשה האלהים יביא במשפט על כל געלם אם טוב ואם רע: ואל תשקחי ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. וזכרי אין חשך ואין צלמות להסתיר שם פועלי און. בקשי את יהוה קונך בכל בחדך ואונך. בקשי צדק בקשי ענוה. אוילי תסתרי ביום אף יהנה וביום חרון אפו. ותזהירי בזוהר הרקיע ובצאת השמש בגבורתו. ותזריח עליך שמש צדקה ומרפא בקנפיה. ועתה קומי לבי והתחנני לאדוניך ושאי זמרה לאלהיך. הללי יהוה כי טוב זמרה לאלהינו כי נעים נאנה תהלה.

laß dich warnen. Vertraue nicht uurechlichem Gewinn. Geschenk und Sündenlohn verblendet weisen Sinn. Mein Geist! Schau mit offenem Sinn auf deine Wanderstraße hin, wie Alles ward aus Staub und Erden, wie Alles wird zum Staube werden, wie jeglich Leben und Gebild, wenn seine Zeit es hat erfüllt, zum Staube wird wiederkommen, von dem es ward genommen, wie Tod und Leben, brüderlich verbunden, zusammen werden stets gefunden, einander nimmer mangeln, des Daseins feste Angeln. Ueber die morsche Brücke hin, muß alles Erdenleben ziehn: Das Leben der Eingang, der Tod der Ausgang. Das Leben baut, der Tod reißt nieder, das Leben säet, der Tod mähet, das Leben schafft, der Tod entrafst, das Leben bindet, der Tod entwindet, das Leben reihet, der Tod zerstreuet. Das merk' und sieh! Auch dir wird er den Becher reichen, dann wirst du aus der trauten Wohnung weichen, wenn deine Stunde naht, im Augenblick, und kehrest in das ew'ge Haus zurück. Dann wirst du deinen Lohn empfangen, und deinen Sold erlangen, für deine Arbeit den Entgelt, ob gut, ob böß — so wie dein Wirken ward in dieser Welt — Drum horch' und merk', und laß dich nicht von mir mahnen: Vergiß die Trauten, deine Ahnen, und mach' dich auf und bete Tag und Nacht zu deinem Herrn, und beug' dich vor ihm nieder, laß Zähren thauen deine Augenlider, und flehe kniend um sein Erbarmen mit ausgebreiteten Armen, — ob's deinen Herrn und Meister so gefällt, er gnädig dir sein Angesicht erhellet, sich huldvoll zu dir wendet, dir seinen Frieden sendet, sich dein erbarmt in deiner Leidenszeit hienieden, und wenn du eingegangen bist zum Frieden, wie er ja von jeher dir seine Huld beschieden. Mein Geist! Mit reicher Reiskost versieh' dich in der Zeit, so lang du Macht hast und Gelegenheit. Denn der Weg ist weit. Sprich nicht ich will erst morgen mit Nahrung mich versorgen; — es flucht der Tag! Du weißt nicht, was das Heute bringen mag. Das Gestern ist ohn' Widerruf entfliegen! Nur was du an ihm thatst — das ist gezählt, gewogen. Sprich nicht: das thu' ich morgen; der Todestag ist jedem Lebenden verborgen. Drum eil' und thu' an jedem Tag sein Theil. Es schnellst der Tod in jeder Stunde Bliß

יבסודו. לא ידע בין ימינו לשמאלו. סמון בארץ חבלו. לבן לבי את ומלבי עליו. כי לבני חכמה מליקה תאות. ועבר אורל לחכם לה. ואל תלבי בפשירות. לבד הרע. ואל תנקשי במועצותיו ומאסי בבצע מעשקותיו. ואל תבטחי בעושק ובגנול אל תהבלי. כי דעושק יהולל חכם ויאבד לב מתנה: נפשי שיתי לבד למסלה הרד הלכת. כי הכל היה מן העפר. אמנם הכל שב אל העפר: ולכל גברא ונוצר. יש קץ ותכלית לשוב אל הארץ אשר מקנה לקח. ונהיים ונהמות אחים. שבתם יחד איש באחיו ידבקו. יתלכדו ולא יתפדו: אחוים בשתי קצות. נשר רעש. וכל ברואי תבל עוברים עליו. החיים מובאו. ונהמות מוצאו. החיים בונה. ונהמות סותר. החיים זורע. ונהמות קוצר. החיים נושא. ונהמות עוקר. החיים מחביר. ונהמות כפריד. החיים מהריו. ונהמות מפזר. ודעי נא וראי כי גם עליהם תעבור בום. נתצאי מקלון חדרך פרנע. כי יקרה עת ופגע ותשובי אל בית עולמך. ביום ההוא תרצי פעולתך. ותקחי משפחתך. חלף עבודתך. אשר ינעת בו בעולם הזה אם טוב ואם רע. לבן שמעי נא וראי והשי אונך. ושכחי עמך ובירת אביך. וקומי רני למלךך יוםך ולילךך. שאי אליו בפנים והשתחוי לו אפים. ועפעפיך יזלי מים. בקריעה על ברקים. אולי יתאו המלךך יסיד וישא סניו אליך וישם לך שלום. ויחון עליך בימי עגבך בעולם הזה ואהרי שובך למנוחייך. כי מעודך קמל עלייך: נפשי הביני צדה לרוב אל תמעימי בעוד בחיים חיתך ויש לאל ידך כי רב ממך הדרך ואל תאמרי למחר אקח צדה כי פנה היום ולא תדעי מה

Preise meine Seele, den Herrn, und mein Innerstes seinen heiligen Namen! Tritt auf, mein Geist, mit Macht, und deinen Schöpfer preise in holder Liebesweise, und flag' ihm deinen Kummer, Erwach' aus deinem Schlummer! Auf deine Heimath wende deinen Blick: woher du kommst, wohin du gehst zurück. Mein Geist! Aus deinem Schlaf erhebe, zu deinem Schöpfer flehe; Besinge seine Herrlichkeit, sei seinem Ruhm dein Lied geweiht, und fürcht' ihn aller Orten. Mein Geist! sei nicht vernunftlos, wie das Thier versunken, nicht wie Berauschter trunken. Du stammst aus Weisheitsquelle, aus Lichterstrom' eine Welle, bist heil'ger Stätt' entsprossen, urkräft'gem Stamm entsprossen, aus Gottes ew'gen Himmelreich. Mein Geist! Leg' an der Ewigkeit Gewand, umgürte dich mit der Erkenntniß Band, entreiße dich in deiner Kraft des Leibes Fesseln seiner Last! Laß seiner Lüste Reiz dich nicht belügen, nicht seiner Prachtgebilde Schmuck betrügen, wie leichter Wellenschaum zerfliehet ihr Traum. Nicht frommt, nicht nützet ihr Begier. Zu Schmach und Schande führt ihr Ende hin. Mein Geist! durchschweife deiner Einsicht Halle, und deiner Weisheit Raum durchwalte, bis du das Wesen deines Prachtgebäud's durchschaut, das aus Staub ist aufgebaut. Der Leib, der niedrige, der Leichnam, der widrige, entquollen trübem Quelle, entstammt unsaubrer Stelle, zusammengeballt, ein Knäuel, ein widerwärt'ger Greuel, ruht er, umringt von Unreinigkeit, umschlossen von Unsauberkeit, — geboren unter Schmerz und Wehen, um Leid und Elend anzusehen, stets voll Wuusch, Begehren, abwendig Zucht und Lehren, kommt aus dunklem Ort, ins Dunkel zieht er fort, ein armer Pilger, ohn' Verstand, ohn' Rath und That, wenn nicht von deiner Hand, im Leben Staub, im Tod der Erde Raub; schon im Leben ihn Zerstörung schreckt, im End' ihn Wurm und Scholle deckt. Er weiß nicht rechts, noch links Bescheid, drum überall ihm eine Falle dräut. So mach' dich auf, daß ihm dein Wink reagiert, dem Sohn der Weisheit die Herrschaft gebührt. Der Thor ist ja dem Weisen unterthan, drum folge nicht des bösen Herzens Wahn, und laß dich nicht von seiner List umgarnen, vor schneiden falschen Gütern

*) Uebersetzung von Dr. Sachs.

ברכי נפשי את יהוה וכל קרבי
את שם קדשו:
נפשי עוז תדרכי. וצורך ברכי. וחין
לפניו תערכי. ושיחה לנגדו
שפכי. והתעוררי משנת'י. והתבונני
מקומי. אי כזה באת ואנה תלכי:
נפשי מתנומתך עורי. ולפני יוצרך
שיר דברי. ולשמו זמרי. ונפלאותיו
ספרי. וגורי ממנו באשר תגורי:
נפשי אל תהיי כסוס. כסוד אין הבין.
ובשפור נדום. ואיש נדום. פי
מקור בינה קורצת. וממעין הקמה
לקחת. וממקום קדוש הובאת. ומעיר
בבורים הוצאת. מאת יהוה מן השמים:
נפשי לבשי בגדי שבל. והתאזרי אזור
בינה. ומלמי את נפשך מדבלי
פגך. אשר זאת בו מתגוררת. ואל
ישאך לבך בנועם המדותיו. ואל יסיתך
בשכיות תאותיו. אשר ימאסו כמו סים
יתהלכו למו. וזכרי פי לא לעור ולא
להועיל ראשיתם. פי אם לבושית וגם
להרפה אחריהם:
נפשי שושטי ברהבות תבונתך. וספי
בהדרי הקמתך. ובאי עד תכונת
בגין משפיתך. אשר בעקר יסודו הלא
הוא גוף נמאס. ופגר מוכם. קרוץ
ממעין גרשש. וממקור משחת. בנני
ממסה קרוחה. שרופה באש פסוקה.
גלום בדמות תולעה. ותהי רק ורעה.
עצור ברחם משנה. סניר בגסן מלוקלך.
יולד בצירים וחבלים. לראות עמל
וחבלים. כל היום התאנה תאנה. וסר
ממוסר וממציה. בחשך בא ובחשך
ילך. ול אביון עני והלך. לא דעת לו
מבלעך. ולא תבונה לו מבלתך. בחייו
עפר. ובמותו אפר. בעודו תולעים
יסובבוהו. ואחריתו רפה וגוש עפר

mein Herz in deinen Satzungen, sei eingedenk doch deines Knechtes, daß ich mich gesehnt, deinen Willen auszuüben, du begnadigst, ja wer da eingesteht und davon läßt.

Auch durch den Propheten hast du uns zugerufen: Es verlasse der Frevler seinen Weg, seine Gedanken der sündige Mann. Deine Gelöbnisse Herr, will ich erfüllen, daß du gerettet meine Seele vom Tode, meinen Fuß vom Falle, zu wandeln vor dem Ewigen im Lande des Lebens. Gedenke mein Herr! bei dem Wohlwollen deines Volkes, bedenke mich mit deinem Heile, zu sehen das Glück deiner Auserwählten. Wende dich mir zu und sei mir gnädig, deinem Knechte verleihe deine Macht, und stehe bei dem Sohne deiner Magd; thue mir ein Zeichen des Guten, daß es sehen meine Feinde und zu Schanden werden, daß du o Herr! mir geholfen und mich getröstet.

Mögen dir wohlgefällig sein die Worte meines Mundes und die Gedanken meines Herzens, dir Gott, mein Hort und Erlöser!

לְעוֹשֶׂה רְצוֹנָךְ כִּי כָל מוֹדָה וְעוֹתֵב תִּרְחַם.
וְקִרְאָתָם בְּסִי גְבִיאוֹתָ יִעֲזֹב רָשָׁע הָרָפוּ וְאִישׁ
אֶזְרָא מִחֲשָׁבוֹתָיו וְיִשָּׁב אֵל יְיָ וִירְחֹמֶהוּ וְאֵל
אֱלֹהֵינוּ בִּי יִרְבֶּה לְסִלּוֹחַ עָלֵינוּ אֱלֹהִים נִכְרִיךְ
אֲשֶׁלָּם תּוֹדוֹת לָךְ כִּי הִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת
הֵלֹא נִגְלִי מִנְחִי לְהַתְהַלֵּךְ לִפְנֵי אֱלֹהִים
בְּאֹר הַחַיִּים. וְזָכְנִי יְיָ בְּרָצוֹן עִמָּךְ סִקְדֵּנִי
כִּי שִׁוְעַתְךָ לְרֵאוֹת בְּמוֹבַת בְּחִירֶיךָ לְשִׁמּוֹחַ
בְּשִׁמְחַת גִּבּוֹר לְהַתְהַלֵּל עִם נִחְלָתְךָ סָגָה
אֵלֵינוּ וְחַנּוּנִי תִּגְדֵּה עִמָּךְ לְעִבְרָתְךָ וְהוֹשִׁיעָה לָבֶן
אִמְתְּךָ. עֲשֵׂה עִמָּי אֹרֶת לְמוֹבָה וִירְאֵה
שִׁנְאִי וְיִבּוֹשׁוּ כִּי אִתָּךְ יְיָ עֲזָרְתָנִי וְנִחַמְתָּנִי.
יְהִי לְרָצוֹן אִמְרֵי כִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְתִפְּלָתְךָ יְיָ
צִוִּי וְנוֹאֵלִי:

הגהות מהפחם שד"ל נ"י

(ח) כן תקנתי מדעתי וזכ"י וזמחשנת בצורותיך :

(3) גם ב' יהודה הלוי צאוסן ליום ז' כל שזעפות תחלתו "יה חנה חמלחך" חמר :
חתה קרוז חליהם מרוחם ומזשרם, וקידם לטניהם דזנו סעדי' גחון נתפלת הסחר חמר
קרוז לזה (ולא כזה מחט) : וחליהם קרוז חתה צחדרי רוחם למחד, כי נפשותנו לך עדים
נחמנים :

(ג) לא רציתי לשנות ממה שמלחתי זכ"י, חצל דעתי נוסה כי המחצר כתוצ כל זה
זלסון יחיד (מן לומר לפניך ה' חליהם וחליהם חזותינו) וגם צדום זולוניח הכל זלסון יחיד:

(ד) זכ"י כתוצ בעונני.

(ה) תקנתי לפי מה שפתוצ צהלים (קוט ז"3) חז חזדתי צעני, וזכ"י כתוצ כאן
בעוני.

Doch Herr aller Geister im Fleische! habe ich Unrecht gethan und mich vergangen, so thue du es in deiner Weisheit und vergieb, du bist ja Gott, der aufrichtigen Sinnes. Und habe ich dir auch Böses für das Gute vergolten, so vergilt mir doch Gutes und nichts Böses. Thut der Gerechte mehr als sein Freund, um so mehr der Schöpfer! und habe ich mich oft vergangen, so lehre dich nicht nach meinen bösen Handlungen und richte mich nicht nach meinem Thun, und gehe nicht zu Gericht mit deinem Knechte. Vergebung und Verzeihung ist dein Ruhm; deine Pracht, daß du Sünden vergebest.

Lehre mich, Ewiger, deine Wege, leite mich in die Bahn des Rechtes, läutere meine Gedanken und reinige meine Gesinnung von dem Weltentand, zu fürchten deinen Namen, rette mich vor Noth und Drangsal und Weltenübel, dies- und jenseits, die mir bekannt oder verborgen; die mich von dir trennen, und mich deinem Dienste entziehen!

Gieb mir mein bestimmtes Brot, befreie mich von der Sorge für Speise und Kleidung, und lasse mir nicht knapp zumessen mein Brot und Gewand; erweitere mein Herz, daß es eile in den Weg deiner Gebote und begnadige mich mit Verstand, Weisheit, Einsicht, Rath, Stärke, Kenntniß und Vernunft, daß es dich mehr erkenne und deine angenehmen Wege begreife und deine freundlichen Stege. Reize mein Herz deinen Zeugnissen zu, die uns dir näher bringen, die auf dich zeigen, deine Göttlichkeit lehren und deine Einheit bezeugen, daß ich dich stets vor mir habe und dein Dienst mir nicht aus den Augen entschwinde, wie es heißt: Ich habe Gott stets vor mir, ist er zu meiner Rechten, ich wankte nicht! Schaffe weg von meiner Schulter das Joch der weltlichen Regierung, bringe weg von meinem Nacken jegliche menschliche Last, bestimme mein Herz zu tragen deiner Gebote Joch, reinige es, daß es auf sich nehme die Bande deines Dienstes, weil dieß nur das Leben meines Geistes. — Neuig lehre ich zu dir mit ganzem Herzen zurück und spreche: Habe ich gesündigt, so will ich es nicht mehr. Ein reines Herz erschaffe mir, Herr! und ein reines Gemüth gieb mir neu ein. Wirf mich nicht weg in meines Alters Zeit, und verlass mich nicht, wenn die Kraft in mir aus- und zu Ende geht; gieb mir wieder die Wonne deines Heiles; laß aufrichtig sein

הרחחות לכל פשור אם אני עשיתי כאלתי ופשעתי. עשה אתה כחכמתך וסלח. כי אל תמים דעים אתה. ואם שלמתי לפניך רעה תחת טובה. גמלני טוב ולא רע. כי יתר מרעהו צדיק. ובל שבן דבורא ואם הרביתי לפשוע. אל תפן לרוע מעללי. ואל תשפטני בפעלי. ואל תבא בפשעם את עבדך כי תחילה והסליחה תהלתך. ועביר על פשע תפארתך. הורגני כדרכך. ותחני באורח מישור. והרבר מחשבותי וטהר רעיוני מהכלי העולם הזה. ליראה את שמך. והצילני מכל צרות וציוקות וקעות העולם הזה והעולם הבא. הנגלות אלי והנסתרות ממני. הסבדילור ביני לביןך. והמדיחות אותי מעבודתך והשריפני לחם חקי. והגניחני מעמל ומלבוש. והרחיבני מעצר לחם ושקלה. והרחב לבי לרוץ כדך מצותיה. ותחני חקמך ובינה עצה ונבירה ונעור והשכל. להוסיף נעת בך. ולהשקיל את דרכיך הנעימות וארחותיך הידירות. והט לבי אל עדותיך המקרבים אליה. והמורים עליה. המעידים על אלהותך והשקדים על יחודך. עד אשיתך גנדי תמיד. ובל תמוט עבודתך מנבח עיני. בענין שנאמר שויתי יי לגנדי תמיד כי מימיני כל אמוט והסר על מלכות פשור ודם משבמי. והעבר סבל אנוש מעל צוארי. ויחד לבי לעמלם על מצותיך ונקדה לקבול מומות קרבך כי גם חיי רוחי. ואשוב אליה בתשובה שלמה בכל לבי ואמר אם און פעלתי לא אוסיף. לב מהור בקא לי אלהים ורוח גבון חדש בקרבי. אל תשליבני לער וקנה בכלות פחי אל תעזבני. השקבה לי ששון ישעך ורוח גריבה תסמבני. יהי לבי תמים בתקיה למען לא אבוש. וכור דבר לעבדך על אשר יחלתני והבטחת

nicht, Herr! Nimm Zion wieder wohlge-
fällig auf, baue auf die Mauern Jerusa-
lem's, dann werden Stiere besteigen deinen
Altar. Und lässest du dich besänftigen durch
rechtliches Thun und Uebungen der Liebe?
du kennst ja die Gedanken des Menschen, ver-
stehest die Herzensregungen des Menschen
aus Fleisch und Blut, so weißt du es, daß
ich mit ganzem Herzen es gewünscht, deinen
Willen auszuüben, mich gesehnt zu gehen
du den Wegen deines Zeugnisses, gewollt,
in weilen in deinem Hause und daß ich vor-
zir mein Lebenlang verlangt: „Ach, wä-
ren gerichtet meine Wege zu halten deine
Sagungen.“ Du kennst aber mein Sigen
und mein Aufstehen, und es ist nicht verho-
len vor dir, daß mich die Bande des bösen
Triebes umgeben, womit du mich hast läu-
tern wollen; schwer liegt auf mir die
Macht des Sauerteiges und es reißt mich
fort den Strom physischer Bedürfnisse. Von
Jugend auf verlocken sie mich, und verleiten
mich von meiner Mutter Schooß an, lassen
schwer ihr Joch auf mir liegen, und laden
auf mich ihre schwere Last, daß ich gebeugt
werde unter ihrer Macht, und sie nach Will-
kühr mit Strenge ihren Dienst mir aufle-
gen, daß mein Herz ruhelos ist und mich
verlassen meine Kräfte, sie lassen es nicht
zu, in Reinheit des Herzens und in Keulich-
keit der Hand nach Recht und Gerechtigkeit
zu jagen und zu üben Liebe und Treue, wo-
durch Sünde und Vergehen gesühnt wird.

Nur meine Seele aus dem Schläfe zu
wecken, meinen Obem aus dem Schlummer
zu rütteln, habe ich diese Worte an dich ge-
richtet, und ausgeschüttet vor dir Gebete und
Gefänge, denn wohl weiß ich es, daß nicht
viele Worte dich besänftigen und nicht am
Lippenhauch findest du Gefallen, sondern an
einem gebrochenen Gemüthe und an der Auf-
regung der Seele und des Herzens.

Ich schütte nur mein Gebet vor dir aus,
daß erwache mein schlafendes Herz und auf-
fahre vor deinem Borne, daß geweckt werde
meine Seele von ihrem Schlummer und er-
schreckt vor deinem grimmigen Borne, will
sie entkleiden des Gewandes der Jugend, daß
sie frei werden in der Knechtschaft hienieden.

Was soll ich noch reden vor dir, mein Gott
und Herr! Nichtigem und Eitlem bin ich
unterthan worden, und Leerem im Dienste
der Weltlichkeit meine Kräfte hingegeben.

ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים.
או תחפץ ובחי צדק עולה וכליל או יעלה
על מנבחך פרים. ואם בעשות משפט
ואהבת חסד תתנצח ואהרה רהיורע
מחשבות אדם. ומבין סעפי לב בשר
ודם. ידעת כי בכל לבי לעשות רצונך
תמצתי. וללכת בדרך עולתיך נכספתי.
ולהסתופף בבירתי בחרתי. ומלקנתי
אשאל קלימי. אחלי יפוני דרכי לשמור
הקיה. אבל אתה ידעת שבתתי וקומי.
ומפך לא נקדד עצמי. כי סבבני חבלי
היצר הרע אשר בו בחנתני. ובאספוני
הכלי העולם אשר בו צרפתני. ותבדד
עלי למאד יד שאור עסתי. ותשטפני
שבלת צרכי נותתי. כי מפעורי הסיתוני.
ומבטן אפי השיאוני. ויכבדו עלי ילם
וגמסו עלי גמל סבלם. ואפגע תחת
ידם. ויעבדוני בפרך ברצונם. עד אשר
לבי סחרחר ובחי עזבני. ולא יתנוני
השב ריחי להזכיר שמך נבעים בבר לב
ובנקיון כף. לרדוף צדקה ומשפט.
ולעשות חסדי ואמת. אשר במו יכפר
עון. ובעבור אשר ערבת לקנייך אחרות
גלחות. ושפכתי נדבך תחנות ושיחות
לעורר נפשי הישגה משנתה. ולהקיץ
נשקתי הנדמרת מתנומתה. כי ידעתי
אמנם כי לא ברב דברים תתנצח. ולא
ברוח שפתיים תמצא. כי אם בשקר רוח
ובחרדת גוש ורף לב. לכן שפכתי שיח
והארבתי והוספתי תחנה למולה. אולי
לבי הישן יקץ ויחרד מן ועפה. וגפשי
מתנומתה מעור ותפחד מן חרון אפיה
וקצפה. ואקשימנה ערמה מבדני ילדות
ושחרות. אולי תצא מעברות העולם
תה לחרות:

ומה לי עוד לדבר לקנייך אלהי.
אחרי געברתי לתהו והבל. וכליתי כחי
לריק בעברות יושבי תבל. ועתה יי אהי

meine Vergehung und sei meiner Sünde nicht eingedenk; denn bei dir ist Vergebung, auf daß du geehrt fürchtest werdest.

Womit soll ich dir entgegenkommen, mein Gott und Herr, was vorbringen vor dir, Herr der Höhen, womit soll Vergebung meiner Schuld verziehen werden, mein Vergehen und ich rein werden von meiner Sünde, und lauter von meinen Irrthümern. Soll es durch Burechtweisung und Eingeständniß vor dir geschehen? so sage ich nun: „Wahrlich ich habe gesündigt, und was böse in deinen Augen, gethan, und gerecht bist du wenn du züchtigst, rein und lauter, wenn du straffst. — Vergiebst du, wenn das Gemüth gebeugt? gebrochen ist mein Herz in mir, es beben meine Kniee, und betrübt ist meine Seele vor der Fülle der Trübsale und der Gewalt der Kummernisse, die mir meiner Schuld wegen begegneten, daß nichts Heiles geblieben an meinem Körper vor deinem Borne, und nichts Friedliches in meinen Gebeinen meiner Sünden wegen. Umgäbe mich nicht deine Barmherzigkeit, und umringte mich nicht deine Gnade, so läge ich schon stille, meine Seele und ich wären verloren durch meine Vergehungen. — Soll es durch Weinen und Geschrei geschehen? im Verborgenen weint meine Seele und mein Geist schreit in seinen Kammern und mein Herz zittert in mir und Todesschrecken überfallen mich, der Fülle meiner Vergehungen und aller meiner Frevelthaten wegen, Wasserbäche strömen meine Augen herab, daß sie nicht beobachtet deine Lehre. Durch Gebet und Ansuchen? ich lege nieder mein Gebet vor dich und schütte aus meine Klagen vor dir, wie die Augen des Dieners auf des Herrn Hand, so sind gerichtet meine Augen zu dir. Willst du demüthiges Wandeln? sieh, nicht hochmüthig ist mein Herz, nicht stolz hebe ich meine Augen auf; gehe nicht ein in große wunderbare Dinge. Fürwahr, beruhigt und gestillt habe ich meine Seele, wie ein entwöhntes Kind an der Mutter; wie ein entwöhntes Kind ist an mir meine Seele. Denn Schweigen ist dir Lob. Auf dich, Ewiger, hoffe ich, du wirst mich erhören, Gott und Herr! — Und vergiebst du Sünd und Schuld durch Schlacht- und Speiseopfer? sieh, wüste ist unser Heiligthum, gewichen unser Glanz, eine Brandstätte das Haus unserer Herrlichkeit und Pracht, und ist es unstatthast, auf fremden Boden Ständerwerk dir zu streuen, und Ganzopfer auf den Altar zu legen, ein gebeugtes Gemüth ist dir ein Opfer, ein gebrochenes und gebeugtes Herz verachtest du

כי בחר אקדמך יי אלהי. ובמה אבך לך אלהי מרום. ובמה תכפר על עוני ומעביר פשעי ואסתר מחטאתי ואוקר משונתי. ואם בתשובה ותודה תמצא. הגני שב ומתודה לסניף בכל לבי. ואמר אקנם אנכי חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשקטך. ואם בשקר רוח תכפר. הנה נשבר לבי בקרבי ורחסי עצמותי. ודאבד נפשי לרוב יגונותי ועוצם תגונותי אשר קראוני בעוני (ד). עד אשר לא נותר מתם בקשרי מפני זעמך ואין שלום בעצמי מפני חטאתי לולי רחמיך אשר הקיפוני. וחסדיך אשר אספוני אני שגגה דוקרה נפשי ואבדתי בעיני (ה). ואם בקבי וצדקה תסלח. הנה במקטרים תבקר נפשי. ורוחי תזעק בקררי. ולפי יהיל בקרבי ואימות קנת גסלו עלי. על רוב פשעי וגסל זדוני. ופלגי מים ירדו עיני על לא שמרי תורתך. ואם בתפלה יבתחננים תמחל הנני מפיל תחנתי לסניף יי אלהי ושום שיחי נקרה. ובעיני אבד אל יד אדוניו כן עיני נשואות אליה. ואם בהצנע לבת תבחר יי הנה לא נבה לבי ולא נמו עיני ולא הלכתי בידולות ובגסלות מפני. אם לא שויתי ורוממתי נפשי בגסול עלי אמו בגסול עלי נפשי. ולך דומיה תהלה. לך יי הודלת אתה יי אלהי:

ואם בנבח ומנחה תשא פשע. הנה בעונינו שמים מקדשנו. ונלה יקרנו. ובית תפארתינו היה לשבת אש. ולא יפון לנו לשום קמורה באש וכליל על מזבחה על אדמת גבר אכל זבחה רוח נשברה לב נשקר ונדקה אלהים לא תבנה היטיבה

und deine Obhut wahrte meines Geistes, hast beobachtet mich, wenn ich sündigte, und von meinem Vergehen mich nicht frei gesprochen.

Wo soll ich hin vor deinem Geiste, wohin vor deinem Angesichte fliehen? Steige ich in den Himmel, dort bist du, und mach' ich die Unterwelt zum Bette, bist du da. Schwänge ich der Morgenröthe Flügel, und ruhe am Meißersten des Meeres, auch dort würde deine Hand mich leiten und deine Rechte mich ergreifen. Spräche ich: Finsterniß wird mich umfassen, so wird die Nacht um mich zu Lichte. Selbst die Finsterniß verfinstert nicht von dir, und Nacht leuchtet wie der Tag, das Dunkel gleicht der Helle.

Suchest du mich heim, wie es mein Handel verdient; wohin soll ich dann um Hilfe fliehen? um Versöhnung für mich zu erstreben, und Gnade und Erbarmen von dir für mich zu erbitten? — Zu denen, die noch am Leben? abtrünnig ist Alles, Lug und Trug üben sie insgesammt, Niemand sucht das Gute, kein Einziger! Soll ich zu denen um Hilfe rufen, die im Staube ihr Lager, daß sie für mich zu dir stehen? wirfst den Todten du Wunder thun, oder werden die Abgeschiedenen aufstehen und dich loben! Soll zu den Engeln oben ich rufen oder an die Heiligen mich wenden, daß sie für mich Bitte und Gebet vor den Thron deiner Herrlichkeit bringen? wirfst auf ihr Schreien du hören, o Gott, und Frevel und Uebermuth mir vergeben und verzeihen!

Darum wende ich mich zu dir, Gott und Herr! und erhebe zu dir meinen Gesang, suche bei dir Gnade für Recht, und suche Schutz vor deinem Strafgericht bei deiner Barmherzigkeit, denn groß und mächtig ist deine Huld und Milde, bist für barmherzig und erbarmungsvoll bekannt, langmüthig und huldreich genannt.

So gedenke denn deiner Huld und Gnade, die von Ewigkeit her, meiner Jugendsünden und Vergehungen sei eingedenk, in deiner Huld und Milde gedenke mein, weist du doch, daß das Schaffen des Menschen böse ist von Jugend an, und ein Waldbeset nur der Mensch, wenn er geboren wird, und wie soll gerecht sein der Weibesohn, lauter sein der aus der Lehre Abgefneipte, der in Schuld empfangen. Wie soll rein sein der Mensch, wegschaffen; kann wohl Unreines Reines geben?

Beobachtest du Schuld und Vergehungen, wer kann dann vor dir bestehen. Vergieb

סוכתני. חיים וחסד עשית עמי
ופקדתך שמרה רוחי. ואם חסאתי
ושמרתני ומעוני לא חנקני. אנה אליך
מרחוק ואגח מפניה אברהם אם אסך שמים
שם אתה ואציעה שאל הנך. אשוא בנפי
שחר אשכנה באחרית ים. גם שם ידך
תנהני ותאחזני ימינה. ואמר אתך השך
ישופני ולילה אור בעדני. גם חשך לא
יחשיך ממך ולילה ביום יאיר כחשך
כאורה. ואם תפקוד עלי כדרכי וקרוץ
מעללי. למי אנוס לעזרה לפנוץ בערי
אליה. ולבקש רחמים מלפניה. אם לחיים
אשר. הנה חיים עדנה. כלו סג יחזיר
גאלתי אין עושה טוב אין גם אחד. ואם
לשופני אפר אשוע לפנוץ בערי אליה.
הלפתים תעשה שלא אם רפאים יכומו
יודוך סלה. ואם אל מלאבי מרום אונק
ואל קדושים אפנה לשאת רנה ותפלד
בערי לפני כסא כבודך הצעקתם תשמע
לי ביאתה תעביר השאתי ותכפר זרועי לבן
ממך אליה אסורה. ומגננה עליה אברהמה.
וממשפטיה אל הסדיה ארועה. ומפנת
דינה אל מדת רחמיך אנוסה כי רבים
רחמיך ועצומים חסדיך רחום וחנון נודעת
אך אפים ורב חסד נקראת. וכוור רחמיך
והסדיך בי מעולם הנה. השאת נעורי
ופשעי אל תזכר כחסדך וכו לי אתה
למען מידך כי אתה ידעת כי יצר לב
האדם רע מנעוריו. ועיר פרא אדם יולד.
ואיך יצדק ילוד אשה ויזכה גרוין מחמר.
אשר בקון חולל ובחטא יתמתהו אמו.
ואיך יטהר אנוש. ומפי סמארה יסודו.
מי יתן מהור מסמא ואם עונות תשקר
יהי מי יעמוד. סלח נא לעוני ולחטאתי
אל תפקוד. כי עמך הסליחה למען תורא

geboren und in Sünde von der Mutter
und die Wasser der Verunreinigung

Recht und Wahrheit uns vergangen — auf struppigem und Dornenweg gegangen — Gesetz und Bund zerstört — Sünde auf Sünde gemehrt — das Gute gelassen, das du gelehrt — gethan das Böse, das dich empört — Lug und Trug erfunden — Ver-rath und Arglist begonnen — mit Weltens-tand die Tage zugebracht — an dein Welt-gericht nicht gedacht — verworfen Bucht und Lehr' — an Wissenschaft und Kenntniß thöricht gehandelt sehr — gewichen von den Rechten deiner Wahrheit — verlassen die Bahn deiner Sagenen — zugewendet uns jeder Lust und Lustbarkeit — in den Tiefen der Sinnenlust gesunken — anstatt zurecht-zuweilen geschlossen den Mund — reden las-sen der Lärmer Mund — begangen Abfall und Abtrünnigkeit — Bucht und Ermah-nung verabscheut.

Möge es dein Wille sein, Gott, unser Herr, daß du uns vergebst unsere Schuld, und uns verzeihst unsere Sünden alle, denn du hast mich gezogen aus dem Schoße, ver-trautest mich an der Mutter Brust, ward gelegt auf dich vom Mutterschooß, bist mein Gott von meiner Mutterleib an. — Begna-digst du mich nicht und vergibst mir die Schuld, zu wem soll denn ich mein Auge erheben? habe ich doch keinen Vater außer dir, denn Vater und Mutter haben mich verlassen, und nur du, o Gott, hast mich aufgenommen und gütig von meinem An-beginn an mich umgeben. Erbarmt der Herr sich nicht seines Dieners und vergiebt die Schuld ihm, an wen soll er denn sich flehent-lich wenden, wenn nicht an seinen Herrn! Nimmt der Bildner seines Werkes sich nicht an, zu wem soll dann das Gebilde aus Thon flehen und sein Gebet ausschütten! Kann er anders seinem Schöpfer sich willig zeigen, als wenn er der Barmherzigkeit seines Bild-ners sich hingibt, und an der Gnaden Thür seines Schöpfers weilt!

Siehe, wie die Augen der Knechte auf des Herrn Hand, wie die Augen der Magd aus ihrer Herrin Hand, so schauen meine Augen auf dich; denn ich habe keinen Freund außer dir, und Niemanden, der meines Herzens Wunde kennt, sonder dir. Erbarme dich, o Gott, mein, in deiner Güte und Milde; ver-gieb die Schuld mir in deiner Gnadenfülle; meine Nieren hast du dir geeignet, hast mich umwölbt in meiner Mutter Schooß, wie Milch zerrinnen lassen, und wie Rahm gerinnen, hast bekleidet mich mit Haut und Fleisch, und mit Bein und Sehnen mich durchwoben, gewährtst mir Leben und Liebe

ואלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ צְדִיקִים אֲנַחְנוּ וְלֹא תַקְאֵנוּ אֶבֶל אֲנַחְנוּ תַקְאֵנוּ. אֲשַׁמְנוּ בְּאוֹמֵר וּבְפֹעַל בְּיָנוּ חֵק לְמַעוֹל מַעַל. נוֹלְנוּ מִשְׁפָּם וְצִדִּק. וְרַבְנוּ בְּמִשְׁוֹכַת חֶדֶק. הִסְרָנוּ בְּרִית וְחֵק. וְהִרְבִּינוּ פֶשַׁע לֹאִין חֵק וְנִחְנוּ מִטֹּב הַדִּרִית. חִרְשָׁנוּ רָשָׁע שְׁנֵאתָ. מִסְלָנוּ שִׁקָּר וּמִרְמָה יַעֲצֵנוּ אֲנִין וְאֲשַׁמָּה. כְּלִינוּ יִמֵּינוּ בְּהַבְלֵי הָעוֹלָם. לֹא זָכְרָנוּ כִּי תִבְיָאֵנוּ בְּמִשְׁפָּם עַל כָּל גַּעְלָם. מֵאִסָּנוּ מִיִּסָּר הִרְעַתָּ. נוֹאֲלָנוּ מִחֻבָּה וּמִדַּעַר. סָרְנוּ מִשְׁפָּסֵי צִדִּיקָה. עֲזָבָנוּ אֲרָחוֹת חֻקֶּיהָ. פָּגִינוּ אֶל כָּל חֻמְרוֹתֵינוּ. צָלָלָנוּ בְּמַצְוֹלוֹת תַּאֲוֹתֵינוּ. קִפְצָנוּ כֶּה מְנוּכִים. רָחַב פִּינוּ כְּנִיב עוֹלָה יִצְרִיחַ. שׁוֹבְבָנוּ מִשׁוּבָה נִצָּחַת. תַּעֲבָנוּ בְּלֹאֵי שׁ תּוֹכַחַת. יָדָה דָּצוֹן מִלְּפָנֶיהָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחַל לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ (ג). כִּי אַתָּה נֹחִי מִכָּשֶׁן מִכְּטִיחִי עַל שְׂרֵי אָמִי. עֲלִיָּה הִשְׁלַכְתִּי מִרְחֹם מִכָּשֶׁן אָמִי אֵלֵי אַתָּה וְאִם אַתָּה לֹא תִחַנְנֵנִי וְתַשׁוּא פֶשַׁעִי לִמִּי אֲשָׁא עֵין. וְאִין לִי אָב וְיֹלְתָהּ. כִּי אָבִי וְאָמִי עֲזָבוּנִי וְאַתָּה יי אִסְסָנִי וּבְטִיבָה מְעוֹדִי אִפְסַתְנִי. וְאִם לֹא יִרְחַם אֲדוֹן עַל עֲבָדֹי וְיִשָּׂא אֲשַׁמְתֹּו. לִמִּי יַעֲצֵק מִבְּלָעֲדִי אֲדוֹנִי וְאִם לֹא יְחוּם הַיּוֹצֵר עַל מַעֲשֵׂה יָדָיו. לִמִּי יִתְחַנֵּן וְיִצִּיר חֶסֶד וְיִשְׁפּוֹף שִׁיחוֹ. וּבְמִדָּה יִתְרַצֶּה אֶל עוֹשֵׂהוּ. הֲלֹא אֶל רַחֲמֵי יִצְרוֹ יִרְוץ. וְעַל דִּלְתֵי חֶסֶד עוֹשֵׂהוּ יִשְׁקוֹד. וְאִנִּי הִנֵּה קָעִינִי עֲבָדִים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם וּבְקָעִינִי שֶׁתַּחַח אֶל יָד גְּבוּרָתָהּ בֶּן עֵינִי גִשְׁוֹאוֹת אֵלֶיהָ. כִּי אֵין לִי מִכִּיר בְּלִתָּהּ. וְלֹא יוֹדַע נִגַע לִבִּי וְיֹלְתָהּ. חֲנִנִי אֱלֹהִים. בְּחֶסֶדְךָ בְּרַב רַחֲמֶיךָ מִחַה פֶּשַׁעִי. כִּי אַתָּה קִנִּית בְּלִיּוֹתִי תִסְבְּגִי בְּכָשֶׁן אָמִי. הֲלֹא כִּהְלַב הִתְקַתְנִי וּבְנִיבָהּ הִקְפַּאתְנִי. וְעוֹר וּבָשָׂר חִלְבְּשַׁתְנִי וּבְעֲצָמוֹת וּגְיָדִים

geordnet vor dir mit meinem geringen Verstande und meiner wenigen Einsicht nur einige Worte, deinen Ruhm zu verkünden, zu gedenken deine Segnungen, deiner Wunderthaten einige und etwas von deinen Erhabenheiten: denn wer könnte wohl erzählen deine Machtthaten alle, verkünden deine Ruhmwürdigkeiten alle. Du, o Gott, weißt es, daß meine Zunge unvermögend ist, das zu verkünden, was in meinem Herzen, und mein Sinn zu ohnmächtig, um deine Wunderthaten alle und die Machtthaten zu denken und zu erwägen — denn der Mensch in seiner Würde, verstandlos, ist dem Thiere gleich und ähnlich.

Und wie ich dastehe vor dir, Ewiger und Herr, ergreift Schrecken mich, und Angst umfaßt meinen Körper, vor dem Kreis meiner Sünden und meiner Verschuldungen Zirkel, denn gerathen bin ich in die Tiefen des freventlichen Treibens und gesunken in die Vertiefungen meiner Irrthümer, und fortgerissen von dem Strome meiner Sündhaftigkeit. Sprechen muß ich daher zu mir selber und sagen: Wie hast du öffnen können den Mund und bewegen die Lippen vor dem Schöpfer des Alls, ist doch von Fußsohle bis Haupt nichts Heiles an mir, Schuld und Sünde nur und Arglist und Trug; und wasche ich mich auch mit Schneewasser und reinige ich auch meine Hände mit Lauge, so bin und bleibe ich doch mit den Gedanken in den Banden der Sünde verstrickt, und von ihrer Falle erfaßt, daß meinem Gewande ich zum Ekel, und Herz und Ehre in mir erschrecken, meine Gebeine erschlafen, meine Hände sinken. Wie Wasser bin ich hingegossen und zerfahren und zerfallen die Gebeine in mir, wie ein Schatten, wenn er weicht gehe ich einher, wie Heuschrecken unstat. Ich schäme mich sehr und erröthe, das Angesicht zu dir, o Gott, zu erheben, und das Haupt zu dir empor zu richten. Lese ich dein Gesetz, Ewiger, das von Ewigkeit, so bin ich getröstet, denn du bist ein großer König, und begnadiget wird, wer die Schuld eingesteht und sie unterläßt. Ich will eingestehen mein Vergehen, vor dir Ewiger, daß du vergebest meine Sünde immerdar, damit ich wagen darf mein Gebet vor dir auszuschnitten, Verzeihung zu erflehen, Vergebung zu begehren und zu verlangen Versöhnung.

Ich schicke mich daher an, vor dir mit Leib und Seele zu bekennen: Herr und meiner Väter Gott, wir sind nicht gerecht und ohne Schuld, sondern wir haben gesündigt! Wir haben gefehlt in Wort und That — verworfen Gesetz, begangen Verrath — an

שכלי ומעושי דעתי לפניך אפרים מעשים פתחי תהלותיך. וזכרון ברכותיך. ומעט קט מנפלאותיך. ומזער ברומכותיך. כי מי יוכל למלל כל גבורותיך. וישמיע כל תהלתך.

ואתה יי יודע כי אין לי בלשוני לספר כל אשר בלבי ובמהשבתי מגבורותיך (ח). אדם ביקר כל יבין נמשל בפגמות גדרה. ובשמרי לפניך יי אלהי זכרתי ונבהלתי ואחז בשורי פלצות. כי הקיפוני כשעי וסבבוני אשמי. באתי במקצולות ודוני. ושבתי במעמקי שניוני. ושמפתיני שבלת חטאתי. ואשיב אל לבי ואכר: איבקה פתחתי פי ואנידה שפה לפני יוצר כל. ומכף רגל ועד ראש אין בי מתם. פשע והמאמה מרמה ועולה. ואם התרחצתי בגי שלג והזכתי בבר פפי. במהשבתי אזי ברשת המאמה נלכתי. ובשהיתותם נתפשתי. ותעבוני שלמותי ויהרד לבי. ויתר קבודי ועצמותי רפוי. וידי רפוי. וכמים גשפכתי והתפרדו כל עצמותי. וכצל פגמותו נהלכתי. ובארבה גנעתי. ובושתי מאד ונבלמתי להרים אלהי פני אליך. ולשאר ראש לפניך. ואזכור טשפטה בעולם יי ואתנהם. כי מלך גדול אתה. וכי כל מודה ועוזב ירהם. ואמר אודה עלי פשעי ליי. אהלי ישא עון המאמה סלה. ואמץ את לבי לשפוף שיהיה לפניך. ולבקש מחילה ולדרוש סליחה ולשאול פקרה במדר. רחמיך. ואכונן נפשי ובשורי לומר לפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו תבא לפניך תפלתינו ולתעלם מתהנתנו. שאין אנו עני פנים וקשי ערף בדבר הזה לומר לפניך יי אלהינו

dir meine Seele aus der Haft, zu schauen
deine Herrlichkeit, sie trägt Verlangen meine
Seele und Begehr aus ihren ehernen Ban-
den, deinen Namen zu preisen; sie krümmt sich
in mir unter der Last ihrer Sehnsucht, dei-
nen Namen zu gedenken, und dein Ange-
denken zu vermehren und zu verbreiten;
Herz und Fleisch in mir sehnt sich, aufzu-
jauchzen vor dir, und wie wünsche ich es, dich
loben und preisen, deinen Namen besingen
zu dürfen: nach deinem Namen und Ange-
denken ist meiner Seele Sehnen!

Nun stehe ich vor der Thüre deiner Barmherzigkeit, habe mich hingestellt vor den Eingang deiner Gnade und Milde, bereite ein Geschenk meiner Lippenregung dir vor, vor dir beten zu dürfen, Worte mit mir nehmend, etwas von deinen Thaten zu erzählen, auf daß ich dich preise beim Leben noch und in deinem Namen meine Hände aufhebe; daß in Fett und Fettigkeit meine Seele sich sättige, und mit jauchzenden Lippen mein Mund dich preise. Es hanget meine Seele nach dir, deine Rechte, Herr, stützet mich, daß du mit deinem Rathe mich leitest, so lange ich bin, und in und mit Ehre mich aufnimmest, wenn ich todt bin, wie es allen gebührt, die deinen Namen lieben.

Wohl bin ich zu gering anzubeten das Angeficht des Hohen und Erhabenen, zu arm um zu schildern die Wunderthaten des Unersforschlichen, ich — Staub und Asche, Wurm und Made, ein Käfig voll des Truges, ein verächtliches Gefäß, voll der Schande und Schandthaten, so weiß ich doch, daß du das Bitten der Armen nicht verachtest, dein Antlitz nicht verbergst vor mir, ihn erhöarest, wenn er zu dir ruft und schreit.

Doch was wäre sein Lob und Preis vor dir, vor dem Alles Nichts ist, und dir gegenüber alles Unbeing und Wüstenei, wenn du ihn nicht erhoben hättest durch deine Gebote, ihn ruhm- und preiswürdig gemacht durch deine Wunderthaten, ihn geehrt mit der Weihe deines Namens, bekannt gemacht ihn mit den Lobliedern deines Preises, mit den Zeugnissen deiner Herrlichkeit, ihm erlaubt hättest, vor dem Throne deiner Herrlichkeit Gebet und Flehen auszuschnitten.

Weil es mir nun bekannt, daß es sich für die Reichen ziemt, Lob anzustimmen, und für die Frommen Gesang und für die Gerechten Preislieder und ich dessen nicht würdig bin, so bin ich eingegangen in mein Inneres, habe untersucht mein Verborgenes, verschlossen die Thüren des Unrechtes, gelöst die Bande der Krümmung, ausgezogen das Gewand des Stolzes und angelegt das Kleid der Demuth, und

מִתּוֹךְ כְּאַסְרָה לְהוֹיֵת נַעֲמָה. וְנִכְסֶסְהָ
וְנִם כְּלָתָהּ מִכְּבָּלִי נִחַשְׁתָּהּ לְהוֹדוֹת אֶת
שְׁמִי. וְתַתְּעִסְתָּה עָלַי לְחֹזֶק־יָד שְׁמִי
וּלְהַרְבוֹת זִכְרִי. וְכִמָּה לִּבִּי וּבִשְׁרִי לִרְגֹן
לְפָנֶיךָ וְאַתְּמִירָה לְשִׁבְתְּךָ וּלְהִלְכָךָ וּלְזִמְרָה
שְׁמִי עַל־יוֹן. כִּי לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרֶךָ תִּתְּנוּ
נֶפֶשׁ. וְאַעֲמִיד עַל דַּלְתֵי בְּחֵמֶיךָ. וְאַתְּיַצֵּב
עַל פֶּתַח־יָד חֲסִדֶיךָ. וְאַבִּין מִנְחָה אֶרְשֶׁת
שִׁפְתֵי לַחֲלוֹת פָּנֶיךָ. וְאַקְחָה עִמִּי דְבָרִים
לְהוֹיֵת מִקְצֵת פְּלִיאָיִךְ. לְמַעַן אֲבָרְכָה בְּחַיִּי
וּבְשִׁמְךָ אֲשֶׁא כָּפִי. כִּמּוֹ חֶלֶב וְדִשְׁנוֹ תִּשְׁבַּע
בְּפִשִּׁי גִשְׁפֹּתֵי רִנּוֹת יִהְיֶה לִּי פִי. דְּבִקְרָה
בְּפִשִּׁי אֲחִירֶיךָ כִּי תִמְכְּרֶה יְמִינֶךָ אוֹלֵי
בַּעֲצָתְךָ תִּנְחַנֵּי בְּעוֹדִי. וְאַחֵר כְּבוֹד תִּקְהַנֵּי
בְּמוֹתַי. כִּמְשִׁשְׁמִי לְאוֹהֲבֵי שְׁמִי. וְאַם גִּקְלָתִי
מִחֲלוֹת פָּנֶיךָ רִם וְנִשְׂאָה. וְדַלּוֹתַי מִחִוֹת
פְּלִיאֵי גְדוֹל בְּלִי חֶקֶר. בִּיַּעַן כִּי אֲנִי עֹפֵר
וְאַסֵּר. רָמָה וְתוֹלַעָה. כְּלוּב מְלֵא מְרֻמוֹת
כְּלִי נִמְאָם מְלֵא בִשְׁתִּי וּבִלְמוֹת. יִדְעֵתִי יי
כִּי עֲנוּת עָנִי לֹא תִבְזֶה. וְיִבֹל תִּסְתִּיר פָּנֶיךָ
מִפָּנָי וּבִשְׁוֹעוֹ אֶלֶיךָ תַּעֲתֵר לוֹ. וְיִמָּה אֲנוֹשׁ
וְיִמָּה שֹׁיחוֹ וְיִמָּה תִּתְּרֶלְתּוּ. וְיִכְפֹּל כְּאַיִן נִגְדֶּה.
וְיִלְאַסֵּם וְתִהְיֶה נִהַשֵּׁב לְמוֹלָךְ. לֹאֵלִי אֲעִיר
רוּמָמָתוֹ בְּמִצּוֹתֶיךָ. וּפִאֲדָתוֹ בְּעִדְתֶיךָ.
וּכְבֹּדָתוֹ בִּיחּוֹד שְׁמִי וְהוֹדַעְתּוֹ זְמִירוֹת
רִנְיָיִךְ. וְאַרְבֶּה קִדְשֶׁתְךָ וְהִרְשִׁיתוֹ לְשִׁפּוֹךְ
שִׁיחָה וְרָגָה לְפָנֶיךָ כִּסֵּא כְבוֹדְךָ. וְלִפִּי
שִׁיבְעֵתִי כִּי לִישָׁרִים נִתְּנָה תְּהִלָּה. וְלִחֲסִידִים
יֵאוֹת זָמֵר. וְלִצְדִּיקִים יֵאֲתָה רִנְיָה וְאַגִּי
אֵינִי כְּבִי לְזֹאת בְּאֵתִי לְחִדְרִי. וְחִפְשֵׁתִי
סִתְרִי. וְסִתְרֵתִי דַלְתֵי נַעֲוָה וּפִתְחֵתִי
תַּרְצֻבוֹת מַעֲוָה. וּפִשְׁשֵׁתִי בִגְדֵי נְאֻוָה.
וְלִבְשֵׁתִי סוּתֵי עֲנָוָה. וְסוּדְרֵתִי כִּפִּי קִצֹּר

faßt und begränzt, während sie mittelst Vernunftschluß zu der Ueberzeugung gelangt sind, daß dir weder Dertlichkeit noch Zeitlichkeit zukommt. Sie begreifen und verstehen, daß deine Herrlichkeit Himmel und Erde ausfüllt, und daß du nahe bist ihnen, in dem Odem ihres Lebenshauches und in den Rathschlüssen ihres Innern, eine Annäherung in Kenntniß und Klugheit, nicht eine Berührung, wie sie bei den Menschen unter einander Statt findet.

Daher jauchzen Seraphimschaaren dir froh entgegen und rufen dreimal: „Heilig! dir zu, die ganze Erde ist voll deiner Herrlichkeit“ und sprechen Ophanim und Thiergestalten: „Gelobt sei die Herrlichkeit Gottes an ihrer Stätte,“ und ist es Gesetz deiner Schöpfung, zu loben und zu preisen dich: Groß ist der Ewige, hochgerühmt, seine Größe unerforschlich.

Du bist erhaben, o Gott, und niedrig alles dir gegenüber; hoch und gebeugt alles vor dir; gepriesen, und es preist dich alles; erhaben, und es erhebt dich alles; gerecht, und alles rühmt deine Gerechtigkeit; gerühmt, und es rühmt dich alles, König, und königlich dein Name; tapfer, und alles tapfer durch dich; groß, und von deiner Größe spricht Alles; furchtbar, und von deiner Furchtbarkeit erzählt alles; mächtig, und mächtig alles mit dir!

Dir gebührt daher Lob und Preis, denn von Sonnenaufgang bis zum Untergang ist groß dein Name unter den Völkern! Es ziemt Lobesschall und Jauchzen dir; da du alles trägst, alles aus Nichts hervorgebracht hast, alles ernährst, und von dir alles herkömmt, da du nur überall schaltest und waldest. —

Wohl wissen wir, daß jedes Lob für dich ohne Nutzen und unzureichend jede Hymne, aber es ist Gesetz der sittlichen Vernunft, mit der du uns begnadigt, deine Wohl- und Wunderthaten für und gegen uns zu entgelten, durch Preis, Gesang und Dank. Und bist du auch erhaben über jedes und alles Lob und hoch über jede Preiserhebung und weit über jede Benebeigung; sind auch deine Geschöpfe alle, die obern wie die untern nicht mächtig genug, von den Tausenden und Tausenden deiner Thaten nur eine zu schilbern und zu erzählen, um so weniger ein Mensch, ein Wurm und kein Mann, der verächtlichste und schändlichste der Menschen, wie ich — so dürftest doch nach

בְּמִשְׁקֹלֶת דַּעְתָּם. מִמּוֹצֵא דָבָר. כִּי אֵין לָךְ מְקוֹם. (כִּי כָל מְקוֹם) נִדְעָ. וְכִי זְמַן גִּתְּקָר. וְיִבְינִי וְיִשְׁפִּילֵנוּ כִּי אַתָּה הָעֶלְיוֹן וְאַתָּה הָאָרֶץ כְּבוֹדָךְ מְלֵא. וְכִי אַתָּה גְּדוֹל אֱלֹהִים. מְנַשְּׁמַת רוּחַ אֲפִידֶם וּמְמוֹעֲצוֹת פְּלִיטוֹתֵיהֶם. קִרְבַּת דַּעַת וּמִזְקָה. וְלֹא בִקְרִיבַת אִישׁ אֶל אֶחָדֵנוּ (ז). לָכֵן יִרְגְּנוּ לָךְ הַמַּוְלֹת שְׁרָפִים בְּשִׁלְשָׁם לָךְ קְדוּשָׁה. מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְיִזְכְּרוּ לָךְ חַיֵּי וְאוֹפְנִים בְּרוּךְ כְּבוֹד „מִמְקוֹמוֹ“.

וְחֹק עַל יְצוּרֶיךָ לְהִלָּל וְלִזְכֹּר לְפָנֶיךָ גְּדוֹל „וּמִהִלָּל מֵאֵד וְלִגְדָלְתוֹ אֵין חֶקָר“ כִּי אַתָּה רַם וְהַפֵּל שֶׁכָּל גִּתְּקָר. אַתָּה גִּשְׁא וְהַפֵּל שֶׁחַ לְמוֹלָךְ. אַתָּה מְשַׁבַּח וְהַפֵּל לָךְ יִשְׁבַּח. אַתָּה מְרוֹמֵם וְהַפֵּל לָךְ יִרְמֵם. אַתָּה צַדִּיק וְהַפֵּל צְדָקָתְךָ יִסְפָּר. אַתָּה מְסֻאֵר וְהַפֵּל לָךְ יִסְאֵר. אַתָּה מְלֵךְ וְהַפֵּל לָךְ יִמְלִיךְ. אַתָּה עוֹז וְהַפֵּל בְּךָ יַעֲזוּ. אַתָּה גְּדוֹל וְהַפֵּל גִּדְלָתְךָ יִבְיַע. אַתָּה נִזְרָא וְהַפֵּל נִזְרָאוֹתֶיךָ יִשְׁחִי. אַתָּה חָסֵן וְהַפֵּל חֲסִין וְהַפֵּל חֲסִין עֲזָה יִנּוֹבֵב. לָכֵן לָךְ נֵאֵד לְהִתְפָּאֵר כִּי מִמְּנוֹחַ שְׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאֵי גְדוֹל שְׁמִי בְּנִזְרָא. וְלִמְעַן כִּי אַתָּה סוֹבֵל הַפֵּל. וְבוֹרָא הַפֵּל מֵאֵין כָּל. אַתָּה מְחַיֶּה הַפֵּל. וּמֵאֲתָהּ כָּל. וּשְׁעָלָהּ הַפֵּל. תִּתְהַלֵּךְ לָךְ דּוֹמֶדָה. וְאֵמַר לָךְ גִּעִים. וְהוֹדוֹת לָךְ יִאֲזוּת. וְרִנָּן לָךְ מֵהַטּוֹב. וְאֵפֶי כִּי יִדְעֵנוּ כִּי לָךְ בָּל יוֹעִיל הִלָּל. וְלֹא יִסְבּוֹן. וְאֵמַר אֲמָנָם עֲלֵינוּ בְּחֹק מוֹסֵר הַדַּעַת אֲשֶׁר חֲנִנְתָּנוּ לְשִׁלָּם לָךְ מִדּוֹת מוֹבוֹתֶיךָ וּגְבֻלָּאוֹתֶיךָ אֲלֵינוּ בְּהִלָּל וּבְזִמְרָה וְתוֹדָה. בְּפִי פָחַנוּ. וְאֵם נִעְלִיתָ עַל כָּל הַתְּהַלּוֹת וּגְבוּהָתָא עַל כָּל הַתְּשַׁבָּחוֹת וּנְשִׁאוֹת עַל כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאֵין פֶּחַ בְּכָל יְצוּרֶיךָ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לְמִסְפָּר אֶחָד מֵאֲלֶיךָ רַבּוֹת נִזְרָאוֹת עֲזָה. אֵפֶי כִּי בְּנֵי אָדָם. וְאֵפֶי כִּי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ חֲרָפָה אָדָם וְבוֹי עִם קְמוֹנֵי. עֲמָא לָךְ גִּשְׁשִׁי

Nachgedacht habe ich darüber und das Verständniß gewonnen, daß Ziel und Ende eines jeden Dinges mit seinem Anfange bestimmt, und Ausgang und Auflösung alles Entstandenen mit seiner Entstehung gegeben ist; daß alles Zusammengesetzte sich auflöst, das Aufgebaute zerfällt und in das frühere Nichts zurückkehrt; daß alles aufhört und du nur bestehst, Alles zu Ende geht, und du nur bleibst, alles zu Nichte wird, und du nur stehen bleibst. Nur die Seelen der Frommen, die auf deine Guld und Milde vertrauen, lässest du ewiglich bestehen, und nicht wanken ihren Fuß, wie es heißt: Die auf den Ewigen vertrauen, wie der Berg Zion, der nicht wankt und immer bleibt, und du, o Ewiger, wie du gewesen, ehe noch ein Erstes und Zweites gewesen, so wirst du sein am Ende eines jeden Endes, unveränderlich in Ewigkeit! Geschlechter und Zeitalter treffen dich nicht, denn du ruffst die Zeiten herbei von Anbeginn; der Tag ist dein und die Nacht sie ist dein, dein Werk sind Licht und Sonne, die die Zeiten sind und die Grundlage der Zeitberechnungen. Dir gebührt Ruhm und Herrlichkeit, die Erde hast du gebildet, die Himmel sind dein Handwerk, sie gehen zu Grunde, du aber bestehst, sie altern wie ein Gewand, wie ein Kleid wechselst du sie und sie vergehen — du aber und deine Jahre enden nie, die Söhne deiner Knechte nur bestehen, und ihr Same bestehet vor Dir!

Ich weiß es und verstehe es wohl, daß du der Welten Grund bist, weil auf dein Wort nur sie besteht, und auf den Hauch deines Mundes sie da steht, sie ist aber nicht deine Stätte, denn die Himmel der Himmel umfassen dich nicht. Denn das Unbegrenzte kann kein Ort umfassen und keine Stätte in sich schließen, da jeder Ort begrenzt, und beschränkt ist jede Stätte, und das Begrenzte das Unbegrenzte nicht umfassen kann und nicht in sich schließen das Beschränkte das Unbeschränkte. Wie soll ein Ort dich umfassen, ein Ort, den du gebildet, dich in sich schließen eine Stätte, die du geschaffen, dich, der du gewesen, ehe noch ein Ort bestimmt gewesen und Zeit und Seitenmaß?!

Klar ist es auch den Männern von Verstand und Einsicht, daß unter allen Wesen keines dir gleich und ähnlich, daß alles, was außer dir besteht, von Raum und Zeit ist um-

תיתי בלבי ובינותי כי אחרית כל דבר נוצר בראשיתו. וסוף כל הדש בנחמותו. וכל אשר יחבר נתק. וכל אשר בני געתק. ובאשר לא יהיה יתיה. הכל יאבד ואתה תעמד. הכל יכלה ואתה תהיה. הכל יסוף ואתה תקום. מלבד נפשות התקידים הבוטחים בנחמה. אשר תעמיד לעולם. וכל תמוז ונלם. בעגן שנאמר הבוטחים בני כהר ציון לא ימוט לעולם ישוב. ואתה הוא יי באשר היית עד לא ראשון לא שנית בן תהיה אחרית כל אחרון לא תשתנה עד עולמי עד. הומנים לא יתאו לך תהלה. והדורות לא ישינו לך תכונת תבלה. כי אתה קורא הדורות מראש. לך יום אף לך לילה אתה הבינות מאור ושמש. אשר תפה יסוד הומנים. ועקר חשבון השנים. לבן גאה לך להלל לפניך הארץ יסדה ומעשה גדיה שמים. המה יאבדו ואתה תעמד. וכלם בבער יכלו כלבוש תחליפם ויחלופו. ואתה הוא ושנותך לא יתמו. בני עבדיך ישכנו וירעם לפניך יבון:

גם היום ידעתי והתבוננתי כי אתה מקום העולם. ביצן כי בדברך נצב. וברוח פיך עומד ואין העולם מקומה. כי השמים ושמי השמים לא יכללוך. ובאמונה ידע כי כל אשר אין לו חקר לא יכילהו מקום. ולא יכללהו מעון. כי כל מקום נקצב. וכל מסון נחקר. ולא יבון לבלבל גתקר ללא גתקר. ולא יתבן להביל נקצב ללא נקצב. ואיך יכילה מקום. ואתה יצרתו. ואיך יכללה מעון. ואתה בראתו. ואתה הוא עד לא מקום קומן. ומרם עד יומן. גם כן יתברר לאנשי לבב. בהעלותם על לב כי אין לך ענה ודמיון בכל הנמצאים. כי כל נמצא אילתה. מקום יכילהו. ומן יתאבדו. יאמן אז

und vergeblich, nicht für die Vergänglichkeit geschaffen, es hat seinen Weltzweck in sich, es zeuget von deiner Weisheit, und deinem unermesslichen Verstand. Was du hast geschaffen und gemacht, das ist ganz und da fehlt Nichts, vollkommen, und da bleibt Nichts zu thun übrig, wie geschrieben steht (Kohélet 3, 14.): „Ich weiß, daß Alles was Gott hat gemacht, das wird so sein in Ewigkeit; da ist Nichts dazu zu thun, und nichts davon zu nehmen.“ Darum gebühret dir Preis und Ruhm. „Wer sollte dich nicht fürchten, der König ist der Völker? Dir gebührt es! Denn unter all den Weisen und all den Völkern in all den Reichen ist keiner deines Gleichen! Keiner deines Gleichen, Herr! Groß bist du, und groß dein Name in seiner Wunderkraft!“

So hast du uns, Herr, aus Mizrajim erlöset, durch Wunderthaten, groß und hehr, aus dem Hause der Sklaverei, durch Zeichen furcht- und wunderbar; hast das Schilfmeer vor uns gespalten und seine Wasser austrocknen lassen, um uns durchzuführen; hast mit Himmelsbrot gespeist und zu deinem Ausbund uns auserwählt; hast uns zu Erben deines herrlichen Namens gemacht, deine heiligen Worte in Flammen und Feuer uns verkündiget, begnadiget uns mit der Lehre der Liebe, bekannt gemacht uns die Gebote der Wahrheit, uns gelehrt Sagen des Rechts, unterwiesen uns in den Gesetzen der Gerechtigkeit, um uns zu leiten in den Wegen des Rechts, unsere Augen zu erleuchten, unsere Seelen zu läutern von den Schlacken physischer Gelüste, unsern Geist frei zu machen von den Banden der Zeitlichkeit und der Erdenlust, uns theilhaftig werden zu lassen des Lichtes, das leuchten wird den Gerechten in der künftigen Welt.

Da habe ich nachgedacht über meine Wege, berechnet und untersucht meinen Wandel, gewogen mein Thun und Treiben, auf die Wage gelegt das Ziel und Ende all meiner Vergnügungen, und siehe! es ist alles nur eitel und ein Windeshauch; mein Ende — Nichts, meine Zukunft — Trug und Täuschung.

Daher ist es nunmehr mein Wunsch und Wille, deinen Zeugnissen meine Füße zuzuwenden, auszuruhen unter dem Fittige deiner Herrlichkeit; denn es ist Gutes bestimmt, denen, die dich verehren, es werden nicht zu Schanden, die auf dich hoffen, und die dich suchen, werden nicht erröthen; sie haben ihren Sitz treu bewahrt, die auf dich vertrauen, und bestehen wird ihr Same vor dir!

בקשה

בו תכלית העולם. וגם מעיר על חקמתך ותבונתך וכל אשר עשית תם מאין חסרון. ושלם מאין יתרון. בעגן שנאמר ידעת כי כל אשר יעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף ומכנו אין לגרוע. לכן יאות לך להלל מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכר מלכותם מאין כמוך. מאין כמוך יי גדול אתה וגדול שמך בגבורה:

ואמת יי אלהים כי ברוב רחמיה על זרע יידיה. וחסדיה על בני עבדיה. מפצרים נאלתנו במסות גדולות. ומבית עבדים באותות נוראות. וים סוף בקעת לקנינו. ומימי הובשת להעבירנו. ולחם שמים האכלתנו. ולסגלה בחרתנו. ושמה הגעים הנחלתנו. ודברות קדשה מלהבות אש השמעתנו. ותורר חסד חננתנו. ומצות אמת הודעתנו. ומשפטים ישרים למדתנו. וחקים צדיקים הורתנו להנחותנו במעגלי ישר. להאיר בם עינינו. ולצרוף נשמותינו מסיני חשקי גותנו. ולפרות נפשותינו ממושות הזמן. ומן תאור העולם הזה. להנחילנו אור ורע לצדיקים לעולם הבא:

לבן חשבתי דרכי וחקרתי ארחותי. ושקלתי מסעלותי. ואזנתי אחרית כל חמדתי. והנה הכל הבל ורעות רוח וסופו תהו ואחריתו תעתועים. ואמתאנה להשיב רגלי אל עדותיך. להסתופף תחת כנפי כבודך. ולהסתפח אל עבודתך. כי ידעתי כי יתה מוב ליראך. ולא יבושו קוניה ולא יבלמו מבקשיך וכל החוסר בך במקום נאמן ישכון. וזרעו לפניך יבון:

flieg darüber, und es füllte sich das Meer vom großen Ungethüm, bis zum Wurm war alles da, Thiere ohne Zahl, alle groß und klein. Und aus der Erde trat das Thier der Flur, das Wild im Wald. Nach dem Allem schufst du den Menschen zu deiner Ehre, schufst den Menschen, daß er dich beim Namen nenne, und hauchtest ihm die Seele ein! Die Seele, die so wunderbar, so rein und klar, so klug und so verständig, Alles auffaßt und bewältigt, Sitzenspruch und weise Lehr', Wissenschaft und Weisheit. Die predigt wieder von deiner Schöpferkraft, und zeuget wieder von deiner Meisterschaft. Das verständige Herz, das dich erkennt, hat das Verständniß nur aus ihr, und was die Vernunft irgend je ergründet und erfindet, hat sie eben nur aus ihr. Sie ist das Wunderbild, das du dem Menschen hast ins Herz geprägt, daß es ihn auf seiner Lebensfahrt geleite, sie der lebendige Zeuge alles Wissens und Gewissens, den der Mensch da in der Seele trägt; und wenn der Lügner dich verleumdet und der Lästler dich lästert, — wie der Stein da in der Mauer und der Balken im Gebälke gegen seinen Herrn zeugt — so schreiet die Seele in ihm, so zeugt und klagt der eigene Geist ihn des Frevels an! Darum forschen sie und suchen sie in ihres eigenen Herzens Tiefen, die dich suchen in ihren eigenen Gedanken, da finden sie dich; sie finden dich in sich. Da bist du ihnen nah, da in den Herzenskammern. Denn unsere Seelen, die sind die treuen Zeugen, die du dir bestellst, und unsere Leiber, die stimmen ein, und bekräftigen es in uns, daß wir sind der Thon und du bist der Bildner; du der Meister und wir das Werk aus deiner Hand!

So ist es auch wahr, daß du es bist der Wunderthut, und Keiner da ist, der das thun und machen könnte, was du schaffest, wirkest in deiner Wunderkraft. Wer sonst was schafft und macht, der schaffet das was ist, aus dem was da gewesen; du schaffest aus Nichts das was ist! und alle Kunstverständigen und Künstler haben nicht die Macht und das Vermögen, daß sie was Neues gründen und erfinden, das nicht du hast neu gemacht, oder zu irgend was den neuen Stoff, den Grund, die Wurzel finden, das nicht du schon hast gebildet und gemacht. Du bist der Schöpfer, du der Bildner, hast Alles neu gemacht und aus dem Grunde, und fügst und bindest es im Bunde; dir gebühret Preis und Ruhm, dir, der Großes schafft, Unerforschliches, und Wunder ohne Zahl.

Wahr ist es, was in der Schöpfung da vorhanden ist, das ist nicht zwecklos

וְרַמֵּשׁ לְאֵין מִסְפָּר וְחַיִּית קִשְׁנוֹת עִם גְּדוּלוֹת. וְתוֹצֵא הָאָרֶץ. בָּם בְּהֵמוֹת שְׂדֵי וְחַיִּיתוֹ אָרֶץ. וְאַחֵר כָּל זֹאת יִצְרָתָ אָדָם לְכַבֹּדָהּ. וּבְרָאתָ אָנוּשׁ קוֹרֵא בְּשִׁמָּהּ. וְנִפְתַּחַת בְּאַפִּיו נִשְׁמָה יְקָרָה וְזָכָה וּבְרָה. מְחַכְמָה וּמְשַׁבֵּלֶת. קוֹלֶטֶת מוֹסֵר וְהִקְבָּה. יְלוֹמֶדֶת דַּעַת וּמְזָקָה. מְבַדֶּת כִּי אֶתָּה יִצְרָתָהּ. וּמַעֲיָדָה כִּי אֶתָּה בְּרָאתָהּ. בְּרָה יִשְׁפִּיל כָּל חֶכֶם לֵב וְיִפְיֶדָהּ. וּמִסְכָּנָה יִתְבּוֹנֵן אִישׁ תְּבוּנָה וְיִמְצָאָהּ. כִּי אֶתָּה שִׁמְתָהּ לְאוֹרֹת וּלְמוֹפֶת לְאֲנָשִׁי לֵבָב בְּחִיתָם. וְנִתְתָּה לְעֵד כְּמֹהַר לְמַבְיְגֵי מַדַּע בְּגִפְשׁוֹתָם כִּי אִם יִבְזֶה בָּהּ מְבֹזֵז וְיִכְחֹשׁ בָּהּ מְכַחֵשׁ. כְּאֵבֶן מְקִיר תּוֹעֵק גִּשְׁמָתוֹ. וְכַפְּפִים מַעַץ תַּעֲנֶנָּה רוּחוֹ. לֵכֵן בְּלִבּוֹתָם יִשְׁפִּילוּהָ כָּל מְבַקְשֶׁיהָ. וּבְמַחְשְׁבוֹתָם יִמְצְאוּהָ כָּל דּוֹרְשֶׁיהָ. וְאַלְיֵהֶם קְרוֹב אֶתָּה בְּהִדְרֵי רוּחָם לְמֵאֵד. כִּי נִפְשׁוֹתֵינוּ לָךְ עֲלִינוּ לְעֵדִים גְּאֻמָּגִים. וְגִרְיוֹתֵינוּ יַעֲנוּ בְּנוֹ עֲדוֹת אֲמֵת. וְיוֹי יַעֲנוּ כִּי אֲנַחְנוּ הַהֶמְרָ וְאַתָּה יוֹצֵרֵנוּ. וְכִי אֶתָּה הוּא הַבּוֹרֵא וּמַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּלָנוּ:

וְאַמֶּת יי אֱלֹהִים כִּי אֶתָּה הָאֵל עוֹשֶׂה פֶלֶא. וְאֵין מִי יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֶׂיהָ וּבְנִבְרוֹתֶיהָ כִּי כָּל עוֹשֶׂה וּזְלֹתָהּ יֵשׁ מִיֵּשׁ עוֹשֶׂה. וְאַתָּה עוֹשֶׂת יֵשׁ כְּכֹלִי מֶה. וְכָל חֶכֶם חֶדֶשׁ יִצְרָתָ אֵין בּוֹ כֹחַ לְחַדֵּשׁ שְׂדֵשׁ דָּבָר לֹא חִדָּשְׁתּוֹ. וְלֹא לְהַמְצִיא עֵקֶר חֶדֶשׁ לֹא יִצְרָתּוֹ. אֲבָל אֶתָּה הוּא יוֹצֵר וּבּוֹרֵא. מְחַדֵּשׁ וּמַחֲדָר. לֵכֵן נֶאֱדָר לָךְ לְהִלָּל. עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר וְנִסְפֵּלְאוֹר עַד אֵין מִסְפָּר:

וְאַמֶּת יי אֱלֹהִים כִּי כָּל יִצּוֹר גִּמְצָא לֹא תִהְיֶה בְּרָאתּוֹ. וְלֹא לְהַבִּיל יִצְרָתּוֹ. כִּי

vor, kein Anderer kommt darnach. Was außer dir noch sonst Eines wird genannt, das ist nicht in Wahrheit Eines, nicht in Wirklichkeit ein Einziges; sondern aus Einzelnem verbunden, aus Trennbarem und Flüßigem zusammengehalten und gebaut; das theilt sich auch in Einzelnes, und trennt sich auch in Trennbares; hat seinen Anbeginn und Anfang, sein Ende, und seinen Ausgang; ein Vor und Nach; ein Aehnliches und Gleiches; ein Zweites, das ihm gleich ist, und noch so Manches, das in dem Bereich ist. Darum ist das die Wahrheit, die gilt bei Allen, die du hast gebildet, und steht fest bei Allen, die du hast geschaffen, daß sie dich den Einigen, den Einzigen, und dich allein so nennen, es vor dir mit Herz und Seele bekennen: „Gott unser Herr ist Gott der Einige und Einzige!“

Wahr ist es, daß du der Gott der Götter, der Herren Herr, die Wurzel aller Dinge hast geschaffen, und — aus dem Nichts, und die Form aller Formen woneines war, und sie hast verbunden durch den Hauch und Odem deines Geistes, daß sie zum Einigen und Ganzen sich gestaltet. Dein Wort, das ist der Grundstein, den du gelegt, daß er in Ewigkeit das Alles hält und trägt. Mit einem Spruch und Wort hast du des Himmels Kreis gewölbt, daß er freise ewig um und um, und Erd' und Luft gewoben, und das Wasser und das Feuer! hast aus dem Feuer die Diener und die Boten dir gemacht, die da stehen um deinen Thron herum und aus den Stürmen in den Lüften die Schaaren und die Engel in den Höhen; hast die Wasser von den Wassern geschieden und getrennt, und die Schranke gezogen für die Wasser, die um die Erde strömen, und die Säzung festgestellt, daß sie nicht die Schranke brechen. Nun trieb die Erde Saaten aller Art, und Pflanzungen voll Anmuth und voll Süßigkeit. Aus dem Feuer hast du gehauen die leuchtenden Gestirne, sie eingefügt in des Himmels Sphären, die herrschen nun bei Tag und Nacht. Singen ihr Lied bei Tag Dem, der sie gemacht, und bei Nacht ein tönend, klingend Lied Dem, der sie bestellt; die predigen von der Weisheit Deffen, der sie hat geschaffen und zeugen von der Kraft und Stärke Deffen, der sie hat geschaffen und zeugen von der Kraft und Stärke Deffen, der sie hat geformt. Wer sie anschaut und betrachtet — schweigt! Denn dahin bringt es Keiner, daß er die Stellung und die Richtung all der Schaaren je ergründe, und ihre Bahn und ihren Flug. Gib's auf, beschränkter Menschenfenn! den Gängen und den Zügen folgt nicht der forschende Verstand. Und — die Wasser die wimmelten von den Fischen in den Meeren, und der Vogel in den Himmeln der

פי כל אשר נקרא אחד בלחך. לא באמת הוא אחד. ולא באמונה מיוחד פי הוא מחקר מאחדים. ובניי מנפרדים. וגם גמרד לאחדים. וגחלק לגפרדים. וגם יש לו תחלה ותכלה. וראשית ואחרית אחד וקדם. ערך ודמיון. גם יש שני לגדרו. ובמה עוד מלברו. לכן אמר על יצירה. ואציב על בריותיך. ליחידך בכל לב. ולומר לסניף "צחינו" אחד: נאמר "אלהים". פי אתה אלהי האלהים ואדוני האדונים. בקראת שרש כל דבר מאין. וצורת כל נוצר מאפס. וחברתם ברוח אפיף ויהיו לאחדים. ובדברך אכן פנה ירית לחיות לעולם עומדת. ובמאמריך הוג שמים פוגנת להיות לעולם סובב. גם ארץ ורוח תבנת. ומים ואש קנית ותעשה משרתי פסא בבודך מאש. ותבאות מלאכי מרום מרוח. ותבדל בין מים למים. ותשם חק וגבול למקנה מימי הארץ. לבל יקראו פרח. ותדשא האדמה בכל מיני ורעונים. וגשמי גשמים. ותחצוב מן האור מאורות ובוקבים קבועים בגלגלי רום. מושלים ביום ובלילה. פוצחים ביום שירה לעושם. ונותנים! ומירות בלילה לקונם. מגידים פי חכם בראם ומעידים פי גבור יצרים המשפיל בדם ידום. פי לא יבא ער תכונות צבאותם. לדעת מסלותם. נבצר פי לא יבין חקר הליכותם. וישרצו המים דגי הים ועוף השמים. ותגנים גדולים

אמנם לא דרך גניבה, כי אין ספק שבקשת הנאון היו בימים ההם מפורסמת בישראל, אבל הוא על דרך שאנו מכניסים במכתבינו רעיונות ומליצות מספרי הקדש ומדברי רז"ל המפורסמים באומה.

וזאת היא בקשת רבנו בחיי, לפי מה שהיא בסידור כ"י שבירי, ולא חשתי לרשום חלופי נסחאות אשר בינו ובין הנדפס במחזור בולוניא, כי ראיתי שאינם אלא שינויים ששנה אחד מן האחרונים בכוונה לקצר, ולפעמים בכונה להכריז הדברים להבנת אנשי דורו, אשר לא ילדו על ברכי הפילוסופיאה היונית והליטעראטור הישמעאלית.

Gott, öffne mir die Lippe

und läutere meine Sprache! Nicht' auf das Herz, weck' auf den Geist, mach' klar den Sinn und frei den Geist, und hör' und horch' auf was ich red', daß mein Gebet und mein Gesang und Herzensklang dir nah' und gegenwärtig sei!

Da steh' ich, und verkünde deinen Ruhm. Ich sinn' und forsch' nach deinem Gnadenreich, wie weit die Wunder gehen, wie in dem Schauer deiner Macht und in dem Wesen deiner Milde die eine Tren' und Wahrheit spricht. Das will ich erzählen und verkünden, dieweil die Seel' noch ist in mir und der Geist noch in mir athmet, bevor noch dunkelt meine Lebenssonne und das Seelenlicht in mir erlischt und man den Leib da in die Erde legt, von wannen er ist genommen, und mein Geist kehrt heim zu dir, und ich da steh' vor Gericht; bevor ich geh' den Weg, den kein Abler je gesehen, den des Geiers Blick nie wird erspähen, und dahin komme, wo aller Reichthum mir nichts nütze ist, untrüglich der Besitz ist, und nur Eines gilt: das Rechte thun, das Gute lieben! Dazu bin ich bestellt, deinen Namen zu verkünden, deine Größe zu ergründen, dazu kam ich in die Welt!

Das hab' ich erforscht, mein Gott und Herr, mit meinem klaren Verstande, mit dem du mich begnadigt hast, daß du bist der Einzige, du allein! Einer — der ist nicht zu erforschen, zu begreifen; der hat kein Bild und Gleichniß; da ist kein Anbeginn und Anfang und ist kein Ende und kein Ausgang. Einer — und kein Anderer ist dir gleich, und kein Zweiter in dem Bereich: Einer — nicht wie der Einer in der Zahl und Zahlung, nicht wie der Einer, der oben an steht unter den Gezählten: Einer — nicht durch Bindung und Zusammenstellung, nicht durch Trennung und Zerfällung. Einer — kein Anderer kam dir

י' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך

וּלְשׁוֹנִי תַצְחֶצֶח וּלְבִי תִבֵּן וְנִפְשִׁי תַעֲזֵר
וְהַגִּיזִי תִישִׁיר וְשִׁנּוּיִי תִפְשִׁיר וְשִׁיחִי
תִקְשִׁיב וְאֶמְרִי תִאֲזִין וְתִפְלְתִי תִשְׁמַע
וְרָגְלִי עֲדִיךָ תִקְרַב וְשִׁנְתִי אֵלֶיךָ תִבֵּא.
בְּעֶמְדִי לְסִפּר תִּהְלֶטְךָ וּלְהַגִּיר צִדְקָךָ
וּלְחַוֹת פְּלִאָה לְשִׁים בְּנוֹרָאוֹת עֲזָךְ לְעֶרְוֶךָ
תִּסְדֵּךְ לְהַפִּיד אֶמְתְּךָ. בְּעוֹד נִשְׁמַתִּי בִי
וְרוּחַ חַיִּים בְּאִפִּי. עַד אֲשֶׁר לֹא יִחַשְׁךָ
שִׁמְשִׁי וְיִכְבֶּה נֵר נִשְׁמַתִּי. וְיָשׁוּב פְּנֵי
אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִמֶּנָּה לָקַח. וְרוּחִי יִהְיֶה לָךְ
אֵלֶיךָ לְמִשְׁפָּט נָתִיב לֹא יִדְעוּ עֵינַי וְלֹא
שִׁנְתִּי עֵין אִיהָ. מְקוֹם לֹא יוֹעִיל הוֹן
וְלֹא יִסְפֵּן קִגִּין. בִּי אִם עֲשׂוֹר מִשְׁפָּט
וְאֶהְבֶּת חֶסֶד. בִּי אֶמְנֵם יִדְעִתִּי בִּי לְמַעַן
סִפֵּר שִׁמְךָ הוֹבֵאתִי בָּךְ. וּלְחַוֹת בְּדִלְךָ
נִצְרָתִי עֲדָךְ:

בִּינּוֹתִי י' אֱלֹהֵי בְּאוֹר הַדַּעַת אֲשֶׁר
תִּגְדַּלְתִּי בִּי אֶתָּה אֶחָד לְבַדְךָ. אֶחָד כְּאֵין
תִּקְרַ. אֶחָד מֵאֵין עֲרָךְ וְדִמְיוֹן. אֶחָד מֵאֵין
תִּחְלָה וְתִקְלָה. אֶחָד מֵאֵין רֵאשִׁית וְאַחֲרִית.
אֶחָד מֵאֵין אֶחָד בְּעֶרְבְּךָ. אֶחָד מֵאֵין שְׁנֵי
לְגִנְדְּךָ. אֶחָד לֹא כְּאֶחָד רֵאשִׁית וְדִמְיוֹן. אֶחָד
לֹא כְּאֶחָד רֵאשִׁית וְדִמְיוֹן. אֶחָד מֵאֵין חֶבֶר
וְאֶסְף. אֶחָד מֵאֵין פְּרוּר וְיִמְחֶלֶקֶת. אֶחָד
מֵאֵין אֶחָד קִדְמָךְ. אֶחָד מֵאֵין אֶחָד יִמְחֶלֶקֶת:

BJ 1287

B23H541

בקשה לרבנו בחי

1922a

[ח"ד יודיו החכם העפורסם מו"ה סד"ל נשלחו חלי חת הנקשה ו' כ"ט]

בשער אהבת ה' פרק ו' מעיד רבנו בחי שכבר חבר בלשון עברית תוכחה לנפש. ועוד הודאה לאל ובקשת מחילה ותחנונים, ושכתב אותן בסוף הספר. אך רוב הסופרים אשר העתיקו ספר חובות הלבבות השמיטו התוכחה והבקשה, וכמעט היו אובדות מן העולם, לולי אנשי איטליאה (מנהג בני רומה) שנהגו לומר התוכחה בשחריר יוה"כ, והיא נדפסת בכל המחזורים שלהם, ואולי משם לקחה הספרדים והדפיסוה בקצת מחזורים בין מוסף יוה"כ למנחה, ונדפסה ג"כ בדורות אחרונים בסוף חובת הלבבות, ותחלתה: נפשי עוז תדרכי אך הבקשה לא נדפסה רק בשנת ש"א בכולוניאה בסוף המחזור מנהג בני רומה עם פירוש קמחא דאבישונא, אך לא נזכר שם המחבר, וגם היא מקוצרת וחסרה הרבה, עד שאיננה רק כמחצית מה שהיא בכ"י. והנה בחובת הלבבות דפוס מנטובה שנת ש"ט בשער אהבת ה' פרק ו' נדפסו המלות האלה בגליון: "התוכחה כבר נדפסה במחזורים ובספרים, והבקשה תדפס בע"ה במחזור החדש אשר התחלנו". ואני לא אדע אם קיימו דבריהם כי מחזור בני רומה נדפס במנטובה בשנת ש"ט ונשלם בשנת ש"ך, שתי פעמים, אחד גדול ואחד קטן, הקטן ראיתי שלם ולא מצאתי בו בקשרת רבנו בחי, והגדול בקשתי ולא מצאתי ממנו שום העתק שלם, ואולי אפילו אם נדפסה שם לא נדפסה אלא בקיצור, כמו במחזור דפוס בולוניא. אבל ברכני ה' ונתן בידי הבקשה ההיא בסדור בני רומה כ"י על קלף, והיא נמצאת ג"כ בפארמה בארבעה כ"י של דע ראסמי והם. 1062. 997. 684. 481. רק חלק אחד קטן מהבקשה הזאת זכה להיות מפורסם בעולם, וכל בני מנהג ספרד אומרים אותו בסליחות, ואת שם בעליו אינם יודעים, והוא הוידוי אשר תחלתו "אשמנו באומר ופועל" וגם האשכנזים והאיטליאנים אומרים הוידוי הזה בימי השובבים, אבל ר' יצחק לוריא לא היה רוצה לאמרו.

והנה בחובת הלבבות דפוס אמשטרדם שנת תק"לח עם פירוש, ודפוס ווין תקנ"ז (ואולי עוד בדפוסים אחרים) נדפס הוידוי אשמנו באומר ובפועל, וכתוב בראשו: "בעל ספר ראש אשמורת מביא כי זה הוידוי יסדו אף עשאו קדוש אלהים החסיד בעל חובת הלבבות". ואני ס' ראש אשמורת לא ידעתי, אך זה שהוא מייחס אשמנו באומר ובפועל לרבנו בחי הוא אמת, אבל אחר הוידוי ההוא נדפס בדפוסים הנ"ל וידוי אחר תחלתו: אשמנו אבל אנחנו אשמים, בקרב העמים; בגדנו ולבנו אננו מועדים, ואלה הבנדים; וכו' והוידוי הזה לא ידעתי למי הוא, וב"כ שלי איננו, גם לא במחזור בלוניא, ואין ספק שאיננו לר' בחי.

ודע כי רבנו בחי בכתבו הבקשה הזאת היתה לנגד עיניו, בקשרת רבנו סעדיה גאון שהוצאתי לאור בארבעה עשר 1851 מן עמוד 387 והלאה וגם האחרת הנדפסת מלפנים בשם תפלת השחר והכנים בדבריה הרבה, מהענינים והרעיונות האמורים בהן, אם במלות אחרות, ואם ג"כ במלות ההן עצמן; וזה

كتاب الهداية الى فرائض القلوب

Bachjae filii Josephi

librum

de officiis cordium

a

Jehuda fil. Tibbonis

ex arabica lingua in hebraicam translatum

germanica translatione

a

Em. Baumgarten.

Editio secunda.



Hamburg.

Verlag von George Kramer (Hebr. Buchhandlung).

5682 — 1922.

Bahya ben Joseph 'ibn Pakuda,
כתאב אלהדאיה אלי פראיין אלקלוב
11th cent.
ספר תורה

חובות הלבבות

חברו בלשון ערבי

רבי בחיי הדיין בר יוסף ז' בקודה מעיר קורדבה

תרנמו מלשון ערבי לעברי

ר' יהודה ז' תבון ממגדול ירחי זצ"ל

ומעברי ללשון אשכנזי

החכם

מענדל בוימגארטען מעיר קרעמזיר יע"א.

מהדורה שנייה



Hamburg.

Verlag von George Kramer (Hebr. Buchhandlung).

5682 — 1922.



חובות הלכות